REVERENDI

Patris F. Frācisci Victoriæ ordi. Præd. sacre Theologiæ professoris eximij atq; in Salmāticensi Academia quondam Chatedræ primariç moderatoris prælectorisq; incōparabilis, Relectiones vndecim. Per R. P. præsentatum F. Alfonsum Muñoz eiusdē ordi. à prodigiosis innumerabilibusq́; vitijs, quibus Boyeri, hoc est prima æditio, plena erat summa cura repurgatæ, atq; ad germana exemplaria integritati ac sinceritati natiuæ restitutæ.

Quarum seriem versa pagella indicabit.



SALMANTICÆ,

Apud Ioannem à Canoua.

M. D. LXV.

CVM PRIVILEGIO.

PRIMVS TOMVS

De
- Poteſtate Eccleſiæ, prior & poſterior.
- Poteſtate Ciuili.
- Poteſtate Papæ & Concilij.
- Indis prior.
- Indis poſterior, ſiue de iure belli.
- Matrimonio.

SECVNDVS TOMVS.

De
- Augmento charitatis.
- Temperantia.
- Homicidio.
- Simonia.
- Magia.
- Eo quod tenetur, veniens ad vſum rationis.

El Rey.

POR quanto por parte de vos Fray Alonso Muñoz presentado en sancta Theologia, de la orden de sancto Domingo, nos ha sido fecha relacion que vos auia des compuesto vn libro intitulado Relectiones de Fray Francisco de Victoria, en el qual auiades gastado mucho tiempo y trabajo y era obra vtil y prouechosa, atento lo qual nos suplicastes os diessemos licencia y facultad para imprimir y vender el dicho libro, y juntamente cõ la dicha licencia preuilegio para que por el tiempo que nuestra merced y voluntad fuesse, ninguna persona destos nuestros reynos le pudiesse imprimir ni vender, so graues penas, o como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo, y por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la prematica por nos agora nueuamente hecha dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula, en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien, por la qual damos licencia y facultad para que qualquier impressor destos nuestros Reynos puedan imprimir è impriman el dicho libro que de suso se haze mencion, sin que por ello caygan è incurran en pena alguna; y para que por tiempo de diez años primeros siguientes, que corran y se quenten desde el dia de la data desta nuestra cedula en adelante, vos el dicho Fray Alonso Muñoz, o la persona que su poder ouiere le puedan imprimir el dicho libro. Y mandamos que persona ninguna sin vuestra licencia durante el dicho tiempo de los dichos diez años le pueda imprimir ni vender, so pena de perder todos los libros que del ouiere imprimido, y mas veynte mil marauedis para la nuestra camara, y mandamos que despues de impresso, no se pueda vender ni venda, sin que primero se trayga al nuestro consejo juntamente con el original que en el fue visto, que va rubricado y firmado al fin del de Domingo çauala nue-

ſtro ſecretario de camara de los que reſiden en el nueſtro conſejo para que ſe vea ſi la dicha impreſsion eſta confor me al original, y ſe taſſe el precio, porque ſe ouiere de vender cada volumen, ſopena de caer e incurrir en las pe nas contenidas en la dicha prematica y leyes de nr̃os rey nos y mãdamos a los del nr̃o cõſejo, Preſidẽte e Oydores de las nueſtras audiẽcias Alcaldes, Alguaziles de la nue- ſtra caſa y corte y Chancillerias, y a todos los Corregi- dores Aſsiſtente, Gobernadores. Alcaldes, y otros juezes y juſticias qualeſquier de todas las ciudades villas y luga res de los nueſtros reynos y ſeñorios, y a cada vno y qual quier dellos, aſsi a los que agora ſon. como a los que ſe- ran de aqui adelante, que vos guarden y cumplã eſta nue ſtra cedula y merced que aſsi vos hazemos, y que contra el tenor y forma della ni de lo en ella contenido, no va- yan ni paſſen, ni conſientan yr ni paſſar, por alguna ma- nera. So pena de la nueſtra merced, y de cinquenta mil marauedis para la nueſtra camara. Fecha en Daroca a quatro dias del mes de Septiembre, de mil y quinientos y ſeſenta y tres años.

Yo el Rey.

Por mandado de ſu Mageſtad.

Franciſco de Eraſſo.

SERENISSIMO ATQUE AUGUSTISSIMO Hispaniarum Principi Carolo Philippi regis earundem filio F. Alfonsus Muñoz Teuarius. S.

MEMORIAE proditum est, Serenissime atq; Augustissime Princeps, Alexandrum illum magnum, Philosophiæ moralis apprime peritũ fuisse, id quod ex dictis documentisq; eius, ac gestis Plutarchus luculẽter ostẽdit. Quodipsum aperte licet intueri, ex tempore, quo adolescens summi ingenij, ingenti auiditate sciendi, atq; incredibili studio. Operam dedit Aristoteli præceptori, philosophorum omnium longê absolutissimo. Tãto etiam affectu prosequutus est

duo illa diuina poemata Homeri. Iliadem nimirum, & Odysseam, vt se vsquequaq; sequuta, viatici instar, asserere solitus fuerit. Nec dubiū, quin hoc non fecerit, dūtaxat illectus, ac delectatus incōparabili, atq; inimitabili illa styli venustate, ac maiestate, quam charites atq; musæ, ceu in hoc ipsum coniuratæ, Homero ipsi suppeditasse, videntur. Sed longe magis ea ratione, ꝙ ibi inuenerit omnibus suis numeris perfectā philosophiam, & omnium artium locupletissimum quoddam emporium: ac præterea pœne spirans quoddam simulacrum regis, atq; deinde viri boni, fortisq; discriminum varietate volutati. Sed semper, & vbiq; cōstātis. Neque his contentus, elogia philosophiæ, cōmentariosq; sapiētum de animi fidutia, & moderatiōe, deq; eiusdem magnitudine, de fragēdis libidinibus, & id genus alijs, comites itineris habebat, aut certe cū ei suppetebat otiū lectitabat. Par studiū, cōsimile philosophiæ

losophiæ ac omniũ bonarũ artiũ amorem, cũ exercitio cõiũctũ, videre licet in Iulio Cæsare illo Romano Imperatore clarissimo. Cuius rei hodieq́ vestigia, ac monumenta nõ exigua extãt in illis eiusdẽ cõmentarijs, tãtopere abhirtio nobilissimo historico, atq́ adeo à M.T. Cicerone collaudatis. Hæc duo tantũ lumina protulisse sat est ex omni antiquitate quibus clarissimũ fit, vehemẽter errare eos, qui regiã dignitatem arcendã esse putãt â morali philosophia, ac pulcherrimarum rerum cognitione. Cum hæc igitur, & plura his similia, sæpe, ac diu cogitauerim, versans animo huiꝰ operis nũcupationem: nõ ab re facturũ me speraui, si tuæ celsitudini illud dicarẽ, ac deniq́ ita animũ induxi. Nã quid dignius Colloquio Principis, quâm summus & eloquẽtissimus philosophus, idemq́ prudẽtissimus atq́ cõsummatissimus theologus, quẽ videre est loquẽtẽ in hoc ipso opere. At nugas hic agit. Imo vero argumenta tractat eximia & vere digna regis ac

¶ 4 *principis*

principis lectione atq; consideratione. idq; facit mira quadã eloquij facilitate, suauitateq; & cum cedro digna semper tradiderit, quietamq; reddiderit lectoris mentem, tam modesta submissione sui decreta placitaq; sua indulcat, vt non minus inde amãdus videri possit quàm quod tantam lucem attulerit tenebris quæstioni, ac ipsi rei cõtrouersæ. Multum debet Hispania tota huic præstãtissimo viro, quoniam ipse pluribus nominibus demeritus est, illo præsertim, quod cũ theologia apud Hispanos canfusanea, pulueruleta, aut potius lutuleta, lacera, pannosa, muta, ac pene elinguis iaceret, huius solius ope claritati, nitori, candoriq; suo puritati, ac dignitati, venustati, ornatui, & integritati veluti longo postliminio restituta est. Testimonio sunt huius veritatis nõ modo centuriæ, sed Iliades etiam discipulorum eiusdem, quos schola ipsius quoque versum effudit. Opusculum hoc huius tanti viri, socordia atq; ignorantia Typographorum, & eorũ,

qui

*qui prælo cōmittendū curarunt. Totum erat
prodigiose corruptū & vltra omnē fidē vitia-
tū à capite vsq; ad calcē, quousq; iussu atq; au-
thoritate eorū quibus nō auscultare nefas erat
ad germana exēplaria ego correxi. Nunc igi-
tur. Tuæ Augustissimæ celsitudini illud offe
ro protegendū, & tui nominis claritate illu-
strādū vt huius operis patrociniū nō dedigneris
præstare. Res est enim cū primis digna Caro-
lo Hispaniarū principe, tutela Theologicæ di-
ciplinæ, & eorū qui ipsi nauāt operā, ipsamq;
illustrant. Deus Optimus Maximus tuā se-
renissimā atq; Augustissimam celsitudinem
incolumē seruet in nostræ Hispaniæ eximiū
decus, & ecclesiæ ingens obsequium atq; cha-
tolicæ fidei augmentum & propagationē To-
leti apud inclytum, Regiumq; Diui Petri
martyris cœnobium. Calendis De-
cembribus salutis nostræ.*

Anno. 1564.

AVGVSTISSI-
MO ATQVE SERENIS-
SIMO HISPANIARVM PRINcipi Carolo Philippi Regis filio Ioannes â Canoua Typographus.
S. P. D.

QVANTA nuper affectus fuerim letitia, Serenissime princeps, cũ me, vt typis mandarem Thucydidis opera, è greco sermone, in Hispanam linguam conuersa: iubere dignata est celsitudo tua: licet mihi centum ora totidemque lingue essent, verbis adhuc exprimere nõ possem. partim, quod iussis tuis obtemperare, quoddã imperij genus esse censeam: partim verò quod te totis viribus conari intelligerem, vt hæc nostra Hispania, omni bonarum literarum genere, in dies magis ac magis exornetur. In hoc tuorum maiorum assectans vestigia: quorum labore ac industria, ad huncvsque gradum res peruenisse videtur, vt Græcis aut Latinis iam pauca inuidere posimus, propter authorũ in omnibus scientijs infinitũ numerum, quos iam nostra nobis Hispania peperit, inter quos optimo iure censendus est Franciscus a Victoria vt pote qui victor & verè καλλίνικος inter sui temporis scriptores extiterit, cuique procul dubio non minus debemus quã olim

olim Ægyptij Mercurio illi trismegisto se deuinctos vno ore prædicabant. Etenim, si propter literarum characteres adinuētos, Tybiæ Lyræ, aut huiuscemodi inuētionem, tanti ab illis factus est, vt eum in deorum numerum adscribere non dubitarint: quanta de nobis meritus estis, qui non in pontificio tantum, verum & in Cæsareo iure, tot fecerat progressus, vt non de his solū quæ ad munus Imperatoris, sed & ad pontificatus dignitatem administrandam pertinere possent, nihil intactū reliquisse videatur? is is est de quo merito dubitare possemus, nū potius perfecti Theologi quā iuris vtriusque peritissimi nomine docorare debeamus: in cuius certè laudē: multò adhuc vlterius mea progrederetur oratio nisi τὸ μάρμαρον ζόγράφυ ὐκ ἄρ δεισθκι certo scirem. Illius igitur opera: multò accuratius quam antea impressa tum propter P. F. Alphonsi Muñozii animaduersiones, tū propter meam in his quæ ad me pertinere poterant curam adhibitam: vt æquo & liberti animo accipias iterū atque iterum rogo (Serenissime princeps) quod quidem si feceris, efficies vt omni labore ac sumptibus postpositis multo alacrius in posterum munus meum exerceam.

Vale.

FRATER ALPHONSUS MVGNOZIVS TEuarius Lectori Candido. S. P. D.

CVM Salmanticæ agerem, auxiliaremq; nauarem operam fratri Dominico Soto in emaculãda impressione quarti Sententiarum, qui tũc excudebatur (Candide Lector,) libellus quidam prodijt speciosissimo titulo, innumerabiles portentosasq; mẽdas, deliramenta pudenda, atq; contumeliosa autori, tum etiam toti theologorum scholæ continens: stupori erat in tantillo libelli corpusculo tam incredibilẽ vitiorum congestam intueri colluuiem, pudori atq; dolori ꝙ visebatur tãtum licere nebulonibus in eximias clarissimorũ virorũ lucubrationes idq; impune. Titulus libri is erat Relectiones R.P. Fratris Francisci Victoriæ ordinis prædicatorum Sacræ Theologię in Salmanticensi academia quondam primarij professoris. Vides inscriptionem pulcherrimam & vndecũq; pollicitabundã atq; adeo propter quã vt Plinius dixit vadimoniũ deseri possit. Cum igitur hunc ipsum librũ Salmanticæ offendissem recens è prælo prodeuntẽ summa auiditate cœpi legere & vix dum cõieceram oculos in pagellam, quæ prior sese obtulit, & ecce in oculos ipsos incurrit impius quidam error

in

in materia Simoniæ,illeq; mirum in modum sto machum mihi mouit. Sed nihil hoc moratus, cũ res esset quę facile à quouis vel mediocriter erudito deprehendi posset,pergo,& quo amplius procedebam,plures errores, nõnullaq; etiam truncata inueniebã. Cumq; vidissem rem esse minime ferendam, detuli ipsam ad reuerẽdos admodum patres.F.Dominicũ Soto, & F. Melchiorem Canum,qui mihi autores fuerũt huius prouinciæ assumendæ,nempe librum istum corrigendi ad verissima exemplaria.Resciuit hoc ipsum magister Franciscus Sãctius,Salmãticensis ecclesiæ Canonicus, & in Salmantino item gymnasio cathedræ philosophiæ moralis moderatoris, atq; adeo administer sanctæ Inquisitionis in negotio examinandorũ librorũ, qui recipiendi sunt, aut reijciendi. Is ad fratrẽ Dominicũ Soto venit de hoc ipso cũ eo tractaturus, eiusdẽq; Frãcisci impulsu accersitus sum,ac denuo ab ambobus ipsis Sparta mihi hæc iniuncta est exornanda. Et quamuis nossem, quã sit inamœnũ negotium quam dura ac morosa res,quã inglorius labor,corrigere atq; instaurare monumenta aliena præsertim tam vlcerosa,tam turbata vndiq;,tam misere,pœnæ dixerim & hostiliter habita, vt hęc ipsa erant: tamẽ autoritate præcipientiũ motus ; tum etiã amore pulcherrimi operis,& illustris autoris eiusdemq; charissimi mihi præceptoris mei Victoriæ adductus

ctus, humeros amato oneri suppoſui. Rem aggredior aſſumpto mihi ſotio F. Petro ab Añaya viro nobili & religioſo, atq; amiciſsimo, qui mihi prælegebat impreſſum illum libellum, Ego vero exemplaria mihi ipſi ſimul mente præcurrebam, legentis veſtigia inſequens, & cum quid occurrebat difficultatis vel erroris ſiſtebamus ambo gradũ & reponebatur quod deerat, aut corrigebatur, quod erat vitiatum. Quòd ſi quando res erat dubia adhibitis pluribus exemplaribus manu ſcriptis, ſuppetebat enim copia, lis illa cõponebatur. Si vero res erat quæ nullis talibus exemplaribus adductis, vt pote vitiatis & ipſis, poſſet tranſigi, ad ipſos fontes recurrebam, vnde ipſe autor hauſerat ſiue eſſent diuini libri, ſiue eccleſiæ vel pontificum decreta, ſiue antiqui patres, ſiue ſententiarij theologi, ſiue philoſophi, ſiue hiſtorici ſiue quicunq; alij autores, & ſic euidens fiebat germana lectio reſtituenda. Hũc ipſum laborem ſecundò aſſumpſi à capite vſq; ad calcem libelli, ac tertio veluti ſepoſitam ad tempus picturam reuiſi, & deniq; iam ipſum opus, tibi perhumane lector, tradere audeo, frœtus tuo cãdore. Fruere igitur fœliciter his, quæ tibi noſtris vigilijs & laboribus parauimus, quibus factum eſt, (abſit verbo inuidia,) vt pro luthulẽto antea opere, ne dicam luteo, terſum nitidumq; habeas, atq; vndiq; aureum & ſplendidum id quod facile experimento

com-

comperies, Si quacunq; liber apertus fuerit conferre volueris, & perpendere, quid distet noster hic, quem tibi tradimus, ab illo, qui correctus est à nobis, quem videlicet Iacobus Boyer excussit Lugduni Anno domini.1557. Ante quem nullus erat impressus: neq; postea ausi sunt vlli Tipographi ipsum excudere timentes hanc nostram, quantula eacumq; est, diligentiam, quam non ignorant. Vale.

In laudem operis ad Lectorem.

Continet exiguus liber hic quamplurima lector,
Leges, pontifices, Theologosq; sacros.

ERRATA.

di. veterauit.fo 230.p.1.li.8.do.aparte.dig.aperte. fo.235. p.1.li.antepen.do.habiti⁹.di.habitib⁹.fo.236.p.1.li. 4. do. fequēs vedetur.dig.fequēs actus videtur.fo. 243. p.2. lin. 11.do.de condigna.dig.de condigno.fo.247.p.1.li. antep. in maioris.dig.in moribus maioris.y li.fequenti.do.quantum.dig.quam.fo.248.p.1.lin.17.do.actum.dig. actus. fo. 257.p.2.li.8.do.ad citās.dig.ad.3.citans.fo. 259 p. 1.lin.1. do.confrequens.dig.confequens. fo.267.p.1.li.7.do. Eleazaria.dig. Eleazari.fo.268.p.1.li.vlt.do.ponit.di.ponitur. fo.273.p.1.li.4.do.dos vezes; fed iste tenetur lege diuina. abundat vnum. fo.276. p.2.li.vlti.do.iliicitum.dig. illicitum.fo.277.p.1.li.18.do.paret.dig. pater. fo. 378.p.1.li.13. do.inclinetur.dig.inclinatur. fo.284.p.2.lin.20.do.arguitur effet.abundat effet..y li.23.do.imfibile.dig.impotsibile.fo 290.p.1.lin.16.do.abfurdum.dig. abfurdum. fo.292. p.1.lin.35.do.accedunr.dig.accedunt.p.2.li.vlti.do.omnino.dig.omnia.fo.294.p.1.lin.14.do.republicæ.dig.republica.y li.22.do.isto.di.ista.fo.295.p.2.li.4.do.exercita.di. exercitia.y lin.vlt.do.infama.dig.infamia.fo.299..p. 2.li. 6.do.huius modi.dig.huius mundi.fo.301.p.2.lin. 12. do. euitendum.dig.euitandum.fo.304.p.1.li.penul.do. A malecita.dig. Amalechita.fo.305.p.2.li.13.do.rationa.dig.ratione.fo.312.p.1.lin.antep.do.definitionis.dig.diffinitionis.y pl.2.lin.7.do.pefsidere.dig.pofsidere.y li.figuiente do.fepra.dig.fupra.y lin.antepe.innocentus.dig.innocētius.fo.313.p.1.lin.14.do.annoxium.dig.annexum.fo.316. p.1.lin.21.do.don.dig.non.pla.2.lin.8.do.cōfecratur. dig. confecretur.fo 322.pla.2.li.11.do.ego.dig.ergo.fo.324.p. 2.li.17.do.fanguineis dig.confanguineis.y lin.25.do.probetur.dig.probatur.fo.325.p.1.lin.1.do.dalectu.dig.delectu.y li.6.do.fcandalium.dig.fcandalum.y lin.7. do.dant añadafe pluribus.y do.dant pluribus,mas adelante.abundat pluribus. fo.328. pla.1.lin.22.do.incurreret.dig.incurrere.y lin.penult.do.conpitiones.diga conditiones.

Fo.330.p.2.li.25.do.defpues de caufa, & fine vitio fimo-

¶ 2

niæ vel ex rationabili causæ.abundat.fo. 331.p.1.lin.1. do. quia omni.dig.quia in omni.p.2.li. penult.do. & illo.dig. & ex illo.fo.332.p.2.li.14.do.habeatur.di.habetur.fo.333. p.1.li.16.do.emanauit.dig.inde emanauit.fo.336.p.1.li.penult.do.irrationabile.dig.rationabile,pla.2.li.20.do.non simoniacũ.dig.non est simoniacum.fo.342.p.1.lin.22.do. destinctę.dig.distinctę.p.2.li.penult.do.regalrribus.dig. regularibus.fo.341.p.1.li.1.do.pœna,dig.pœnã.fo.346.p. 2.li.10.do.q.10.dig.q.100.fo.351.p.2.li.penult.do. hoc est an sit magica.abundat.fo.356.p.1.li.5.do.siguũ.dig. signũ. y li.24.do.insolium.dig.insolitum.p.2.li.5. do mortibus. dig.motibus.fo.368.p.2.li.1.do.aparte.dig.aperte.y lin.3. do.mirubilia.dig.mirabilia.fo.369.p.1.li.12.do.quadrade sima.dig.quadragesima.fo.374.p.2.li.17.do.reliquis.dig. reliquijs.fo.377.p.2.li.vlti.do.Deorũ.dig.eorũ. fo.381.p. 2.li.20.do.ledotur.dig.ledatur.fo.382.p.2.lin.19. do.alas. dig.alias.fo.383.p.1.li.1.do.ue.dig.ne.p.2.li.17.do.T.dig. Sanctus.fo.386.p.1.li.16.do.præfati.dig.præfari. y lin.17. do.inter.dig.primum inter. fo.388.p.2.li.7.do.libet. dig. libri.fo.389.p.1.li.13.do.q.84.dig.q. 84.art.8. y li.19. do. amantes.dig.amentes.fo.390.p.1.li.11.do.notitio.dig.notitia.fo.393.p.1.li.17.do.vt res.dig.vires.fo.395.p.2. li.17. do.quacunq;.dig.quancunq;.fo.396.pla.2.li.3.do.ille est, ex se sequi. dig.ille est qui ex se sequi.&c. fo.403.p.2.lin. 15.do.ꝙ.dig.qui.fo.417.p.2. li.9.do.quin est. abundat est. fo.419.p.1.li.vltim.do.vt imposibile.dig.ad imposibile.

ERRATA PER LICENTIATUM Mercado librorum in curia Regia castigatorem emendata.

Folio.2.pla.2.lin.20.do hæreticis. dig. hæreticus. Fol.3. pla.2.lin.vlti.do.potestas.dig.potestatis. Fo.4.pla.1. li.8. do.uitur.dig.videtur.pla.2.lin.16.do.homine.dig.homines. Fo.8.pla.1.li.4.do.alia.dig.alij. Fo.13.pla.2.lin.9.do. arguere.dig.augere. Fo.15.p.1.lin.22.do.quod remissionē di.quo ad remissionē.p.2. li.1.do. quid: dig. qđ. y li.6.do. ab.dig.ad. Fo.17.p.1.li.25. do.decipiāt.di.decipiatur. Fo. 30.pla.1.lin.13.do.aut.dig.vt. Fo.31.pla.2.lin.15. do. idingit.dig.indiget. Fo.33.pla.1.lin.24.do.idam.dig.idem. Fol.36.pla.1.lin.22.do.or.dig.orbe. Fo.40.plan.2.lin.16. do.cum ipse abūdat cum. Fo.43.pla.2.lin.14.do. exampti. dig.exempti. Fo.46.pla.1.lin.20. do.non suo. dig,non ex suo. Fo.46.pla.1.li.6.do.aute.dig.ante.y lin.7.do. ante abundat. Fo.51.pla.2.li.24.do.quod.dig.quia. Fo.52. pla.2. li.15.do.vnde nulla.dig.vnde si nulla. Fo.72.pla.1.li.2. do de electione.dig.scilicet de electione. Fo.76.pla.2.li.penult.do.esset.dig.cesset. Fo.77.pl.2.li.3.do.nihi. dig. nisi Fo.80.pla.2.lin.17.do.statit dig.statim. Fo.86.pla.1.lin.1. do.aristocratiam.dig.aristocratica. Fo.91.pla. 1.lin.3.do. præpata.dig.præcepta. Fo.94.pla.1.lin.11. do. ꝙ non habeant.dig.ꝙ non cum non habeant. Fo.95.pla.2.lin. 5.do. progredri.dig.progredi.y pla.2.lin.13.do.decretum. dig. decretorum.y lin.20.do.institutis.dig.in statutis. Fo.96. pla.2.lin.5.do.dispensation⁹.dig.dispensationes.y lin.11. do.in qua.dig.in quo.y lin. 12.do.parece. dig.parere. Fo. 98.pla.1.lin.7.do dize timere;dig. temere. Fo. 99. plana 1.linea.18.do dize aut.dig.vt.

Fo.100.pla.2.lin.11.do.licentism.dig. licentiam. Fo.104. pla.2.lin.4.do aliorum.dig.aliorū doctorū. Fo.106.pla.2.

ERRATA.

niæ vel ex rationabili causæ.abundat.fo. 331.p.1.lin.1. do. quia omni.dig.quia in omni.p.2.li. penult.do. & illo.dig. & ex illo.fo.332.p.2.li.14.do.habeatur.di.habetur.fo.333. p.1.li.16.do.emanauit.dig.inde emanauit.fo.336.p.1.li.pe nult.do.irrationabile.dig.rationabile,pla.2.li.20.do.non simoniacũ.dig.non est simoniacum.fo.342.p.1.lin.22.do. destincte.dig.distincte.p.2.li.penult.do.regalrribus.dig. regularibus.fo.341.p.1.li.1.do.pœna,dig.pœnã.fo.346.p. 2.li.10.do.q.10.dig.q.100.fo.351.p.2.li.penult.do. hoc est an sit magica.abundat.fo.356.p.1.li.5.do.siguũ.dig. signũ. y li.24.do.insolium.dig.insolitum.p.2.li.5. do mortibus. dig.motibus.fo.368.p.2.li.1.do.aparte.dig.aperte.y lin.3. do.mirubilia.dig.mirabilia.fo.369.p.1.li.12.do.quadrade sima.dig.quadragesima.fo.374.p.2.li.17.do.reliquis.dig. reliquijs.fo.377.p.2.li.vlti.do.Deorũ.dig.eorũ. fo.381.p. 2.li.20.do.lędotur.dig.ledatur.fo.382.p.2.lin.19. do.alas. dig.alias.fo.383.p.1.li.1.do.ue.dig.ne.p.2.li.17.do.T.dig. Sanctus.fo.386.p.1.li.16.do.præfati.dig.præfari. y lin.17. do.inter.dig.primum inter. fo.388.p.2.li.7.do.libet. dig. libri.fo.389.p.1.li.13.do.q.84.dig. q. 84.art.8. y li.19. do. amantes.dig.amentes.fo.390.p.1.li.11.do.notitio.dig.no titia.fo.393.p.1.li.17.do.vt res.dig.vires.fo.395.p.2. li.17. do.quacunq;.dig.quancunq;.fo.396.pla.2.li.3.do.ille est, ex se sequi. dig.ille est qui ex se sequi.&c. fo.403.p.2.lin. 15.do.ꝙ.dig.qui.fo.417.p.2. li.9.do.quin est. abundat est. fo.419.p.1.li.vltim.do.vt impossibile.dig.ad impossibile.

ERRATA PER LICENtiatum Mercado librorum in curia Regia castigatorem emendata.

Folio.2.pla.2.lin.20.do hæreticis. dig. hæreticus. Fol.3. pla.2.lin.vlti.do.potestas.dig.potestatis. Fo.4.pla.1.li.8. do.uitur.dig.videtur.pla.2.lin.16.do.homine.dig.homines. Fo.8.pla.1.li.4.do.alia.dig.alij. Fo.13.pla.2.lin.9.do. arguere.dig.augere. Fo.15.p.1.lin.22.do.quod remissionē di.quo ad remissionē.p.2. li.1.do. quid. dig. qđ. y li.6.do. ab.dig.ad. Fo.17.p.1.li.25. do.decipiāt.di.decipiatur. Fo. 30.pla.1.lin.13.do.aut.dig.vt. Fo.31.pla.2.lin.15. do. idingit.dig.indiget. Fo.33.pla.1.lin.24.do.idam.dig.idem. Fol.36.pla.1.lin.22.do.or.dig.orbe. Fo.40.plan.2.lin.16. do.cum ipse abūdat cum. Fo.43.pla.2.lin.14.do. exampti. dig.exempti. Fo.46.pla.1.lin.20. do.non suo. dig,non ex suo. Fo.46.pla.1.li.6.do.aute.dig.ante.y lin.7.do. ante abundat. Fo.51.pla.2.li.24.do.quod.dig.quia. Fo.52. pla.2. li.15.do.vnde nulla.dig.vnde si nulla. Fo.72.pla.1.li.2. do de electione.dig.scilicet de electione. Fo.76.pla.2.li.penult.do.esset.dig.cesset. Fo.77.pl.2.li.3.do.nihi. dig. nisi Fo.80.pla.2.lin.17.do.statit dig.statim. Fo.86.pla.1.lin.1. do.aristocratiam.dig.aristocratica. Fo.91.pla. 1.lin.3.do. præpata.dig.præcepta. Fo.94.pla.1.lin.11. do. ꝙ non habeant.dig.ꝙ non cum non habeant. Fo.95.pla.2.lin. 5.do. progredri.dig.progredi.y pla.2.lin.13.do.decretum. dig. decrerorum.y lin.20.do.institutis.dig.in statutis. Fo.96. pla.2. lin.5.do.dispensation⁹.dig.dispensationes.y lin.11. do.in qua.dig.in quo.y lin. 12.do.parece. dig. parere. Fo. 98.pla.1.lin.7.do dize timere.dig. temere. Fo. 99 . plana 1,linea.18.do dize aut.dig.vt.

Fo.100.pla.2.lin.11.do.licentism.dig. licentiam. Fo.104. pla.2.lin.4.do aliorum.dig.aliorū doctorū. Fo.106.pla.2.

lin.17.do.vt.dig.aut.Fo.109.pla.1.lin.19 do. diuinis. dig. diuini.y lin.vlt.do.ordinaria.dig.ordinari. Fo.110. pla.1. lin.11.do.mouere.dig.mouere illa. Fo.121.pla.2.li.14. do. vniuersaltem.dig.vniuersalem.y.lin.25.do.ex ecclesiastica.dig.ecclesiastica sin ex. Fo.114.pla.1.li.24.do.educeratur.dig.educaretur. Fo.116.pla.1.li.25.do. retraheaentur. dig.retraherentur. Fo.118.pla.1.li.21.do.domum.dig.demum. Fo.121.pla.1.lin.10.do.summus.dig.si summus. y li. 13 do.teneentur.dig.teneantur. fo.123.p.1.li.5.do. quantum.dig.quin quantum.pla 2 li.21.dispẽsandum.dig.dissipandum.fo.125. pla.2.li.6.do.contẽnedum dig.contemnendũ. fo.127.pla.1 li.11.do.etsi destructione. dig.etsi de destructione.y li.vlti.do.sequitur dig. vnde sequitur. fo. 130.pl 1 li.3.do.in fore an sit.dig.in foro,sin an sit. fo.131 pla.2.li 18.do.aliorum.dig.eorum.fo.135.p. 2.li.3.do. capescendum.dig.capessendũ.fo.137.p.2.li.19.do. nec. dig. neget.fo.141.p.1.li.13.do.art.22. dig.art.2.y lin.siguiente. do.c.100.dig.c.110.fo.142 p.1.li.7.do.est nec.dig.qui nec y do.habituros.dig.habituri in nominatiuo.fo.143.p.2.li.14. do.imperatot si.dig.imperator sit.fo.148.p.1.li.10.do.papa.dig.à papa. fo. 156,pl.2,li.19.do.esse.dig. esset. fo.162. pla.2.li.24.do.esse. dig. esset.fo.169.p.2.li.21. do. deincipes.dig.principes.fo.181.p.1.li.penult.do.pot st. dig.potest.fo.187.p.1.lin.25.do.posideas. dig.posideat. fo.191. p.1.li.17.iuxa.dig.iusta.fo.194.p.2.li.10.do.parendũ. dig. parandum.fo.198 p.2.li.8.do.qnanquam.dig.quemquam. fo.200.p.1.li.vlt.do.arbitriar.dig.arbitror.pla. fo.2 li. 9. do.gruissimo.dig.grauissimo.fo.205 p.1.lin.11.do. traditio : ne con punctos antes de la ne. dig. traditione todo juncto.fo.206.p.2.li.13.do.vellit.dig.vellet.fo.209. p.1. li.12.abũdat do.uino nollet,nõ posset inuito vxorẽ.fo.211 p.2 li.20.do.eodẽ, di.eo.fo.213.p.2.li.17.do.pe. di.de,fo. 217.p.2.li.24.do.martmoniũ est,dig.mrimoniũ nõ est. fo. 218.p.1.lin.13.do.dist.42 art.2.&c.di.dist.42 q.2.art.2.fo. 220.p.2.l.20. do sũtdi.sint.fo.221.p.1.li.pen.do.vet rauit.

REVERENDI

patris fratris Francisci à Victoria, ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ in Salmanticensi Academia quondam professoris primarij Relectio prior.

(.?.)

DE POTESTATE ECCLEsiæ, super illum locum Matthæi decimo sexto, Tibi dabo claues Regni cælorum.

SVMMA.

1 *Ecclesia, dictio Græca, quid significet, & de eius varia interpretatione.*
2 *Ecclesia, & synagoga, an sint idem, & in quo differãt.*
3 *synagoga, quid & vnde deducatur.*
4 *Ecclesiam nostram quare apostoli nunquam dixerint synagogam, sed semper Ecclesiam.*
5 *Acceptio varia nominis, Ecclesia.*
6 *Hæretici an sint membra Ecclesiæ.*
7 *Hæresis, quid signet. Et vnde hæretici dicti.*

DE poteſtate Eccleſiæ in præſentia rum diſputaturus, de ipſo Eccleſiæ nomine, vt pauca iñ prius præmittam, neceſſe eſt, vt intelligatur quid ſit id, de cuius poteſtate diſſerere conſtituimus. Ergo Eccleſia, vocabulum Græcum & nomen eſt, ἐκκλησία, ας. concilium, concio, congregatio, & locus ipſe, quo conuenitur, vt etiam capit Lucianus in Dialogo Mercurij, & Maiæ. Vnde ἐκκλησιάζω, concionor, ἐκκλησιαστής, concionator. Verbum eſt ante ſalutem orbis, id eſt, ante chriſtianitatem nondũm latinitate donatũ, ſicut pleraq; alia Græca fuerũt, nec (quod ſciã) per ea tẽpora ab aliquo latinorũ vſurpatũ. Sed tamẽ apud chriſtianæ eloquentiæ & religionis patres & principes frequẽtiſsimũ, vt videre eſt apud Tertullianũ. Cyprianũ Lactantium, Hieronymum, alioſq; item clariſsimos authores. Vbi verò ſacræ literæ Græcę habẽt Eccleſiã, interpretes plurimũ idẽ verbum reliquerunt, ſed nonnunꝗ etiam pro Eccleſia, aut congregationem, aut contionem verterunt: vt Deute. 18. vbi nos ita legimus, prophetam de gẽte tua, & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies, vt petiſti à Domino Deo tuo in Horeb, quando concio cõgregata eſt, ſeptuaginta habent, in diem Eccleſiæ ἐκκλησίας.

Et

Et eſt idem vocabulum cum ſynagoga:ſignificat 2
enim σιναγωγη congregationem. Vnde Gene.1.
congregationes aquarum appellauit maria. Se-
ptuaginta tranſtulerunt, σιναγωγὰς, ſynagogas.
Inter quæ tamen duo nomina non nihil intereſ-
ſe videtur. Vnde Beda, expones illud Prouerbio-
rum.5. Pene fui in omni malo, in medio Eccleſiæ
& ſynagogæ, dicit, Eccleſia, & ſynagoga Græca
nomina ſunt, & vnam & eandem rem ſignificãt,
Latine conuentum, ſilicet plurimorum adinui-
cem. Si autem accuratius diſtinguamus, Eccleſia,
cõuocatio, ſynagoga cõgregatio dicitur. * Vnde
σιννάγω, congrego, non conuoco, videtur enim di 3
ctum, ἀπὸ τοῦ σιν καὶ ἄγω, duco, traho. Et Auguſti
nus Pſalmo.81. Super illud, Deus ſtetit in ſynago
ga Deorum, id eſt, populorum Iſrael: ipſorũ pro-
priè, inquit, ſynagoga dici ſolet, quamuis & Ec-
cleſia dicta ſit: ſed noſtram Apoſtoli ſynagogã 4
nunquam dixerunt, ſed ſemper Eccleſiam, ſiue di
ſcernendi cauſa, ſiue quòd inter cõgregationem,
aut ſynagogam, & conuocationem (vnde Eccle-
ſia nomen accepit) aliquid diſtet, ꝙ ſcilicet cõgre
gari & pecora ſolent, ac ipſa propriè, quorum &
greges propriè dicimus. Conuocari eſt magis vtẽ
tium ratione, vt ſunt homines. Idem Iſidorus lib.
8. Etymologi. capite.8.. vt notetur ſcilicet irratio
nalitas Iudæorum. Quamuis autem Eccleſia, ſi ra

tionem nominis aſpicias pro quacunque hominum congregatione accipi poſsit:tamē in ſacris literis ſiue nouum,ſiue vetus teſtamentum reuoluatur,non inuenies(quantum puto) niſi pro * cō
5 tione,aut congregatione fidelium,id eſt,vnius religionis aliquo modo, ſiue bonorum,ſiue malorū: quamuis in illis ipſis locis ſatis appareat eſſe alias eccleſias præter eccleſias fidelium, Dicitur enim eccleſia ſanctorum,& eccleſia Dei,& eccle-
6 ſia Iſrael,&, odiui eccleſiam malignantium. Sed hoc etiā modo loquēdo de eccleſia * dubitari poteſt, an hæretici ſint de eccleſia. Et quidem eſſe de eccleſia videtur, quia eccleſia iudicat de illis, vt patet cum excommunicet, & ad iudicium per trahat, & tamen nihil ad eccleſiam de his,qui foris ſunt.1.Corinth.5.quid enim mihi de ijs, qui foris ſunt iudicare? Item tenentur præceptis eccleſiæ.Item baptiſmus eſt ſacramentū eccleſię,& hęretici ſunt vere baptizati. Item, vt poſtea diſputabitur,hæreticis poteſt eſſe non ſolum presbyter,ſed pontifex etiam ſummus,ergo caput eccleſiæ,& per conſequens membrum eccleſiæ.Certè licet diſputatio non videatur ad rem multum attinere,ſed potius ad nomen ipſum:ſed videtur in ſacris literis, & apud vetuſtiores non accipi eccleſiam,niſi pro congregatione fidelium, atq; adeò
7 hæreticos non cenſeri intra eccleſiam. Hæreſis ſane electionem,aut ſectam,vel diuiſionem ſigna

re vide

re videtur, vt Iſidorus dicit libro. Etym. ergo hære tici ideo videntur dicti, quòd ab eccleſia diuiſi, & ſecti ſunt. Item Matthæi. 18. dictum eſt Petro. Si eccleſiam nō audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus. ergo non plus hæretici annumerari in eccleſia debent, quàm ethnici, & publicani. Item ad Ephe. 4. Apoſtolus, Vnus Deus, vna fides, vnū baptiſma. Videtur ergo, quòd hæc tria contineāt vnitatem eccleſiæ. Item de ſumma Trinitate & fide catholica firmiter. Vna eſt fidelis vniuerſalis eccleſia, extra quam nullus omnino ſaluatur. Ergo infideles non ſunt de iſta eccleſia. Cyprianus ad Rogatianum. Hæc ſunt initia hæreticorum, & ortus, atque conatus ſchiſmaticorum, ſi de eccleſia egreditur, ſi altare profanum foris collocatur Augu. ſup, Ioan. propter hanc fidei communitātem omnes vnum ſumus, iuxta illud, ad Galatas. 3. Omnes vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu. Glo. id eſt, in fide Ieſuchriſti. Et demū eccleſia nihil aliud videtur ſignificare, quàm Chriſtianā rempublicā ſeu communitatem, & religionem. Parum autem refert, an hæretici aliquo iure aut ratione ſpectēt ad eccleſiam: certè re & operibus in eccleſia non continētur: ſicut transfugæ nō pertinent ad exercitum, a quo transfugerunt. Nos itaque in hac relectione de Eccleſia, hoc nomine ſolum vtimur, ac loquimur, vt idem ſit, quod fidelium communitas, ſiue reſpublica.

QUAESTIO PRIMA.

An in Ecclesia, sit aliqua dignitas, vel authoritas ecclesiastica, præter potestatem ciuilem.

SVMMA.

1 *Potentiæ, quæ dicantur. Et quod non sit idem potestas & potentia.*
2 *Potestates, quæ potius appellātur, ab authore recēsent.*
3 *Ecclesia vtrùm præter ciuilem, & laicam potestatē necessario habeat aliam spiritualem.*
4 *Potestas ad quid constituatur in republica.*
5 *Vitæ sunt duæ, vna terrena, altera spiritualis. Et quomodo humana societas nō poss:t sine vtraq; manere.*
6 *Claues regni cælorum, potestas remittēdi peccata, & excommunicandi, consecrandi. &c, sunt in ecclesia.*
7 *Apostoli Domini quam potestatem, & authoritatē habuerint in ecclesia.*
8 *Potestas tēporalis, & ciuilis est integra apud paganos*
9 *Potestas gubernandi scientiam exigit.*
10 *Potestas regia quamuis contineat omnem potestatem ciuilem tamen non habet authoritatem ad cultum diuinum, & ad actiones spirituales.*
11 *Deus quomodo vniuersalis ecclesiæ duas instituerit dignitates.*
12 *Potestas spiritalis testimonia ex scripturis rec: nsentur*

13 Deus

13 *Deus ea ſapientia, qua conſtituit in naturalibus, vt in*
feriora regerentur à ſuperioribus, eadem etiam pro-
uidit, vt in eccleſia ſua ordo rerum eſſet circa digni-
tates, & officia.

PRimum oportet, ſicut de nomine
Eccleſiæ fecimus,* ita quid per no- 1
men poteſtatis intelligatur, decla-
rare. Neque enim omnino idem vi-
tur eſſe poteſtas, quod potentia.
Nec materiam ſi quidem, neque ſenſus, imò nec
intellectum, aut voluntatem poteſtates, ſed potẽ-
tias vocamus. Contra autem magiſtratus, ſacerdo- 2
tia, & omnino imperia, poteſtates potius, quã po-
tentias appellant. Iſta vocat Paulus. Ro. 13, omnis
anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Er-
go vt S. Thó. 4. diſ. 24. q. 1. art. 1. q. 2. ad. 3. exponit,
videtur poteſtas præter potentiam ad actionem
dicere præeminentiã quandã & authoritatẽ. At-
que adeò quærere, an in Eccleſia ſit aliqua pote-
ſtas ſpiritualis: perinde eſt ac ſi quæreret, an in Ec-
cleſia ſit aliqua vis, aut authoritas ad aliquid ſpiri-
tuale: & hæc an ſit alia à ciuili poteſtate. Ad hanc 3
queſtionẽ, quoniã permultę, & quidẽ graues, no-
bis diſputandæ ſunt, breuiter reſpondeo per vni-
cam concluſionem. Neceſſe eſt in eccleſia præter
ciuilẽ, & laicam poteſtatem eſſe aliam ſpiritualẽ.
Hæc concluſio probatur, in eccleſia ſunt plures
actiones, & variæ non ſpectantes ad vnam pote-

ſtatem: & aliquæ ſpectãt ad poteſtatem ciuilem, aliæ non ad illam, ſed ad aliam poteſtatem, ſilicet ſpiritualem. Vnde de eccleſia dicitur; quod aſtitit à dextris Dei in veſtitu deaurato, circundata varietate. Pſalmo.44. ſed poteſtates diſtinguntur ex fine; ſicut potentiæ per obiecta. Ergo præter poteſtatem ciuilem oportet ponere aliam ſpiritualem.

4 Secũdò probat. Duran. in tractatu de origine iuris, poteſtas conſtituitur in republica, vt homines prouocentur ad bonum, & arceantur à malis iuxta illud. 1. Petr. 2. quòd poteſtas eſt ad vindictam malorum, laudem verò bonorum, & Roma. 13. Vis non timere poteſtatem, bonum fac, & habebis laudẽ ex illa. Quòd ſi bona quidem ad quæ homine promoueri deberẽt, & mala, à quibus deterri oporteret, ſpectarent ſolum ad vitam politicam præſentem, ſufficeret certè temporalis, & laica poteſtas. Et cum vita fideliũ nõ ſolum tẽdat ad finem & ſtatum ciuilem, imò multo impenſius, & principalius in bona perpetua, quærendo primum ea iuxta Domini conſilium, Primum quærite regnum Dei. Matthæi. 6. & eam fœlicitatem, quam oculus nõ vidit, neq; auris audiuit: timeat præterea mala, & pœnas potius alterius vitæ, q̃ præſentis, nec tam eos qui occidũt corpus, quam eum, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatẽ, & corpus, & animã perdere & mittere in gehennã

ignis

ignis. Matth.10. & Luc.12. Ideo vt homines dirigantur & prouehantur in finem illum ſuper naturalem, & ſi forte aberrauerint, reuocentur in rectam viam, vel laude, vel præmio, vel timore, vel pœna: neceſſariũ fuit, vt eſſet aliqua poteſtas præter ciuilem. Hãc rationem elegãter ponit* Hugo 5
de ſacra. par.2. Duę, inquit, ſunt vitę: vna terrena, alia ſpiritualis vt autẽ vtraq; in iuſtitia ſeruetur, & vtilitas proueniat: primũ vtiq; diſtributi ſunt, qui vtriuſq; bona ſecundum neceſsitatem acquirant: deinde alij, qui eam ſecundũ æquitatem diſpenſent. Si ergo non poteſt humana ſocietas ſine vtraq; vita manere, neceſſaria eſt duplex, poteſtas ad conſeruationẽ iuſtitiæ: vna quę pręſit terrenis, ad ordinandum vitam terrenam: alia, quæ præſit ſpiritualibus ad cõponẽdã vitã ſpiritualẽ.

Tertiò probatur, in eccleſia * ſunt claues regni 6
cęlorum. Matth.16. & .18. Sed hęc poteſtas eſt alia à poteſtate ciuili, quæ certe non habet huiuſmodi claues. ergo, &c. Cõfirmatur, in eccleſia eſt poteſtas remittendi peccata. Ioan.20. Quæ nõ eſt in Rege, nec in alio magiſtratu ciuili. ergo, &c. Item in eccleſia eſt poteſtas excommunicãdi. Matth. 18. & .1. ad Corinth.5. Item eſt poteſtas conſecrandi verum corpus Chriſti. Luc.22. & .1. Corinth.11.

Quartò principaliter, Apoſtoli Domini ha- 7
buerunt poteſtatem, & authoritatem in eccleſia, vt ex locis iam inductis, & ex alijs multis cõſtat:

ea autem nõ fuit ciuilis, cùm regnum eorum nec poteſtas fuerit de hoc mundo.ergo,&c.

8 Quintò, Apud paganos*eſt integra poteſtas tẽ poralis & ciuilis, vt aliàs à me probatum eſt, & ſatis conſtat ex Paulo, Rom.13. vbi iubet eſſe ſubiectos principibus etiam paganis, & apud eos non eſt poteſtas eccleſiaſtica: ergo hęc poteſtas diſtin

9 cta eſt ab illa. Vltimò, Quia*poteſtas gubernandi exigit ſciẽtiam, iuxta illud Grego. Ars artium, regimen animarum. Sed principes tẽporales non ſunt periti legis diuinæ, quam oportet eſſe regulam poteſtatis eccleſiaſticæ. Ergo oportet eſſe alios Pontifices, & præſides ſacrorum, quàm principes ſeculares. Item confirmatur, Quia non ſufficeret vnus & idem homo vtrumque munus im plere, neque vtranq; diſciplinam percipere, ſcilicet adminiſtrandi ſecularem & eccleſiaſticã rempublicam: nec ſi maximè vtrumq; calleret, poſſet vtrique adminiſtrationi commodè intendere, &

10 vacare. Confirmatur apertè, Nam*regia poteſtas continet omnem poteſtatem ciuilem: hoc enim importat Rex, vt ſit vnus ſupra omnes in republica: ſed Rex non habet authoritatem ad cultum diuinum, & ad actiones ſpirituales. Ergo eſt alia poteſtas diſtincta à poteſtate ciuili. Antecedens patet: quia ad mandatum Domini fuit Saul inſtitutus Rex.1.Regum.10. Samuel ſcripſit legem regni & ſcripſit in libro, & repoſuit coram Domino, &

tamen non est data ei potestas sacerdotalis: imò cùm postea Saul in Galgala obtulisset holocaustum propter absentiã Samuelis, vindicata est seuerissimè præsumptio: & dictũ est ei, Stultè egisti nec custodisti mandatũ Domini, quod præcepit tibi: ꝙ si nõ fecisses, iam nũc præparasset Dñs regnũ tuũ super Israel in sempiternũ. 1. Reg. 13. De vtraq; potestate Pelagi⁹ Papa: & habetur. 96. dis. c. duo sunt. Duo sunt (inquit) Imperator Auguste quibus principaliter hic regitur mũdus, authoritas sacra Pontificũ, & regalis potestas. Et confirmatur: quia etiã apud Gentiles erant Pontifices, & Sacerdotes, ad quos spectabat administratio sacrorum, & nõ ad Consules, aut alios magistratus ciuiles. Et in. c. si Imperator. eadẽ distinctione. Si Imperator catholicus est, filius est, non præsul ecclesiæ, quod ad religionem cõpetit (discere ei conuenit, non docere) habet priuilegia suę potestatis quæ administrãdis legibus publicis diuinitus cõsequutus est. Et in. c. solitæ. de maiorita. & obedien. Fecit Deus* duo magna luminaria in firmamento cæli. hoc est, vniuersalis ecclesiæ duas instituit dignitates. De vtraque in veteri testamento aperta habemus exempla: & de seculari quidem Exod. 17. quòd Moyses ex electis viris strenuis de cũcto Israel cõstituit eos principes populi tribunos, & cẽturiones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicarẽt populũ Dei omni tẽpore. 11

Numeri autem.3.ponuntur gradus ſummi Sacerdotis Aaron, & minorum Sacerdotum ſubminiſtrantium.Functiq;,inquit,ſunt ſacerdotio Eleazar,& Ithamar coram Aaron,& infrà, Dabis dono Leuitas Aaron & filijs eius,quibus traditi ſunt alijs Iſrael. In nouo autem teſtamento, Roma.12. &.13.Paul. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Quod de quà poteſtate intelligendum ſit, ipſe Paulus illic ſatis oſtendit. & Petrus.1.ſua Epiſtola,cap.2.Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deū, ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue Ducibus tanquam à Deo miſsis ad vindictā malefactorū,laudem verò bonorū.Quāquam Lyranus de vtraq; poteſtate, Pauli locum
12 intelligendum cenſet. Sed de ſpirituali poteſtate plura teſtimonia ſunt, quàm vel opus ſit, vel vacet in præſentia recenſere. Iohānis vltimo, Paſce oues meas. &, Quorum remiſeritis peccata, &c. Iohan.20. Et tibi dabo claues regni cælorum. Et quodcunque ſolueritis,&c. Matth.16.&.18.& de præsbyterorum poteſtate Luc.22. Hoc facite in meam commemorationem.Et iterum de ratione conſtituendi Epiſcopos,presbyteros,diaconos,1. ad Timot.3.item ad Tit.1. Actuum.14. &.20. Sed ad maiorem declarationem huius cōcluſionis arguitur paucis argumentis contra illam. Primò, Multitudo principatuum eſſet mala, ex Ariſtot. 12.Metaphy.& in libro Politico.ergo non expe-

dit

dit in ecclesia esse varias & distinctas potestates, maximè cùm ecclesia sit non solùm vna respublica, sed vnum corpus. Roma.12. Multi vnum corpus sumus in Christo. &.1. Corin.12. Et sic habere multos principes, aut prælatos, videtur quasi habere multa capita vnius corporis: quod mōstruosum est. ergo potius conuenire videretur, vt vnus atque idem res seculares & ecclesiasticas administraret. Secundò, Ciuilis potestatis finis est reddere, aut constituere homines bonos, & efficere studiosos, id est virtutibus præditos. 2. Ethico. Sed hoc satis est ad consequutionem fœlicitatis, non solùm humanę & temporalis, sed etiam immortalis, & supernaturalis. ergo frustra comminiscimur aliam potestatem. Tertiò, Matth.17. Dominus dixit, Ergo liberi sunt filij. Vbi glo. In quolibet regno filij regis liberi sunt. Christiani autem sunt filij Dei. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Iohā. 1. ergo sunt liberi. & Iohannis.8. Si ergo vos filius liberauerit, veri liberi eritis. &.1. Corint.7. Pretio empti estis, nolite fieri serui hominū. Ex quibus locis videtur, Christianos exemptos esse & liberos ab omni potestate, & subiectione, sed omnes esse æquales, nec alteros dominari, alteros seruire & sic nulla erit authoritas, vel potestas, saltem iurisdictionis. Quartò arguitur, In statu innocētiæ non fuisset aliqua potestas. ergo nec nūc debet esse. Nam Christus redemit nos. Ista sunt argumen-

ta

ta hæreticorum,ac ſchiſmaticorũ, quibus ſimplíciũ hominũ corda à debita obedientia vel principum,vel ſacerdotum dehortantur & reuocant, reſiſtentes Dei ordinationi ad ſuam ipſorũ dãnationem, & perditionẽ, vt Paul.ait: nec opus erat alijs reſponſis poſt tam aperta teſtimonia ſcriptu rarum,quibus illorum veſania aperte retunditur ſed quia ſapientibus,& inſipiẽtibus debitores ſumus, Ad ſolutionem iſtorum eſt attendẽdum, ꝙ Sap.7.dicitur, quòd ſapientia attingit à fine vſq; ad finẽ fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Hoc eſt enim proprium ſapientis, vt etiã Ariſt. tradit. 1.Metaphy.ordinate omnia diſponere.Potuit ergo Deus ſicut ſummè ſapiens,ita ſummè potens, ſine vllo ordine principum & ſubiectorum prælatorum & inferiorum omnia quidem gubernare, adminiſtrare & ſine vlla etiam, ſi ita voluiſſet, iactura rerum creatarum. Sed profectò hoc non erat conſentaneum tantæ ſapientiæ, & infinitæ prouidentiæ: ſed potius ita componere, vt orbis non rerum cumulus fortè iacẽtium deforme ſpectaculũ redderetur, ſed vt potius corpus quoddã vnum,aut ædificium ſuis partibus, & velut mem bris conſtaret, ſeruaretq; decorem dignũ ſuo au-
13 thore.Eadem* ergo ſapiẽtia,qua conſtituit in naturalibus, vt inferiora regerentur à ſuperioribus, vt.1. Metaphyſi. dicitur,& Diony.4.c. de diuinis nomi.nominatim de ſole dicit:& qua etiam in cę

lis vo-

lis voluit, vt inferiores angeli à ſuperioribus illuminarentur: eadem inquam prouidit, vt in eccleſia ſua ordo rerum & diſtributa officia eſſent, vt alij oculi eſſent, alia manus, alij etiam pedes, & reliqua in hanc rationem compoſita. Vt etiã Apoſtolus dicit elegantiſsime ac diſſertiſsimi in hanc ſententiam .1. Corinth.12. Sicut enim corpus vnũ eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, vnum autẽ corpus ſunt, ſic & Chriſtus. &c. Nam & ipſe Ariſtot. primo Politic. expedire ait in omni multitudine rectè compoſita, vt aliquis prior ſit, cui cæteri pareant, in quo conſiſtit ratio poteſtatis. Ad primũ igitur argumentum reſpondeo, quòd eſſet quidẽ incõueniens, ſi eſſent plures principatus, aut magiſtratus, ad eundem finem, ſpectantes ex æquo: quod in propoſito non contingit. Nec enim ad eundem finem contendit poteſtas ciuilis & eccleſiaſtica, vt ſuprà ſatis explicatum eſt. Præterea non ex æquo ſe habent, ſed certo modo vna poteſtas ad aliam ordinatur, vt infra diſputabitur. Ad ſecundum etiam aperta eſt ſolutio ex ſuperioribus. Non enim tota adminiſtratio ciuilis ſatis eſt ad conſtituendum hominem in ſtatu ſalutis ęternę, nec ſufficit moralis aut ciuilis virtus, & bonitas ad vitam æternã, cùm, vt reliqua omittamus, neceſſaria ſit fides. Mar.16. Qui verò nõ crediderit. &c. & ſacramẽta etiã ſemp fuerint aliqua,

Niſi

Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua.&c.Iohan. 3.Et alibi, Nisi manducaueritis carnem filij hominis,non habebitis vitam in vobis.Collatio autem sacramentorum non spectat ad potestatem ciuilem,sed ad spiritualem,& ecclesiasticam.Itaq; sicut oportet iustitiam nostram abundare supra iustitiam Scribarum & Pharisæorum, Matth. 5. ita oportet abundare supra iustitiam,non solùm paganorum & hæreticorum, sed etiam bonorum philosophorum:& sic habere aliquos actus ordinatos in supernaturalia.

De tertio argumento disputabo latiùs inferiùs, cùm agemus de libertate Ecclesiasticorũ.Sed pro solutione in præsentia dico,cum.S.Tho.& Bonauent,in fine.2.Senten.quòd Christus illic loquutus est de se & de discipulis suis, qui omnino erãt liberi,vel ratione officij, quod exercebant etiam ex authoritate,scilicet spiritualis potestatis,ratione cuius etiam stipendia illis debebãtur: iuxta illud, Si spiritualia vobis seminauimus, multũ est vt carnalia vestra metamus.1.Corint.9. Vel, quia nihil habentes,hac ratione se liberos reddiderant ab omni exactione: nec enim tributum debetur ratione personæ,sed bonorum, nec per subiectio
9 nem ad potestatem spiritualẽ* aliquid deperit de potestate,cùm ea tota sit non ad vtilitatem potestatis,vel præsidentis,sed subditorum.

Ad quartum respondeo,negando assumptum.

quamuis

quamuis enim nō fuiſſent Magiſtratus, nec principes ad cogendum homines timore pœnarum, fuiſſet tamen poteſtas directiua, & gubernatiua, vt poteſtas paterna, cui tenerentur filij parêre. Imò multiplicato humano genere, vero ſimilius eſt, futuros aliquos, qui prȩeſſent ſacris: & ſic fuiſſet aliqua ratio etiā poteſtatis ſpiritualis. Sed de hoc etiā ſtatim latiùs, & S. Tho. 1. par. q. 96. arti. 4.

QUAESTIO SECUNDA.

Vtrum poteſtatis eccleſiaſticæ ſit aliquis effectus propriè & verè ſpiritualis.

SVMMA.

1 *Poteſtas eccleſiaſtica, verè & ſimpliciter eſt cauſa alicuius effectus ſpiritualis.*

2 *Poteſtas eccleſiaſtica, duplex eſt. Et de vtriuſque effectibus. Et quomodo nonnulli hæreticorū ab vtraq; claue tollunt omnem effectum mere ſpiritualem.*

3 *Poteſtas vtraque ordinis ſcilicet, & iuriſdictionis, habet verum effectum ſpiritualem.*

4 *Chriſtus inquantùm homo, habuit poteſtatem remittendi peccata, & quomodo ſæpe vſus fuerit ea, imò & eam tradiderit Apoſtolis. Et de remiſſione peccatorum per claues Eccleſiæ traditas.*

5 *Error duplex eorum, qui dicunt virtute clauium non verè remitti peccata, ſed ſolùm oſtendi remiſſa.*

6 *Remedia duo efficacia ad remißionem peccatorum à Deo in eccleſia relicta.*

7 *Claues eccleſiæ ſolæ ſufficiunt ad ſalutem, & ad aperiendum regnum cœlorum, ubi nulla alia via eſſet apertum.*

8 *Contritio quid importet.*

9 *Dolor, quando non dicatur contritio.*

10 *Dolor qualis ſufficiat ad remißionem peccatorum cũ clauibus.*

SED quia diſtinximus poteſtatem eccleſiaſticam à ciuili ex fine (quia ſcilicet altera in finem temporalem ordinata eſt altera in ſpiritualem) ſequitur ſecunda quæſtio, An poteſtatis eccleſiaſticæ ſit aliquis effectus purè & ſimpliciter ſpiritualis. Ad hanc quæſtionem reſpondeo primò, dato quòd poteſtas eccleſiaſtica nullum haberet huiuſmodi effectum ſpiritualem, nihilominus differt à poteſtate ciuili, & diceretur poteſtas ſpiritualis. Probatur hoc, & oſtenditur: nam adhuc haberet finem diſtinctum à fine poteſtatis ſecularis, puta beatitudinem ſupernaturalem, & cultum diuinum, & bonum ſpiritus, id eſt animæ: quæ omnia non ſpectant ad poteſtatem ciuilem, ſed eccleſiaſticam, & inter ſpiritualia an-
1 numerantur. Secundò pono concluſionẽ, ꝙ* poteſtas eccleſiaſtica verè & ſimpliciter eſt cauſa ali

cuius

cuius effectus ſpiritualis. Pro cuius declaratione eſt reuocãda huc in pręſentia illa diſtinctio Theologorum, de duplici poteſtate, ordinis ſcilicet, & iuriſdictionis. Duplex * igitur poteſtas eſt eccleſiaſtica, poteſtas ordinis, & iuriſdictionis. 2 Poteſtas ordinis eſt in ordine ad corpus Chriſti verũ, ſcilicet euchariſtiam: iuriſdictionis in ordine ad corpus Chriſti myſticum, id eſt ad gubernãdum populum Chriſtianum in ordine ad beatitudinẽ ſupernaturalem. Sed in poteſtate ordinis non ſolum intelligitur poteſtas conſecrandi euchariſtiã ſed diſponendi, & idoneos reddendi homines ad euchariſtiã, imò omnia gerẽdi, quæ ordinãtur aliquo modo ad euchariſtiã, vt eſt cõſecrandi preſbyteros, & alios ordines cõferẽdi, & in vniuerſum omnia ſacramẽta adminiſtrãdi, remittẽdi quoq; peccata, & tandem omnia faciendi, quæ alicui ratione alicuius conſecrationis conueniunt: vnde etiã poteſtas ordinis, poteſtas conſecrationis plerumq; vocatur. Ad poteſtatem autem iuriſdictionis ſpectat gubernatio populi Chriſtiani extra Sacramentorũ, vel conſecrationẽ, vel adminiſtrationẽ: vt eſt leges ferre, & tollere, excomunicare, dicere ius extra forum pœnitentiæ, & id genus alia facere. His præmiſsis eſt aduertendum, quòd nonnulli hæreticorum ab vtraque claue tollunt omnem effectum purè ſpiritualem. Qui enim negant in euchariſtia contineri verũ corpus Chriſti.

negant aliquid ſpirituale confici à ſacerdote con ſecrãte euchariſtiam. Euchariſtia enim apud eos non eſt, nec cõtinet aliquid ſpirituale,ſed ſymbolum ſolùm eſt,& ſignum vel corporis Chriſti,vel gratiæ. Iidem etiam negant ſacerdotem euãgelicum verè remittere peccata, & gratiam conferre, inde etiam à poteſtate iuriſdictionis effectum aliquem ſpiritualem prorſus tollunt, negantes excommunicationem aliquid ſpirituale auferre ab excõmunicato,ſed ſolum cõmunicationem exteriorem fideliũ,quæ ſpiritualis non eſt. Sed omiſſa prima veſania hæreticorum circa euchariſtiã, de qua nunc nihil conſtitui tractare:de remiſsione peccatorum, & effectu excõmunicationis dicendum aliquid eſt:nec multis tamẽ, eò quòd in ordinarijs lectionibus locum illum aliquando accuratiùs tractauerim. Sed quia etiam inter catholicos authores ſunt,qui poteſtati ordinis nõ ſimpliciter tribuant remiſsionem peccatorũ,vel collationem gratiæ, vel omnino aliquem effectum verè ſpiritualem:atque alij etiam,qui per excommunicationem non concedant tolli aliquid ſpirituale: ideo repetendo concluſionem, dico, quòd
3 *vtraque poteſtas, ſcilicet ordinis, & iuriſdictionis habet effectum ſpiritualem verum. Et primo dico,quòd claues eccleſiæ, ſiue authoritas eccleſiæ ſiue authoritas eccleſiaſtica eſt cauſa propriè remiſsionis peccatorũ,& gratiæ.Eſt autem diſputatio

tatio eadem cum illa, An per ſacramẽtum pœnitentiæ cõferatur aliquando prima gratia. De qua quæſtione licet inter antiquos, & grauiores authores nõ videatur magnopere dubitatũ, apud quos in confeſſo fuit, virtute clauium nonnunquã peccata ita remitti, vt ſine illis non remitterentur: tamen inter recentiores ſcriptores non eſt aut parua, aut parum acris cõtentio & dimicatio dicunt enim ex illis quidam, acutiores quidẽ, & ingenioſiores, quam par eſſet in theologica philoſophia, ꝙ peccata mortalia remitti nunquã poſſunt, niſi per contritionẽ, atq; adeo nec virtute clauiũ vnquam peccata remittuntur, aut confertur prima gratia: non remittũtur inquam in foro Dei, & vt remitti propriè dicat tolli peccata. Cum quibus aliâs maiori ſtudio & conatu conflixímus. Nunc ſumma ſequens faſtigia rerũ, paucis argumentis arguo pro concluſione noſtra, & contra illorum ſententiã. Et primo adduco verba Domini, Iohã. 20. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Et quodcunq; ſolueritis ſuper terram, &c. Matt. 18. Et tibi dabo claues regni cælorum, Matth. 16.

Ex quibus arguitur ſic, Illa verba ſunt eadem, quæ ponuntur in noſtra concluſione. Ergo ſi illa vera ſunt, concluſio noſtra vera eſt. Et confirmatur, Remitti peccata propriè hoc ſonat, tolli ſcilicet peccata, quibus aliquis prius tenebatur: nec certè ſignificat oſtendi, aut declarari prius remiſ-

sa sicut remittere debitum. Confirmatur secũdò, Christus habuit potestatẽ remittẽdi propriè peccata ad sensum cõclusionis,& potuit eã dimittere Apostolis sed nõ alijs verbis apertioribus potuit declarare donationẽ,aut cõmissionẽ illi⁹ potestatis,quã illis, quibus dedit claues.ergo, &c. Quòd
4 *autem Christus habuerit huiusmodi potestatem etiam inquantum homo, certè non est dubitandum. Ipse enim dixit Marci.2.& Matth.9.& Luc.15. Vt autem sciatis quòd filius hominis in terra habet potestatem dimittendi peccata,ait paralytico, &c. & Matth.28. Data est mihi omnis potestas in cęlo & in terra.Et certè non solùm habuit potestatem declarandi remissionem peccatorum, sed nec dubito quin vsus fuerit illa potestate, cùm dixit paralytico, Fili remittuntur tibi peccata tua:& cùm dixit Luc.7. Dimittuntur ei peccata multa, quoniã dilexit multùm. nec Christus voluit ostendere,ac disputare, aut defendere se habere potestatem declarandi peccata esse dimissa.Eisdem autem verbis,quibus dixit,Remittuntur tibi peccata, dixit, Quorum remiseritis peccata.Eadem enim vis verbi est remittendi, & dimittendi, nisi quòd Latinius fortassis est remittere,quàm dimittere: sed Græcè idem vtrobique verbum est.Facit & quod eodem loco Dominus præmisit,Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. & statim sequitur,Accipite spiritum sanctũ,quo

rum

rum remi.&c. Vnde videtur, quòd talem potesta tẽ dedit eis, qualem habuit. Item quid opus erat dare Spiritum sanctum ad soluendum, vel remittendum peccata in foro ecclesiæ duntaxat. vel ad ostendendum remissa? Profectò Apostoli per illa verba aliud intelligere non poterant, quàm se veram potestatem remittẽdi peccata accepisse, nec verò satis intelligi potest, quomodo claues regni cælorum tradiderit Dominus, si (vt isti docent) nunquam sacerdos regnum cælorũ aperit. Quis enim alius vsus clauium, nisi ad aperiendum, aut claudendum? Secundo principaliter arguitur, Si enim claues ligare verè possunt, remittere peccata non possunt: non inter priuilegia ecclesiæ, & gratias, sed inter onera potiùs, & quidem grauissima, numerari claues deberent. Quid enim beneficij accepimus, si ratione clauium obnoxij quidem sumus ad peccata cõfitendum (quod est per molestum) si quando cum peccato ad claues veneris, non modò gratiam, aut remissionẽ non cõsequeris: sed (quod isti non diffitentur) nouo peccato grauaberis, & teneberis? Quid tantopere hãc potestatem sancti in cælum laudibus efferunt, præconio tollunt? Quid tantum præmium illius insignis confessionis & fidei principis Apostolorum, pro cuius remuneratione Dominus ei pollicitus est, Tibi dabo claues regni cælorum? vinculũ potius: catenæ, aut quid vis potiùs, quã claues

B 4 sunt.

ſunt. Si quidem tenemur clauibus illis, & non ſoluimur: deterior multo in hac parte eſſet conditio legis Euangelicæ, quam naturæ, aut Moſaicæ. Tertio principaliter arguitur, Si ſenſus verborũ eſſet, Abſoluo, id eſt oſtendo abſolutum: ergo illa forma abſolutionis eſſet recta & legitima, Ego te declaro abſolutum: qua tamen nec illi quidem auderent vti. Confirmatur, Cui enim oſtendit ſacerdos peccatorem abſolutum? non eccleſiæ quidem, multo autem minus Deo. Preterea ſacerdos verè remittit pœnam debitam peccatis, nec oſtẽdit ſolum remiſſam. ergo vel verbum remitti, aut abſolui oportet æquiuocè capi, vel propriè reſpectu vtriuſque. Quarto principaliter arguitur, In baptiſmo remittuntur peccata: ergo in ſacramento pœnitentiæ, Ad hoc argumentum variè reſpõdetur ab illis. Aliqui enim dicunt, adulto etiam non remitti primo per baptiſmum: alij non negant quidem de baptiſmo, negant tamen de ſacramento pœnitentiæ. Sed cùm eiſdem verbis in Euangelio habeatur, imo apertiùs videtur haberi de remiſsione peccatorum per claues, quam per baptiſmum: profecto nec probabiliter, nec conſtanter concedi de baptiſmo poteſt, & negari de clauibus. Quod autem baptiſmus detur in remiſsionem peccatorum, præterquam quod ſancti omnes iuratiſsimè confirmant, non uideo quomodo negari poſsit: illic enim nõ poteſt eſſe remiſsio

remiſsio peccatorum, id eſt declaratio, vt ipſi in ſacramento pœnitentiæ intelligi volunt. Si ergo ſecundum Scripturam eſt remiſsio peccatorum oportet vt ſit verè & propriè remiſsio: imò videtur articulus fidei. Cõfitemur enim vnum baptiſma in remiſsionem peccatorum. Et confirmatur Si enim (vt aduerſæ opinionis authores fatẽtur) per ſacramentum peccatum originale & veniale primò tolli poteſt: vnde hæc coarctatio, vel diuinatio orta eſt, potius non poſſe ſe extendi ad peccata mortalia, cum in Euãgelio abſolutè in remiſſionem peccatorum data ſacramenta legamus, nulla differentia poſita de originali, aut veniali à mortalibus. ¶Quinto, Si ſacramenta nunquam conferunt primam gratiam adultis (nã idẽ apud eos eſt de omnibus iudicium) quid ergo eſt, quòd omnes ſancti, omnes authores docent, & prædicant ſacramenta nouæ legis eſſe cauſam gratiæ? Sed aiunt per ſacramenta augeri gratiam. Primũ omnium hoc neſcio, an ſit priuilegium ſacramẽtorum, cùm in omni actu meritorio augeatur gratia. Sed non ex opere, inquiunt, operato, vt ipſorum verbis vtar. Eſto ſanè. Sed quid mea? Tantũ enim conſequar etiam eorum ſententia, ſi paululum in actu meritorio animum, aut conatum intendero, quantum per illud opus operatum conſequuturus ſum, Quanta ergo eſt hæc prærogatiua ſacramentorum, vt per ſacramenta obtineam

aliquem gradum gratiæ, quem tantula actus in-
tenſione, & feruore conſequi potuiſſem? Ergo
adduci non poſſum vt negem, quin aliquid po-
tius ſacramenta conferant. Sed vt quid vim faci-
mus verbis, & loco ſuo detorquemus? Dare enim
gratiam nec fuit, nec erit vnquam augere gra-
tiam. Etenim gratiæ eſt facere amicum, aut gratū
hoc enim ſignificat conſtituere in gratia, ex non
grato gratum facere. Aliud ſane eſt arguere ami-
citiam, aliud amicum facere: & nūquam antiqui
ad hunc modum loquuti ſunt, vt augere gratiā in
telligerēt eſſe cauſam gratiæ. Sexto & vltimo. Si
enim claues non remittunt peccata, nullum argu
mentū habemus ex ſacra ſcripturā, ꝙ ſit aliquod
ſacramentum pœnitentię. In ſcriptura nāq; non
habemus aliud, niſi quod per claues remittuntur
peccata. Si ad hoc per te non requiritur collatio
gratiæ, quia non eſt niſi declaratio: nihil reſtat,
quare ponamus ſacramentum pœnitentiæ. Pro-
pter hoc enim ſolum ponimus, quia ex ſcriptura
habetur, quod per claues remittuntur peccata, &
hoc non poteſt fieri ſine gratia. ergo claues confe
rūt gratiam: & ſic conficitur ſacramentū. Totū au
tem hoc artificium ruit ad ſententiam illorū. Om
5 nino * mihi non videtur ferendum, dicere quod
virtute clauiū non vere remittantur peccata, ſed
ſolum oſtendantur remiſſa: ſed homines alioqui
acres, & docti, bis in hac diſputatione peccant,
& er-

& errant, ex eo quod nõ bene ſentiant de cõtritione, putantes primo, quod contritio eſt ita ſufficẽs ad remiſsionem peccatorum, quod quaſi ex iuſtitia debeatur remiſsio, & gratia poſita contritione: vnde etiam prouenit, vt meritum, ponant congrui ad primam gratiam contra Apoſtolum Paulum: non conſiderantes, quod quacunque diſpoſitione poſita in peccatore eſt omnino tanta liberalitas in collatione gratiæ, & tam gratis remittuntur peccata, ſicut data fuit gratia Adæ in primo ſtatu, imo magis. Nec oportet imaginari aliud meritum, niſi puram miſericordiam diuinam: nec plus contritio eſt meritum ad gratiam, vel remiſsionem peccatorum, quam bona opera ſunt merita ad prædeſtinationem. Hæc erat bona pars erroris Pelagianorum, ſi ego quicquam intelligo. Secundo errant contrario modo, credentes, quod contritio ita ſit neceſſaria ad remiſsionem peccatorum, quod pene Deus ipſe vix poſſet ſine contritione remittere peccata. Veritas autem ſic habet, quod * ad remiſsionem peccatorum Deus in Eccleſia duo remedia efficacia reliquit, aut pœnitentiam, aut claues Eccleſiæ. Et ita aperte dictum eſt, quod per claues Eccleſiæ remittuntur peccata, ſicut per pœnitentiam. Satis eſt ergo, vt quis non ponat obicem clauibus, id eſt, non afficiatur peccato præterito vel futuro, hoc eſt

hoc eſt, vt pœniteat de præterito, & proponat in futurum cauere, etiam ſi hoc ita faciat vt non ſufficiat, ad remiſsionem peccatorum ſed remaneat in peccato. Hæc enim diſpoſitio non requiritur ad remiſsionem peccati, ſed ſolùm ne ponat obicem clauibus. Hoc ergo eſt ſummũ beneficium & priuilegiũ, quo Chriſtus redemptor noſter eccleſiam ſuam in nouo teſtamento ſingulariter ornauit. hoc eſt, quod tantum celebratur à
7 vetuſtiſsimis & ſanctiſsimis patribus, quòd* omnino claues Eccleſię ſufficiunt ad aperiendum regnum cælorum, vbi nulla alia via apertum eſſet: ſed ſolæ ſufficiunt ad ſalutem, nec mihi de hoc dubitandum omnino videtur, & maximè quia in concilio Florentino dictum eſt. Effectus ſacramẽti pœnitentiæ eſt abſolutio à peccatis.

Sed contra hanc veram ſententiam arguitur. Primo, Accedens ad ſacramentum pœnitentię in peccato mortali, nõ conſequitur remiſsionẽ peccatorum. imò peccata de integro. ergo claues nõ remittunt peccata. Confirmatur, Quia aliàs liceret ſcienter accedere cum peccato mortali ad claues. Secundo, Cùm aliquis poſt contritionem accedit ad ſacramentum pœnitentiæ, eſt verum ſacramentum, & forma vniuocè idem ſignificat, ſicut cùm quis accedit ante contritionem, ſed tunc non abſoluit ſacerdos, ſed oſtendit abſolutum. ergo ſic debet intelligi abſolutio & remiſsio peccatorum,

torum,id eſt declaratio.Tertio arguitur, Vel ſufficit quicunq; dolor ad tollendum obicem, & recipiendum gratiam,vel non.Si aliquis non ſufficit,nõ videtur poſſe aſsignari,quis ſolus ſufficiat, niſi ſola contritio. eodem enim modo videtur de quocunq; alio dolore. ergo requiritur contritio. Si autem quilibet dolor ſufficit ergo dolor ſolum timore pœnæ ſatis eſt. Quartò, Eodem pacto videtur claues habere poteſtatem retinẽdi peccata ſicut remittendi:ſed clarum eſt, quòd claues non aliter retinent peccata niſi declarando non remiſſa à Deo. nec poſſunt retinere niſi quæ Deus retinuit.ergo ſimiliter remittere peccata, ſolùm erit oſtendere remiſſa à Deo.Ad ſoluendum hæc argumenta,nota primo, quòd doctor ſubtilis in 4.di.14.vlti.arg.3.videtur expreſsè dicere,ꝙ nõ requiritur alia diſpoſitio; vt aliquis per hoc ſacramentum pœnitentiæ recipiat gratiam, niſi ſolũ, vt velit recipere,& ſe ſubijcere clauibus. Et idem dicit de ſacramento baptiſmi.Caietanus etiã nominatim de baptiſmo dicit.3.pa.q.86.ar.2. ad primum.quod remiſsionẽ peccatorum, etiam mortalium in baptiſmo non exigitur aliquis dolor, ſed ſola voluntas recipiendi baptiſmum in remiſſionem peccatorum. Et profecto idem haberet conſequẽter dicere de ſacramento pœnitentię,ꝙ ita manifeſtè datũ eſt,in remiſsionẽ peccatorũ,ſicùt baptiſm⁹,& tamẽ Caietanus negat de pœnitẽtia,

tia,quid concedit de baptiſmo:quàm conſtanter ipſe viderit.S.Tho.etiã.3.par.q.89.ar.3. ad ſecundũ,dicit ꝙ baptiſmus datur per modum ablutionis,& eſt generatio,id eſt mutatio de non eſſe ſpirituali ad eſſe ſpirituale:ideo non inconuenit accedere ab baptiſmum cum conſcientia peccati mortalis,incõuenit autem ad Euchariſtiam, quæ non debet dari niſi viuenti:datur enim per modũ alimenti.Hac certè ratione conſequenter videretur idem dicendum de ſacramento pœnitentiæ, quod inſtitutum eſt ad ſuſcitandum mortuos: & ſic non erit incõueniens accedere ad claues eccleſiæ cum conſcientia peccati mortalis. Et poſſet magna probabilitate defendi quòd ſi quis ſine complacentia quidem peccatorum præteritorum,ſed etiam ſine aliquo dolore ſolùm cum propoſito cauendi in futurum a peccatis, accedat ad ſacramentum pœnitentiæ, animo recipiendi remiſsionẽ peccatorũ, quòd re uera recipit, neſcio an verum ſit,impugnari profectò non vehementer poſſet. Sed non adeò longius à communiori via,& doctrina diſcedens,ſecundò dico,quòd nõ licet accedere ad ſacramentũ pœnitentiæ cũ conſcientia peccati mortalis:nec talis conſequeretur peccatorum remiſsionem.Pro quo eſt aduertendum,
8 quòd * contritio reuera nihil aliud importat,niſi dolorem de peccatis propter Deum,id eſt eo quod ſunt offenſiua Dei, cũ propoſito cauendi in

di in futurum: nec quicquam aliud eſt de ratione contritionis reiectis, anxijs & ſubtilibus diſputationibus, ſcolaſticis parum in hanc rem conferentibus, & phyſicis potius quàm theologicis. Nec apud me dubium vnquam erit quin quicunque dolet de omnib9 peccatis ſuis abſolutè, quia ſunt offenſiua Dei, proponit etiam omnino in futurum ſeruare omnia præcepta Dei: conſequatur remiſsionẽ peccatorum, ſi nihil aliud ſit quod impediat. Poteſt * vero eſſe talis dolor, qui non ſit 9
contritio: quia aliunde impeditur, puta quia cum tali dolore perſeuerat ex ignorantia in aliquo peccato, vt quia retinet alienum; vel manet in aliquo errore: vt hæretici, aut infideles, qui dolent quidem de peccatis ſuis, & propter Deum, & proponunt in futurum: ſed talis dolor in eis nec eſt contritio, nec ſufficit ad remiſsionem peccatorum: non quia requiratur maior: nec alius dolor, quam ille, ſed quia tenetur ad aliud, quod non implent. Itaque ab extrinſeco impeditur, ne ille dolor ſufficiat, quod de ſe ſufficeret quidem. Vnde in nullo mutato dolore, ſed ſolùm ſi talis alienum reſtitueret, aut dimitteret errorem, ille idem dolor eſſet contritio, quod in hac materia eſt commendandum memoriæ, ne in rebus ad ſalutem neceſſarijs deſcendamus ad dicendum, vel incredibilia, vel non intelligibilia.

Hoc

Hoc ergo præmiſſo, dico primo, Si is, qui accedit ad ſacramentum pœnitentiæ, ſcit & aduertit ſe nullum habere dolorem peccatorũ præteritorum, quamuis habeat propoſitum in futurum, nõ conſequitur remiſsionem peccatorum, imo peccat mortaliter.

Secundo, Si talis dolet quidem, ſed intelligit ſe non dolere, quia ſunt offenſiua Dei, ſed ob quãcunque aliam rationem, puta propter pœnas inferni: profecto etiam talis dolor non ſufficit, quia ille non dolet ſe offendiſſe Deum, nihil autem refert quod doleat, ſi non doleat ſe offendiſſe Deũ: idem eſt enim ac ſi nullo modo doleret, & peccat mortaliter accedens ſic ad ſacramẽtũ pœnitẽtiæ.

Tertio, Quomodocunq; doleat, ſi omnino putat ſe adhuc eſſe in mortali, & non eſſe contritũ, non videtur etiam ſufficere. & ſic dico, quod accedere cum conſcientia peccati mortalis ad hoc ſacramentum, eſt peccatũ nouum, quia ponit obicem. Et hoc eſt probabile: non quia claues nõ ſufficiant, ſed quia virtualiter complacet in peccato qui non dolet, nec vult dolere ſe offendiſſe Deũ.

Quarto, Si putat ſe doluiſſe propter Deum, & proponit cauere in futurum, ſemper cõſequitur gratiam, niſi aliunde ponat obicem ad ſenſum declaratũ, puta quia perſeuerat in aliquo peccato: non autem defectum doloris. Sed dices, Iam talis ante ſacramentum conſequeretur gratiam, quia

per te

per te ille dolor est contritio.

Propterea dico quinto cõstat, qualiquis putet se dolere, quia peccata sunt offensiua Dei: & tamen reuera non ideo dolet, sed ob aliam causam. Quã uis enim videatur posse experiri aliquando se dolere: sed an doleat quia offendit Deum, profecto ignorari potest. Præuolat enim (vt ait Augu.) intellectus, sequitur tardus, aut nullus affectus. Et sic cõtingit, quod aliquis putet se dolere propter Deum, & non doleat, aut non propter Deum doleat, & in tali fit remisio peccatorum virtute clauium.

Sexto dico, & sequitur ex dictis, quod *omnis ille dolor, & solus, sufficit ad remisionem peccatorum cum clauib⁹, de quo peccator existimat ꝙ sit contritio: id est, sufficiens dolor, si non sit aliud impedimentum extrinsecum, vel sit tanta negligentia examinandi, vt rediret in naturam omissionis. Si enim quis nullam aduertentiam adhibe ret, aut considerationem ad examinandum statũ conscientiæ suæ, sed sic temere existimaret se suf ficienter pœnituisse, idem est iudicium, ac si non pœnituisset. Sed si bona fide, facta probabili examinatione, putat se sufficienter pœnituisse, quãuis decipiant, cum sacramento pœnitentiæ, consequitur sine dubio remisionem peccatorum, & per hæc satis patet ad primum & tertium argumẽtum. Sed contra hanc determinationem arguitur 10

C argumen-

argumento communi; Talis, qui existimat se sufficienter pœnituisse, vel habet ignorantiam vincibilem, vel inuincibilem, Si inuincibilē, ergo nō tenetur amplius dolere: ergo sufficienter fecit id ad quod tenebatur, ergo iam sunt ei remissa peccata, Si vincibilem, ergo accedens ad sacramentū cum tali peccato mortali, nō excusatur, ergo nō das hominem, qui recipiat primam gratiam in sacramento pœnitentiæ.

Respondetur dupliciter. Primò, quòd illa ignorantia est inuincibilis. Et cùm arguis, Ergo iā consequitur remissionem peccatorum: nego consequentiam, sed solùm sequitur, quòd non peccat de nouo per omissionem contritionis.

Secundò, & melius dico, quòd illa ignorantia est vinciuilis: & cùm infers. Ergo peccat accedēs, nego consequentiam. Non enim facit irreuerentiam sacramento, nisi qui scienter accedit in mortali. Sicut si quis celebraret sine ara, quantumcunque ignorantia esset crassa, non peccaret. Vel potest dici, quòd talis ignorantia est vincibilis respectu delectionis peccatorum, vel præcepti de contritione, si vllum est: inuincibilis autem respectu sacramēti. Nec hoc est mirabile. Aliqua enim ignorantia excusaret respectu vnius aliquando, quæ nō excusaret respectu alterius. Vt, exempli gratia, ignorantia, quę excusaret conferentem sacramentū in mortali, non excusaret recipientem

vt notum eſt: maior enim examinatio requiritur conſcientiæ ad recipiendum Euchariſtiam, quã ad conferendum, etiam ſi ad vtrũq; exigatur examinatio conſcientiæ. Ad ſecundum argumentũ reſpondetur, quòd cùm aliquis poſt contritionẽ accedit ad ſacramentum pœnitentiæ, dico quòd verè abſoluitur: ſacerdos enim fert ſentẽtiam ſufficientem ad ponendum hunc in gratia, etiam ſi non prius fuiſſet in gratia.

Ad quartum dico, quòd retinere eſt non remittere, & non eſt declarare, non eſſe remiſſa, vt ipſi volunt: poteſt enim contingere, quòd ex hoc ſolùm, quòd non abſoluitur per claues, non remittantur peccata, vt expoſitum ſuprà eſt. Et præterea cũ (vt in præſentia ſupponimus) quilibet peccator teneatur adire claues, remiſsio etiã, quæ fit in contritione, dependet à clauibus, imò fit virtute clauium, ſicut gratia quæ data fuit ante paſsionem Chriſti fuit virtute paſsionis Chriſti. Ac demum vtcunq; ſit, dato, ꝙ retinere ſit declarare, non oportet quòd remittere ſit declarare. Nos enim ſolùm volumus, & dicimus verba accipi debere in ſua propria ſignificatione, vt remittere ſit remittere, ſicut retinere, retinere. Quòd ſi retinere non poteſt aliter fieri niſi declarando, retinere erit declarare: ſed remittere poteſt aliter eſſe, ideo etiã aliter accipiendũ eſt. Ergo ex hac diſputatione conſtat poteſtatẽ ordinis habere efficaciã

alicuius spiritualis effectus. Nec tamen volo dicere nullum alium ab isto habere posse: sed hunc esse potissimũ, & qui ex sacris literis testatior & notior sit: alioqui ex potestate ordinis, etiã sunt oẽs consecrationes episcoporum presbyterorum, in quibus effectus datur purè & verè spiritualis. Et hæc quidem quantum ad effectum potestatis ordinis. Restat vt etiam dicamus de potestate iurisdictionis, vtrũ scilicet excommunicatio sit effectus spiritualis, vel habeat effectum spiritualem. De quo latè dixi in quarto sententiar. in materia de clauibus.

QVÆSTIO TERTIA.

Quo iure sit inducta potestas ecclesiastica.

SVMMA.

1 *Potestas ecclesiastica quo iure sit introducta.*

2 *Potestatis ciuilis & ecclesiasticæ differentia.*

3 *Potestas ecclesiastica, quod quantum ad aliquam partem sui habuerit ortum à iure naturali, vel positiuo.*

4 *Potestas ecclesiastica, & spiritualis tota, quæ nunc residet in ecclesia, est de iure diuino positiuo mediate vel immediate.*

5 *Potestas spiritualis tota, quæ fuit in veteri lege, de iure diuino positiuo fuit.*

Pote-

6 *Poteſtatem totam in veteri lege iure diuino inſtitutā potuit Iſraeliticus populus ſua authoritate inſtitue re, etiam ſi à Deo inſtitua non fuiſſet.*

POſtquam ex parte diſputatum eſt de ipſa poteſtate ſecūdum ſe & de effectu, & fine illius in generali: videtur operæpretium nos facturos, ſi de cauſa efficienti, & ortu ipſius poteſtatis eccleſiaſticæ diſſeramus. Sic enim per Ariſt. doctrinā probè hanc poteſtatem cognoſcere poterimus, ſi cauſas illius cognoſcamus omnes Poſtq̄ ergo diſputatum eſt de cauſa finali, quę potiſsima eſt, agendum eſt de cauſa efficienti, & de authore huius poteſtatis. Quæritur * ergo quo 1 iure introducta eſt hæc poteſtas eccleſiaſtica.

Et ſit prima propoſitio: Tota hæc poteſtas ſecundum ſuam amplitudinem non habet, nec potuit habere ortum à iure poſitiuo. Hæc eſt manifeſta ex ſupradictis: habet enim plures effect⁹ ſpirituales, qui excedunt humanam poteſtatem, vt eſt remiſsio peccatorum, gratia, conſecratio diuiniſsimæ Euchariſtiæ, & alia item quæ omnino totam humanam facultatem excedunt: ergo nō potuit habere originem à iure humano, iuxta illud. Quis poteſt remittere peccata niſi ſolus Deus? Mar. 2. & bene dicebant eum blaſphemare niſi eſſet Deus. Item Luc. 5. & 7. Quis eſt hic, qui etiam

pccata dimittit? Et cõfirmatur; Quia non potuit habere ortum à iure ciuili; quia (vt ostensum est) hæc potestas distinguitur à ciuili potestate: ius autem ecclesiasticum præsupponit iam potestatem constitutã, ergo nõ potuit potestas ecclesiastica habere ortum à iure positiuo. Secundo patet manifestè; quia Christus, qui est verus Deus, primus dedit claues regni cælorum; Matth. 16.

Secunda propositio. Nec potuit tota hæc potestas habere ortũ à iure naturali: patet ex eodem quia hæc potestas habet effectũ supra totã naturam, ergo nec ius naturale potuit instituere hanc
2 potestatẽ. Vnde * differẽtia est inter potestatẽ ciuilẽ, & potestatẽ ecclesiasticã: quia potestas ciuilis habet ortũ à republica, quia est in finẽ naturalẽ reipublicæ, vt aliàs à nobis disputatũ est. Hæc autẽ potestas excellit nõ solũ priuatam singulorũ authoritatẽ, sed etiam totius mũdi: & licet ius naturale sit ius diuinũ, tamẽ non se extẽdit vltra limites naturæ; & sic non potest se extendere vsq; ad terminũ vel finẽ huius potestatis spiritualis. Et cõfirmatur. Quia cognitio naturalis nõ se extẽdit ad effectus huius potestatis: ergo nec ius naturale nec potestas naturalis. Itẽ cũ per hãc potestatẽ homo cõstituatur in esse gratiæ: si hæc potestas esset naturalis, homo ex naturalibus posset consequi gratiam: qui est error damnatus ab Ecclesia contra Pelagianos, & est etiam cõtra Paulum ad Ro-

ma.3.4.&5. Iustificati ex fide.

Tertia propositio, Nihilominus * potestas ec- 3
clesiastica quantum ad aliquã partem sui potuit habere ortũ à iure naturali, vel positiuo, id est quã tum ad aliquos effectus, & actus huius potestatis. Probatur, quia (vt supra dictum est) etiã stãdo in iure naturali vtraq; potestas est necessaria in republica. In solo enim iure naturali intelligi potest Deũ esse, & q remunerator est inquirẽtibus se. Hoc nãq; apostolus dicit ad Rom.1. & philosophis manifestũ fuisse tradit, sempiternã quoque Dei virtutẽ & diuinitatem. Ex quo etiã sequitur Deũ esse à mortalibus colẽdũ, ergo etiã si nulla esset ordinatio particularis à Deo, potuerunt in republica aliqui deputari ad solã administrationẽ cultus diuini, qui haberẽt prælationẽ & authoritatẽ sacrorũ, & talis potestas esset spiritualis, & nõ ciuilis, sicut modò est de iure diuino. Imò hoc nomine damnatur ab Apostolo sapientes philosophorum, quòd cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, sed mutauerũt gloriã inuisibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & coluerunt, & seruierunt creaturæ potius, quàm creatori. Quarẽ sicut humana institutione legimus fuisse sacerdotia, põtifices, sacrificia falsorum deorum apud gẽtes, eadẽ institutione potuerũt esse sacrificia & sacerdotia ad cultum veri Dei, & ea fuisset vera potestas spiritualis

distincta à potestate ciuili. Imò, vt statim dicem⁹, aliquando inter veros Dei cultores fuit talis potestas spiritualis, solũ humana authoritate introducta.

4 Quarta porpositio. Tota potestas spiritualis quæ fuit in veteri lege, id est, post libertatem populi Israel ab Aegyptiorum seruitute, fuit de iure diuino positiuo. Hæc conclusio non aliter opus est vt probetur, quàm ex tenore & serie legis. Tota enim lex data est à Deo, de qua lege ad Galat. tertio. Lex data est per angelos in manu Mediatoris, & Matthæ. 15. loquens Christus Iudæis ait, Irritum fecistis mandatum Dei propter traditiões vestras. & loquitur de præcepto decalogi. Honora patrem tuum & matrem tuã, &c. Et Stephanus Act. 7. dicit, q̃ fuit data in dispositione angelorum. & q̃ Moyses accepit verba vitæ, vt daret populo, & Pau. Heb. 1. multifarie multisq́; modis olim Deus loquens patribus in prophetis, &c. & Manicheorum error fuit, quòd lex Moysi non esset lex Dei. Et hoc in ipsa lege frequenter dicitur, Si feceritis præceptum Domini, & mandata Domini custodieritis, & similia. Sed in ipsa lege continetur ordo & ratio totius cultus diuini per põtifices & sacerdotes & ministros, vt supra ostensum est, ergo tota potestas illa circa diuinum cultum, quæ sola erat potestas spiritualis, fuit iure diuino positiuo introducta. Et Exod. 24.

dicitur,

dicitur, quòd Moyses assumens volumen fœderis legit audiẽte populo, qui dixerũt, Omnia quę locutus est Dominus faciemus. & infrà ait Moyses, Hic est sanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiscũ. Quod Paul. Heb. 9. apertius retulit, Hic sanguis testamẽti, qđ mãdauit ad vos Deus.

Quinta propositio,* Totam potestatem institutam in veteri lege iure diuino potuit populus Israel sua authoritate instituere, etiam si à Deo instituta non fuisset. Hæc probatur ex tertia propositione. Nam cognito Deo, & maiestate diuina, vel per lumen naturale, vel per lumẽ fidei, potuit populus constituere pontifices, sacerdotes, sacrificia, & ceremonias ad cultum diuinum, licet fortassis non potuissent tot figuras & symbola futurarum rerum instituere; cùm nec possent futura ita distinctè cognoscere, nec aptas & conuenientes figuras ad ea portendendum & designãdum instituere. Facit adhoc illud ad Heb. 9. Si enim sanguis hircorum, aut taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationẽ carnis, quãto magis sanguis Christi, ex qbus verbis constat veterẽ legem non mũdare nisi carnẽ. 5

Sexta propositio, Tota* potestas ecclesiastica & spiritualis, quæ nunc residet in ecclesia, est de iure diuino positiuo mediatè vel immediatè. Probatur, & declaratur hæc conclusio. Nam, vt infrà disputabitur, tota potestas ecclesiastica deriuata 6

est ab Apostolis, sed Apostoli habuerunt potestatẽ à Christo vero Deo, & Domino: ergo tota potestas ecclesiastica est de iure diuino positiuo. Dixi autem mediatè vel immediatè, non solùm quia primò habuerunt Apostoli, & inde deriuata sit in successores: sed quia non nego quin ecclesia sit aliqua potestas ecclesiastica solùm de iure positiuo, vt dicam non multò post: sed ea ortũ habuit à potestate ecclesiastica, quæ est de iure diuino, qualis est potestas minorum ordinum, & fortasse aliqua alia, de qua statim. Et confirmatur authoritate Apostoli ad Ephes. 4. Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, & ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Sed omnis potestas ecclesiastica vel est aliqua illarum ab Apostolo enumeratarum: vel pendet ab illis ergo. &c.

QVANDO INCEPIT Potestas ecclesiastica.

SVMMA.

1 *Potestas aliqua spiritualis potuit esse in statu innocentiæ.*

2 Pote-

2 *Potestas spiritualis, statim post peccatum fuit in lege naturæ.*

3 *Potestas omnis spiritualis, quæ fuit in lege naturæ, licet potuerit esse solùm authoritate humana, tamen verisimile est vel quòd ex speciali reuelatione diuina, vel instinctu & monitione diuina fuerit cōstituta authoritas aliqua, & potestas spiritualis, & aliqua sacrificia & sacramenta, & aliæ ceremoniæ spectantes ad cultum diuinum, & ad salutem spiritualem animarum.*

4 *Potestas spiritualis, fuit aliqua in lege scripta.*

5 *Authoritas propriè, & perfectè spiritualis (quæ sunt claues regni cælorum) nunquam fuit in lege naturæ, nec in lege scripta ante nostri redemptoris aduentum.*

6 *Sacerdotes veteris legis, an haberent potestatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro animæ.*

7 *Potestas spiritualis, quæ fuit in veteri testamento, tota expirauit, & antiquata fuit in lege euangelica, nec amplius perseuerauit. Et sacerdotes noui testamenti non sunt successores illorum, sed omnino est noua potestas eorum.*

8 *Authoritas perfecta, & propriè spiritualis, tota incepit ab aduentu Christi, qui fuit primus author, & dator clauium, & potestatis spiritualis.*

9 *Christus quando claues dederit apostolis, variæ sententiæ recensentur.*

Suo

SVO ordine ſequitur, vt quæramus, quando inceperit hæc poteſtas, eccleſiaſtica, vtrum ab initio mũdi. Et
1 ſit prima propoſitio, In* ſtatu innocẽtiæ potuit eſſe aliqua poteſtas ſpiritualis. Probatur paucis. Non eſt dubitandum quin in ſtatu innocentiæ fuiſſet cultus diuinus, non ſolùm interior, ſed exterior. Cùm enim homo componatur ex anima & corpore, conſentaneũ eſt, vt non ſolùm anima & intellectu colatur Deus, ſed actionibus etiam corporeis, & exterioribus, & hoc in omni ſtatu. Eſt autem notandum ꝙ licet pro ſtatu innocẽtiæ nõ fuiſſet aliquod dominiũ, & prælatio coerciua aut coactiua (in quo ſenſu dictũ eſt mulieri, ſub viri poteſtate eris. Geneſ.3. & multiplicato genere humano fuiſſet diuiſio poſſeſsionum & rerum & principes) fuiſſet tamen poteſtas directiua, & gubernatiua, ſicut fuiſſent etiam præceptores ad docendum, & inſtituẽdum adoleſcentes, ita etiam præpoſiti ad dirigendum in agendis: alias fuiſſet rerum cõfuſio, & inordinatio deformis, ſi quilibet pro arbitrio ſuo diuerſis moribus viueret, etiam ſi omnes rectè viuerent: & eadem ratione nõ fuiſſet decora reſpublica, ſi quilibet ſuo ritu Deum coleret, & non eſſet conſenſus & vniformitas in cultu diuino. Nullo modo igitur eſt dubitandum quin ſi ſtatus innocentiæ perſeueraſſet, fuiſſent cõſtitutiones, & ordina-

ordinationes, tum ad vitam ciuilē, tum maximè ad vitam spiritualem & cultum diuinum, & fuissent etiam præpositi, qui haberent curam rerum ordinandarum; & hæc potestas esset spiritualis, cùm esset ad finem spiritualem, nec est imaginandū quòd omnino essent in initio sine aliquo exercitio, & opere exteriori.

Secunda propositio * Statim post peccatum 2 fuit in lege naturæ potestas spiritualis. Probatur quia vt dicit S. Tho. secunda secundæ: Sicut pro omni ætate, & tempore fuit necessaria fides supernaturalis, ita fuit necessaria prouidentia ad supernaturalem finē, & opus fuit vt homines actiones suas dirigerent non solùm in finem naturalē & politicum, sed etiam in finem supernaturalem & spiritualem, & per consequens, vt esset etiā aliquis cultus Dei, qui est author, & dominus, à quo beatitudinem solùm sperare possumus. Sed sicut humana opera non possunt commodè ordinari in finem humanum, nisi in republica sint aliqui qui præsideant, & aliqui qui pareant: ita etiā non possent opera hominum conuenienter ordinari in illum finem supernaturalem, nisi ad hanc rem aliqui præficerentur, qui curam gererent deducendi homines in talem finem, & hæc est spiritualis potestas: ergo ea fuit statim à principio. Confirmatur, Semper fuit ecclesia, id est, cōmunitas spiritualis ordinata ad finem supernaturalē, sed

non

non est perfecta respublica sine magistratu & authoritate: ergo semper fuit talis potestas. Secundò probatur, quia Abel videtur fuisse sacerdos, cùm legatur de eo, quòd obtulerit sacrificium, & quidem deo acceptum. Genes. 4. & Heb. 11. vnde August. lib. 5. ad Orosium, Tria maximè iustitiæ præconia in Abel fuisse cõprobantur, virginitas, sacerdotiũ, & martyrium, in quibus Christi figuram gessit. Tertiò probatur, quòd fuerit in lege naturæ vera potestas spiritualis, quia Melchisedec erat Dei sacerdos, Gen. 14. quem doctores dicunt fuisse Sem filium Noë: vnde etiã graues authores dicunt in lege naturæ primogenitos fuisse sacerdotes. Quòd autem fuerit verum sacerdotium, non solùm inde constat, ꝙ Abraham benedictionem ab eo accepit, sed magis ex eo ꝙ Christus dominus dictus est sacerdos, & pontifex secundũ ordinem Melchisedec. Psal. 109. & Heb. 6.

3 Tertia propositio, Licet † omnis potestas spiritualis, quæ fuit in lege naturæ, potuerit esse solùm authoritate humana, tamen verisimile est, vel ꝙ ex speciali reuelatione diuina, vel instinctu & motione diuina fuit constituta aliqua authoritas, & potestas spiritualis, & aliqua sacrificia, & sacramenta, & aliæ cæremoniæ spectantes ad cultum diuinũ, & ad salutem spiritualem animarũ. Prima pars patet ex supradictis, qa (vt statim declarabo) ante aduentum domini nullus fuit effe-

ctus

ctus alicui⁹ potestatis, quia reuera excederet humanã facultatẽ: ergo tota potestas spiritualis potuit authoritate humana constitui, & si aliquod erat sacramentum ad delectionem peccati originalis, illud non indigebat authoritate diuina. Et quia reuera nullam efficaciã habebat, nisi in quãtum erat testimoniũ fidei: & quia nullum certum signum erat de iure diuino contra originale, sed quæcunq; protestatio fidei satis erat saltem de iure diuino, in humano statuto, vel consuetudine credendum est fuisse certũ aliquem ritum ad purgationem peccati originalis. Secũda pars probatur, quia si fides semper fuit necessaria, & nũquã defuit in quacunq; ætate (vt dictum est) maximè videtur reuelatio facta de ratione colendi Deum quæ potissima pars est veræ religionis, & vitæ fidelis. Et confirmatur, quia cùm dominus ita diligenter in veteri lege rationem instituerit diuini cultus, tot sacerdotia, ministeria, solennitates, ceremonias, non est credendum cessasse omnino ante legem, quin cultores suos vel reuelatione, vel interiori aliquo motu instruxerit quomodo piè & religiosè ipsum colerent, licet non sit dubitandum, quin fuerit multò simplicior cultus, quàm in lege scripta.

Quarta propositio, In* lege scripta certum est fuisse aliquam potestatem spiritualẽ. Hæc propositio nota est authoritate legis ipsius, vbi tã mul- 4

ta tradita sunt de sacerdotio, & ministerio spirituali. Sed quòd fuerit propriè & verè potestas, & dignitas spiritualis, patet primùm ex authoritate illa Pauli Heb. 7. Translato sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat. vbi Pau. ex professo cõtendit probare sacerdotium Christi esse præstantius sacerdotio veteris legis. Frustra autem insumeret operam illam, si illud sacerdotium nõ fuisset verum sacerdotium, id est, authoritas, & potestas spiritualis. Item post institutionem regũ perseuerauerunt sacerdotes, vt patet de Samuele. 1. Reg. 10. Ergo sacerdotium erat potestas distincta à potestate ciuili, ergo spiritualis. Item de Caipha dicit euangelium Iohan. 11. quòd cùm esset pontifex anni illius, prophetauit. Ex quo omnino videtur, quòd pontificatus ille esset vera dignitas, & authoritas spiritualis.

5 Quinta propositio, His non obstantibus dico, quòd authoritas * propriè & perfectè spiritualis, quæ sunt claues regni cælorum, nunquã fuerunt in lege naturæ, nec in lege scripta ante aduentum redemptoris & Domini nostri Iesu Christi. Probatur primò. Regnum cælorum post peccatum primorum parentum semper fuit clausum ante aduentum Christi. ergo ante aduentum eius non fuerunt claues, vnde ipse solus dicitur habere clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit. Apoc. 3. Secundò probo, quia totum sacerdotium veteris

legis

legis cum omnibus suis sacrificijs, oblationibus, & sacramentis, non poterat dare gratiã, quia non iustificabat, vt Paul. Rom. 3. dicit. Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. & Galatas. 2. Si ex lege iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. Et Heb. 9. Sanguis hircorum, aut taurorũ, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis. Et in alijs varijs locis non solùm testatur, sed probat. Ergo nec illi sacerdotes habebant claues, nec erat in eis vera potestas spiritualis. Vnde dico, quòd nullum effectum purè spiritualem poterant conferre, sed omnia erant temporalia, & materialia, signum dũtaxat, ac figurã rerum spiritualium, & sacerdotes leuitici habebant solùm claues, & curam templi materialis: vnde nec remittebant peccata, nec aliquam potestatem purè spiritualem habebant, sed omnia, quæ gerebantur, erant media ordinatã ad gratiã nouæ legis: ideo illa potestas erat spiritualis, sed longè aliter quàm potestas ecclesiastica in lege euangelica.

Vtrum* autem sacerdotes veteris legis haberẽt 6
potestatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro animæ, dubitari certè potest. Cùm enim in veteri lege præter moralia præcepta Dominus tot iudicialia & ceremonialia præcepta tradiderit, vbi omnia circa cultum diuinũ tã distinctè, & speciatim erant instituta: non erat

D opus

opus præceptis, alias creuisset obligatio in immẽsum, vt nõ solùm grauis, sed intolerabilis esset: In lege autem euangelica, quam Dominus paucissimis præceptis generalib⁹ in libertate reliquit, necesse fuit, vt apud pontifices maneret authoritas ferendi leges vtiles, & accõmodas ad gubernationem rerum spiritualiũ: sed cùm non obstantibus iudicialibus præceptis ipsius legis nihilominus apud Reges maneret potestas condendarũ legũ: itidem videtur dicendum de sacerdotibus veteris legis, quòd habebant authoritatem faciendi præcepta, & leges, vel saltem vim constituẽdi ad instituendum ministros, & leuitas, & pro tempore cogendi ad sacrificia, & oblationes, & reliqua, quæ erant legis & diuini cultus (hoc enim est habere authoritatem & esse põtificem) & præcepta eorũ obligarent non minus quàm præcepta Regũ. Et quòd essent aliqua præcepta, vel instituta eorũ, videtur ex eo loco Matth. 15. Irritum fecistis mãdatum Dei propter traditiões vestras. Vbi Christus videtur dicere, quòd erant vera mandata. Et confirmatur ex Deutero. 17. vbi de sacerdote leuitici generis dicitur, Qui autẽ superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum ex Israel. Vnde videtur, quòd tenerentur ei obedire etiã sub peccato mortali; non enim poena mortis pro mino-

re delicto inserebatur. Et quod reuera essent præcepta humana, Matth. 23. Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate, & facite; secundum opera vero eorum nolite facere: alligant autem onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Non videtur autē loqui de præceptis legis, quæ non dicerentur importabilia, cum essent præcepta sapientiæ diuinæ, quæ disponit omnia suauiter. Ergo erāt præcepta pontificum, & sacerdotum, ita glossa dicit, licet Chrysostomus totum referat ad legem.

Sexta propositio. Potestas * spiritualis, quæ fuit 7
in veteri testamento, tota expirauit, & antiquata est, nec perseuerauit in lege euangelica: nec sacerdotes noui testamenti sunt successores illorum, sed est noua potestas omnino. Probatur. Quia potestas euangelica deriuata est tota à sacerdotio Christi: sed Christus non fuit sacerdos secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinē Melchisedec. Heb. 7. vnde & Paulus infra probat esse aliam legem, quia est aliud sacerdotium. Ergo omnino illud sacerdotium perijt. Item Dani. 9. In dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificiū & erit in templo abominatio desolationis.

Septima ꝓpositio. Perfecta * authoritas & ꝓ- 8
prie spiritualis, tota incepit ab aduentu Christi,

qui fuit primus author & dator clauium, & potestatis spiritualis, & qui propria authoritate poterat conferre gratiam, & peccata remittere per potestatem excellentię. Marc. 2. & Luc. 7. & Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Et illam potestatem licet nō eodem modo, sed determinatam, & aliquo modo alligatā sacramētis, reliquit in ecclesia sua, patet Matth. 16. & 18. & Iohan. 20. & 21. 1. Cor. 5. 2. Corin. 2. Heb. 13. Obedite præpositis vestris, & subiacēte eis. Item Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem.

Quando autem dederit claues, non omnino inter doctores satis conuenit. & Armachanus quidem lib. 11. c. 14. & 15. de quæstionibus Armen. dicit, quòd non est data potestas in aliquo loco, ex omnibus supradictis, & quidem quòd non, Iohan. 20. Quorum remiseritis peccata, &c. probat: quia Actuum. 1. dicit Petrus ad apostolos de Iuda Qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius. & inducit prophetiam, Fiat commoratio eius deserta, & non sit qui habitet in ea, & episcopatum eius accipiat alter, & statim orantes dixerunt, Tu domine, qui nosti corda filiorum hominum, ostende quem elegeris ex his duobus vnum accipere locum ministerij huius, de quo præuaricatus est Iudas. Ex quo (inqt) videtur constare, quòd Matthias non habuit nisi quod amisit Iudas. Ergo tota potestas data fuit

ante resurrectionem. Item Ioh̃a.20. dicitur, quòd Thomas vnus de duodecim non erat cum alijs apostolis, quando venit Iesus, & dixit, Quorum remiseritis peccata, &c. Ergo Thomas nõ habuisset potestatem. Item Marc.6. dicitur, quòd vngebant ægros oleo. hoc autem spectat ad presbyteros, vt patet Iaco.5. Ergo ante resurrectionem fuerunt presbyteri. imò ex eodem habetur, quòd ante cœnam dominicam. Item probatur quòd nec Matth.16. nec.18. fuerit data potestas. Probatur, quia potestas ordinis tota simul datur: aliâs ordo non esset vnum sacramentum, sed plura. Sed in cœna acceperũt apostoli potestatis ordinis secundum aliorum sententiam, quo ad cõsecrationem corporis Christi. ergo antea non habebant claues, quia ista dantur simul. Et ideo Armachanus putat, q̃ tota potestas data est Mar.3. quando instituit eos apostolos. Legitur enim quòd ascendens in mõtem, vocauit ad se quos voluit ipse, & venerũt ad eum, & fecit vt essent duodecim cum illo, & vt remitteret eos prædicare, & dedit eis potestatem curandi infirmitates & eijciendi dæmonia. Sed ad authoritatem apostolatus spectãt claues tam ordinis quàm iurisdictionis. Ergo tũc acceperunt totam potestatẽ. Et posset confirmari, quia Paulus non legitur accepisse aliam potestatẽ nisi apostolatus: quia nõ legitur nisi q̃ à Christo domino missus est ad prædicandum, & portandum

dum nomen domini coram gentibus, Actuum. 9. Sed tantũ receperunt apostoli Mar. 3. Sicut Paulus ergo. &c. Et ipse solum vocat se electũ apostolum: ab apostolis autem nihil accepit, vt ipse testatur, dicens quòd qui videbantur esse aliquid, nihil illi cõtulerunt, Gal. 2. Et ibidem, Qui operatus est Petro in apostolatũ circumcisionis, operatus est & mihi inter gentes. Sed Paulus habuit omnem potestatem: ergo quando facti sunt apostoli, receperunt totam potestatem spiritualem.

9 Ad hoc dubiũ primò non * magni refert quando apostoli acceperint claues, ante passionẽ vel post, modo constet eos accepisse, sicut ex euangelio notũ est. Secundò probabile est eos accepisse claues, & potestatẽ, nõ simul, sed per partes: itaq; videtur accepisse potestatem iurisdictionis in foro exteriori, Matt. 18. Et ordinis, quantũ ad consecrationem corporis Christi, Luc. 22. claues verò in foro interiori, Iohan. 20. Primatum autem, & plenitudinem potestatis videtur Petrus accepisse Iohã. 21. Pasce oues meas. & quod Armachanus ait, si non simul acceperunt totam potestatẽ, fore, vt non esset vnum sacramentũ ordinis, non necesse est. Quãquam enim Christus potestatem clauiũ non simul totam nec vno loco dederit: non ideò tamen consequitur, vt etiã põtifices possint eam authoritatẽ diuidere, sed totam simul tribuunt, & vno ordinis sacramẽto: nec fortasse possent diui-

sim tradere. Vel fortè satius esset dicere, quicquid ante resurrectionē à Christo de hac potestate dictum, aut factū fuerit, totum intelligi debere in futurū, id est post resurrectionē. Sicut enim Matth. 16. fuit tantum promissio clauium, vbi omnia in futurum significantur, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cælorū. ita videtur institutio in futurū facta Matth. 18. & sic Apostolos nullas habuisse claues ante illa verba, Accipite spiritum sanctum, quorū remiseritis peccata, &c. Certè puto ante resurrectionē non potuisse Apostolos exercere iurisdictionem etiā in foro interiori, & dubito an potuissent cōsecrare corpus Christi: quāquā de hoc ꝓbabilius videtur ꝙ potuerint: sed oppositū nō est improbabile, nihil tñ certi de hoc haberi pōt, nisi ꝙ habuerūt à Christo claues & potestatē omnē spiritualē.

UTRUM POTESTAS SPIRITUALIS SIT SUPRA POTESTATEM CIUILEM.

SVMMA.

1 *Potestas spiritualis, præstatior, & eminētior potestate temporali, ostenditur.*

2 *Papa, an sit orbis dominus.*

3 *Potestas temporalis non dependet à summo pontifice, sicut aliæ potestates spirituales inferiores, &c.*

4 *Potestas ciuilis non est subiecta potestate temporali papæ, tanquam domino temporali.*

5 *Papa non habet iudicare, saltem via ordinaria, de causis principum, aut regnorum titulis, nec potest ad eum appellari in causis ciuilibus.*
6 *Papa, non habet potestatem deponendi principē secularē, etiā ex iusta causa ratione authoritatis tēporalis.*
7 *Papa an habeat confirmare, infirmareq; leges ciuiles.*
8 *Potestas merè temporalis an vlla sit in papa, videlicet quæ ad finem ordinetur temporalem.*
9 *Potestas temporalis, non dependet à spirituali omnino eo modo, quo ars, siue facultas inferior dependet à superiori.*
10 *Potestas ciuilis, aliquo modo subiecta est, non potestati temporali summi pontificis, sed potestati spirituali.*
11 *In ecclesia est aliqua potestas, & authoritas tēporalis in toto orbe.*
12 *Papa, in ordine ad finem spiritualem habet amplissimam potestatem temporalem supra omnes principes, & reges, & imperatorem.*
13 *Potestas temporalis in summo pontifice, qualiter intelligatur.*
14 *Papa, an, & quando esset audiendus rege contradicente, & quando non, in his, quæ ad aliquam legem ciuilem, aut administrationem temporalem attinent.*
15 *An Christus totius orbis fuerit dominus.*
16 *An Christus fuerit rex hæreditaria successione.*
17 *An Christus, dono dei habuerit dominium temporale quale est dominium principum.*
18 *Christi regnum in toto orbe, quo titulo fuerit.*

Diſſeruimus, quanquàm non pro rei
dignitate, ſed tamen pro temporis
& ingenij noſtri anguſtia, de pote
ſtate ſpirituali in genere, & de fine
ipſius, & origine ſiue authore, viſus
ſum mihi non abs re facturus, ſi priuſquā deſcen-
damus ad diſputandum de ſubiecto ipſius pote-
ſtatis, aliquid tractauero de comparatione pote-
ſtatis ciuilis & ſpiritualis inter ſe, & duas potiſsi-
mũ quæſtiones cõſtitui diſputare. Alterã, an pote
ſtas ciuilis ſit ſubiecta ſpirituali poteſtati. Alterã
An e contrario eccleſiaſtici ſint ſubiecti poteſtati
ciuili, nam vtraque quæſtio in vtranq; partem aſ
ſertores & defenſores non paucos, nec poſtremi
nominis habet. Eſt ergo quæſtio. An poteſtas ſpi 2
ritualis ſit ſuperior ad poteſtatem temporalẽ, aut
ciuilem. Et quia, vt in præſentia ſupponimus, &
infra probaturi ſumus, papa eſt princeps ſummus
in tota poteſtate eccleſiaſtica: quæritur, vtrùm pa
pa ſit ſuperior ad oẽs principes & poteſtates tẽpo
rales nec reuoco in diſputationẽ: vtra ex duab' po
teſtatib' ſit perfectior. Eſt enim in cõfeſso, ſpũalẽ* 1
eſſe longè præſtantiorem, & eminentiorem, & ſu
premæ dignitatis. Facultates enim ſicut & artes,
& potentiæ æſtimandæ ſunt ex fine, ſicut & oĩa
alia, quæ ad finem ſunt. Finis autẽ poteſtatis ſpi-
ritualis longè excellit finem temporalis poteſta-
tis, quantum ſcilicet perfecta beatitudo, & vltima

felicitas excellit humanam, aut terrenam felicitatē. Et vt ait Innocentius in c. solitæ, de maio. & obedienti. Spiritualia tanto temporalib⁹ sunt digniora, quanto anima præfertur corpori. Et Hebr. 7. Apostolus probat dignitatem sacerdotij euangelici ex eo, quod Melchisedec, qui erat Dei sacerdos, benedixit Abraham. Gene. 14. Sine controuersia autem maior est qui benedicit, quàm qui benedicitur. Abraham verò erat princeps temporalis, aut personam gerebat temporalis potestatis. Omnino igitur maior & augustior est potestas spiritualis temporali, atque adeò maiori cultu & obseruantia prosequenda. Ergo omissa hac cōparatione ad aliam transeamus, Vtrùm scilicet
1 * papa sit superior potestate ciuili in iurisdictiōe & authoritate. Et quidem sunt qui tanto studio, & fauore pontificum feruntur, vt putent Reges & alios principes temporales non esse nisi vicarios, aut legatos Romani potificis, vt ministros potestatis papalis, & quòd omnis potestas temporalis deriuetur à Romano pontifice. Alij ecōtrario ita
2 eximunt principes à potestate ecclesiastica, vt nihil penè integrum relinquant ecclesiasticæ potestati, sed omnes causas etiam spirituales velint deferri ad iudicium ciuile, & illic terminari. Nos inter vtrosq; vtramq; potestatem temperantes aliquot propositionibus quæstioni propositæ respondebimus.

Prima propositio, Papa * non est orbis dominus. Probatur Matt. 20. & Luc. 22. Scitis quia principes gentiũ dñantur eorum, & q maiores sunt potestatẽ exercẽt inter eos, nõ ita erit inter vos, & statim, Filius hominis nõ venit ministrari, sed ministrare, & animã suã dare in redẽptionẽ pro multis In quo loco videtur, Dñs discipulis vetuisse, ne etiã priuati vellẽt dñari, tãtũ abest, vt eis orbis potestatẽ tradiderit. Quẽ locũ Bernar. inducit de cõsidera. ad Eugeniũ lib. 2. dicens: Nã quid tibi aliud dimisit. S. Apostolus? Quod autem, inquit, habeo, hoc tibi do: Quid illud? vnũ scio, nõ est aurũ, nec argentũ. Esto, aut alia quacunq; ratione hæc tibi vendices, sed nõ apostolico iure: nec enim ille tibi dare, quod non habuit, potuit: quod habuit dedit, solicitudinem (vt dixit) super ecclesias. Nunquid dñationem? ipsum audi. Non dominãtes, inquit, in clero, sed forma facti gregis, & ne forte putes sola humilitate dictum, non etiam veritate vox domini in euangelio est, Reges gentium dominantur, &c. Planè apostolis interdicitur dominatus, Quomodo ergo tu & tibi vsurpare audes aut dominans apostolatum, aut apostolus dominatum. Planè ab alterutro prohiberis: si vtrumq; simul habere vo'les, perdes vtrũq;, alioqui nõ te exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus sic: Ipsi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui eos forma apostolica

stolica hæc est, Dominatio interdicitur, indicitur ministratio. Et infra: Exi in agrum, ager mundus est, exi non tanquam dominus, sed tanquam villicus. Item papa fatetur se recepisse dominiũ aliquarum terrarum ab imperatore. 12. q. 1. c. futurũ. Itẽ patet. 96. dis. c. Cũ ad verũ. Cũ ad verũ ṽẽtũ est, inquit Pontifex vltra sibi nec imperator iura põtificatus, nec pontifex nomen Imperatoris sibi arripuit. Præterea papa non habet dominiũ in terris infidelium, quia non habet potestatem nisi intra Ecclesiam: de his enim quæ foris sunt, nihil ad eum, secundum Apostolum. 1. ad Corin. 5. & infideles sunt verè domini, cum Apostolus Roma. 13. præcipiat eis pendi tributum etiam à fidelibus & dicit eos habere potestatem à Deo, & obediendũ esse legibus eorum, & tamẽ illi non habent dominium à papa: quia certè ipse nollet eos habere, & dat operam ad euertendum imperium paganorũ ergo non est dominus orbis. Ex quo patet error multorum iurisconsultorum, vt Archidia. Parnormita. Syluest. & multorum aliorum, qui putant, quòd papa est dominus orbis propriè dominio temporali, & quòd habet authoritatem & iurisdictionem temporalem in toto orbe supra omnes principes. Hoc ego non dubito esse manifestè falsum, cùm tamen ipsi dicant esse manifestè verum ego puto esse merum commentum in adulationem & assentationem pontificum, vnde & corda

tiores

tiores iurisconsulti oppositũ tenẽt, vt Ioan. And. & Hugo, nec S. Th. qui fuit studiosissimus authoritatis põtificiæ, hoc dominium vnquam tribuit summmo pontifici. Patet etiam secundò, esse nõ solùm falsum, sed ludibrio dignum, quòd ijdem dicunt in donatione factã Syluestro à Constantino, si qua fuit: vel in posteriori à Philippo Augusto, non fuisse factam donationem, sed restitutionem: imò econtrario Syluestrum donasse Constãtino imperium orientale propter bonum pacis. Et similiter quòd papa non vtitur administratione tẽporali in toto orbe Christiano: hoc, inquiũt non esse propter defectum authoritatis, sed propter nutriendum in filijs vinculum vnitatis & pacis. Certè hoc nullum habet fundamentum in scripturis, nec vsquam legimus hanc potestatem datam Apostolis à Christo, nec ipsos ea vsos, nec, docuisse se habere aliquod tale dominiũ: nec ipse papa vnquam agnouit hanc potestatem, imò oppositum testatur in multis locis, ex quibus aliqua adducta sunt, & apertè doctissimus Innocentius in cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi, dicit se non habere potestatem in temporalibus supra regem Franciæ.

Secunda propositio, Potestas * temporalis non dependet à summo pontifice sicut aliæ potestates spirituales inferiores, puta sicut episcopatus, aut curatus, aut alię potestates spũales: Proba 3

tur

tur ista ex prima, Quia episcopis & inferiorib⁹ potestatibus ipse dat potestatē & authoritatē certo modo, vt infra disputabitur, sed regibus, & principibus nullā dat potestatem, quia nemo dat quod non habet, ipse autem non est dominus, vt probatum est. Ergo nec potest dare dominium, & per consequens nec facere reges, nec principes temporales, dico per potestatem temporalē. Hoc etiā probatum est in præcedentibus per cōfessionem ipsorum summorum pontificū. Et probatur etiā ratione. Quia potestas tēporalis erat ante claues ecclesiæ: erant enim principes veri & domini temporales ante aduentum Christi, nec Christus venit tollere aliena, non enim eripit mortalia, qui regnat ad cœlestia, nec ecclesia id diriget hoc dominio Ista propositio nō omnino est eadem cum prima, quia fieri posset, vt ad papam spectaret constituere reges, licet non esset ipse dominus, sicut dat dominium, & titulum, ad præbendam, & bona temporalia, quorum non est dñs propriè: vt pro certo nūc suppono, & sicut imperator facit, & instituit duces, quāuis nō sit propriè dominus illius ditionis, quia non posset sibi reseruare. Sed dico, quòd nec hoc modo papa est supra reges, & principes, quòd institutio eorum, vel fuerit, vel posset esse à summo pontifice, nec dubito plus de ista, quàm de prima conclusione licet etiam assertores alterius partis communiter dicant, quòd papa instituit

tuit

tuit omnem potestatem temporalem tanquã delegatam, & subordinatã sibi, & quod ipse constituit Constantinum imperatorem: sed totum hoc est fictitium, & sine quacunque probabilitate, nec innititur, vel ratione, vel testimonijs, vel Scripturæ, vel saltẽ alicuius ex patribus, vel vere theologis. Sed glossatores iuris hoc dominium dederunt papæ, cũ ipsi essent pauperes, rebus & doctrina. Item dominia priuata non dependẽt à papa: ergo nec publica, & vniuersaliora. Antecedens notum est.

Tertia propositio, Potestas * ciuilis nõ est sub- 4
iecta potestati temporali papæ, nõ dico autem, quod
non sit subiecta papæ, quia certum est omnes potestates esse subiectas papæ ratione potestatis spiritualis: quia omnes sunt oues, & ipse est pastor. Sed dico non esse subiectam ei tanquam domino temporali. Hæc propositio differt à prima & secunda. Quia licet non esset dominus orbis, nec 5
haberet instituere dominos: posset esse superior sicut Imperator est superior aliquibus Regibus, & tamen nec est dominus regnorum, nec instituere habet reges in illis prouincijs, vel sicut rex Frãcorum proximis temporibus erat superior ad comitem Flandriæ, & tamen nec erat propriè dominus, nec instituebat comitẽ: imò Rex est supra omnes priuatas personas regni, & tamen non facit eos dños rerũ suarũ. Dico ergo, quòd nec hoc

modo

modo principes, aut reges subijciuntur papę. Ista
non indiget probatione, patet enim ex præcedē-
tibus. Sed potest confirmari, Quia respub. tempo
ralis est respublica perfecta, & integra, ergo non
est subiecta alicui extra se, aliàs non esset integra,
ergo potest sibi constituere principem nullo mo
do, in tēporalibus alteri subiectū. Itē tēpore quo
fuerunt reges, & sacerdotes in populo Israel, non
legimus, quod sacerdotes haberent tale dominiū
Vnde ergo cū in scriptura nihil habeatur de hac
potestate ortum habuit hæc potestas? Et validis-
4 sima probationum omnium est, Quia non proba
tur aliquo modo hæc temporalis potestas in sum
mo pontifice, ergo non habet illam. Item quare
episcopus non haberet illam potestatem tempo-
ralem in suo episcopatu? Et tamen authores & de
fensores huius potestatis in papa nihil huiusmo-
di tribunt episcopis? Ex his propositionib. sequi
5 tur corollarium manifestè, quod papa non ha-
bet iudicare saltem via ordinaria de causis princi
pum, aut iurisdictionum, & regnorum titulis, nec
potest ad eum appellari in causis ciuilibus. Hæc
patet ex dictis quia si non est dominus, nec supe
rior, non est quare ad eum appelletur, & dico pa-
pam non habere hanc potestatem non solū quā-
tum ad vsum, & executionem, sed nec quantū ad
authoritatem: Qui enim sunt defensores tempo-
ralis potestatis in papa, fatentur quidem papam

non

non habere vsum & executionem ordinariam huius potestatis: sed hoc nõ defectu authoritatis, sed quia ipse dedit, & transtulit potestatem & vsum eius in principes. Ego vero dico ipsum nec habere vsum nec potestatẽ, & ideo nec ad ipsum spectare iudiciũ causarum temporalium, nec in prima instantia, nec in gradu appellationis. Dico verò ordinariè: nõ enim nego, quin in casu possit haberi recursus ad papam, & quòd ipse possit rescindere iudicium ciuile. Sed hoc nõ ratione potestatis temporalis, sed ratione spiritualis præcise, vt statim dicturus sum. Hanc conclusionem confitetur Alexander papa tertius in cap. causam. 2. extra Qui filij sint legitimi. Nos attendentes, quòd ad regem pertinet, non ad ecclesiã de talibus possessionibus iudicare, ne videamur iuri regis Anglorum detrahere, qui ipsarũ iudicium ad se asserit pertinere, fraternitati vestræ mandamus, quatenus regi possessionum iudicium relinquentes, &c. Et Bernardus ad Eugenium, In criminibus inquit, nõ in possessionibus potestas vestra: propter illa si quidem has accepistis claues regni cælorũ. & infra, Habent hæc infima terrena iudices suos & principes terre. Idẽ Innocentius tertius in. c. nouit. de iudicijs. Nõ enim intẽdimus iudicare de feudo, cuius ad ipsum, scilicet, regẽ spectat iudicium
6 Sequitur. Secundò, q̃ ipse nõ habet potestatẽ deponẽdi principẽ secularẽ, etiam ex iusta causa, eo

modo quo potest depónere episcopum. Hoc semper intelligo, ratione authoritatis tēporalis: quia per potestatem spiritualem, & in casu, secus est, vt postea dicam. Hoc corollarium patet ex dictis
7 Sequitur tertiò, quòd * nec habet cōfirmare, nec potest infirmare leges ciuiles. Patet ex dictis, quia si potestas ciuilis non dependet ab eo, ergo nec actus potestatis ciuilis.
8 Quarta propositio, In* papa nulla est potestas merè temporalis. Declaro hanc. Potestas ciuilis, & temporalis est, quæ habet finem temporalem: spiritualis est, quæ habet finem spiritualem. Dico quòd in papa nulla est potestas, quę ordinetur ad finem temporalem, quæ est merè temporalis potestas. Ita tenet Caiet. in apolo. 2. parte. c. 13. ad octauum argumentum. Probatur, Quia vt suprà dictum est, potestas spiritualis distinguitur à tēporali ex fine, quia potestas spiritualis tendit ad finem spiritualem, sed summus pontifex non est nisi persona, vel sacerdos, in quo est summa potestas ecclesiastica: ergo non habet potestatem, quę habet finem temporalem. Et cōfirmatur, Sine aliqua potestate purè temporali esset summus pontifex, qui haberet summā potestatem ecclesiasticam: ergo non est ponenda in eo aliqua potestas temporalis. Confirmatur secundò, Necessitas & ratio rerum sumenda est ex fine, sed nullus finis est ponendi hanc potestatem, ergo. Et quamuis in-

inter defensores alterius sententiæ sint aliqui de numero Thomistarum tamen puto. Sanct. Thomam esse huius sententiæ, tum quia, vt dictum est, cũ fuit studiosus fautor põtificiæ partis nunquam tamen huiusmodi potestatem tribuit papæ, tum maximè, quia vt infrà dicemus secundum Sanctum Thom. ecclesiastici sunt exempti à tributis privilegio principũ secularium. Quòd si papa est Dominus temporalis, vt isti autumãt; & Reges habent imperium ab ipso; nõ erat opus priuilegio principum ad exemptionem ecclesiasticorum.

Quinta propositio, Temporalis* potestas non 9
dependet à spirituali omnino, eo modo quo ars, siue facultas inferior dependet, à superiori vt frænorum ars inseruit equestri fabrilis nauticę, armorum militari. Hanc posui propter doctores qui hanc comparationem ponunt inter istas duas potestates. Probatur, Potestas ciuilis nõ est præcise propter spirituale, sed ars inferior est pręcise propter superiorem. ergo comporatio non est omnino similis. Antecedens pro vtraque parte patet. Nam si non esset militaris, nõ esset armorum ars, nec frænorum, nisi esset equestris. Sunt enim oẽs huiusmodi organicæ, id est instrumentales artes: cessante autẽ fine, nullus est instrũmẽti vsus; imò nullum esset instrumentum. Nõ sic autem est de potestate ciuili in ordine ad spiritualem. Dato

 enim

enim quòd non eſſet aliqua poteſtas ſpiritualis, nec aliqua beatitudo ſupernaturalis, eſſet aliquis ordo in temporali repub.& eſſet aliqua poteſtas ſicut eſt in rebus naturalibus, etiã irrationalibus, inter quas aliqua agunt, alia patiuntur propter bonum duntaxat vniuerſi, ergo magna eſt differentia. Non eſt ergo ſic intelligendum, quòd vna dependet ab alia, quòd ſit præciſſè propter illam vel tanquam inſtrumentum eius, vel tanquã pars illius: ſicut poteſtas prætoris, eſt pars regiæ poteſtatis, ſed eſt integra & perfecta poteſtas in ſe, & propter proprium finem immediatè: ſed nihilominus eſt aliquo modo, vt ſupra dictum eſt, ordinata ad poteſtatem ſpiritualem. Et confirmatur Quia ex ſententia meliorum philoſophorum, vir fortis deberet ponere vitam pro repub. etiã ſi non eſſet aliqua felicitas poſt hanc vitam. Ergò adhuc maneret reſpubli. ſecluſo fine ſpiritualis poteſtatis, & per conſequens maneret aliquis òrdo principatus, & ſubditorum, ſine quo non eſſet propria reſpublica.

Sexta propoſitio. His non obſtantibus, poteſtas * ciuilis aliquo modo ſubiecta eſt, non poteſtati temporali ſummi pontificis, ſed poteſtati ſpirituali. Probatur. Quia ſi finis alicuius facultatis dependet à fine alterius facultatis: ergo etiam facultas dependet à facultate. 1. Ethico. Hanc comparationem ponit ſanctus Thom. ſecunda ſecun

de

dæ quæſtio.40.artic.3. ad tertium.Sed finis tẽporalis poteſtatis dependet à fine ſpiritualis aliquo modo:ergo etiam poteſtas ciuilis à ſpirituali.Aſſumptum probatur. Quia fœlicitas humana eſt imperfecta, & ordinatur in beatitudinem ſupernaturalem tanquam in perfectam,ſicut ars armorum fabricãdorum ordinatur in militarem & imperatoriam,& fabricandi nauem in nauticã & fabricandi vomeres in agriculturã,& ſic de alijs.Itaque non oportet imaginari,quòd poteſtas ciuilis & ſpiritualis ſint ſicut ſunt duæ reſpublicæ diſparatæ & differentes,vt Gallorum,&Anglorum.Et cõfirmatur hoc & declaratur,Si enim adminiſtratio ciuilis eſſet in detrimentum adminiſtrationis ſpiritualis, etiam ſi ad finem proprium ciuilis poteſtatis eſſet commoda adminiſtratio: tamen teneretur Rex,aut princeps mutare huiuſmodi adminiſtrationem (vt ſtatim probaturus ſum.) Ergo ciuilis poteſtas eſt ſubiecta aliquo modo poteſtati ſpirituali.Sed cõtra,Quia etiã ſi adminiſtratio ſpiritualis noceret reipub.teneretur pontifex mutare.Reſpondetur. Non eſt verum,ſi eſſet neceſſarium,vel valde vtile, & tamen etiam ſi perirent bona temporalia,deberẽt poni pro ſpiritualibus in neceſsitate, vel magna vtilitate.Nec valet dicere, quòd licet hoc ſit verum, tamen hoc non eſt, nec ratione ſubiectionis,aut dependentiæ, ſed quia finis ſpiritualis poteſtatis eſt per-

fectior, quã ciuilis, & ideo ex ordine charitatis debet præponi bonum spirituale bono temporali, hoc, inquam, non valet. Nam si potestas temporalis non aliquo modo subijceretur spirituali, & ordinaretur ad illam, dato quòd bonum spirituale esset maius, non inde nasceretur obligatio ad conseruandum bonum spirituale cum detrimento boni temporalis. Probatur, Nam gubernator vnius reipub. non tenetur, imò non debet cõseruare bonum alterius reipub, quantuncunque maioris, cum detrimento suę reipublicę. Imò nec homo priuatus tenetur adire detrimentum bonorum suorum pro conseruatione alienæ reip. Si ergo respublica ciuilis & spiritualis essent omnino independentes, sicut duæ respub. temporales, vel sicut duæ artes impertinentes, nõ teneretur princeps temporalis subuenire spiritualibus cum detrimento temporalis reipubli. Nec valet dicere, quòd Rex tenetur subuenire rebus spiritualibus, quia est respectu subditorum suorum: & si subditi facerent iacturam in bonis spiritualibus, iam opus esset subuenire cum quocunque detrimento bonorum, vel gubernationis temporalis, aliàs noceret illis: sed hoc est propter subiectionem, hoc, inquam, non valet, quia non solùm respectu subditorum suorum. Sed si ex administratione reipublicæ ciuilis in Hispania fieret magna iactura bonorum spiritualiũ in Africa, teneretur prin-

ceps corrigere huiuſmodi adminiſtrationem. Ergo hoc eſt propter dependentiam, & ordinem. Et confirmatur hoc. Quia tota eccleſia eſt vnum corpus, nec ex republica ciuili & ſpirituali fiunt duo corpora: ſed vnum tantum, vt certum eſt ex apoſtolo Paulo, vt ſupra inductum eſt, quia Chriſtus eſt caput totius eccleſiæ, & eſſet monſtruoſum, vel vnum corpus eſſe ſine capite, vel vnum caput habere duo corpora, ſed in vno corpore omnia ſunt inuicem connexa, & ſubordinata, & partes ignobiliores ſunt propter nobiliores. Ergo etiam
in republica Chriſtiana omnia ſunt ſubordinata, 22
& cõnexa, & officia, & fines, & poteſtates, & nullo modo eſt dicendum, quòd ſpiritualia ſunt propter temporalia. Ergo ecõtrario temporalia ſunt propter ſpiritualia, & depẽdent ab illis. Item probatur, Quia non videtur eſſe minoris dignitatis ſacerdos nouæ legis, quàm veteris legis, qui poterat etiam cauſas temporales in caſu terminare, vt ſupra probatum eſt Deu. 17.

Septima propoſitio; In eccleſia * eſt aliqua 11
poteſtas, & authoritas temporalis in toto or-
Iſta patet primò ex capi. omnes. diſtinct. 22. in quo Nicolaus papa inquit, Chriſtus beato Petro vitæ æternæ clauigero, terreni ſimul, & cæleſtis imperij iura commiſit. vbi gloſſ. Argumentum, inquit, quòd papa habet vtrumque gladiũ, ſpiritualem ſcilicet & temporalem. Item allegat

66. diſtinct. c. tibi dico, & capi. nos ſanctorum: & cap. iuratos. Item eſt expreſſa determinatio beati Bernardi ad Eugen. vbi tamen nihil omnino tribuit aſſentationi & gratiæ pontificis, ſed potius quantum licet, reprimit ambitionem illius ſedis. Et probatur ratione. Neceſſarium fuit ad commodam adminiſtrationem eccleſiæ & ad finem ſpiritualem, vt in eccleſia eſſet poteſtas temporalis: Ergo eſt ponenda talis poteſtas. Antecedens probabitur, & declarabitur in octaua propoſitione, quæ talis eſt.

12 Octaua propoſitio. In * ordine ad finem ſpiritualem papa habet ampliſsimam poteſtatem tēporalem ſupra omnes principes & reges & imperatores. Et primò, quòd in eccleſia ſit poteſtas tēporalis in ordine ad finem ſpiritualem: probatur quia temporalia, vt ſupra dictum eſt, aliquo modo ſunt neceſſaria & ordinata ad finem ſpiritualem: Ergo Chriſtus non ſatis prouidiſſet, & cauiſſet rebus ſpiritualibus, ſi non reliquiſſet aliquam poteſtatem, ad quam ſpectaret, quando opus eſſet ordinare, & vti temporalibus conuenienter ad finem ſpiritualem: ſed hoc non ſpectat ad officium principum ſecularium, qui ignorant propotionē rerū temporalium ad ſpiritualia, nec habent curam rerum ſpiritualium: ergo iſta cura vtēdi tēporalib⁹ ad ſpiritualia, eſt poteſtatis eccleſiaſticæ; ergo ſi neceſſariū ſit aliquādo ad cōſerua

tionem

tionem, aut adminiſtrationem rerum ſpiritualiũ vti temporalibus & materiali gladio, & authoritate tẽporali, papa hoc poterit. Dico ergo quòd habet amplißimam poteſtatem: quia quantum, & quãdo neceſſe eſt ad finem ſpiritualem, poteſt non ſolùm omnia, quæ principes ſeculares poſſunt, ſed & facere nouos principes, & tollere alios & imperia diuidere, & pleraque alia.

Sed vt hæc magis exponantur, dubitatur, Vtrũ *hæc poteſtas temporalis in ſummo pontifice in- 13
telligatur ſolùm mediãte poteſtate, & gladio ſpirituali, an immediatè exercere poßit poteſtatis temporalis actum: exempli gratia, ſi pro defenſione fidei neceſſe eſt, vt Hiſpani proficiſcantur ad bellũ aduerſus Saracenos, vtrum papa ſolùm poßit cẽſuris, & præceptis cogere Regem, vt proficiſcantur Hiſpani ad bellum: an ipſe indicere bellum propria authoritate, & vocare Hiſpanos in bellum, & ꝗ teneãtur eum ſequi ſicut Regem. Vel, vt ſit exemplum familiarius, Imperator fecit legem, vt poſſeſſor etiam malæ fidei præſcriberet, & ſuppono, quòd lex non eſt de ſe ita iniqua, quin haberet vim legis, niſi eſſet reuocata: nihilominus quia eſt occaſio iniuriarum, & rapinarũ, & plus mali affert, quàm boni, expedit vt tollatur & antiquetur. Dubitãtur an papa poßit ſua authoritate immediata reuocare, & contrariam ferre, an ſolùm poßit pręcipere Imperatori, & co

gere vt reuocet, & tollat. Respõdeo primò, quòd papa non potest immediatè reuocare eam legem quia hoc spectat ad potestatem ciuilem: & papa non debet, nec potest vsurpare potestatem ciuilem nisi necessitate, aliâs faceret iniuriam principibus, si occuparet officium eorũ. Probatur, Quia si solùm per hoc quòd sit conueniens ad finẽ spiritualem aliquis actus potestatis ciuilis, posset papa, illum exercere, cùm tota administratio temporalis sit necessaria ad finem spiritualem, posset papa semper exercere totam potestatem ciuilẽ, & sic cessaret officium principum. Non ergo sufficit, vt aliquid sit necessarium ad finem spiritualem ad hoc, quòd spectet ad papam, sed oportet, vt illud sit in casu necessitatis. id est, vbi cessat potestas ciuilis, & non vbi facere potest officiũ suũ. Dico ergo, quòd papa primò debet vti potestate spirituali, iubendo scilicet, illud reuocari, ꝙ si nolit princeps secularis, tũc potest ipse, & debet propria authoritate reuocare, & erit reuocatũ. Et eodem modo dico, si populus Christianus eligeret principem infidelẽ, de quo meritò timeretur, ꝙ populum auerteret à fide, ille nihilominus manẽdo in iure diuino solùm, esset verus princeps, nihilominus papa deberet admonere populũ, imò præcipere, vt tolleret illum: quòd si nollet, aut non posset, tunc papa sua authoritate posset eum tollere, & qui prius erat verus princeps, autho-

ritate papæ perderet principatum. Et ſimiliter dico in alijs negotijs temporalibus, quòd papa non poteſt præuenire poteſtatem temporalem, & quantumcunque poteſtas temporalis ſit negligens in adminiſtratione reipublicæ, ſi hoc non vergit in detrimentum rerum ſpiritualium, Pontifex nihil poteſt: ſed ſi hoc vergit in iacturam grauem ſpiritualium, poteſt adhibere remedium eo modo, quo dictum eſt. Et ſimiliter ſi principes inter ſe belligerant de aliqua prouincia cum manifeſto detrimento, & malo religionis, nõ ſolùm poteſt interdicere eis bellum, ſed ſi aliter conuenire non poſſunt, poteſt iudicare inter illos per authoritatem propriam, & dare ius vni eorum, & auferre alteri. Ratio omnium iſtorum eſt, quia reſpublica ſpiritualis debet eſſe perfecta, ſicut & tẽporalis, & per conſequens ſibi ſufficiens. ſed reſpublica tẽporalis hoc iuris habet, vt ſi aliter nõ poſsit ſeruare ſe indemnẽ, & incolumem, poſsit exercere iuriſdictionẽ & authoritatẽ. Si enim aliter Hiſpani non poſſunt ſe defendere ab iniurijs Gallorũ, poſſent occupare ciuitates eorũ, & cõſtituere eis nouos principes, & dominos, & punire nocẽtes, & cętera propria authoritate facere, ac ſi eſſent verè dñi, vt omnes doctores habent fateri. Ergo ſimiliter ſi poteſtas ſpiritualis nõ põt aliter ſeruare ſe indemnẽ & ſuã rempublicã, poterit cũ authoritate omnia facere neceſſaria, ad illũ finẽ

aliâs

aliâs poteſtás eſſet manca,& non ſufficienter cõſtituta ad ſuum finem.

14 Dubitatur ſecundò,Si * enim papa non habet poteſtatem temporalem niſi dũtaxat in caſu neceſsitatis,ſi papa diceret aliquam legem ciuilem aut aliquam adminiſtrationem temporalem nõ eſſe conuenientem , & non expedire gubernationi reipublicæ, & iuberet eam tolli, Rex autem diceret contrarium,cuius ſententiæ ſtandum eſſet? Reſpondeo,ſi papa diceret talem adminiſtrationem non expedire gubernationi temporali reipublicæ,papa non eſſet audiendus:quia hoc iudicium non ſpectat ad eum, ſed ad principem:& licèt verum eſſet, nihil ad authoritatem papæ. Eo enim ipſo quòd hoc nõ ſit contrarium ſaluti animarum, & religioni,ceſſat officium papæ. Sed ſi papa dicat talem adminiſtrationem cedere in detrimentũ ſalutis ſpiritualis, vt quòd talis lex ſeruari non poſſet ſine peccato mortali, aut eſſe cõtra ius diuinum , aut eſſe fomentum peccatorum ſtandum eſſet iudicio Pontificis , quia Rex non habet iudicare de rebus ſpiritualibus, vt ſuprà dictũ eſt. Et hoc intelligitur, niſi apertè erraret, vel faceret in fraudem. Debet enim Pontifex rationem habere tẽporalis adminiſtrationis, nec quicquid primo aſpectu videtur cõducere ad promouendam religionem , ſtatim decernere ſine reſpectu rerum temporalium: non enim tenentur nec

prin-

principes nec populi ad optimam rationem vitæ Christianæ, nec ad hoc posšūt cogi, sed solùm ad seruandum legem Christianam intra certos limites, & terminos. Et confirmatur hoc, quia cùm sint in vna ecclesia relictæ à Christo duæ potestates distinctæ ad conseruationem & incremẽtum bonorum, tam temporalium, quàm spiritualium & posint non rarò oriri dubia, & cõtrouersiæ inter vtrãq; potestatem, non videretur sufficienter prouisum ecclesiæ, nisi esset aliquod iudiciũ, vbi terminarentur huiusmodi dubia; aliâs omne regnum diuisum desolaretur Matt. 12. & Luc. 11. Et non est rationabile dicere, quòd hoc spectet ad principes seculares, qui non possunt rectè iudicare de spiritualibus. Ergo videtur quòd potiùs hoc spectet ad principes ecclesiasticos. Et præterea quantũcunq; interueniat detrimentum in administratione temporalium, si aliquid est necessarium ad vitam spiritualem subditorum, postponi debent temporalia. Et ideo cùm cognitio rerũ spiritualium spectet ad prælatos ecclesiasticos, etiam iudicium de comparatione temporalium ad spiritualia, oportet vt ad eos spectet. Ad hunc sensum suprà positum videtur Petrus de Palude dare authoritatem in temporalibus summo Pontifici licèt eã extendat benignius quàm opus est. Vide illum in tra. c. de potest. ecclesię. Bonifacius octauus in extrauaganti, Vnam sanctam. In hac

eiusq;

eiusq; potestate inquit, scilicet in Romani pōtificis potestate, duos esse gladios, spiritualem scilicet & temporalem, euāgelicis dictis instruimur. Nam dicentibus Apostolis, Ecce duo gladij, &c. & consequēter dicit, Non est potestas nisi à Deo: & quæ à Deo sunt, ordinata sunt, non autem ordinata essent, nisi gladius esset sub gladio, & tanquam inferior reduceretur per aliū in suprema. Et idem determinat Innocentius tertius in.c.per venerabilem.qui fil.sint.legiti.

Sed contra aliqua ex prædictis possunt fieri argumenta, quibus moti sunt aliqui ex authoribus ad sentiendum cōtrarium aliquarum propositionum assertarum. Arguitur ergo primò, maximè contra tres primas propositiones, Christus* redēptor noster fuit dominus orbis, etiam secundum humanitatem: sed papa est vicarius Christi: ergo papa est simpliciter verus dominus orbis, & sic habet omnimodā potestatem supra omnes principes, & supra omnem potestatem temporalem. Antecedens patet, quia ipse est Rex regum, & dominus dominantium, Apoc.18.& ipse de se dicit, Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra Matth.28. Et de ipso habetur in prophetis, ꝙ ipse dominabitur Gentium. Psal.21. Et regnum ipsius omnibus dominabitur. Psal.102.&46. ꝙ regnabit super Gentes. Minor autem probatur, tum quia absolutè dictum est Petro, Pasce oues meas, Iohā. vltimo.

vltimo. sine limitatione, ergo videtur, quod habet au thoritatem pascendi sicut Christus scilicet in spi ritualibus, & temporalibus. Item quia Apostolis dictum est, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos Iohā. 20. sed ipse missus est cum vtraq; potestate: ergo etiam in ecclesia manet vtraq; potestas. Itē, Quia videtur, quod se regem fecerit, quia de hoc ac-cusatus fuit, nec ipse videtur negasse. Luc. 23. & Io han. 19. & Matth. 27, Ad hoc argumentū primum dico, quod non statim valet, quia Christus habuit po testatem temporalem, vel fuit orbis dominus: er-go hanc potestatē reliquit in ecclesia, sicut docto res cōfitentur, quod in Christo fuit potestas excellen tiæ, quam tamē nō reliquit in ecclesia. Nec enim est in ecclesia potestas instituendi noua sacramē ta, nec destituendi iam cōdita, nec remittēdi pec-cata sine sacramēto, quæ potestas fuit in Christo Et sic esto, quod concedatur, quod Christus habuerit do minium totius orbis, expediebat quidem, quòd ipse haberet, tum propter authoritatem perso-næ, tum quia erat renouaturus orbem, & ipse nō poterat abuti potestate: non autem expediebat, ut eam potestatem relinqueret in ecclesia, qua possent pontifices malè vti ad perniciem eccle-siæ: sicut etiam doctores oppositæ sententiæ fatē tur non expedire, vt papa exerceat illam potesta tē. Quid autē opus erat ista potestate mathemati ca, quam nunquem esset ecclesia in vsu habitura?

Secundò

Secundò, quia alibi prolixiùs hunc locũ de temporali potestate Christi tractaui, in præsentia di-
16 co, quòd * Christus non fuit rex hæreditaria successione. Patet, quia de hoc regno nihil habemus in Euãgelio, & frustra fingimus: & videtur quòd fœmina non posset venire ad regnum, & sic nec
17 Christus. Tertiò dico, q̃ * nec puto eum etiam domino Dei habuisse dominium temporale, quale est dominium principum: sed regnum ipsius fuit alterius rationis. Et vtrumq; horum probatur: quia vbicunq; fit mentio de regno Mesſię in Scriptura, semper ostenditur esse alterius generis, & ad alium finem quàm regna temporalia. Hoc patet in Psal. 2. Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montẽ sanctum eius, prædicans præceptum eius. Quem locum cum ipse dignatus est exponere in Euangelio Iohan. 18. Regnum meũ non est de hoc mundo. Ego ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Quod idem est, ac dicere, prædicans pręceptum eius. In quo loco profectò in sensu literali videtur omnino exclusisse omnem opinionem de regno temporali. Cùm enim Pilatus interrogasset eũ, Tu es rex iudæorum, Respõdit Dominus, A temetipso hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me? Quæ verba id apertè ostendunt. Nam Pilatus legis ignarus, & religionis, non poterat intelligere aliud regnũ nisi temporale, quale principes seculi habẽt: atq;

adeò

adeò ſi hoc à ſe diceret, non poterat intelligere, niſi de regno temporali, & oportuiſſet Dominum aliter reſpondiſſe, quàm reſpondit. Si autem hoc dicebat ex criminatione Iudæorum, qui dicebãt eum ſe regem facere, aliter erat reſpondẽdum. Et ſic poſtquam Pilatus dixit, Gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi, Dominus voluit eum admonere, ne deciperetur calumnijs iudæorum, ſed intelligeret, regnum, de quo Iudæi malè habebant Chriſtum ſe regem facere, non eſſe tale regnum, quale Pilatus potuerat intellexiſſe, ſed eſſe regnum Meſsiæ, quod nõ erat regnum de hoc mundo, id eſt, non eiuſdem rationis, nec ad eum finem, ad quem alia regna temporalia ordinantur, ſed ad prædicationem veritatis: quaſi dicat: Noli falli Pilate, regnum enim meum, de cuius affectatione me Iudęi accuſant, non eſt tale regnũ, qualia veſtra regna. Itaq; non negat obiectum, ſi ſanè, & verè intelligatur, Neq; Iudæi vnquam eũ accuſauerunt de alio reguo, niſi de regno Meſsię. ſic enim dicebant Luc. 23. Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, prohibentem tributa dari Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum regem eſſe. Verum eſt autem, quòd Iudæi putabant regnum Meſsiæ eſſe regnum temporale, cuius ſententiæ etiam videntur eſſe iſti, qui ei tribuunt hæreditario iure regnum Iudæorum, quod tamen Chriſtus apertè negauit. Regnum* ergo. Chriſti 18

F in

in toto orbe nec fuit ex aliquo principio humano, puta iure paterno, aut electione, aut alio ſimili titulo, nec ad aliquem finem temporalem, ſed fuit titulo redemptionis, ſicut Apoſtolus dixit, Factus eſt obediens vſq; ad mortẽ, propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cęleſtium, terreſtrium, & infernorum. Philipen. ſecũdo. Atq; etiam ad finem redemptionis, qui eſt finis ſpiritualis, ad quem finem habuit pleniſsimam poteſtatem, etiam in tẽporalibus, & potuit mutare omnia regna mundi, & nouos principes inſtituere & alios redigere in ordinem, & priuatos facere, & omnia facere quæ ad finem redemptionis, propter quem in orbem venerat, opus eſſent: quam etiam poteſtatem in caſu ſuprapoſito non negamus eccleſię. Profectò ſi omnes Chriſtiani vellẽt principes paganos eligere, papa poſſet obſtare, & Chriſtianos principes præficere. Facit etiam illud, Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Iohan. 3. & alibi. Quis me conſtituit iudicem inter vos? Luc. 12. Et ratione probari poteſt, quia nõ eſt vſus ea poteſtate, & fruſtra eſt potentia, quæ non reducitur ad actum. Sed dicũt propter dignitatem, & perfectionem magnam, Quam verò dignitatẽ affectaret Dominus earum rerum ſcilicet quas

omnes Paulus tanquam ſtercora arbitratus eſt, Philipenſ.3. Certè Chriſtus verbo docuit cōtemnere, non ſolùm vſum, ſed proprietatem rerum temporalium, ne dum exemplo ſibi vendicaſſet. Item faciūt argumētum ex illo. Luc.22. Ecce duo gladij hìc. De quo vide Caieta.in ictaculo. Quod
*Bonifacius in extrauaganti intelligit. de gladio 19
ſpirituali, & temporali. & Bernardus ad Eugenium. Tertiò Arguitur. Zacharias pontifex depoſuit à Regno regem Francorum, & præfecit in regno Pipinnm, Caroli magni patrem, vt teſtatur Gelaſius.15.queſtio.6.c.alius. Item Stephanus papa tranſtulit imperium à Grecis ad Germanos tēpore Conſtantini imperatoris, & inſtituit primū imperatorem Carolum cognomento magnum, vt teſtatur Innocentius in capit. venerabilem. de electione. Item Innocētius quartus Regi Portugalliæ interdixit regni adminiſtrationem, vt habetur in.c. grādi. de ſupplēda negligētia ꝑlatorū. li.6. Ad oīa hec reſpōdetur, ꝙ nihilo plus probāt, ꝗ à nobis aſſertū eſt, ꝙ ſcilicet in caſu ſummus pōtifex oīa illa pōt, vbi ſcilicet illa ſunt neceſſaria ad tollēdū ſcādalū in regno, ad ꝓtectionē religionis cōtra paganos, & alia ſimilia. de qua etiā revide.c. licet.1. de foro cōpetēti. & Clementina Paſtoralis de re iudicata. Quartò arguitur, Ad eccleſiaſticā poteſtatē ſpectat cognoſcere de oī peccato mortali, ſaltē deuoluitur iudiciū ad illā per viā corre-

ctionis fraternę. Matth. 18. Cũ ergo in omni causa quantuncunq; seculari altera pars facit iniuriam, ecclesia poterit iudicare de illa causa, & sic poterit cognoscere de omni controuersia, & causa seculari, quod spectat ad potestatem ciuilem. Respondetur quòd in multis articulis & causis, Vtrum pars faciat iniuriam, dependet ex iure ciuili: & ideo non spectat ad potestatem ecclesiasticam cognoscere de illa causa, sed oportet ꝙ terminetur in foro suo, scilicet ciuili. Postquam autem illic terminata est, si pars altera nollet obedire, tunc ratione peccati posset haberi recursus ad ecclesiam, sed non priùs. Secundò, Ille processus, quo tales causæ deuoluuntur ad iudicium ecclesię, tali ratione est solùm ad finẽ correctionis fraternæ, & non ad satisfactionem partis lęsæ: in foro autem ciuili contrario modo, & ideò iudicium illud potestatis ecclesiasticæ non est temporale, sed spirituale, nec etiam illo iudicio debet aut potest papa vti in fraudem, aut impedimentũ iurisdictionis ciuilis. De duòbus gladijs clarum est, ꝙ in sensu literali nihil habetur. Sed cum Christus ostendisset eos habituros contradictionem, & necesse esse habere defensionem, ipsi errantes dixerunt, Ecce duo gladij hîc, &c. Vide Turrecrematam lib. 2. c. 113. 114. 115. Quintò potest fieri argumentum, quia pontifices distribuunt prouincias infideliũ, vt patet de insulis inuctis ab Hispanis.

Sed

Sed ex dictis patet etiam ad hoc ſolutio. Nihilominus vitandus eſt error Ocham.in dialog.lib.6. c.8.& in fine dialogi.& Gerſon.lect.4. de vita ſpirituali.ꝙ papa non omnia peccata poteſt punire ſententia excõmunicationis, puta peccata, quæ ſunt cõtra legẽ naturæ, ſed ſolùm quæ ſunt directè cõtra Euangeliũ,vt de ſacramẽtis,& fide.Hoc tñ eſt cõtra Paul.2.Cor.5.vbi excõmunicat inceſtum:quod tamẽ peccatũ eſt contra legẽ naturæ.

UTRUM CLERICI SINT exempti à poteſtate ciuili.

SUMMA.

1 *Clerici iure ſunt exempti, & liberi à poteſtate ciuili,&c.*

2 *Non omnis clericorum exemptio eſt de iure diuino.*

3 *Clericorum aliqua exemptio à poteſtate ſeculari eſt de iure diuino.*

4 *Clericorum perſonæ, non omnino, & quo ad omnia ſunt exemptæ à poteſtate ciuili, nec iure diuino, nec humano.*

5 *Eccleſiaſticæ perſonæ licèt non eſſent exemptæ iure diuino,aut Cæſareo,ſummus Pontifex potuit eas eximere à poteſtate ciuili.*

6 *Clericorum exemptio, maximè quoad perſonas, ita quòd nec iudicari, nec puniri à ſeculari poteſtate poſſint, multùm eſt conformis iuri diuino, & naturali.*

7 *Clericorum exemptio, ſiue ſit de iure diuino, ſiue non nequit à principe ſeculari tolli.*

8 *Clericorum libertas ſi eſſet in manifeſtã Reipub. perniciem, & põtifices nollent remedium adhibere, quid agendum.*

9 *Prætores, & magiſtratus omnes citra Principẽ grauiter errant, & peccant, iudicia exercentes cõtra priuilegia clericorum, quamuis pernicioſorum.*

SEQVITVR conſequenter, vt è cõtrario quæramus, an clerici ſint exempti à poteſtate ciuili. Ad quæſtionẽ reſpondeo breuiter per propoſitiones.

1 Prima, Clerici * iure ſunt exẽpti & liberi à poteſtate ciuili, ita vt iure nõ poſsint cõueniri apud iudicem ſecularem in cauſis criminalibus, vel ciuilibus. 11. q. 1. & in varijs locis, quæ omitto, quia nota ſunt, & non eſt opus vos illorum admonere & oppoſitum eſt condemnatũ in concilio Conſtantienſi inter articulos Iohannis VVicleff.

2 Secunda propoſitio, Non * omnis exemptio clericorum eſt de iure diuino. Probatur primò. Hoc non habetur alicubi in iure diuino: ergo nõ eſt tali iure ſancita, huiuſmodi exemptio. Antecedens probatur, Quia duo teſtimonia, quæ adducuntur ad hoc probandum, non ſatis oſtendũt hanc exemptionem. primus locus eſt Matth. 17.

vbi

vbi cùm exegiſſent didrachma à Chriſto, Dominus dixit Petro, Reges gẽtium à quibus accipiũt tributum vel cenſum, à filijs ſuis, an ab alienis. Et ille dixit, ab alienis. Dixit illi Ieſus. Ergo liberi ſunt filij. Vt autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare: & mitte hamũ, & eum piſcem, qui prius aſcenderit, tolle, & aperto ore eius, inuenies ſtatere m, illum ſumens, da eis pro me & te. Ex quo loco arguunt aliqui. In illo loco Chriſtus ſignauit aliquod hominum genus non eſſe obnoxiũ principibus, ſed eſſe liberum, nõ autem videtur intelligi poſſe alius ordo hominum præter eccleſiaſticos, qualis erat Chriſtus cum Apoſtolis. ergo illi ſunt liberi. Aſſumptum probatur, quia certè non intelligitur de militibus, nec de nobilibus, omnes autẽ alij ſunt ſubiecti tributo. ergo omnino oportet, quòd intelligatur de eccleſiaſticis. Reſpondetur ad iſtum locum ex S. Thó. & Bonauent. in fine ſecundi ſenten. quòd Dominus loquebatur de ſe, & diſcipulis ſuis, qui non erant ſeruilis conditionis, nec res temporales habebant, de quibus dominis ſuis obligarentur ad tributa ſoluenda: Et ideo non ſequitur, quòd omnis Chriſtianus, ſit particeps huius libertatis, ſed illi ſolùm qui Apoſtolicam vitam ſequentes, non ſunt ſeruilis conditionis. Fortaſſe ergo ſolùm voluit Chriſtus eximere eos, qui nõ habent facultates: eccleſiaſtici autem habent. Idem dicit S. Tho. in illum

locum Matthæi, vbi etiã dicit, quòd videtur velle Dominus innuere, quòd ipſe non tenetur ſoluere cenſum, quia ſit Rex: ipſe enim eſt Rex regum & dominus dominantium. Eſt autem differentia inter tributum, & cenſum. Tributum enim ſoluitur ex bonis, cenſus autem pro capite in ſignum ſubiectionis. Chriſtus autem non erat ſubiectus, quia rex, & ad hoc ſatis erat, quòd eſſet rex regno Meſsiæ, etiam ſi nõ eſſet rex regno ſeculari. Meſſias enim quo ad perſonã ſaltem exemptus erat à poteſtate principum. Item etiam erat de genere regum, erat enim filius Dauid, vnde illud videbatur ſatis ad exemptionem. Si enim pater exemptus, etiam filius: ergo ſi maiores Chriſti fuerunt exempti, ergo etiam Chriſtus, etiam lege gentiũ.

Vel aliter, & credo quòd veriùs. Chriſtus enim Deus eſt rex totius orbis, & per conſequens cum ſit filius Dei naturalis & filij naturales ſint exempti, etiam iure gentium, ideo Chriſtus fuit liber: non enim tollebat libertatem humanitas, fortè ſi quidem Chriſtus voluit ſignificare ſe filium Dei.

Secundum locum ex Scriptura ſolent afferre, Nolite tangere Chriſtos meos. Pſalm. 104. ex quo volunt aliqui habere, quòd cùm clerici ſint Chriſti Domini, cùm ſint re vera vncti, & conſecrati Domino, non licet eos tangere, hoc eſt, nec iudicare. Sed ille locus nihil iuuat cauſam clericorum Nam aut illud teſtimonium nihil agit de clericis

aut

aut solum in sensu allegorico, vnde non trahitur argumentũ. Secũdò principaliter arguitur Quòd clerici sint exempti non iure diuino, sed priuilegio principum. Et quidem hoc expresse dicit S. Tho. super illum locum Roma.13. Ideo enim tributa præstatis: & dicit hanc exemptionem habere æquitatem quandam, non autem necessitatẽ. Et probatur, Quia in eo loco absolutè Paulus pręcipit solui tributa, nulla mentione facta de clericis, aut alio genere hominum, ergo illa exemptio à tributis non est de iure diuino, omnino enim est licentiose & temere factum, si canon positus in scriptura est generalis, ponere exemptionẽ, quæ nusquam in scriptura posita sit, cum scriptura sit aperta. Omnino certè puto clericos non esse exẽptos à tributis iure diuino, & confirmatur quia sentiunt commodum ergo debẽt sentire onus. 3

Tertia propositio. Aliqua * exemptio clericorum à potestate seculari est de iure diuino. Hæc probatur. In causis purè ecclesiasticis clerici non subijciuntur potestati ciuili de iure diuino: ergo aliqua exemptio est de iure diuino. Antecedens patet ex dictis. Quia potestas ecclesiastica est distincta à ciuili, nec ab ea dependet & princeps secularis non habet iudicare de causis spiritualibus ergo quo ad illas causas clerici sunt omnino exẽpti. Et confirmatur, Tota potestas principum secularium est à cõmunitate & republica, vt in præ

ſentia ſupponimus, ſed reſpublica non habet aliquam poteſtatem ſpiritualem vt infrà oſtẽdetur: ergo nec princeps ſecularis poteſt in rebus ſpiritualibus iudicium habere. Et confirmatur ſecundò. Quia apoſtoli exercebant, & curabant totam adminiſtrationem eccleſiæ ſine reſpectũ & authoritate principum ſecularium: & ita omnes ſancti fecerunt etiam poſt chriſtianitatem principum. Ergo eccleſia habet omnimodam poteſtatem in reb⁹ eccleſiaſticis, nec ſubijcitur principib⁹. Actorum. 5. Petrus interfecit Ananiam, & Sapphiram. Oppoſitum eſt damnatum contra Marſi. de Padua. Ex his ſequitur: Quòd ſi principes circa adminiſtrationem rerum eccleſiaſticarum aliquid loci habent, vt eligere epiſcopum, aut præſentare perſonas ad dignitates, aut ſacerdotia eccleſiaſtica, hoc totum habent priuilegio & indulgẽtia eccleſiæ, non ratione ſuæ dignitatis. Corollariũ cõſtat ex dictis. Circa quod nota, quòd dñs Caieta. concedit libro de poteſtate papæ. c. 27. quod etiã circa adminiſtrationem eccleſiaſticam poſſunt principes reſiſtere papæ, ſi manifeſtè diſsipet eccleſiã, vt ſi pernicioſe prouideat vel ſimonicè det beneficia, nõ eſt danda poſſeſsio illis, nec obediẽdum in malis. vide illum. Confirmatur hoc ex. c. quanquam. de cenſi. quòd perſonæ eccleſiaſticæ non ſolùm iure humano, ſed diuino ſunt excẽptæ à ſecularibus. & c. ſi imperator. 96. di. quòd Deus voluit

voluit non à legibus publicis, nec à poteſtatibus ſeculi, ſed à pontificibus, & ſacerdotibus ordinari & iudicari. Et confirmatur hoc totum, Quia Petro dictum eſt, Paſce oues meas. Ioann. 21. Si ergò princeps haberet iudicare in cauſis eccleſiaſticis, vel hanc poteſtatem haberet ex æquo cum papa & hoc non eſt poſsibile, quia eſſet confuſio Reipub. nec ſupra Petrum, quia Petrus habuit immediatè à Chriſto. Ergo nõ poteſt habere niſi ſub Petro, vel à Petro. &c. Et confirmatur iterum ex verbis & facto magni Conſtantini, qui (vt refert Rufinus lib. 10. eccleſiaſticæ hiſtoriæ) cum epiſcopi, qui venerant ad ſynodum Nicenam obtuliſſent ei libellos, vbi continebãtur cauſæ, & querelæ aliorum aduerſus alios, conuocatis illis omnibus, dixit, Deus vos conſtituit ſacerdotes, & poteſtatem quoque dedit de nobis iudicandi, & ideo nos à vobis rectè iudicamur, vos autem iudicari ab hominibus non poteſtis. Ecce confeſsionem imperatoris, & quidem (vt veriſimile eſt) non ſuo ſenſu expreſſam, ſed inſtructus à viris ſpiritualibus, & ſapientibus, hoc videtur dixiſſe: Et ſi hoc verum eſt certè potiſsimum verum habet in cauſis ſpiritualibus. Itaque non eſt dubitandum, quin principes non habeant aliquod iudicium, nec adminiſtrationem nec de iure diuino, nec à republica in rebus ſpiritualibus: & ſi quid iuris habent, totum eſt ab eccleſia.

Quarta

4 Quarta propoſitio, Perſonæ * clericorum non omnino & quo ad omnia ſunt exemptæ à poteſtate ciuili, nec iure diuino, nec humano, Patet, Clerici tenentur obedire legibus ciuilibus in his quæ expectant ad gubernationem & adminiſtrationem temporalem ciuitatis, & non impediunt adminiſtrationem eccleſiaſticam; & peccant facientes contra legem. Ergo nõ omnino ſunt exẽpti. Conſequẽtia eſt nota. Nam ſi eſſent omnino exempti, non plus tenerentur ad leges ciuitatis, quàm ſi eſſent alterius reipublicæ. Antecedẽs autem probatur. Quia clerici præter hoc, quòd ſunt miniſtri eccleſiæ, ſunt incolæ ciuitatis. Ergo tenẽtur viuere aliquibus legibus ciuilibus, non latis à papa: quia papa non poteſt condere leges ciuiles ordinariè, vt ſuprà probatum eſt. ergo clerici tenentur viuere legibus ciuilibus latis ab Imperatore, aut principe laico. Item Rex eſt rex non ſolũ laicorum, ſed & clericorũ: ergo aliquo modo ſub ijciuntur ei. Item clerici quantum ad temporalia non adminiſtrantur poteſtate eccleſiaſtica, vt dictum eſt, ergo habent principem, cui tenẽtur obedire in temporalibus.

5 Quinta propoſitio. Quãquam * perſonæ eccleſiaſticæ non eſſent exemptæ iure diuino, aut Cæſareo, ſummus pontifex potuit eas eximere à poteſtate ciuili. Probatur, Hoc eſt conueniens, imò videtur neceſſarium ad adminiſtrationem rerum

ſpiritua

ſpiritualium, quòd perſonæ eccleſiaſticę ſint exẽptæ à iudicio ciuili : & vt ſupra dictum eſt, reſpublica eccleſiaſtica eſt perfecta, & ſibi ſufficiens: ergo in ea eſt poteſtas ad ferendas leges conuenientes adminiſtrationi eccleſiæ, ergo ſi exemptio clericorum eſt conueniens, poteſt ferre leges de tali exemptione. Quòd autem ſit neceſſaria talis exemptiõ, patet: quia ſi miniſtri eccleſiæ poſſent trahi ad iudicium ſeculare, poſſent auocari à miniſterio eccleſiæ, & non poſſent commodè vacare officio ſuo. Nemo enim militans Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus. 2. Thim. 2. & ita ſi implicarentur miniſtri iudicijs ſecularibus non poſſent Deo militare. Item papa poſſet propria authoritate deligere miniſtros eccleſiaſticos non obſtante, quòd poteſtas ciuilis cõtradiceret: ergo eadem ratione poteſt ſubtrahere illos à iudiciõ ſeculari. Item cùm pro cauſis eccleſiaſticis, vt dictũ eſt, poſſet conueniri, imò non poſſet alibi appellari, nec in iudicio eccleſiaſtico, ſi poſſet ſimul vocari ad iudiciũ ſeculare eſſet omnino perplexus aliquando, vt non poſſet ſatisfacere vtrique iudicio. Item quia re vera nullo modo erat conſentaneum, vt eccleſiaſtici, qui ſunt paſtores ipſorum etiam iudicium ſecularium, vexarẽtur in iudicio à ſubditis ſuis.

Sexta propoſitio, Exemptio * clericorum, ma 6
ximè quo ad perſonas, ita ſcilicet quòd nec iudi-

cari, nec puniri à ſeculari poteſtate poſsint, eſt multum conformis iuri diuino, & naturali, hæc propoſitio primo probatur ex illo iudicio magni Conſtantini, ſupra poſito, cuius verba ſunt, Vos autem non poteſtis ab hominibus iudicari, propter q̄ Dei ſolius inter vos expectate iudiciū, & veſtra iurgia quæcunque ſunt, ad diuinum reſeruentur examen: vos enim nobis à Deo dati eſtis dij, conueniens non eſt, vt homo iudicet deos. Idē apparet ex facto Ioſeph, Gen. 47. qui reliquit terram ſacerdotalem liberam. Item ſunt diſtinctę poteſtates, & reſpublicæ: ergo de ſe oportet vt habeant proprios miniſtros, non ſubditos alijs. Itē omnino ſequeretur magna abſurditas, vt prætor diceret cauſam coram epiſcopo, & epiſcopus coram prætore, & eſſet ſcandalum: qua etiam ratione Apoſtolus prohibet, ne apud ethnicos habeāt cauſas. 1. Corinthi. 6. Audet aliquis veſtrum habens negotium contra alterum iudicari apud iniquos, & non apud ſanctos? Eſſet apertè ſcandalū, ſi prædicatores fidei haberent cauſas coram Rege pagano.

7 Septima propoſitio, Siue * exemptio clericorum ſit de iure diuino, ſiue non: tamen nō poteſt à principe ſeculari tolli talis libertas, vel exēptio. Hæc primùm patet ex quinta, quia poſtquā hoc expedit adminiſtrationi rerum eccleſiaſticarum papa potuit eximere miniſtros eccleſiæ etiam ſine au-

ne authoritate principũ.Secũdò probatur. Quia poteſtas principum eſt tota à republica, ſed tota reſpublica chriſtiana iam conſenſit in hanc libertatem eccleſiaſticorum.Ergo principes non poſſunt illam auferre.

Octaua propoſitio, Nihilominus * ſi libertas 8
clericorũ eſſet in manifeſtã reip.perniciẽ,ita vt ecclesiaſtici impune baccharentur in cædẽ laicorũ, & pontifices nollent adhibere remediũ, poſſent principes cõſulere ſuis ciuibus,nõ obſtãte priuilegio clericorũ.Probatur. Quia(vt ſupra dictũ eſt) reſpublica ciuiliseſt profecta,&ſibi ſufficiẽs:ergo poteſt ſe defendere,& ſeruare ab iniuria cuiuſcũq; propria authoritate,&ſuper hoc leges cõuenientes ferre.Et cõfirmatur, Nã poſſunt principes ſeruare ꝓprias reſp, ab iniuria aliarũ rerũpublicarũ, nõ ſolũ per modũdefenſiões,ſed authoritatiue,vt ſupra oſtẽſum eſt:ergo etiã ab iniurijs clericorũ.

Nona propoſitio,Prætores * tamen, & omnes 9
magiſtratus citra principẽ grauiter errant,& peccant,iudicia exercentes contra priuilegia clericorum,quamuis pernicioſorum, & etiam criminoſos ab eccleſijsextrahentes extra caſus in iure permiſſos.Probatur hoc, Quia non ſunt ſubditi illorũ,nec habẽt poteſtatẽ in illos,& ſtãtibus legibus non licet eis agere contra leges,& ipſi nõ habent poteſtatẽ,vel tollẽdi legem, vel diſpenſandi in lege,ſed ſolùm principes. Ioannes viceſimus ſecundus in

dus in extrauagantibus damnauit errores Marſilij de Padua: & Ioannis de Ianduno, inter quos vnus eſt, quòd cùm Chriſtus in Euangelio Matthæi.17.ſoluit tributum,hoc fecit non liberalitate & condeſcenſione,ſed neceſsitate coactus,Secundus, quòd ad imperatorem ſpectat corrigere papã,ac inſtituere. Tertius,quòd vnus ſacerdos habeat maiorem authoritatem, quam alius,hoc habet ab imperatore, & ſicut dedit,poteſt tollere. Quartus, quòd nec papa,nec tota eccleſia poſſet punire quemcunque hominem coactiuè, niſi imperator dediſſet authoritatem, Caiet.de poteſtate papæ.cap.27. dicit quòd quamuis quilibet licitè poſsit occidere papam inuaſorem,ſe defendendo: tamen nulli licet papam propter homicidiũ punire pœna mortis: & credo quòd intelligit iure diuino,aliàs nihil eſſet dictum.

RELECTIO SECUNDA.

De poteſtate eccleſiaſtica.

SVMMA.

1 *Poteſtas eccleſiaſtica,an ſit per ſe in tota eccleſia.*

2 *Poteſtas eccleſiaſtica, ſiue ſpiritualis quomodo poſsit eſſe in tota eccleſia,oſtenditur.*

3 *Poteſtas ſpũalis tota, quæ fuit in veteri lege, quomodo primo,& ſolum in tribu Leuitica fuerit.*

4 *Poteſtas verè, & proprie ſpiritualis, qualis nunc eſt in eccleſia, quæ vocatur poteſtas eccleſiaſtica, nec primo, nec per ſe, imò nullo modo eſt immediate in tota eccleſia vniuerſali eo modo, quo poteſtas ciuilis eſt in republica.*

5 *Eccleſia ex quibus conſtet.*

6 *Poteſtas eccleſiaſtica immediate eſt in concilio, & etiam ratio totius. Et multa de poteſtate concilij.*

IN altera relectione quã de hac materia anno ſuperiori fecimus diſſeruimus de poteſtate eccleſiaſtica ex parte hoc eſt, quo iure, & quãdo inſtituta eſt, de diſtinctione ipſius à poteſtate ciuili, de comparatione vtriuſque inter ſe. In hac conſequenter diſputaturi ſumus de ſubiecto huius poteſtatis, & reliquas grauiores quęſtiones theologicas circa poteſtatem contingentes. Ante omnia ergo quæritur,* An poteſtas ec- 1 cleſiaſtica ſit per ſe in tota eccleſia, diſtinguendo eccleſiam vniuerſalem à ſingularibus perſonis, eo modo quo concedunt tum philoſophi, tum theologi, & verũ eſt, quod ciuilis poteſtas eſt immediatè in tota republica. Et quidem poſsit videri, ꝙ ſic Primò ex hoc ipſo, quod excẽpli gratia attulimus nam poteſtas ſecularis eſt in tota republica, & ab illa deriuatur in magiſtratus, & alias poteſtates, & ordo gratiæ non tollit ordinem naturæ, cũ vter

quæ ſit à Deo. Ergo eadem ratione videtur quòd poteſtas eccleſiaſtica ſit in tota vniuerſali eccleſia, quæ nihil aliud eſt, quàm Chriſtianorum, quædam reſpublica. Et probatur conſequentia, Quia vtraque poteſtas eſt propter bonum reipublicæ ergo ſi propter bonum,& in bonum reipublicæ conſtituta eſt, videtur quòd primò debet eſſe in rep. Et cõfirmatur ſecũdo, Quia in cõcilio ritè cõgregato eſt immediatè poteſtas eccleſiaſtica,vt in præſentia ſuppono tanq̃ verũ & ſtatim probaturus ſum:ſed conciliũ non videtur vendicare ſibi illam poteſtatem niſi inquantũ gerit perſonam & vices totius eccleſiæ vniuerſalis ergo.

Secundo arguitur principaliter, Quia eccleſia eligit ſummum pontificem. Cardinales, namque non ſua authoritate, ſed eccleſiæ eligunt papam: ergo eccleſia habet ſummam poteſtatẽ,non enim poſſet dare,quod non habet. Confirmatur, Quia concilium dicit in ſuis decretis, Vniuerſalem eccleſiam repreſentans.&c.ergo.

Tertio arguitur ex illo Matth.18.Dic eccleſiæ, & ſi eccleſia non audierit,ſit tibi tanquam ethnicus,& publicanus, vbi data eſt poteſtas eccleſiæ.

Quartò arguitur,Prælati ſunt miniſtri eccleſiç ergo poteſtas eſt eccleſiæ. Ad ſolutionem huius quæſtionis oportet reuocare in hãc diſputationem diſtinctionem illam dudum à nobis poſitam in proxima relectione, quæ talis eſt, poteſtas

ſtas eccleſiaſtica dupliciter accipi poteſt. Vno modo largè pro quacunque authoritate, aut poteſtate ordinata per ſe ad finem ſpiritualem, & ad cultum diuinum, ſiue habeat aliquem effectum ſpiritualem & ſuper naturalem, ſiue non habeat: qualisfuit poteſtas oĩs eccleſiaſtica aute, datas claues eccleſiæ ante à domino, cuiuſmodi fuit ſacerdotium totum in lege naturæ, & in lege ſcripta. Aliter capitur poteſtas eccleſiaſtica pro poteſtate & authoritate proprie ſpirituali, aperiendi ſcilicet, & claudendi regnum cælorum, quæ ſola poteſtas vocatur claues à domino, Matthæ.16.&.18 quæ ſolæ habent effectum ſpiritualem, vt in priori relectione declaratum eſt.

His præmiſsis ſit prima propoſitio, Poteſtas * 2 eccleſiaſtica ſiue ſpiritualis, primo modo poteſt eſſe in tota eccleſia ſiue republica. Probatur hoc, Quia quęlibet reſpublica iuſta cõſtituta eſt à deo patet ad Rom.13. Non eſt poteſtas niſi à Deo. Sequitur continuo corollarium, quòd in lege naturæ reſp. habuit authoritatem cõſtituendi ſacerdotes, & alios miniſtros diuini cultus. Hoc patet ex concluſione. Nam ſi in repub. erat huiuſmodi poteſtas, poterat eam mandare, & comitere cuicũq; vellet. Et confirmatur. Nam cum talis poteſtas iure naturæ nõ ſpectaret potiùs ad vnũ ex ciuibus, quàm ad aliũ, non poterat aliter prouideri, niſi authoritate reipublicæ. Signũ autẽ huius eſt, quòd

in hiſtoria ſiue fidelium,ſiue gentilium in lege naturæ non legimus ſacerdotes aliter conſtitutos,q̃ vel populi ſuffragijs,ſicut apud Romanos,vel regis authoritate apud quem eſt reipublicę tota poteſtas.Si enim Melchiſedec fuerit Sē,filiusprimo genitus Noe(vt Hebræi putant)& hæc fuerit prę rogatiua omnium primogenitorum,hoc non eſt credendum fuiſſe aliquo ſpeciali prę cepto,aut inſtituto diuino,ſed ipſius Noe,qui princeps ſuorũ fuit ordinatione, aut aliàs aliqua populorum aut nationũ ordinatione,vel conſtitutione. Vt enim in priori relectione oſtendimus,nulla fuit ea ætate poteſtas, quæ indigeret peculiari authoritate diuina.EtſiAbel fuit ſacerdos,hoc fuit ipſius Adę primi parentis ordinatione,quę & durare potuit vſque ad tempora Noe. Secundum corollarium, Sacerdotes & pontifices gentilium poterãt leges & decreta facere de cultu ſacrorũ. Patet,quia habebant authoritatem vel lumine fidei, vel ſolum lumine naturali ſine noua authoritate ordinati in finem ſpiritualem, & ſunt capaces cultus diuini, imò ad hoc tenentur præcepto iuris naturalis, vt ſuperiùs oſtenſum eſt. De hoc enim damnantur gentiles ad Romanos. 1. Quia cum cognouiſſent Deum,non ſicut Deum glorificauerũt,ſed adminiſtratio huius cultus,vel omnium admonitionũ quæ ordinãtur ad finem ſpiritualem,vt ſupra probatum eſt,nõ ſpectat ad poteſtatem ciuilē,ſed ad aliud

aliud genus poteſtatis:ergo apud rempublicã reſidet huiuſmodi poteſtas ſpiritualis.

Secunda propoſitio.Tota*poteſtas ſpiritualis 3
quæ fuit in veteri lege,erat primò,& ſolum in tribu Leuitica, nec licebat alicui ex alia tribu miniſtrare in templo.Hoc patet Deu.10.vbi poſt mortem Aaron,qui & ipſe erat de tribu Leui, functus eſt ſacerdotio Eleazar filius eius & ex eo tempore ſeparauit tribum Leui,vt portaret arcam fœderis domini,& ſtaret coram eo in miniſterio, ac benediceret in nomine eius vſque in pręſentem diẽ quamobrem non habuit Leui partem, nec poſſeſſionem cũ fratribus ſuis, quia ipſe Dominus poſſeſsio eius eſt.Et idem habetur Ioſue.13.Tribui autem Leui non dedit poſſeſsionem,ſed ſacerdotia, & victima Domini Dei Iſrael,ipſa eſt eius hęreditas.Et confirmatur ex Paulo ad Heb.7.vbi dicit, quòd Leui, qui decimas accepit,decimatus eſt in lumbis patris eius Abrahæ,& iterum.Si ergo cõſummatio per ſacerdotium Leuiticum erat,quid adhuc neceſſarium fuit ſecundum ordinem Melchiſedec alium ſurgere ſacerdotem?Ex quo patet quòd totum ſacerdotium veteris legis erat in tribu Leuitica.Et cõfirmatur ſecũdo,quia ibidẽ Paulus dicit de domino: manifeſtũ eſt enim quòd de Iuda ortus ſit dominus noſter: in qua tribu nihil de ſacerdotibus loquutus eſt Moyſes: & eadẽ ratio eſt de alijs tribubus, de quibus etiam nihil lo-

quutus eſt Moyſes.

Tertia concluſio, Poteſtas * ſecundo, id eſt verè & propriè ſpiritualis, qualis nũc eſt in eccleſia, quę vocatur poteſtas eccleſiaſtica: nec primò, nec per ſe, imò nullo modo eſt immediatè in tota eccleſia vniuerſali eo modo, quo poteſtas ciuilis eſt in republica. Probatur concluſio, Quia vel cõuenit toti eccleſiæ iure naturali, aut humano, aut diuino. ſed nullo tali iure conuenit, ergo non eſt in illa. Antecedens patet, quia (vt diſputatum abundè à nobis fuit in priori relectione) poteſtas eccleſiaſtica excedit & ius humanum, & naturale, tum ex parte finis, quia ordinatur in finem ſupernaturalem, tum ex parte effectus, quia omnino excedit omnem humanam faculatem, qualis eſt peccatorum remiſsio, collatio gratiæ, euchariſtiæ cõſecratio. Relinquitur ergo vt nec naturali, nec humano iure hæc poteſtas conuenire poſsit eccleſię vniuerſali. Quòd autẽ non conueniat iure diuino patet: quia tota hæc poteſtas authorẽ habet ſolũ Chriſtum dominum noſtrum ac redemptorẽ, qui eſt caput omnis principatus & poteſtatis, ad Colo.2. & ad Phi.4. & ad Heb.7. Ipſe dedit apoſtolos prophetas, euangeliſtas, paſtores, & doctores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationẽ corporis Chriſti. Et ad Epheſ. 4. dicitur, Vnicuique veſtrum data eſt gratia ſecundum mẽſuram donationis Chriſti. Et Apocaly.

caly.3. Solus habet dominari regni,& Apoſtolus ad Heb.7.8.&.9.oſtendit quod ſacerdotium noui teſtamenti eſt aliud à ſacerdotio veteris legis, & quòd ſacerdotium eccleſiæ eſt ſecundum ordinem Melchiſedec. Eſt enim tranſlatum ſacerdotium cũ lege,vt Apoſtolus dicit, ſed Chriſtus habuit ſacerdotium non ab eccleſia, ſed à Deo, vt patet Ioan.15.Nõ vos me elegiſtis. Et Pſal.2.Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion mõtem.&c.Et apoſtolus hoc locis citatis oſtendit & ad Hebr.5. Sicut & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit vt põtifex fieret,ſed qui loquutus eſt ad eum,Filius meus es tu, ego hodie genui te, quemadmodùm alio loco dicit. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec. Et aperte c.7.Alij quidem ſine iureiurãdo ſacerdotes facti ſunt,hic autem cum iureiurando per eum, qui dixit ad illum.Iurauit dominus, & non pœnitebit eũ,tu es ſacerdos.&c.Et Hebr.1.& Pſal.44.Thronus tuus in ſeculũ ſeculi,propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo exultationis.Iamque dubitari nõ debet.nec poteſt,quin tota poteſtas eccleſiaſtica ſit à Chriſto,&quod ipſe non habuerit eam ab eccleſia,ſed ipſe dederit alijs iuxta illud, Ioann.20. Sicut miſit me pater,& ego mitto vos. Quod autem ipſe non dederit immediatè, & primo Eccleſię,ſed certis ſuppoſitis,& perſonis,patet Matthæ.16. vbi promiſit Petro claues,& ſuper eum ſe

ædificaturum eccleſiam eſt pollicitus: cui etiam Iohã.vltimo, dixit, Paſce oues meas. Et omnibus Apoſtolis. Iohan.20. Quorum remiſeritis peccata, &c. Et nuſquam innenitur dediſſe eccleſiæ in communi. Nam etiam Apoſtolis in Cœna dedit poteſtatem conſecrandi euchariſtiam. Lucæ. 22. Hoc facite in meam cõmemorationẽ. Et ipſe nõ totam communitatem ſed, ſolos Apoſtolos duodecim dicit elegiſſe, Iohan.6. Item quandocunq; Chriſtus dedit hanc poteſtatem, non erat tota eccleſia, ſed ſoli Apoſtoli, etiam non admiſsis. 72. diſcipulis. Pręterea ſi poteſtas eccleſiaſtica eſſet primò in eccleſia, ſequitur quòd omnes alij haberẽt poteſtatem ab eccleſia, hoc eſt à cõmunitate, & republica Chriſtianorum, ſicut omnis poteſtas ciuilis eſt à communitate. Conſequens patet falſum. Nec enim Apoſtoli, nec ſucceſſores eorum habuerũt poteſtatem ab alijs hominibus, ſed ipſi à Chriſto, & alij ab Apoſtolis, imò nullus vnquã habuit ab eccleſia vniuerſali. Præterea Paul. ad Gala.1. teſtatur ſe non ab hominibus, nec per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum & Deum patrẽ Apoſtolum conſtitutum. Et ſimile poterant dicere alij Apoſtoli. Præterea in ſcripturis nuſquã legimus ſacerdotes ex authoritate & cõſenſu plebis conſtitutos, ſed à pontificibus, & prælatis, vt Paulus ordinauit Timotheum, & Titum.1. ad Timot.4. Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ

data

data eſt tibi per prophetiam cum impoſitionem manuum presbyterij. Et idem repetit. 2. ad Timo. 1. idem ad Titũ. 1. huius rei gratia, Reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros. Item ad Hebr. 5. Nec quiſquã ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. A Deo dixit, nõ à plebe, vt vult impius Lutherus. Aaron ſiquidem, non à plebe conſtitutus legitur, ſed à Deo, vt patet Exod. 28. Nec vnquam auditum eſt in tota ſerie ſcripturarum ſacerdotes inter fideles aut plebis authoritate, aut conſenſu inſtitutos: etſi ethnici ſacerdotes ſuffragijs populi creantur, quales erant & Hamonis ſacerdotes, ſed talis cõſecratio, quale ſacerdotium erat. Item. 1. ad Timo. 5. admonet Paulus, Manus citò nemini impoſueris. non ergo a plebe, ſed ab epiſcopo creabantur ſacerdotes. Igitur poteſtas eccleſiaſtica non eſt primò, & immediatè in tota eccleſia, ſed in certis perſonis. Probatur, ratione, Quia in poteſtate eccleſiaſtica continetur poteſtas conſecrandi ſacroſanctam euchariſtiam: ſed hæc poteſtas non eſt immediatè in communitate, cùm illa non detur ſine conſecratione, nec poteſt eccleſia immediatè conſecrare. Et confirmatur, Poteſtas remittendi peccata in foro interiori & pœnitentiæ non eſt in eccleſia immediatè. Itẽ eadem ratione poteſtas epiſcopalis eſſet immediatè in prouincia epiſcopi. Conſequens nullus

concedit. Nemo enim concedit, quòd totus populus vnius prouinciæ habeat immediatè potestatem episcopalem, vel quòd ab illo deriuetur potestas in episcopum: ergo similiter nec in tota ecclesia. Item confirmatur hæc ratio, In communitate domestica, id est in familia, potestas, & authoritas regendi non est immediatè penes familiam, sed penes patrē familias: episcopus autem est tanquam pater in ecclesia, quia est tanquam vir, vel maritus eius: ergo. Item arguit Caieta. Certum est, vt suprà diximus, quòd potestas ecclesiastica primò fuit in Christo domino totius ecclesiæ, tanquam in princìpe, non subdito ecclesiæ, nec dependens ab illa. sed Christus adhuc est caput & princeps ecclesiæ, est enim adhuc nobiscum vsque ad consummationem seculi, Matth. 28. Et iudex viuorum & mortuorum. Actuum. 10. Et viuit, & regnat Deus in secula seculorū, Apocaly. 1. Et Paulus. 1. ad Corinth. 15. de hoc regno Domini loquens dicit, Vnusquisque autem in suo ordine. Primitiæ Christus: deinde hi, qui sunt Christi, qui in aduentum eius crediderunt: deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & patri, cùm euacuauerit omnem principatum, & virtutem, & potestatem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. ergo ad Christum tanquam ad principem spectat ordinare de legato, & vicario suo, &

ab ipſo deriuatur poteſtas eius, non ab eccleſia, quæ ex natura ſua non eſt domina in ordine ad ſpiritualia, ſed ſerua Chriſti, quia redempta eſt ab eo. Et ſic relinquitur, quòd ſicut princeps eccleſiæ non habet authoritatem ab eccleſia, ita nec vicarius eius. Item probatur quòd Chriſtus maneat adhuc caput eccleſiæ: quia aliâs nõ eſſet ſacerdos in æternum. Non enim eſt ſacerdos niſi in eccleſia. Et Confirmatur hoc, Quia doctores, & ſancti non vocant ſummũ Pontificem vicarium eccleſiæ, ſed vicariũ Chriſti. Ita enim eſt vicarius Chriſti ſucceſſor Petri, ſicut Petrus: Petrum autem & alios Apoſtolos eccleſia vocat vicarios Dei: vt patet in præfatione, Vt eiſdem rectoribus gubernetur, quos operis tui voluiſti eſſe vicarios. Et gloſ. ſuper illud Matth. 16. Tu es Petrus, dicit Petrum fuiſſe vicarium Chriſti. Item arguit Caieta. Signũ apertum eſt hanc poteſtatem non reſidere immediatè, & primò apud eccleſiam, quòd eccleſia nõ poteſt ſibi retinere, nec duobus, aut tribus committere: quod tamen poſſet, ſi ius principatus eſſet apud illam: ſicut poſſet reſpublica ad adminiſtrationem ciuilium, vel retinere ſibi regimen vel creare Conſules, vel Tribunos etiam ſupra poteſtatem regiam, ſicut erant Ephori apud Lacedemonios, & Senatores ſuprà principem apud Venetos: quod tamen eccleſia nullo modo poſſet, vt infrà oſtendemus. Præterea non poteſt poteſtas

cõmitti

committi alicui communitati, cuius magna pars non eſt capax illius, ſed in eccleſia ſunt complures, qui non ſunt capaces huius poteſtatis. ergo non eſt immediatè in eccleſia. Minor infrà probabitur de mulieribus, pueris, & nonnullis fortaſſe alijs. Item quādo aliquid committitur immediatè alicui communitati, omnes illius communitatis æqualiter ſe habent ad illam, vt patet in republica ſeculari reſpectu ciuilis poteſtatis abſolutè: ſed non omnes æqualiter ſe habent in eccleſia ad claues, vt conſtat, & ſtatim diſputabo: ergo, &c. Vltimò, Poteſtas ſpiritualis, qualis erat in veteri lege, non erat commiſſa toti plebi, ſed ſolùm vni tribui, ſcilicet Leuiticæ, multo certè minus videtur tam ſublimis poteſtas, qualis eſt euangelica, vulgata toti plebi.

Ad primum argumentum factum in principio quæſtionis reſpondetur, negando conſequentiā: & differentia, ac ratio eſt aperta. Ciuilis enim poteſtas, vt declaratum eſt, non ſe extendit niſi ad finem & effectum naturalem: & ſic poteſtas illa cōmuniter à natura datur, omne autem naturale eſt commune, & primò conuenit vel ſpeciei, vel cōmunitati, vt eſſe mortale homini. ſed poteſtas eccleſiaſtica eſt ſupernaturalis, atq; à Deo ad ſuperiora data: nec reſpublica eſt domina reſpectu huius poteſtatis, ſed ſerua, vt dictum eſt, & Chriſtus eſt rex & dominus non à communitate ipſa, ſed à Deo:

à Deo:& ideo non oportet ſpectare quomodo ſe
habeant particulares perſonæ ad totam commu
nitatem. Licet enim in ordine ad naturalia com-
munitas ſit ſuperior, & quilibet homo velut ſub-
iectus,& inferior in ordine, tamen ad hanc pote-
ſtatem totum pendet ex voluntate & inſtitutio-
ne Chriſti, qui fuit primus author huius poteſta-
tis.Et præterea reſpu.ſpiritualis habet regẽ Chri-
ſtum,& poteſtas in eccleſia eſt vicaria.Et ſi inſtes
quia reſpublica Chriſtiana etiã in ordine ad ſpi-
ritualia eſt vnũ corpus, vt pãtet ex Paulo ad Ro-
ma.12.&.1.Corin.12. ſed in corpore naturali quic
quid parti principaliùs & primò, conuenit con-
uenit toti,vt homo potius videt quàm oculus, &
poteſtas audiendi potius eſt hominis, quàm au-
rium:&ſic de reliquis humanis viribus.Et oculus
potius eſt hominis, quàm ſuus. ergo ſimiliter in
corpore myſtico eccleſiæ, poteſtas ſpiritualis ſin
gularium hominum prius & principalius erit in
eccleſia tota.Reſpondetur, quòd ſicut Ariſto. di-
cit,parabola, & analogia non oportet nec poteſt
per omnia eſſe ſimilis:aliâs iam nõ parabola, ſed
ipſa eadem res eſſet.Et ideo vt dicit S.Tho.3.par-
te, Licet corpus naturale, & myſticum multa ha-
beant ſimilia,non tamen omnia,ſed differunt nõ
paucis,non ſolùm quãtùm ad eſſe naturale, quia
omnis poteſtas corporis naturalis oportet eſſe ſi-
mul.Eccleſia* autẽ conſtat ex omnibus fidelibus 5

ab

ab Abel iuſto, vſque in finẽ ſeculi: ſed multo magis quantum ad ſpiritualia. Vnus enim homo eſt capax gratię, & alterius formę ſpiritualis, quę nõ poteſt conuenire immediatè toti. Item pars naturalis eſt præciſè propter totum in corpore: in eccleſia ſinguli homines ſunt propter Deũ, & propter ſe ſolùm, nec bonum priuatum ordinatur ad bonum totius, ſaltem præciſè, nec principaliter, ſicut nec gratia, nec fides, nec ſpes, nec alię formę ſupernaturales ſunt immediatè in tota cõmunitate: ſic nec poteſtas ſpiritualis, quæ eſt æquè, aut plus etiam ſupernaturalis. Ad confirmationẽ reſpondetur ex Caietano in apolo. c. 6. concedẽdo
6 quòd * in cõcilio eſt immediatè poteſtas eccleſiaſtica etiam ratione totius. Sic enim nomine cõcilij fiunt abſolutiones, & damnationes, & omnia decreta: vt etiam in primo concilio Apoſtolorũ, Actuum. 15. habetur, ſcilicet, Placuit nobis collectis in vnum, & viſum eſt Spiritui ſancto & nobis. Et ſic eſt in tota ſynodo quaſi vna poteſtas. & ideo etiam reclamantibus aliquibus ex concilio, tamen nomine totius concilij decernitur, & dicitur totum concilium aliqua facere: ſed hãc poteſtatẽ non habet, qđ repreſentet totã eccleſiã vniuerſalẽ, vt falſo imaginãtur alij, nec ex cõmiſſione chriſti facta immediatè, vel toti eccleſię, vel cõcilio, ſed ſolũ qa eſt vnio & cõgregatio ex poteſtatibus eccleſiaſticis, & ideò nihil aliud poſſet totũ

conciliũ

concilium, nisi quod ex potestatibus eius singulis, & illarum subiectis consurgere potest. Vnde hæc potestas non est in concilio immediatè iure diuino, sed ex voluntate Prælatorum, qui volunt ex seipsis vnam authoritatem, & velut vnum corpus constituere. Imò non solùm in synodo vniuersali, sed etiam in prouinciali, vel etiam totius Orientis, sicut cum omnes conueniunt ad celebrãdũ illud cõciliũ, esset etiam vna authoritas in tota illa cõgregatione ratione suę totalitatis. Cuius signum est, quòd licèt omnes episcopi essent æquales, id est, quanuis nullus esset superior alio: tamen decreta concilij obligarẽt omnes, nec possent rescindi ab aliquo illorum: & tamen notum est, quòd non imaginantur etiam aduersarij, ꝙ illi habent potestatem à tota plebe prouinciarum suarum, nec quòd sit etiam aliqua potestas ecclesiastica immediatè in tota vna prouincia, quia eadem ratione ponetur in tota vna parochia: quod omnino esset absurdum sentire vel dicere profectò. Ergo ita se habet totum concilium vniuersale ad ecclesiam vniuersalem, sicut concilium prouinciale ad prouinciam: & fictitium omnino est aliud imaginari. Est itaq; solùm potestas immediatè in toto concilio ex voluntate prælatorum: qui instituũt vnam potestatem, & authoritatem, cui etiam seipsos subijciunt, sicut partes toti: hoc enim significat, quòd volunt congregare concilium,

lium,quòd volunt ſtare decretis eius. Ad ſecundam confirmationem reſpõdetur primò,Hoc ſolùm reperitur in recentioribus concilijs, vt Baſilienſi,Conſtantienſi,non autem in antiquis.Nec mirum eſt,ſi in modo loquendi erratum ſit. Secũdo dico vt ſuprà,quòd repreſentant eccleſiam nõ tanquam vicarij,vel legati, ſed tanquã patres,& paſtores,& tutores ei⁹. Ex quo ſequitur cõtra ſententiam,vel imaginationem aliquorum ſcholaſticorum,quòd ſi caſu omnes epiſcopi Chriſtianitatis conuenirent in vnum locum non animo celebrandi concilium,nulla eſſet immediatè poteſtas eccleſiaſtica in tota illa multitudine. Nõ enim locus,aut corporalis congregatio dat eis illam poteſtatem,ſed voluntas eorum. Vnde nulla erat poteſtas in omnibus ſimul,cũ eſſent in ſuis prouincijs,nec etiam eſt cum ſunt in eodẽ loco, & in eodem templo:aliàs eadem ratione ſi epiſcopi vni⁹ regni conuenirent ad curiam cauſa viſitandi Regem,iam eſſet ibi concilium.Et ſi obijcias,quia iã hoc eſt determinare,quòd concilium nõſit ſupra papam, contra determinationem Pariſienſium, (ſi enim nulla eſt poteſtas in concilio niſi deriuata à patribus,ſequitur manifeſtè non eſſe maioris poteſtatis quam papa,)reſpõdetur primò,In præſentia nihil cõſtitui diſputare de illa odioſa comparatione papæ & concilij.Secundò, ea quæ dicta ſunt, non pugnant cũ aliqua ſententia illorũ

circa

circa illam comparationem. Vndecunque enim concilium habeat poteſtatem, etiam ſi deriuetur ab ipſis prælatis: poteſt teneri quòd eſt maior in toto concilio, quàm in papa, ſicut in concilio prouinciali, quàm in quocunq; prælato concilij. Si hoc non placet, poſſet teneri, quòd poteſtas in cõcilio eſt immediatè à Deo, ſed non quia tenet locũ totius eccleſiæ vniuerſalis, ſed quia eſt vnio ex omnibus prælatis eccleſiæ, etiam ſi omnes alij Chriſtiani diſſentirent. Et adhuc etiam cum iſta opinione ſtat vtraq; ſententia de comparatione papæ & concilij. Ad ſecundum argumentũ principale diſputaturus ſum paulo pòſt, ad quem ſpectat electio ſummi Põtificis. Sed in præſentia primò nego, quòd Cardinales nomine eccleſiæ vniuerſalis eligant, ſed ex ordinatione eccleſiaſtica, vel ſummi Pontificis, vt poſtea dicam. Secundò dico, quòd dato, quòd ad vniuerſalem eccleſiam ſpectet electio, non valet conſequẽtia, ergo in eccleſia eſt poteſtas, vel authoritas eccleſiaſtica immediatè. Antecedens enim eſt notum in iure, ꝙ non oportet vt electores habeant authoritatẽ ad quam eligunt, ſicut patet de electionibus imperatoris: imò electores abbatum nullam habent authoritatem, vel dignitatem, ſed habent authoritatem, & poteſtatem applicãdi dignitatem illi. Ad tertium argumentum reſpondetur ex domino Caietano. in Apolo. c. 2. ad cuius euidentiã inqui-

rendum est, quid nomine ecclesię intelligatur in illo loco, Dic ecclesię: & cùm sit sermo de ecclesia ad quam spectat audire, & iudicare, oportet vt ecclesia accipiatur, vel pro ecclesia vniuersali, id est pro omni ecclesia, vel pro aliqua particulari ecclesia, vel indistinctè pro qualibet ecclesia. Dico ergo primò, ꝙ non potest accipi solum pro ecclesia vniuersali: quia clarum est, ꝙ ad corrigendum fratrem non oportet me ire ad conciliũ vniuersale. Item etiam, quia cùm eadem verba dixerit beato Petro, sicut ecclesiæ: scilicet, Quodcunq; ligaueris super terrã, &c. negari non potest, quin etiã Petrus habeat illam potestatẽ, quam dicunt datã ecclesiæ: ergo non solùm potest intelligi ecclésia vniuersalis. Et aliàs perspicue patet, ꝙ non intelligitur de aliqua ecclesia particulari, puta Mediolanensi, quia nõ oportet nos recurrere ad illam ad correctionẽ fratris nec etiã de omni collectione propter ecclesiæ admonitionẽ. Restat ergo ꝙ accipiatur pro ecclesia indistinctè, seu indefinitè: ita ꝙ ecclesiæ datũ est iudiciũ fratris, nõ determinando hãc vel illam: & quoniã actor sequitur forũ rei, determinatur ad ecclesiã fratris peccãtis siue propriã, siue cõmunẽ, & superiorem: & ille est apertus sensus illius præcepti. Sed dubium est, quid significetur nomine ecclesiæ in illo loco: & breuiter dico, ꝙ põt intelligi cõuocatio, seu collectio fideliũ. Sed dicũt aduersarij, ꝙ hoc loco eccle

sia

ſia ſignificat cõmunitatem fideliũ,non in ſeipſis, ſed in prȩlatis eorũ,ſiue papa interſit ſiue nõ. Sed ꝙ ille nõ ſit ſenſus literalis,oſtẽditur,quia vtrobique oportet ſumi eodẽ modo reſpectu cuiuſcũq; peccãtis. Certũ eſt autem, ꝙ ſi peccator ſit de eccleſia Mediolanenſi,ſi ad correctionẽ ipſius procedendũ eſt,non oportet dicere eccleſiæ Mediolanenſi,id eſt, cõmunitati Mediolanenſium, ſiue epiſcopus ſit,ſiue non. Vnde dico, quòd licet ex vi vocabuli eccleſiæ non aliud intelligatur niſi communitas fidelium, tamen ex uerbis ſequentibus, Si eccleſiam non audierit, &, Quæcunque ſolueritis ſuper terram,&c.conſtat accipiendum eſſe pro eccleſia habente authoritatem. Et cùm hæc non ſit ſine prælato, conſtat intelligi nòn poſſe eccleſiam pro aliqua congregatione ſine prælato, ſed clauditur ipſe prælatus: quod & aliter probatur. Nam ſi in nomine eccleſiæ non includitur prælatus illius, oportet dicere alterum duorum,vel quòd eccleſia particularis habet poteſtatem iuriſdictionis etiam inuito epiſcopo, vel quia nomine eccleſiæ non intelligitur ipſa communitas. Certum eſt enim quòd eccleſia, de qua dicitur, Dic eccleſiæ, habet poteſtatem excommunicandi: & certè ita eſt, quòd nomine eccleſiæ in illo loco intelligitur prælatus, qui eſt caput eccleſiæ. Hoc namque eſt dicere eccleſiæ, ſicut iudiciũ epiſcopi dicitur iudicium eccleſiæ: &

excommunicatus ab epiſcopo dicitur excõmunicatus ab eccleſia. Dictum eſt autem, Dic eccleſiæ, & non epiſcopo, quia intelligitur, quòd debet dici epiſcopo, non tãquam priuato, ſed in foro publico. et ideo dicitur, in foro, & iudicio eccleſiæ. & hoc apertè manifeſtatur: quia vſus illius præcepti in eccleſia talis eſt vt dicatur peccatum fratris prælato, & tunc intelligimus dixiſſe eccleſiæ. Dixit autem, Amen dico vobis, quodcunque ſolueritis, &c. in plurali numero, vel quia iudiciũ eccleſiæ licet fiat authoritate vnius prælati, tamẽ nòn debet fieri niſi per multos: vel ſimpliciter quia erant futuri multi prælati, & multę eccleſię. Dico præterea cum Caietano, quòd in illo loco Matth. 18. nulla poteſtas videtur data. Nam ex illo, Dic eccleſiæ, nõ datur aliqua poteſtas ſed præcipitur denuntiatio: per illa verò, Si eccleſiam nõ audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus præcipitur euitatio: per illa verò verba, Quæcũq; ſolueritis, &c. patet nullam dari authoritatem, quia per eadem verba dictum eſt Petro, Quodcunque ſolueris, &c. Matth. 16. & non eſt data ei aliqua poteſtas, ſed poſtea Iohan. vltimo, Paſce oues meas. Sed ſignificatur ſolùm quantæ efficaciæ eſſet futura ſententia eccleſię, quam illic non dat, ſed ſolùm vel promittit, vel ſupponit, Et demum ad veritatem illorum verborum non oportet quòd eccleſia habeat immediatè authoritatẽ

à Chri-

à Chriſto,ſed ſatis eſt, quòd habeat à ſuo prælato vel prælatis congregatis,vel ab ipſo papa. adhuc enim eccleſia haberet poteſtatem, & quilibet teneretur audire eccleſiam: ergo fruſtra comminiſcitur hanc poteſtatem. Et ſic ex omnibus patet, quòd ex eo loco,Matth.18. nullo modo habetur, quòd ſit aliqua authoritas iure diuino immediatè nec in eccleſia vniuerſali, nec etiam in concilio, quamuis hoc ſecundum poſsit probabiliter dici inſenſu ſuprà explicato. Hunc locum prolixiùs tractaui: quia aduerſarij nihil aliud ex ſcripturis afferunt ad probandum quòd iure diuino ſit authoritas in eccleſia vniuerſali immediatè, & in concilio. Addit Caieta. quòd in die Cœne fuit inſtitutum ſacramentum ordinis, & per conſequens quando Dominus dixit ea verba Matthæ. 18. non erat poteſtas epiſcoporum, nec presbyterorum, & per conſequens non dedit tunc poteſtatem cõcilij,quod conſtat ex epiſcopis & preſbyteris. Ad quartum non eſt opus multis, & primùm potiùs alij prelati ſolent dici miniſtri eccleſiæ, quam papa: & certum eſt, quòd non dicuntur miniſtri eccleſiæ, quia acceperint authoritatẽ ab eccleſia vniuerſali: ſed vel quia miniſtrãt eccleſiæ: vel in eccleſia vel quia à principe eccleſiæ ſunt inſtituti.Et clarũ eſt, ꝙ etiã ſi nihil authoritatis ponatur in eccleſia vniuerſali, nihilominus dicerẽtur miniſtri eccleſiæ. Cæterùm quòd potiùs

debeant dici omnes tam papa quàm alij prælati miniſtri Chriſti quàm eccleſię, patet ex Paulo, Si quid donaui, in perſona Chriſti, &c. 2. Corin. 2. & alibi. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti. 1. Corin. 4. Omnis enim poteſtas ſpiritualis & eccleſiaſtica eſt quoddam donũ Dei, & pure ſupernaturale. Sicut ergo alia dona, vt gratia, charitas, fides, & prophetia non data ſunt primò eccleſiæ, ſed primò conueniunt particularibus perſonis, & eſt fides in eccleſia, quia aliqui particulares credunt: ita etiam poteſtas eccleſiaſtica data eſt certis perſonis primò, & per illas conuenit eccleſiæ. & omnino eſt commentum ſophiſticum, imaginari poteſtatẽ eccleſiaſticam in cõmunitate, qua nunquã eſſet vſura; ſed omnia gerũtur, & ſemper geſta ſunt per prælatos qui deriuati ſunt ab Apoſtolis, ſicut re vera ſi à natura eſſent principes in republica ciuili, & omnes magiſtratus ſufficientes ad gubernationem reipub. profectò fruſtra ſomniaremus poteſtatem ciuilem in republica immediatè.

SECUNDA QUAESTIO principalis, An poteſtas eccleſiaſtica ſit in omnibus Chriſtianis.

SVMMA.

1 *Chriſtiani oẽs, nec ſunt ſacerdotes, nec oẽs æquales ſed eſt ordo in eccleſia, & gradus eccleſiaſticæ poteſtatis.*

Chriſtia-

2 Christiani an sint aliqui, quibus conuenire non possit potestas ecclesiastica.

3 Mulieres, nec sacerdotes esse possunt nec aliquem ordinem aut potestatem ecclesiasticam habere, quæ sit de iure diuino.

4 Abbatissæ, & aliæ monasteriorũ & virginum matres, nullam habent potestatem nec iurisdictionem spiritualem.

5 Monachæ an teneantur obedire Abbatissæ.

6 Iure diuino nullus alius de numero Christianorum præter fœminas excluditur à potestate ecclesiastica siue ordinis siue iurisdictionis.

7 Potestas ecclesiastica siue ordinis, siue iurisdictionis: tota fuit in Petro Apostolo.

8 Apostoli omnes an habuerint potestatem immediatè à Christo, an solus Petrus à Christo, & alij à Petro.

9 Potestatem omnem, quam Apostoli habuerunt receperunt immediatè à Christo.

10 Apostoli, an æqualẽ acceperint cũ Petro potestatẽ.

11 Petrus, inter Apostolos omnes fuit authoritate, & potestate primus & princeps, cum summa supra totam ecclesiam potestate.

12 Potestatem ecclesiasticam aliquam, nullus alius à Christo videtur accepisse, præter sacros Apostolos.

13 Potestas ecclesiastica non solùm fuit in Apostolis, sed etiam in alijs.

14 Potestas omnis ordinis & iurisdictionis, quæ priùs erat in Christi apostolis, illis defunctis perseuerauit

in eccleſia.

15 *Gradus eccleſiæ, perſeueraturi ſunt in eccleſia vſque ad vltimum iudicium, & mortuorum reſurrectionẽ.*

16 *Poteſtas ordinis in eccleſia, tota deriuata eſt, & pendet immediatè ab epiſcopis.*

17 *Petro Apoſtolorum principe defuncto, aliquis ei ſucceſsit cum ſimili & authoritate, & poteſtate iuriſdictionis in totum orbem.*

18 *Petro mortuo, eccleſia habet poteſtatem ſubrogandi & inſtituendi alium loco illius, etiam ſi petrus nihil de hoc prius conſtituiſſet.*

19 *Electio ſummi Pontificis ad quem ſpectaret cardinalibus deficientibus, negligentibus, aut perniciose inter ſe diſsidentibus.*

20 *Electio ſummi Pontificis deficientibus cardinalibus &c. non videtur ſpectare ad totum clerum.*

21 *Sedes apoſtolica in quocunque caſu vacaret, manendo in ſolo iure diuino, ad quem ſpectaret electio.*

22 *Beatus Petrus, vel ſolus, vel cum alijs apoſtolis potuit conſtituere formam, & rationem, qua poſt obitum eligeretur ei ſucceſſor.*

23 *Beatus Petrus potuit eligere, & deſignare ſucceſſorem, qui, eo defuncto, ſine alia electione eſſet ſummus Pontifex.*

24 *Ratio eligendi ſummum Pontificem, quæ nunc ſeruatur in eccleſia, non eſt de iure diuino.*

25 *Ratio eligendi ſummũ Pontificem ex conſtitutione, & authoritate eccleſiæ, aut ſummorũ Pontificũ eſt,*

quæ

quæ eadẽ eſt, & eadem authoritate mutari poſſet.

26 *Apoſtolis alijs ſucceſſit nemo cum æquali poteſtate, & authoritate iuriſdictionis.*

27 *Quilibet apoſtolorũ aliorũ à Petro potuit relinquere ſucceſſorem, licet non vniuerſalem, ſaltem in quacunq; prouincia voluiſſet, qui eſſet verus epiſcopus illius prouinciæ.*

28 *Apoſtoli, non ſolum potuerunt relinquere ſibi ſucceſſores, ſed etiam quilibet ſucceſſorum eorum potuit ſimiliter ſibi relinquere ſucceſſorem.*

29 *Epiſcopus quilibet, in ſua prouincia potuit condere legem, vt presbyteri eligerent epiſcopum, vel aliam formam inſtitutionis dare, etiã ſede Petri incõſulta*

30 *Petri ſucceſſores, potuerũt & poſſunt pro ſuo arbitrio epiſcopos creare in ſingulis prouincijs, & quaſcunq; leges de hac re prius latas tollere, & nouas condere prouincias diſtinguere, & omnia ad hoc ſpectãtia pro ſuo iudicio, & poteſtate facere.*

PRiuſquam veniamus ad ſolidã, & germanam veritatem, oportet, vt adulterinas & falſas ſententias excludamus: quod vt commodius fiat rurſus propono quæſtionem. An poteſtas eccleſiaſtica ſit in omnibus, aut ſingulis Chriſtianis, In cuius quæſtionis definitione licet omnes catholici authores ſatis conueniant, tamẽ neoterici hæretici incredibili arrogantia à tota ec

clesia receptæ sententiæ aduersantur, asserentes, & contendentes, oẽs Christianos ex æquo esse sacerdotes, nec esse aliquos gradus ecclesiastici ordinis in ecclesia. Nec tamen multis aut rationib⁹ aut testimonijs hoc probare laborant, sed suo more, vno, aut altero scripturarum loco in suam sententiam detorto, mordicus hæresim suam retinẽt & factionem propugnant. Sed verba imprudentissimi in primis Lutheri ascribere satius est in libro de abrogãda missa priua. ita dicit. Nos omnes eodẽ quo Christus sacerdotio, sacerdotes sumus, qui Christiani, id est filij Christi summi sacerdotis sumus: nec ex vllo scripturę sanctę testimonio id habetur, quòd sacerdotes rasi & vncti aliqui in nouo testamento dicãtur distincti à laicis, & paulo post, Stat irrefragabilis sententia, sacerdotes visibiles, & à laicis diuersos in nouo testamẽto nullos esse, qui autem sunt, sine testimonio scripturarum & sine vocatione Dei sunt: hoc autem quid est aliud, quã ex diabolo esse? Et alibi dicit, quòd puer, & mulier, & quilibet Christianus absoluere potest à peccatis. Adducit illud. 1. Petr. 2. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquis. &c. Et eodem loco. Et ipsi tãquam lapides viui superædificamini domus spiritualis, in sacerdotium sanctum. Cõstat autem Petrum loqui generaliter omnibus fidelibus, & non solis ordinatis in sacerdotes. Item Ioan. in Apoc.

cap:5.Feciſti nós Deo noſtro regnum & ſacerdotes.& Apoc.20.Sed erunt ſacerdotes Dei & Chriſti eius.Quæ oĩa vult dicta eſſe de omnibus Chriſtianis.Item illud Matth.18. Quodcunq; ſolueritis ſuper terram. &c. iuratiſsimè affirmat dictum eſſe omnibus Chriſtianis.

Contra omnes hæreticos pono concluſionem Non omnes Chriſtiani ſunt ſacerdotes,eo modo quo ſunt ſacerdotes ab eccleſia ordinati,id eſt cũ poteſtate conſecrandi euchariſtiam, & abſoluendi à peccatis.Vel ponatur ſub alijs verbis ſic.Nec * omnes Chriſtiani ſunt ſacerdotes, nec oẽs ſunt 1
ęquales,ſed eſt ordo in eccleſia,& gradus eccleſiaſticę poteſtatis.Hanc quæſtionẽ totamq́; hanc diſputationem,quam potero paucis abſoluã.Poſtquam enim nulla cũ catholicis nobis cõcertatio eſt,ſed ſolum cum hæreticis, nihil operæpretium facturum me puto, ſi religioſam,& piam prorſus contionem hoc argumento diutius retinuero. Et alioqui clariſsimi viri Roffenſis epiſcopus, & Iodocus Clithoueus,de hoc capite aduerſus Lutherum doctiſsimè & diſertiſsimè ſcripſerunt, quos ſcio vobis familiares eſſe. Probo igitur concluſionem totam ſimul. Primò Paul. ad Roman. 12. totam eccleſiam quaſi quoddam corpus myſticũ eſſe dicit, quòd varijs organis, & membris ſit compactum. Sicut in vno, inquit, corpore multa ſunt membra,omnia autem membra non eundem

dem actum habent; ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra: habentes autem donationes ſecundum gratiam: quæ data eſt nobis, differentes, &c. 1. Cor. 12. Sicut corpus vnum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum ſint multa, vnum tamen corpus ſunt: ita & Chriſtus. Et infra corpus non eſt vnum membrum, ſed multa. Si dixerit pes, quoniam non ſum manus, non ſum de corpore, non ideo non eſt de corpore? Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si totũ auditus, vbi odoratus? Nunc autem poſuit Deus membra, vnumquodque eorum corpore ſicut voluit. Quod ſi eſſent omnia vnum membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem membra, vnum autem corpus. Et in principio illius, ca. Diuiſiones gratiarũ ſunt, idem autem ſpiritus, & diuiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem dominus, & diuiſiones operationum ſunt, idem verò Deus, &c. Rogo, & appello religioſas, & pias aures, ſi omnes in eccleſia æquales ſunt, quo modo fecit Deus, vt Paulus dicit varia membra, manus, pedes, oculos, aures, in corpore eccleſiæ? omnes ſumus oculi Luthero vbi ergo pedes? aut quomodo erit verum, quod Paulus in eadem epiſtola & cap. ſubiungit, Non poteſt autem dicere oculus manui. Opera tua nõ indigeo: aut iterum caput pedibus, Non eſtis mihi neceſſarij, Certè ſi Lutherum audiamus, pedes

poterunt dicere capiti, Non es nobis necessarium sic enim ipse docet, pedes hoc est plebem, non in digere capite; hoc est sacerdote, sed omnes eos esse sacerdotes. Item in eodem loco Paulus. Et quosdam quidem posuit Deus in ecclesia, primò Apostolos, secũdò Prophetas, tertiò Doctores, & alios item gradus ecclesiæ recenset, vbi omnino videtur sanctus Apostolus ex instituto velle elidere arrogantiam eorum, qui omnes in ecclesia æquare volebant: vel rursus superbiam reprimere aliquorum, qui in altiori gradu cõstituti, inferiores contẽnebãt: aut certè plebem admonere, ne se eo minus in corpore Christi contentos reputarent, quòd inter gradus ecclesiasticos non censerentur. In eãdem sententiam scribit ad Ephes. 4. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios autem Prophetas alios verò Euangelistas, alios autẽ Pastores, & Doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij in ædificationem corporis Christi. Ioan. Item Apoca. 21. Ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem, nouam, descendentem de cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Qua verò ratiõe erit ecclesia ciuitas, in qua nulli sint magistratus, nulli moderatores, & nullus ordo ciuium, sed æqualitas, vel cõfusio potius & turba pro suo cuiusq; arbitrio & libidine agentium? Nec enim est ciuitas, vt orator ait, quæcunque in vnũ locum quorumcunq; hominum mul titu-

tudo consistit. Idem Aposto. 1. Timo. 5. Monet vt nemini cito manus imponeret: certe vt sacerdotē consecraret. Idem. 1. Timothæ. 4. Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij. Et. 2. Timot. 1. Vt resuscites gratiam, quæ est in te, per impositionem manuum mearum. Titum prę terea admonet. capi. 1. vt constituat per ciuitates presbyteros. In Actibus item apostolorū de Paulo, & eius collegis legitur constituisse per diuersas ecclesias presbyteros. Et idem Paulus ad presbyteros Asiæ, Militum accersitos. Vos, inquit, posuit Spiritus sanctus episcopos regere ecclesiam Dei. Actuum. 20. certè ipse Apostolus. 1. ad Corinthi. 3. apertè distinguit plebem à sacerdotibus. Dei enim sumus, inquit, adiutores, Dei agricultura estis. Sed video vobis ingratam esse rationem hāc sanè, in qua re non dubia vtar argumentis non necessarijs: relinquam ergo primam hanc conclusionem tanquam certam, non omnes Christianos esse æquales in potestate ecclesiastica. Certè Tertullianus, cuius authoritas, quod ad antiquitatem spectat grauissima est, de præscriptionibus hæreticorum execratur, non solùm quòd noui hę retici dicunt omnes Christianos esse ex æquo sa sacerdotes, sed ordinationes tam incertas. Ordinationes (inquit) eorum leues, temerariæ, inconstantes: itaque alius hodie episcopus, cras alius,

hodie

hodie diaconus, qui cras lector, hodie presbyter, qui cras laicus. Nam apud eos laicis ſacerdotalia munera iniunguntur.

Sed ex hac quæſtione emergere videtur dubiũ non contemnendum, An * ſint aliqui Chriſtiani 2
quibus conuenire non poſsit poteſtas eccleſiaſtica. Et primò quidem dubitatur de mulieribus, an ſint capaces eccleſiaſtici ordinis, & poteſtatis. Et quidem videri poſsit, quòd ſint, ex eo quòd Paulus ad Gala. tertio dicit, quòd non eſt Iudęus nec Græcus, non eſt ſeruus, nec liber, non eſt maſculus, nec fœmina in Chriſto Ieſu, quare non videtur qđ ad adminiſtrandum Chriſto in ordine eccleſiaſtico fœminæ reijci debeant in lege Chriſti. Item prophetia eſt (vt videtur) tantæ dignitatis, ſicut poteſtas eccleſiaſtica, quæ tamen mulieribus aliquando communicatur, vt patet de Debora, vt patet. 4. Regum.

Hoc non obſtante pono cõcluſionem, Mulieres * nec ſacerdotes eſſe poſſunt, nec aliquem or- 3
dinem, aut poteſtatem eccleſiaſticam habere, quę quidem ſit de iure diuino. Hanc concluſionẽ video placere, omnibus authoribus, atq; adeo, quãquam defendi contrariũ non abſurdè fortaſſe poſſit, tamen ne more iureconſultorum nouas concluſiones afferamus, ex ſententia doctorum probo hanc concluſionem. Primò, Nam ordines, & poteſtates eccleſiaſticæ omnes ordinantur (vt

latè à

latè à nobis disputatum est)ad gubernationē populi,& directionem in finem spiritualem, sed ex sacris literis hęc non possunt conuenire mulieri. Vnde.1.Corin.14.Mulieres in ecclesia taceāt, nō enim permittitur eis loq, sed subditas esse:si quid autē volūt discere,domi viros suos interrogēt,turpe enim est mulieri loqui in ecclesia. Et ne quis putet hoc esse Pauli præceptum, & non iure diuino,adiunxit,Si quisvidetur propheta esse aut spiritualis,cognoscat quæ scribo vobis, quia domini funt mandata.Et.1.ad Timo.2. Mulier in silentio discat cum omni subiectione, docere autē mulieri non permitto,nec dominari in virum,sed esse in silentio. Ita etiam fuit constitutum in concilio Carthaginensi,vt refertur.23.dist.ca.mulieres. & Ambrosius est in eadem sentētia.vt.33.quæst.5 c.mulieres,Philosopusetiam dicit,corruptionem esse reipu.vt principatus & administratio ad fœminam deueniant. Item dominus nullam potestatem legitur commisisse mulieri, etiam sanctissimæ,simul & sapientissimę matri,vt patet in cœna,& post resurrectionem. Item nō committitur eis,vt præsint vires,sed contra,vt sint subiectę.vnde Gene.3.sub viri potestate eris. Et quod profectò me plus mouet est, quòd in tam longa annorum serie,in tota copia optimarum, & sapientissimarum fœminarum, nunquam ecclesia tētauit adpotestatem ministerium ecclesiasticum aliquā

assume-

assumere. Hoc autem magnum argumentũ apud me & in hac, & similibus causis est, vt quòd nunq̃ factum est, cum fuerit magna occasio & copia faciendi, quem ideo nõ esse factum, quod fieri nec licuerit nec potuerit. Itaq; sic puto nec licere quidẽ fœminam quocũque diuino ordine sacrare: ꝙ si secus actum sit, nihil omnino agi: sed tamen etiã si hoc verum sit, dubitari tamen potest, an mulieres, quæ in monasterijs virginibus præficiuntur, aliquam potestatem ecclesiasticam habeant, saltẽ iurisdictionis, si ordinis habere non possunt, qualem Abbatissæ vsurpant, ferentes leges & præcepta ad formam & morem episcoporum. Respondeo, Nec de hac quæstione magnam video cõtrouersiam inter theologos. Nam de iureconsultis videant ipsi quid sentiant. Itaq; ex sententia S. Th. 4.di.19.q.1.ar.1.q.3.ad quartam & di.25.q.2. art.1. quæstiuncula.1.ad.2. Et Palu.4. dist.19.q.2.q.3. Et Duran.ibidẽ. Et Sylue, verbo. Abbatissa.§.3. pono conclusionẽ, Abbatissæ,* & aliæ matres monasteriorum, & virginum nullã habent potestatẽ spiritualẽ, nec iurisdictionem spiritualem. Probatur, Quia tota potestas spiritualis ortũ habet à clauibus, mulier autem non potest habere claues, quia sunt propriè sacerdotũ: ergo nec iurisdictionẽ spiritualẽ. Et licet aliqui habeant iurisdictionẽ spiritualẽ, qui nõ sunt sacerdotes, nec habẽt claues, nullus. tamẽ habet iurisdictionẽ spiritualẽ, qui nõ sit 4

capax & ſacerdotij, & clauiũ. Et cõfirmatur hoc Nam non ſunt peioris conditionis religioſi profeſsi, qui tamen non ſunt clerici quantùm ad hoc ꝙ religioſæ fœminæ: ſed religioſo non clerico, vt omnes dicunt doctores, non poteſt committi iuriſdictio ſpiritualis: ergo multo minus fœminæ cuicunque. Item non poteſt abſoluere: ergo nec ligare. Certè enim ad eandem ſpectat poteſtatem Item quicunque habet iuriſdictionem extra forũ pœnitentiæ, poteſt excõmunicare: omnis enim iudex habet vim coactiuam: fœmina hoc non poteſt: ergo. Item non habet ſcientiam ſpiritualem, nec ad eam ſpectat habere: ergo non poteſt iudicare de ſpiritualibus. Eſſet enim periculoſiſsimũ committere ſalutem ſpiritualem animarũ ei, qui iudicare nõ poſsit quid expediat, aut noceat animarum incolumitati. Ex quo ſequitur, quòd tales Abbatiſſæ non poſſunt aliquid mandare in forma præcepti, putà in virtute Spiritus ſancti, & ſanctæ obedientiæ, & ſub præcepto: nec ſi faciat, tenet factum, ita quòd obliget tanquam præceptum epiſcopi, aut abbatis, aut prioris. Eſſet enim abſurdum committere eis huiuſmodi poteſtatem, quę magnã eruditionem exigit, ad diſcernẽdũque materia ſit digna tali cenſura, vel qualis ſit huiuſmodi obligatio, imò nec intelligere poſſent, an quis trãſgreſſus eſſet huiuſmodi pręceptũ

5 Et ſi quærat quis fortaſſe, * an monachæ teneãtur obe

tur obedire Abbatiſſæ? Dico, quòd tenentur primò, quia tenentur ſeruare regulam ſuam, vbi continetur obedientia Abbatiſſæ. Secundò dico, ꝙ tenẽtur præceptis eius ad modum, quod filiæ, vel filij tenẽtur obedire patri: peccant enim tranſgreſſores pręceptorum patris, nec tamen pater habet iuriſdictionem ſpiritualem: & tandem tenentur obedire Abbatiſſæ, ſicut tenentur ad alia ſtatuta ſuæ regulæ: vbi non eſt ſpecialis præceptio. Vel dico, quòd abſolutè nolle obedire Abbatiſſæ eſt mortale: ſed Abbatiſſa nõ poteſt facere noua præcepta. Hæc autem omnia dicta ſunt ratione iuris poſitiui, non diuini: quamuis enim mulier iure diuino non poſsit habere, vel ordinẽ, vel dignitatẽ ſpiritualẽ, & iuriſdictionẽ, poſſet tamẽ habere poteſtatẽ aliquã iuriſdictionis ſpiritualis, ſicut & laici poſſent, niſi iura prohiberẽt: iura autẽ nõ plus concedunt in hac parte Abbatiſſæ, quàm laicis.

Vltima concluſio circa hanc materiã, Nullus* alius de numero Chriſtianorum, præter fœminas excluditur diuino iure à poteſtate eccleſiaſtica, ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis. Vnde dico cum doctoribus, quòd etiam puer poteſt fieri ſacerdos, & amentes, & in vniuerſum omnes Chriſtiani. Et differentiam aſsignant doctores, quia illi peruenire poſſunt ad ſtatum, vbi poſsint cõmodè exercere poteſtatem. Eſt enim impedimentum cõtingẽs, ſecus in fœminis. Doctores tamen excludũt 6

pueros à conſecratione epiſcopali iure diuino, vt ſi puer conſecretur in epiſcopum, conſecratio non teneat, ſed certè non adeo graui ratione permoti. Atque adeò ſi concedimus poſſe in ſacerdotem conſecrari, non ſatis video quid obſtet, quominus & epiſcopus poſsit ordinari, ſed in mediũ hoc relinq poteſt, nec quicq̃ habeo certi aſſerere.

Diximus hactenus, in quibus non ſit, aut eſſe non poſsit eccleſiaſtica poteſtas. Reſtat, vt iã dicamus in quibus inueniatur huiuſmodi poteſtas. Et vt ad originem ſuam totam rẽ reuocemus ſit pri-
7 ma concluſio. Tota * poteſtas eccleſiaſtica & ordinis & iuriſdictionis fuit in Petro Apoſtolo. Hęc concluſio nota eſt ex euãgelio Mat. 16. Tibi dabo claues regeni cælorum, & ſuper hanc petrã ædificabo eccleſiã meã. Et Ioan. vlti. Paſce oues meas. Secunda cõcluſio. In omnibus apoſtolis fuit poteſtas ecclefiſtica ordinis, & iuriſdictionis. Hæc etiã nota eſt. Dictũ eſt enim omnibus ſimul. Hoc facite in meã commemorationẽ: & Quorũ remiſeritis paccata. & Quodcunq; ſolueritis. &c. Luc. 22 Matt. 18. Ioan. 20. Sed circa concluſionẽ hanc pri-
8 mum dubiũ, *An omnes apoſtoli habuerint poteſtatem immediatè à Chriſto, an ſolus Petrus à Chriſto, & alij à Petro. Et de poteſtate quidem ordinis, de qua minus dub itandum videbatur, non omnino videtur eſſe certum. Nam & Iacobus ordinatus fuit epiſcopus Hieroſolymitanus poſt

Aſcen-

Aſcenſionem Domini à Petro, Iacobo,& Ioanne,vt habetur in cap.porrò.d.66.&Paulus,ac Barnabas ordinati etiã ab alijs fuerunt.Legitur enim Actorũ.13.Se gregate mihi Paulum & Barnabam Et ſubiungitur, imponentes illis manus, dimiſerunt.Vbi glo.In modum ordinatorum.Et tamen non eſt dubitandum, quin Paulus tantam poteſtatem acceperit à Chriſto, quantam alij Apoſtoli acceperunt.Non ergo certumvidetur,ꝙ omnes Apoſtoli habuerint totam poteſtatem ordinis à Chriſto,quanquam de hac poteſtate ſatis doctores cõueniunt. Sed de poteſtate iuriſdictionis bona pars,Scriptorum, & quidem grauiſsimorum, contendunt,ſolum Petrum habuiſſe à Chriſto eã poteſtatem,cæteros autem omnes à Petro.Quod probant primò magnorum quidem virorum authoritate,vt Anacleti.Cypriaui, Auguſt.Leonis, Alexan. Quorum ego verba recitare ſuper ſedeo eo quòd reuera non ſignificant id,quod authores huius ſententiæ volunt.Si quiscupit videre,legat apud Cardinalem Turrecrematam libro. 2. capi. 54.ſed eorum ſanctorum teſtimonia eo tendunt, vt aſſeuerent ſolum omnem authoritatẽ poſt Petrum,à Petro habuiſſe originem,ab eoque pendere, ipſumque Petrum principẽ fuiſſe tum aliorũ Apoſtolorum,tum autem totius eccleſię Chriſti: quod tantum abeſt, vt nos negemus,vt pro intollerãdo errore cõtrariam ſententiã habeamus.Sed

si testimonijs non efficiũt, quod volũt, rationib⁹ hoc euincere conantur. Et prima ratio eorum est Nã apostoli non habuerunt subditos ab ipso Christo: ergo nec iurisdictionem, quæ nisi in subditos esse non potest. Antecedens probatur, Quia vel omnes homines, vel certos. Non secundum, quia voluntariè diceremus hos potius quàm illos, cùm in euangelio non habeatur, nec omnes dedisse videtur. fuissent enim multi pastores: & ex ęquo habentes plenitudinem potestatis in ecclesia, quod in omni principatu vitiosum est. Multitudo enĩ principum est perniciosa, vt Arist. etiam dicit. 12. Metaphy. &. Omne regnũ diuisum desolabitur. Præterea nõ esset vnum ouile, & vnus pastor gregis Christi, si essent multi pastores ex æquo. Præterea non videtur quo modo Petrus fuisset princeps, & caput supra alios apostolos, si alij similem cum Petro à Christo potestatem accepissent.

9. Verum quia in contrarium videtur stare Euangelium, pono hanc conclusionem, Omnem* potestatẽ, quã apostoli habuerũt, receperunt immediatè à Christo. Probatur primò. Omnibus dictũ est Matt. 18. Quæcunq; solueritis super terrã, &c. Itẽ omnibus, Hoc facite in meã cõmemorationẽ. Luc. 22. Itẽ, Quorũ remiseritis peccata. Ioan. 20. & Matt. vlt. Eũtes in mundũ vniuersum, prædicate euangelium omni creaturæ. & Ioã. 20, Sicut misit me pater & ego mitto vos. Itẽ Christus fecit eos

omnes

omnes apoſtolos,vt patet Matth.10.& Mar. 3. & Luc.6.&.1.Cor.12.& ad Eph.4. ſed ad officiũ apoſtolatus ſpectat poteſtas ordinis & iuriſdictionis ergo vtrãque habuerunt apoſtoli à Chriſto. Vnde eſt conſiderandum,quod tria ſpectãt ad dignitatem apoſtolatus.Primum authoritas gubernãdi populum fidelem,ſecundum,facultas docendi tertium,poteſtas miraculorum.Hæc oſtẽduntur. Primò Luc.9.ſcribitur,quòd cõuocatis Ieſus duodecim apoſtolis, dedit eis poteſtatẽ ſuper omnia dæmonia, & vt languores curarent, & miſit eos prædicare regnum Dei,& ſanare infirmos.Matt: quoque vltimo.Dominus dixit eis.Euntes in mũdum vniuerſum,docete omnes gentes, baptizantes,& docentes ſeruare omnia, quæ mandaui vobis.In prima quoque epiſtola adCorinrh.cap.12. Ipſe poſuit quidem apoſtolos .glo. dicit , omniũ ordinatores,& iudices.Itaque ſi Chriſtus eos apoſtolos fecit, nec apoſtoli eſſe poterant ſine poteſtate ordinis & iuriſdictionis:ergo vtrãq; à Chriſto acceperunt.Item non videntur minorem poteſtatem alij apoſtoli recepiſſe à Chriſto, quàm Paulus:ſed Paulus omnem poteſtatem,quam habuit,habuit à Chriſto,ipſe enim dicit ad Galat.1. quòd non ab homine, nec per hominem habuit, poteſtatem.Et ad Galat.2. diſertè dicit,ſe nihil accepiſſe ab alijs Apoſtolis, & nominatim à Petro Qui videbãtur,inquit, aliquid eſſe,nihil mihi cõ-

tulerunt. Qui enim operatus eſt Petro in apoſtolatu circuncıſionis,operatus eſt & mihi inter gentes. Pro certo ergo mihi videtur pronunciãdum & tenendum apoſtolos omnes accepiſſe vtranq; poteſtatem à Chriſto.

10 Sed ſuper eſt dubiũ, An* æqualem acceperint cum Petro:nam hæc etiam quæſtio in vtranque partem habet aſſertores.Sed quia ad maiora feſtinanti non vacat vtriuſque partis fundamenta tradere pro ſententia,quam veriorem puto,pono cõcluſionem, apoſtoli omnes habuerunt æqualem poteſtatem cum Petro.Quàm ſic intelligo,quòd quilibet apoſtolorum habuit poteſtatẽ eccleſiaſticam in toto orbe,& ad omnes actus ad quos Petrus habuit,non tamẽ loquor de illis actibus, qui ſpectãt ad ſolũ ſummũ pontificem,vt eſt cõgregatio generalis concilij. Hæc probatur primò quo ad primam partem ex loco iam citato Matt.vlti. Eũtes in mundũ vniuerſum.&c. & ſine exceptione,Quæcunq; ſolueritis.&c.Et quorũ remiſeritis pec.&c.& Ioã.20.Sicut miſit me pater.&c. Chriſtus autẽ miſſus fuerat in totũ orbẽ:ergo in totũ orbẽ ipſe miſit apoſtolos.Secũda verò pars ꝙ ad oẽs actus,hoc videtur poſſe probari ex eo,ꝙ(vt dictũ eſt,authoritas gubernãdi eſt de ratione apoſtolatus:& nõ videtur ꝙ ſit limitata,qa nulla ratione diceretur ꝙ extẽdat ſe ad certos actus,& nõ ad alios. Sed potius probatur ex geſtis apoſtolorum ipſo-

rum,

rum, qui vbiq; terrarum conſtituebant eccleſias, & epiſcopos, & leges ferebant pro poteſtate: nec apparet quid Petrus poſſet, dimiſsis his, quæ ad ſolum ſummum pontificẽ attinent, quod non & alij. Et Paulus ad Gala.1. & .2. ſatis defendit ſe parem poteſtatem cum Petro habere. Hæc eſt apertè ſententia Cypriani in epiſtola de vnitate eccleſiæ ad Nouatianum. & habetur. 24.q.1. Ego dico tibi hoc, Vtiq; erāt cæteri Apoſtoli, quod Petrus, pari conſortio præditi, & honoris, & poteſtatis. Nec audienda eſt glo. dicens hoc debere intelligi in ordine & dignitate conſecrationis, non in poteſtatis plenitudine: vt patere poteſt ipſam epiſtolam diui Cypriani legenti.

Et ne quiſquam ſuſpicetur me velle quicquam derogare de dignitate, aut prærogatiua, aut primatu Petri, quem non ſolùm cũ catholica eccleſia confitemur, ſed etiam pro virili defendimus: pono aliam concluſionem, Petrus * inter omnes 11
Apoſtolos fuit authoritate & poteſtate primus, & princeps cum ſumma ſupra totā eccleſiam poteſtate. De hac concluſione à doctiſsimis viris nõ iuſti ſolum, ſed prægrandes libri confecti ſunt, & editi, atq; ideo ego breui me hoc loco nunc expediam, paucis modo contentus Euangelij teſtimonijs. Primus locus eſt Matth. 10. Duodecim autẽ Apoſtolorum nomina ſunt hæc. Primus Simon, qui dicitur Petrus. Et Luc. 6. vocauit Dominus di

scipulos suos,& elegit duodecim ex ipsis,quos & Apostolos nominauit,Simonem, quē cognominauit Petrum,& Andream fratrē eius,&c. Et eodem ordine nominantur & numerantur à Marc. c.3.& tamen nulla ratione Petrus potuit dici primus nisi in dignitate apostolatus: vel pōtificatus nā ordine quidē vocationis, primus fuit Andreas frater Petri, vt patet ex primo, c. Ioh. Imò Andreas iam vocatus à Christo, vt refert Ioh.inuenit Simonem fratrē suū,& dixit ei, Inuenimus Messiam:& adduxit eum ad Iesum.Est præterea insigne testimoniū,& omnino non refractario & obstinato intellectui apertissimū, Matth. 16. vbi ad quæstionē Domini musantibus & cunctantibus alijs discipulis,respōdit Petrus,Tu es Christus filius Dei viui.Cui Dominus,Beatus es Simon Bar iona,quia caro & sanguis nō,&c.sed Pater meus, &c.& ego dico tibi quia tu es Petrus,& super hāc petram ædificabo ecclesiam meā, & tibi dabo claues regni cælorū. Certè vel cæco notum esse potest pro tam præclara cōfessione aliquid promissum Petro præ cæteris Apostolis.Item, Ego orabo pro te,& tu aliquādo conuersus,confirma fratres, &c. Luc. 22. Nec obscurior locus est ille Ioh. vltimo, vbi cùm bis Dominus rogasset Petrum, an se diligeret plus alijs Apostolis, illo respondēte se quidē amare,subiunxit bis, Pasce oues meas pasce agnos meos, Prorsus est hominis præposte

ri, & peruerſè alioqui apertum teſtimonium interpretantis, negare Chriſtum eo loco voluiſſe Petro pro maiori erga ſe amore maiorē etiā authoritatem præſtare. atque vel ex his duobus locis liquidò conſtat Petro integram authoritatem in eccleſia commiſſam. Cui enim data eſt, ſi Petro eſt negata? Vnde licèt etiam, vt dictū eſt, alij Apoſtoli habuerint æqualem poteſtatem cū Petro ad ſenſum ſuprà poſitum, tamen poteſtas Petri erat eminentior. Primò, quia poteſtas Petri fuit ordinaria, Apoſtolorum autem extraordinaria. Secundò poteſtas Petri erat perſeueratura in eccleſia, non autem aliorum. Tertio, quia aliorum poteſtas nec ſupra Petrum, nec ſupra ſe inuicem, Petri autem ſupra omnes alios. Quartò, quia aliorum poteſtas ſubordinata fuit Petri authoritati. Præualuiſſet enim authoritas Petri contra authoritatem aliorum.

Sed vt aliquādo illum locū, Paſce agnos meos, abſoluam (nam difficilior alius reſtat) ſit in hoc argumento hæc vltima concluſio, Præter*ſacros 12
Apoſtolos nullus alius à Chriſto poteſtatem eccleſiaſticam aliquam videtur accepiſſe. Hęc probatur, Nā ſi quiſquā alius accepiſſet: maximè fuiſſet ex numero ſeptuaginta duorū diſcipulorum: ſed illi nō vidētur accepiſſe ergo: de nullo eſt veri ſimile ꝙ acceperit. De ſeptuaginta duobus autē probatur, quia in omnib⁹ locis, vbi data eſt pote-

ſtas,

ſtas,non erãt diſcipuli iſti ergo. Et præterea quia Ioſeph,qui cognominatꝰ eſt Barnabas, erat vnus ex diſcipulis,vt patet Act.1. & tamen Actuum.4. dicitur poſt aſcẽſionem Domini ꝙ erat Leuites. Non eſt autem credẽdum,ſi Chriſtus poteſtatem aliquam eccleſiaſticam dediſſet ei, ꝙ feciſſet ſolùm Leuitã,quia Dei perfecta ſunt opera. & Philippus,qui prędicauit Samaritanis,Actuum.8.& baptizauit eunuchum Candacis reginæ, nõ fuit Philippus Apoſtolus, vt multi putant, nec ſine cauſa,ꝙ ad baptiſmum ipſius,Samaritani non receperãt Spiritum ſanctum:ſed dicunt eſſe Philippum vnum ex ſeptem diaconis de quo Act. 6. & 21.Ita dicit S.Tho.4.diſt.2.q.2.arti.4. ad primum & quodlibeto.11.art.7.Licet oppoſitum videatur dicere ſuper Ioannem.c.12.lect.3. Hic igitur Philippus non videtur dubitãdum, quin eſſet de numero ſeptuaginta duorum cum poſt Apoſtolos non temere legatur alius præſtantior prædicator aut miniſter Euangelij,ad quod opus delecti fuerunt.72.diſcipuli,& tamen nõ erat presbyter, ſed tantum diaconus. Imo ſeptem illi diaconi, qui Act.6.electi fuerunt adminiſtrandum menſis,creduntur fuiſſe de numero diſcipulorum.Nõ enim ex neophytis fuiſſent aſſumpti ad tale miniſterium,& tamen non erant presbyteri,vt pro certo conſtat: imò re vera nullam habebãt ſpiritualem poteſtatem.Ergo ſeptuaginta duo Diſcipuli,nec

fuerunt

fuerunt à Chriſto ordinati, nec habuerunt poteſtatem aliquam eccleſiaſticam, quæ ſine ordine non eſt. Reſtat ergo cõcluſio vera, ꝙ præter Apoſtolos nullus alius accepit à Chriſto poteſtatem eccleſiaſticam: atque ita habemus primam originem poteſtatis eccleſiaſticæ. fuerunt enim & primi & ſoli, qui à Chriſto domino & redemptore noſtro hanc poteſtatem acceperunt duodecim Apoſtoli.

Supereſt nunc tractare, qua ratione hæc poteſtas deriuata eſt vſq; ad nos, & perſeuerat in eccleſia, & ſic erit abſolutum totum negotiũ, quod ſuſcepimus de ſubiecto poteſtatis eccleſiaſticæ. Sit ergo de hac quæſtione prima propoſitio, Poteſtas * eccleſiaſtica non ſolum fuit in Apoſtolis: 13
ſed etiam in alijs. hæc eſt nota ex ſcripturis. Nam Paulus conſtituit epiſcopum Titum, & Timotheum vt patet. 1. Timo. 4. & 2. ad eundem. 1. & ad Tit. 1. & ad Epheſ. idem Apoſtolus dat præcepta & rationem inſtituẽdi, & creandi presbyteros. 1. Timo. 3. & ad Titum. 1. & Act. 20. Paulus loquitur ad presbyteros Aſiæ. & Ioan. in Apoca. meminit epiſcopi Laodiceæ. ergo preter Apoſtolos aliqui alij habuerunt poteſtatem eccleſiaſticam.

Secũda propoſitio, Defunctis * Apoſtolis Chri 14
ſti, perſeuerauit in eccleſia omnis poteſtas ordinis & iuriſdictionis, quæ prius erat in Apoſtolis. Probatur, Gradus poteſtatis eccleſiæ ſunt inſtituti à

ti à Christo non solum pro tempore Apostolorũ sed in totum tempus, quo perseueratura erat ecclesia: ergo perseuerauerunt in ecclesia post decessum Apostolorum. Antecedens patet ad Ephesi. 4. Et ipse dedit quosdã quidem Apostolos, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationẽ Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ętatis plenitudinis Chri
15 sti. Ex quo loco patet, quòd* gradus ecclesię sunt perseueraturi in ecclesia vsque ad vltimum iudicium, & resurrectionem mortuorũ. Item vt Paul. dicit ad Hebr. 7. Translato sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat. Ergo amisso sacerdotio, etiam necesse est vt lex amittatur. ergo si in ecclesia non esset sacerdotium institutum à Christo, nec etiam esset lex Christi. lex autem Christi est æterna, est enim testamentũ eius æternũ, vt Paul. ait ad Heb. 13. & Baruch. 2. Statuam eis testamentum alterum sempiternũ. Et in eodẽ. c. 4. vocat legem Christi legem sempiternam. ergo necesse est vt perseueret sacerdotium à Christo institutum. In sacerdotio autẽ omnis spiritualis potestas intelligitur, & includitur. Itẽ nõ esset Christus sacerdos in æternum, vt Propheta & Paulus appellãt, si eius sacerdotium cadere & perire debuisset: nõ enim est Christus sacerdos nisi in ecclesia. Item

est

eſt præceptum in eccleſia, de ſumptione euchari ſtiæ, vt patet Ioh.6. Niſi manducaueritis carnem, &c. ſed ſine ſacerdotio euchariſtiæ cõſecratio fieri non poteſt: ergo. Item ſaltem conſtat Apoſtolos reliquiſſe epiſcopos, & presbyteros, vt de Paulo nõ ſemel ſcriptum eſt: & poteſtas illorum non expirauit Apoſtolis defunctis: ergo poteſtas eccleſiaſtica fuit ĩ eccleſia, atiã defunctis Apoſtolis. 16.

Tertia propoſitio, Tota* poteſtas ordinis in eccleſię deriuata eſt, & pẽdet immediate ab epiſcopis. Volo dicere, quòd ſicut Apoſtoli, & illi ſoli habuerũt iure diuino ordinare, & cõſecrare preſbyteros, & alios inferiores miniſtros, ita omnes, & ſoli epiſcopi hoc habent etiam iure diuino. Et ꝙ epiſcopi habeant hanc poteſtatem, patet. 1. Timo.5. Manus citò nemini impoſueris. quod de ordinatione presbyteri intelligendum omnes ſancti docent. Et c.3. inſtituit Timotheũ, quales preſbyteros eligere debeat. Oportet inquit epiſcopũ irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virum, &c. quod de presbytero intelligendum patet, ex eo quòd ſtatim ſubijcit quales oporteat eſſe diaconos. & ad Titum. 1. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt conſtituas per ciuitates presbyteros, ſiquis ſine crimine eſt. Nec inter catholicos eſt dubitatio, epiſcopos hanc habere poteſtatem. Et ꝙ ſoli epiſcopi habeãt, videtur, quia nũquã legimus ordinationes factas niſi ab Apoſtolis, vel ab epiſcopis

pis alijs. Vnde etiam Actorũ.14. de Paulo & Barnaba legitur, ꝙ cõſtitutis Lyſtræ, & Iconio, & Antiochiæ per ſingulas eccleſias presbyteris, deceſſerunt. Et Dionifius Apoſtolorũ diſcipulus, & Synchronus libro de eccleſiaſtica hierarchia, vbi formam eccleſiaſticam ab Apoſtolis traditam diſertè, & copioſè tractat, ſolis Pontificibus ordinationem miniſtrorum tribuit, imò nec oleum ſanctũ, quo ſacrantur presbyteri, ab alio, quam à Pontifice docet confici poſſe. Item poteſtas ordinis eſt iuris diuini: ergo nõ eſt vſurpanda niſi ab eis, qui bus conſtat iure diuino commiſſum, tales ſunt ſoli epiſcopi: ergo &c. Item conſuetudo vniuerſalis eccleſiæ hoc ſemper tenuit, vt ſoli epiſcopi ordinationes faciãt & eſt, vt ſupra dixi, grauiſsimum argumentum, quod nũquam factum eſt, ideo nõ eſſe, quia nõ licuerit, aut certè non potuerit. Itaq; impium, & hæreticũ eſt dicere aut credere, quod noui hæretici putant, ſacerdotem vel plebis electione, vel quacunque alia ratione, quàm epiſcopi conſecratione cõſtitui poſſe. Verum, eſt ꝙ qui teneret vt ſunt qui diſputent epiſcopum à presbytero non differre conſecratione, ſed ſola poteſtate iuriſdictionis conſequenter neceſſario haberet cõcedere quemlibet presbyterũ poſſe etiã presbyteros conſecrare: nam poteſtas iuriſdictionis non facit poteſtatem conſecrandi. Sed quia illam ſententiam exiſtimo falſam, vt ſuo loco patebit,

bit,perſeuero in concluſione poſita,quòd omnibus, & ſolis epiſcopis conuenit ordinatio miniſtrorum.Nec nunc diſputo,an ex priuilegio ſummorum Pontificum Abbates aliqui habeant cõferre aliquos ordines, vel minores vel etiam maiores. Si enim aliqui ordines non ſunt iuris diuini,vt certò conſtat de minoribus, non eſt dubitãdum, quin collatio illorum committi poſsit non epiſcopo.Si verò maiores omnes iuris diuini ſunt quod in præſentia non puto, profectò videtur nec committi etiam poſſe niſi epiſcopis, qui ſoli iure diuino habent: quanquam non eſt eadem ratio de presbyteratu, & diaconatu, vt fateor, ſed hoc omnino videtur probabilius, ꝙ nec etiã diaconi ordinari poſſent niſi ab epiſcopis,ſiquidem iuris diuini ille ordo eſt.

Quarta propoſitio,Defuncto* Petro principe 17
Apoſtolorum, aliquis ſuccesſit Petro cum ſimili authoritate, & poteſtate iuriſdictionis in totum orbem.Probatur à ſancto Thom.4. contra Gent. cap.76. Chriſtus ſic inſtituit eccleſiam vt eſſet vſque in ſeculum duratura.Vnde Eſa.9.Super ſolium Dauid,& ſuper regnum eius ſedebit,vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iuſtitia à modo,& vſq; in ſempiternum. Sed Chriſtus ædificauit eccleſiam ſuper Petrum.vt ipſe dicit Mat. 16.ergo opus fuit,vt eo è medio ſublato, alius loco ipſius ſubrogaretur. Item in veteri lege à Deo

instituta semper fuit vnus summus Sacerdos vt patet Deuter.17. & alijs locis.ergo. Hoc est quod Augusti.24.questio.1.c.quodcunque.dicit,quòd cum Petrus accepit claues,accepit non tanquam priuatus, sed nomine ecclesiæ:hoc est, data est ei potestas, quæ esset duratura in ecclesia, in cuius ædificationem Christus dedit. Vnde sicut Adam quædam dona habuit personalia, quæ in posteros transfundere non potuit,vt plenitudinem omnium scientiarum,quædam autem communia statui innocentiæ,vt iustitiam, gratiam, immortalitatem:sic & Petrus priuata dona habuit, quędam in quibus successorem nō habuit (nec enim erat necesse) vt gratiam miraculorum, donum linguarum: quædam verò accepit, in posteros translaturus, vt potestatem clauium, quam non sibi,sed ecclesiæ accepit. Item ille ordo, à principio constitutus à Christo in ecclesia, vt scilicet esset vnum caput,& vnus princeps super omnia in tota ecclesia, erat conuenientissimus ad administrationem ecclesię. Quod constat non solum facto ipso Christi,cuius est summa sapientia,&prouidentia,sed etiam consensu, meliorum Philosophorum, qui Monarchiam alijs principatibus præferunt, vt constat ex Aristo.in Politicorum, & Ethicorum, & Metaphysicorum libris. Sed Christus non minus diligit nunc ecclesiam suam quam tunc diligebat, cui etiam promisit se nobis

adfuturum vſque ad conſummationem ſeculi, Matth. vltimo, ergo nullo modo eſt veriſimile, quòd voluerit, defuncto Petro, mutare rationem & formam adminiſtrationis ab ipſo Petro inſtitutam, vt ſcilicet eſſet vnus princeps totius poteſtatis eccleſiaſticæ. Nec enim Petrus principatum in ſuum commodum acceperat, ſed in vtilitatem, & ædificationem eccleſiæ. Et re vera non minus perniciosus fuit error negantium perſeuerare in eccleſia vnum Pontificē, cui omnes Chriſtiani ſubeſſe teneātur, quàm eorum, qui omnes Chriſtianos æquales volunt eſſe. Hic enim maiorem orbis Chriſtiani partem primò in ſchiſmata deduxit, deinde ab eccleſia alienauit, poſtremò in impientiſsimam Mahumeti perfidiam impulit. Certè qui beato Petro principatum non negant, nulla ratione ſe tueri poſſunt, quin vnum etiam nunc ſummum Monarcham in eccleſia concedant. In hanc ſententiam ſunt aperta teſtimonia Ignatij, Cyrilli. Chryſoſto. & aliorum doctorum Græcorum, imò & Conciliorum in ipſa Græcia celebratorum. Nam de Latinis authoribus & Synodis dubitandum non eſt: quin omnes in vnam hanc ſententiam cōſpirauerint. Sed eſto vt ita ſit, ſicut certò eſt, vt in eccleſia ſemper ſit vnus ſucceſſor Petri cū pari etiā dignitate, & authoritate, ſuper eſt inquirendū, qua via, qua ratione ea dignitas, & poteſtas Petri, deriuari, & perue-

nire posit ad alium. Nec enim ex morte Petri ad vnũ aliquẽ certũ suprema illa potestas attinebit.

Sit pro hac quæstione in ordine quinta pro-
18 positio, Petro* mortuo, ecclesia habet potestatem subrogãdi, & instituendi alium loco illius, etiam si Petrus nihil de hoc prius cõstituisset. Hæc probatur. Licet enim ecclesia (vt in relectione priori declaratum à nobis est) non posset potestatem spiritualem constituere, nec (vt ita dicam) formaliter in se habeat, vt suprà explicauimus: tamen semel constituta à Christo potestate, non videtur, quòd ecclesia sit peioris conditionis ad eligẽdum sibi principem, quàm ciuilis respublica, quę quocunque casu, deficiente principe, potest sibi alium constituere. Item, vt dictum est, hæc potestas oportebat vt perseueraret in ecclesia, sed defuncto Petro, & nihil de successore prouidente, nec statuente, vt cõtingere poterat, non restabat aliud mediũ, nisi per electionem ecclesię. Ergo ecclesia poterat alium eligere. Et cõfirmatur, Quia nunc etiam si aut bellum, aut pestilentia, aut alia calamitas, aut casus absumeret Cardinales omnes, non est dubitãdum quin ecclesia posset prouidere sibi de summo Pontifice: aliâs vacaret perpetuò illa sedes, quæ tamen perpetuo debet durare. Item illa potestas est communis, & spectat ad totam ecclesiam. ergo à tota ecclesia debet prouideri. & non ab aliqua peculiari ecclesia, vel certo ordine

ordine, aut genere hominum: imò negligentibus Cardinalibus, aut perniciosè diſsidentibus, eccleſia poſſet ſibi prouidere.

Sed an ab omnibus Chriſtianis? Reſpondeo, & ſit ſexta propoſitio, Electio* ſummi Pontificis in 19
tali caſu ſpectaret ad ſolum clerum, & nullo modo ad populū. Probatur, Quia adminiſtratio rerum ſpiritualium nullo modo ſpectat ad laicos, vt aliâs à nobis probatum eſt: ſed inſtitutio ſummi Pōtificis maximè ſpectat ad gubernationem & adminiſtrationem rerum ſpiritualium: ergo nullo modo ſpectat ad laicos. Item electio preſbyterorum, aut epiſcoporum non ſpectat ad plebem, vt ſuprà latè probatum eſt. ergo multominus electio ſummi Sacerdotis. Item populus non poteſt iudicare merita & qualitates requiſitas ad dignitatem ſummi Pontificis, nec examinare, & diſcernere inter dignum, & indignum: ergo electio, vel inſtitutio non ſpectat ad plebem. Eſſet enim abſurdum, vt prouidentia Sacerdotij commiſſa eſſet illis, qui niſi fortè & caſu non poſſent rectè prouidere. Itē, Quia talis electio eſſet prorſus impoſsibilis, cùm eſſet impoſsibile vt totus populus cōueniret ad eligendum, nec poſtquam conueniſſent, poſſet contingere, vt maior pars vnum & eundem optaret.

Septima propoſitio, Imò, * non videtur etiam 20
talis electio ſpectare ad totum clerum: quia licet

ad omnes clericos spectet administratio spiritualiũ, tamen nõ omnia spectant ad oẽs, sed citra episcopos omnes habẽt certa & limitata ministeria, extra quæ non extendit se eorũ officium, vt diaconi ministrant presbyteris presbyteri autem ministrant sacramẽta: & eadem ratione vix cõuenire posset clerus totius orbis ad talem electionem.
21 Vnde sit octaua propositio, In*quocunque casu vacaret sedes apostolica, manendo in solo iure diuino, electio spectaret ad oẽs episcopos Christianitatis. Probatur, Quia ipsi sunt pastores gregis, & curatores, & tutores, & tota administratio ecclesiastica citra summum Pontificem spectat ad eos, & omnia possunt per se, quæ inferiores omnes possunt. Dico ergo quòd quomodocunq;, siue instituto, siue casu omnes episcopi Christiani conuenirent, in tali casu episcopi possent eligere vnum summum Pontificem tantæ authoritatis, sicut fuit beatus Petrus, etiam reclamantibus omnibus vel maiori parte laicorum, aut etiam clericorum.

Sed quia hæc forma esset etiam vehementer difficilis, ac penè impossibilis: sit nona proposi-
22 tio, Beatus * Petrus, vel solus, vel cum alijs Apostolis potuit constituere formam, & rationem, qua post obitum suũ eligeretur ei successor. Probatur breuiter & clarè, quia habebat plenitudinẽ potestatis & administrationis ad ferendas leges

conue-

conuenientes eccleſię,ſed hæc erat vna lex etiam neceſſaria ad gubernationem eccleſię de electione ſummi Pontificis: ergo potuit eam cõdere. Secundò probatur, Tota eccleſia poſſet hãc legem facere. imò facta eſt in cõcilijs: ergo Petrus potuit quia aliâs non habuiſſet ſummã poteſtatẽ. Et cõfirmatur, Quia omnis alia forma eligendi, ſecluſa lege lata à Petro erat vel impoſsibilis, ſi à tota eccleſia, vel à toto clero: vel ſaltem magna occaſio ſchiſmatũ, ſi per omnes epiſcopos deberet fieri. ergo omnino hoc expediebat, vt lege daretur certa via & ratio eligendi. Verum circa has propoſitiones oritur dubium. nam Epiſcopus Romanus eſt ſummus Pontifex. ergo dato ꝙ Petrus deceſſiſſet, ſufficiebat Romanus clerus ad eligẽdũ Epiſcopum Romanum, & per conſequens ſummum Pontificem. Et augetur dubiũ. Nam (vt ex hiſtoria habetur) aliquando vel clerus Romanus, vel populus ſummũ Sacerdotem eligebant. Reſpondeo primò, An Epiſcopus Romanus ſit iure diuino ſummus Põtifex, inferiùs (ſi vacauerit) diſputaturus ſum. Secundò dico, ꝙ ſi clerus, aut populus Roman⁹ aliquãdo hoc iuris habuit, vt eligeret ſummũ Põtificẽ, hoc fuit certè, vel lege de hoc lata, vel cõſuetudine recepta, & nõ iure diuino. Nã etiã eligẽte Romano clero, ſi Epi Chriſtiani, ratã habebant electionem, hoc ſatis eſſe potuit, vt illa forma electionis per aliquam ætatem ſeruaretur.

23 Decima propositio, Beatus* Petrus potuit eligere & designare sibi successorem, qui defuncto Petro, sine alia electione esset summus Pontifex. Hæc propositio non recipitur à theologis recentioribus, quòd sint pontificiæ dignitati aliquanto infestiores, quàm deceret alioqui pios, & Christianos scriptores. Sed probatur primò ex facto Petri, qui (si fides habenda est vera narrantibus) Clementem viuens ipse viuentem pontificẽ nominauit, vt habetur. 8. q. 1. c. si Petrus. ex authoritate Iohan. scilicet tertij qui fuit temporibus Iustiniani. Item probatur manifesto & inuicto argumento, Nam, vt probatum suprà est, poterat ferre legem de electione successoris: sed potuisset ferre legem, vt viuens Pontifex eligeret successorem, imò illa lex videtur futura conuenientissima ad tollenda schismata, & ambitiones. Sicut apud Romanos durante adhuc magistratu Consulum designabantur futuri Consules, quare nõ ita potuit fieri de summo Pontifice? Item potuit ferre legem, vt Episcopus viuens nominaret sibi successorem, quare nõ potuit de summo Pontifice? Sequitur consequenter, quòd tantundem potuit facere quilibet successor Petri. Patet, quia habuit eandem potestatem.

24 Vndecima propositio, Ratio* eligendi summum Pontificem, quæ nunc seruatur in ecclesia, non est de iure diuino. Hæc nota est ex præcedenti

dentibus, quia excluſa humana lege, ſpectat ad epiſcopos. Item, Nuſquam inuenitur in toto iure diuino. Itē, Petri ſucceſſores potuerunt eam mutare, vt dictum eſt. Itē, non ſemper hoc modo fuit facta. Et vltimo, quia ordo Cardinalium, qui nūc ſunt electores, non eſt ex iure diuino.

Vltima propoſitio, Ratio * eligendi ſummum Pontificem, eſt ex conſtitutione & authoritate eccleſiæ aut ſummorum Pontificum, quæ eadem eſt, & eadem authoritate mutari poſſet. Hæc eſt ratio & origo qua authoritas & dignitas beati Petri ad nos vſque perſeuerauit, duratura eſt in finē ſeculi. 25

Supereſt, vt agamus de ſucceſſoribus aliorum Apoſtolorum, de quo ſit prima propoſitio, Nemo * ſucceſsit alijs apoſtolis cum æquali poteſtate & authoritate iuriſdictionis: hoc eſt, vt in toto orbe haberet plenitudinem poteſtatis, ſicut quilibet apoſtolorum habuiſſet, vt ſupra oſtenſum eſt. Hæc probatur primò ipſo factò. De nullo enim legimus, quòd ſe geſſerit pro epiſcopo vniuerſalis eccleſię, præter Romanū pōtificē, ſed proximi quique apoſtolorū, vel Hieroſolymitanus, vel Antiochenus, vel alterius vrbis epiſcopus dictus eſt. Secūdò, Quia illa poteſtas vniuerſalis in alijs apoſtolis fuit extraordinaria, & perſonalis, vt dictum eſt (& ſic non potuerunt eam ſucceſſoribus relinquere) & ſola poteſtas Petri erat ordinaria, & in 26

perpetuum duratura: ab ecclesia autem nullus recipit tam amplam potestatē, quæ etiam sine suo capite nihil potest: nec à summo sacerdote, hoc est, vel Petro, vel Clemente, legimus quemquam subrogatum quicquam apostolorum cum illa potestatis amplitudine. Tertio, Fuisset, maxima occasio schimatis & dissensionum in successoribus, qui non erāt in gratia cōfirmati, si prouincias nō habuissent distinctas.

27 Secunda propositio, Quilibet * aliorum apostolorum à Petro potuit relinquere successorem, licet non vniuersalem, saltem in quacunque prouincia voluisset, qui esset verus episcopus illius prouinciæ. Hanc propositionem scio non placituram omnibus doctoribus, tum theologis, tū iurecōsultis, quæ nec ipsis Cardinalibus, Turre Crema. & Caiet. placeret. Omnes enim illa persuasio semel inuasit, omnem potestatem iurisdictionis ita dependere à Romano pontifice, vt nullus possit habere nec nimiam quidem spiritualem potestatem, nisi ex mandato, vel lege ipsius post apostolos quidem, qui ex singulari priuilegio habuerunt à Christo, quod nullus alius potest habere nisi à Petro. Sed probo primò hanc propositionem apertè, Quilibet apostolorum potuit viuens creare episcopum in quacunque prouincia, & ille nō amitteret potestatem defuncto apostolo: ergo potuit relinquere successorem; Antecedens est notum,

tum,quia Paulus conſtituit Titum & Timotheũ & idem iuris habuerunt alij apoſtoli:& in hoc ſenſu propoſitio à nemine negari poteſt.Sed dico eã eſſe veram in ſenſu, in quo diximus Petrum potuiſſe nominare ſucceſſorem: id eſt qui reuera nõ haberet poteſtatem niſi poſt obitum apoſtoli:itaque potuit Ioannes in Aſia nominare Ignatium, vt poſt ſe epiſcopus eſſet in ea prouincia.Hoc probatur,Nam vt ſupra abũdè probatum eſt,nec alij diffitentur, cæteri apoſtoli viuentes æqualem habuerunt poteſtatem cum Petro: ergo potuerunt concedere legem, vt viuens ipſe apoſtolus eligeret ſibi ſucceſſorem, ergo potuit illa lege ipſe primus eligere. Certè de antecedente non videtur dubitandum eis,qui concedunt æqualem authoritatem alijs Apoſtolis cum Petro, Et ſi Petrus poterat talem legem ferre in prouincijs, quare Paulus non potuiſſet? Imò certum eſt non indigere alios apoſtolos expectaſſe mandatum Petri ad omnia quæcunque opus erant in prouincijs. Atque adeo videtur mihi propoſitio non ſolum probabilis,ſed de qua dubitari non poteſt.

Tertia propoſitio, Non * ſolum Apoſtoli hoc potuerunt, ſed quilibet ſucceſſorum ſimiliter potuit relinquere ſibi ſucceſſorem.Hæc probatur apertè ex ſecunda.Nam lata lege à Ioanne vel Paulo, vt viuens epiſcopus nominaret ſucceſſorem; potuiſſet Titus nominare alium. Sed vltra addo 18

(quod

(quod difficilius videtur, sed puto non minus verum) quòd etiã si de hoc nulla lex esset lata à Paulo, potuit Titus, & Timotheus nominare sibi successorem, inconsulto etiam successore Petri: & simile est de omnib9 alijs episcopis. Probatur, Quia episcopus est pastor, & gubernator prouinciæ iure diuino, ergo si à maiore potestate non impediretur, potest facere omnia, quæ expediunt ad salutem suæ prouinciæ: sed hoc potuit maximè eo tempore esse expediens, vt viuens episcopus nominaret successorem: ergo potuit hoc facere, imò & legem ferre, vt hoc modo perpetuo fieret. Vnde enim habemus, quòd episcopus posit legem condere de electione abbatis, vel parochi, vel de quacunque alia re, & non de electione episcopi? Et confirmatur, Quia certè non solùm hoc videbatur possibile, & conueniens, sed omnino eo tẽpore neceſſariũ. Quomodo enim defuncto in vltima India episcopo, potuissent expectare mandatum Petri ad sufficiendum nouum episcopũ? Et hæc omnia dicta sunt quantum ad potestatem iurisdictionis. Nã quo ad potestatem ordinis, si episcopatus dicit ordinem, vel potestatem distinctã à presbytero, & à iurisdictione, sicut video placere penè omnibus, oportuit pręter electionem cõcurrere aliquam consecrationem, tam ad institutionem papæ, quàm episcoporum: sed illam potuit facere quilibet episcopus viuens, sacrãdo suc

ceſſorem vel etiam vno defuncto,epiſcopus alterius prouincię potuit ordinare ſucceſſorem prius electum,& nominatum. 29

Vltima propoſitio,Quilibet* epiſcopus in ſua prouincia potuit cōdere legem,vt presbyteri eligerent epiſcopum , vel aliam formam inſtitutionis dare,etiam inconſulta ſede Petri, Hæc ſequitur ex alijs. Nam potuit leges conuenientes prouinciæ facere de hac re,ſicut de alijs. Ecce rationē quomodo authoritas,& dignitas epiſcopalis potuit deriuari ſucceſsiuè ab vno in alterum vſq; ad nos,& per epiſcopos omnis alia poteſtas inferior Sed his non obſtantibus (ne quis putet me velle derogare Romanæ ſedi,& dignitati(pono aliam concluſionem 30

Succeſſorȩs * Petri potuerunt , & poſſunt pro ſuo arbitrio epiſcopos creare in ſingulis prouincijs, & quaſcunque leges de hac re prius latas tollere,& nouas condere,& prouincias diſtinguere, & omnia ad hæc ſpectantia pro ſuo iudicio & poteſtate facere.Omnia enim quæ dicta ſunt,intelligenda ſunt , niſi à ſede Petri aliter prouideatur. Hęc propoſitio probatur clare,Quia Petro dictū eſt abſolutè,Paſce oues meas , ſine aliqua exceptione.Ergo ad Petrum ſpectat omnis adminiſtratio ſine limitatione,& perconſequens etiam creatio epiſcoporum. Si enim quicunq; aliorum apoſtolorum hoc poterat,& fecerunt,vt conſtat,multo ma

to magis ad Petrum & succ essores Petri. Ex quo patet corolarium, quod nunc non potest episcopus fieri nisi secundum formam traditam à summis pontificibus, & si secus tentatum fuerit, nihil efficietur ratum, sed totum erit irritum, & inane. Dico verò quantum ad authoritatem iurisdictionis, nam quod ad consecrationem spectat, secus est. Secundò sequitur, quod tota potestas ecclesiastica, siue ordinis, siue iurisdictionis, mediatè, vel immediatè pendet à sede Petri. Patet, quia ab illa sede pendent episcopi, & ab episcopis presbyteri, & omnes inferiores ordines, & potestates.

(∴)

REVERENDI

patris fratris Francisci à Victoria Relectio de potestate Ciuili.

SVMMA.

1 *Potestas omnis seu publica, seu priuata qua respublica secularis administratur, non solum iusta & legitima est, sed ita Deum auctorem habet, ut nec orbis totius consensu tolli, aut abrogari possit.*

2 *Potestas duplex, publica, & priuata.*

3 *Potestatis ciuilis finis quis sit.*

4 *Hominis miseria recensetur. Et quid faciendũ oportuit ut illius necessitatibus consuleretur.*

5 *Ciuitatum, rerumque publicarũ fons & origo non fuit inuentum hominum, sed tanquã a natura profectũ.*

6 *Potestatis ciuilis causa efficiens qua.*

7 *Respublica unde habeat potestatem ciuilem. Et de causa materiali eiusdem potestatis. Et penes quem iure naturali & diuino resideat.*

8 *Monarchia, siue regia potestas, non solum iusta est, & legitima, sed reges etiam à iure diuino & naturali habent potestatẽ, & non ab ipsa republica, aut prorsus ab hominibus.*

9 *Potestates, quibus infidelium respublica gubernantur, an sint*

an ſint legitimæ. Vel, an inter paganos ſint legitimi principes, & magiſtratus.

10 *poteſtatis publicæ ſecularis tres cauſæ explicantur.*

11 *Libertas, non eſt minor in regali principatu, quàm in ariſtocratico, & democratico.*

12 *Reſpublica, tota poſſet puniri licitè pro peccato regis.*

13 *Bellum quando nullum eſſet iuſtum.*

14 *Reipublicæ ſicut maior pars regem ſupra totam rem publi. conſtituere poteſt, alijs inuitis, ita pars maior Chriſtianorum, reliquis etiam renitentibus monarcham vnum creare iure poſſet, cui omnes principes & prouinciæ parere teneantur.*

15 *Principum leges, conſtitutiones quomodo obligent in foro conſcientiæ. Et quid de præceptis parentum in filios, & maritorum in vxores.*

16 *Lex humana & diuina in quo differant, & in quo etiam conueniãt.*

17 *Lex diuina ſicut habet vim obligandi ad culpam, ita & lex humana.*

18 *Legum humanarum tranſgreſſores, ad quam culpam obligentur, ad mortalem, an ad venialem ſolum.*

19 *Leges humanæ quando obligent ad mortale, & quando ad veniale, qualiter dignoſci poterit.*

20 *Rex ſi vellet non obligare ad culpam, an poſſet.*

21 *Leges ciuiles, an obligent legislatores, & maxime reges.*

22 *Legis ratione ceſſante, an eſſet obligatio.*

23 *Tyrannorum leges an obligent,*

24 *Præcepta parentũ, eodẽ modo obligant, ſicut leges ciuiles. Et idem de præceptis maritorum in vxores.*

OFficium, ac munus Theologi tam latè patet, vt nullum argumentum, nulla diſputatio, nullus locus alienus videatur, à theologica profeſsione, & inſtituto. Et fortaſſe hoc etiam in cauſa eſt, ſicut de oratore dicit Cicero, cum in omni diſciplinarum genere, omnibuſque artibus tam pauci inueniãtur, & clari, & excellentes viri: tanta ſit, ne plus exigam, theologorum bonorum inopia, & ſolidorum. Eſt autem theologia omniũ diſciplinarum, ſtudiorumque orbis prima, quam Græci θεολογίαν vocant. Quare nihil mirum videri debet, ſi non tam multi in tam difficili re ſanè abſoluti inueniantur. In tam igitur magno ſolo, ac latè patenti ſcripturarum omnium doctorũ campo cùm infinita ſuppeterent, vnum potiſsimum locum mihi delegi: certè ſi pro ſua dignitate a me tractari valeat, dignum veſtro conſpectu, viri ornatiſsimi, & doctiſsimi. Locus itaque eſt de republica: de qua re cùm grauiſsimi, & eruditiſsimi viri multa diſſeruerint, plura tamen ſuperſunt Et quoniam argumentum amplius eſt, quàm vt vna diſputatione expleri poſſet, de poteſtatẽ publica & priuata, qua reſpublicę gubernantur, hodie negotium ſuſcepi.

Locus relegendus ac tractandus eſt in Magiſtro ſentẽtiarũ in.2.d.44. & ſumptus eſt ex Paul. ad Roma. 13. Non eſt poteſtas nihi à Deo, In quẽ locum licet per multa ſint quæ afferri poſſent tamen in præſentiarum de laica, ſeu ſeculari poteſtate tota noſtra diſputatio erit nonnullis limitibus coercita, ne effuſius quã opus ſit, erret, & euagetur. Tota ergo præſens relectio tribus terminabitur concluſionibus.

1 Prima concluſio eſt, Omnis * ſeu publica, ſeu priuata poteſtas, qua reſpublica ſecularis adminiſtratur, non ſolũ iuſta, & legitima eſt, ſed ita Deũ auctorem habet, vt nec orbis totius conſenſu tolli, aut abrogari poſsit. Priuſquam ad probationẽ huius concluſionis veniam, nonnulla mihi præmittenda ſunt, ad eius explanationem, & intelligentiam neceſſaria. Nec tamẽ omnia, quæ in hoc ampliſsimo argumento cõgeri poſſunt, perſequi conſtitui, ſed aſtricto & preſſo ſermone, ſcholaſtico more, quantum, potero, paucißima verba, quę

2 ſolum inſtituto ſunt neceſſaria, conferam. Cùm* autem duplex ſit poteſtas, publica, ſeu priuata, prius de publica, mox verò de priuata agemus. Et quoniam (vt Ariſto. admonet) vnumquodq; tũc arbitramur ſcire, cum cauſas eius cognoſcimus, operæpretium me facturum puto, ſi ciuilis & laicæ poteſtatis, de qua tota futura eſt oratio, cauſas inueſtigauero. Quibus certe perceptis, & vis, & ef

fect⁹ ipſi⁹ poteſtatis facile patebũt.Illud igitur in primis notare oportet, quod ipſe Ariſt.in Phiſi. docet.Non in naturalibus tantum,ſed in omnib⁹ prorſus humanis rebus neceſsitatem conſiderandum ex fine,vtpôte cauſarum omnium & prima & potiſsima.Quod dogma,ſeu Ariſto.inuentum fuerit,ſiue à Platone receptũ,ingens philoſophię argumentum fuit,magnamq; rebus omnibus attulit lucem,Anteriores homines non eruditionis expertes,ſed primi etiam nominis philoſophi,neceſsitatem rerum materiæ tribuebant,ac ſi(vt ipſius Ariſto.exemplo vtar) domum ita neceſſario conſtructam eſſe putarent:nõ quod humanis vſibus ita expediret, ſed quia grauia quædam deorſum ſuapte natura ferantur,idcirco lapides quidẽ ac fundamenta ſunt infra terram, ſupra autẽ propter leuitatem præeminent ligna. Item homines inferius pedes habere non inceſſus gratia, ſed ꝙ ea pars maxime craſsior ſit.Oſſaque ſimiliter animantibus ineſſe,non quod ita neceſſaria fuerint, vt caro membraque corporis ſtabilitatem habe(rent, ſed quòd ea materia durior & ſolidior ſit. Verumenimuero homines craſsis opinionibus imbuti,toto (vt aiunt) cælo errabant, vt nec rerũ aliquarum rationem ſecundum ſententiam eorum reddere poſſent,certe optimarum maximarũq; rerum fabricã artificio philoſophandi ratione nullo modo expedire poſſent. Quomodo enĩ

illi. vt non inquiram qua materiæ varietate terra ornatur in media ſede mundi locata, ſolida, & globoſa, & vndique circum ſe ſuis nutibus conglobata, veſtita floribus, herbis, arboribus, vt non exigam vnde fontium gelidæ perennitates, liquores perlucidi, vnde riparũ veſtitus viridiſsimi, ſingularium partium membrorumq; hominis compoſitionem vni materiæ acceptam referrent? Quæ eſt illa materiæ vis, quæ inter animantia oculos homini ſublimes dedit, cælumque videre iuſsit, & erectos ad ſydera tollere vultus? Ita enim illi reſponderent fieri aliter non potuiſſe, quàm vt homo erectus eſſet, bruta verò prona, inclinataque: & nõ finis alicuius, aut vtilitatis gratia, ſed quod animantiũ materia, diſparque conditio eſſet. Atque ex hoc capite manauit Epicuri ſtolidiſsimũ placitum, & eius diſcipuli Lucretij. Dicebat enim nec oculos ad videndum eſſe natos, nec aures ad audiendum, ſed omnia fortuitò atque adeò ex illo atomorum multifario concurſu per per infinitum & inanẽ volitatum contigiſſe, quo nihil poteſt dici, vel fingi, aut ſtultius, aut ineptius, nec quicquam procliuius, quàm tam apertam ſtultitiam arguere. Quod copioſiſsimè Cicero de natura Deorum, & Lactantius de opificio Dei fecerũt Sed noſtro inſtituto, & præſenti propoſito ſatis erit, vt ſummã veritatẽ teneamus, qua omiſſa, ſemper neceſſe errare eſt. Credamuſque non cęlum,

nec

nec terram,ac reliquas orbis partes hominemque ipſum orbis principium, ſed omnia,quæ cælo cõtinentur, alicuius vſus & finis gratia ſtetiſſe, fierique omnia, atque ita fieri neceſſe propter finem, vnde ratio & neceſsitas rerum accipienda eſt.

Quærendum igitur, & inueſtigandum nobis ſupereſt, quis * ſit finis ille: cuius gratia poteſtas 3
hæc,de qua tractaturi ſumus,conſtituta ſit. Pro quo cõſiderari oportet, ꝙ ſicut homo cæteris animalibus præſtat ratione, ſapientia atque ſermone,ita illi æterno,immortali, ſapientiq; animali, multa à prouidẽtia gubernatrice gubernata ſunt quæ reliquis animalibus ſunt tributa,& conceſſa Iam enim primùm vt cõmunitati& tutelę animãtium conſultũ eſſet, ab ipſo ſtatim principio oĩa alia animalia ſuis tegumentis natura mater dotauit,quo facilius poſſent vim pruinarum & frigora ſuſtinere.Singulis autem quibus ad propulſandos impetus extraneos ſua propria munimenta conſtituit,aut vt naturalibus telis repugnẽt ferio ra,aut quę ſunt imbecilliora,ſubtrahant ſe periculis pernicitate fugiendi, aut roſtro veluti haſta ſe protegant,aut latibulis ſepiant: & ita quædam illorum,aut plumis leuibus in ſublimè ſuſpẽſa ſint aut ſuffulta vnguibus,vel inſtructa cornibus: nulli que ſui præſidium deeſt.Hominem * aũt vnum 4
ratione & virtute conceſſa reliquit fragilem, imbecillẽ,

becillē,inopē,& infirmum,omniq; auxilio deſtitutum,vndiq, indigentem, & nudum, incrinēq; contra ſe ex naufragio producit, in cuius vita miſerias ſparſit,quippe qui,ab ipſo ſtatim ortu nihil aliud poteſt quàm fragilitatis ſuę conditione plorata fletibus ominari. Iuxta illud, Repletur multis miſerijs:& tantum vt reſtet (vt poeta refert) tranſire malorum. Vt ergo huiuſmodi neceſsitatibus cōſuleretur, neceſſariū porrò fuit,vt homines non vagi errarēt,& palantes inſtar ferarum in ſolitudine,ſed in ſocietate viuentes, inuicem ſibi adiumēto eſſent. Vę enim ſoli(ait Sapiens)quia ſi ceciderit,non habet ſubleuantē ſe:ſi autem fuerint multi,fouebuntur mutuo,Atq; adeo ex hoc capi. Ariſtò.2.Ethico.admonet, nō ſine doctrina,& experientia perfici poſſe ex parte intellectus, quæ in ſolitudine haberi minime poteſt.Imò etiam hoc loco brutis animalibus ipſis inferiores eſſe videmur,quia illa neceſſaria ſibi per ſe cognoſcere poſſunt,homines autē nullatenus hoc poſſunt. Rurſus etiā ſermo intellectus eſt nūtius,& in hūc ſolū vſum datum Ariſt.tradit, quo vno homo cæteris animalibus antecedit:qui extra hominū ſocietatē nullus foret:atq; adeò etiā,ſi fieri poſſet,ſi ſapiētia eſſet ſine ſermone ingrata & inſociabilis eſſet ipſa ſapientia. Ita enim in Eccleſiaſtico habetur ſapiētia abſcondita,& theſaurus inuiſus,quæ vtilitas in vtriſque? Quapropter & in.1.Politi.Ariſt. oſten-

oſtendit hominẽ naturaliter eſſe ciuilem, ſociabilemq́; . Iam verò voluntas,cuius ornamenta ſunt iuſtitia & amicitia,deformis verò omnino,ac velut manca,extra hominũ conſortia ſit neceſſe eſt iuſtitia quidem niſi a multitudine exerceri nõ poteſt:amicitia verò,ſine qua non aqua,nõ igne,nõ ſole (vt ait Cicero pluribus locis) vtimur,& ſine qua nulla virtus eſt ſecundùm Ariſto.ſententiã:ſine vitæ communicatione omnis perijt.Et ſi conſtaret humana vita,& ſibi ſufficeret, tamen in ſolitudine non niſi iniocũda,& inamabilis eſſe poſſet.Nihil enim natura ſolitarium amat , omneſq́; vt ait Ariſt.natura ferimur ad communicationẽ. Si quis(inquit Cicero)in cælum aſcendiſſet, naturamq́ue mundi, atque ſyderum inſpexiſſet pulchritudinem,inſuauis illi ſine amico adminiſtratio foret.Quare & Timon ille Athenienſis,qui ſe inſtituto ab hominum communitate ſegregabat, inhumana,brutaliq; natura ab Ariſto.1. Poli.cenſetur,& inter feras huiuſmodi homines ponũtur. Sicut enim ait Augu.libro de amicitia. Ego enim eos non tantum homines , quàm beſtias dixerim , qui ſic dicunt eſſe viuendum , vt nulli conſolationi ſint , nulli etiam oneri , vel dolori , qui nihil delectationis ex alterius bono concipiant, nihil amaritudinis ſua alijs peruerſitate inferant, amare nullum , amari à nullo curantes.Cùm itaque humanæ ſocietates propter hunc finem con

stitutæ sint scilicet vt alter alterius onera portaret,& inter omnes societates societas ciuilis ea sit in qua commodius homines necessitatibus subueniant,sequitur, communitatem esse(vt ita dixerim(naturalissimam communicationem naturæ conuenientissimam.Quanquam enim mutua officia sibi præstent, non tamen familia vna sufficiens est sibi,&maximè aduersus vim iniuriamq́; propulsandã:quæ maximè causa videtur & Chã, & Nemrod adduxisse, vt primi omniũ homines in ciuitatem cogerent,vt legitur Genesi.10.Patet
5 ergo* fontem, & originem ciuitatum rerumq́ue publicarum,non inuentum esse hominum, neq; inter artificiata numerandum, sed tanquam à natura profectum,quæ ad mortalium tutelam,&cõseruationem hanc rationem mortalibus suggessit atq; ex eodem capite statit consequitur eundem esse finem eandemq; necessitatem publicarũ potestatum.Si enim ad mortalium incolumitatẽ necessaria sunt concilia & cœtus hominũ, societas nulla consistere potest sine vi aliqua & potestate gubernãte,& prouidẽte,idẽ omnino vsus vtilitasque est,& publicæ potestatis,& cõmunitatis, societatisq́.Nã si omnes æquales essent,& nulli potestati subditi,vnoquoque ex sua sententia & arbitrio in diuersitatem tendente, necessario distraheretur respublica, dissolueretur ciuitas, nisi aliqua esset prouidentia, quæ in cõmuni curaret cõ

suleretq́;

ſuleretq́; communi bono. Omne enim regnum in ſeipſum diuiſum, deſolabitur. Et vbi nō eſt gubernator (vt ait ſapiens) diſsipabitur populus. ſicut corpus hominum in ſua integritate conſeruari non poſſet, niſi eſſet aliqua vis ordinatrix, quæ ſingula membra in vſus aliorum membrorũ, maximè in commodum totius hominis cōponeret: ſane ita in ciuitate cōtingere neceſſe eſſet, ſi vnusquiſq; pro ſuarum rerum vtilitate ſolicitus eſſet, & vnuſquiſque ciuis publicum bonum negligeret. Habemus igitur finalem, & potiſsimam cauſam poteſtatis ciuilis, & ſecularis vtilitatem, imò potiùs in gentem neceſsitatem, cui non niſi dij repugnant. Efficientem * verò cauſam huius pote- 6
ſtatis ex dictis facilè eſt intelligere. Si enim publicam poteſtatem ordinemus conſtitutam iure naturali, ius autem naturale Deum ſolum auctorē cognoſcit: manifeſtum euadit, poteſtatem publicam à Deo eſſe, nec hominum conditione aut iure aliquo poſitiuo contineri. Deus enim qui omnia in ſapientia fecit, quiq́; attingit à fine vſq; ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, & cuius opera omnia ordinata ſunt, vt ait Apoſtolus: huius naturæ & conditionis homines conſtituit, vt niſi in ſocietate viuere non valerent. imò (vt apud Ciceronem diſſerit Scipio) nihil eſt illi principi Deo, qui omnem mũdum regit, & quicquid eſt in terris fecit, acceptius, quàm cōcilia cuiuſq;

hominum iure societatis, quæ ciuitates appellantur. Et si respublicæ societatesque iure diuino seu naturali sunt constitutæ, potestates, etiam sine quibus respublicæ stare non possent. Idem de iure diuino etiam, vt nullum dubium superesse posit, rationibus & testimonijs confirmabimus. Et primò quidem Aristote. 8. Physicorum, grauia & leuia à generante moueri asserit, non ob aliam causam, quàm ob naturalem illam inclinationem quam habent à generante, & necessitatem ad motum. Si ergo Deus necessitatem istã atque inclinationem hominibus dedit, vt in societate, & sub alia potestate regente degere non possent, hoc ipsum deo auctori acceptum referre necesse est. Quæ enim apud omnes naturalia sunt, à Deo naturaliter sine dubio sunt: qui enim dat speciem, seu formam vt idem Aristote. ait, dat ad speciem seu formam consequentia. Quamobrem etiam Paulus admonet, Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Constitutio
7 ne * ergo diuina respublica hanc potestatem habet: causa verò materialis, in qua huiusmodi potestas residet iure naturali & diuino, est ipsa respublica, cui de se competit gubernare seipsam & administrare & omnes potestates suas in cõmune bonũ dirigere. Quod sic probatur, Nam cùm de iure naturali & diuino sit aliqua potestas gubernandi rempublicam, & sublato communi iu-

re

re positiuo & humano, non sit maior ratio, vt potestas illa sit in vno, quàm in altero, necesse est, vt ipsa communitas sit sibi sufficiens, & habeat potestatem gubernãdi se. Si enim prius quàm in ciuitatem homines conuenirent, nemo erat alijs superior, non est aliqua ratio, cur in ipso cœtu, seu conuẽtu ciuili, quisq; sibi super alios potestatem vendicaret: maximè cùm quilibet homo iure naturali habeat potestatem, & ius defendendi se. Si quidem nihil magis naturale quàm vim vi repellere. Et certè non est aliqua ratio, cur hanc potestatem respublica non objiciat circa suos ciues tã quam in membra ad integritatem totius & conseruationem publici boni. Item hominem occidere, est iure diuino prohibitum, vt patet in præceptis Decalogi: ergo authoritas occidendi oportet ꝙ sit à iure diuino, sed respublica, vt ex vsu & consuetudine constat, habet authoritatem occidendi hominem: ergo habet à iure diuino. Nec satis est dicere, quòd ius diuinum non prohibet absolutè occidere hominem, sed occidere innocentem: quia conclusio est, quòd homini priuato nõ licet occidere hominem, quamuis criminosum: ergo aliquã authoritatem habet respublica occidendi hominem, quam non habet priuatus homo: & illa non potest esse iure positiuo, ergo iure diuino. Et quia hæc potestas principaliter est in regibus, quibus respublica cõmisit vices suas,

de

de regio principatu & poteſtate diſputādum eſt. De qua non eſt. De qua non deſunt aliqui, etiam de numero Chriſtianorum, qui non ſolum negāt regiam poteſtatem eſſe à Deo, ſed etiam omnes reges, duces, principes, dicūt eſſe tyrannos, & huius libertatis eſſe prædones, adeò infenſi ſunt omnibus dominationibus, & poteſtatibus, vna dū taxat republica excepta: quod etiam probare conantur authoritatibus & rationibus. Et primò quidem, quia homo conditus eſt in libertate. nō enim in illo felici ſtatu innocentiæ quiſquam dominus fuiſſet, nec quiſquam ſeruiuiſſet. Secundò quia hominibus à principio dictum eſt, Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli. & rurſus, Fecit Deus hominem vt præeſſet piſcibus maris, &c. nec dixit, hominibus. Tertiò, quia in lege naturæ inter cultores veri Dei nūquam legimus aliquem principem fuiſſe. Quartò, quia principatus ortū habuit à tyrānide. primùm enim Nemrod qui fuit ex poſteritate reprobata à Noe, accepit tyrannidem, qui fuit filius Cham. Geneſ. 10. nec ſancti doctores hoc ſub ſilentio prӕterierunt: Greg. enim contra naturam & magnum dicit eſſe, velle dominari vnum hominem, cum naturali iure omnes homines ſint ӕquales. & Iſidorus, Cōmunis (inquit) omnium poſſeſsio, & vna libertas iuris naturalis eſt, propria vti libertate. Quòd ſi ante legem euangelicam regius potentatus prohibitus

hibitus non eſſet, ſaltem Chriſtianos dicunt liber tate donatos à Chriſto. Patet ex illo loco, vbi dicit Dominus, Reges terræ à quibus accipiunt tri butum, à filijs ſuis, an ab alienis? reſpondit Petrus Ab alienis. Ex quo, inquiunt, certum eſt, Chriſtia nos tributum non debere niſi ratione ſcandali. Et confirmatur per illud Apoſtoli, Nemini quicquã debeatis, niſi vt inuicem diligatis. Item, nolite fie ri ſerui hominũ: empti enim eſtis pretio magno. & rurſus ad Epheſ. Vnus Dominus, inquit, vna fides, vnum baptiſma. Non ergo licet nos Chriſtianos principes ſuperinducere. Vnde homines factioſi, corrupti ſuperbia, & ambitione, nihil mi rũ, ſi aduerſus principes ſeditiones mouent. Ideo
*nos cùm omnibus ſapientibus meliùs dicimus, 8
Monarchiam ſiue regiam poteſtatem non ſolum iuſtam eſſe, & legitimam, ſed dico reges etiam à iure diuino & naturali habere poteſtatem, & nõ ab ipſa republica, aut prorſus ab hominibus. Et probatur, Quia cùm reſpublica poteſtatem habeat in reipublicę partes, hęc autem poteſtas per ipſam multitudinem exerceri non poteſt (non enim commodè poſſet leges condere, atq; edicta proponere, lites dirimere & tranſgreſſores punire) neceſſe ergo fuit, vt poteſtatis adminiſtratio alicui, aut aliquibus commendaretur, qui huiuſmodi curam gererent: & nihil refert, vni an pluri bus commendetur: ergo potuit commendari po-

teſtas,

teſtas, quæ eadem eſt, quæ reipub. Et authoritatibus probatur. Conſtat enim regnum non eſſe cõtrarium iuri naturali, vt iſti putant. Ius enim naturale eſt immutabile, vt Ariſt. probat. 5. Ethico. & etiam habetur in decretis. Nam ſi regnum eſſet cõtra ius naturale, nullo ſeculo, aut ætate iuſtum eſſe potuit. cuius contrarium eſſe conſtat ex veteri teſtamento, vbi laudatur Melchiſedec Rex Salem, & Ioſeph procurator regni Pharaonis, & exactor tributorũ, & Iacob vir iuſtus regionem incolendam à Pharaone accepit, & Daniel cum ſocijs ſuis conſtitutus eſt à Nabuchodonoſor præfectus prouinciæ: quod vtiq; viri ſancti nõ admiſiſſent, ſi regnum pro tyrannide reputaſſent. Et Deuteronomi. 10. ponuntur leges, & conditiónes regibus, quibus regnaturi erant apud filios Iſrael nec prohibentur regem ſibi conſtituere, ſed tantùm ne ſit alienigena, qui conſtituendus eſſet, & ibi præcipitur, vt ſtet ſacerdotis præcepto, & decreto ſub capitis etiam pœna: nihil autẽ intereſt an ſit ſacerdos, an rex, dummodo eandem habeat poteſtatem. Et Leuitæ conſtituuntur iudices, qui poteſtatem haberent vitæ & mortis. Et in libris Regum quidam reges ab ipſo Deo conſtituti leguntur, alij eius præcepto præpoſiti: quod vtiq; nunquam Dominus feciſſet, ſi contra ius naturale fuiſſet. Et Machabæi, viri fortiſsimi & ſanctiſſimi ab omnibus reputantur, qui tamen ſuorum

patrũ

patrum principatum aut delatum susceperunt, aut iustis de causis illud sibi vindicauerũt. Est verò prorsus absurdum existimare aliquid esse contrarium iuri naturali, aut diuino, quod rerum humanarum administrationi expedisset. Non itaque, vt sapienter ait Iob, Deus tanquam timidus abijcit potestatem; cùm ipse sit potens, nec libertas euangelica (vt seditiosi homines imperitę plebis auribus suggerunt) regis potestati impedimento est. Vt enim alio loco ostenditur, nihil quod lege naturali licitum sit, Euangelio prohibetur: atque in hoc maximè libertas euangelica consistit. Quare si ante Euangelium ciuitatibus reges sibi constituere licebat, non est æstimandũ post Euangelium non licere. Et certe si reges, legitimi principes non essent, nunquam Apostoli Christi nobis vt illis pareamus, commendassent. Non enim Paulus ad Roma. 13. aliud agere videtur. Omnis inquit anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Et iterum, Non est potestas nisi à Deo. & Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. & multa alia in hanc sententiã. Item ad Titum tertio. Admone, inquit, illos principibus & potestatibus subditos esse. Et. 1. Timoth. 2. Obsecro autem primùm omnium fieri obsecrationes pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt constituti, vt quietam & tranquillam vitã agamus. Et primæ Petri. 2. cap. Subiecti estote

omni

omni creaturæ propter Deum, ſiue regi.&c. Videtur ergo quòd regia poteſtas ſit non à republi. ſed ab ipſo Deo, vt catholici doctores ſentiunt. Quamuis enim à republica conſtituatur (creat nanq; reſpublica regem) nō poteſtatem, ſed propriam authoritatem in regem transfert, nec ſunt duæ poteſtates, vna regia, altera communitatis. Atque ideo ſicut poteſtatem reipublicæ à Deo & à iure naturali conſtitutam eſſe dicimus, idē prorſus de regia poteſtate dicamus neceſſe eſt (quod ſatis conſonum ſcripturæ videtur) conſuetudinique, quæ principes Dei, non reipub. miniſtros appellat. Salomon enim ait, Per me reges regnāt. Et Dominus Pilato reſpondit, Non haberes poteſtatē aduerſum me vllā niſi tradita tibi eſſet de ſuper, id eſt de cælo. Errare ergo videntur authores concedentes reipublicæ poteſtatem eſſe de iure diuino, non autem regiam poteſtatem. Quòd ſi homines, vel reſpublica non haberent poteſtatem à Deo, ſed ex condicto omnes conuenirent, & pro bono publico vellent poteſtatem contra ſe conſtituere, illa quidem eſſet ab hominibus ſicut eſt, quā religioſi tribuunt abbati. Non ita verò eſt. Conſtituta eſt enim in republica omnibus etiā ciuibus inuitis poteſtas ſeipſam adminiſtrādi, in quo officio ciuiles reges cōſtituti ſunt. Sed
9 dubitari poteſt, an* ita etiam ſit de poteſtatibus, quibus infidelium reſpublicæ gubernantur: ſcili-

cet,

cet, an inter paganos ſint legitimi principes, & alij magiſtratus. Et videtur ꝙ nō: quia ſi ex Chriſtiano fieret quis infidelis, omni prorſus publica poteſtate, vt iura dicunt, priuatur propter infidelitatem: ergo cùm eadem ratio infidelitatis maneat ei, impediet legitimum principatum, aut poteſtatem. Et Richardus, vir alioqui præſtantiſsimi ingenij, in libro De paupertate Chriſti, nō ſolùm infidelitatem, ſed quodcūq; mortale peccatum putat impedire omnē poteſtatem, & dominium, iuriſdictionemq; tam publicam quam priuatam, & titulum, & fundamentum cuiuſcunq; poteſtatis credit eſſe gratiam: cuius rationes prætereo, quia infirmiores ſunt, quàm vt declaratione indigeant. Nec omnino eſt dubitandum quin apud ethnicos ſint legitimi principes & domini, cùm Apoſtolus in locis ſuprà dictis, obediēdum poteſtatibus & principibus & toto tempore ſeruire pręcipiat, qui certè eo tempore omnes erant infideles. Et Ioſeph & Daniel, paganorum principes, procuratores, & miniſtri erant: nec aut principes Chriſtiani ſeculares aut eccleſiaſtici huiuſmodi poteſtate & principatu priuare poſſent infideles, eo duntaxat titulo, quia infideles ſunt, niſi ab eis alia iniuria profecta ſit. Et *tres quidē cau 10
ſæ publicæ poteſtatis ſecularis rectè explicantur per definitionem, quæ ab authoribus talis ponitur, Poteſtas publica eſt facultas, authoritas, ſiue

ius gubernandi rempublicam ciuilem. Ex dictis facilè patet probatio illius.

1. Quatenus ad publicam poteſtatẽ ſpectat, oſtendimus publicas poteſtates eſſe à Deo, atq; adeò iuſtas & legitimas: ex quibus ſequitur probatio vltimæ partis concluſionis ſuprà poſitæ, in qua dicebamus, nullam huiuſmodi poteſtatem hominum conſenſu abrogari poſſe. Si enim homo cedere non poteſt iuri & facultati ſe defendẽdi, pròprijsq; membris ex commodo ſuo vtendi; ergo nec etiam poteſtati, cùm hoc illi naturali & diuino iure competat. Itidem etiam reſpublica nullo modo poteſt priuari huiuſmodi poteſtate tuendi ſe, & adminiſtrandi aduerſus iniuriam & ſuorum & exteriorum, quòd ſine publicis poteſtatibus facere non poteſt: atq; ita ſi ciues omnes in hoc conuenirent, vt omnes has poteſtates amitterẽt, & vt nullis tenerentur legibus, nulli imperarent, pactum eſſet nullum, & inualidum, vt pote contra ius naturale. Ex ſuperioribus infertur corollarium non contemnendum, his maximè, qui ſub vno principatu & regali degunt. Solent enim ciuitates, quæ ſine rege ſunt, & populari adminiſtratione reguntur iactare ſuam libertatem. Et co-

11 rollarium eſt, Quòd non eſt minor libertas in regali principatu, q̃ in ariſtocratico & democratico. ſic enim diſtinguit Ariſt. 3. Ethic. principatus in Monarchiã & Monarchiã in principatũ vnius

Ariſto

Ariſtocratiam ideſt optimatum principatum, & Democratiam, id eſt popularē ſeu multitudinis principatum. Dico ergo non eſſe minorem libertatem in regali principatu, quàm in alijs. Probatur, Quia cùm eadem ſit poteſtas, vt ſuprà probatum eſt, ſiue in vno, ſiue in pluribus ſit, & tantùm vni melius ſit ſubijci quā pluribus (tot enim ſunt domini quot ſunt ſuperiores) ergo non eſt minor libertas, vbi omnes vni ſunt ſubditi, quàm pluribus, maximè cùm vbi ſunt plures dominātes, plures ſunt qui poteſtatem ambiant: & neceſſe eſt, vt ſeditionibus & diſſenſionibus reſpub. ſæpe laboret propter illorum diuerſas ſententias. Nulla enim fides regni ſocijs, ait Poëta. Et Dominus per prophetam, Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam. Optimum ergo regnum eſt vnius, ſicut totus orbis ab vno principe & domino ſapientiſsimo gubernatur. Secundum corollarium quod ex ſuperiorib⁹ poteſt inferri, eſt, Quòd *tota reſpublica poteſt puniri licitè pro peccato regis. 12
Vnde ſi rex iniuſtum bellum inferret alicui principi, poteſt ille, qui iniuriam accepit, prædari, & alia iure belli perſequi, & occidere regis ſubditos, etiam ſi omnes ſint innocentes: quia poſtq̃ rex à republica conſtituitur, ſi quid ille inſolenter cōmittat, imputatur reipublicæ: tenetur enim reſpublica non committere hanc poteſtatem niſi ei, qui iuſtè exerceat, & vtatur poteſtāte, aliâs pe-

riculo se committit. Tertium corollarium, Nullũ
13 * bellum est iustum, si constat geri maiori malo reipublicæ, quàm bono, & vtilitate, quantumuis aliunde suppetant tituli, & rationes ad bellum iustum. Probatur, Quia si respublica non habet potestatem inferendi bellum, nisi ad tuendum se, resq; suas atq; se protegendum: ergo vbi ipso bello attenuatur potiùs, atq; atteritur, quã augetur, bellum erit iniustum, siue à rege inferatur, siue à republica: Imò cùm vna respublica sit pars totius orbis; & maximè Christiana prouincia pars totius reipublicæ, si bellum vtile sit vni prouinciæ, aut reipublicæ cum damno orbis aut Christianitatis; puto eo ipso bellum esse iniustum, vt si bellum Hispaniarum esset aduersus Gallos aliâs ex causis iustis susceptum, & alioqui regno Hispaniarum vtile; tamen cùm maiori malo & iactura geritur Christianitatis, puta quia Turcæ occupant interim prouincias Christianorum, cessandum esset à tali bello. Et hæc ad explicationem primæ conclusionis.

14 Secunda conclusio, Sicut * maior pars reipublicæ regem supra totam rempublicam constituere potest, alijs inuitis: ita pars maior Christianorum reliquis etiam renitentibus, Monarcham vnum creare iure potest; cui omnes principes & prouinciæ parêre teneantur. Prima pars huius cõclusionis satis ex superioribus patet. Si enim respubli-

ca ſuam poteſtatem vni alicui mandare poteſt,& hoc propter vtilitatem reipublicæ,certum eſt nõ obſtare diſſenſus vnius aut paucorũ, quominus cæteri prouidere poſsint bono reipublicæ: aliâs non eſſet ſufficienter conſultum reipublicæ,ſi cõſenſus omnium exigeretur,cùm ille in multitudine,aut vix,aut nũquam contingat. Satis ergo eſt, vt maior pars conueniat in vnum,vt iure aliquid fiat. Item probatur efficaciter,Quia duabus partibus diſſentientibus,oportet vt præualeat ſententia alicuius partis neceſſariò. Poſtquàm enim cõtradictoria volunt, & non debet, præualere ſententia minoris partis: ergo ſequenda eſt ſentẽtia maioris partis. Nam ſi ad creandum regem requiritur conſenſus omnium, quare etiam non requiritur ad non creandum? quare enim magis requiritur conſenſus omnium ad affirmatiuam,quàm ad negatiuam? Secũda pars eſt, ꝙ huiuſmodi rex eſt ſuper totam rempublicam: volo dicere, quòd in regio principatu rex eſt non ſolùm ſupra ſingulos,ſed etiam ſupra totam rempublicam,id eſt etiam ſupra omnes ſimul. De qua republi. quanquã ſunt inter Philoſophos variæ ſententiæ,multaq; diſputentur, tamen ego probo illam partem cõcluſionis noſtræ: Quia ſi reſpublica eſſet ſupra regem,ergo eſſet principatus democraticus,id eſt popularis,& ſic non eſt Monarchia & principatus vnius: & hæc videtur eſſe ſententia Ariſto. 3.

 Politi.

Politi. Item respublica potest dare potestatẽ alicui, non solùm supra singulos, sed etiam supra omnes simul, & ille haberet potestatem regiam, & non alia esset, quàm adhuc principatus vnius, nõ democraticus, aut aristocraticus. ergo rex est supra omnes. Item non appellatur à rege ad rempublicam: ergo non est maior respublica, nec superior. Tertia pars conclusionis est, ꝙ maior pars Christianorum posset Monarcham constituere. Probatur; Nam tota ecclesia est quodãmodò vna respublica, & vnum corpus. Iuxta illud Apostoli Omnes vnum corpus sumus. ergo habet potestatem se conseruandi, & tuendi, rationemq; optimam constituendi, qua se meliùs ab hostibus defendere posit. Item cùm finis temporalis, vt alio loco vberiùs tractabitur, sit sub spirituali, & ad illum dirigatur: si habere vnum Monarcham, esset expediens ad defensionem & propagationẽ religionis fidei Christianæ, non video cur non possint illi, ad quos spirituale spectat, cogere Christianos, vt vnum Monarcham crearent, sicut in fidei fauorem ecclesiastici principes hereticos priuant principatu aliâs legitimò, Item, quia aliquãdo genus humanũ habuit istam potestatem, scilicet eligendi Monarcham, vt patet à principio antequam fieret diuisio: ergo & nunc potest: cùm enim illa pôtestas esset iuris naturalis, non cessat. Ex hac conclusione infertur corollariũ, Quòd in

liberis ciuitatibus, vt sunt Venetiæ, Florẽtia, posset maior pars eligere sibi regem alijs contradicẽtibus. Et hoc verum videtur, non solùm quia hoc manifestè expedit reipublicæ: sed dato quòd magis expediret politia aristocratica, aut democratica. Nam postquam respublica habet ius se administrandi; & id quod facit maior pars, facit tota: ergo potest accipere politiam, quam voluerit, etiam si non sit optima, sicut Roma habuit aristocraticam, quæ non est optima.

Tertia conclusio, Principum leges & constitutiones ita obligant, vt transgressores in foro conscientiæ culpæ rei sint: quam etiam vim parentum in filios, & maritorum in vxores habent præcepta. In hoc argumento, & pro materia huius cõclusionis multa afferri possent, nec dictu indigna nec inutilia, si tempus concederet. Sed ratione huius opportunitatis totam rem quàm paucis potero, expediam. Et primùm omnium, sunt qui putant leges nullam vim habere, vt earum transgressores culpa in foro cõscientiæ teneantur, sed hãc solùm obligationem inducere, vt principes, & magistratus legum violatores iustè punire possint, negantq; subditos ad aliquid aliud corã Deo teneri: sicut plerique religiosi de suis constitutionibus dicunt, quòd obligant quidem ad pœnam non ad culpam, nec sine ratione insaniunt, sed probant rationibus & argumentis non inualidis. 15

Primò, Quia aliâs ſequeretur, ſecularem poteſtatem eſſe ſpiritualem, ſi obligat in foro cõſcientiæ. Secundò, Quia finis reipublicæ & poteſtatis ſecularis eſt ſolùm aliquid temporale, puta pacificus ſtatus ciuiũq; conuictus: ſed hoc nihil ad cõſcientiam; ergo. Tertiò, Quia eſſet omnino poteſtas ſecularis altera parte mãca, nam obligaret, & non poſſet abſoluere, Quartò, Quia tunc puniretur quis bis pro peccato: nam in hoc mũdo punirent principes, in alio autem Deus, Quintò, Non poteſt imponere pœnã ſpiritualẽ: ergo nec obligare ad culpam, cum nõ videatur maior ratio de vno; quã de alio. Sextò, Nam vel eſt in poteſtate principis non obligare ad culpã, aut nõ. ſi primũ, cõtrà; Quia prælati ſpirituales poſſunt nõ obligare, vt patet in religionibus. Si ſecundũ, quomodo ergo cõſtabit quãdo velint obligare, cũ ipſi non explicẽt? Sed his rationibus nõ obſtantibus, quæ graues doctores mouerũt, non videtur mihi dubitandũ quin leges ciuiles obligent in foro cõſcientiæ, cũ hoc apertè videatur Paulus teſtificari ad Roma. 13. Poteſtati ſubditi eſtote nõ ſolùm propter iram, ſed propter cõſcientiam. Et Petrus dicit, Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue regi quaſi præcellenti: quod etiã videtur nullo modo poſſe intelligi, ſi leges obligarent ſolũ in foro cõtentioſo, & nõ in foro conſcientiæ. Sed quoniã poſſet aliquis reſpondere, ꝙ

non

non sit idem obligare in foro cõscientiæ,&ad culpam,maxime cum religiosi confiteantur se teneri suis legibus in foro cõscientiæ,quæ tamẽ ad culpam non inducunt. Ideo dico etiam, quòd leges ciuiles obligant sub pœna peccati,& culpæ ęquè ac leges ecclesiasticæ.Hoc probatur apertè ex dicto Pauli ad Roma.13.Qui autem resistũt:inquit, ipsi sibi damnationem acquirunt,non autem incurritur damnatio, nisi propter culpam:ergo legum transgressores incurrunt coram Deo veram culpam.Ad maiorem autem declarationem &cõfirmationem istorum,est aduertendũ,quòd * lex 15
humana & diuina in aliquo differũt, & in aliquo conueniunt. Differunt quidem:nam lex diuina sicut a solo Deo fertur,ita à nullo alio,aut tolli,aut abrogari potest. Lex autem humana sicut per hominem constituitur, ita ab homine tolli, aut anullari potest. Differunt etiam quia in lege diuina ad hoc quòd iusta sit,&per hoc obligatoria,sufficit voluntas legislatoris,cùm sit pro ratione voluntas. Vt autem lex humana sit iusta, & possit obligare,nõ sufficit volũtas legislatoris: sed oportet quod sit vtilis reipublicæ,& moderata cum cęteris.Item etiam differunt,quia diuina firmius,& intensius obligat.In multis enim casibus obligat lex diuina,vbi non obligat humana.Nec ego aliã differentiam satis videre possem.Conueniunt autem in hoc, quòd lex diuina constituit aliquid in

esse & genere virtutis aut vitij: ita, quòd eo ipso quòd aliquid lege diuina præcipitur est bonum, & officiosum, quòd alias nõ esset: & eo quòd prohibetur, habet quod sit malum, & vitiosum: quod alias non esset, vt exemplo de baptismo patet, & de confessione. & de alijs sacramentis, in quibus non est alia bonitas, quã quòd sunt à Christo præcepta. Et vsus carniũ & alia quidem legalia in veteri lege non habebant aliquid aliud vitij, nisi ꝙ erant prohibita in lege. Vnde constat, ꝙ nullum sit vitium, nisi quia prohibitum in lege, nec virtus nisi quia præceptum vel laudatum in lege. Tota enim bonitas voluntatis humanæ, vt doctores similiter probant, est ex conformitate ad voluntatẽ & legem diuinam, & omnis malitia ex deformitate ad legẽ diuinam prouenire, quæ est regula omnium actuum humanorum. Ita etiam lex humana habet vim constituendi aliquid in esse virtutis & eius contrarium in esse vitij. Sic vt enim quia ebrietas est prohibita in lege diuina, est intemperantia: ita ieiunium est opus virtutis, quia eadem lege commendatur, & abstinentia a cibis quibusdam est virtus, quia præceptum est humana lege. Et ne exemplum afferamus solum de ecclesiasticis legibus, emere pecunia magistratum est ambitiosum quia prohibitum lege humana. Item sericum induere, est luxuriosum solum, quia prohitũ supra terminum legis erogare in conuiuio, erit in
tempe

temperantia, quod ante legem potuit esse tempe rantia, & magnificentia. Nec quicquam interest quantum ad hoc inter legem humanam & diuinam, sicut enim meritum est in opere virtutis, ita culpa in opere vitij. Ideo * sicut lex diuina habet 17
vim obligandi ad culpã, ita & lex humana. Quod ne voluntate dictum videatur, probatur sic, Lex humana est à Deo, ergo eodem modo obligat sicut diuina. Assumptum probatur, Nam non solũ opus Dei dicitur, quod se solo producit, sed etiam quod mediantibus causis secundis efficit: ergo nõ solum dicitur lex diuina, quam ipse solus sancinit, sed etiam quam Dei potestate homines tulerunt: sicut leges pontificum dicuntur non solùm quas papa per se tulit, sed etiam quas papę authoritate alij inferiores tulerunt. Ita enim vocãtur papæ constitutiones vniuersitatum, & collegiorum quas constat papam non fecisse per se, sed alij ei' authoritate condiderunt. Vel vt clarius probetur arguitur sic, supposito quòd papa habet authoritatem condendi leges obligatorias in foro cõsciẽtiæ, Si papa committeret alicui, vt daret leges alicui communitati, præcipiens eis, vt obedirent, nõne præcepta legati haberent vim obligandi in foro conscientiæ? Ergo cum Deus dicat, Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernũt, quare decreta illorum non obligabunt similiter in foro conscientiæ? Et vt apertius cõstet, videtur
 omni-

omnino absurdum, concedere quòd si papa præcipiat, quod in hac ciuitate omnes obediant Cardinali legato, præcepta Legati obligarent ad culpam, vt omnes fatentur, & cũ Christus pręcipiat parere principib⁹, negare quod principum leges obligent ad culpam, Et tandem qui concedunt leges pontificum obligare ad culpam, negare nullo modo possunt, quin etiam leges ciuiles obligẽt: Ita enim dominus constituit principes seculares ad gubernandam rempublicam secularem, sicut pontifices ad spiritualem. Nec illud dictum domini, Qui vos spernit, me spernit, solum ad ecclesiasticos, sed etiã ad ciuiles magistratus spectat: nec minus diligenter in scriptura commendatur obedientia principum secularium, quam ecclesiasticorum. Nihil ergo interest quantum ad obligationem, ꝙ humanæ sint leges aut diuinæ, sicut æquè verum sacramentum esset ab apostolis, aut ab ecclesia conditum, si eam potestatem habuissent, ac si à Christo constitutũ esset: nec minus obligabat lex vetus, quæ tamen per angelos fuit data, non à Deo per se, quam obligat euãgelica ab ipso Christo per se ipsum data: & hoc pro certo tenendum.

18 Dubitari autem potest* ad quam culpam obligẽt ad mortalem, an ad venialẽ solum. Et quod obligent ad mortalem aliquando satis cõstare potest ex verbo Pauli iam allegato. Qui autem resistunt sibi damnationem acquirunt. Item, Dathan, &

Abirom deuorati ſunt, quia reſtiterunt Moyſi, & Aaron: non autem punirētur pœna mortis pro culpa veniali.

In contrarium autem, quod nunquam obligēt ad mortale, videtur. Nam ſi concurreret pręceptū diuinum ſolum ad veniale obligans, cum quacūque lege humana, potius oportebit tranſgredi legem humanam, quam mentiri: ſi autē lex humana aliqua obligaret ad mortale, potius eſſet parēdum illi, quam præcepto de veniali, cum mortale potius ſit fugiendum. Reſpondetur ad hoc dubiū graue ex paulò antè dictis. Dictum eſt enim quòd quo ad vim obligandi idem eſt iudicium de legibus humanis & diuinis: ad cōſiderandum autem quomodo, aut quantum obligant humanę leges, oportet eas conſiderare, ac ſi eſſent diuinæ. Humana enim lex, quæ ſi eſſet diuina, obligaret ad veniale, obligat etiam ad veniale, & quæ ſi eſſet diuina, obligaret ad mortale, obligat etiam ad mortale. Dictum eſt namq; quòd quātum ad hoc nihil refert. nam eodem modò obligant, ac ſi eſſent latæ à Deo, licet non ita firmiter. Sicut ergo inter leges diuinas aliquæ obligant ad mortale, & aliquæ ad veniale: ita etiam humanæ aliquę ad veniale, aliquæ autem ad mortale obligant.

Sed* qualiter dignoſci poterit, quando obligēt 19
leges humanæ ad veniale, & quando ad mortale, cum lex ipſa ciuilis hoc non ſignificet, imò nec le

giſlator de hoc cogitauit, quãdo condidit legem Reſpondetur, quod nec in lege quidem diuina, & maxime naturali, ſemper ſignificatur, ꝙ præceptũ ſit de mortali, & quod de veniali; & inter ipſa mortalia non ſignificatur grauitas alterius ad alterum, id eſt quod illorum ſit grauius. Sicut enim dicitur, Non occides, ita dicitur, Non furtum facies, &, Non mentieris, &, De omni verbo otioſo reddenda eſt ratio: eadem ergo eſt regula, & ratio diſtinguẽdi grauitatem alicuius peccati. Totum ſiquidem relinquitur cogitandum ex parte materiæ. Sicut in lege naturali & diuina illud æſtimatur mortale, quod eſt contra honorẽ Dei, vel charitatem proximi, vt eſt blaſphemia, homicidium id autem veniale, quod eſt difforme rationi, & legi, non autem eſt cõtra honorem Dei, aut proximi charitatem, vt verbum otioſum, & alia id genus. Sic etiã erit in legibꝰ humanis, ſi enim aliquid ſtatuatur, quod multum expediat ad pacem ciuiũ ad incrementum boni publici, ad honeſtatẽ morum: transgreſsio illius videtur mortale peccatũ. Si autem quod inſtituitur, non ſit adeo neceſſarium, ſed velut quoddam leue, erit veniale. Exempla non ita ſunt in promptu, ſicut in legibus diuinis: ſed poteſt accipi de tributo, quod videtur omnino neceſſarium ad defenſionem reipublicæ, & ad alia publica munia & opera: & ideo ſi quis nõ ſolueret, eſſet mortale, quare ſi nulla lex data eſſet

à Deo,

à Deo, ſed totam curam legum ferendarum man daſſet hominibus, & eſſet lex ciuilis, Non occides & Non mentieris: prima obligaret ad mortale, ſecunda ad veniale, Sicut nunc cum ſunt diuinæ leges. Ita ſi quis contra legem ciuilẽ venaretur, aut indueretur byſſo, non videtur mortale. Alia exẽpla commodiora poni poſſent: nec enim pendet hoc ex volũtate legiſlatotis, ſed ex natura & qualitate rei, & materiæ. Ex quo patet quantus eſt error iuniorum quorundam theologorum, dicentium grauitatem peccatorum ſumendam eſſe & conſiderandam ex quantitate obligationis, cùm contrà omnino faciendum ſit. Nam quãtitas obligationis ſumenda eſt ex quantitatæ materiæ; nec naturaliter ſcimus maiorem eſſe obligationẽ de non occidendo, quam de non furando, niſi ex ipſa materia, & non econtrario. Nec oportet reſpicere, an illud quod præcipitur, aut prohibetur ſit nunc, aut ſemel in magnum commodum, aut malum reipublicæ, ſed quale ſit, ſi communiter, aut ab omnibus, aut multis fiat. Si enim prohibetur nequis pecunias extra regnum portet, quicũ que exportant, peccant mortaliter, quamuis vna exportatio parũ noceat reipu. Sed quia ſi cõmuniter fieret, exhauriretur regnũ ſat eſt, vt lex cõis obliget ad mortale, ſicut vna fornicatio parũ nocet ſed ſi paſsim fieret, multũ noceret. Vnde quilibet eſt mortalis. Sed contra dicta arguitur vehe

mentet

mẽter,qa ſi ex parte materiæ eſt attendenda grauitas peccati:ergo lex non facit culpam. Si enim illa tranſgreſsio eſt in damnum reipublicæ, poſt legem,ergo ante legem:ergo priuserat peccatum & tam graue,ſicut poſt legem. Reſpondetur primò,quòd lex non ſolum obligat prohibendo,ſed præcipiendo,& ſic aliquid,quod ante legem erat bonum reipublicæ, non tamen neceſſarium, lex poteſt præcipere,& ſic poſt legem tranſgreſsio illius erit peccatum, quod prius non erat peccatũ. Secundo dico,quod, vt patet in exemplis propoſitis,poteſt eſſe aliquid,quod ſit ante legem malũ in aliquo:& in aliquo non: poſt legem autẽ illud erit in omnibus malum: quia fuit ratio ſufficiens prohibendi omnibus verbi gratia ne portarẽt ſericum,vel auream veſtem,quod erat quidem prius malum in paupere nobili: poſt legem autem in omnibus, quia fuit ſufficiens ratio prohibẽdi omnib⁹,licet nullũ eſſet antea de ſe incõueniẽs, ꝙ aliquis de magnatibus haberet veſtem auream, aut ſericam.Sed adhuc ſupereſt dubium,*Si rex vellet non obligare ad culpam,an poſſet? Reſpondetur, quòd non eſt dubium quòd poſsit,ſicut poteſt eccleſiaſticus legiſlator, qui quandocunque facit aliqua ſtatuta,ſine quacunque obligatione, vt prælatus religioſorum inter fratresſuos. Eſſet enim contra rationem dicere,quòd cõſtitutiones prælati eccleſiaſtici non ſemper obligent ad culpam

pam, & ſeculariũ non poſsint non obligare. Aliquando enim legiſlator, ſiue eccleſiaſticus, ſiue ſecularis non vult in ſuis legibus exigere obedientiã debitã à ſubditis; ſed ſimpliciter ordinat quid faciendum ſit, dicens, & dirigens potius, quam præcipiens: qualiter multa videntur eſſe in legibus & pragmaticis ciuilibus, & eccleſiaſticis, ſicut non ſemper cum petit pecuniam creditor, exigit tanquam volens obligare.

Quæritur tandem,* An leges ciuiles obligent legiſlatores, & maximè reges. Videtur enim aliquibus quòd nõ, cum ſint ſupra totam rempublicam, & nullus poſsit obligari niſi à ſuperiore: ſed certius & probabilius eſt, quòd obligentur. Quod probatur primò, Quia huiuſmodi legiſlator facit iniuriam reipublicæ, & reliquis ciuibus, ſi cũ ipſe ſit pars reipublicę, non habeat partem oneris: iuxta perſonam tamen ſuam & qualitatem, & dignitatem. Sed iſta obligatio eſt indirecta, ideo aliter probatur. Nam eandem vim habent latæ leges à rege, ac ſi ferrẽtur à tota republica, vt ſupra declaratum eſt. Sed leges latæ à republica obligant oẽs ergo etiam ſi ferantur à rege, obligant ipſum regẽ Et confirmatur, Quia in ariſtocratico principatu ſenatuscõſulta obligant ipſos ſenatores authores illorum, & in populari regimine plebiſcita obligant ipſum populum: ergo ſimiliter leges regiæ obligant ipſum regem: & licet ſit voluntariũ regi 21

N conde

condere legem, tamen nõ eſt in voluntate ſua nõ obligari, aut obligari. Sicut in pactis. Liberè enim quiſquis paciſcitur, pactis tamẽ tenetur. Ex omnibus dictis infertur corollarium, ꝙ ius gentium nõ ſolum habet vim ex pacto & condicto inter homines, ſed etiam habet vim legis, habet enim totus orbis, qui aliquomodo eſt vna reſpublica, poteſtatẽ ferendi leges, æquas, & cõueniẽtes omnibus, quales ſunt in iure gentium. Ex quo patet, ꝙ mortaliter peccant violantes iura gentium, ſiue in pace, ſiue in bello, in rebus tamen grauioribus, vt eſt de incolumitate legatorũ, neq; licet vni regno nolle teneri iure gẽtiũ, eſt.n. latũ totiꝰ orbis autoritate

Circa tertiam concluſionẽ dubitatur, Vtrum*
22 ceſſante ratione legis, ceſſet obligatio vt (exempli gratia) prohibetur lege, ne quis noctu telũ portet & ratio eiꝰ eſt propter nocturna pericula, ego autem ſcio nullum eſſe propter me periculum, an ſim in culpa arma ferendo. Reſpondetur. Dupliciter, poteſt ratio legis ceſſare vno modo: qa in vniuerſali ceſſat ratio propter quam lex lata eſt: vt ſi tempore belli prohibeantur arma ad Gallos deferri, tempore pacis lex non obligat: nã eadem ratione requiritur vt lex obliget, vt & duret, & ad hoc ꝙ feratur, ſi deficit, ergo ratio ad ferendum: ergo etiam ad conſeruandum illam. Et confirmatur, Quia per eaſdẽ cauſas res corrũpitur, per quas generatur. Item ſi lex non eſt vtilis reipublicæ, iam

non

non est lex. Secũdo potest cessare ratio in particulari quo ad aliquẽ, Nõ tamẽ quo ad oẽs absolutè, vel quo ad plures, vt in casu posito, & tunc nihilo minus etiã talis obligatur lege. Quia enim sequũtur sæpe pericula ex armis nocturnis, est sufficiẽs ratio vt omnibus prohibeatur, alias lex nullius esset efficaciæ, cum vnusquisque putaret legem nõ pro se esse positam, sed propter alios: & ita in alijs præceptis nõ ratio particularis, sed vniuersalis est attendenda. Dubitatur * de tyrrannorum legib⁹
an obligent & videtur quod non habeant potestatẽ aliquã. 23
In cõtrariũ est, Quia cũ respu. opprimatur à tyrãno, & nõ sit sui iuris, nec possit ipse ferre leges, nec iam antè datas exequi, si non pareret Tyrãno, iã resp. interiret. Certè videtur, ꝙ leges quæ sunt cõuenientes reipub. obligẽt, etiã si ferantur à tyrãno, non quidẽ quia à tyranno, latæ, sed ex consensu reipub, cum sanctius sit vt seruentur leges à tyranno latæ, quam quòd nullæ seruentur Et profectò esset in apertam perniciem reipublicæ, si principes, qui nõ habent iustum titulum, occuparent regnum, quòd nulla essent iudicia, nec aliquo modo possent malefactores puniri, aut coerceri, cum non sit tyrannus iudex legitimus, si leges eius non obligant.

Vltima pars conclusionis est, Quod * præcepta 24
parentum eodem modo obligant, sicut leges ciuiles, & præcepta maritorum in vxores. Probatur,

de filijs. Nam ſicut præcipitur obedire præpoſitis ita commendatur obędire parentibus: vt patet ex illo, Filij obedite parentibus, Ephesi. 6. & Colo. 3. ergo ſi eſt culpa non parere præpoſitis, etiam erit peccatum non obedire parentibus. Et ad Roma. 1 inter crimina & peccata, in quæ Deus dicit permiſiſſe gentes incidire, annumeratur, & hoc, Parētibus non obedientes. Item, quia leges præcipiūt obedientiam parentum: ergo ſi leges obligant ad culpam, etiam erit culpa non obedire parentibus Et certe hoc videtur incluſum in illo pręcepto de honoratione parentum, & ſicvt ſupra, dictum eſt quod leges aliquando quidem obligant ad mortale, aliquando verò ad veniale, ita videtur dicendum de præceptis parentum. Vnde certe ſi pater aliquid præciperet, quod multum referret ad adminiſtrationem familiæ, tranſgreſsio illius videtur mortalis, imò etiam in ijs, quæ ſpectant ad diſpoſitionem ipſius filij. Sed ſicut dictū eſt, quod nò omnis lex obligat, ad culpam, puta illa, in qua rex plus dirigit, quàm præcipit, multo magis hoc habet vim de parentibus, qui non ſemper volunt exigere debitum obedientiæ, ſed ſolùm præcipiētes aliquid, volunt ſignificare voluntatem ſuam.

Aduertendum tamen eſt, cum familia ſit pars reipublicæ, quòd leges poſſunt determinare, in quibus filij teneantur obedire parentibus, & in quibus non oporteat, ſicut determinauerunt vſque

que

que ad quam ætatem, & ſic in alijs non erit culpa non obedire parentibus: ſic etiã ad leges ſpectat determinare qua pœna poſſet caſtigare pater filium inobedientem & coercere ne vltra liceat patri progredri. De præceptis autem virorum circa vxores probari poteſt. Nam alias non poterit cõſtare familia, niſi ſit vnum caput, cui cęteri parere teneantur: hoc autem eſt vir, qui eſt caput domus & vxoris, ad Ephe. 5. Et ibidem. Mulieres ſuis viris ſubditæ ſint ſicut Dño. Et poſtea dicit, Vxor autem timeat virum ſuum. Item quia leges hoc iubent, ergo tenentur obedire, & etiam, ad leges ſpectat quomodo, & quo vſque vxor teneatur obedire viro & an poſsit vir vxorem verberibus caſtigare ſicut de filijs diximus determinare.

REVERENDI

patris fratris Francisci à Victoria, de potestate Papę, & cōcilij relectio cum quæstione, Vtrum concilium generale posśit facere decreta, & leges cōdere, quas nec summus pontifex posśit immutare, vel per dispensationem, vel prorsus per abrogationem

Locus relegendus est apud Ioannem, Pasce oues meas. Ioan. c. vlti.

SVMMA.

1 *Papa in quo genere decretum aut canonum nihil poßit immutare dispensando, & multo minus abrogãdo.*

2 *Concilium si declarat aliquid esse de fide, aut de iure diuino: papa in hoc nihil potest declarare, aut immutare, maxime si tale ius spectet ad fidem, vel ad mores ecclesiæ vniuersalis.*

3 *Papa posset dispẽsare ĩ legib⁹ et statutis cõcilij generalis*

4 *Summus pontifex potest non solum dispensare institutis conciliorum, sed in totum aliquando abrogare talem legem, vel statutum.*

Papa

5 *Papa non obſtante decreto irritante concilij, poſſet diſpenſare in ſtatutis eius.*

6 *Papa, diſpenſando in legibus, & decretis, tam conciliorum, quam aliorum pontificum, poſſet errare, & grauiter peccare.*

7 *Papæ non licet diſpenſare in legibus, & decretis conciliorum pro ſuo arbitrio, & ſine cauſa rationabili, etiam vbi nihil continent iuris diuini.*

8 *Papa multo minus poteſt abrogare ſine cauſa rationabili decreta concilij, quàm in eis diſpenſare.*

9 *Lex aliqua etiam poſitiua, poſſet eſſe in eccleſia, & forte aliquæ tales ſunt, in quibus expediret, vt nunquã diſpenſaretur.*

10 *Cõcilium quando, & in quo caſu poſſet declarare, & determinare, & etiam ſtatuere, vt in aliqua lege eccleſiaſtica nunquam diſpenſaretur.*

11 *Concilium videtur non poſſe errare in determinatione, quod in aliqua lege eccleſiaſtica nunquã diſpẽſetur.*

12 *Concilij facta determinatione, quod nunquam in aliqua lege eccleſiaſtica diſpenſetur, an liceret vnquã papæ diſpenſare in tali lege, & vtrũ diſpenſando ex quacunque cauſa, peccaret mortaliter.*

13 *Decretum ſi fieret à concilio, quod in aliquibus legib⁹ eccleſiaſticis nunquam diſpẽſaretur, non deberet apponi in multis legibus, ſed ſolũ in paucis, hiſque grauiſſimis, & valde neceſſarijs.*

14 *Decreto facto per cõciliũ, quod in aliqua lege eccleſiaſtica nunquam diſpenſetur. Si illo non obſtante pa-*

pa diſpenſaret, vt rũ teneret factũ licet male faceret

15 *Sicut Papa peccaret diſpenſans contra decretum concilij, ita etiam peccaret, qui petit diſpenſationem, & vtens illa.*

16 *Pontificis diſpenſationus, ſunt in duplici differentia, & quæ ſint.*

17 *Papa quid poſsit, aut quid non poſsit, non ſpectat ad ſubditos determinare, aut examinare.*

18 *Papæ mandatum, non ſemper obligat ſubditos ad parendum.*

19 *Papa ſi diſpenſaret, in qua caſu ſubditi non tenerentur parere diſpenſationi.*

20 *Papa non deberet ægre ferre ſed potius gaudere, quod fieret aliquod decretum à concilio, quo caueretur, vt in aliqua lege eccleſiaſtica nunquam diſpenſaretur.*

21 *Papæ mandatis, an liceat reſiſtere per appellationẽ ad futurum concilium.*

22 *Pontificis mandatis reſiſtere, & non parere, non videtur permittendum cuicunque priuato ſua authoritate, etiam ſi huiuſmodi mandata eſſent contra determinationem concilij.*

23 *Papa ſi facta declaratione, & decreto a concilio, contrarium mandaret, quid agendum.*

24 *Concilium, quando, & in quo caſu poſset cõuocari, & congregari contra voluntatem Papæ.*

25 *Concilium quæ maximè debeat cauere, ſi quando decretum aliquod eſſet faciendum, vt Papæ authoritas illibata conſeruetur.*

Pro par-

PRO parte affirmatiua quæstionis arguitur, Quia concilium est supra papam, ergo papa non potest immutare decreta illius. Consequentia patet, quia par in parem nõ habet imperium. c. innotuit. de electiõn. ergo multo minus inferior in superiorem. Antecedens est cõmunis sententia Parisiensium, & multorum doctorum. Et confirmatur consequentia, Quia aliâs eadem ratione posset defendi, ꝙ episcopus posset dispensare in legibus papæ, imò & in legibus papæ, imò & in legibus conciliorum. si enim papa cùm sit inferior, nihilominus potest dispensare, aut abrogare legem concilij: ergo non obstabit etiam, quòd episcopus licet sit inferior, possit etiam dispensare. Et confirmatur iterum, saltem recepta illa opinione de superioritate concilij, videtur omnino sequenda pars affirmatiua: sed illa opinio est probabilis, ergo etiam hæc. Confirmatur, Quia dato ꝙ sint pares potestates, par in parẽ non habet imperium, vt in dicto c. innotuit. ergo non potest tollere quod concilium sanciuit. vnde videtur, quòd cõcilium in hac causa posset dicere Pontifici, quod Hebręi responderunt Moysi, Exo. 2. Quis te cõstituit principem & Iudicem super nos? Et summus Pontifex debet meminisse illius responsi Domini nostri: Quis me constituit Iudicem super vos? Luc. 12.

In contrarium est, Quia dispensatio & abrogatio legis tempore & loco opportuno est pascere gregẽ. omnis enim actus iurisdictionis est actus pastoris. sed summus Pontifex est vniuersalis pastor, iuxta verba proposita Ioan. 21. Pasce oues meas. Et in concilio Calcedonensi acclamatum est Põtifici Leoni Apostolico œcumenico.i.vniuersali. Et Matth. 18. Quodcunq; solueris super terram, &c. Sed dispensare est soluere obligationem.ergo.Notandum primò quòd (vt ponit Herueus d.47.) prim.sent.differentia est inter abrogare, & dispensare, & interpretari, pro quo vide Syluestrum in verbo papa.§.16.Notandum secundò quòd omnes doctores distingunt, specialiter S. Tho.quotlibeto.4.ar.13.& multis alijs locis, ꝙ duplex est genus canonum & decretorum, siue sint conciliorum, siue sint sanctorum, patrum, & est vnum genus canonum re vera de iure diuino, sicut qui pertinent ad articulos fidei, & ad substantiam sacramentorum, aut qui necessariam & manifestam habent connexionem ad legem diuinã seu naturalem, & pertinentia ad bonos mores.

1 Et vt certo ordine ac more theologico procedamus, sit prima propositio. In * hoc genere decretorum aut canonum Papa nihil potest immutare dispensando, & multo minus abrogãdo. Cõclusio est omnium theologorum absq; cõtrouersia, quicquid Canonistæ disputent. Et ponit eam S.Tho.

S.Tho.in multis locis,vt in quotlibeto vbi ſuprà, & in primo ſentent.d.47.& in.3.ſenten.d.37.vide verba eius.1.2.q.97.art.4.ad tertium.&. q.100.art. 8.& poteſt breuiter probari, quia ius naturale eſt immutabile, & vt habetur in decretis d. 5. cap. 1. naturale ius ſemper permanet. & Eſa. 24. contra eos qui timere tentauerunt immutare ius naturale,dicitur quòd tranſgreſsi ſunt leges,mutauerũt ius, diſsipauerunt fœdus ſempiternum, &c. Sed ius diuinum etiam poſitiuum habet eandem vim ſicut naturale, quia ius naturale non habet vim, niſi quia latum eſt authoritate diuina: aliâs non eſſet obligatorium,quicquid dicat Gregorius: cũ obligatio eſſe non poſsit niſi à ſuperiore: ergo ſimpliciter in iure diuino non cadit diſpenſatio humana.

Pro maiori tamen & breuiori declaratione arguo contra iſtam propoſitionem. Primò, Papa poteſt diſpenſare in matrimonio rato non conſummato, & inſolubilitas matrimonij eſt de iure diuino:ergo poteſt diſpenſare in iure diuino Maior probatur, Quia votum ſolenne dirimit matrimonium ratum,vt patet in c.ex publico. de conuerſione coniugatorum. Sed votum ſolẽne eſt de iure poſitiuo,vt patet in c.vnico de voto in.6. ergo ius poſitiuum tollit ius diuinũ. Minor patet ex illo,Quos Deus coniunxit,homo non ſeparet Matth.19.&.1.ad Corinth.7.Secundò argumẽto

Papa diſpenſat in gradibus prohibitis iure diuino:ergo. Antecedens patet. Quia accipere relictā fratris eſt prohibitum iure diuino, vt patet Leuit. 18. Vxorem fratris ſui nullus accipiat. Et eodem modo accipere amitam, vel materteram ibidem expreſsè prohibetur:& tamen Papa diſpenſat in iſtis: ergo. Tertiò papa diſpenſat in voto ſaltem ſimplici,vt patet ex vſu,& in titulo de voto & voti redemptione:& tamen ſeruare votum eſt de iure diuino, ſi quid vouiſti, ne moreris reddere diſplicet enim Deo infidelis & ſtulta promiſsio,Ecclesiaſtici. 5. Idem expreſsè Deutero. 23. Quartò papa diſpenſat cum bigamo,& homicida,ſed tales ſunt irregulares de iure diuino, vt patet. 1. ad Timo.3. Oportet epiſcopum vnius eſſe vxoris virum,non percuſſorem, quod gloſſa, & omnes doctores intelligūt de presbyteris:quod patet, quia ſtatim ſubdit, diaconos ſimiliter pudicos, nulla alia mentione facta de presbyteris. Confirmatur, Quis talis irregularitas nō tollitur per baptiſmū, ſicut aliæ irregularitates,vt doctores dicunt in.4. diſtin.27. ex authoritate Auguſtini Ambroſij & omnium doctorum theologorum, & canoniſtarum. Et quòd poſsit diſpenſare cum bigamo, tenet S.Tho.in.4.diſtin.27.q.3.art.3. & in quodlibeto.4.q.13.& doctores extra de bigamis capitu.nuper.& capitu.fina.&.d.34.capitu.lector.gloſſ.dicit Lucium papam diſpenſaſſe cum archiepiſco-

po Panormitano bigamo. Et cum homicida posse etiam dispensari. tenet Abbas in capit. sicut dignum de homicidio, dicens communiter hoc teneri per doctores: nec de hoc dubitant theologi. Quintò, papa est vicarius Christi ex themate, Pasce oues meas: & ex illo, Quodcunq; solueris super terram, &c. & habetur in cap. Inter corporalia. de translatione episcopi. & in cap. 1. de homicidio in. 6. Imò Paulus de omnibus Apostolis ait 2. ad Corinth. 6. Pro Christo fungimur legatione &c. Et Dominus expresse, Qui vos audit, me audit, &c. Et sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos. sed vicarius & delegatus potest quicquid potest principalis, nisi sit ei prohibitum specialiter, vt extra. de officio delegati, & de officio vicarij, per totum. sed nõ inuenitur vbi sit prohibita hæc dispensatio Papæ, ergo. Confirmatur; Quia Apostoli dispensauerunt in lege diuina, aut in baptismo, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ipsi enim baptizabant in nomine Iesu. Et Petrus occidit Ananiam & Sapphiram. Actu. 5.

Ad primum igitur argumẽtum cõmunis schola theologorum in. 4. d. 27. negat maiorem, scilicet qꝫ Papa possit dispensare: sed in contrarium sunt multi doctores canonistarum in d. c. ex publico. & cùm illis Cardinalis Caietanus in particulari opusculo super hoc: & nostris temporibus dicitur factum à Clemente. 7. sed nihil refert quã opinio-

opinionem teneamus, si enim canonistarum, cõ-
13 sequenter oportet dicere, ꝙ insolubilitas matrimonij ante consummationem non est de iure diuino: & illa verba Saluatoris Matth.19. exponuntur de matrimonio iam consummato: quamuis aliter posset responderi, vt dicemus in solutione ad quartum. Si verò opinionem theologorum teneamus, quæ probabilior videtur, quia aliâs partes per se possent dirimere matrimonium, & matrimoniũ sequens teneret, etiam inter fideles, &c. tunc ad rationem de ingressu religionis dicimus, ꝙ hoc est de iure diuino, ꝙ professio dirimat matrimoniũ, quod ius diuinũ cõstat ex authoritate Dei, & vsu ecclesiæ. Votum autem solenne est de iure positiuo quantum ad determinationẽ & modum, puta qua ætate, & quo ordine, quo tempore, &c. sed non quantum ad substantiam suam.

Ad secundum argumentum aliqui, vt archiepiscopus Floren.3.p.tit.1.cap.14.& Palud.in.4.d.40. videntur tenere, quòd in omnibus gradibus prohibitis in Leuitico papa non possit dispensa-
14 re. & Hoc reputat Syluester probabilius. Sed oppositum est longe probabilius. vt tenet Caieta. 22.quæstio. 154. arti.9. & determinatum fuit Romæ his diebus in causa regis Angliç. & ideo hanc opinionem tenendo, respondetur ad argumenta, quòd præcepta veteris legis, quæ non sunt de iure naturali, omnia cessauerunt, nec plus habent

vim

vim obligatoriam præcepta iudicialia, quàm cæremonialia, vt omnes doctores tenent, & necessarium est tenere, quia Paulus ita determinat ad Hebræ.7. Translato enim sacerdotio, necesse est, vt translatio Legis fiat, quod habetur in cap. trãslato de constitutionibus. & tenet S. Thom. in.12. quæstio.103.arti.3. Probat enim ibi Paulus, quòd sacerdotium Christi est aliud à sacerdotio veteris legis, & per consequens quòd lex vetus expirauit: & idem probat ad Hebræ.8. per hoc quòd Dominus vocat testamẽtum nouum: ex quo arguit Paulus, quòd antiquum testamentum interijt. Dico ergo, quòd aliqui gradus prohibiti in Leuitico, non sunt de iure naturali. Imo Caietanus tenet, quòd nullus præter primum in linea recta.

Ad tertium, nota quòd propter agumentum hoc multi tenent, quòd papa propriè non potest dispensare in votis. Quia dispensatio propriè, vt suprà diximus, est relaxatio iuris, & obligationẽ voti certũ est nõ esse de iure positiuo: ergo dispẽsatio voti est relaxatio iuris diuini: qđ videtur durũ. Vnde dicũt, ꝙ nunquam potest dispensare in voto, nisi vel votũ ipsum fiat, aut sit illicitũ vel inutile, aut maioris boni impedimentũ: hoc autem non est relaxare ius diuinum, sed interpretari, quod non est propriè dispensare. In illis enim casibus re vera tale votum non est obligatorium iure diuino. imò si constat, quilibet potest pro-

prio

prio arbitrio non implere tale votum. Et huius ſententiæ videtur fuiſſe S. Tho. in. 2. 2. q. 88. art. 10. ad tertium, vbi diſerte determinat, ꝙ non cadit diſpenſatio in voto, niſi quia eſt ſimpliciter malum aut inutile, aut maioris boni impedimētum. Imò hoc dicit eſſe propriè diſpenſationem. Et vtinam hæc opinio non ſit vera.

In contrarium tamen eſt cōmunis opinio, ſcilicet ꝙ poteſt etiam tollere obligationem. Et probatur, Irritatio voti eſt de iure poſitiuo, & non diuino ius enim poſitiuum dat licentism parentibus vſq; ad certam ętatē: & tamen irritatio non interpretatur, ſed verè tollit obligationem voti. Et tunc ad argumentum reſpondent āliqui, ꝙ duplex eſt ius diuinum, quoddam abſolutum & independens, quod ſcilicet, nō ſupponit actum humanum, vt præceptum de baptiſmo, de euchariſtia, quo omnes obligantur, nec eius obligatio pēdet ex humano actu, aut iudicio. Aliud eſt dependens ex humano actu, quod ſcilicet non obligat niſi mediante actu humano. nullum enim ius diuinum obligat ad ingrediendum religionem, ſed ſi quis promittat eam, obligatur iure diuino implere promiſſum. Ex qua diſtinctione reſpondetur ad argumentum, quòd in iure diuino non dependenti nō poteſt papa diſpenſare, ſed bene in iure diuino dependenti. quia habet poteſtatem tollendi id quod per hominis voluntatem inductum

ctum eſt. Probabilis eſt iſte modus reſpondendi, ſed qui poſsit tamen impugnari. Melius tamen videtur reſpondere vt reſpondet S. Tho. in.22.q. 88.arti.10.ad ſecundum,vbi ſic arguit. In ijs, quæ ſunt in lege naturæ, & in præceptis diuinis non poteſt per hominem diſpenſari, & præcipuè in præceptis primæ tabulæ. Sed implere votum eſt de lege naturæ,& lege diuina,vt ſuprà probatum eſt.ergo in voto diſpenſari nón poteſt.Reſpondetur quòd ſicut de iure naturæ tenetur homo implere votum, ita & ex ijſdem tenetur obedire ſuperioris legi & mandato.Et tamen cùm diſpenſatur in aliqua lege humana, non fit vt legi humanæ non obediatur,quod eſt contra legem naturę & mandatum diuinum: ſed fit, vt hoc quod erat lex, non ſit lex in hoc caſu : ita etiam authoritate ſuperioris diſpenſantis fit vt hoc quod continebatur ſub voto,non contineatur inquantum determinatur in hoc caſu, hoc non eſſe congruam materiam voti. Et ideo prælatus ſic diſpenſans, non diſpenſat in præcepto iuris naturalis vel diuini,ſed determinat id quod cadebat ſub obligatione deliberationis humanæ: quæ non potuit omnia aſpicere,iam nõ cadat.vnde patet, quòd S. Tho. facit idem iudicium de voto & de lege humana,ita vt talis obligatio ſit quaſi peculiari legi iſte obligaretur : & ita diſpenſatio in voto eſt diſpẽſatio in actu humano.Itaq; videtur ꝙ duplex

sit obligatio diuina & humana. Humana etiam est duplex, ex lege, & ex voto.

Aliter potest dici, q cum votum nõ sit nisi promissio quædam, Idem videtur dicendum de hac pmissione, & de alijs. Qui enim promisit aliquid tenetur seruare promissum de iure naturali, vt S. Tho. dicit in, 22. q. 88. ar. 3. ad. 1. In promissione autem humana potest ille, cuius interest, remittere & liberare promittentem â redditione promissi. hoc autem non est abrogare, vel dispensare in lege diuina, & per cõsequens nec si superior in hoc dispensat, est dispensare in lege diuina, & si Deus ipse remitteret votum, non esset dispensatio in lege diuina de impletione voti. Ita ergo quia papa habet vices Dei; potest remittere debitum ex rationabili causa, nec ex hoc dispensat in lege diuina. Confirmatur, Episcopus potest dispensare in voto, vt certũ est, & sic dato, quòd disputetur de Papa, non dubitatur quòd episcopus non posit dispensare in lege diuina. Et sic propter dispensationem voti non oportet dicere, quòd Papa possit dispensare in lege diuina.

Ad quartum breuiter & faciliter respondetur, quòd in scriptura sacra sunt aliqua decreta & mandata iuris diuini, idest authoritate diuina lata, quamuis ab Apostolis, sicut de extrema vnctione dicunt doctores, quòd est sacramentum iuris diuini, sed promulgatum Iacobi. 5. Et Apo-

ſtolus.1. ad Corinthio.7. Iis qui matrimonio ſunt iuncti,præcipio non ego,ſed Dominus,vxorem à viro nõ diſcedere.Alia ſunt ſtatuta ab Apoſtolis ipſis,vt Paulus ſtatim vbi ſuprà, Nam cæteris dico ego,non Dominus, ſi quis habet vxorem infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, nõ dimittat illam.Et non eſt dubitãdum, quòd Apoſtoli multa diſpoſuerint ſua authoritate, ſicut nũc pontifices faciunt. Et Pau.1. ad Corinth.11. Cùm venero, cætera diſponam. Et in his non eſt dubitandum quin ſucceſſores Apoſtolorum habeãt authoritatem diſpenſandi huiuſmodi ergo ſunt ſtatuta de bigamia & homicidio. Et de vtroque patet primò,Quia irregularitas illorum non eſt de iure naturali abſolutè, vt conſtat: in noua autem lege non ſunt præcepta negatiua, aut prohibitiua,niſi iuris naturalis,vt docet S.Tho.12.q.108.art.1.& ideo dicitur lex libertatis Iacobi.1. & 2.& irregularitas homicidij tollitur per baptiſmũ d.5. cap. ſi quis per baptiſmum. ſecundum Innocentium, Gofredum, & Guilielmum, & omnes theologos,in.4.d.ſi verò eſſet de iure naturali aut diuino,tolli non poſſet ergo. Et præterea ſi homicida, aut bigamus ordinaretur etiam abſq; diſpẽſatione, manet ordinatus, & reciperet characterem,vt Doctores determinant in.4. Ergo illa irregularitas non eſt de iure diuino, aliàs non teneret factum.ſicut ſi mulier ordinaretur, non tene-

ret ordinatio, nec valeret. & ſic papa poteſt diſpẽſare, cùm ſit de iure poſitiuo. Confirmatur, Illa quæ conſtituta ſunt ab Apoſtolis, non ſunt de iure diuino: quia etiam in concilio Apoſtolorum Actorum 15. dicitur, Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere vobis quàm hæc neceſſaria, vt abſtineatis ab immolatis ſimulachrorum & ſanguine, & ſuffocato. Etiam nulla eſt: nõ potuiſſet aũt ceſſare ſi fuiſſet de iure diuino: ergo.

Ad quintum reſpondetur, quòd verum eſt, ꝙ Papa eſt vicarius & legatus Chriſti. & nego conſequentiam: non enim infertur, Eſt vicarius Chriſti, ergo poteſt quicquid poteſt Chriſtus: nec vnquam aliquis tribuit hanc licentiam papæ. Et ad probationem reſpondetur, quòd è contrario vicarius non habet quod non prohibetur, ſed ſolùm quod conceditur. Chriſtus autem non conceſsit ſolutionem aut relaxationem mandatorum ſuorum, ſed ſolùm miniſterium & diſpenſationem illorum, vt ait Apoſtolus. 1. ad Corint. 3. Quid igitur eſt Apollo, quid verò Paulus? miniſtri eius, cui credidiſtis. & capitu. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores, &c. & officium Apoſtolorum Paulus ſemper vocat miniſterium, &. 2. ad Corinthi. 6. In omnibus exhibeamus nos ſicut Dei miniſtros. certè ſi quis mãdata eius relaxaret, non ſe haberet ſicut Dei miniſter, ſed ſicut æqualis, aut potius ſuperior. Item

com-

commiſſum eſt Pontifici remittere peccata contra præcepta admiſſa, non autem relaxatio mandatorum. Et. 1. ad Corint. 3. Fundamentum aliud nemo ponere poteſt, præter id, quod poſitum eſt quod eſt Chriſtus Ieſus, id eſt fides & lex. Illud oportet, vt maneat immutatum, & illibatum, prelati autem poſſunt ædificare, aurum, argentum, lapides pretioſos. Et tunc diceretur rectè, Obedire oportet plus Deo quàm hominibus. Item, Nunquam fuit talis authoritas diſpenſandi in minimo præcepto ceremoniali, tamen erant pontifices & gubernatores eccleſiæ: & ad hoc facit illud, Vnum iota, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Item ratione, Quia diſpenſatio in lege ſpectat ſolùm ad legiſlatorem, vel ſuperiorem vel ad illum cui ſpecialiter commiſerint ipſi vt aſſerit Sanctus Tho. 12. q. 97. arti. 10. ad tertium. Manet ergo concluſio tanquam certa & firma, quòd in primo genere præceptorum concilij, ſcilicet quæ ſunt iuris diuini, Papa non poteſt diſpenſare. & totum confirmatur ex. c. contra. 25. q. 1. vbi Zozimus papa dicit, Contra ſtatuta ſanctorum Patrum condere aliquid aut immutare nec huius quidem ſedis poteſt authoritas. Idem habetur in capitulo, cùm ad monaſterium, de ſtatu monachorum.

Sed dato quòd ita ſit, quòd papa non poteſt aliquid immutare in ijs, quæ ſunt iuris diuini, ta-

men ad papam vel concilium spectet interpretari.& declarare tale ius, adhuc posset dubitari, Et item, an si concilium aliquod determinet aliquid esse de fide, aut de iure diuino, papa poßit hoc aliter declarare. sed in hoc priori nulla est contẽtio,
2 & ideo breuiter sit secunda propositio. Si*concilium declarat aliquid esse de fide, aut de iure diuino, papa in hoc nihil potest aliter declarare, aut immutare, maximè si tale ius spectet ad fidẽ, vel ad mores ecclesiæ vniuersalis. Probatur, Quia in illis conciliũ errare non potest, iuxta promissum Luc.22.Ego oraui pro te,&c.& Mat.18. vbicunq; fuerint duo, vel tres,&c.& non minus est spiritus sanctus in quocunq; concilio generali, quàm in concilio Apostolorum, vbi spiritus sanctus aßistebat iuxta illud Act.15. Visum est Spiritui sancto,&c.Confirmatur, Quiá si in illis conciliũ errare posset, & papa errare posset, etsi vtrũq; errare posset, standũ esset potiùs cõcilio. Sicut ergo postquã determinatũ fuit in concilio Apostolorũ, ꝙ legalia erãt extincta, nõ potuit Petrus aliter definire: ita in quocunq; concilio generali. Et patet, Quia si errare posset, non esset ecclesia fundata supra firmam petram, cùm semper maneret dubia, & vacillaret, nec Euangelium esset certũ, cui Augustinus dicit se non crediturum nisi propter authoritatem ecclesię:& non posset Petrus cõfirmare fratres suos, nec essent lux mundi, Matth.5.nec

esset

esset vera promissio Spiritus sancti. Quem ego, inquit, mittam vobis à Patre, ille vos docebit omnia. Aliud genus canonum & decretorum est, quæ omnino sunt extra ius naturale,& diuinum, sed spectant,& sunt vtilia ad conseruationem iuris naturalis & diuini. Suppono enim, quod prælati in ecclesia possunt condere leges etiam obligatorias multo magis quàm principes seculares, qui hoc possunt, vt patet apud Paulum ad Roma. 13. & ex beato Petro. 1. Petri. 2. & patet ex illo, Qui vos audit, me audit. Luc. 10. Et super cathedram Moysi, Matth. 23. & Paul. ad Hebræ. 13. Obedite præpositis vestris. Nec de hoc est aliqua contentio inter catholicos, quanquam sit cum nouis hæreticis huius temporis; & licet sit solus vnus doctor theologus, scilicet Gerson inter recentiores, qui videtur dicere, quòd papa non posit ferre leges obligatorias, nisi sequãtur ex iure diuino, vel naturali, sed ille non auditur à theologis in hac parte,& quædam alia tenet profectò male sonantia in doctrina theologica: quod si prælati hoc possunt, multo magis concilia.

De hoc ergo genere vertitur maximè in dubium, vtrum papa posit immutare, aut dispẽsando, aut abrogãdo, vt de ieiunio quadragesimæ, de horis canonicis, & similib⁹: de quibus sit tertia propositio, Papa potest dispensare in legibus, & statutis concilij generalis. Pro huius conclusionis 3

probatione est notandum, quòd de comparatione potestatis papæ & concilij est duplex sententia, altera est S. Tho. & sequacium multorum: & aliorum tam in theologia quàm in iure canonico, quòd papa est supra concilium, & altera est communis sententia Parisiensium, & multorum etiam doctorum in theologia & canonibus, vt Panormi. & aliorum, contraria, quòd concilium est supra papam: non tamen est locus nũc disputandi quæ illarum sit verior, quia non de hoc agitur. Puto vtranque esse probabilem opinionem: & quia quælibet habet magnos assertores, non oportet in quæstione proposita procedere solùm ex altera opinione, sed statuere quid dicendum, quamcunque sententiam sequamur. Et ideo dico conclusionem positam esse veram, non solùm tenendo primam opinionem, sed etiam secundam. Et probatur primò, Quia leges humanæ sunt de humanis actibus, qui sunt pro temporum & personarum conditione variabiles, & quod in communi expedit, vni persone, vel in aliquo casu non conuenit, vel in alio tempore, vt ait Augusti. 1. De libero arbitrio. Et hæc est causa, quare Aristote. dicit septimo Ethicorum. Necesse est in principe ἐπιείκειαν esse, siue æquitatem, cuius officium est in casibus, vbi tenor legis vergit in detrimentum reipublicæ, discedere à verbis legis: eadem inquam ratione est necesse

in eccleſia eſſe authoritatem diſpenſandi pro loco & tempore.& ita tenet S.Thom.22.q,88.artic. 10.alias multa,quæ pro bono publico ſuntordinata,verterentur in perniciemreipublicæ.vt in cap. regula.d.29.dicitur, quod regula ſanctorũ patrũ pro varietate temporum & locorum temperatur Si ergo huiuſmodidiſpenſatio eſt neceſſaria in republica,dicere quod ſolum reſidet in concilio,abſurdum eſt,cum diſpẽſationes ſint neceſſariæ ordinarie propter variationem caſuum& temporũ Concilium autem non ſæpe poteſt congregari, nec apoſtolos legimus niſi bis coegiſſe concilium ſemel Acto.1.ad electionem Matiæ,& iterũ Actorum.15.ſuper contentione legalium.ergo oportet ꝙ reſideat in papa.Et vniuerſaliter S.Th.12.q.97. art. 4. dicit ꝙ in omni lege hũa poteſt diſpenſari per rectoresreip.Item dato,quòdconcilium eſſet ſupra papam, hoc tamen non eſt intelligendum extenſiue,ideſt,quòd aliquem actum poſsit concilium,in quem papa non poſsit,hoc enim nullo pacto eſt probabile, ſed ſolùm intenſiue, puta ſi contrarium determinaretur, eſſet ſtãdum potius concilio, vel quod papa teneretur parere cõcilio & non è cõtrario.Cum igitur conciliumpoſſet diſpenſare in ſuis decretis,ergo etiam papa poterit. Item alias non eſſet papa. Hoc namq; omnes intelligunt per papam,in quo omnispoteſtas eccleſiaſtica reſidet, ſi enim diſpenſatio in legibus ec-

cleſiaſticis eximeretur à papa,iam poteſtas papę eſt particularis, & non vniuerſalis.Item eſt vicarius Chriſti(vt ſupra probatum eſt)ergo habet generalem adminiſtrationem ad omnia,Item papa eſt generalis commiſſarius Dei, aſſumptus in plenitudinem poteſtatis.2.q.6.qui ſe ſcit.&. 24. q.5. quodcunque ergo poteſt in omnem actum iuriſdictionis. Item cùm concilium poſsit diſpenſare in ſuis legibus,ſaltem concilium poſſet hanc poteſtatem commitere ſuo legato,ſeu vicario.Si ergo ſummus pontifex non poſſet diſpenſare, & ille legatus poſsit,iã daretur in eccleſia aliquis prælatus maior papa:& ſic papa non eſſet ſupremus, & omnino eſſet ſacrilegium dicere, quòd concilium poſsit conſtituere in eccleſia aliquam poteſtatem ſuperiorem papa,quem Chriſtus cõſtituit Itemcõcluſio firmiter probatur teſtimonijs ſupra inductis,Ioan.21.Paſce oues meas.& Matthæ.18. Quodcunque ſolueris ſuper terram diſpẽſare autẽ paſcere eſt,& ſoluere. Vltimo probatur, Quia impedimẽta,quę impediũt,& dirimũt matrimonium de iure poſitiuo,vt aliqui gradus conſanguinitatis,& affinitatis, ſunt ex authoritate conciliorum,vt patet extra.de conſangui. & affini.capit. non debet & 35.quæſtio.3. de affinitate.& in multis capitu.eadẽ cauſa & quæſtione.Et tamen quotidie papa diſpenſat, ſaltem in.3. gradu &.4.nec quiſquam dubitat,quin factum teneat,& eſt ſen-
tentia

tentia omniū doctorum. Et habetur expresse in capitu. quod dilectio. & in capit. quia circa de cō sangui. & affini. & 35. q. 3. quædā lex. §. quod scripsi. Hanc conclusionem ponit S. Tho. in opusculo contra impugnantes religionē. Omnia, inquit statuta sanctorum Patrum sunt relicta dispensationi papæ, vt posit ea mutare, vel dispensare secundum opportunitatem temporum & negotiorum. Et illud Zozini. 25. quæstio. 7. contra statuta Patrum, vt supra dicitur, intelligendum de statutis spectantibus ad ius diuinum. Et hæc est sententia expressa domini Archiepiscopi Rhemensis libro de Synodis capitu. 39. facultatem, inquit, temperandorum siue mutandorum canonum potestati Romani pontificis adiacere non dubitamus

Quarta propositio, Summus * Pontifex non 4
solum potest dispensare in statutis conciliorum, sed in totum, etiam aliquando abrogare aliquam talem legem, vel statutum. Hæc patet ex præcedenti & eius probatione. Quia aliquando expedit abrogatio alicuius legis ad rectam gubernationem ecclesiæ, vt in capitu. non debet. de consanguinitate & affinitate. & in capit. alma mater. de sententia excommunicatio. vnde cum cōcilium generale congregari ex toto orbe difficilè posit, oportet quòd sit in ecclesia aliqua potestas, quæ hæc posit. Et confirmatur tertia & quarta cōclusio. Non enim videtur, quin summus pōtifex pos

sit, ꝙ

prio arbitrio non implere tale votum. Et huius ſententiæ videtur fuiſſe S.Tho.in.2.2.q.88.art.10. ad tertium, vbi diſerte determinat, ꝙ non cadit diſpenſatio in voto, niſi quia eſt ſimpliciter malum aut inutile, aut maioris boni impedimẽtum. Imò hoc dicit eſſe propriè diſpenſationem. Et vtinam hæc opinio non ſit vera.

In contrarium tamen eſt cōmunis opinio, ſcilicet ꝙ poteſt etiam tollere obligationem. Et probatur, Irritatio voti eſt de iure poſitiuo, & non diuino ius enim poſitiuum dat licentism parentibus vſq; ad certam ętatẽ: & tamen irritatio non interpretatur, ſed verè tollit obligationem voti. Et tunc ad argumentum reſpondent aliqui, ꝙ duplex eſt ius diuinum, quoddam abſolutum & independens, quod ſcilicet, nō ſupponit actum humanum, vt præceptum de baptiſmo, de euchariſtia, quo omnes obligantur, nec eius obligatio pẽdet ex humano actu, aut iudicio. Aliud eſt dependens ex humano actu, quod ſcilicet non obligat niſi mediante actu humano. nullum enim ius diuinum obligat ad ingrediendum religionem, ſed ſi quis promittat eam, obligatur iure diuino implere promiſſum. Ex qua diſtinctione reſpondetur ad argumentum, quòd in iure diuino non dependenti nō poteſt papa diſpenſare, ſed bene in iure diuino dependenti. quia habet poteſtatem tollendi id quod per hominis voluntatem indu-

ctum

ctum est. Probabilis est iste modus respondendi, sed qui posit tamen impugnari. Melius tamen videtur respondere vt respondet S. Tho. in.22.q. 88.arti.10.ad secundum, vbi sic arguit. In ijs, quæ sunt in lege naturæ, & in præceptis diuinis non potest per hominem dispensari, & præcipuè in præceptis primæ tabulæ. Sed implere votum est de lege naturæ, & lege diuina, vt suprà probatum est. ergo in voto dispensari nón potest. Respondetur quòd sicut de iure naturæ tenetur homo implere votum, ita & ex ijsdem tenetur obedire superioris legi & mandato. Et tamen cùm dispensatur in aliqua lege humana, non fit vt legi humanæ non obediatur, quod est contra legem naturę & mandatum diuinum: sed fit, vt hoc quod erat lex, non sit lex in hoc casu: ita etiam authoritate superioris dispensantis fit vt hoc quod continebatur sub voto, non contineatur inquantum determinatur in hoc casu, hoc non esse congruam materiam voti. Et ideo prælatus sic dispensans, non dispensat in præcepto iuris naturalis vel diuini, sed determinat id quod cadebat sub obligatione deliberationis humanæ: quæ non potuit omnia aspicere, iam nō cadat. vnde patet, quòd S. Tho. facit idem iudicium de voto & de lege humana, ita vt talis obligatio sit quasi peculiari legi iste obligaretur: & ita dispensatio in voto est dispēsatio in actu humano. Itaq; videtur ꝙ duplex

ſit obligatio diuina & humana. Humana etiam eſt duplex, ex lege, & ex voto.

Aliter poteſt dici, q̃ cum votum nõ ſit niſi promiſsio quædam, Idem videtur dicendum de hac ꝓmiſsione, & de alijs. Qui enim promiſit aliquid tenetur ſeruare promiſſum de iure naturali, vt S. Tho. dicit in, 22. q. 88. ar. 3. ad. 1. In promiſsione autem humana poteſt ille, cuius intereſt, remittere & liberare promittentem â redditione promiſsi. hoc autem non eſt abrogare, vel diſpenſare in lege diuina, & per cõſequens nec ſi ſuperior in hoc diſpenſat, eſt diſpenſare in lege diuina, & ſi Deus ipſe remitteret votum, non eſſet diſpenſatio in lege diuina de impletione voti. Ita ergo quia papa habet vices Dei; poteſt remittere debitum ex rationabili cauſa, nec ex hoc diſpenſat in lege diuina. Confirmatur, Epiſcopus poteſt diſpenſare in voto, vt certũ eſt, & ſic dato, quòd diſputetur de Papa, non dubitatur quòd epiſcopus non poſsit diſpenſare in lege diuina. Et ſic propter diſpenſationem voti non oportet dicere, quòd Papa poſſit diſpenſare in lege diuina.

Ad quartum breuiter & faciliter reſpondetur, quòd in ſcriptura ſacra ſunt aliqua decreta & mandata iuris diuini, ideſt authoritate diuina lata, quamuis ab Apoſtolis, ſicut de extrema vnctione dicunt doctores, quòd eſt ſacramentum iuris diuini, ſed promulgatum Iacobi. 5. Et Apo-

ſtolus. 1. ad Corinthio. 7. Iis qui matrimonio ſunt iuncti, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro nō diſcedere. Alia ſunt ſtatuta ab Apoſtolis ipſis, vt Paulus ſtatim vbi ſuprà, Nam cæteris dico ego, non Dominus, ſi quis habet vxorem infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, nō dimittat illam. Et non eſt dubitādum, quòd Apoſtoli multa diſpoſuerint ſua authoritate, ſicut nūc pontifices faciunt. Et Pau. 1. ad Corinth. 11. Cùm venero, cætera diſponam. Et in his non eſt dubitandum quin ſucceſſores Apoſtolorum habeāt authoritatem diſpenſandi huiuſmodi ergo ſunt ſtatuta de bigamia & homicidio. Et de vtroque patet primò, Quia irregularitas illorum non eſt de iure naturali abſolutè, vt conſtat: in noua autem lege non ſunt præcepta negatiua, aut prohibitiua, niſi iuris naturalis, vt docet S. Tho. 12. q. 108. art. 1. & ideo dicitur lex libertatis Iacobi. 1. & 2. & irregularitas homicidij tollitur per baptiſmū d. 5. cap. ſiquis per baptiſmum. ſecundum Innocentium, Gofredum, & Guilielmum, & omnes theologos, in. 4. d. ſi verò eſſet de iure naturali aut diuino, tolli non poſſet ergo. Et præterea ſi homicida, aut bigamus ordinaretur etiam abſq; diſpēſatione, manet ordinatus, & reciperet characterem; vt Doctores determinant in. 4. Ergo illa irregularitas non eſt de iure diuino, aliàs non teneret factum. ſicut ſi mulier ordinaretur, non tene-

ret ordinatio, nec valeret. & sic papa potest dispẽsare, cùm sit de iure positiuo. Confirmatur, Illa quæ constituta sunt ab Apostolis, non sunt de iure diuino: quia etiam in concilio Apostolorum Actorum 15. dicitur, Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis quàm hæc necessaria, vt abstineatis ab immolatis simulachrorum & sanguine, & suffocato. Etiam nulla est: nõ potuisset aũt cessare si fuisset de iure diuino: ergo.

Ad quintum respondetur, quòd verum est, ꝙ Papa est vicarius & legatus Christi. & nego consequentiam: non enim infertur, Est vicarius Christi, ergo potest quicquid potest Christus: nec vnquam aliquis tribuit hanc licentiam papæ. Et ad probationem respondetur, quòd ècontrario vicarius non habet quod non prohibetur, sed solùm quod conceditur. Christus autem non concessit solutionem aut relaxationem mandatorum suorum, sed solùm ministerium & dispensationem illorum, vt ait Apostolus. 1. ad Corint. 3. Quid igitur est Apollo, quid verò Paulus? ministri eius, cui credidistis. & capitu. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores, &c. & officium Apostolorum Paulus semper vocat ministerium, &. 2. ad Corinthi. 6. In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros. certè si quis mãdata eius relaxaret, non se haberet sicut Dei minister, sed sicut æqualis, aut potius superior. Item

com-

commiſſum eſt Pontifici remittere peccata contra præcepta admiſſa, non autem relaxatio mandotorum. Et.1.ad Corint.3. Fundamentum aliud nemo ponere poteſt, præter id, quod poſitum eſt. quod eſt Chriſtus Ieſus, id eſt fides & lex. Illud oportet, vt maneat immutatum, & illibatum, prę lati autem poſſunt ædificare, aurum, argentum, lapides pretioſos. Et tunc diceretur rectè, Obedire oportet plus Deo quàm hominibus. Item, Nunquam fuit talis authoritas diſpenſandi in minimo præcepto ceremoniali, tamen erant pontifices & gubernatores eccleſiæ: & ad hoc facit illud, Vnum iota, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Item ratione, Quia diſpenſatio in lege ſpectat ſolùm ad legiſlatorem, vel ſuperiorem vel ad illum cui ſpecialiter commiſerint ipſi vt aſſerit Sanctus Tho.12. q.97. arti. 10. ad tertium. Manet ergo concluſio tanquam certa & firma, quòd in primo genere præceptorum concilij, ſcilicet quæ ſunt iuris diuini, Papa non poteſt diſpenſare. & totum confirmatur ex. c.contra.25.q.1. vbi Zozimus papa dicit, Contra ſtatuta ſanctorum Patrum condere aliquid aut immutare nec huius quidem ſedis poteſt authoritas. Idem habetur in capitulo, cùm ad monaſterium, de ſtatu monachorum.

Sed dato quòd ita ſit, quòd papa non poteſt aliquid immutare in ijs, quæ ſunt iuris diuini, ta-

men ad papam vel concilium ſpectet interpretari.& declarare tale ius, adhuc poſſet dubitari, Et item,an ſi concilium aliquod determinet aliquid eſſe de fide,aut de iure diuino,papa poſsit hoc aliter declarare. ſed in hoc priori nulla eſt cõtẽtio,
2 & ideo breuiter ſit ſecunda propoſitio. Si*concilium declarat aliquid eſſe de fide, aut de iure diuino, papa in hoc nihil poteſt aliter declarare, aut immutare, maximè ſi tale ius ſpectet ad fidẽ, vel ad mores eccleſiæ vniuerſalis. Probatur, Quia in illis conciliũ errare non poteſt, iuxta promiſſum Luc.22.Ego oraui pro te,&c.& Mat.18. vbicunq; fuerint duo, vel tres,&c.& non minus eſt ſpiritus ſanctus in quocunq; concilio generali, quàm in concilio Apoſtolorum, vbi ſpiritus ſanctus aſsiſtebat iuxta illud Act.15. Viſum eſt Spiritui ſancto,&c.Confirmatur,Quia ſi in illis conciliũ errare poſſet, & papa errare poſſet, etſi vtrũq; errare poſſet,ſtandũ eſſet potiùs cõcilio.Sicut ergo poſt quã determinatũ fuit in concilio Apoſtolorũ, ꝙ legalia erãt extincta,nõ potuit Petrus aliter definire: ita in quocunq; concilio generali. Et patet, Quia ſi errare poſſet,non eſſet eccleſia fundata ſupra firmam petram,cùm ſemper maneret dubia, & vacillaret,nec Euangelium eſſet certũ,cui Auguſtinus dicit ſe non crediturum niſi propter authoritatem eccleſię:& non poſſet Petrus cõfirmare fratres ſuos,nec eſſent lux mundi,Matth.5.nec
eſſet

esset vera promissio Spiritus sancti. Quem ego, inquit, mittam vobis à Patre, ille vos docebit omnia. Aliud genus canonum & decretorum est, quæ omnino sunt extra ius naturale, & diuinum, sed spectant, & sunt vtilia ad conseruationem iuris naturalis & diuini. Suppono enim, q̄ prælati in ecclesia possunt condere leges etiam obligatorias multo magis quàm principes seculares, qui hoc possunt, vt patet apud Paulum ad Roma. 13. & ex beato Petro. 1. Petri. 2. & patet ex illo, Qui vos audit, me audit. Luc. 10. Et super cathedram Moysi, Matth. 23. & Paul. ad Hebræ. 13. Obedite præpositis vestris. Nec de hoc est aliqua contentio inter catholicos, quanquam sit cum nouis hæreticis huius temporis; & licet sit solus vnus doctor theologus, scilicet Gerson inter recentiores, qui videtur dicere, quòd papa non posit ferre leges obligatorias, nisi sequatur ex iure diuino, vel naturali, sed ille non auditur à theologis in hac parte, & quædam alia tenet profectò male sonantia in doctrina theologica: q̄ si prælati hoc possunt, multo magis concilia.

De hoc ergo genere vertitur maximè in dubium, vtrum papa posit immutare, aut dispēsando, aut abrogãdo, vt de ieiunio quadragesimæ, de horis canonicis, & similib⁹: de quibus sit tertia ꝓpositio, Papa potest dispensare in legibus, & statutis concilij generalis. Pro huius conclusionis 3

probatione eſt notandum, quòd de comparatione poteſtatis papæ & concilij eſt duplex ſententia, altera eſt S. Tho. & ſequacium multorum: & aliorum tam in theologia quàm in iure canonico, quòd papa eſt ſupra concilium, & altera eſt communis ſententia Pariſienſium, & multorum etiam doctorum in theologia & canonibus, vt Panormi. & aliorum, contraria, quòd concilium eſt ſupra papam: non tamen eſt locus nũc diſputandi quæ illarum ſit verior, quia non de hoc agitur. Puto vtranque eſſe probabilem opinionem: & quia quælibet habet magnos aſſertores, non oportet in quæſtione propoſita procedere ſolùm ex altera opinione, ſed ſtatuere quid dicendum, quamcunque ſententiam ſequamur. Et ideo dico concluſionem poſitam eſſe veram, non ſolùm tenendo primam opinionem, ſed etiam ſecundam. Et probatur primò, Quia leges humanæ ſunt de humanis actibus, qui ſunt pro temporum & perſonarum conditione variabiles, & quod in communi expedit, vni perſone, vel in aliquo caſu non conuenit, vel in alio tempore, vt ait Auguſti. 1. De libero arbitrio. Et hæc eſt cauſa, quare Ariſtote. dicit ſeptimo Ethicorum. Neceſſe eſt in principe ἐπιεικείαν eſſe, ſiue æquitatem, cuius officium eſt in caſibus, vbi tenor legis vergit in detrimentum reipublicæ, diſcedere à verbis legis: eadem inquam ratione eſt neceſſe

in ecclesia esse authoritatem dispensandi pro loco & tempore.& ita tenet S.Thom.22.q,88.artic. 10.alias multa,quæ pro bono publico sunt ordinata,verterentur in perniciem reipublicæ.vt in cap. regula.d.29.dicitur, quod regula sanctorũ patrũ pro varietate temporum & locorum temperatur Si ergo huiusmodi dispensatio est necessaria in republica,dicere quod solum residet in concilio,absurdum est,cum dispẽsationes sint necessariæ ordinarie propter variationem casuum& temporũ Concilium autem non sæpe potest congregari, nec apostolos legimus nisi bis coegisse concilium semel Acto.1.ad electionem Matiæ,& iterũ Actorum.15.super contentione legalium.ergo oportet ꝙ resideat in papa. Et vniuersaliter S.Th.12.q.97. art. 4. dicit ꝙ in omni lege hũa potest dispensari per rectores reip.Item dato,quòd concilium esset supra papam, hoc tamen non est intelligendum extensiue,idest,quòd aliquem actum posit concilium,in quem papa non posit,hoc enim nullo pacto est probabile, sed solùm intensiue, puta si contrarium determinaretur, esset stãdum potius concilio, vel quod papa teneretur parere cõcilio & non è cõtrario.Cum igitur concilium posset dispensare in suis decretis,ergò etiam papa poterit. Item alias non esset papa. Hoc namq; omnes intelligunt per papam,in quo omnis potestas ecclesiastica residet, si enim dispensatio in legibus ec-

cleſiaſticis eximeretur à papa, iam poteſtas papę eſt particularis, & non vniuerſalis. Item eſt vicarius Chriſti (vt ſupra probatum eſt) ergo habet generalem adminiſtrationem ad omnia, Item papa eſt generalis commiſſarius Dei, aſſumptus in plenitudinem poteſtatis. 2. q. 6. qui ſe ſcit. &. 24. q. 5. quodcunque ergo poteſt in omnem actum iuriſdictionis. Item cùm concilium poſsit diſpenſare in ſuis legibus, ſaltem concilium poſſet hanc poteſtatem commitere ſuo legato, ſeu vicario. Si ergo ſummus pontifex non poſſet diſpenſare, & ille legatus poſsit, iã daretur in eccleſia aliquis prælatus maior papa: & ſic papa non eſſet ſupremus, & omnino eſſet ſacrilegium dicere, quòd concilium poſsit conſtituere in eccleſia aliquam poteſtatem ſuperiorem papa, quem Chriſtus cõſtituit Item cõcluſio firmiter probatur teſtimonijs ſupra inductis, Ioan. 21. Paſce oues meas. & Matthæ. 18. Quodcunque ſolueris ſuper terram diſpẽſare autẽ paſcere eſt, & ſoluere. Vltimo probatur, Quia impedimẽta, quę impediũt, & dirimũt matrimonium de iure poſitiuo, vt aliqui gradus conſanguinitatis, & affinitatis, ſunt ex authoritate conciliorum, vt patet extra. de conſangui. & affini. capit. non debet & 35. quæſtio. 3. de affinitate. & in multis capitu. eadẽ cauſa & quæſtione. Et tamen quotidie papa diſpenſat, ſaltem in. 3. gradu &. 4. nec quiſquam dubitat, quin factum teneat, & eſt ſen-

tentia omniũ doctorum. Et habetur expresse in capitu. quod dilectio. & in capit. quia circa de cõ sangui. & affini. & 35. q. 3. quædã lex. §. quod scripsi. Hanc conclusionem ponit S. Tho. in opusculo contra impugnantes religionẽ. Omnia, inquit statuta sanctorum Patrum sunt relicta dispensationi papæ, vt posit ea mutare, vel dispensare secundum opportunitatem temporum & negotiorum. Et illud Zozini. 25. quæstio. 7. contra statuta Patrum, vt supra dicitur, intelligendum de statutis spectantibus ad ius diuinum. Et hæc est sententia expressa domini Archiepiscopi Rhemensis libro de Synodis capitu. 39. facultatem, inquit, temperandorum siue mutandorum canonum potestati Romani pontificis adiacere non dubitamus

Quarta propositio, Summus * Pontifex non 4
solum potest dispensare in statutis conciliorum, sed in totum, etiam aliquando abrogare aliquam talem legem, vel statutum. Hæc patet ex præcedenti & eius probatione. Quia aliquando expedit abrogatio alicuius legis ad rectam gubernationem ecclesiæ, vt in capitu. non debet. de consanguinitate & affinitate. & in capit. alma mater. de sententia excommunicatio. vnde cum cõcilium generale congregari ex toto orbe difficilè posit, oportet quòd sit in ecclesia aliqua potestas, quæ hæc posit. Et confirmatur tertia & quarta cõclusio. Non enim videtur, quin summus põtifex pos

sit, q̃

ſit,quod poteſt ſola conſuetudo, ſed conſuetudo rationabilis poteſt tollere ſtatuta etiam concilio rũ ergo ſummus pontifex. Minor probatur,quia in concilio apoſtolorum,vt patet Actorum.15.cõſtitutum fuit,vt Chriſtiani abſtinerent a ſuffocato,ab immolato,& ſanguine viſum eſt,inquit,ſpiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris,quam hæc neceſſaria:vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum,& ſanguine,&ſuffocato. Et hoc fuit obſeruatum in eccleſia, non ſolum à conuerſis ex Iudæis, ſed etiam à gentilibus per multos annos,non ſolum tempore apoſtolorum ſed multo poſt,vt patet ex Tertulliano in Apologetico cap.9.imo expreſſe in concilio Gangrẽſi,quod fuit poſt Nicenum(vt habetur.d.70.cap. ſi quis carnem) habetur inquam quod non licet veſci ſanguine,vt ſuffocato:tamen ſola conſuetudo abrogauit illud præceptum,nuſquã enim legitur reuocatum. Vnde apud Græcos,apud quos perſeuerat conſuetudo,fortaſſe adhuc durat obligatio. Quid ergo obſtat,quin aliquis ſummorum pontificum aduertens iam illud præceptum non eſſe neceſſarium,abrogaret illud, quantuncunq; eſſet latum à concilio apoſtolorum? Hanc cõcluſionem tenent non ſolum doctores,qui ſequũtur ſententiam,quod papa eſt ſupra concilium, ſed etiam tenentes contrariam opinionem. Vnde Panor.in capit.ſignificaſti.de electione,ita tenet,&

eſt ſen

eſt ſententia vniuerſalis Ioan. Andr. quod poteſt tollere, & mutare ſtatuta concilij, in capi. ſtatutũ de reſcrip. in. 6. Nec certè de his duabus concluſionibus poſſet quis rationabiliter dubitare, nec poſſet quis niſi magna temeritate affirmare, quòd ſi 17
papa ex rationabili cauſa diſpẽſet in ieiunio quadrageſimæ, vel abſtinentia carnium, non teneat diſpenſatio: tamen illa ſunt ex ſtatutis cõciliorũ.

Sed dato quòd abſulte ita ſit, tamen reſtat magnum dubium. Vtrum ſaltem ſi concilium prohiberet diſpenſationem, & addat decretum irritans, ſi ſecus fieret, vtrum ſaltem in tali lege poſſit diſpenſare Papa. De qua, primò tenendo quod papa eſt ſupra concilium, videtur quòd nõ poſsit dubitari, quin hoc poſsit: quia ſi par in parem non habet imperium, multo minus inferior in ſuperiorem. Sed tenendo alteram partem, prima facie etiam videtur, quod ſequatur, ſi conciliũ hoc prohibet, quod papa non poſsit. Iſta quæſtio fuit agitata in concilio Baſilien. in quo fuerũt qui dam theologi, & iuriſperiti, qui contendebant, ꝙ ſi in aliquo ſtatuto concilij addatur decretum irritãs, papa in tali ſtatuto nõ poſsit diſpẽſare: & ſi tẽtaret hoc facere, nihil faceret. Cõtra quos, Cardi. de Turre Cremata fecit opuſculũ, quod vocauit, De decreto irritante, in quo contrarium illius ſententiæ cõtendebat oſtendere. ſed illum librũ ego inuenire non potui. Ego vero pro noſtra ſenten-

tia reſpondeo ad hoc dubium, ſecundum vtranq; opinionem ſiue teneamus quòd concilium eſt ſupra papam, ſiue cōtrarium. Et ſit quinta propoſitio. Non * obſtante decreto irritante concilij, papa, poſſet diſpenſare in ſtatutis eius. Hoc probatur primò. Quia ceſſante tali decreto, papa habet poteſtatē ex officio ſuo ad diſpēſandum in ſtatutis conciliorum: ſed concilium non poteſt limitare poteſtatem papæ, vel officium papæ: ergo non obſtante tali decreto poteſt. Et cōfirmatur, Quia papa non habet poteſtatem diſpenſandi ab ipſo concilio. Totam enim poteſtatem habet ab ipſo iure diuino: ergo concilium non poteſt auferre ei illam poteſtatem. Item: cum concilium poſsit illam authoritatem diſpenſandi committere alicui epiſcopo, ſi poſſet auferre à papa, iam eſſet in eccleſia aliqua poteſtas maior papa, vt ſupra arguebamus. Et confirmatur, Quia papa iam non eſſet vniuerſalis paſtor, ſi eſſet aliquis actus iuriſdictionis, in quem papa non poſſet, ſcilicet talis diſpenſatio, quæ fieri quidem poſſet, ſed non à papa. Itē eadem ratione concilium poſſet prohibere, ne papa poſſet dare indulgentias, vel abſoluere ab excōicatione pro tali crimine vel tali, vel aliā quācūq; partē iuriſdictionis adimere: quod eſſet abſurdum. Iam enim non eſſet papa. Conſequentia autem patet, Quia ſi poſsit adimere iſtum actum iuriſdictionis, quare non quencunque alium? Ita-

que pu-

que puto falsum & periculosum dicere, quòd ratione decreti irritantis tolleretur à papa potestas dispensandi. Gersson autem Cancellarius Parisiensis prima parte tract.3. determinat, quod concilium generale potest limitare vsum potestatis papalis certis legibus, vt non possit vel dispensare, vel abrogare decretū conciliorum, imò aliquē ex rationabili causa auferre ab obedientia papæ, & multa in hanc sentētiam tradit. Sed ille doctor per omnia fuit infestus authoritati summorum Pontificum, & multos alios infecit suo veneno: parum enim differt à schismate eius sententia de authoritate papæ. Itē potest argui. Vel enim leges concilij exemptæ sunt à papa, vel nō. Si non sunt, ergo non obstante quocunque decreto papa poterit dispensare. Si sunt exemptæ, ergo etiam si non adiecerit decretum tale, erunt exemptæ, & papa non poterit dispensare. Probatur, quia leges diuinæ sunt exemptæ ab humana iurisdictione: etiam si nunquam sit prohibita dispensatio, tamen nulla potestas humana potest in illis dispensare: & episcopus non potest dispensare in legibus papæ, quia est inferior nec opus est alia prohibitione. Et profectò si ita est concilium supra papam, sicut supra episcopos oportet dare aliquam rationem quare episcopus non potest dispensare in statutis conciliorū, & potest papa. Panormi. tamen in tractatu de cō-

cil. ba-

cil. Basilen.numero. 18. contendit, quod papa in ijs quæ pertinent ad salutem, & generalem statū ecclesiæ, non potest contra statuta conciliorū venire. Citat ad hoc archidia.in.c.sic.40.d.in quo.c. dicit Gregorius se suscipere quatuor cōcilia principalia, sicut sancti Euangelij quatuor libros: ex quo arguit, quòd sicut papa nihil potest immutare circa contenta in euangelio, ita nec circa decreta conciliorum.

Sed quia ex sententia & conclusionibus supra dictis videntur omnia relicta in arbitrium vnius hominis non confirmati in gratia, sed qui potest & errare, & peccare: ideo oportet inuenire aliquod remedium ad obuiandum huic tanto periculo, & ideo sit sexta propositio, Papa * dispēsando in legibus & decretis tam conciliorum, quam aliorum pontificum, potest errare, & grauiter peccare. Vtinā liceret dubitare de hac cōclusione sed videmus quotidie à Romana curia tā largas imò omnino dissolutas dispēsationes profectas, vt orbis ferre non posit, nec solum in scandalum pusillorum, sed maiorum. Sed hæc patebit clarius ex conclusionibus sequentibus.

7 Et ideo sit septima propositio, Non * licet papæ dispensare in legibus & decretis conciliorum pro suo arbitrio, & sine causa rationabili, etiā vbi nihil continent iuris diuini, Probatur. Quia leges humanæ & conciliorum maxime sunt necessariæ ad gu

ad gubernationē, & administrationem ecclesiæ: ita vt sine illis nec ius quidē diuinū seruari posit. Ergo si papa per irrationabiles & temerarias dispensationes tollat vel omnino, vel ex magna parte legum obseruationē: hoc necesse est, vt vergat in detrimentum magnum ecclesiæ. ergo non potest hoc papa facere sine graui peccato. Antecedēs autem patet, Si quis imaginetur ecclesiā sine legibus humanis, intelliget profecto non solum magnā confusionē & inordinationē, sed videbit nullo pacto cōstare, nec fidē, nec religionē christianā: Cū enim de iure diuino non sit determinatū tempus ad susceptionē sacramentorū, vt de confessione, & eucharistia, imò baptismo, item nec ratio sacrificij, & totius cultus diuini: nulla ratio administrationis teneri posset in ecclesia sublatis legibus humanis, & esset intollerabilis deformitas, si quilibet viueret suo arbitrio, etiam intra terminos iuris diuinis. Et confirmatur, Quia non sunt minus necessariæ leges ad administrationē ecclesiæ, quā ciuitatis: sed respublica, siue ciuitas, non potest esse sine legibus humanis, vt constat: ergo nec ecclesia. Nec sine causa Paulus ad Roma. 13. inquit, ꝙ qui legibus humanis resistunt damnationem sibi acquirunt. Et sic vt Isidorus dicit. Factæ sunt leges, vt earum metu humana coerceretur audacia, tutaq; esset inter improbos innocentia. Et Arist. 1. Retho. etiā dicit ꝙ melius est oīa ordinaria lege,
 quàm

quam dimittere iudicum arbitrio. Secundo probatur. Quia sicut leges debent fieri pro bono cõmuni(debet enim lex nullo priuato commodo, sed pro vtilitate omnium conscribi,cap.erit autẽ lex.4.d.vt ait Isidorus)ita etiam dispensatio,quæ est quasi lex quædam,debet habere rationem boni communis, alias erit dissipatio & non dispensatio. Tertio talis dispensatio esset in iniuriam aliorum ergo nõ est licita. Antecedẽs patet, quia vna conditio legis est, quòd sit æqualis, non autem esset æqualis, si sine causa rationabili aliquis eximeretur à lege, alij autem lege præmerentur: quod fit per temerarias & voluntarias dispensationes, ergo illud est illicitum. Confirmatur, Quia lex vel est ipsum ius, vel ius est effectus legis: vnde & secundum diuersas leges dicitur ius naturale, ciuile, canonicum, sed ius, & æquum, siue æquale, idem est. ergo oportet omnino, quod lex sit ęqualis. Et confirmatur hoc, Quia si in principio legis sine causa rationabili cæteris omnibus paribus legislator imponeret legem aliquibus, alios autem eximeret: faceret illis iniuriam. ergo eadem ratione, imò multo magis post legem latam. Quartò, Non licet papæ dispensare in proprijs legibus sine rationabili causa, ergo nec in legibus concilij. Antecedens patet, Quia non potest ipse eximere se sine causa rationabili ergo multò minus potest eximere alios. Assumptum probatur, Quia

dato

dato, quòd princeps non sit subditus suis legibus quantum ad pœnam, vel quantum ad vim coactiuam, tamen quantum ad vim directiuam: & in foro conscientiæ tenetur viuere secũdum illas, quia (vt dicitur extra de const. cap. cùm omnes) quod quisque iuris in altum statuit, ipse debet vti eo. Et Sapientis dicit authoritas. Patere legem, quam ipse tuleris. Vnde Matthę. 23. improperantur scribæ à Domino, quòd dicunt, & non faciunt, & quòd alijs onera grauia imponunt, ipsi autem nolunt digito mouere. Vnde & S. Thom. 12. quæst. 96. atti. 5. ad. 3. dicit quòd quantum ad Dei iudiciũ princeps non est à lege solutus. Et hoc non solũ est verum ratione scandali, vel quia esset causa infirmitatis legum: sed de per se. Faceret enim iniuriam alijs, cũ ipse princeps sit membrũ reipublicæ. Facit iniuriam non ferendo partem oneris sine iusta causa. Lex aũt digna vox. C. de leg. vbi dicitur, ꝙ princeps nõ tenetur suis legibus, intelligitur quãtũ ad vim coactiuã. vt dicit S. Th. loco cita.

Octaua propositio, Multo * minus poterit abrogare sine rationabili causa decreta concilij. Ista patet, quia magis est abrogare, quam dispensare: imò ex hoc iterũ surgit argumentũ pro septima conclusione. Quia non licet papæ abrogare ergo nec ita passim & sine rationabili causa licet dispẽsare. Antecedẽs est notũ apud oẽs, maxime de illis decretis, quæ spectãt ad vniuersalẽ statũ ecclesiæ, 8

vel ad bonam administrationẽ religionis, & morũ in ecclesia. Nullus enim concederet, quin papa grauiter delinqueret, si abrogaret omnino leges, de gradibus prohibitis ad matrimonium. Item de irregularitatibus, vt de bigamia, & de homicidio. Probatur autem consequentia clare. Quia si passim cum omnibus petentibus dispẽsaret, iam nullus esset effectus legis, & frustra lata esset lex. Quid enim iuuasset prohibuisse bigamos à sacerdotio, si omnes bigami, qui volunt, promouerentur? & similiter homicidę? Lex enim lata est, vt ista non fierent, non vt fierent cum licentia, & ideo si quis aduertat, intelliget esse peruersissimam licẽtiam istarum dispensationum. Nam legum natura hæc est, vt regulariter, quidem, & vt plurimum lex obseruetur: dispensatio autem fiat rarò, & in casibus peculiaribus. Est enim, vt doctores omnes dicunt, dispensatio quasi quædam interpretatio iuris in casibus, quos legislator videre non potuit Per istas autem dispensationes fit omnino contrario modo, vt lex quidem quàm rarissimè seruetur. dispensatio autem fiat regularis, vt plurimum Nullus enim est, qui velit contrahere cum consanguinea, qui non obtineat dispensationem: nec bigamus vult promoueri, qui nõ promoueatur, nec etiam homicida, aut saltem mutilator. Et ita de alijs penè legibus omnibus positiuis. Itaq; si quis non contrahit cum consanguinea, nõ est ratione

legis,

legis,sed quia non cupit,vel non placet.Et si quis consideret,intelliget,quòd si tollatur lex de impedimentis matrimonij,vel irregularitatis,non plures tales contrahent, aut promouebuntur quam nunc faciunt per dispensationem. Nunc enim solum seruant legem,qui volũt, vel forte pauper aliquis,qui nõ habet vnde posit dispẽsationem procurare,quod iterum est alia species iniuriæ,vt pauperes excludantur,diuites admittantut,nulla alia causa posita.Atque adeo sunt veræ.7.&.8.cõclusiones,vt Caie.in apologia de potestate papæ dicat,quod non solum decreta cõcilij generalis, sed nec prouincialis papa potest licitè abrogare, aut super eis dispensare,sine rationabili causa,vbi etiã tenet, quod decreta concilij obligant papam in foro conscientiæ,cui in hac parte eo magis credẽdum est,quia fuit semper fautor & studiosus potestatis pontificiæ,quam etiam in eo opere supra concilium defendit.Et istæ conclusiones sunt cõmuniter doctorum, & expresse tenet Syluest.in verbo,papa.§.15.& in verbo,concilium.§.2.& est expresse hoc ex mente S.Tho.12.&.22. & contra impugnãtes religionem.& Panor.in.c,non debet de consang.& affi.

Nona propositio, Aliqua * lex etiam positiua possset esse in ecclesia,& forte aliquæ tales sunt in quibus expediret,vt nũquam dispensaretur. Probatur,Quia(vt dictum est)ius diuinum aut nullo 9

pra dictum est) nimirum summa sapientia cum intelligeret multo maius detrimentum sequuturum, semel data licentia dispensandi; quam bonum, quod prouenire posit ex talidispensatione etiam alias rationabili. Nec solum hoc est verum ex iure diuino naturali, sed etiam de iure positiuo. Nunquam enim in veteri testamento dispensatum est, vt quis comederet carnes suillas, nec alia vetita in lege, nec in quocunque mandato totius legis: nec in noua lege, vt aliquis non baptizaretur, aut confiteretur, cum tamē possunt prætendi causæ longe apparentiores ad dispēsandum, quam sæpe fiat pro legibus humanis. Certè nisi Christus optimè præuidisset expedire ecclesiæ suæ, vt nunquam in talibus legibus dispensaretur, reliquisset potestatem dispensandi. Nescio quis reprehendat, tamen viri sapientes laudant Chartusienses, qui in sua abstinentia carnium nūquam dispensant, non obstante quacunque occasione, aut periculo. Si enim semel inciperet dispēsari, maior esset, seu latius se extenderet dispensatio, quam obseruatio. Similiter profectò est in aliquibus legibus humanis, in quibus satius esset nūquam dispensare, quam illarum rigorem flectere per dispensationem. Sed dicunt, quod contingunt aliquando casus magnæ necessitatis, vbi sequatur magnum periculum nisi dispensetur. Respondetur primò, Aliquæ sunt leges, ex quibus

nunquam ſequi poteſt tale inconueniens, vt patet conſideranti, ſicut nec in legibus diuinis. Mala enim non ſequũtur ex obſeruatione bonarum legum, ſed ex diſpenſatione illarum. Secũdo, Etiã minus malum eſſet illud, quam dare occaſionem ad infirmandas & violandas leges neceſſarias ad conſeruationem religionis. Et præterea cum dicimus nunquam eſſe diſpenſandum, non excludimus vnum caſum qui forte poſſet contingere in mille annis, quando ſcilicet ſequeretur aliquod magnum ſcandalum: tunc enim merito poſſet diſpenſari dummodo hoc eſſet lege cautum, nec relinqueretur arbitrio humano. Vtinam eligerentur aliquæ leges grauiores, & cõcernentes vniuer ſaltem ſtatum eccleſiæ, & magis neceſſariæ ad gubernationem eius, & reformationes morũ, in quibus nullus eſſet locus diſpenſationi: In quocunque enim caſu pręferendum eſt bonum commune bono priuato, quod per diſpenſationem prætenditur: ſed manerent inuiolabiles ſicut diuinæ, ſic vt nec per papã nec per concilium in eis diſpenſaretur.

Decima propoſitio, Si ex vſu, & experientia,
10 aut prouidentia intelligeretur, * quod ſi diſpenſaretur in aliqua lege ex eccleſiaſtica, vergeret in perniciem, aut graue damnum eccleſię, & religionis: concilium poſſet hoc declarare, & determinare, & etiam ſtatuere, vt in tali lege nũquam diſpẽſaretur.

ſaretur. Hæc probatur, Quia declarare quidē certum eſt quod ſpectat ad concilium, ſtatuere autē probatur quòd poſsit, quia ſicut dictum eſt in. 9. propoſitione, hoc expediret, ergo concilium poſſet facere tale ſtatutum. Item quia papa poteſt facere tale ſtatutum, ergo etiam concilium.

Vndecima propoſitio, Videtur * quòd in tali determinatione concilium errare non poſsit. Probatur, quia eſt de ijs, quæ ſpectant ad mores vniuerſalis eccleſiæ, vt ſupponimus, ſed in illis dictū eſt ſupra quòd concilium errare non poteſt. ergo non poteſt errare in huiuſmodi determinatione, & ſtatuto. 11

Duodecima propoſitio, Facta * tali determinatione, nunquam liceret papæ diſpenſare in tali lege, & peccaret mortaliter, diſpenſando ex quacunq; cauſa. Probatur, Quia ſi concilium determinaſſet, quòd diſpenſatio eſt pernicioſa per decimam propoſitionem, & non poteſt errare per vndecimam ergo ita eſt, ꝙ eſt pernicioſa diſpenſatio, ergo eſt illicita. Item ſi papa diſpenſat ſine rationabili cauſa, peccat, vt in ſeptima propoſitione dictum eſt: ſed nulla poteſt eſſe rationabilis cauſa diſpenſandi contra mandatum concilij generalis, ergo malè faceret diſpenſando: quia grauius eſt & melius, obſeruare ſententiam concilij, quod errare non poteſt, quàm obſeruare, vel capere cauſas, vel caſus particulares. Item ſi conci- 12

lium determinat, quòd diſpenſatio in tali lege eſt pernicioſa toti eccleſiæ, hoc maximè eſſet, quando talis diſpenſatio vergeret in detrimentum, nõ ſolùm legis humanæ, ſed etiam iuris diuini: quia (vt dictum eſt) ius diuinum ſeruari non poteſt ſine legibus humanis. Et ſi concilium deberet facere aliquod tale ſtatutum, in quo nunquam eſſet diſpenſatio: ideo eſſet, quia ex talibus diſpẽſationibus ſequeretur aut pernicies, aut periculũ etiã contra ius diuinũ. Non enim deberet eſſe pro decimis, aut bonis eccleſiaſticis, ſed pro maioribus rebus. Vt ſi ex diſpenſatione puerorum ſequeretur mala adminiſtratio in eccleſia, & ex cõſequẽti vitioſa adminiſtratio ſacramentorum, morum corruptela, & nullum bonum ex tali adminiſtratione poſſet naſci: merito concilium determinaret, vt nunquam fieret diſpenſatio in illa lege. Et tunc arguitur ſic, Papa non poteſt diſpenſare in iure diuino, vt dictum eſt ſuprà in .1. propoſitione. ergo ſi aliqua lex humana eſt neceſſaria ad obſeruationem iuris diuini, non poterit papa diſpẽſare licite in illa. Sed tota difficultas eſt, quia licet diſpenſatio temeraria, & vulgata, & irrationabilis poſsit eſſe pernicioſa; tamen diſpenſatio particularis ex rationabili cauſa & raro, non eſſet pernicioſa, vt cum iſto puero vel iuuene optimæ indolis, & morum optimorum, erudito & nobili, & qui re vera plus proderit quàm quicunq; alius diſpenſe-

spensetur quòd fiat episcopus. ergo conciliū nō potest determinare ꝙ vniuersaliter omnis talis dispensatio in tali lege est perniciosa, sed temeraria, & passim facta: & per consequens non pótest prohibere summum Pontificem ne in aliquo casu emergenti posit dispensare. Respōdeo ad hoc dubium. Primò, quòd leges non respiciunt casus particulares: sed ad hoc quòd lex vniuersaliter feratur, satis est ꝙ quasi semper sit expediens, vel vt plurimum. Exempla sunt clara, si per se consideremus aliquando expedire, vt vir relinqueret vxorem, & aliā duceret, vel quia sterilis, vel quia intolerabilis, vel quia malis morib⁹ inficit fortasse maritum: sed quia vt plurimum non expedit, ideo lata est vniuersaliter lex, ne aliquis dimittat vxorem, etiam si fuerit hæretica, & conaretur maritum subuertere, vel in quocunq; aliò casu. Idem de pluralitate vxorum etiam pro pace, imò conuersione totius regni. Item nullum incōueniens videtur aliquando sequi ex cōcubitu fornicario, si per se cōsideretur. Ratio enim quare est malus, & prohibitus, est, quia est contra bonum prolis, vt nasceretur sine certo patre, & per consequens malè educeratur. Hoc autem cessare potest in casu vbi mulier est sterilis, & iam ætatis prouectæ: & tamen vniuersaliter est prohibita fornicatio, cū quibusuis circūstantijs, quia in prolibus sequeretur mala educatio, & procreatio prolis. Ita ꝑfe

cto

ĉto legiſlatores humani poſſunt habere rationē & reſpectum ad illud, quod penè ſemper accidit, etiam ſi aliquando deficiat, & ferre leges vniuerſaliter etiam in quocunque caſu: & ſi non eſſet lata lex de inſolubilitate matrimonij à Deo, eccleſia poſſet condere illam legem ita vniuerſalem, ſicut fecit ipſe Deus. & indiſpenſabilem in quocūque caſu: quia ſi nūc lata à Deo ita vniuerſalis eſt rationabilis, & vtilis, etiam eſſet talis lata à concilio, vel papa. Nil enim facit à quo ſit lata lex ad hoc, quòd ſit rationabilis: nec Deus faceret leges ita indiſpenſabiles, niſi ita expediret. Diſponit namq; omnia ſuauiter. Sapientiæ. 9. & vt conuenit rebus. Et in legibus humanis ꝓhibetur vniuerſaliter aliquid omnibus, vbi tamen ratio legis nō inuenitur in omnibus. Verbi gratia, Prohibetur ne nocturno tempore aliquis armatus incedat: certè ratio legis eſt, quia illo tempore ſolent inſidiæ fieri, & cædes, & eſt maior licentia peccandi. Si quis autem certus, quòd nihil mali facturus eſt ex hoc, ſed ex aliqua alia occaſione portat arma illo tempore, eſt reus legis, & peccat cōtra legem & meritò punitur: & ſi eſſet lata excommunicatio, incurreret ſententiam, quia propter pericula frequēter accidentia rationabiliter fuit facta prohibitio omnibus. Sic ergo, licet aliquādo aliquis iunior rationabiliter poſsit aſſumi in epiſcopum tamen quia hoc eſſet raro, & contrarium plurimùm

mùm contingit, posset cōcilium ordinare, quòd cùm nullo dispensaretur: & hoc est profectò verum, etiam si nulla ratio esset, & optimè faceret. Sed præter hoc est notandum, quòd non solum oportet spectare in condendis legibus quid boni sequatur ex casibus particularibus, & ex obseruatione legis, vel quid mali in casibus singulis in transgressione illius, sed quid sequatur, si tollatur talis lex vniuersalis. Verbi gratia, si consideremus quid mali sequatur ex ista fornicatione aut illa, non videtur quòd sequatur magnum inconueniens, & si aliquod est, posset etiam facilè adhiberi remedium: sed si consideremus quid mali sequeretur, si tollatur illa ꝓhibitio, intelligeremus quàm necessaria est illa lex. Si enim liceret fornicari, non solùm sequeretur praua educatio prolis sed etiam quòd non sit procreatio liberorum, & periret genus humanum. Nam si hoc liceret, multi non ducerent vxores, & mallent vti libertate: & per consequens cùm ex huiusmodi vago concubitu non multiplicentur liberi, sed raró eueniant, sequitur defectus & inopia filiorum in republica, & inde sequitur ꝙ nō sint familiæ, & per consequens ciuitates, nec respublicæ, & multa alia inconuenientia. Idem patebit de insolubilitate matrimonij. Non enim oportet respicere ad hoc, quid mali sequatur, si Petrus vxorem suam reliquerit, sed oportet videre quid mali sequatur, si

ſi paſsim liceat dimitere vxores. Cùm enim inter coniuges ſæpe incidant iurgia,& capiat eos inuicem ſatietas, rara eſſent matrimonia firma. Et cũ relicta ab vno nõ reciperetur ab alio, eſſet magnũ periculum incontinentię, Et præterea eſſet in magnam iacturam & detrimentum liberorum, qui relinquerentur, aut ſine matre apud nouercam, aut ſine patre apud matrem, & multa alia mala: vnde iuſtiſsimè eſt adempta illa facultas. Ita in legibus eccleſiaſticis non oportet conſiderare quid boni, aut quid mali ſequatur, ſi iſte iuuenis fiat epiſcopus, vel ſi quis emat hoc beneficium, quia non videtur magnum malum, ſed oportet conſiderare quid ſequeretur, ſi hoc paſsim liceret fieri ſiue per diſpenſationẽ, ſiue alia quacunque via, ſequeretur enim cõfuſio, & pernicies rerum eccleſiaſticarum, & bonorum morum, vt conſtat. Et ideo ſi hoc alia ratione impediri non poteſt, niſi iſta, vt omnino tollatur facultas diſpenſandi, hęc accipienda eſt. Præterea conſiderandum eſt, quod ratio legis poteſt eſſe certa, & determinata, quia eſt in communi, & vniuerſali. Sed ratio legitima diſpenſandi in lege nõ poteſt eſſe determinata, quia eſt ex ſingularibus coniecturis, & circunſtantijs, de quibus non poteſt haberi ſcientia, nec certitudo, vt Philoſophus dicit: quia variãtur in infinitũ; & ideo oportet ſi diſpenſandum eſt, quòd relinquatur arbitrio humano, quando, & quomodo:
& cum

& cum ſint tot rerum varietates, ſæpe proponuntur circunſtantiæ, quæ licet non ſint ſufficientes, ſunt apparentes, vel veriſimiles, & per conſequēs trahunt hominem ad diſpenſandum frequenter in lege, cuius tamē obſeruatio eſt neceſſaria, & ſic defraudatur intentio legis. Et prçterea eſt magna improbitas hominum, qui nituntur in vetitum ſemper, cupiuntque negata, & concupiſcūt quia lex dicit, Non concupiſces. Et prælati, etiam ſummus pontifex errare poteſt in huiuſmodi diſpenſationibus, vt in ſexta propoſitione dictum eſt, & ſunt infirmi ad reſiſtendū ambitioni & importunitatibus. Ideo ſi maneat licentia diſpenſandi in legibus pro ſuo arbitrio, periculum eſt manifeſtum, ne diſpenſationes fiant ſæpius irrationabiliter, quam cum cauſa rationabili, cum magno detrimento eccleſiæ, ergo ſi aliud remedium adhiberi non poteſt, quam hoc, hoc accipiēdum eſt. Præterea conſiderandum eſt, quòd in moralibus non oportet multum conſiderare quid poſsit fieri: ſed quid in rerum ſtatu & natura inueniatur, & contingat, & potius experientia tot annorum, quam argumentationibus ſtandum eſt. Poſſent iudices eſſe fortes viri, ac ita iuſti, vt nullis muneribus corrūperentur, aut retraheaentur à iuſtitia: ſed quia vſu & experientia compertum eſt, quod iudices accipientes munera, non rectè ſolēt iudicare, ideo generaliter prohibitum eſt munera accipere. Ita

in pro

in propoſito nos bene poſſumus philoſophari, & imaginari, quod ſummi pontifices poſſent eſſe ſapientiſsimi, & ſanctiſsimi viri: & quod nunquã diſpenſabunt ſine legitima cauſa: ſed clamat experientia in contrarium: & videmus, quod nullus quærit diſpenſationem: quin obtineat. ergo deſperandum eſt, ſi relinquãtur diſpenſationes arbitrio humano, quod ſolum fient ex legitima cauſa, & quamuis ſint multi ſummi pontifices ſapiẽtes & ſancti, vnus poteſt omnia perdere & maximè quia ſummus pontifex nõ poteſt examinare omnes cauſa obrutus grauiſsimis occupationib⁹ ſpiritalibus, & temporalibus, & neceſſe habet mãdare alijs curam, à quibus ſæpe fali poteſt, etiam ſi fuerit B. Gregorius. Et præterea dicit Ariſtot. 1. Rhetori. & S. Tho. 12. q. 95. ar. 1. ad ſecundũ. quod omnia quæ poſſunt, debent lege determinari, & diſponi, & quam pauciſsima relinqui arbitrio iudicis, Cuius pręcepti multas ponit rationes: ſed potiſsima eſt quia legiſlator fert leges in vniuerſali, & de futuris, nec tũc innititur aut gratia amicorum: aut improbitate hominum: aut prece, aut pretio, ſed ſolum reſpicit bonum reipublicæ; cui omnes fauent in caſibus autem particularibus cõcurrunt multa quæ poſſunt hominem ab æquo, & bono auertere. Et ideo multo liberior eſt ad ferendas leges, quam ad iudicandum, Item facilius eſt inuenire paucos ſapientes ad ferendas leges; quã

quam tot iudices. Item leges ponuntur ex magna conſideratione, in particulari autem nō vacat ita conſiderare. Ita eſt in propoſito, leges eccleſiæ fe runtur cum aſſenſu omnium, & à nemine impugnantur, aut contradicuntur, & ſic ſunt optimæ. Sed in diſpenſationibus concurrunt multa, quæ inducere poſſunt ad non recte diſpenſandum: & ideo optimum eſſet reſcindere occaſiones. Et adhuc ita loquimur, quaſi cum magna difficultate fiant diſpēſationes, & oporteat adhibere magnas machinas ad extorquendam vnam diſpenſationem, & non ſint Romæ ſpectantes, an quis velit petere diſpenſationem omnium, quę legibus ſancita ſunt. Sed dicet aliquis, Videmus ſemper ꝙ in literis apoſtolicis diſpenſationum, ſemper profertur cauſa iuſta diſpenſationis: ergo ſi ita ſit, quid opus eſt iſta noua cautela? Reſpondetur, Ego nullā diſpenſationem in particulari condemno, nec meum eſt, non iudico alienum ſeruū. Fortaſſe ita eſt, vt dicitur. Sed video duo. Primum, quod in fine anni ſunt tot diſpenſationes factæ, vt neſcio, an ſint tot, qui legem ſeruent. Quod, vt ſupra dictū eſt, etiā cōtra rationem diſpenſationis, quę debet fieri, vt in paucioribus. Secundo video, quòd omnes, qui petunt, afferunt diſpenſationes, quos omnes mirum eſt habere legitimas cauſas, vt cum eis diſpenſetur in impedimentis matrimonij, ætatis ad ordines, & irregularitatis, & pluralitatis be-

neficiorum. Itaque omnibus pensatis, videretur certè conducibile, vt hac ratione iretur obuiam huic dispensationi legum optimarum, vt prohiberetur dispensatio absolutè. Quòd si omnino videatur durum, & necessarium esse, vt omnis lex habeat aliquam exceptionem, nec aliqua lex humana sit omnino indispensabilis, hoc statuatur lege, in quo casu possit papa dispensare, & terminetur in tali, & in tali, & non alias, & sic poterit fieri dispensatio sine violatione, & dissipatione legis. Sed tutius & iustius videretur, vt fieret absolutè de aliquibus legibus.

Est præterea considerandum, quod (vt dictum est) bonum commune est præferēdum bono particulari, & ideo cùm lex lata sit propter bonū publicum, dato, quòd ita esset, quòd ex illa in casu particulari sequeretur detrimentum alicuius particularis, etiā vbi alias esset irrationabile, nō dispēsare tñ ferēdū est propter conseruationē boni cōmunis, nec statim oportet occurrere ad dispensationes, quia dispensando in causis iustis, aperitur ianua ad dispensationes iniustas. Circa quod optime S. Tho. 12. q. 97. ar. 4. ad. 1. & q. 100. ar. 8. dicit, quod nunquam dispensatio est facienda cum detrimento boni communis. &, 22. q. 88. ar. 12. dicit, quòd omnis dispensatio à prælato debet fieri ad honorem Dei, vel vtilitatem ecclesiæ. &. 12. q. 97. arti. 4. ait quòd qui dispensat, non habens intētionem

nem ad bonum cōmune infidelis est. Ex quo patet, quod in dispensationibus nō est legitima causa, quæ solum respicit priuatam vtilitatem, & specialiter personæ priuatæ, sed debet potius habere respectum, an talis dispensatio vergat in bonū commune, vel econtrario. Vnde cum aliquæ leges sint ita graues, ita necessariæ ad bonam gubernationem. & statum ecclesiæ: si tamen contingat casus, vbi dispēsatio videatur rationabilis, melius esset vt non dispensaretur, etiam vbi non esset dispēsatio prohibita, vt præsupponimus in ista propositione. 12. Exemplum est clarum si ista lex, q̄ filij clericorum non succedant parentibus in beneficijs. iudicatur esse necessaria in ecclesia: dato quod sit aliquis talis filius ita præditus omni virtute, & doctrina, vt omnino expediret vt succederet patri, & nullus alius sit ita idoneus, & posſit hoc fieri non solum sine vllo scandalo, sed etiam ad gratiam totius populi: melius esset adhuc, vt non dispensaretur cum tali, vt tollatur spes alijs procurandi tales dispensationes. Et domum cum ex duobus malis minus sit eligendum, vt in decretis. 13. d. duo mala. & vt etiā ait Ari. li. sexto Topi. dato quòd non dispensare in aliquibus casibus esset malum, tamen cum necesse sit, vel incidere in hoc malum, vel per hāc occasionem venire in maius malum, scilicet desolationem, & curruptionē legum necessariarum: melius est tolerare hoc pri-

mum malum, vt etiam cū aliquo detrimento nunquam diſpenſetur, quam vt premiſſa licentia, diſpenſandi: fiat pernicies morum & legum, Si quis obijciat, quòd huiuſmodi decretum eſſet omnino nouum, & nunquam ſimile factum in aliquo cōcilio œcumenico, vbi tamen fuerunt patres ſapiētiſsimi, ſicq; nullo modo deberet præſumi hoc inceptum in nouo cōcilio, quod certè vt ſit celeberrimum, nunquam ſuperabit authoritatem & maieſtatem illorum antiquorum patrum. Ad hoc reſpondetur diſtinguendo tempora, vt dicunt iuriſtæ, & concordando iura. Tempore conciliorum antiquorum erant pontifices ſimiles patribus cōciliorum, quòd ad retinendum, & reuocādum ab immoderata & effuſa licentia diſpenſandi nōerat opus huiuſmodi decreto: imò ſi bene reuoluūtur iura & hiſtoriæ apud antiquos patres, non præſumebant pontifices decreta conciliorum ita faciliter & paſsim diſpenſare, ſed tanquam oracula diuina obſeruabant: nec ſolum non ita temere, ſed fortaſſe nec ſemel diſpenſabant contra ſtatuta cōciliorum, maxime circa leges grauiores, & paulatim ad hanc intemperantiam diſpenſationum deuentum eſt, & ad hunc talem ſtatum, vbi nec mala noſtra, nec remedia pati poſſumus, & ideo neceſſe eſt aliam rationē excogitare ad cōſeruādas leges. Da mihi Clemente, Linos, Sylueſtros, & omnia permittam arbitrio eorum. Sed vt nihil

grauius dicatur in recentiores pōtifices, certè mul tis partibus ſunt priſcis illis inferiores. Et hoc de 12. propoſitione.

Decimatertia propoſitio. * Tale decretum nō deberet apponi in multis legibus, ſed ſolū in pau cis, hiſque grauiſsimis & valde neceſſarijs. Hęc pa 13
tet: primò, quia cum papa ſit paſtor vniuerſalis, non debet limitari eius authoritas ſine vrgenti ne ceſsitate aliasfieret ei iniuria. Item ſi hoc extende retur ad multas leges, hoc iterum poſſet vergere in impedimentū adminiſtrationis eccleſiæ, quia diſpenſationes aliquando ſunt neceſſariæ, vt di ctum eſt. Item eſſet occaſio, vt ſub illo prætextu papa contemneretur tanquam haberet manus li gatas, & ſumerent licentiam aliqui ad rebellandū contra eum. Et tandem hoc non debetfieri, niſi ſo lū in aliqua lege ita neceſſaria, vt ex eius diſpenſa tione immineret magna pernicies eccleſiæ. Sed re ſtat magnum dubium, facto * tali decreto, vtrum 14
ſi illo non obſtante papa diſpenſaret, teneret fa ctum, dato quòd malè faceret.

Sit decimaquarta propoſitio, Tale decretum non facit de per ſe, quod papa non poſsit diſpen ſare, ſed ſolum quod non liceat. Probatur primò vt probatum fuit ſupra concluſione. 3. 4. & 5. cum poteſtas papæ non ſit â concilio, ſed â Chriſto, concilium non poteſt coarctare authoritatem pa palem, aut limitare: ergo ſi poſset diſpenſare ſine

tali decreto, posset etiam illo posito, Itemquia (vt supra probatum est) cōcilium nihil potest, quod papa non posit, sed concilium posset dispensare non obstante proprio decreto: ergo etiam papa, Item si illud decretum fieret ab vno summo pontifice, alius sequens posset dispensare, quia par in parem non habet imperium: sed non habet maiorem authoritatem à concilio quam à papa, vt supra probatum est. Et Sylue. in verbo, papa. §. 15. dicit secundū mentē, S. Tho. quod papa potest etiā sine causa dispēsare in omni iure positiuo, & etiā illud irritare. Itaque si irritaret, de facto nulla essent, & irrita: sed in hoc peccaret de quocunque statuto concilij loquamur, vt probat glossa. 1. cap. vbi periculum. §. hoc sancto concilio. de electione. de quo Panor. in. c. significasti. de electione. & Ioan. Andreas & alij. Suppono autem, quod non valeat ista consequentia. Si papa male dispensat, ergo non valet illa dispensatio. Si enim sine causa dispensaret in gradibus prohibitis ad matrimonium de iure positiuo, dispensatio teneret, & matrimonium sic contractum esset validum. Nec tamen volo dicere, quod omnis dispensatio papæ etiam in iure positiuo valeat: sed dico, quod si nō valet, hoc aliunde est, & non solum ratione iuris positiui, vt infra dicemus. Et dicas, supra supponebamus, quod hæc quæstio procederet secundū vtranq; opinionem, scilicet siue papa sit supra cō

cilium

cilium, ſiue econtrario, ergo ſi non obſtante tali decreto concilij adhuc papa poſsit diſpenſare, in quo ſaluatur iſta ſuperioritas concilij ſupra papam? Reſpondeo, Satis eſt ad hoc, quod papa teneretur, & male faceret contrauenìendo decreto concilij. Vel fortè diceretur, quod non poteſt tollere talem legem, & irritare, ſi concilium prohibeat, ſed poteſt diſpenſare: quia manente tali lege, ſpectat ad eum omnis actus iuriſdictionis in eccleſia, itaque ſi papa contra decretum concilij inſtitueret puerum in Epiſcopum um, talis reuera eſſet epiſcopus, & haberet iuriſdictionem.

Decimaquinta propoſitio, Eodem * modo ſicut papa peccaret diſpenſans contra tale decretũ 15 etiam peccaret petens diſpenſationem, aut vtens illa. Probatur primò, Quia conſentit, imò eo ipſo cooperatur peccato alterius: & nõ ſolum qui male faciunt, digni ſunt morte, ſed qui conſentiũt facientibus, ad Roma. 1. Item ille eſt occaſio tantorum malorum, quæ ex huiuſmodi diſpenſationibus ſequuntur, vt ſupra oſtenſum eſt. Item iſti etiam faciunt iniuriam alijs, ſi eximant ſe à lege, alijs manentibus ſub lege. Quemadmodum ſi rex exigeret tributum ab aliquibus ciuitatibus, & eximeret alias ſine cauſa, non ſolum rex peccaret, ſed etiam ciuitas illa, quod non ſubiret partem oneris, Nõ tamen volo dicere, quod ſi papa mortaliter peccat diſpenſando irrationabiliter,

quod etiam diſpenſatus vtens diſpenſatione,nec etiam quod ſemper ſi papa male diſpenſat, ſemper vtens diſpenſatione etiā peccet:ſed nolo etiā recipere vniuerſaliter opinionem Panor. & aliorum in capi.non eſt, de voto,quod diſpenſatus à papa in quocunque iure poſitiuo, etiam ſine cau ſa eſt tutus in conſcientia.Quæ tamen poteſt eſſe vera,ſi intelligatur, quòd eſt tutus,hoc eſt, quod factum per illam tenet etiam in conſcientia.Non eſt autem vniuerſaliter vera,ſi intelligatur,ꝙ ſem per talis ſine peccato poteſt illa vti, vt ſi diſpenſe tur cum ſacerdote,vt ducat vxorem. Et probatur quia(vtſupra arguebam)papa peccaretdiſpēſans ſecum ſine cauſa legitima,quia in foro conſcientiæ tenetur ſuis legibus,ergo non poteſt eximere aliū plus quam ſeipſum quin peccet. Vnde & ipſemetPanor.confitetur,quod diſpenſatus ad plu ra beneficia ſine cauſa non eſt tutus in conſcientia.Et ita Ioan.Andr.tenet in ca. de multa de præ ben.conformiter ad S.Th.quotli.9. q,7. licet hoc etiam non ſolum videatur cōtra ius poſitiuū, ſed contra ius naturale,tamen contra concluſionem arguitur, Quia ſi papa omnino irritaret aliquod ius poſitiuum,etiam ſine cauſa,& irrationabiliter faceret,non peccaret qui poſtea non ſeruaret tale ius ergo etiam ſi diſpenſat in illo, quia diſpenſatio eſt relaxatio iuris circa iſtum, ſicut irritatio circa omnes. Antecedens patet, quia certè ſi pa-

pa tolleret abſtinentiam carnium in feria ſexta, nullus peccaret, ſi veſceretur carnibus illis diebus nec ſi tollat iura de impedimẽtis matrimonij. Reſpondeo concedendo antecedẽs: quia reuera nullus manet titulus obligationis, quia nec iure diuino, nec poſitiuo. & nego conſequentiam: & ratio eſt, quia manente iure in ordine ad alios, irrationabiliter facit, qui non viuit æquali iure cum alijs atque ideo non omnino caret culpa, licet ſępe excuſetur à mortali. Sed reſtat graue dubium, ſummus pontifex diſpenſat in tali ſtatuto non obſtãte tali decreto prohibente, vtrum ſubditi, ad quos ſpectat recipere, & parère tali diſpẽſationi, teneãtur, verbi gratia ſi ſtatuitur in cõcilio, quod nullus ante ætatem viginti annorum poſsit habere beneficium curatum, & in hoc nunquam diſpenſetur diſpenſat papa cum puero, non ſolum contra decretum cõcilij, ſed etiam ſine alia rationabili cauſa, an parochia teneatur recipere illum, & dare illi decimas. Pro examinatione dubij eſt notandũ quod * diſpenſationes pontificis ſunt in duplici 16
differentia. Quædam ſunt omnino gratioſæ, gratioſas voco, quæ ſpectant ſolum ad gratiam id eſt beneficium diſpenſati, nec faciunt ad commodũ vel incommodum aliorum, vt diſpenſatio in ieiunijs, & abſtinentijs, & ętate ordinandorum, in impedimentis matrimonij, & ſimilibus. & in huiuſmodi non eſt locus dubij: quia ſolum ſpectat ad

ipsum dispensatio. Et tenet factum. Aliæ sunt dispensationes, quæ possunt spectare ad commodũ vel ad detrimentum aliorum, vt in exemplo posito, quòd aliquis puer sit parochus istorum, quòd habeat beneficiũ & decimas sine residentia, quòd recipiat fructus præbendæ nõ seruiẽs, quòd vnus habeat viginti beneficia. Ista enim sunt huiusmodi, quæ multùm spectant ad iura cõmunia, commoda, vel incõmoda aliorũ, & de huiusmodi vertitur in dubium, nec est facilis disputatio. Sed dicam, nihil omnino asserendo, sed proponendo solùm, quæ videntur probabiliora esse.

17 Decimasexta propositio, Non* spectat ad subditos determinare, aut examinare, quid posit papa, aut quid non posit, & quomodo teneatur parere, vel nõ. Probatur, Quia sacrilegium est disputare de potentia principis & præcipuè Papæ. 17. quæst 4. §. cõmittitur. & sequen. Secundò, Quia hoc ipsum scilicet, determinare quæ sit potestas spiritualis alicuius, est iurisdictio, & est pars gubernationis, quæ non spectat ad subditos, saltem erga superiores. ergo hoc non conuenit illis. Tertiò, Quia profectò hoc esset in turbationem & dissolutionem Ecclesiasticæ hierarchiæ, & auhoritatis, si quilibet posset dicere, Papa non potest: & hoc modo eximeret se à mandatis papæ, & esset manifestum nutrimentum inobedientiæ, & schismatum, & hęresum. Imò hinc natæ sunt hæreses,

vt ait Cypria. q̄ ſacerdoti Dei, vel papæ non obeditur, ſed quilibet audet dicere, quòd Papa malefacit, & q̄ non poteſt facere: & ideo etiã ſi papa erraret, melius eſt vt in omnibus illi pareatur, quam per hoc, quòd vnus habeat licentiam non parendi papæ in vno caſu: forſan rationabili dare occaſionem, vt alij non pareant etiam in iuſtis & inhoneſtis.

Decimaſeptima propoſitio, Non*ſemper mãdatum papæ, aut diſpenſatio obligat ſubditos ad 18 parendum. Nec loquor hic in caſu, quòd Papa aliquid præcipiat manifeſtè contra ius diuinum: hoc enim fortè nunquam continget, nec contigit, nec eſſet dubium quòd non eſſet tunc parendum, ſed extra talem caſum. Probatur primò, Papa non habet maiorem poteſtatem ad diſpenſandum, quàm ad ferendum leges: ſed ſi ferret legem iniquã. & iniuſtam, vel aliâs intolerabilẽ, & valde grauem, ſubditi non tenerentur parere. ergo nec etiam ſi diſpenſatio ſit huiuſmodi. Antecedens patet, Quia, ſicut Sanctus Thomas. optimè determinat. 12. quæſtio. 96. articulo. 4. lex non obligat ſubditos in foro conſcientiæ niſi ſit iuſta: ad hoc autem quòd ſit iuſta, requiruntur tria, primum poteſtas in ferẽte, deinde finis, ſcilicet propter bonum cõmune, poſtremò forma, vt ſcilicet ſecũdũ æqualitatẽ proportionis imponat ſubditis leges oneroſas. Et ecõtrario ſunt iniuſtæ,

vel

vel vbi deest authoritas, vel cum præses imponit onera subditis non pertinentia ad vtilitatem communem, sed magis pro propria commoditate, vel cupiditate, vel gloria, vel etiam aliorũ priuatorum, vel etiam ex forma, cũ inæqualiter onera dispensantur, etiam si ordinentur ab bonũ cõmune, vel etiam si faciat cõtra ius diuinum. Et ex quacunque causa lex sit iniusta, non obligat, inquit sanct. Tho. in foro conscientię, nisi fortè propter scandalum vitandum. Quia sicut August. in lib. de libero arbitrio ait, lex esse non videtur, quę iusta non fuerit. ergo si papa legem aliquam iniustam faceret ex aliqua prædictarũ causarum, non tenerentur subditi parere. ergo nec si dispensatio esset iniusta ex aliqua tali causa: quia non potest magis grauare subditos per dispensationem, quã per leges. Et quòd non solum intelligat sanctus Thomas, quando leges sunt contra ius diuinum, patet illic, quia quatuor causas ponit, vnde potest esse iniusta: & quarta est, si sit contra ius diuinum, & tamen vndecunque sit iniusta, generaliter dicit, quod non obligat. Et confirmatur. Quia lex ciuilis iniusta non obligat, ergo nec ecclesiastica. Antecedẽs patet, quia potestas principũ est à republica, quæ non dedit eis potestatẽ ad grauandũ subditos, sed ad conseruandũ. Consequentia autẽ probatur, quia certè absurdũ esset dicere, ꝙ habet maiorẽ papa authoritatem ad no-
cendum

cendum & grauandum subditos, quàm secularis potestas, cùm illi sit solùm data potestas ad pascē dum. S. Th. absolutè loquitur de omni lege humana iniusta vniuersaliter quę sine distinctione: nec hoc potest esse dubium, quantum ad hoc idem sit iudicium de potestate ecclesiastica & ciuili, nec prorsus habet ad hoc maiorem authoritatē papa in spiritualibus, quàm rex in tēporalibus: vtraq; enim potestas est à Deo, Rom. 13. cap. Et cōfirmatur ex illo prouerb. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Ex quo patet, quòd non habet à Deo potestatem decernēdi nisi iusta. Secundò arguitur, Sentētia iniusta à quo cunque sit lata, non obligat, ergo nec lex. Antecedens pro nunc supponitur ex consensu omnium doctorū, Quòd si sit iniusta secundū se, id est, non solùm in forma procedendi. scilicet, quia non tribuit vnicuique quod suum est, siue iudex faciat ex malicia, siue ex falsa præsumptione, non obligat partes. Et certum est, quòd si papa ferret sententiam contra innocentem de pecunia vel alia re, siue faceret certa scientia, siue ex falsa præsumptione: talis sententia non obligat. Et consequentia videtur nota: quare enim potiùs obligaret lex iniusta, quàm sentētia, cùm lex plus noceat? Tertiò, lex iniusta episcopi non obligat, ergo nec papæ. Antecedens est notum & cōcessum ab omnibus. Et consequentia videtur nota, quia nō habet

maiorem authoritatem papa ad inferendum iniuriam, quam episcopus. Circa enim quæ sunt sui officij & in proprios subditos non minus potest, quàm papa. Quarto arguitur, deducendo ad manifestissima inconuenientia. Quis enim diceret, quòd si papa sine rationabili causa conderet legẽ quòd Christiani loco decimarum soluerent quintam, aut quartam partem fructuum, quòd obligarentur Christiani illa lege? Vel si arrogaret sibi sicut annatas episcopatuum: ita etiam medietatem omnium fructuum ecclesiasticorum, vel alias peiores leges faceret: in his enim agitur de iactura temporali: peior autem est iactura spiritualis ergo. Nec sufficit respondere, quòd papa non facit huiusmodi: hoc enim est loqui de facto, de quo non disputatur. Sed quid iuris si faceret? Ego pro certo habeo, quod omnes leges iniustæ, etiã papæ, non obligant in foro conscientiæ. Quod si ita est, quare dispensationes iniustæ & in grauamen aliorum obligabunt? Item potestas papę est ad ædificandum, non ad dispẽsandum. Sed huiusmodi dispensationes sunt ad dissipandum, non ad ædificandum: ergo non sunt recipiendæ. Item doctores dicunt, quòd in concernentibus vniuersalem statum ecclesiæ, non potest papa disponere contra statutum concilij generalis, vt in capit. literas. de restitu. spolia. & notat Abbas in eodem titu. capitu. significasti. & Innocen. in capitulo

quanto

quanto de consuetu. & maxime vbi ecclesia deco loraretur. ergo in tali casu subditi non tenentur parere, etiam si solum ageret contra ius positiuũ. Et omnia hæc confirmãtur, Quia papa nõ est dominus ecclesiæ, nec bonorum ei⁹, hoc enim est generaliter omnibus prælatis prohibitum, Luc. 22. Reges gentium dominantur eorum: vos autem non sic. Matthæ. 20. & Marc. 10. & 1. Petri. 5. Non dominantes in clerum, sed forma facti gregis. Et Paul. 1. ad Corinthios. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Ergo non potest disponere pro arbitrio, sed secundum quod est expediens ecclesiæ.

Decimaoctaua propositio, Facta* tali declaratione, & decreto concilij, si, vt dictum est in. 10. cõclusione papa dispensaret, subditi non tenentur parere tali dispensationi. Probatur, Quia ex. 3. cõclusione, si lex aut dispẽsatio iniusta non obligat subditos ad parendũ, ergo licet non expectet ad subditos hoc iudicare (vt dictũ est in. 16. cõclu.) tamẽ postq̃ cõciliũ hoc declarasset, nõ tenerẽtur subditi parere. Itaq; si conciliũ determinat, ꝙ dispẽsatio cũ pueris ad episcopatũ est perniciosa ecclesię, & prohiberet ne vnquã in hoc dispensaretur: si hoc nõ obstãte, papa mitteret puerũ pro episcopo, nõ tenerentur subditi recipere illum, nec obedire. 19

Decimanona propositio, Papa* non deberet ęgreferre, sed potius gaudere ꝙ fieret aliquod tale decre- 20

decretũ. Probatur hęc propositio, Si iustum est & expediẽs, vt suprà probatũ est, cum papa debeat procurare omne cõmodum ecclesiæ: ergo de hoc debet gaudere. Item quia in hoc nullo modo lædi tur authoritas illius, Nõ enim ꝓhibetur talis dispẽ satio tanq̃ inferiori, nec ꝙ nõ liceret ei dispẽsare, vel non posset: nec est propter defectum authori tatis, quam habet amplißimam, & à nullo limitabilem, sed propter materiam ipsam; quæ non recipit dispensationẽ sine magno malo ecclesiæ. Si cut qui negat eum posse dispensare in voto solen ni, nec etiam in alijs votis sine rationabili causa, nihil derogat authoritati ipsius: sicut nec authori tati diuinæ, qui negat posse creari infinitum, aut posse mentiri, & similia. Item si concilium retine ret sibi authoritatem dispensandi, & negaret papæ posset meritò conqueri: sed nec ita est faciendum, sed absolutè, quòd à quocunque nõ fiat dispensatio, Item, quia, vt dicunt iuristæ, exceptio: firmat regulam in contrarium, & sic fit dum exci piũtur paucißimi casus fit regula, quòd in omnibus alijs pareatur papæ. Item hac ratione vitant improbitates, & molestias principum, qui solent instare odiosißimè pro dispẽsationibus absurdis prorsus, & irrationabilibus, quibus est difficile papam negare aliquid, nec principũ solum, sed hominum etiam insolentium, qui omnia se posse cõ sequi sperant Romæ, & vel pertrahũt pontifices
in

in suam voluntatem, vel sunt graues, & importuni pontificibus, à quibus essent liberi per aliquod tale decretum: & deberet papa dicere, Omnia mihi licent, sed non omnia expediũt. &, Omnia possum, sed non omnia ædificant. Et (quod certè nõ est contẽnedum) tolleretur scandalum, & sermones multorum, qui malè sentiũt, & loquuntur de Romana curia, hac vna occasione huiusmodi dispensationum.

Sed restat dubium, si ita est, quòd subditi non tenentur parêre huiusmodi dispẽsationibus, qua via pòssit resisti mandatis Papæ, si fortè velit cogere ad parẽdum. Respõdeo, & sit 20. propositio. Non videtur mihi quòd expediat, nec liceat resistere mãdatis papæ per viam appellationis ad futurum concilium. Bene scio quòd Panormita. & Gerson & Ochã, defendunt, quòd licet appellare à papa ad conciliũ: sed illi (vt suprà dixi) sunt plurimum infesti authoritati summorum Pontificũ. Et sic probatur breuiter ex capit. ipsi sunt. 9. q. 3. Ipsi sunt canones, qui appellationes totius ecclesiæ ad huius sanctæ sedis examen voluerũt deferri, ab ipsa verò nunquam prorsus appellari debere sanxerunt. & eadem. q. cap. nemo. Nec valet responsio, id est à nullo alio prælato. & nunquam, id est à nulla particulari ecclesia: quia de hoc nunquam fuit quæstio. Sed quia de hac re sunt multę quæstiones, & contentiones, volo extendere pro 21

bationes. Certè si in aliquo casu licet appellare ad concilium, nescio quare non in omni casu, vbi Pontifex facit iniuriā, imò vbi est dubium, vtrum faciat. Et arguitur sic; Vel appellatio à summo Pō tifice ad concilium est de iure diuino, vel de iure positiuo, si est de iure diuino, & ius diuinum non distinguit in causa grauiori vel leniori, si licet in aliqua causa appellare, ergo in qualibet quantuncunque leui. Si autem est de iure positiuo, primum nullum tale ius profertur, vbi talis appellatio concedatur, nisi fortè in aliquo concilio nouo, & schismatico, vel dubio, quale fuit Basiliense. Nec authoritas glossæ vel Panormitani hoc tenentium est alicuius momenti sine confirmatione iuris. si hoc non est de iure diuino, sed de iure positiuo, & si est aliquod tale ius, nunquam distinxit inter causam & causam: vnde nullo modo consequenter loquuntur doctores, qui concedunt quòd in causis grauissimis à papa potest appellari, non autem in alijs. Et dico non esse appellandum, etiamsi teneamus, quòd cōcilium est supra papam. Quamuis enim ita sit, tamen cùm sit papa, oportet quòd vltima decisio causarum spectet ad eundem. Et confirmatur, Quia à rege non est appellatio: sed non est neganda tanta authoritas papæ in spiritualibus, quanta regi in temporalibus datur, ergo. Sed dato quòd secundùm se liceret appellare, di-

eo quòd non expedit. Primò hoc probatur experientia, & exemplis, quæ in moralibus faciũt magnamprobationem. Omnes enim appellationes hactenus factæ ad concilium, malè cesserũt, & tandem deuenerunt in schisma aliquod, vel etiam hæresim. Secundò, quia hoc esset magna occasio turbationis in ecclesia: primùm, quia si papa timeret ne facta eius deberent rescindi in concilio, nunquam vellet congregare concilium cum magna iactura profectò rerum ecclesiasticarum: & congregare sine illo, vel non licet, vel esset valde difficile. Semper enim erunt aliqui, imò maior pars, qui velint sequi partes Pontificis, & vnus princeps faueret concilio, alius pontifici. & sic nihil pacificè, nec ad vtilitatem ecclesiæ posset fieri: imo essent multo maiores turbationes, vt experientia compertum est. Et ab eo tempore, quo propter nouas opiniones doctorũ pontifices inceperunt timere cõcilia, ecclesia manet sine concilijs, & manebit cum magna calamitate & pernicie religionis.

Vicesimaprima propositio, Non* videtur permittendum cuicunque priuato sua authoritate resistere, & non parêre mandatis Pontificis, quantuncunque essent contra determinationem concilij. Probatur, Quia esset magna irreuerentia, & quasi contemptus summę authoritatis, si cuilibet hoc cõcederetur respectu papę: quod non licet in 22

ordine ad episcopum, à cuius mandato, quantun cunque iniusto, non licet propria authoritate discedere.

23 Vicesimasecunda propositio, Facta *tali declaratione, & decreto cõcilij, si papa contrarium mãdaret, possent vel episcopi, vel concilium prouinciale per se resistere tali mãdato, vel etiam implorare principes, vt authoritate eorum resisterent summo Pontifici, impediendo executionem mãdatorum eius. In ista conclusione erat tota difficultas, & propter quã tota disputatio est exorta. Hæc conclusio primò tenendo, quòd concilium est supra papam, nõ indiget noua probatione: & ita tenentes illam partem, non reuocarent in dubium. sed quia, vt suprà diximus, hîc procedimus secundum vtranque opinionem, simpliciter probatur conclusio. Et primum quod mihi fecit animum tenendi hanc sententiam, fuit, quòd doctores egregij, & aliter magni defensores authoritatis pontificiæ, etiã in ordine ad concilium tenent expressè hanc sententiam. Vnde Caieta. in ipso opere, in quo tenet superioritatem papę supra cõcilium. c. 27. dicit post alia, Resistendum est ergo etiam in facie papæ publicè dilaniantis ecclesiã: verbi gratia, quia nõ vult dare beneficia ecclesiastica, nisi pro pecunia, aut cõmutatione officij, & cum omni obedientia & reuerentia neganda est possessio talium beneficiorum ijs, qui emerunt.

Et

Et Syluest.in verbo,papa.§.4. Quid autẽ,inquit, faciendum est quando papa suis moribus ecclesiam destruit? &.15. dicit, Quid si papa sine causa vellet abrogare ius positiuum? Respondet, peccaret quidem, nec esset permittendũ nec ei obediendum in malis, sed resistendũ per honestam reprehensionem. Vnde si vellet totũ thesaurum ecclesiæ aut patrimonium Petri dare parentibus, vel eius ecclesiam destruere, vel huiusmodi, non esset permittẽdum, sed resistendum. Et ratio est, Quia in destruendo nihil potest, & si destructione constat, potest resisti. Ex istis omnibus habetur, quòd vbi mandata, vel facta papæ essent in destructionem ecclesiæ, potest ei resisti, & impediri executio mandatorum. ergo si iam constet ex determinatione concilij, quòd huiusmodi dispensationes sint in destructionem ecclesiæ, poterunt gubernatores ipsius ecclesiæ, & principes resistere in his. Secundo probatur, Quia vim vi repellere licet iure naturali. Sed papa infert vim huiusmodi mandatis & dispẽsationibus, quia facit iniuriam, vt suprà probatum est: ergo licitũ est resistere illi. Vnde, vt dicit Caietanus, omnia ista loquimur, non quòd aliquis posset esse iudex papæ, nec authoritatem habeat in illum, sed per modum defensionis; cuilibet enim est ius ad resistẽdum iniuriæ, & impediendum, defendendúmque.

Sequitur corollarium, Quòd non solùm lice-

ret non parere talibus mandatis, sed etiam facto & vi, si opus esset, resistere illis, & impedire armis executionem illorum mandatorum, & maxime intercedente publica authoritate, vt principis, & comprehendere, & punire executiones taliū mādatorum, semper tamen seruato moderamine inculpatæ tutelæ, non excedendo reuerentiam, nec negando aliquo pacto authoritatem illius, sed solùm allegando, quòd hoc est iniustum, & in detrimentum ecclesiæ. Et confirmatur totum hoc. Quia profectò tyrannicum est dicere, quòd summus pontifex habeat maiorem authoritatem ad gubernandum ecclesiam, in hac parte quàm rex ad gubernandam ciuitatem, & rempublicam temporalem: sed si rex faceret graues iniurias, posset ei resisti, non solùm verbis, & iure, sed etiam facto: ergo etiam papæ.

24 Vicesimatertia propositio, Propter iniustas dispensationes, vel alia mandata insolentia, quæ in perniciem ecclesiæ procedunt, posset conuocari, & congregari concilium generale contra voluntatem papæ, vt ei resisteret, obuiaretq; eius insolentiæ. Hoc expresse tenet Syluest. in verbo papa. §. 4. Quòd si papa suis moribus destruit ecclesiam, potest conuocari concilium contra eius voluntatem, vt per illud papa moneatur, & Deus inuocetur, & resistendo, in malis remediū apponatur. Hoc expresse tenet Turre Crema, assertor vehemen-

hementissimus Pontificię dignitatis lib.3.cap.10. vbi loquens de vtilitate conciliorum, Celebratio, inquit, cõciliorum vtilis est ad refrænandum exorbitantias quorundam Pontificum; qui pontificatum suum aut extra sanctorum Patrum regulas pro voluntate exercent, aut simoniaca prauitate dehonestant. Hac de causa congregatum legitur concilium episcoporum Italiæ Romæ, per Imperatorem contra Iohannem papam.12. qui venator, lubricus, & incorrigibilis erat. Quod factum laudat, & approbat Turre crema. & hoc est valde vtile. Vt enim ait Hormisda papa in epistola ad episcopos per Hispaniam constitutos, difficile est, vt cuiusque cor sic prauis cogitationibus induretur, vt in se patiatur culpandus fieri, cum nouerit se iudicio subdendum concilij. Vnde etiam confirmantur quæ suprà dicta sunt. Nihil enim prodesset congregatio concilij, nisi sua authoritate posset determinare, quibus in rebus Pontifex non debet, nec possit attentare contra Patrum decreta, & sanctiones.

Vicesimaquarta propositio; In* omnibus supradictis cauendum est maximè à duobus; Pri- 25
mum, vt quantum fieri posit, seruetur semper illibata authoritas, obseruata reuerentia quæ debetur papæ: quia eius contemptus: vel contumelia, vel quæcunq; irreuerentia, vergit in dehonestatē

ecclesiæ: vnde oportet vt habeatur in summo honore etiam à summis principibus. & si semel inciperet sperni eius authoritas, tota ecclesia laboraret schismatibus, & factionibus. Quare etiam in concilio si aliquod tale decretum faciendum esset, oporteret vt quàm modestissimè loqueretur de authoritate & persona papæ, vt puta, sub hac forma. Quamuis hactenus summi Pontifices moti probabilibus apparentibus causis dispensauerint, vt aliquis plura beneficia possit obtinere, vel vt aliquis regressum habeat ad aliquod beneficium viuente adhuc legitimo possessore: tamen quia hoc vsu & experientia compertum est vergere in magnam confusionem ecclesiæ, & perniciem ecclesiarum, prohibemus omnino, ne posthac cum aliquo quacunque occasione vel merito super hoc dispēsetur. Quod si secus factum fuerit, sacrum concilium existimaturum est summū Pontificem contra suam dignitatem & officium, & contra sacrum concilium, atque adeò contra Christi honorem fecisse. Per quam quidem sanctionem non intendimus summæ authoritati & dignitati quicquam derogare, nec eius potestatē aliquo pacto limitare: sed declaramus hoc esse necessarium ad rectam & piam administrationē ecclesiæ, ne posthac summorū Pontificum in hac re, sua authoritate abutantur, sub hac forma vel alia commodiori, posset proponi decretum. ad

remedium & ſalutem eccleſiæ ſine offenſione Pō tificis, ſecūdum quod maximè etiam caueri debet in hac re eſt ſcandalum: primum in ipſo decreto faciendo, ne forte ſummus pontifex indignatus de hoc concilio, & repugnans ne hoc decernatur, turbet totum concilium, & impediātur alia commoda, quæ à concilio fieri poſſunt, & diuidatur concilium in ſchiſmia, & factiones. Sed deinde debet valde caueri ab ſcandalo, ſi forte papa negligat huiuſmodi decretum Patrum: & opporteat illi reſiſtere. Debet enim valde animaduerti, ne hoc fiat cū ſcandalo, & inde oriatur maius malum, & ne ſi ſemel detur licentia principibus reſiſtendi, & non parendi pontifici in aliquo, ipſi accipiant in alijs, vbi minimum expediat.

REVERENDI P. F. FRANCISCI A Victoria, de Indis recenter inuētis relectio prior.

Locus relegendus est ex Matth. Docete oēs gentes. baptizātes eos in noīe patris, & filij, & spiritus sancti. Matth. vltimo capite.

SVMMA.

1 *Dubius in rebus vt sit tutus in conscientia, quomodo debeat consulere illos, ad quos spectat hæc docere.*

2 *Dubius in rebus, post consultationem rei dubiæ debet sequi sententiā sapientum alias non erit tutus.*

3 *Dubius in rebus, si post consultationē rei dubiæ diffiniatur sapiētib⁹ illud esse licitū, quod alias est illicitū vt sit tutus in cōsciētia, an debeat seq̄ sentētiā illorū*

4 *Indi barbari, vtrum essent veri domini ante aduentū Hispanorum priuatim, & publicæ. Et vtrum essent inter eos aliqui viri principes, & domini aliorum.*

5 *Error quorūdā recēsetur, qui dicebāt, nullū in peccato mortali existentē habere dominiū in quacunque re.*

6 *Peccatū mortale nō impedit dñiū ciuile, et verū dñiū.*

7 *Dominium vtrum perdatur ratione infidelitatis.*

8 *Hæreticus, iure diuino non amittit dominium bonorū suorum ob hæresim commissam.*

9 *Hæreticus an de iure hūo perdat dñiū bononorū suorū.*

10 *Hæreticus à die commissi criminis incurrit pœnam confiscationis bonorum.*

11 *Hæreticorum bona non licet fisco occupare ante condēnationem, quamuis de crimine constet.*

12 *Condemnatione facta etiam post mortem hæretici retro agitur bonorū cōfiscatio ad tempus commissi criminis ad quancunque peruenerit potestatem.*

Hæreti

13 *Hæretici venditiones, donationes, & omnis alia alienatio bonorū à die cōmissi criminis sint inualidæ. & c*
14 *An hæreticus sit dominus bonorum suorū in fore an sit cōscientiæ antequam condemnetur.*
15 *Hæreticus, licite potest viuere ex bonis suis.*
16 *Hæreticus titulo gratioso potest transferre bona sua, puta donando.*
17 *Hæretico non licet titulo oneroso, puta vendendo, aut dando in dotem, bona sua transferre, si crimen possit venire in iudicium.*
18 *Hæreticus in quo casu etiam titulo oneroso possit bona sua licite alienare.*
19 *Barbari, nec propter peccata alia mortalia, nec propter peccatum infidelitatis impediuntur quin sint veri domini tam publice quam priuatim.*
20 *Dñij vt quis sit capax, an vsus rationis requiratur*
21 *Puer an possit esse dominus ante vsum rationis.*
22 *Amens, an possit esse dominus.*
23 *Barbari, amentiæ prætextu non impediuntur esse veri domini, cum non sint amentes.*
24 *Indi barbari antequā Hispani ad illos venissent erant veri domini, & publice & priuatim.*
25 *Imperator non est totius orbis dñs.*
26 *Imperator licet esset dominus mundi non ob id posset occupare prouincias barbarorū, & cōstituere nouos dños, & veteres deponere, vel vectigalia capere*
27 *Papa nō est dñs ciuilis, aut temporalis totius orbis, loquendo proprie de dominio & potestate ciuili.*

28 *Sum-*

28 *Summus pontifex quanuis haberet potestatem secularem in mundo, non posset eam dare principibus secularibus,*

29 *Papa habet potestatem temporalem in ordine ad spiritualia.*

30 *Papa, nullam potestatem temporalem habet in barbaros indos, neque in alios infideles.*

31 *Barbari si nolint recognoscere dominium aliquod papæ, non ob id posset eis bellum inferri, & illorum bona occupari.*

32 *Barbari, an priusquam aliquid audissent de fide Christi, peccarent peccato infidelitatis, eo quod non crederent Christo.*

33 *Ignorantia ad hoc quod alicui imputetur, & sit peccatũ, vel vincibilis, quid requiratur, Et quid de ignorantia inuincibili.*

34 *Barbari, an ad primum fidei Christianæ nuntium teneantur credere, ita quod peccent mortaliter non credentes Christi euangeliũ, solum per simplicem annũtiationem. &c.*

35 *Barbaris si simpliciter fides annuntiaretur, & proponeretur, & nollent statim recipere, hac ratione non possent Hispani illis bellum inferre, neq; iure belli contra eos agere.*

36 *Barbari rogati, & admoniti, vt audiant pacifice loquentes de religione, quomodo si nollint, non excusentur à peccato mortali.*

37 *Barbari quãdo tenerentur recipere Christi fidem sub mortalis*

mortalis peccati pœna.

38 *Barbaris an hactenus ita proposita & annuntiata fuerit fides christiana, ut teneantur credere sub nouo peccato, non satis liquet secundum authorem.*

39 *Barbaris, & si quantuncunque fides annuntiata probabiliter & sufficienter fuerit & noluerint eam recipere, non tamen ob id licet eos bello persequi, & bonis suis spoliari.*

40 *Principes christiani, non possunt, etiam authoritate papæ, coercere Barbaros à peccatis contra legem naturæ, nec ratione illorum eos punire.*

Docete omnes gẽtes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Matthæi vltimò. In hunc locum mouetur quæstio, An liceat baptizare filios infidelium inuitis parẽtibus. Quæ quæstio tractatur à doctoribus .4. sententiarum dist.4 & à sancto Tho.22.q.10.ar.12.& 3,par.q.68.ar.10. Et tota disputatio & relectio suscepta est propter barbaros istos noui orbis, quos Indos vulgo vocant, qui ante quadraginta annos venerunt in potestatem Hispanorũ, ignoti prius nostro orbi. Circa quos præsens disputatio habebit tres partes. In prima tractabitur quo iure venerint barbari in ditionem Hispanorum. In secũda, quid posint Hispanorum principes erga illos in temporalibus & ciuilibus, In tertia, quid pos

sint vel ipsi, vel ecclesia erga illos in spiritualibus, & in spectantibus ad religionē, vbi respōdebitur ad quæstionem propositam. Quo ad primam partem; ante omnia videtur, quod tota hæc disputatio sit inutilis & otiosa, nō solū inter nos, ad quos non spectat, aut si omnia recte geruntur in administratione illorum hominum disputare, aut dubitare de illo negotio, aut si quicquam forte peccatur, illud emendare: sed etiam apud eos, quorū interest hæc considerare & administrare. Primò, quia neque principes Hispanorum, neque qui eorum consilijs præpositi sunt, tenentur de integro examinare & retractare iura, & titulos, de quibus alias deliberatum est, & decretum maximè in his quæ bona fide principes occupant, & sunt in pacifica possessione. Quia, vt Aristo. dicit. 3. Ethico. si semper quispiam consultauerit, in infinitū res abiret, neque possent principes & aliorum consiliarij esse securi & certi in cōsciētia sua: & si oporteret à primordio repetere titulos suæ ditionis, nihil exploratum possent tenere. Et præterea cum principes nostri, scilicet Ferdinandus, & Isabella, qui primi occupauerunt regiones illas, fuerint Christianissimi, & imperator Carolus quintus sit princeps iustissimus, & religiosissimus: non est credendum quin habeant exploratissima & exquiisitissima omnia quę expectare possunt ad securitatē sui status, & conscientiæ, maximè in tanta re:

ta re:atque adeo non solum superuacaneum, sed etiam temerarium videri potest de his disputare, & hoc videtur esse quærere nodum in scyrpo, & iniquitatē in domo iusti. Pro solutione huius obiectionis est considerandum, quod Aristote. dicit tertio Ethicor. quòd sicut consultatio & deliberatio non est de rebus impossibilibus, aut necessarijs, ita nec consultatio moralis est de illis, de quibus certū & notum est esse licita & honesta, neq; e contrario, de quibus certum, & euidens est esse illicita, & inhonesta. Neq; enim quisquā recte consultauerit, an temperatè, fortiter, iustè viuendum sit, vel iniustè, aut turpiter agendum, neque an adulterandum, an peierandum, an colendi parentes, & cætera huiusmodi. Certè non esset consultatio Christiano: digna: sed cum aliquid agendum proponitur de quo dubitari meritò potest, an sit rectum, vel prauum, iustum, an iniustum, de his expedit consultare, & deliberare, neque prius temere aliquid agere, quam sit inuentum & exploratum, quid liceat, aut non liceat. Talia sunt quæ in vtranque partem habent speciem boni & mali, qualia sunt multa genera commutationum & contractuum, & negotiorum. Et in his omnibus ita res se habet, quòd si quis antequā deliberauerit, & legitime illi constiterit tale factum licitū esse, aliquid tale faceret, & fortè secundum se esset licitum: talis peccaret, neque excusaretur per

igno-

ignorantiam: cum illa, vt patet, non esset inuincibilis, postquam ille non facit quod in se est, ad examinandum quid liceat, aut nō liceat. Ad hoc enim vt actus sit bonus, oportet si alias nō est certum, vt fiat secundum diffinitionem & determinationem sapientis. Hæc enim est vna conditio boni actus. 2. Ethic. atque adeò si iste non consuluit sapientes in re dubia, excusari nō potest. Imò dato quod talis actus secundū se licitus esset, postquàm dubitatur merito de illo, tenetur quilibet consultare, & arbitrio sapientum facere, etiam si forte illi errarent. Vnde si quis cōtractum, de quo inter homines dubitatur, an sit licitus necne, faceret sine consilio doctorum, sine dubio peccaret, etiam si alias cōtractus esset licitus, & ipse ita putaret, non ex authoritate sapientis, sed ex sua affectione, & sentētia. Et eadē ratione si quis in re dubia consuluit sapientes, & illi determinauerint illud non licere: si talis proprio iudicio faceret aliquod tale, peccaret, etiam si alias illud in se esset licitum. Vt si quis exempli gratia esset dubius, an hæc sit vxor sua, cōsultat, an teneatur reddere debitum, vel vtrum liceat, vel etiam exigere: respondetur à doctorib⁹ quòd nullo modo licet, ipse autem ex affectu vxoris vel propria cupiditate, nō credit, sed putat sibi licere, certe peccaret accedēs ad vxorem, quāuis de se licitum esset, sicut re vera est, quia talis facit contra conscientiam, quam

tenetur

tenetur habere. Tenetur enim credere in his quæ spectant ad salutem, his, quos ecclesia posuit ad docendum: & in re dubia arbitrium illorum est lex. Nam sicut in foro contentioso iudex tenetur iudicare, secundũ allegata & probata: ita in foro conscientiæ quilibet tenetur iudicare, nõ ex proprio sensu, sed vel per rationem probabilem, vel per authoritatem sapientium, aliâs est temerariũ iudicium, & exponit se periculo errandi, & hoc ipso errat. Sicut enim in veteri testamento Deute.17. præcipiebatur, Si quid esset ambiguum inter sanguinẽ & sanguinẽ causam & causam, leprã & non leprã, & iudiciũ, ait Dñs intra portas tuas videris variare: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniensq́; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit il lo tempore, quæresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicium veritatis, & facies quodcunque dixerint qui præsunt loco, sequerisque sentẽtiam eorum, neque declinabis ad dextram neque ad sinistram. Ita, inquam, in rebus dubijs tenetur quilibet consulere illos quos ecclesia ad hoc cõstituit, quales sunt prælati, prædicatores, confessores, diuinæ & humanæ legis periti. Sunt enim in ecclesia alij oculi, alij pedes, &c. 1. ad Cori. 12. Et Ephes. 4. & ipse dedit quidem quosdam apostolos, alios euãgelistas, alios autem pastores, & doctores. Et, Super cathedrã Moysi sederunt Scribæ & Phari-

sæi, omniaque cunque dixerint vobis, seruate & facite. Matth. 23. Et facit etiam præceptum Aristo. 1. Ethi. ex Hesiodo.

At qui ex se nescit, cuiquam neque porrigit aures.
Vt bona percipiat: demens & inutilis ille est.

Itaq; non satis est ad securitatem vitæ & côscientiæ, vt quis putet se bene agere: sed in rebus dubijs necesse est vt aliorum, ad quos spectat, authoritati nitatur. Nec enim negotiatoribus satis est vt nihil faciant, quod ipsi illicitum putēt, si aliâs sine consilio peritorū illicitos contractus faciāt. Vnde non puto verum quod Cardin. Caieta. dicit, quòd si revera aliquid secundum se est licitū, si veniat in dubium, quāquam prædicatores, aut confessores, qui aliâs habēt authoritatem iudicādi in istis, dicant illud esse illicitum, vel veniale dicunt esse mortale: qui ex affectu ad rem nō credit illis, sed format sibi conscientiam, quòd non est mortale, non peccat. Exēplum ponit, vt quòd fœminæ vtantur fuco, & alijs ornamentis superfluis, quod re vera nō est mortale, dato quòd prædicatores & confessores dicerent esse mortale: si fœmina ex studio se ornandi non credit, sed putat vel esse licitum, vel non esse mortale, non peccat mortaliter ita se ornando. Hoc inquā periculosum est. Nā fœmina tenetur credere peritis in his quæ sunt necessaria ad salutem: & exponit se periculo faciens contra illud, quod secūdum sen-

tentiam.

tentiam ſapientũ eſt mortale: Et e contrario in re dubia ſi quis deliberauit cum ſapientibus,& accepit determinationẽ,ꝙ illud eſt licitũ: talis eſt tutus in cõſciẽtia,quouſq; fortaſſe iterũ ſit admonitus, vel tali authoritate, vel huiuſmodi rationibus,quibus meritò debeat moueri ad dubitandũ, vel etiam credendũ contrariũ.Hoc eſt notũ, quia facit quod in ſe eſt,& ſic ignorantia eſt inuincibilis.Ex his ergo conficiuntur propoſitiones.

Prima,In* rebus dubijs quilibet tenetur conſu lere illos ad quos ſpectat hæc docere,aliâs non eſt tutus in conſcientia, ſiue illa dubia ſint de re in ſe licita, ſiue illicita. 1

Secunda.Si* poſt conſultationẽ rei dubiæ diffinitũ ſit à ſapiẽtibus illud eſſe illicitũ,quilibet tenetur ſequi ſententiã illorum, & contrariũ faciẽs non excuſatur,etiam ſi aliâs illud eſſet licitum. 2

Tertia econtrario,*Si poſt conſultationem rei dubiæ diffinitum ſit à ſapientibus illud eſſe licitum, qui ſequitur ſententiam illorum, eſt tutus, etiam ſi aliâs ſit illicitum. 3

Ergo redeundo ad propoſitum negotium barbarorum,nec eſt de ſe ita euidẽter iniuſtum,vt nõ poſsit diſputari de iuſtitia illius:nec rurſus ita euidenter iuſtum, vt dubitari non poſsit de iniuſtitia illius: ſed in vtranque partem videtur habere ſpeciem.Nam primùm cùm videamus totũ illud negotium adminiſtrari per viros & doctos, & bo

nos, credibile est rectè & iustè omnia tractari. Deinde cùm audiamus tot hominum cædes, tot spolia hominum alioqui innoxiorum, deturbatos tot dominos possessionibus, & ditionibus suis priuatos, dubitari meritò potest iure an iniuria hæc facta sint: & sic hæc disputatio non videtur omnino superuacanea. & per hoc patet respõsio ad obiectionem. Et præterea, dato quòd nullum esset dubium in tota hac quæstione, non est nouũ disputationes theologicas institui de re certa. Nã & disputamus de incarnatione Domini, & alijs articulis fidei. Non enim semper disputationes theologicæ sunt in genere deliberatiuo. Sed pleræque in genere demonstratiuo, id est non ad cõsultandum, sed ad docendum susceptæ.

Quòd si quis occurrat dicẽs, Licet aliquãdo fuerint aliqua dubia circa hoc negotium, fuerunt tamen iam hæc tractata & diffinita à sapiẽtibus, & sic ex cõsilio eorum iam omnia administrari, nec opus esse noua examinatione: respondetur primum, si ita est benedictus Deus, nec nostra disputatio quicquam obstat, neque ego mouere volo nouas querelas. Secũdò dico, quòd hæc determinatio non spectat ad iurisconsultos, vel saltẽ non ad solos illos. Quia cùm illi barbari, vt statim dicam, nõ essent subiecti iure humano, res illorum non sunt examinandæ per leges humanas, sed diuinas, quarum iuristæ non sunt satis periti, vt per

se

se posint huiusmodi quæstiones diffinire. Nec satis scio, an vnquam ad disputationem & determinationē huius quæstionis vocati fuerint Theologi digni, qui audiri de tanta re possent. Et cum agatur de foro conscientiæ, hoc spectat ad sacerdotes, id est ad ecclesiam, diffinire. Vnde Deutero. 17. præcipitur Regi, vt accipiat exemplar legis de manu sacerdotis. Tertiò, vt summa rei sit satis examinata, & certa. nonne in tanto negotio possunt alia peculiaria dubia occurrere, quæ meritò disputari possent? Itaque nō solùm non otiosum aliquod, & inutile, sed magnum operepetiū me facturū putarē, si hāc quęstionē pro dignitate possem tractare. Redeundo ergo ad quęstionē, vt ex ordine procedamus, quæritur primò, vtrum* Barbari isti essent veri domini ante aduētum Hispanorum, & priuatim & publice: id est vtrum essent veri dominī priuatarum rerum & possesionum, & vtrum essent inter eos aliqui viri principes, & domini aliorum. Et posset videri quòd nō. 4
Quia serui non habent dominium rerum: seruus enim nihil suum habere potest. Institut per quas perso. nob. acquirere liceat. §. item vobis. &. ff. de acquirēd. hæred. l. placet. vnde quicquid acquirit dño acquirit. Institu. de his qui sunt sui, vel alien. iur. §. nā apud omnes. Sed barbari isti sunt serui. ergo probatur minor. nam vt Arist. eleganter & accuratè tradit, aliqui sunt natura serui, quibus,

ſcilicet melius eſt ſeruire, quàm imperare. ij autẽ ſunt, quibus ratio nõ ſufficit ad regendum etiam ſeipſos, ſed ſolùm ad iuſſa capeſcendum, & quorum vis magis in corpore eſt quàm in animo. Sed profectò ſi aliqui tales ſunt, maximè iſti barbari, qui re vera parũ diſtare videntur à brutis animantibus, & omnino ſunt inhabiles ad regendum: & ſine dubio melius eſt illis vt regantur ab alijs, quã vt ſeipſos regant. Et Ariſto. dicit iuſtum naturale eſſe, vt tales ſeruiant. ergo tales nõ poſſunt eſſe domini. Nec obſtat, quòd ante aduentum Hiſpanorum non haberent alios dominos: nõ enim repugnat, ſeruum eſſe ſine domino. vt notat glo. in l. ſi vſum fructum. ff. de liberali cauſa. Imò habetur expreſſè in ipſa lege, & eſt caſus expreſſus in l. quod ſeruus. de ſeruo. ſtipulatio. de ſeruo, qui à domino relictus eſt, & à nullo occupatus, quòd poteſt à quocunque occupari. ſi ergo erant ſerui, potuerunt ab Hiſpanis occupari.

In contrariũ eſt, Quia illi erant in pacifica poſſeſsione rerum & publicè & priuatim: ergo omnino (niſi contrarium conſtet) habendi ſunt pro dominis, neq; indicta cauſa poſſeſsione deturbãdi.

Pro ſolutione nolo reuocare in propoſitum multa, quæ à doctoribus traduntur de diffinitione & diſtinctione dominij, quæ à me etiam latè adducta ſunt in materia de reſtitutione, 4. diſt. 15. & ſecunda ſecũdę. q. 62. Illa in quã, prætereo, ne occa-

ſione illorũ omittã magis neceſſaria. Et ideo his prætermiſsis, notandũ, q̃ ſi barbari nõ haberẽt do miniũ, nõ videtur q̃ poſsit prætẽdi alia cauſa, niſi vel quia ſunt peccatores, vel quia infideles, vel quia amẽtes, vel inſenſati. Fuerũt ergo aliqui, qui defendebãt, q̃ titulus dominij eſt gratia, & per cõ ſequẽs q̃ peccatores, ſaltẽ in mortali peccato exi ſtentes, nullum habent dominium in quacũq; re. Iſte fuit error pauperum de Lugduno, ſiue Valdeſium, & poſtea Iohannis Vuicleff. Cuius vnus error dãnatus in concilio Conſtantien. fuit, Nullus eſt dominus ciuilis, dum eſt in peccato mortali. Eadẽ fuit ſentẽtia Armachani libro. 10. de quæſtio. Arme. c. 4. & in dialogo. Defenſorium pacis. Aduerſus quẽ ſcripſit Vuald. to. 1. de antiq. lib. 2. c. 82. & 83. Et to. 2. c. 3. Probat Armac. quia talo dominium reprobatur à Deo. Oſeæ. 8. Ipſi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Et ſubiungitur cauſa, Argentum & aurum ſuum fecerunt ſibi idola, vt interirent, &c. Et ideo, inquit, tales carent iuſto dominio apud Deum. Certum eſt tamen omne dominium eſſe authoritate diuina, cum ipſe Deus ſit creator omnium, neque aliquis poſsit habere dominium niſi cui ipſe dederit. Non eſt autem conſentaneum, vt det inobedientibus, & trangreſſoribus præceptorum ſuorum: ſicut & principes humani non dant ſua bona, vt villas, aut caſtra rebellibus;

& si dederint auferunt. Per humana verò debemus iudicare de diuinis. Rom. 1. ergo Deus non concedit dominium inobedientibus. Vnde in signum huius Deus aliquando tales proijcit à principatu, vt Saulem. 1. Reg. 15, &. 16. & de Nabuchodonosor. & Balthasar, Dani. 4. &. 5. Item Genes. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram vt præsit piscibus maris, &c. Appa ret ergo ꝙ dominium fundetur in imagine Dei, sed hæc non est in peccatore, ergo non est dominus. Item talis cõmittit crimen læsæ maiestatis; ergo meretur perdere dominium. Item August. dicit, quòd peccator non est dignus pane, quo vescitur. Item Dominus dederat primis parentibus dominiũ paradisi. & ratione peccati priuauit eos illo, Genes. 1. ergo. Verum est, quòd tam Vuicleff, quàm Armachanus non distinctè loquuntur, & videntur potius loqui de dominio superioritatis, quod est principum. Sed quia argumenta æqualiter procedunt de omni dominio, ideo videntur sentire de omni dominio generaliter. & ita intelligit illorum sententiã Cõrradus de cõtracti. lib. 1. q. 7. & satis clarè dicit Armachanus. Qui ergo sequeretur hanc sentẽtiam, posset dicere, quòd barbari non habebant dominium, quia semper erant in peccato mortali.

6 Sed contra hanc sententiam ponitur propositio, Peccatum *mortale non impedit dominium

ciuile,

ciuile,& verum dominium.Hæc propoſitio licet ſit determinata in concilio Conſtantiæ,tamen arguit Almain.4.diſtin.15.q.2.ex Aliaco,quia tunc exiſtens in peccato mortali,& conſtitutus in extrema neceſsitate comedendi panem eſſet perplexus, quia ex vna parte tenetur comedere panem:& ex altera ſi non habet dominium, accipit alienum,ergo nõpoteſt euadere mortale.Sed hoc argumentum parum procedit, primùm quia neque Armachanus, neque VVicleff videntur loqui de dominio naturali ſed ciuili.Secundo negatur conſequentia,& diceretur,quod in caſu neceſſitatis poſſet alienũ accipere.Tertio, Non eſt perplexus,quia poteſt pœnitere,& ideo aliter arguitur. Primò. Quia ſi peccator non habet dominiũ ciuile,de quo videntur loqui, ergo nec naturale, conſequens eſt falſum,ergo.Probo conſequentiã Quia etiã dominium naturale eſt ex dono Dei, ſicut ciuile:imò plus:quia ciuile videtur eſſe de iure humano. ergo ſi propter offenſam Dei homo perderet dominium ciuile, eadem ratione perderet etiam dominium naturale. Falſitas autem cõſequentis probatur. Quia non perdit dominium ſuper proprios actus, & ſuper propria membra; habet enim peccator ius defendẽdi propriam vitã Secũdò,ſcriptura ſacra ſæpe nominat reges illos, qui mali erant,& peccatores, vt patet de Salomone, Achab: & alijs multis:non eſt autem rex qui

non est dominus: ergo. Tertio conuerto argumentum factum pro parte contraria, Dominium fundatur in imagine Dei: sed homo est imago Dei per naturam, scilicet per potentias rationales, ergo non perditur per peccatum mortale. Minor probatur ex Augustino. libro. 9. de trinita. & ex alijs doctoribus. Quarto, Dauid vocabat Saulem dominum suum, & regem tempore quo persequebatur eum. 1. Reg. 16. & in alijs locis: imò ipse Dauid aliquando peccauit, nec propterea perdidit regnum. Quinto Gene. 49. Nō auferetur sceptrū de Iuda, nec dux de femore eius donec veniat, qui mittendus est, &c. & tamen multi fuerunt mali reges. ergo. Sexto, potestas spiritualis non perditur per peccatum mortale, ergo nec ciuilis, quia multo minus videtur fundari in gratia, quam spiritualis. Antecedens autem patet, quia presbyter malus consecrat eucharistiam, & malus episcopus sacerdotes, vt certum est: licet VVicleff nec, concedit tamen Armachanus vltimo, Nullo modo est verisimile, cum sit præceptum obedire principibus, ad Roma. 13. & 1. Pe. 2. Obedite prępositis vestris, non tantum bonis, sed etiam dyscolis. & nō capere alienum, quod voluerit Deus quod esset ita incertum, qui essent veri principes, & domini. Et in summa, hęc est manifesta hæresis: & sicut Deus solem suū oriri facit super bonos & malos & pluit super iustos & iniustos: ita bona tēpora-

lia dedit bonis & malis, nec diſputatur eo quod dubitetur, ſed vt crimine ab vno, id eſt à tam amẽti hæreſi diſcamus omnes hæreticos.

Sed reſtat, vtrum * ſaltem ratione infidelitatis 7 perdatur dominium. Et videtur quod ſic: quia hæretici non habent dominium, ergo nec alij infideles, quia non videntur eſſe melioris cõditionis. Antecedens autem patet ex, c. cum ſecundum. de hæret. lib. 6. vbi cauetur, quod bona hæreticorum ipſo iure ſint confiſcata. Reſpondeo per propoſitiones. Prima. Infidelitas non eſt impedimẽtum, quominus aliquis ſit verus dominus. Hæc cõcluſio eſt S. Tho. ſecunda ſecundæ. q. 10. ar. 12. Et probatur etiam primò. Quia ſcriptura vocat reges aliquos infideles, vt Sennacherib, & Pharaonem, & multos alios reges. Item quia grauius peccatum eſt odium Dei, quam infidelitas ſed per odium, &c. Item Paul. ad Roma. 13. & Petrus. 1. Petr. 2. iubent præſtare obedientiam principibus, qui tunc erant omnes infideles, & ſeruos obedire dominis. Item Tobias iubebat reddi hædum, à Gentilibus captum tanquam furtiuum. Tob. 2 quod non eſſet, ſi Gentiles non haberent dominium. Item Ioſoph fecit totam terram Aegypti tributariã Pharaoni, qui erat infidelis, Gene. 47. Item ratione S. Tho. Quia infidelitas non tollit nec ius naturale, nec humanum, ſed dominia ſunt vel de iure naturali, vel humano. ergo nõ tolluntur dñia per defe-

ctum fidei. Et tandem iste est ita manifestus error sicut praecedens. Ex quo patet, quod nec à Saracenis, nec à Iudæis, vel alijs infidelibus licet capere res quas possident, per se loquendo, id est, quia infideles sunt: sed est furtum, vel rapina, non minus quam à Christianis.

Sed quia peculiaris difficultas est de hæresi, sit
8 secunda propositio. Stando * in iure diuino hæreticus non amittit dominium bonorum, hæc est omnium, & est nota. Cùm enim amissio bonorũ sit pœna, & nulla sit pœna de lege diuina pro isto statu, constat stando in iure diuino nõ amitti bona propter hæresim. Itẽ patet hæc propositio ex prima. Nam si propter aliam infidelitatem non perditur dominium, ergo nec propter hæresim, cum nihil sit cautum specialiter de hæresi quan-
9 tum ad hoc in iure diuino. Sed* vtrum de iure humano? Conradus quidem de contractibus libr. 1. q. 7. cõ. 2. & 3. videtur tenere quòd hæreticus ipso facto perdit dominium bonorum suorum: ita ꝙ in foro conscientiæ cadit à dominio. Ex quo infert, quod nec potest alienare, & alienatio non tenet, si fiat. Probatur ex illo. ca. cum secundum leges. vbi papa præmittit, quod propter aliqua crimina secundum leges, eo ipso suarum rerum dominiũ authores delictorũ perdunt & papa determinat ꝙ idẽ sit pro crimine hæresis. & idẽ videtur tenere Ioã. Andr. in. d. c. cũ secũdũ. & videtur habe-

ri ex.l.4. C.de hær.vbi interdicitur hæreticis vẽdi tio,& donatio,&omnis cõtractus bonorũ ſuorũ. Item leges obligant in foro conſcientiæ, vt docet S.Tho.prima ſecundæ.q.96.arti.4.ſed pro declaratione ſit tertia propoſitio, Hæreticus * à die 10
cõmiſsi criminis incurrit pœnã cõfiſcationis bonorũ. Ita tenent communiter doctores & eſt determinatio Directo.lib.3. titulo.9. & ſumma Baptiſtana in verbo abſol.§.17. & videtur diffinitũ in illo.c. cum ſecundum leges & in dicta. l.4. C. de hæreti.

Quarta propoſitio, * Nihilominus quamuis 11
conſtet de crimine,ante condemnationem tamẽ non licet fiſco occupare bona hæreticorum.Hæc eſt etiam omnium,& eſt determinatio dicti.capi. cum ſecundum.Imò eſſet contra ius diuinum, & naturale,vt pœna mandaretur executioni antequam quis condemnetur. Sequitur ex tertia conclusione,quod*condemnatione facta etiam poſt 12
mortem,retroagitur confiſcatio ad tempus commiſsi criminis ad quamcunque peruenerit poteſtatem.Hoc corollarium eſt etiam omniũ,& particulariter Panormi.in cap.fi.de hæreticis.Secundo ſequitur, quod * venditiones, donationes,& 13
omnis alia alienatio bonorum à die commiſsi criminis ſunt inualidæ. itaque facta condemnatione,omnes reſcinduntur à fiſco,&bona capiuntur ab eodem fiſco,etiam pretio nõ reſtituto emptoribus

ribus. Et iam hæc est omnium & nominatim Panor. vbi supra & patet ex. l. 4. C. de hæreticis.
14 Quinta propositio, Nihilominus * hæreticus est dominus in foro conscientiæ antequam condemnetur. Hæc propositio videtur contra Conrad. & Direct. & Ioan. Andr. sed tamen est propositio Syluc. in verbo, hæresis. 1. §. 8. Et tenet illam, & disputat ad longum Adrian. quot. 6. q. 2. & idē videtur dicere Caie. in summa in verbo pœna. Et probatur primò, Quia hoc ipsum scilicet, priuari in foro cōscientiæ est pœna, ergo nullo modo debet infligi ante condemnationem: nec satis scio an ius humanum hoc posset facere. Item probatur manifestè, Quia vt patet in illo. c. cum secundum leges. eodem modo sunt cōfiscata bona ipso facto propter incestas nuptias. Item si mulier ingenua rapta nubat raptori: imò si quis de mercibus importatis nō soluat vectigalia cōsueta, ipso facto bona confiscantur. Item qui illicitas merces exportat, vt arma, ferrum, ad Saracenos: vt patēt omnia ista in. d. c. cum secundum leges &. C. de incestis nuptijs. l. cum ancillis, C. de raptu virgi. l. vna & de Iudæis. ca. ita quorundam. &. ff. de vectig. l. fi. Imò papa in d. c. cum secundum. expresse dicit, quod sicut est confiscatio in illis casibus, ita vult quod fiat propter hæresim. Sed nullus negat, quin incestuosus, & raptor, & deferens arma Saracenis, & non soluens vectigalia, quin maneat verus

verus dominus bonorum suorũ in foro conscientiæ, quare ergo non etiam hæreticus? & ipse Cõradus etiam eodem modo dicit de illis casibus, & de hæretico. & grauius esset cogere hominẽ iam emendatũ ab hæresi, restituere bona fisco. Sequitur corollariũ, quòd * hæreticus potest licitè viuere ex bonis suis. 15 Secundo sequitur item, quod * titulo gratioso potest transferre bona sua, puta 16 donando. Sequitur tertiò, quod * titulo oneroso 17 puta vẽdendo, aut dando in dotem, si crimẽ posset venire in iudicium, non licet trãsferre. Patet, quia decipit emptorẽ, & ponit eum in periculũ perdendi & rem & pretium, si venditor condẽnetur. Vltimò sequitur, quod * si reuera nõ esset pe- 18 riculũ confiscationis, posset etiã licite titulo oneroso alienare, vt si quis esset hæreticus in Germania, catholicus posset licite emere ab illo. Graue enim esset, quod non posset licite in aliqua ciuitate Lutheranorum si quis est catholicus, emere agrum ab hæretico, nec vendere illi: quod tamen necessario esset dicẽdũ, si omnino hereticꝰ nõ est dñs in foro cõsciẽtię. Ex oĩbus his sequitur cõclusio, ꝙ * barbari nec ꝓpter peccata alia mortalia, 19 nec ꝓpter peccatũ infidelitatis impediũtur quin sint veri dñi: tã publice q̃ priuatim: nec hoc titulo posſũt à christianis occupari bona & terrę illorũ, vt late & elegãter deducit Ca. 2.2.q.66.ar.8. sed restat modo dubiũ an ideo nõ sint dñi, qa sũt insensati, vel

20 ti, vel amẽtes. Et circa hoc eſt dubium, an ad hoc vt aliquis ſit capax dñij, requiratur vſus rationis. & Cõrra. quidẽ li. 1. q. 6. ponit cõcluſionẽ ꝙ dñiũ cõuenit creaturæ irrationali tã ſenſibili ꝗ inſenſibili. Probatur, Quia dñiũ nihil aliud eſt ꝗ ius vtẽdi re in vſum ſuũ. Sed bruta habent ius ſuper herbas, & plantas. Gene. 1. Ecce dedi vobis omnẽ herbã afferentẽ ſemen ſuper terrã, & vniuerſa ligna: quæ habent in ſemetipſis ſementẽ generis ſui, vt ſint vobis in eſcã, & cunctis animãtibus terræ. Itẽ aſtra habent ius illuminandi. Gene. 1. Poſuit ea in firmamento cæli, vt lucerent, ac præeſſent diei, ac nocti. Et leo habet dominiũ ſuper omnia animalia greſsibilia, vnde & rex animantiũ vocatur. Et aquila eſt domina inter volucres. vnde Pſal. 103. Herodij domus dux eſt eorũ. Eiuſdẽ ſentẽtiæ eſt Syluẽſt. in verbo dominium, in principio, vbi dicit, quòd elementa dominantur inuicem.

Sed reſpondeo per propoſitiones. Prima. Creaturæ irrationales non poſſunt habere dominium. patet quia dominium eſt ius, vt fatetur etiam Conrrad. ſed creaturæ irrationales non poſſunt habere ius, ergo nec dominiũ. probatur minor, quia non poſſunt pati iniuriam, ergo non habeat ius. Probatur aſſumptum, Quia qui prohiberet lupum, aut leonem à præda, vel bouem à paſtu, non faceret ei iniuriam, nec qui claudit feneſtram ne ſol illuminet, facit iniuriam ſoli. Et con-

Et confirmatur, Quia si bruta habent dominium, ergo qui tolleret herbam ceruo, faceret furtum, quia caperet alienum inuito domino. Item, Feræ non habent dominium sui, ergo multominus aliarum rerum. Assumptum probatur, Quia licet eas impune interficere etiam animi gratia: vnde etiam Philoso. 1. politico. ait, quòd venatio ferarum est iusta & naturalis. Item, ipsæ, feræ & omnia irrationalia, sunt sub hominis potestate, multo magis quàm serui. ergo si serui non possunt habere aliquid suum, multominus irrationalia. Et confirmatur propositio authoritate S. Tho. prima secūdę, q.1.ar.1.&.2.&.12.q.6.ar.22. &.1.cōtra Gent.c.100. sola creatura rationalis habet dominium sui actus, quia vt ipse etiam dicit prima parte.q.82.ar.1.ad.3. per hoc aliquis est dominus suorum actuum, quia potest hoc vel illud eligere. Vnde etiam, vt ibidem dicit, appetitus circa vltimum finem non sumus domini. si ergo bruta non habent dominium suorum actuum, ergo nec aliarum rerū. Et licet disputatio videatur de nomine, certè hoc est valde impropriè loqui, & præter cōmunem modum loquendi tribuere dominiū irrationalibus. Nō enim dicimus aliquem esse dominū, nisi eius, quod situm est in sua facultate. Nam Ita loquimur, Non est in mea facultate, non est in mea potestate, quando non sum dominus. Bruta autem cùm non moueant se, sed po

tiùs moueantur, vt. S. Tho. ait prima secundæ, vbi supra: eadem ratione nec habent dominium. Nec valet quod Syluest. dicit. quòd dominium aliquã do non dicit ius, sed solam potentiam. & hoc mo do ignis habet dominium in aquam: si enim hoc satis est ad dominium, ergo latro habet dominiũ ad interficiendum hominem, quia habet potentiam ad hoc. & fur habet potentiam ad capiendũ pecuniam. Quòd autem dicit astra dominari, & leonem esse regem, certũ est hoc dictum esse metaphoricè, & per translationem.

21 Sed* potest videri dubiũ de puero ante vsum rationis an posit esse dominus. Quia videtur nihil differre ab irrationalibus: & Apostolus ad Galat, 4. Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo. Sed seruus non est dominus, ergo, &c. De hoc sit secunda Propositio, Pueri ante vsum rationis possunt esse domini. Hoc patet, Quia possunt pati iniuriam, ergo habent ius rerum. ergo & dominiũ, quod nihil aliud est, quàm ius. Item bona pupillorum non sunt in bonis tutorum: & habent dominos, & non alios, ergo pupillos. Item, pueri sunt hęredes. Sed hæres est qui succedit in ius defuncti, & qui est dominus hæreditatis. l. cum hæres. ff. de diuer. & tempora. præscrip. & inst. de hæred. qualita. & differẽtia. §. fin. Item diximus, ꝙ fundamentum dominij est imago Dei, quæ adhuc est in pueris. & Apostolus eodem

dem loco Galat.4. Quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, cùm ſit dominus omnium. Nec eſt idem de creatura irrationali, quia puer non eſt propter alium, ſed propter ſe, ſicut eſt brutum.

Sed*de amentibus quid? Dico de perpetuò amentibus eſt nec habent, nec eſt ſpes habituros 22
vſum rationis: ſitque tertia propoſitio.

Videtur adhuc quòd poſsint eſſe domini, quia poſſunt pati iniuriam: ergo habent ius, ſed hoc remitto ad iuriſconſultos, vtrum poſsint habere dominiũ ciuile, & quicquid ſit de hoc, ſit quarta propoſitio, Nec*ex hac parte impediuntur barbari 23
ne ſint veri domini. Probatur, Quia ſecũdum rei veritatem non ſunt amentes, ſed habent pro ſuo modo vſum rationis. Patet, Quia habẽt ordinem aliquem in ſuis rebus, poſtquam habẽt ciuitates, quæ ordine conſtant, & habent matrimonia diſtincta, magiſtratus, dominos, leges, opificia, commutationes, quę omnia requirunt vſum rationis: item religionis ſpeciem: item non erant in rebus, quæ alijs ſunt euidentes, quod eſt indicium vſus rationis. Item Deus & natura non deficiunt in neceſſarijs pro magna parte ſpeciei: præcipuum autem in homine eſt ratio, & fruſtra eſt potentia, quæ non reducitur ad actum. Item fuiſſent ſine culpa ſua tot millibus annorum extra ſtatum ſalutis, cùm eſſent nati in peccato, &

non haberent baptiſmum, nec vſum rationis ad quærendum neceſſaria ad ſalutem, vnde quòd videantur tam inſenſati & hebetes, puto maxima ex parte venire ex mala & barbara educatione, cùm etiam apud nos videamus multos ruſticorũ parum differentes à brutis animãtibus. Reſtat ergo ex omnibus dictis, ꝙ ſine dubio barbari erant & publicè & priuatim ita veri domini, ſicut Chriſtiani: nec hoc titulo potuerunt ſpoliari aut principes, aut priuati rebus ſuis, ꝙ non eſſent veri domini. Et graue eſſet negare illis, qui nihil iniuriæ vnquam fecerunt, quod concedimus Saracenis, & Iudæis perpetuis hoſtibus religionis Chriſtianæ: quos non negamus habere vera dominia rerum ſuarum, ſi aliâs non occupauerũt terras Chriſtianorum.

Supereſt reſpondere ad argumenta in contrarium, vbi arguebatur, quòd iſti videntur ſerui à natura, quia parum valent ratione ad regendum etiam ſeipſos. Ad hoc reſpondeo, quòd certe Ariſtoteles non intellexit, quòd tales, qui parum valent ingenio, ſint natura alieni iuris, & nõ habeãt dominiũ, & ſui & aliarum rerum: hæc enim eſt ſeruitus ciuilis & legitima, qua nullus eſt ſeruus à natura. nec vult Philoſophus ſi qui ſunt natura parum mente validi, quòd liceat occupare bona & patrimonia illorum, & illos redigere in ſeruitutẽ, & venales facere: ſed vult docere, quòd à natura

est in illis, necessitas, propterquā indigent ab alijs regi & gubernari: & bonum est illis subdi alijs, sicut filij indigent subijci parentibus ante adultam ætatem, & vxor viro, Et quòd hæc sit intētio philolosophi, patet: quia eodem modo dicit, quòd natura sunt aliqui domini, scilicet qui valent intellectu. Certum est autem, quòd non intelligit, quòd tales possent sibi arripere imperiū in alios illo titulo, q̄ sint sapientiores; sed quia natura habent facultatem vt posint imperare & regere. Et sic, dato quòd isti barbari sint ita inepti & hebetes, vt dicitur: non ideo negandum est habere verum dominium, nec sunt in numero seruorum ciuilium habendi. Verum est, quòd ex hac ratione & titulo posset oriri aliquod ius ad subijciendum eos, vt infrà dicemus.

Restat nunc cōclusio certa, Quòd* antequam Hispani ad illos venissent, illi erant veri domini, & publicê & priuatim. Supposito ergo quòd erāt veri domini, superest videre quo titulo potuerint Hispani venire in possessionem illorum vel illius regionis; & primò referā titulos qui posint prætendi, sed qui nō sint idonei nec legitimi. Secūdò ponam alios titulos legitimos, quibus potuerint barbari venire in ditionem Hispanorum. Sunt autem septem tituli, qui possunt prætendi, sed non idonei, septē autem alij vel octo iusti & legitimi. 24

Primus ergo titulus posset esse, quòd Impera-

tor est dominus mundi:& sic dato, quòd tempore præterito fuisset aliquid vitij, iam esset purgatum in Cęsare imperatore Christianissimo. Nam dato ꝙ ita sit, quòd sint veri domini, possent habere superiores dominos, sicut inferiores principes habent regem, & aliqui reges habent imperatorem, quare in eandem rem possunt plures habere dominium: vnde est illa distinctio iuristarũ trita, Dominium, altum, bassum, directum, vtile, merum, mixtum. Dubitatur ergo, vtrũ isti haberent dominum superiorem. Et quia non potest esse dubium, nisi de Imperatore, aut de papa, ideò de istis dicemus. Et videtur primò quòd Imperator si totius orbis dominus, & per consequens etiam barbarorum. Primùm ex communi appellatione, quam tribuunt Imperatori, Diuo Maximiliano, aut Carolo semper Augusto, orbis domino. Item, Exijt edictum à Cæsare augusto, vt describeretur vniuersus orbis, Luc. 2. Sed non debent esse peioris conditionis Imperatores Christiani. ergo. Item, Dominus videtur iudicasse Cęsarem, esse verum dominum Iudæorum. Reddite inquit, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &c. Luc. 20. non videtur autem quòd ius posset habere, nisi quia Imperator. ergo. De hoc Bart. in extrauagant. ad reprimen. quæ est Henri. 7. tenet expresſè, quòd imperator de iure est totius orbis dñs. Et idem tenet glo. in. c. per venerabi. qui filij sint legit. Et idẽ

ad

ad longũ glo.in.c.venerabil.de electio, & probãt primò.8.q.1.in apibꝰ, vbi Hieronymus dicit, q̃ in apibus vnus eſt rex, & in mũdo vnus Imperator. Itẽ.ff.ad l.Rhodi.l.deprecatio. vbi Imperator Antoninus dicit, Ego quidem mundi dñs. Et in.l. bene à Zenone. C.de quadru.præſcriptione omnia principis eſſe intelliguntur. Et poſſet etiam probari: quia Adam primò, & poſtea Noe videntur fuiſſe domini orbis, Geneſ.1. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, vt præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli, vniuerſæq; terræ, &c. & infrà, Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubijcite eam, &c. Et idẽ in ſententia dictum eſt Noe Gene.8. Sed illi habuerũt ſucceſſores, ergo. Item quia non eſt credendum, quin Deus inſtituerit in orbe optimum genus gubernationis. Pſal.103. Omnia in ſapientia feciſti. Sed illud eſt Monarchia, vt S. Tho. egregiè dicit de regi.princi.lib.1. c.2. & videtur ſentire Ariſt. 3. Politi. ergo videtur quòd ex inſtitutione diuina debeat eſſe vnus Imperator in orbe. Item eà quæ ſunt præter naturã, debent imitari naturalia: ſed in naturalibus eſt ſemper vnus rector, vt in corpore cor, in anima vna ratio. ergo ita debet eſſe in orbe vnus rector, ſicut vnus Deus.

Sed hęc opinio eſt ſine aliquo fundamento. Et
ideo ſit prima concluſio. Imperator* nõ eſt domi 25
nus totius orbis. Probatur, Quia dominium non

poteſt eſſe niſi vel iure naturali, vel diuino, vel humano. Sed nullo tali eſt dominus orbis, ergo. Minor probatur, primum de iure naturali, quia vt bene dicit S. Tho 1. p. q. 92. articu. 1. ad ſecundum, & q. 96. artic. 4. In iure naturali homines liberi ſunt, excepto dominio paterno, & maritali. De iure enim naturali pater habet dominiũ ſupra filios, & maritus in vxorem. Ergo nullus eſt qui iure naturali habeat imperiũ orbis. Et, ſicut etiam dicit S. Tho. ſecunda ſecundæ. q. 10. articu. 10. dominiũ & prelatio introducta ſunt iure humano, ergo nõ ſunt de iure naturali: nec eſſet maior ratio quare hoc dominiũ conueniret Germanis magis quàm Gallis. Et Ariſto. 1. Politi. dicit quod duplex eſt poteſtas. vna familiaris, vt patris ad filios, & viri ad vxorẽ, & hæc eſt naturalis. Alia eſt ciuilis, quæ licet à natura quidẽ habeat ortum, & ideo poteſt dici de iure naturæ, vt S. Tho. de regimi. prin. c. 1. lib. 1. eſt enim homo animal ciuile: non tamen natura: ſed lege cõſtituta eſt. De iure autem diuino ante aduentum Chriſti redemptoris nõ legimus fuiſſe imperatores dominos mũdi, quamuis gloſ. illa Bar. in extrauagan. ad repriměnd. adducat de Nabuchodonoſor, Dani. 9. de quo dicitur, Tu rex regum es, Deus cæli, regnum, fortitudinem, gloriam, & imperium dedit tibi, & omnia in quibus habitarent filij hominũ. Sed certum eſt, quod nec Nabuchodonoſor accepit imperium ſpecialiter

à Deo,

à Deo, sed eo modo quo alij principes. vt Paulus dicit.Rom.13.Omnis potestas à domino Deo est. & Prouerb.8.Per me reges regnant,& legum con ditores iusta decernunt. Nec etiam habuit imperium iure in totum orbem, vt putat. Barto. Nam Iudæi non erant ei subiecti iure.Item ex hoc ipso patet; quòd nullus erat de iure diuino dominus totius mundi,quia gens Iudæorum erat libera ab omni alienigena,imò erat prohibitum in lege, vt haberet dominum alienigenam Deu.17. Non poteris alterius gentis hominē regem facere. Et quã uis.S. Tho. de regi.princi.lib.3.c.4.&.5.videatur dicere, quòd imperium Romanorum fuit à Deo traditum propter iustitiam illorũ & amorem patriæ,& propter optimas leges, quas habebãt, hoc non est intelligēdum,quòd ex traditione, aut ex institutione diuina,haberent imperiũ,vt August. etiam dicit.18.de ciuit.Dei,sed quòd prouidentia diuina factum est, vt consequerentur imperium orbis: sed alio iure scilicet vel iusti belli,vel alia ratione,non eo modo quo habuit Saul & Dauid regnum à Deo. Et hoc facilè intelliget quis, si consideret, qua ratione, & successione imperia & dominia in orbe peruenerint vsque ad nos. vt enim omittamus omnia, quæ præcesserunt diluuium, certè post Noe orbis fuit diuisus in diuersas prouincias & regna siue hoc fuerit ex ipsius. Noe ordinatione,qui superuixit diluuio.350.annos,Ge-

nes. 9. qui in diuersas regiones misit colonias, vt patet apud Berosum Babylonicum: siue, quod verisimilius est, ex consensu mutuo gentium, diuersæ familiæ occupauerunt diuersas prouincias, vt Gen. 13. Abraham dixit ad Lot, Ecce vniuersa terra coram te est, si ad sinistram ieris, ego dextram tenebo: si tu dextrã elegeris, ego ad sinistram pergam, Vnde Genes. 10. traditur, quòd per pronepotes Noe diuisæ sunt nationes, & regiones, siue in aliquibus regionibus primò inceperint esse domini per tyrannidem, sicut videtur fuisse Nẽrod, de quo Genes. 10. habetur quòd primus incepit esse potens in terra: siue cõuenientibus in vnum aliquibus in vnam rempublicam ex consensu communi sibi constituerunt principem. Certum est enim vel his, vel alijs non dissimilibus modis dominia, & imperia incœpisse in mũdo, ac postea, vel iure hæreditario, vel iure belli, vel aliquo alio titulo deriuata esse vsque ad nostram ætatem, saltem vsque ad aduẽtum Saluatoris, Ex quo patet, nullum ante aduentum Christi habuisse iure diuino orbis imperium, neque illo titulo hodie posse imperatorem sibi arrogare orbis dominium, & per consequens nec barbarorum. Sed post aduentum Domini posset quis prętendere, quòd ex traditione Christi esset vnus imperator in orbe, quia Christus etiam secundum humanitatẽ fuit orbis dñs, iuxta illud Matthæ. 28. Data est mihi omnis

potestas,

potestas,&c. quod secundum August. & Hieronymum intelligitur secundum humanitatem. Et Omnia subiecit sub pedibus eius, vt introducit Apostolus. 1. Corin. in fin. ergo sicut reliquit in terra vnum vicarium in spiritualibus, ita reliquit etiam in temporalibus,& hic est imperator. Et, S. Tho. de regi.prin.lib.3.c.13.dicit, quòd Christus à natiuitate sua erat verus mundi dominus, & monarcha, cuius vices gerebat Augustus, licet nō intelligens. Et clarum est, quòd nō gerebat vices in spiritualibus, sed in temporalibus. Cùm ergo regnum Christi si fuit temporale, fuit in toto orbe, ergo etiam Augustus erat Dominus orbis,& eadem ratione successores eius. Sed neque hoc dici 6
vllo modo potest. Primum, quia hoc ipsum est dubium, an Christus secūdum humanitatem fuerit Dominus temporalis orbis. Et probabilius est quòd non, & ipse Dominus videtur asseruisse in illo loco, Regnum meum non est de hoc mundo. Vnde & Sanctus Thomas illic dicit, quòd dominium Christi directè ordinatur ad salutem animæ, & ad spiritualia bona, licet à temporalibus non excludatur eo modo, quoad spiritualia ordinatur. Vnde patet, quòd non est sententia S. Thom. quòd regnum eius esset eiusdem rationis cum regno ciuili & temporali, sed ita est, quòd ad finem redemptionis habebat omnimodam potestatem, etiam in temporalibus: sed secluso
illo

illo fine, nullam habebat. Et præterea, dato quòd fuisset Dominus temporalis, hoc est diuinare dicere quòd reliquit illam potestatem imperatori, cum de hoc nulla mentio facta sit in tota scriptura. Et quod, S. Tho. dicit, quòd Augustus gerebat vices Christi, primùm hoc dixit ibi. In tertia autē parte, vbi loquitur ex professo de potestate Christi, nullam mentionem fecit de hac temporali potestate Christi. Secundò S. Tho. intelligit, ꝙ gerebat vices Christi quatenus temporalis potestas est subiecta & ministra spiritualis potestatis. Imò hoc modo reges sunt ministri episcoporum, sicut & ars fabrilis est subiecta equestri, & militari: sed tamen miles, aut dux non est faber, sed habet imperare fabro in armis fabricandis. Et. S. Tho. in illo loco Iohan. 18. expressè dicit regnum Christi non esse temporale, nec tale quale Pilatus intelligebat, sed regnum spirituale, quod ipse Dominus declarat eodem loco, Tu dicis quia rex sum ego. ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Et sic patet, quòd est merum cōmentum dicere, quòd ex traditione Christi sit vnus imperator & Dominus mundi. Quod etiam apertè confirmatur, Quia si hoc esset ex iure diuino, quomodo imperiū fuit diuisum in Orientale & Occidentale? primo inter filios magni Constantini, & postea ab Stephano papa, qui imperium Occidentale trāstulit ad

 Germanos,

Germanos, vt habetur in.d.cap.per venerabilem. Est enim ineptum, & ineruditum, quod glo. illic dicit, quòd Græci postea non fuerunt imperatores. Nunquam enim imperatores Germani hoc titulo prætenderunt se esse Græciæ dominos. Et Iohannes Palæologus Imperator Constantinopolitanus, in concilio Florentino habitus est pro legitimo imperatore. Et præterea patrimonium ecclesiæ (vt fatentur ipsi Iuristæ, etiam Bartolus) nō est subiectum imperatori. ꝙ si omnia essent subiecta imperatori iure diuino, ex nulla donatione imperatorum, nec alio titulo potuissent eximi ab imperatore, sicut nec papa potest quenquam eximere à potestate papę. Itē nec regnum Hispanię est subiectum imperatori, nec Francorum, vt etiā habetur in.d.c.per venerabilem. licet glo. ex capite suo addat, quòd hoc non est de iure, sed de facto. Item doctores cōcedunt quòd ciuitates, quæ aliquando fuerunt subiectæ imperio, potuerunt per consuetudinem eximi ab imperio: quod non esset, si subiectio hæc esset de iure diuino. De iure autem humano constat, quòd imperator non est dominus orbis. Quia vel esset sola authoritate legis; & nulla talis est, & si esset, nihil operaretur, quia lex præsupponit iurisdictionem. si ergo ante legem non habebat imperator iurisdictionem in orbe, lex non potuit obligare nō subditos, nec hoc habuit imperator, aut per legitimam succes-

sionem,

ſionem, aut donationem, aut permutationẽ, aut emptionem, aut iuſto bello, aut electione, aut aliquo alio legali titulo, vt conſtat. Ergo nunquam imperator fuit dominus totius mundi. Secunda
26 concluſio, Dato* quòd imperator eſſet dominus mundi, non ideo poſſet occupare prouincias barbarorum, & conſtituere nouos dominos, & veteres deponere, vel vectigalia capere. Probatur, Quia etiam qui imperatori tribuunt dominium orbis, non dicunt eum eſſe dominum per proprietatem, ſed ſolùm per iuriſdictionẽ: quod ius non ſe extendit ad hoc, vt cõuertat prouincias in ſuos vſus, aut donet pro ſuo arbitrio oppida, aut etiam prædia. Ex dictis ergo patet, quòd hoc titulo non poſſunt Hiſpani occupare illas prouincias.

Secundus titulus, qui prætenditur, & quidem uehementer aſſeritur ad iuſtam poſſeſsionem illarum prouinciarũm, eſt ex parte ſummi Pontificis. Dicunt enim quòd ſummus Pontifex eſt totius orbis monarcha etiam temporalis, & per cõſequẽs, quòd potuit conſtituere Hiſpaniarum reges principes illorum barbarorum illarũq; regionum: & ita factum eſt. Circa hoc, opinio eſt quorundam iuriſconſultorum, quòd papa habet plenam iuriſdictionem in temporalibus in toto orbe terrarum, adijcientes etiam, quòd omniũ principum ſecularium poteſtas à papa in eos deriuata ſit. Ita tenet Hoſtien. in.c. ꝙ ſuper his. de vo. &

archie-

archiepiſ.3.parte,titulo.22.c.5.§. 8.& Aug. Anch. ita tenet Syluest. qui multo etiam largius, & benigniùs hanc poteſtatem tribuit papæ, in verbo, infidelitas.§.7. & in verbo,papa.§. 7. 10. 11.&. 14. & in verbo, legitimus. §.4. mirabilia dicit in illis locis circa hoc: vt puta, quòd poteſtas imperatoris & omnium aliorum principum eſt ſubdelegata reſpectu papæ, & quòd eſt deriuata à Deo mediante papa,& quòd tota illorum poteſtas dependet papa, & quòd Conſtantinus donauit terras papæ in recognitionem dominij temporalis. Et econtrario papa donauit Conſtantino imperiũ in vſum & ſtipendium. Imò quòd Conſtantinus nihil donauit, ſed reddidit quod erat ſubtractum: & quòd ſi papa non exercet iuriſdictionem in temporalibus extra patrimonium eccleſiæ,non eſt propter defectum authoritatis,ſed ad vitandum ſcandalum Iudæorum, & ad nutriendam pacem, & multa alia his vaniora, & abſurdiora, ibi dicit. Tota probatio iſtorum eſt, Quia, Domini eſt terra, & plenitudo eius: &, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. & papa eſt vicarius Dei & Chriſti. & ad Ephe ſe.2. Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortem, &c. Et huius opinionis etiam videtur eſſe Barto. in illa extrauagã.ad reprimendam & videtur fauere. S. Tho.in fine ſecundi ſententiarum, cuius vltima verba ſunt in ſolutione

ad quartum argumentum, quod est vltimum totius libri, quòd papa tenet vtriusq; potestatis apicem, scilicet secularis & spiritualis. & eiusdẽ opinionis est Herueus de potestate ecclesiæ. Hoc ergo fundamento iacto, dicunt authores huius sententiæ. Primò, quòd papa liberè potuit constituere principes barbarorum reges Hispaniæ, tanquã supremus dominus temporalis. Secundò dicunt, quòd dato hoc non posset, saltem si barbari nolunt recognoscere dominium temporale papę in eos hac ratione potest eis inferre bellum, & imponere principes, Vtrunque autem factum est: nam primò summus Pontifex concessit illas prouincias Regibus Hispaniæ. Secundò etiam barbaris propositum fuit, & significatũ, quòd papa est vicarius Dei, & habet vices eius in terris: & ideo, ꝙ recognoscant eum superiorem, quod si illi recusauerint, iam iusto titulo dicitur eis bellum inferendum & occupatæ prouinciæ illorum, &c. Et hoc secundum nominatim dicit Hostiẽ. vbi suprà, & summa Ange.

27 Sed quia de dominio temporali papæ prolixè disputaui in relectione de potestate ecclesiastica, ideo hic breuiter per propositiones respondebo. Prima, Papa* non est dominus ciuilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio & potestate ciuili. Hęc conclusio est Turre crem. lib.2.cap.113.& Iohannis Andr.& Hugo. 69. dist.

cum

cum ad verum. Et fatetur doctissimus Innocen. in.d.c.per venerabilem. se nō habere potestatem temporalem in regno Franciæ. Et videtur expressa sententia Bernardi in secundo libro de cōsi. ad Eugeni. Et opposita sententia videtur esse contra præceptum Domini, qui Matth.20.& Luc.22. ait, Scitis quia principes gentium dominantur eorū, &c. non ita erit inter vos. Item cōtra præceptum Apostoli, Nō dominantes in clerum, sed forma facti gregis. Et si Christus dominus non habuit dominium temporale, vt suprà tāquam probabilius disputatum est, etiam ex sententia. S. Tho. multò minus papa habet, qui est vicarius: & isti tribuūt summo Pontifici quod ipse nunquam agnouit: imò cōtrariū fatetur in multis locis, vt in relectione illa dictū est, & satis probatū, sicut suprà de Imperatore: quia nō potest ei conuenire dominium nisi iure naturali, aut diuino, aut humano. Naturali, aut humano, certum est quòd non. De diuino nullum profertur. ergò frustra asseritur, & voluntariè. Et quod Dominus dixit Petro, Pasce oues meas, satis ostendit esse potestatem in spiritualibus, & non temporalibus. Et prætereà ostenditur papam non esse dominū in toto orbe. Nam ipse dominus dixit Iohan. 10. quòd in fine seculi fiet vnum ouile, & vnus pastor. Vnde satis constat in præsentia non omnes esse oues vnius ouilis. Item dato quod Christus haberet hāc potestatem, constat

V non

non esse commissam papæ: Patet, quia nõ minus papa est vicarius Christi in spiritualib⁹, quàm in temporalibus, sed papa nõ habet iurisdictionem spiritualem super infideles, vt etiam fatentur aduersarij, & videtur expressa sententia Apostoli. 1. Cor. 5. Quid ad me de his, qui foris sunt, iudicare? ergo nec etiam in temporalibus. Et certè argumẽtum nullum est; Christus habuit potestatẽ temporalem in toto orbe. ergo & papa habet. nam Christus sine dubio habuit potestatem spiritualem in toto orbe, nõ minus supra fideles, quàm supra infideles: & potuit ferre leges obligantes totum orbem, sicut fecit de baptismo, & articulis fidei: & tamen papa nõ habet illam potestatem supra infideles, nec posset eos excõmunicare, nec prohibere connubia in gradibus iure diuino permissis. ergo. Item quia etiam secundum doctores Christus potestatem excellentiæ non cõmisit etiam Apostolis, ergo etiam nihil valet consequentia, Christus habuit potestatẽ temporalem in orbe, ergo & papa.

28 Secunda propositio. Dato ꝙ summus Pontifex haberet talem potestatem secularem in toto orbe, nõ posset eam dare principibus secularibus. Hoc patet, quia esset annexa papatui, nec potest eam papa separare ab officio summi Pontificis, nec potest priuare successorẽ illa potestate, quia non potest esse sequens summus Põtifex minor

præ-

præcessore suo:& si vnus Pontifex dedisset hanc potestatẽ, vel nulla esset talis collatio, vel sequens Pontifex posset auferre.

Tertia propositio, Papa* habet potestatẽ temporalem in ordine ad spiritualia, id est quantum necesse est ad administrationem rerum spiritualium. Hęc etiam est Turre crema. vbi supra. c. 114. & est omnium doctorum. Et probatur, quia ars, ad quam pertinet finis superior, est imperatiua & præceptiua artium ad quas spectant fines inferiores vt habetur. 1. Ethico. Sed finis potestatis spiritualis est vltima fœlicitas, finis autẽ potestatis ciuilis est felicitas politica. ergo potestas temporalis est subiecta spirituali. Et hac ratione vtitur Innocen. in. c. solitæ. de maiori. & obediẽ. Et confirmatur, quia cui commissa est cura alicuius officij, intelligũtur cõcessa omnia sine quibus officium rectè expediri non potest. de officio delegat. c. 1. Cùm ergo ex cõmisione Christi papa sit pastor spiritualis, & hoc officium impediri posit per p[illegible] testatẽ ciuilẽ, cùm Deus & natura nõ deficia[illegible] necessarijs: nõ est dubitandũ quin fuerit ei [illegible] potestas in tẽporalibus quantũ necesse e[illegible] bernationẽ spiritualium. Et hac ratio[illegible] pa infringere leges ciuiles, quę sunt [illegible] catorum, sicut infregit leges de p[illegible] lę fidei, vt patet de pręscrip. c. [illegible] ne discordãtibus principib[illegible] [illegible] 29

Pa[illegible] [illegible]est [illegible]pari

tor est dominus mundi:& sic dato, quòd tempore præterito fuisset aliquid vitij, iam esset purgatum in Cęsare imperatore Christianissimo. Nam dato ꝙ ita sit, quòd sint veri domini, possent habere superiores dominos, sicut inferiores principes habent regem, & aliqui reges habent imperatorem, quare in eandem rem possunt plures habere dominium: vnde est illa distinctio iuristarũ trita, Dominium, altum, bassum, directum, vtile, merum, mixtum. Dubitatur ergo, vtrũ isti haberent dominum superiorem. Et quia non potest esse dubium, nisi de Imperatore, aut de papa, ideo de istis dicemus. Et videtur primò quòd Imperator si totius orbis dominus, & per consequens etiam barbarorum. Primùm ex communi appellatione, quam tribuunt Imperatori, Diuo Maximiliano, aut Carolo semper Augusto, orbis domino. Item, Exijt edictum à Cæsare augusto, vt describeretur vniuersus orbis, Luc. 2. Sed non debent esse peioris conditionis Imperatores Christiani. ergo. Item, Dominus videtur iudicasse Cęsarem, esse verum dominum Iudæorum. Reddite inquit, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &c. Luc. 20. non videtur autem quòd ius posset habere, nisi quia Imperator. ergo. De hoc Bart. in extrauagant. ad reprimen. quæ est Henri. 7. tenet expressè, quòd imperator de iure est totius orbis dñs. Et idem tenet glo. in. c. per venerabi. qui filij sint legit. Et idẽ

ad

ad longũ glo.in.c.venerabil.de electio, & probãt primò.8.q.1.in apib⁹, vbi Hieronymus dicit, q̃ in apibus vnus eſt rex, & in mũdo vnus Imperator. Itẽ.ff.ad l.Rhodi.l.deprecatio. vbi Imperator Antoninus dicit, Ego quidem mundi dñs. Et in.l. bene à Zenone. C.de quadru.præſcriptione omnia principis eſſe intelliguntur. Et poſſet etiam probari: quia Adam primò, & poſtea Noe videntur fuiſſe domini orbis, Geneſ.1. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, vt præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli, vniuerſæq; terræ, &c. & infrà, Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubijcite eam, &c. Et idẽ in ſententia dictum eſt Noe Gene.8. Sed illi habuerũt ſucceſſores, ergo. Item quia non eſt credendum, quin Deus inſtituerit in orbe optimum genus gubernationis. Pſal.103. Omnia in ſapientia feciſti. Sed illud eſt Monarchia, vt S. Tho. egregiè dicit de regi.princi.lib.1. c.2. & videtur ſentire Ariſt. 3. Politi. ergo videtur quòd ex inſtitutione diuina debeat eſſe vnus Imperator in orbe. Item eà quæ ſunt præter naturã, debent imitari naturalia: ſed in naturalibus eſt ſemper vnus rector, vt in corpore cor, in anima vna ratio. ergo ita debet eſſe in orbe vnus rector, ſicut vnus Deus.

Sed hęc opinio eſt ſine aliquo fundamento. Et ideo ſit prima concluſio. Imperator* nõ eſt dominus totius orbis. Probatur, Quia dominium non 25

potest esse nisi vel iure naturali, vel diuino, vel humano. Sed nullo tali est dominus orbis, ergo. Minor probatur, primum de iure naturali, quia vt bene dicit S. Tho 1. p. q. 92. articu. 1. ad secundum, & q. 96. artic. 4. In iure naturali homines liberi sunt, excepto dominio paterno, & maritali. De iure enim naturali pater habet dominiũ supra filios, & maritus in vxorem. Ergo nullus est qui iure naturali habeat imperiũ orbis. Et, sicut etiam dicit S. Tho. secunda secundæ. q. 10. articu. 10. dominiũ & prelatio introducta sunt iure humano, ergo nõ sunt de iure naturali: nec esset maior ratio quare hoc dominiũ conueniret Germanis magis quàm Gallis. Et Aristo. 1. Politi. dicit quod duplex est potestas. vna familiaris, vt patris ad filios, & viri ad vxorẽ, & hæc est naturalis. Alia est ciuilis, quæ licet à natura quidẽ habeat ortum, & ideo potest dici de iure naturæ, vt. S. Tho. de regimi. prin. c. 1. lib. 1. est enim homo animal ciuile: non tamen natura: sed lege cõstituta est. De iure autem diuino ante aduentum Christi redemptoris nõ legimus fuisse imperatores dominos mũdi, quamuis glos. illa Bar. in extrauagan. ad reprimend. adducat de Nabuchodonosor, Dani. 9. de quo dicitur, Tu rex regum es, Deus cæli, regnum, fortitudinem, gloriam, & imperium dedit tibi, & omnia in quibus habitarent filij hominũ. Sed certum est, quod nec Nabuchodonosor accepit imperium specialiter

à Deo,

à Deo, sed eo modo quo alij principes. vt Paulus dicit. Rom. 13. Omnis potestas à domino Deo est. & Prouerb. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Nec etiam habuit imperium iure in totum orbem, vt putat. Barto. Nam Iudæi non erant ei subiecti iure. Item ex hoc ipso patet, quòd nullus erat de iure diuino dominus totius mundi, quia gens Iudæorum erat libera ab omni alienigena, imò erat prohibitum in lege, vt haberet dominum alienigenam Deu. 17. Non poteris alterius gentis hominẽ regem facere. Et quãuis. S. Tho. de regi. princi. lib. 3. c. 4. & 5. videatur dicere, quòd imperium Romanorum fuit à Deo traditum propter iustitiam illorũ & amorem patriæ, & propter optimas leges, quas habebãt, hoc non est intelligẽdum, quòd ex traditione, aut ex institutione diuina, haberent imperiũ, vt August. etiam dicit. 18. de ciuit. Dei, sed quòd prouidentia diuina factum est, vt consequerentur imperium orbis: sed alio iure scilicet vel iusti belli, vel alia ratione, non eo modo quo habuit Saul & Dauid regnum à Deo. Et hoc facilè intelliget quis, si consideret, qua ratione, & successione imperia & dominia in orbe peruenerint vsque ad nos. vt enim omittamus omnia, quæ præcesserunt diluuium, certè post Noe orbis fuit diuisus in diuersas prouincias & regna siue hoc fuerit ex ipsius. Noe ordinatione, qui superuixit diluuio. 350. annos, Ge-

nes. 9. qui in diuersas regiones misit colonias, vt patet apud Berosum Babylonicum: siue, quod verisimilius est, ex consensu mutuo gentium, diuersæ familiæ occupauerunt diuersas prouincias, vt Gen. 13. Abraham dixit ad Lot, Ecce vniuersa terra coram te est, si ad sinistram ieris, ego dextram tenebo: si tu dextrã elegeris, ego ad sinistram pergam, Vnde Genes. 10. traditur, quòd per pronepotes Noe diuisæ sunt nationes, & regiones, siue in aliquibus regionibus primò inceperint esse domini per tyrannidem, sicut videtur fuisse Nẽrod, de quo Genes. 10. habetur quòd primus incepit esse potens in terra: siue cõuenientibus in vnum aliquibus in vnam rempublicam ex consensu communi sibi constituerunt principem. Certum est enim vel his, vel alijs non dissimilibus modis dominia, & imperia incœpisse in mũdo, ac postea, vel iure hæreditario, vel iure belli, vel aliquo alio titulo deriuata esse vsque ad nostram ætatem, saltem vsque ad aduẽtum Saluatoris, Ex quo patet, nullum ante aduentum Christi habuisse iure diuino orbis imperium, neque illo titulo hodie posse imperatorem sibi arrogare orbis dominium, & per consequens nec barbarorum. Sed post aduentum Domini posset quis prętendere. quòd ex traditione Christi esset vnus imperator in orbe, quia Christus etiam secundum humanitatẽ fuit orbis dñs, iuxta illud Matthæ. 28. Data est mihi omnis

potestas,

poteſtas,&c. quod ſecundum Auguſt. & Hieronymum intelligitur ſecundum humanitatem. Et Omnia ſubiecit ſub pedibus eius, vt introducit Apoſtolus. 1. Corin. in fin. ergo ſicut reliquit in terra vnum vicarium in ſpiritualibus, ita reliquit etiam in temporalibus,& hic eſt imperator. Et, S. Tho. de regi.prin.lib.3.c.13.dicit, quòd Chriſtus à natiuitate ſua erat verus mundi dominus, & monarcha, cuius vices gerebat Auguſtus, licet nõ intelligens. Et clarum eſt, quòd nõ gerebat vices in ſpiritualibus, ſed in temporalibus. Cùm ergo regnum Chriſti ſi fuit temporale, fuit in toto orbe, ergo etiam Auguſtus erat Dominus orbis,& eadem ratione ſucceſſores eius. Sed neque hoc dici vllo modo poteſt. Primum, quia hoc ipſum eſt dubium, an Chriſtus ſecũdum humanitatem fuerit Dominus temporalis orbis. Et probabilius eſt quòd non, & ipſe Dominus videtur aſſeruiſſe in illo loco, Regnum meum non eſt de hoc mundo. Vnde & Sanctus Thomas illic dicit, quòd dominium Chriſti directè ordinatur ad ſalutem animæ, & ad ſpiritualia bona, licet à temporalibus non excludatur eo modo, quoad ſpiritualia ordinatur. Vnde patet, quòd non eſt ſententia S. Thom. quòd regnum eius eſſet eiuſdem rationis cum regno ciuili & temporali, ſed ita eſt, quòd ad finem redemptionis habebat omnimodam poteſtatem, etiam in temporalibus: ſed ſecluſo 6

illo

illo fine, nullam habebat. Et præterea, dato quòd fuisset Dominus temporalis, hoc est diuinare dicere quòd reliquit illam potestatem imperatori, cum de hoc nulla mentio facta sit in tota scriptura. Et quod, S. Tho. dicit, quòd Augustus gerebat vices Christi, primùm hoc dixit ibi. In tertia autē parte, vbi loquitur ex professo de potestate Christi, nullam mentionem fecit de hac temporali potestate Christi. Secundò S. Tho. intelligit, q̄ gerebat vices Christi quatenus temporalis potestas est subiecta & ministra spiritualis potestatis. Imò hoc modo reges sunt ministri episcoporū, sicut & ars fabrilis est subiecta equestri, & militari: sed tamen miles, aut dux non est faber, sed habet imperare fabro in armis fabricandis. Et. S. Tho. in illo loco Iohan. 18. expresse dicit regnum Christi non esse temporale, nec tale quale Pilatus intelligebat, sed regnum spirituale, quod ipse Dominus declarat eodem loco, Tu dicis quia rex sum ego. ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Et sic patet, quòd est merum cōmentum dicere, quòd ex traditione Christi sit vnus imperator & Dominus mundi. Quod etiam apertè confirmatur, Quia si hoc esset ex iure diuino, quomodo imperiū fuit diuisum in Orientale & Occidentale? primo inter filios magni Constantini, & postea ab Stephano papa, qui imperium Occidentale trāstulit ad

 Germanos,

Germanos,vt habetur in.d.cap.per venerabilem. Est enim ineptum, & ineruditum, quod glo. illic dicit,quòd Græci postea non fuerunt imperatores.Nunquam enim imperatores Germani hoc titulo prætenderunt se esse Græciæ dominos.Et Iohannes Palæologus Imperator Constantinopolitanus, in concilio Florentino habitus est pro legitimo imperatore. Et præterea patrimonium ecclesiæ(vt fatentur ipsi Iuristæ,etiam Bartolus)nõ est subiectum imperatori.ꝙ si omnia essent subiecta imperatori iure diuino, ex nulla donatione imperatorum,nec alio titulo potuissent eximi ab imperatore,sicut nec papa potest quenquam eximere à potestate papę. Itẽ nec regnum Hispanię est subiectum imperatori,nec Francorum, vt etiã habetur in.d.c.per venerabilem. licet glo.ex capite suo addat,quòd hoc non est de iure, sed de facto.Item doctores cõcedunt quòd ciuitates, quæ aliquando fuerunt subiectæ imperio, potuerunt per consuetudinem eximi ab imperio: quod non esset,si subiectio hæc esset de iure diuino. De iure autem humano constat, quòd imperator non est dominus orbis.Quia vel esset sola authoritate legis; & nulla talis est, & si esset, nihil operaretur, quia lex præsupponit iurisdictionem. si ergo ante legem non habebat imperator iurisdictionem in orbe,lex non potuit obligare nõ subditos, nec hoc habuit imperator, aut per legitimam successionem,

ſionem,aut donationem, aut permutationẽ, aut emptionem,aut iuſto bello,aut electione,aut aliquo alio legali titulo, vt conſtat. Ergo nunquam imperator fuit dominus totius mundi. Secunda
26 concluſio, Dato* quòd imperator eſſet dominus mundi, non ideo poſſet occupare prouincias barbarorum, & conſtituere nouos dominos, & veteres deponere, vel vectigalia capere. Probatur, Quia etiam qui imperatori tribuunt dominium orbis,non dicunt eum eſſe dominum per proprietatem, ſed solùm per iuriſdictionẽ: quòd ius non ſe extendit ad hoc,vt cõuertat prouincias in ſuos vſus,aut donet pro ſuo arbitrio oppida,aut etiam prædia.Ex dictis ergo patet,quòd hoc titulo non poſſunt Hiſpani occupare illas prouincias.

Secundus titulus,qui prætenditur, & quidem uehementer aſſeritur ad iuſtam poſſeſsionem illarum prouinciarum,eſt ex parte ſummi Pontificis. Dicunt enim quòd ſummus Pontifex eſt totius orbis monarcha etiam temporalis,& per cõſequẽs, quòd potuit conſtituere Hiſpaniarum reges principes illorum barbarorum illarũq; regionum:& ita factum eſt. Circa hoc,opinio eſt quorundam iuriſconſultorum,quòd papa habet plenam iuriſdictionem in temporalibus in toto orbe terrarum, adijcientes etiam, quòd omniũ principum ſecularium poteſtas à papa in eos deriuata ſit.Ita tenet Hoſtien. in.c. ꝙ ſuper his.de vo.&

archie-

archiepiſ.3.parte,titulo.22.c.5.§.8.& Aug. Anch. ita tenet Syluest. qui multo etiam largiùs, & benigniùs hanc poteſtatem tribuit papæ, in verbo, infidelitas.§.7. & in verbo,papa.§.7.10.11.&.14. & in verbo, legitimus. §.4. mirabilia dicit in illis locis circa hoc: vt puta, quòd poteſtas imperatoris & omnium aliorum principum eſt ſubdelegata reſpectu papæ, & quòd eſt deriuata à Deo mediante papa,& quòd tota illorum poteſtas dependet papa, & quòd Conſtantinus donauit terras papæ in recognitionem dominij temporalis. Et econtrario papa donauit Conſtantino imperiũ in vſum & ſtipendium. Imò quòd Conſtantinus nihil donauit, ſed reddidit quod erat ſubtractum: & quòd ſi papa non exercet iuriſdictionem in temporalibus extra patrimonium eccleſiæ,non eſt propter defectum authoritatis,ſed ad vitandum ſcandalum Iudæorum, & ad nutriendam pacem, & multa alia his vaniora, & abſurdiora, ibi dicit. Tota probatio iſtorum eſt, Quia, Domini eſt terra, & plenitudo eius: &, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. & papa eſt vicarius Dei & Chriſti. & ad Epheſe.2. Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortem, &c. Et huius opinionis etiam videtur eſſe Barto. in illa extrauagã.ad reprimendam & videtur fauere. S. Tho.in fine ſecundi ſententiarum, cuius vltima verba ſunt in ſolutione

ad quartum argumentum, quod est vltimum totius libri, quòd papa tenet vtriusq; potestatis apicem, scilicet secularis & spiritualis. & eiusdē opinionis est Herueus de potestate ecclesiæ. Hoc ergo fundamento iacto, dicunt authores huius sententiæ. Primò, quòd papa liberè potuit constituere principes barbarorum reges Hispaniæ, tanquā supremus dominus temporalis. Secundò dicunt, quòd dato hoc non posset, saltem si barbari nolunt recognoscere dominium temporale papę in eos hac ratione potest eis inferre bellum, & imponere principes, Vtrunque autem factum est: nam primò summus Pontifex concessit illas prouincias Regibus Hispaniæ. Secundò etiam barbaris propositum fuit, & significatū, quòd papa est vicarius Dei, & habet vices eius in terris: & ideo, ꝙ recognoscant eum superiorem, quod si illi recusauerint, iam iusto titulo dicitur eis bellum inferendum & occupatæ prouinciæ illorum, &c. Et hoc secundum nominatim dicit Hostiē. vbi suprà, & summa Ange.

27 Sed quia de dominio temporali papæ prolixè disputaui in relectione de potestate ecclesiastica, ideo hic breuiter per propositiones respondebo. Prima, Papa* non est dominus ciuilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio & potestate ciuili. Hęc conclusio est Turre crem. lib. 2. cap. 113. & Iohannis Andr. & Hugo. 69. dist.

cum

cum ad verum. Et fatetur doctiſsimus Innocen. in.d.c.per venerabilem. ſe nō habere poteſtatem temporalem in regno Franciæ. Et videtur expreſſa ſententia Bernardi in ſecundo libro de cōſi. ad Eugeni. Et oppoſita ſententia videtur eſſe contra præceptum Domini, qui Matth.20.& Luc.22. ait; Scitis quia principes gentium dominantur eorū, &c. non ita erit inter vos. Item cōtra præceptum Apoſtoli, Nō dominantes in clerum, ſed forma facti gregis. Et ſi Chriſtus dominus non habuit dominium temporale, vt ſuprà tāquam probabilius diſputatum eſt, etiam ex ſententia. S. Tho. multò minus papa habet, qui eſt vicarius: & iſti tribuūt ſummo Pontifici quod ipſe nunquam agnouit: imò cōtrariū fatetur in multis locis, vt in relectione illa dictū eſt, & ſatis probatū, ſicut ſuprà de Imperatore: quia nō poteſt ei conuenire dominium niſi iure naturali, aut diuino, aut humano. Naturali, aut humano, certum eſt quòd non. De diuino nullum profertur. ergo fruſtra aſſeritur, & voluntariè. Et ꝙ Dominus dixit Petro, Paſce oues meas, ſatis oſtendit eſſe poteſtatem in ſpiritualibus, & non temporalibus. Et prætereà oſtenditur papam non eſſe dominū in toto orbe. Nam ipſe dominus dixit Iohan. 10. quòd in fine ſeculi fiet vnum ouile, & vnus paſtor. Vnde ſatis conſtat in præſentia non omnes eſſe oues vnius ouilis. Item dato ꝙ Chriſtus haberet hāc poteſtatem, conſtat 8

non esse commissam papæ. Patet, quia nō minus papa est vicarius Christi in spiritualib⁹, quàm in temporalibus, sed papa nō habet iurisdictionem spiritualem super infideles, vt etiam fatentur aduersarij, & videtur expressa sententia Apostoli. 1. Cor. 5. Quid ad me de his, qui foris sunt, iudicare? ergo nec etiam in temporalibus. Et certè argumētum nullum est, Christus habuit potestatē temporalem in toto orbe. ergo & papa habet. nam Christus sine dubio habuit potestatem spiritualem in toto orbe, nō minus supra fideles, quàm supra infideles: & potuit ferre leges obligantes totum orbem, sicut fecit de baptismo, & articulis fidei: & tamen papa nō habet illam potestatem supra infideles, nec posset eos excōmunicare, nec prohibere connubia in gradibus iure diuino permissis. ergo. Item quia etiam secundum doctores Christus potestatem excellentiæ non cōmisit etiam Apostolis, ergo etiam nihil valet consequentia, Christus habuit potestatē temporalem in orbe, ergo & papa.

28 Secunda propositio. Dato ꝙ summus Pontifex haberet talem potestatem secularem in toto orbe, nō posset eam dare principibus secularibus. Hoc patet, quia esset annexa papatui, nec potest eam papa separare ab officio summi Pontificis, nec potest priuare successorē illa potestate, quia non potest esse sequens summus Pōtifex minor

præ-

præcessore suo: & si vnus Pontifex dedisset hanc potestatẽ, vel nulla esset talis collatio, vel sequens Pontifex posset auferre.

Tertia propositio, Papa* habet potestatẽ temporalem in ordine ad spiritualia, id est quantum necesse est ad administrationem rerum spiritualium. Hęc etiam est Turrecrema. vbi supra. c. 114. & est omnium doctorum. Et probatur, quia ars, ad quam pertinet finis superior, est imperatiua & præceptiua artium ad quas spectant fines inferiores vt habetur. 1. Ethico. Sed finis potestatis spiritualis est vltima fœlicitas, finis autẽ potestatis ciuilis est felicitas politica. ergo potestas temporalis est subiecta spirituali. Et hac ratione vtitur Innocen. in. c. solitæ. de maiori. & obediẽ. Et confirmatur, quia cui commissa est cura alicuius officij, intelligũtur cõcessa omnia sine quibus officium rectè expediri non potest. de officio delegat. c. 1. Cùm ergo ex cõmisione Christi papa sit pastor spiritualis, & hoc officium impediri posit per potestatẽ ciuilẽ, cùm Deus & natura nõ deficiant in necessarijs: nõ est dubitandũ quin fuerit ei relicta potestas in tẽporalibus quantũ necesse est ad gubernationẽ spiritualium. Et hac ratione potest papa infringere leges ciuiles, quę sunt nutritiuę peccatorum, sicut infregit leges de præscriptione malę fidei, vt patet de pręscrip. c. fin. Et hac etiã ratione discordãtibus principib⁹ de iure alicuius prin- 29

 cipatus,

cipatus,& in bella ruentibus,poteſt eſſe iudex, & cognoſcere de iure partium, & ſententiam ferre, quam tenentur recipere principes,ne ſcilicet eueniāt tot mala ſpiritualia,quot ex bello inter principes Chriſtianorum neceſſe eſt oriri.Et licet hoc vel non faciat papa,vel nō ſæpe faciat, hoc non eſt quia non poteſt, vt dicit dominus Durād. ſed quia timet ſcandalum,ne principes putēt hoc facere per ambitionem, vel veritus rebellionē principū à ſede apoſtolica. Et hac ipſa ratione poteſt aliquando reges deponere,& etiam nouos conſtituere, ſicut aliquando factum eſt. Et certè nullus legitimè Chriſtianus deberet negare hāc poteſtatem papæ.Et ita tenet Palud. & Durand.de poteſtate eccle.& Henri.Gand. quotlibet.6.articu.23. & ad hunc ſenſum intelligenda ſunt iura quæ dicunt papam habere vtrunque gladium, quæ multa ſunt, & doctores antiquiores hoc dicunt ſicut etiam S.Tho.in.1.Sententia.vt citatum eſt. Imò non dubito quin epiſcopi habeant hoc modo authoritatem temporalem in ſuo epiſcopatu eadē ratione,qua papa in orbe. Vnde malè dicunt, & malè faciūt,vel principes,vel magiſtratus, qui cōtendunt impedire epiſcopos ne coerceant ſeculares à peccatis per pœnas pecuniarias, aut exiliū, aut alias pœnas temporales.hoc enim non eſt ſupra poteſtatem eorum,modò non faciant ex auaritia,& ad quæſtum,ſed ad neceſsitatem, & com-

modum

modum rerum ſpiritualium. Et ex hoc loco iterũ ſumitur argumentum pro prima concluſione: ſi enim papa eſſet dominus orbis, etiam epiſcopus eſſet dominus temporalis in ſuo epiſcopatu, quia etiam in ſuo epiſcopatu eſt vicarius Chriſti: quod tamen aduerſarij negant.

Quarta concluſio, Papa* nullam poteſtatem 30
temporalem habet in barbaros iſtos, neq; in alios infideles. Hæc patet ex.1.&.3. Nam non habet poteſtatem temporalẽ niſi in ordine ad ſpiritualia, ſed non habet poteſtatem ſpiritualem in illos, vt patet. 1. Corin, 5. ergo nec temporalem. Sequitur
corollarium, quòd* etiam ſi barbari nolint reco- 31
gnoſcere dominium aliquod papæ, non ideo poteſt eis bellum inferri, & bona illorum occupari. Patet, quia nullum tale dominium habet. Et confirmatur hoc manifeſtè. Nam (vt infrà dicetur, & aduerſarij fatentur) dato ꝙ barbari nolint recipere Chriſtum pro domino, non tamen poſſunt bello peti, aut aliquo malo affici: abſurdiſsimum eſt autem quod ipſi dicunt, ꝙ cùm poſsint impune non recipere Chriſtum, teneantur recipere vicariũ eius, aliâs poſsint bello cogi, & ſpoliari omnibus bonis, imo & ſupplicio affici. Et confirmatur iterum, quia cauſa ſecundum iſtos. quare etiam ſi nolint recipere Chriſtum, aut fidem eius, nõ poſſunt cogi, eſt, quia non poteſt eis euidenter probari per rationes naturales: ſed multo minus poteſt

probari dominium papæ. ergo etiam nõ possunt cogi ad recognoscendum hoc dominium. Et Syluest. quamuis latissimè loquatur de potestate papæ, tamen in verbo, infidelis. septimo expressè tenet contra Hostien. quòd infideles non possunt bello cogi ad recognoscendum hoc dominium, nec hoc titulo possunt spoliari bonis suis. Et ita tenet Innocentius in d.c. quod super his. de voto. Et non est dubium quin. S. Tho. sit huius sententiæ, secunda secundę. q. 66, arti. 8. ad secundum. & Caieta. illic expressè, vbi dicit S. Thom. quòd infideles non possunt spoliari suis bonis, nisi qui sunt subditi principibus temporalibus, propter causas legum legitimas, propter quas etiam alij subditi possunt priuari. Imò nec Saraceni inter Christianos vnquam isto titulo fuerunt spoliati suis bonis, aut aliquo incommodo affecti. Nam si iste titulus est sufficiens ad inferendum eis bellum, hoc tantundem est, ac si quis dicat, quòd ratione infidelitatis possunt spoliari. Certum est enim quòd nullus infideliũ recognoscit hoc dominium. nullus autem doctor, nec etiam inter aduersarios est, qui hoc concedat, scilicet quòd solo titulo infidelitatis possunt spoliari. ergo omnino est sophisticum, quod isti doctores dicunt, quòd si infideles recognoscũt dominium Roma. pontificis, nõ possunt bello infestari, bene autem si non recognoscunt. Nullus enim recognoscit

Ex

Ex quo patet, quòd nec iste titulus est idoneus cõtra barbaros, vel quia papa dederit prouincias illas tanquam dominus absolutè, vel quia non recognoscunt dominium papæ, habent christiani causam iusti belli cõtra illos. Et hanc sententiam tenet Caietanus latè secunda secundæ. quæst. 66. articulo. 8. ad secundum. Nec authoritas canonistarum in contrariũ multum debet mouere: quia (vt suprà dictum est) hæc tractanda sunt ex iure diuino, & plures & maiores contrarium tenẽt, inter quos etiam est Iohan. Andr. nec habent pro se aliquem textum. nec etiam grauis authoritas Archiep. Floren. hoc loco recipienda est, secutus est enim Augu. Ancho. sicut aliàs solet sequi Canonistas. Ex dictis patet, ꝙ Hispani cũ primum nauigauerunt ad terras barbarorum, nullum ius secum afferebant occupandi prouincias illorum.

Et ideo alius titulus est, qui potest prætendi iure inuentionis, nec alius titulus à principio prætẽdebatur: & hoc solo titulo primo nauigauit Columbus Ianuen. Et videtur quòd hic titulus sit idoneus, quia illa, quæ sunt deserta, fiunt iure gentium & naturali occupantis. Institut. de rerum diuisio. §, feræ bestiæ. ergò cùm Hispani fuerint primi, qui inuenerint, & occupauerint illas prouincias, sequitur ꝙ iure possident, sicut si solitudinem inhabitatam hactenus inuenissent. Sed de isto titulo qui tertius est, non oportet multa

verba facere: quia vt ſupra probatum eſt, barbari erant veri domini, & publicè & priuatim. Ius antem gentium eſt vt quod in nullius bonis eſt, occupanti concedatur: vt habetur expreſsè in. d. §. feræ beſtiæ. Vnde cùm illa bona non carerent domino, non cadunt ſub illo titulo. Et ſic licet iſte titulus cum alio aliquid facere poſsit (vt infrà dicetur) tamẽ per ſe nihil iuuat ad poſſeſsionem illorum, non pluſquam ſi illi inueniſſent nos.

Et ideo quartus titulus prætenditur, quia ſcilicet nolunt recipere fidem Chriſti, cùm tamẽ proponatur eis, & ſub obteſtationibus admoneantur vt recipiant. & videtur ꝙ iſte titulus ſit legitimus, ad occupandas terras barbarorũ. Primo, quia barbari tenẽtur recipere fidem Chriſti: quia, Qui crediderit, & baptizatus fuerit. ſaluus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur. Nullus autem cõdẽnatur niſi pro mortali. Et Actor. 4. Nõ eſt aliud nomẽ datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri, cùm ergo papa ſit miniſter Chriſti, ſaltem in ſpiritualibus, videtur ꝙ ſaltẽ authoritate papę poſſent cogi ad recipiẽdam fidem Chriſti: & ſi requiſiti nolint recipere, iure belli poſsit agi contra eos. Imo videtur, ꝙ etiam principes ſua authoritate hoc poſsint, quia ſunt miniſtri Dei. Roma. 13. Et vindices in iram eis qui malè agunt. iſti autem peſsimè agunt, nõ recipientes fidem Chriſti. ergo poſſunt cogi à principibus. Secũdo, quia

ſi

si Galli nollent obedire regi suo, posset rex Hispaniæ cogere illos vt obedirent. ergo si nolunt obedire Deo, qui est verus & supremus dominus, possunt principes Christiani cogere illos barbaros, vt obediant: non enim videtur ꝙ debeat esse peioris conditionis causa Dei, quàm hominum. Et confirmatur, Quia sicut arguit Scotus. 4. dist in. 4. q. 9. de pueris infidelium baptizandis, potius debet aliquis cogi ad obediendum domino superiori, quàm inferiori. Si ergo cogi possent barbari vt obedirent principibus suis, ergo multo magis vt obediant Christo, & Deo. Tertio, quia si blasphemarent publicè Christum, possent bello cogi, vt desisterent ab huiusmodi blasphemijs, vt doctores concedũt, & verum est. Possemus enim bello persequi, si vterentur crucifixo ad irrisionem, vel quocunque modo abuterentur ad ignominiam rebus Christianis, vt fingẽtes ad illusionem sacramenta ecclesiæ, vel aliquod simile. Quod etiã patet. Nam si facerent iniuriã Regi Christiano, etiã defuncto, possemus vindicare iniuriam, multo ergo magis si faciant iniuriam Christo, qui est rex & dominus Christianorum. Nec de hoc est dubitandum, quia si Christus viueret inter mortales, & pagani facerent ei iniuriam, non est dubium quin possemus bello persequi iniuriam: ergo etiã nunc. Sed maius peccatum est infidelitas, quam blasphemia, quia vt S. Tho. dicit, & probat secu

da secūdæ.q.10.art.3. infidelitas est grauissimū inter peccata quæ contingūt in peruersitate morū, quia opponitur directe fidei & blasphemia nō opponitur directè fidei, sed confessioni fidei. Infidelitas etiam tollit principium cōuersionis in Deū, scilicet fidem, non autem blasphemia. si ergo pro blasphemia in Christum possunt Christiani bello persequi infideles: ergo pro ipsa infidelitate. Et confirmatur, Quòd blasphemia non sit ita magnum peccatum, sicut infidelitas. Quia pro infidelitate est pœna capitalis Christiano per leges ciuiles, non autem pro blasphemia.

32 Pro responsione sit prima propositio, Barbari *priusquam aliquid audissent de fide Christi, nō peccabant peccato infidelitatis, eo ꝙ non crederent in Christum. Hæc propositio est ad literam S.Tho. secunda secundæ.q. 10. articu.1. vbi dicit, quòd apud eos, qui nihil audierunt de Christo, infidelitas nō habet rationem peccati, sed magis pœnæ, quia talis ignorantia diuinorū, ex peccato primi parentis secuta est. Qui autem (inquit) sic sunt infideles, damnātur quidem propter alia peccata, sed non propter peccatum infidelitatis. Vnde Dominus dicit Iohan.15. Si non venissem, & loquutus eis non fuissem, peccatum non haberent. Quod exponens Augustinus dicit, quòd loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Christum. Idem videtur dicere Sanctus Thom. secunda

secunda secundæ. quæstio.10. articu.6.& quæsti. 34. articulo. 2. ad secundum. Hæc propositio est contra multos doctores,& primò contra Altisio. 3. parte. in. q. Vtrum fidei posit subesse falsum. Vbi dicit, quòd non potest aliquis habere ignorantiam inuincibilem, non solum Christi, sed cuiuscunque articuli fidei: quia si faciat quod in se est, Dominus illuminabit, siue per doctorē intrinsecum, siue extrinsecū: & sic semper est peccatū mortale credere aliquid cōtrarium articulis fidei. Ponit exemplum de vetula, cui episcopus prædicaret aliquid contra fidei articulum. Et generaliter dicit, quòd ignorantia iuris diuini neminem excusat. Eadem fuit opinio Guillelmi Parisiē. qui eodem modo argumentatur. Vel enim talis facit quod in se est,& illuminabitur: si nō facit, non excusatur. Et in eadem sententia videtur fuisse Gerson. de spirituali vita animæ, lect.4. Concors (inquit) est sententia doctorū, quòd in his, quæ sunt iuris diuini, non cadit ignorātia inuincibilis, quū facienti quòd in se est, Deus semper assistat paratus illustrare mentē, quantum oportebit ad salutem,& erroris euitationē. Et Hugo de sancto Victore lib.2. parte.9. cap. 5. dicit neminem excusari per ignorātiam à pręcepto baptismi suscipiendi: quia nisi sua culpa obstiterit, audire & scire poterit, vt exemplum est de Cornelio. Actuum. 10. Hanc sententiam & opinionem limitat Adrian. in

quod-

quodlibetis.q.4.Ea,inquit,quæ sunt iuris diuini, sunt in duplici differentia. Quædam sunt,ad quorum scientiam Deus non obligat omnes vniuersaliter,vt sunt apices iuris diuini, & difficultates circa illud,& circa scripturã sacram, & præcepta: & circa hæc bene potest cadere ignorantia inuincibilis, etiam si quis faciat totum quod in se est. Alia sunt,ad quorum scientiam Deus generaliter obligat omnes,vt articuli fidei,præcepta vniuersalia legis: & de his est verum, quod doctores dicunt,quòd non potest quis excusari per ignorantiam. Si enim quis faciat quod in se est, illuminabitur à Deo per doctorem interiorem,vel exteriorem. Sed nihilominus cõclusio posita videtur expressè de intentione S. Tho. Et probatur, Tales, qui nunquam audierunt quicquam quantumcũque sint aliâs peccatores,ignorant inuincibiliter: ergo talis ignorantia non est peccatum. Antecedens patet ex illo ad Roma.10. Quomodo credẽt nisi audiant: quomodo autem audient sine prædicante? ergo si non est eis prædicata fides, ignorant inuincibiliter, quia non possunt scire. Neq; Paulus condẽnat infideles, quia nõ faciunt quod in se est,vt illuminentur à Deo: sed quia cùm audissent, non crediderunt. Nunquid (inquit) non audierũt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum. Ex hoc condẽnat illos, quia in omnẽ terram fuit prædicatũ Euangelium,aliàs nõ condemna-

demnaturus quantumcunq; haberent alia pecca ta. Vnde etiam decipitur Adrianus in alio pũcto circa materiam de ignorantia. Dicit enim in eodem quotlib. quòd etiam in materia morũ si quis adhibet omnem industriam, & diligentiam ad sciendum ea quæ oportet, non satis est ad excusationem ignorantiæ, nisi per contritionem peccatorum disponat se ad hoc vt illuminetur à Deo: vt si quis dubitat de aliquo contractu, & quærit à viris doctis, & aliâs laborat ad sciendum veritatẽ, & putat esse licitũ: si fortè non est licitus, & exercet, nõ excusatur si fortè aliâs est in peccato, quia non facit totum quod in se est ad vincendũ ignorantiam, & licet stet, quòd etiam si disponat se ad gratiam, non illuminetur: tamen non excusatur, nisi tollat hoc impedimentum, scilicet peccatum. Vnde si de eodem casu & contractatu Petrus & Iohannes dubitant, & faciunt æqualem diligentiam humanam, & vterq; putat esse licitum: Petrus autem est in gratia, Iohannes in peccato: Petrus habet ignorantiam inuincibilem, Iohannes vincibilem: & si vterq; exerceat contractum, Petrus excusatur, Iohannes non excusatur. Fallitur inquam in hoc, sicut à me disputatum est latè prima secundæ, in materia de ignorantia. Mirabile enim esset dicere, quòd in nulla materia iuris diuini posset habere ignorantiam inuincibilem infidelis, imò quicunq; est in peccato mortali. Imò sequitur

quitur, quod ille Petrus, qui erat in gratia, & ignorabat inuincibiliter aliquid circa vsuram, aut simoniã, solùm per hoc quod caderet in mortale, illa ignorantia fieret vincibilis. quod absurdum est.
33 Vnde dico, quòd *ad hoc, quòd ignorantia imputetur, & sit peccatum vel vincibilis, requiritur negligentia circa illam materiam, puta, quia noluit audire, vel auditum non credidit: & è contrario ad ignorãtiam inuincibilem satis est, quòd fecerit humanam diligentiam ad sciendum, etiam si aliâs sit in mortali. Vnde quantum ad hoc idem est iudicium de existenti in peccato, & de existẽti in gratia nunc & statim post aduentum Christi, vel post pasionem eius. Nec posset Adrianus negare, quin paulo post pasionem Domini Iudæi, qui erant in India, vel Hispania, ignorarent inuincibiliter pasionem Domini, quantumcunque essent in mortali, imò expresse hoc ipse cõcedit in.1.q.ad quartum, in materia de obseruantia legalium. Et certum est, quòd Iudæi absentes à Iudæa, siue essent in peccato, siue non, habebant ignorantiam inuincibilem de baptismo aut de fide Christi. Sicut ergo tunc poterat cadere ignorantia inuincibilis de hoc, ita & nunc apud eos, apud quos non est facta annuntiatio de baptismo. Sed in hoc decipiuntur isti doctores, quia putant, quod si ponamus ignorantiam inuincibilem de baptismo, aut fide Christi, quod statim consequitur,

quòd posſit aliquis ſaluari ſine baptiſmo, aut fide Chriſti. quod tamen non ſequitur. Barbari enim ad quos non peruenit annuntiatio fidei, aut religionis Chriſtianæ, damnabuntur propter peccata mortalia, aut idololatriã, ſed non propter peccatum infidelitatis, vt dicit S. Tho. 22. vbi ſupra, ꝙ ſi facerent quod in ſe eſt, bene viuendo ſecundum legem naturæ, ita eſt, ꝙ Dominus prouideret, & illuminaret illos circa nomen Chriſti: non ideo tamen ſequitur, ꝙ ſi male viuant, imputetur eis ad peccatum ignorantia, aut infidelitas circa baptiſmum, & fidem Chriſtianam.

Secunda propoſitio, Barbari * non ad primum nuntium fidei Chriſtianæ tenētur credere ipſum ita ꝙ peccent mortaliter, non credentes ſolùm per hoc, ꝙ ſimpliciter annuntiatur eis, & proponitur, ꝙ vera religio eſt Chriſtiana, & ꝙ Chriſtus eſt ſaluator & redemptor mundi, ſine miraculis, aut quacunque alia probatione, aut ſuaſione. Probatur hæc cõcluſio ex prima. Si enim ante quàm aliquid audiſſent de religione Chriſtiana, excuſabantur, non obligantur de nouo per huiuſmodi ſimplicem propoſitionem, & annuntiationem, cùm talis annuntiatio nullum ſit argumentũ aut motiuum ad credendum. Imò, vt Caieta. ait ſecũda ſecundæ, quæſtio. 1. articu. 4. temere & imprudenter quis crederet aliquid, maximè in his, quæ ſpectant ad ſalutem, niſi cognoſcat à viro fide digno 34

gno

gno illud afferi. quod barbari non cognoſcunt, cum ignorent qui, aut quales ſint, qui eis nouam religionem proponunt. Et confirmatur, quia vt ait S. Tho. ſecunda ſecundæ. q. 1. arti. 4. ad ſecundum argumen. & artic. 5. ad primum, ea quæ ſunt fidei, ſunt viſa, & euidentia ſub ratione credibilis. non enim fidelis crederet niſi videret ea eſſe credenda, vel propter euidentiam ſignorum, vel propter aliquod huiuſmodi: ergo vbi neq; huiuſmodi ſigna, neq; aliquod aliud ad perſuadendũ concurrit, non tenentur barbari credere. Et confirmatur, quia ſi ſimul Saraceni eodem modo proponerent barbaris ſectam ſuam ſimpliciter, ſicut Chriſtiani, non tenerentur eis credere, vt certum eſt: ergo nec Chriſtianis ſine aliquo motiuo, & ſuaſione proponentibus, quia non poſſunt, nec tenentur diuinare vtra ſit verior religio, niſi appareant ꝓbabiliora motiua pro altera parte: hoc enim eſſe citò credere, quod eſt leuis corde, vt dicit Eccleſiaſticus. c. 19. Et confirmatur per illud Iohan. 15. Si ſigna non feciſſem, &c. peccatum non haberet. ergo vbi nulla ſiunt ſigna, neq; motiua, nullũ erit
55 peccatum. Ex qua propoſitione ſequitur, *quod ſi ſolùm illo modo proponatur fides barbaris, & non recipiant, non hac ratione poſſunt Hiſpani inferre illis bellum, neq; iure belli contra eos agere. Patet, quia ſunt innocentes quantum ad hoc, nec fecerunt aliquam iniuriam Hiſpanis. Et confirmatur

firmatur hoc corollarium,quia vt S.Tho.tradit ſecunda ſecundæ.q.40.arti.1. ad bellum iuſtum requiritur cauſa iuſta,vt ſcilicet illi,qui impugnantur, propter aliquam culpam impugnationem mereantur. Vnde Auguſtinus dicit lib.83.q.Iuſta bella ſolent diffiniri, qui vlciſcuntur iniurias, ſi gens,vel ciuitas plectenda eſt, quæ vel vindicare neglexerit quod à ſuis improbe factũ eſt, vel reddere quod per iniuriam ablatum eſt. Si ergo nulla præceſsit à barbaris iniuria,nulla eſt cauſa iuſti belli.Et hæc eſt ſententia communis omnium doctorum,non ſolum theologorum,ſed etiam iuriſconſultorum,vt Hoſtienſis,Innocentij, & aliorũ. Et ponit eam diſertè Caieta.ſecunda ſecundæ. q. 66.arti.8.nec ſcio aliquem doctorem qui oppoſitum ſentiat. Vnde hic non eſſet legitimus titulus ad occupandas prouincias barbarorum,& ſpoliãdos priores dominos.

Tertia propoſitio,Si * barbari rogati & admoniti, vt audiant pacificè loquentes de religione, nollent audire, non excuſarentur à peccato mortali.Probatur,Quia,vt ſupponimus,illi habẽt grauiſsimos errores, de quibus non habent rationes veriſsimiles, aut ꝓbabiles. ergo ſi quis admoneat eos,vt audiãt,ac deliberent de rebus ſpectantibus ad religionẽ, tenẽtur ſaltẽ audire,& cõſultare. Itẽ neceſſariũ eſt eis ad ſalutem credere in Chriſtum, & baptizari.Marci vltimo,qui crediderit,&c.Sed 36

non possunt credere, nisi audiant. ad Rom.10. ergo tenentur audire, aliâs essent extra statum salutis, sine culpa sua, si non tenentur audire.

37 Quarta propositio, Si* fides Christiana proponatur barbaris probabiliter, id est cum argumentis probabilibus, & rationabilibus, & cum vita honesta, & secundum legem naturæ studiosa, quæ magnum est argumentum ad confirmandam veritatem: & hoc non semel, & perfunctoriè, sed diligenter, & studiosè, barbari tenentur recipere fidem Christi sub pœna peccati mortalis. Probatur ex.3. conclusione, Quia si tenẽtur audire, ergo & acquiescere auditis si sunt rationabilia: & patet manifestè ex illo Marci vltimo, Euntes in mũdũ vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturę. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Et per illud Actorum.4. Non est aliud nomẽ datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.

38 Quinta propositio,* Non satis liquet mihi, an fides Christiana fuerit barbaris, hactenus ita proposita, & annuntiata, vt teneantur credere sub nouo peccato. Hoc dico, quia (vt patet ex secunda propositione) non tenentur credere, nisi proponatur eis fides cum probabili persuasione. Sed miracula, & signa nulla audio, nec exẽpla vitæ adeò religiosa: imo contrà, multa scãdala, & sęua facinora, & multas impietates. Vnde non videtur ꝙ religio

gio Christiana satis cōmodè, & piè sit illis prædicata, vt illi teneantur acquiescere: quanquā videntur multi religiosi, & alij ecclesiastici viri, & vita, & exemplis, & diligenti prædicatione sufficiēter operam & industriam adhibuisse in hoc negotio, nisi ab alijs, quibus alia cura est, impediti essent.

Sexta propositio, * Quantuncunque fides annuntiata sit barbaris probabiliter & sufficienter, 39
& noluerint eam recipere: non tamen hac ratione licet eos bello persequi, & spoliare bonis suis. Hæc conclusio est expressa S. Tho. secunda secundæ. q. 10. artic. 8. vbi dicit, ꝙ infideles, qui nunquā susceperunt fidem, sicut Gentiles, & Iudæi, nullo modo sunt compellendi ad fidem. Et est conclusio communis doctorum etiam in iure canonico & ciuili. Et probatur, Quia credere est voluntatis timor autem multùm minuit de volūtario. 3. Ethico. & ex timore seruili dūtaxat accedere ad mysteria, & sacramenta Christi, sacrilegum est. Item probatur ex cap. de Iudæis. 45. distin. De Iudæis autē præcepit sancta synodus, nemini deinceps ad credendū vim inferre cui enim vult, Deus miseretur, & quem vult, indurat. Nō est dubiū quin sententia concilij Toletani sit, vt non agatur cum Iudæis minis & terroribus ad recipiēdam fidem. Et idem dicit expresse Grego. in c. qui sincera. eadem distin. Qui sincera (inquit) intentione extraneos à Christiana religione, ad fidem cupiūt per-

fectam perducere, blandimentis debent, nõ aſperitatibus ſtudere: nam quicunque aliter agunt, & eos ſub hoc velamine à conſueta ſui ritus voluerint cultura remouere, ſuas illic magis quàm Dei cauſas probantur attendere. Item probatur propoſitio ex vſu & conſuetudine eccleſiæ. Nunquã enim imperatores Chriſtiani, qui ſanctiſsimos, & ſapientiſsimos pontifices à conſilio habebãt, bellum intulerunt infidelibus, eo quòd nollent recipere Chriſtianam religionem. Item bellum, nullũ argumentum eſt pro veritate fidei Chriſtianæ, ergo per bellum barbari non poſſunt moueri ad credendum, ſed ad fingendum ſe credere, & recipere fidem Chriſtianam, quod immane, & ſacrilegum eſt. Et quanuis Scot. in. 4. diſt. 4. q. vltima, dicat. ꝙ religioſe fieret, ſi infideles cogerẽtur à principibꝰ minis & terroribus ad fidem: hoc tamẽ non videtur intelligere, niſi de infidelibus, qui aliâs ſunt ſubditi principum Chriſtianorum, de quibus poſtea dicetur. barbari autem nõ ſunt tales: vnde puto ꝙ nec Scotus hoc aſſereret de barbaris iſtis. Patet itaq;, ꝙ neq; iſte titulus idoneus eſt, & legitimus ad occupandas prouincias barbarorum.

Alius titulus prætenditur ſeriò, & eſt titulus quintus, ſcilicet peccata ipſorũ barbarorũ. Dicũt enim ꝙ licet non poſsint bello infeſtari ratione infidelitatis ſuæ, aut quia nõ recipiũt fidem Chriſtianam, poſſunt tamen bello peti, propter alia

pecca

peccata mortalia, quæ multa habent & ipſa grauiſsima, vt aiunt. Circa peccata autem mortalia diſtingunt. Dicunt enim, quòd ſunt aliqua peccata, quæ non ſunt contra legem naturæ, ſed ſolũ contra legem diuinam poſitiuam: & pro his barbari non poſſunt infeſtari bello. Alia autem ſunt contra naturam, vt eſus carnis humanæ, concubitus indifferens, cum matre, ſororibus, & cum maſculis: & pro his poſſunt infeſtari bello, & cogi, vt ab his deſiſtant. Et ratio vtriuſque eſt, quia circa alia peccata, quæ ſunt cõtra legem poſitiuam, nõ poteſt eis oſtendi euidenter, quòd malè faciant: circa alia autem quæ ſunt contra legẽ naturæ, poteſt eis oſtendi, quòd offendunt Deum: & per cõſequens poſſunt coerceri ne offendant eum amplius. Præterea poſſunt cogi vt ſeruent legẽ, quã ipſi profitentur, ea autem eſt lex naturæ. ergò. Hęc eſt opinio. Archiepiſ. Floren. 3. parte, titu. 22. cap, 5. §. 8. poſt Auguſt. de Anch. idem Syluestr. in verb. papa. §. ſeptimo: & eſt opinio. Innocẽ. in c. quòd ſuper his. de voto. vbi expreſsè dicit; Credo ꝙ ſi gentiles, qui non habent niſi legem naturæ; contra legem naturæ faciant, poterunt per papã puniri. Et arguitur ex Geneſ. 19. vbi Sodomitę puniti ſunt à Deo. Cùm autem Dei iudicia ſint nobis exemplaria, non video quare papa, qui eſt vicarius Chriſti, hoc non poſsit. Hæc Innocen. Et eadem ratione poterunt authoritate papæ puni-

rià principibus Christianis. Sed pono conclusio-
40 nẽ, Principes* Christiani, etiã autoritate papę nõ possunt coercere barbaros à peccatis contra legẽ naturæ. nec ratione illorum eos punire. Probatur primo. Quia isti pręsupponunt falsum, videlicet ꝙ papa habeat iurisdictionẽ in illos, vt supra dictũ est. secundo, quia vel intelligũt vniuersaliter pro peccatis contra legẽ naturæ, vt pro furto, fornicatione, adulterio, vel peculiariter pro peccatis contra naturã, de quibus. S. Tho. secũda secundæ. q. 154. art. 11. & 12. quomodo peccatũ contra naturam dicitur non solũ quia est contra legẽ naturæ, sed contra ordinẽ naturalem, quod. 2. ad Corin. 2. vocatur immũditia, secũdũ glo. vt cõcubitus pueriilis, & bestialis, vel fœminę ad fœminam: de quo ad Rom. 1. Si secũdo modo solùm, cõtra arguitur. Quia homicidiũ est ita graue, vel grauius peccatũ, & ita manifestũ, ꝙ si pro illis licet, ergo & pro homicidio. Itẽ blasphemia est ita graue peccatũ, & ita manifestum ergo. Si primo modo, id est generaliter pro omni peccato cõtra legẽ naturæ: cõtra, pro fornicatione non licet. ergo nec pro alijs peccatis, quæ sunt contra legẽ naturæ. Antecedẽs patet. 1. ad Cor. 5. Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini fornicarijs. Et præterea, si quis frater nominatur inter vos fornicator, aut idolis seruiẽs &c. & infra, Quid enim mihi de his, quę foris sunt iudicare? vbi S. Tho. dicit, Prælati acceperũt pote

statem

testatẽ super eos tantùm, qui fidei se subdiderũt. Vbi apertè patet, ꝙ Paulus dicit non spectare ad eum iudiciũ de infidelibus,& fornicarijs idololatris.Itẽ nec omnia peccata cõtra legẽ naturæ possunt euidenter ostẽdi, saltem omnibus. Item hoc tantũdem est dicere, ac si quis dicat,ꝙ propter infidelitatẽ liceat barbaros debellare: omnes enim sunt idololatræ. Item non licet papæ inferre bellũ Christianis,quia sunt fornicarij, aut fures,imò quia cynedi: nec ideo potest publicare terras eorum,& dare alijs principibus, hoc enim modo cũ in omni prouincia sint multi peccatores, quotidie possent mutari regna. Et cõfirmatur grauiora enim peccata sunt hęc apud christianos,qui sciũt illa esse peccata quã apud barbaros, qui ignorant esse peccata.Itẽ mirũ est ꝙ papa nõ posit ferre leges infidelib⁹,& posit exercere iudicia,& inferre pœnas.Itẽ arguitur, & certè videtur conuincere, quia vel barbari tenẽtur ferre pœnas illatas pro illis peccatis,vel nõ.Si nõ tenentur, ergo nec papa potest inferre.si tenẽtur, ergo tenẽtur recognoscere papã tanquam dñm,& legislatorem.ergo si nõ recognoscant, iam propter hoc solùm potest eis inferri bellum: quod etiam isti negant, vt supra dictum est. Et profectò mirum est, quòd posint impune negare authoritatem, & iurisdictionem papæ: & tamen teneantur subire iudicium eius. Item non possunt acceptare iudicium papæ, qui

nō ſunt Chriſtiani. nullo enim alio iure papa poteſt eos cōdemnare aut punire, niſi quia vicarius Chriſti. Sed iſti fatentur, tam Innocentius, quam Auguſt. de Ancho. quàm etiam Archiepi. & Sylueſt. quòd non poſſunt puniri, quia non recipiūt Chriſtum. ergo nec quia non recipiunt iudicium papæ. hoc enim præſupponit illud. Et confirmatur, ꝙ nec iſte titulus, nec præcedens ſit ſufficiēs. Quia etiam in veteri Teſtamento, vbi tamen armis res gerebantur, nunquam populus Iſrael occupauit terras infidelium: vel quia eſſent infideles, & idololatræ, vel quia haberent alia peccata contra naturam, qui multa habebant, quia erant idololatræ, & alia peccata contra naturam habebant, vt quia ſacrificabāt filios ſuos, & filias ſuas dæmonijs: ſed vel ex ſpeciali dono Dei, vel quia tranſitum impediebant, vel eos offenderāt. Item quia iſti vocant, profiteri legem naturæ? ſi eſt cognoſcere, non totam cognoſcunt: ſi eſt velle ſeruare legem naturæ, contra, etiam volunt ſeruare totam legem diuinam, ſi enim ſcirent legem Chriſtianam eſſe diuinā, vellent ſeruare, ergo non magis profitentur legem naturæ, quàm Chriſtianā. Item profectò maiores probationes habemus ad probandum legem Chriſti eſſe à Deo, & eſſe veram quàm ad probādum quòd fornicatio eſt mala, vel querenda alia, etiam lege naturali prohibita. Ergo ſi poſſunt cogi ad obſeruandum legem

natu

naturæ, quia poteſt probari: ergo etiam ad obſer uationem legis euangelicæ.

Reſtat alius & ſextus titulus, qui poteſt prætẽdi, vel prætenditur, ſcilicet per electionem voluntariã. Hiſpani enim cùm ad barbaros perueniunt, ſignificant eis, quẽadmodum rex Hiſpaniæ mittit eos pro cõmodis eorum, & admonent eos, vt illum pro domino, & rege recipiant, & acceptent. & illi retulerunt placere ſibi. & nihil tam naturale eſt. quâm voluntatẽm domini volentis rem ſuã in alium transferri ratam haberi. Inſtitut. de rerũ diuiſione. §. per traditionem. Sed ego pono conclusionem. Nec iſte titulus eſt idoneus. Patet primò, Quia deberet abeſſe metus, & ignorãtia, quæ vitiant omnem electionem. Sed hæc maximè interuenit in illis electionibus, & acceptationibus. neſciũt enim barbari quid faciunt, imò forte nec intelligunt quid petunt Hiſpani. Item hoc petũt circunſtantes armati ab imbelli turba, & meticuloſa. Item cùm illi (vt ſuprà dictum eſt) haberent veros dominos, & principes, non poteſt populus ſine alia rationabili cauſa accerſere nouos dominos: quod eſt in detrimentum priorum. Item nec econtrario ipſi domini poſſunt nouum principẽ creare ſine aſſenſu populi. Cum ergo in huiuſmodi electionibus & acceptationibus non concurrant omnia requiſita ad legitimam electionem, omnino ille titulus non eſt idoneus, nec legiti-

 mus

mus ad occupādas & obtinēdas illas prouincias.

Septimus titulus est qui possit prætendi, scilicet ex speciali dono Dei. dicunt enim nescio qui, quòd Dominus in suo peculiari iudicio condemnauit istos barbaros omnes ad perditionem, propter abominationes suas, & tradidit in manus Hispanorum, sicut olim Cananęos in manus Iudæorum. Sed de hoc nolo multùm disputare, quia periculose crederetur alicui prophetiam asserenti contra communem legem, & contra regulas Scripturæ, nisi miraculis cōfirmaretur doctrina sua: quæ tamen nulla proferuntur ab huiusmodi prophetis. Item dato quòd ita esset, quòd Dominus perditionem barbarorum facere constituisset, non tamen ideo cōsequitur, quòd ille, qui eos perderet, esset sine culpa, sicut nec erant sine culpa reges Babyloniæ, qui contra Hierusalem ducebant exercitum, & filios Israel ducebant in captiuitatem: licet re vera totum fuerit ex peculiari prouidentia Dei: sicut sæpe illis erat prædictum. Nec Ieroboam rectè auertit populum Israel à Roboam, quamuis hoc factum fuisset consilio Domini, sicut etiam Dominus per Prophetam comminatus fuerat: & vtinam secluso peccato infidelitatis, non sint maiora peccata in moribus apud aliquos Christianos, quàm sunt inter illos barbaros. Scriptum quoque est. 1. Iohā. 4. Nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus,

vtrum

vtrum ex Deo sint. & vt ait Sanctus Thom. prima secundæ, quæstio. 68. Dona dantur à Spiritu sancto ad perficiendum virtutes. Vnde vbi fides, aut authoritas, aut prouidentia ostendit quid agendum sit, non est recurrendum ad dona. Hæc de falsis & non idoneis titulis occupandi prouincias barbarorum sufficiant. Sed notandum, quòd ego nihil vidi scriptum de hac quæstione, nec vnquam interfui disputationi, aut cõsilio de hac materia: vnde fieri posset, vt alij fortasse fundent titulum, & iustitiam huius negotiationis, & principatus in aliquo prædictorum, non sine ratione aliqua. Sed ego hactenus non possum aliud intelligere, nisi quod dictum est: vnde si non essent alij tituli quàm isti, profectò malè consultum esset saluti principum, vel potiùs eorum, ad quos spectat hæc detegere. nã principes sequũtur aliorum consilium: quia per se hæc examinare non possunt. Quid prodest, inquit dominus, homini si vniuersum mundum lucretur, seipsum verò perdat, & detrimentum sui faciat? Matthæ. 16. & Marc. 8. & Lucæ. 9.

DE

DE TITVLIS, QVIBVS barbari potuerint venire in ditionem Hispanorum.

SVMMA.

1 *Barbari quomodo potuerunt venire in ditionem Hispanorum ratione naturalis societatis, & cōmunitatis.*

2 *Hispani habent ius peregrinandi ad Indorum barbarorum prouincias, & illic degendi, sint eorum tamen nocumento aliquo, nec possunt ab illis prohiberi.*

3 *Hispanis licet apud Indos barbaros negotiari, sine patriæ tamen incōmodo, importando merces, quibus illi carent, &c, & efferendo inde aurum, & argentū, vel alia quibus abundant. nec illorum Principes possunt impedimento esse quominus subditi exerceant cō mercia inter Hispanos, &c.*

4 *Barbaris, non licet prohibere Hispanos à communicatione & participatione illorū, quæ apud eos sunt communia tam ciuibus, quàm hospitibus.*

5 *Liberi, si apud Indos nascantur ex parentibus Hispanis illic domicilium habentibus & velint esse ciues, non poßunt arceri, vel à ciuitate, vel à commodo aliorum ciuium.*

6 *Barbari si vellent prohibere Hispanos à commercio cū ipsis, &c. quid esse agendum.*

7 *Hispani si omnibus modestißimè tentatis, non possunt conse-*

consequi securitatem cum barbaris seu Indis, nisi ciuitates ocupando, & subijciendo illos, an hoc facere licitè possint, s. ciuitates occupare, & ipsos subijcere.

8 *Hispani, quando, & in quo casu possent sæuire in barbaros tanquam in perfidos hostes, & in illos omnia belli iura prosequi, eos spoliare, imò & in captiuitatem redigere, quin etiam & dominos priores deponere, & nouos constituere.*

9 *An barbari causa religionis Christianæ propagandæ potuerint in Hispanorũ ditionẽ venire. Et q̃ Christiani habent ius prædicandi, & annuntiandi Euangelium in prouincijs barbarorum.*

10 *Papa, potuit negotium conuersionis Indorum barbarorum solis Hispanis demandare, & omnibus alijs nõ solùm prædicationem, sed etiam cõmerciũ interdicere. si ita expediret ad Christianæ religionis ꝓpagationẽ.*

11 *Barbari, non sunt debellandi, neque suis bonis priuandi si permittant Hispanos liberè, & sine impedimento Euangeliũ prædicare, siue illi fidẽ recipiant, siue non.*

12 *Barbari, siue eorum domini, siue ipsa multitudo, impedientes Euangelij promulgationem, quomodo ab Hispanis (absque scãdalo tamen) possint coerceri. Et quid dicendum de his, qui prædicationem admittunt, conuersionem tamen aut interficientes, aut punientes, ad Christum conuersos aut alios deterrentes impediunt.*

13 *Barbari, quomodo potuerunt in Hispanorum ditionem venire, eo quòd cum essent conuersi, & Christiani effecti, eorum principes vi, aut metu volentes eos ab idola-*

lolatria reuocare, ab Hiſpanis fuerint protecti, & ſub eorum tutelam recepti.

14 *Barbari, in Hiſpanorum venire potuerunt ditionem: quia cum bona pars eorum eſſet ad Chriſtum conuerſa Papa, illis petentibus, aut non petentibus, potuit ex rationabili cauſa dare illis Chriſtianum principem, vt eſt Hiſpanorum rex, alijs dominis infidelibus repulſis.*

15 *An barbari in ditionem Hiſpanorũ venire potuerint propter tyrãnidem ſuorũ domonorũ vel propter leges tyrannicas in iniuriam innocentium.*

16 *Barbari Indi, potuerunt in Hiſpanorum ditionem veniſſe per veram, & voluntariam electionem.*

17 *Barbari, ſocietatis, & amicitiæ titulo potuerunt venire in ditionem Hiſpanorum.*

18 *An Hiſpani potuiſſent barbaros redigere ſub ditionem, ſuam ſi certò conſtaret eos eſſe amentes.*

NVNC dicam de legitimis titulis, & idoneis, quibus barbari venire potuerunt in ditionem Hiſpanorum. Et circa hoc ſit prima cõcluſio,
1 Hiſpani * habent ius peregrinãdi in illas prouincias, & illic degendi, ſine aliquo tamen nocumento barbarorũ, nec poſſunt ab illis prohiberi. Probatur primò ex iure gentium, quod vel eſt ius naturale, vel deriuatur ex iure naturali. Inſti. de iure naturali, genti. quod naturalis ratio inter omnes gentes cõſtituit vocatur ius gẽtium. Apud omnes enim nationes habe-

habetur inhumanũ ſine aliqua ſpeciali cauſa hoſpites & peregrinos malè accipere: è contrario autem humanũ, & officioſum, habere bene erga hoſpites: quod non eſſet, ſi peregrini malè facerent, accedentes ad alienas nationes. Secundò, A principio orbis (cũ omnia eſſent cõmunia) licebat vnicuiq; in quãcunq; regionem vellet, intendere, & peregrinari. Non autẽ videtur hoc demptum per rerũ diuiſionem. nunquam enim fuit intentio gẽtium per illam diuiſionem tollere hominum inuicem cõmunicationem: & certè temporibus Noe fuiſſet inhumanũ. Tertio, Omnia licent, quę non ſunt prohibita, aut aliâs ſunt in iniuriã aut detrimentum aliorum. Sed (vt ſupponimus) talis peregrinatio Hiſpanorum eſt ſine iniuria aut damnò barbarorũ: ergo eſt licita. Quartò non liceret Gallis prohibere Hiſpanos à peregrinatione Galliæ, vel etiã habitatione, aut è cõtrariò, ſi nullo modo cederet in damnũ illorũ, nec facerent iniuriã. ergo nec barbaris. Itẽ quintò, Exiliũ eſt pœna etiã inter capitales. ergo nõ licet relegare hoſpites ſine culpa. Itẽ, ſextò. Hæc eſt vna pars belli, prohibere aliquos tanquam hoſtes à ciuitate, vel prouincia, vel expellere iam exiſtentes. Cum ergo barbari non habeant iuſtum bellum contra Hiſpanos, Suppoſito quòd ſint innoxij. ergo non licet illis prohibere Hiſpanos à patria ſua. Item ſeptimò facit illud Poëtæ.

Quod

Quod genus hoc hominum, quæue hunc tam barbara morem.

Permittit patria, hoſpitio prohibemur arenæ? Item octauo, Omne animal diligit ſibi ſimile. Eccleſiaſt. 17. ergo videtur q amicitia inter homines ſit de iure naturali: & q contra naturam eſt vitare cõſortium hominum innoxiorum. Item nonò facit illud Matth. 25. Hoſpes eram, & nõ collegiſtis me. Vnde cùm ex iure naturali videatur eſſe recipere hoſpites, illud Chriſti iudicium ſtatuetur cũ omnibus. Decimò, iure naturali communia ſunt omnium, & aqua profluens, & mare: item flumina, & portus, atq; naues iure gentium vndecunq; licet applicare. Inſtitu. de rerum diuiſione, & eadem ratione videtur publicè. ergo neminem licet ab illis prohibere. ex quo ſequitur, quòd barbari iniuriam facerent Hiſpanis, ſi prohiberent illos à ſuis regionibus. Item vndecimò, ipſi admittunt omnes alios barbaros vndecunq;. ergo facerẽt iniuriam non admittentes Hiſpanos. Item duodecimò, Quia ſi Hiſpanis nõ liceret peregrinari apud illos, vel hoc eſſet iure naturali, aut diuino, aut humano: naturali & diuino certè licet. ſi autem lex humana eſſet, quæ prohiberet ſine aliqua cauſa à iure naturali, & diuino, eſſet inhumanum, nec eſſet rationabilis, & per cõſequens nõ haberet vim legis. Decimo tertiò, Vel Hiſpani ſunt ſubditi illorum, vel non. Si non ſunt ſubditi, ergo nõ poſſunt

sunt prohibere. Si sunt subditi, ergo debent eos bene tractare, Itē decimoquartò, Hispani sunt proximi barbarorum, vt patet ex Euangelio Luc. 10. de Samaritano. Sed tenentur diligere proximos, Matth. 22. sicut se ipsos. ergo non licet prohibere illos à patria sua sine causa. Augusti. de doctrina christiana, Cum dicitur, Diliges proximum tuū, manifestum est omnē hominem proximum esse.

Secunda propositio, Licet* Hispanis negotiari apud illos, sine patriæ tamen damno, puta importantes illuc merces, quibus illi carent: & adducentes illinc vel aurum, vel argentum, vel alia, quibus illi abundant. nec principes illorum possunt impedire subditos suos ne exerceant commercia cum Hispanis, nec econtrario principes Hispanorum possunt cōmercia cū illis prohibere. Probatur ex prima: Primò, quia etiā hoc videtur ius gentium, vt sine detrimēto ciuium peregrini cōmercia exerceant. Itē secundò eodem modo probatur, Cùm hoc liceat iure diuino, ergo lex quæ hoc prohiberet sine dubio, non esset rationabilis. Item tertio, Principes tenētur diligere Hispanos iure naturali. ergo non licet eis si potest fieri sine detrimento illorum, prohibere illos à commodis suis sine causa. Quartò, Quia videntur facere contra illud prouerbium, Non facies alteri, quod tibi fieri non vis. Et in summa certum est, quòd non plus possunt barbari prohibere Hispanos à com- 3

mercio suo, quàm Christiani possunt prohibere alios Christianos. Clarum est autem, quòd si Hispani prohiberent Gallos à cõmercio Hispaniarum, non propter bonum Hispaniæ, sed ne Galli participent aliquam vtilitatem, lex esset iniqua, & contra charitatem. si autem hoc lege caueri iustè non potest, nec etiam facto fieri quia lex non est iniqua, nisi propter executionẽ legis. & vt dicitur. ff. de iusti. & iure, velut vim inter homines omnes cognationem quãdam, natura constituit) vnde contra ius naturale est, vt homo hominem sine aliqua causa auersetur. Non enim homini homo lupus est, vt ait Ouidius, sed homo.

4 Tertia propositio, Si* quæ sunt apud barbaros cõmunia tam ciuibus quàm hospitibus, non licet barbaris prohibere Hispanos à communicatione & participatione illorum. Exempli gratia, Si licet alijs peregrinis vel effodere aurum in agro cõmuni, vel ex fluminibus, vel piscari margaritas in mari, vel in flumine: non possunt barbari prohibere Hispanos, sed eo modo duntaxat, quo alijs, licet ipsis hæc & huiusmodi facere dummodo ciues, & naturales incolæ non grauentur. Hæc probatur ex prima, & secunda. Nam si licet Hispanis peregrinari & negotiari apud eos, ergo licet eis vti legibus & commodis omnium peregrinorum. Secundò, Quia quæ in nullius bonis sunt, iure gentium sunt occupantis. Insti. de rerum diui. §. feræ bestiæ.

beſtię.ergo ſi aurū in agro,vel margaritæ in mari,
aut aliud quodcūq; in fluminib⁹ nō eſt appropria
tū, iure gentiū erit occupātis,ſicut & piſces in ma
ri.Et quidē multa videntur procedere ex iure gē-
tiū,quod quia deriuatur ſufficienter ex iure natu
rali,manifeſtā vim habet ad dādum ius & obligā
dū. Et dato ꝙ nō ſemper deriuetur ex iure natura
li,ſatis videtur eſſe cōſenſus maioris partis totius
orbis,maximè pro bono cōmuni omniū. Si enim
poſt prima tēpora creati orbis, aut reparati poſt
diluuiū,maior pars hominum cōſtituerit, vt lega
ti vbique eſſent inuiolabiles, vt mare eſſet cōmu-
ne,vt bello capti eſſent ſerui, & hoc ita expediret
vt hoſpites non exigerentur: certè hoc haberet
vim,etiam alijs repugnantibus.

Quarta propoſitio, Imo* ſi ex aliquo Hiſpano 5
naſcantur ibi liberi, & velint eſſe ciues,non vide-
tur quòd poſsint prohiberi,vel à ciuitate vel à cō-
modis aliorum ciuium.dico ex parentibus habē-
tibus illic domicilium.Probatur, Quia hoc vide-
tur eſſe de iure gentium,vt ciuis dicatur,& ſit,qui
natus eſt in ciuitate.ff.de appe.l. ciues. Et confir-
matur,Quia cum homo ſit animal ciuile,talis na-
tus in vna ciuitate. non eſt ciuis alterius ciuita-
tis.Si ergo non eſſet ciuis illius non eſſet ciuis ali-
cuius ciuitatis, per quod impediretur à iure na-
turali,& gentium:imò ſi qui vellent accipere do-
micilium in aliqua ciuitate illorum,vt accipiēdo

vxorem, vel alia ratione, qua alij peregrini solent fieri ciues: non videtur quòd possint prohiberi plusquam alij: & per consequens gaudere priuilegijs ciuium sicut alij, modò etiam subeant onera aliorum. Etiam facit, quòd hospitalitas cõmendatur. 1. Pe. 4. Hospitales inuicem. &. 1. ad Timo. 3 de episcopo, Oportet episcopũ hospitalem esse, vnde è contrario nolle accipere hospites, & peregrinos, est de se malum.

Quinta propositio, Si barbari velint prohibere Hispanos in supra dictis â iure gentium, putà vel commercio, vel alijs, quæ dicta sunt, Hispani primò debent ratione, & suasionibus tollere scandalum, & ostendere omni ratione se non venire ad nocendum illis, sed pacifice velle hospitari, & peregrinari sine aliquo incommodo illorum: & nõ solùm verbis, sed etiam ratione ostendere, iuxta illud, Omnia sapientes prius verbis experiri decet. Quòd si reddita ratione barbari nolunt acquiescere, sed velint vi agere, Hispani possunt se defendere, & omnia agere ad securitatem suam conueniẽtia: quia vim vi repellere licet, nec solùm hoc, sed si aliter tuti esse non possunt, artes, & munitiones ædificare: & si acceperint iniuriam, illam authoritate principis bello prosequi, & alia belli iura agere. Probatur, Quia causa belli iusti est ad propulsandam & vindicãdam iniuriam, vt supra dictum est ex. S. Thom. secunda secundæ. q. 40.

ſed barbari prohibētes à iure gentium Hiſpanos, faciunt eis iniuriam: ergo ſi neceſſe ſit ad obtinendum ius ſuum bellum gerere, poſſunt hoc licitè facere. Sed eſt notādum, quòd cùm barbari iſti ſint natura meticuloſi, & aliàs ſtolidi, & ſtulti, quantuncunque Hiſpani velint eos demere à timore & reddere eos ſecuros de pacifica conuerſatione: poſſunt adhuc meritò timere, videntes homines cultu extraneos, & armatos, & multo potētiores ſe. Et ideo ſi cōmoti hoc timore cōcurrunt ad exigendos, vel occidendos Hiſpanos, liceret quidem Hiſpanis ſe defendere, & ſeruato moderamine inculpatæ tutelæ, nec alia belli iura liceret exercere in illos, putà vel parta victoria, & ſecuritate, occidere illos, vel ſpoliare, vel occupare ciuitates eorum, quia in illo caſu ſunt innocentes, & meritò timent, vt ſupponimus. Et ideò debent Hiſpani ſe tueri: ſed quantum fieri poterit cum minimo detrimento illorum, quia eſt bellum dūtaxat defenſiuum. Nec eſt inconueniens, cùm ex vna parte eſt ius, & ex altera ignorantia inuincibilis, quod ſit bellum iuſtum ex vtraque parte. Vt ſicut Galli tenent Burgūdiam cum probabili ignorantia, credentes pertinere ad eos, Imperator autem noſter habet ius certum ad illam prouinciam, poteſt bello repetere, & illi illam defendere: ſic poteſt contingere cum barbaris, & hoc multùm eſt conſiderādum. Alia enim ſunt iura belli aduerſus ho-

mines verè noxios,& iniurios,&alia aduersus innocentes,& ignorantes. Sicut etiam aliter vitandum est scandalum Pharisæorum, aliter pusillorum,& infirmorum.

7 Sexta propositio,Si*omnibus tentatis,Hispani non possunt consequi securitatem cum barbaris,nisi occupando ciuitates, & subijciendo illos, licite possunt hoc etiam facere.Probatur. Quia finis belli est pax,& securitas: vt dicit Augu.ad Bonifaciũ.postquã autem(vt dictũ est) licet Hispanis bellũ suscipere,vel etiam si necesse sit, inferre, ergo licet omnia facere necessaria ad finẽ belli,scilicet ad obtinendam securitatem & pacem.

8 Septima conclusio,Imò*si postquam Hispani omni diligentia,& re, & verbo ostendissent, non stare per eos quin barbari pacificè,& sine damno suarum rerum agant,nihilominus barbari perseuerarent in malitia sua, & contenderent ad perditionem Hispanorũ:iam tunc non tanquam cum innocentibus, sed tãquam cum perfidis hostibus agere possent, & omnia belli iura in illos prosequi, & spoliare illos, & in captiuitatem redigere, & dominos priores deponere,& nouos constituere,moderatè tamen pro qualitate rei & iniuriarũ. Hæc conclusio satis patet,quia,si licet eis bellum indicere,ergo etiã iura belli persequi. Et cõfirmatur; Quia non debent esse melioris conditionis, quia sunt infideles. Sed hæc omnia licerent aduer

ſus Chriſtianos,ſi ſemel eſſet iuſtum bellum:ergo etiam licent aduerſus illos. Item hoc eſt generale ius gentium, vt omnia capta in bello fiant victoris,vt habetur in. l. ſi quid in bello.&. l. hoſtes. ff. de captiuis.&.cap.ius gẽtium.1. diſtin.& expreſſiùs Inſtitu. de rerum diuiſio.§. Item quę ab hoſtibus.vbi dicitur,quòd iure gentium, quæ ab hoſtibus accepimus,ſtatim noſtra fiunt, adeò vt etiam homines in noſtram ſeruitutẽ deducantur. Item, quia(vt doctores dicunt in materia de bello)princeps,qui habet iuſtum bellum, fit ipſo iure iudex hoſtium,& poteſt eos iuridicè punire,& condemnare pro qualitate iniuriarum. Et confirmantur omnia ſuprà dicta. Quia legati iure gẽtium ſunt inuiolabiles.& Hiſpani ſunt legati Chriſtianorũ: ergo barbari tenentur eos audire ſaltem benigniter, & non repellere. Iſte ergo eſt primus titulus quo Hiſpani potuerunt occupare prouincias, & principatum barbarorum,modò fiat ſine dolo,& fraude,& non quærant fictas cauſas belli.Si enim barbari permitterent Hiſpanos pacificè negotiari apud illos,nullam poſſent Hiſpani ex hac parte prætendere iuſtam cauſam occupandi bona illorum,non pluſquam Chriſtianorum.

Alius titulus poteſt*eſſe, ſcilicet cauſa religionis Chriſtianæ propagãdæ: pro quo ſit prima cõcluſio, Chriſtiani habent ius prædicandi, & annũtiandi Euangelium in prouincijs barbarorum. 9

 Hæc

Hæc concluſio nota eſt ex illo, Prædicate Euangelium omni creaturæ,&c. Item, Verbum Domini non eſt alligatum.2.Thim.2.Secundò patet ex prædictis, Quia ſi habent ius peregrinandi,& negotiandi apud illos, ergo poſſunt docere veritatẽ volentes audire, maximè de ſpectantibus ad ſalutem,& fœlicitatem multò magis, quàm de ſpectãtibus ad aliquam humanam diſciplinam. Tertiò, Quia aliàs illi eſſent extra ſtatutũ ſalutis, ſi non liceret Chriſtianis ire ad eos ad annũtiandum Euãgelium. Quartò, Quia correctio fraterna eſt de iure naturali, ſicut & dilectio. cùm ergo omnes illi ſint non ſolùm in peccatis, ſed extra ſtatutum ſalutis: ergo ad Chriſtianos ſpectat corrigere & dirigere eos, imò videtur quòd teneantur ad hoc. Quinto & vltimo, Quia ſunt proximi, vt ſupra dictum eſt, ſed vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo. Eccleſiaſti.17. ergo ſpectat ad Chriſtianos inſtituere illos ignorantes, de diuinis rebus.

10 Secunda concluſio, Licet* hoc ſit commune & liceat omnibus, tamẽ papa potuit hoc negotium mandare Hiſpanis, & interdicere omnibus alijs. Probatur, Quia licet, vt ſupra dictũ eſt, papa non ſit dominus temporalis, tamen habet poteſtatem in tẽporalibus in ordine ad ſpiritualia. ergo cùm ſpectet ad papam ſpecialiter curare promotionẽ Euangelij in totum orbem, ſi ad prædicationem Euangelij in illis prouincijs commodiùs poſſent

principes

principes Hispani dare operam, potest eis committere, & interdicere omnibus alijs: & non solū interdicere prædicationem, sed etiam cōmerciū, si hoc ita expediret ad religionis Christianæ propagationem, quia potest ordinare temporalia, sicut expedit spiritualibus. Si ergo hoc ita expedit, ergo spectat ad authoritatem & potestatem summi pontificis: sed omnino videtur ita expedire, eo quòd si indiscriminatim ex alijs prouincijs Christianorum concurrerent ad illas prouincias, possent se inuicem facilè impedire, & excitare seditiones: vnde & tranquillitas impediretur, & turbaretur negotium fidei, & cōuersio barbarorum. Præterea cùm principes Hispani suis auspicijs, & sumptibus primi omnium eam nauigationē susceperint, & tam feliciter nouū orbem inuenerint: iustum est, vt ea peregrinatio alijs interdicatur, & ipsi solùm fruantur inuentis. Sicut etiam pro pace conseruanda inter principes, & religione amplificanda, potuit papa prouincias Saracenorum inter principes Christianos ita distribuere, ne alius in alterius partes trāseat: sic etiam posset pro cōmodo religionis principes creare, & maximè vbi antea nulli fuissent principes Christiani.

Tertia cōclusio, Si* barbari permittant Hispanos liberè & sine impedimento, prædicare Euangelium, siue illi recipiant fidem, siue non: non licet hac ratione intentare illis bellum, nec aliàs oc- 11

sequi iure belli, quæ in alijs bellis iustis licitè fieri possent, seruato semper modo, & ratione, ne vltra procedatur, quā opus sit: & vt potiùs de proprio iure remittatur, quàm aliud quod non licet, inuadendo, & semper omnia dirigendo magis ad cōmodum barbarorum, quàm ad proprium quęstū. Sed considerandū valde est quod Paul. dicit. 1. ad Cor. 6. Omnia mihi licent sed non omnia expediunt. Hæc enim omnia quæ dicta sunt, intelligūtur per se loquendo. Fieri enim potest, vt per hæc bella, cædes, & spolia, potiùs impediretur conuersio barbarorum, quàm quæreretur, & propagaretur. Et ideo hoc in primis cauendū est, ne offendiculū ponatur euāgelio. Si enim ponatur, cessandū esset ab hac ratione euāgelizādi, & alia quærenda esset. Sed nos ostēdimus ꝙ per se hęc licēt. Ego nō dubito quin opus fuerit vi & armis vt possent Hispani illic perseuerare: sed timeo ne vltra res progressa sit, quàm ius fasq́ue permittebant. Iste ergo potuit esse secundus titulus legitimus, quo barbari potuerunt cadere in ditionē Hispanorum. Sed semper habendum est præ oculis quod statim dictum est, ne hoc quod per se licitum est, reddatur malum per accidēs: quia bonū est ex integra causa, malum autem per circunstantiam, ex Aristo. 3. Ethico. & Dionysio. 4. c. de diuinis nominibus.

Alius titulus potuit esse, qui deriuatur ex isto, 13
& est, Si qui ex barbaris cōuersi sunt ad Christū,

&

& principes eorum, vi aut metu, volunt eos reuocare ad idololatriam, Hispani hac ratione etiam, possunt, si aliàs fieri non potest, mouere bellum, & cogere barbaros vt desistant ab illa iniuria, & contra pertinaces iura belli prosequi, & per cõsequẽs aliquando dominos deponere, sicut in alijs bellis iustis. & iste potest poni tertius titulus, & non solùm titulus religionis, sed amicitiæ & societatis humanæ. Ex hoc enim quòd aliqui barbari sint conuersi ad religionem Christianam, sunt facti amici & socij Christianorum: & debemus operari bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei, ad Galat. 6.

14 Alius titulus potest esse * Si bona pars barbarorum conuersi essent ad Christum siue iure, siue iniuria, id est, dato quòd minis, aut terroribus, vel aliâs non seruatis seruandis, dũ modo verè essent Christiani, papa ex rationabili causa posset, vel ipsis petentibus, vel etiam non petentibus, dare illis principẽ Christianum, & auferre alios dominos infideles. Probatur, Quia si ita expediret ad cõseruationem religionis Christianæ, quia timetur ne sub dominis infidelibus apostatæ fiant, id est deficiant à fide, vel illa occasione grauentur à suis dñis: in fauorẽ fidei papa potest mutare dños. Et confirmatur, Quià (vt doctores dicunt) & expressè. S. Tho. secũda secundæ. q. 10. arti. 10. ecclesia posset omnes seruos Christianos, qui seruiunt infideli-

infidelibus, liberare, etiam ſi aliâs eſſent legitimi
captiui. & hoc expreſsè dicit Innocenti. in. d. c. ſu
per his. de vot. Ergo magis poterit liberare alios
ſubditos Chriſtianos, qui non ſunt tam aſtricti, ſi
cut ſerui. Et confirmatur, Quia tantum, vel plus,
tenetur vxor viro, ſicut ſubditus domino cúm il-
lud vinculum ſit iuris diuini, hoc autem non: ſed
in fauorem fidei liberatur vxor fidelis à viro infi
deli, ſi maritus ei moleſtus eſt pro religione, vt pa
tet ex Apoſtolo. 1. ad Cor. 7. &c. quanto. de diuor
tijs. Imò ita nunc conſuetum eſt, vt ipſo facto, ꝙ
alter coniugum conuertitur ad fidem, ſit liber ab
alio coniugum infideli. ergo etiam eccleſia in fa-
uorem fidei, & ad vitandum periculum, poteſt li-
berare omnes Chriſtianos ab obedientia, & ſubie
ctione dominorum infidelium, ſecluſo ſcandalo.
Et ponitur iſte quartus titulus legitimus.

Alius titulus poſſet* eſſe propter tyrannidem, 15
vel ipſorum dominorum apud barbaros, vel etiã
propter leges tyrannicas in iniuriam innocentũ,
puta quia ſacrificãt homines innocentes, vel aliâs
occidunt indemnatos ad veſcendum carnibus eo
rum. Dico etiam, quòd ſine authoritate Pontifi-
cis poſſunt Hiſpani prohibere barbaros ab omni
nefaria conſuetudine, & ritũ, quia poſſunt defen-
dere innocentes à morte iniuſta. Hoc probatur,
Quia vnicuiq; mandauit Deus de proximo ſuo:
& illi omnes ſunt proximi: ergo quilibet poteſt
defen-

defendere illos à tali tyrannide, & oppreſsione, & hoc maximè ſpectat ad principes. Item probatur Prouerbio. 24. Erue eos, qui ducũtur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne ceſſes. Nec hoc ſolùm intelligitur cùm actu ducũtur ad mortẽ, ſed etiam poſſunt cogere barbaros, vt ceſſent à tali ritu: & ſi nolũt, hac ratione poſſunt eis bellum inferre, & iura belli in eos perſequi. & ſi aliter tolli nõ poteſt ſacrilegus ritus, poſſunt mutare dominos, & nouum principatum inducere. Et quantum ad hoc habet verum illa opinio Innocen. & Archiepiſco. quòd pro peccatis contra naturam poſſunt puniri. Nec obſtat, quòd omnes barbari conſentiant in huiuſmodi leges, & ſacrificia, nec volunt ſe ſuper hoc vindicari ab Hiſpanis. in his enim nõ ita ſunt ſui iuris, vt poſsint ſeipſos, vel filios ſuos tradere ad mortẽ. & iſte poſſet eſſe quintus titulus legitimus

16 Alius titulus poſſet eſſe* per veram & voluntariam electionem, putà ſi barbari ipſi intelligentes prudentem adminiſtrationem, & humanitatem Hiſpanorum, vltrò vellẽt accipere in principem regẽ Hiſpaniæ tam domini, quàm alij: hoc enim fieri poſſet, & eſſet legitimus titulus etiam de lege naturali. Quælibet enim reſpublica poteſt ſibi conſtituere dominum, nec ad hoc eſſet neceſſarius conſenſus omnium, ſed videtur ſufficere conſenſus maioris partis. Quia ſicut aliâs diſputauimus

mus in his, quæ ſpectant ad bonum reipublicæ, illa quæ conſtituuntur à maiori parte, tenent, etiam alijs contradicentibus: aliâs nihil poſſet geri pro vtilitate reipublicæ, cùm difficile ſit, vt omnes conueniant in vnam ſententiam. Vnde ſi in aliqua ciuitate, aut prouincia, maior pars eſſet Chriſtianorum, & illi in fauorem fidei, & pro bono communi vellent habere principem Chriſtianum, credo quòd poſſent eligere, alijs inuitis, etiam relinquendo alios dominos infideles: & dico quòd poſſent eligere principem, non ſolùm ſibi, ſed toti reipublicæ ſicut & Galli pro bono ſuæ reipublicæ mutauerunt principes, & ablato regno à Childerico, tradiderunt Pipino, Caroli magni patri: quam mutationem Zacharias pōtifex comprobauit. & hic poteſt poni ſextus titulus.

Alius titulus poſſet eſſe cauſa* ſociorū & amicorum. Cùm enim ipſi barbari inter ſe gerant aliquando legitima bella, & pars, quæ iniuriā paſſa eſt, habēt ius bellum inferēdi, poteſt accerſere Hiſpanos in auxilium, & prǽmia victoriǽ illis cōmunicare. vt ferūtur feciſſe Talcathedani cōtra Mexicanos, qui cum Hiſpanis cōpoſuerūt, vt eos iuuarent ad debellandos Mexicanos: haberent autem quicquid iure belli ad eos ſpectare poterat. Quòd enim hæc ſit cauſa iuſta belli pro ſocijs & amicis, nō eſt dubiū, vt etiā declarat Caiet. ſecūda 17

ſecundæ.q.40. arti.1. Quia æquè poteſt reſpublica aduocare extraneos ad vindicãdum inimicos contra extraneos malefactores. Et confirmatur, Quia profectò hac maximè ratione Romani dilatauerunt imperium ſuum, dum ſcilicet ſocijs atq; amicis auxilia præſtabant, & ea occaſione iuſta bella ſuſcipicientes, iure belli in poſſeſsionem nouarum prouinciarum veniebant. & tamen imperium Romanum approbatur tãquam legitimum à beato Aug. lib.3. de ciuita. Dei, & à S. Tho. opuſculo. 21. & Syluester Conſtantinum magnũ pro imperatore habuit, & Ambroſius Theodoſium. Non videtur autẽ quo alio iuridicò titulò venerint Romani in poſſeſsionem orbis, niſi iure belli, cuius maximæ occaſiones fuerunt defenſio, & vindicatio ſociorum. Sicut & Abraham ad vindicandum regem Salem, & alios reges qui cum eo fœdus percuſſerant, dimicauit contra quatuor reges illius regionis. Geneſ.14. à quibus ipſe nullam iniuriam accepit. Et iſte videtur ſeptimus & vltimus titulus, quo potuerũt, aut poſſent venire barbari eorumq; prouinciæ in poſſeſsionem & dominium Hiſpanorum.

18 Alius titulus poſſet * non quidem aſſeri, ſed reuocari in diſputationem, & videri aliquibus legitimus. De quo ego nihil affirmare, ſed nec omnino condemnare ipſum audeo: & eſt talis, Barbari enim iſti, licet vt ſuprà dictum eſt, non omnino

ſint

ſint amentes, tamen parum diſtant ab amẽtibus: & ita videtur, ꝙ non ſint idonei ad conſtituẽdam vel adminiſtrãdam legitimam rempublicam etiã intra terminos humanos, & ciuiles. Vnde nec habent leges conuenientes, neque magiſtratus, imò nec ſunt ſatis idonei ad gubernandam rem familiarem: vnde etiam carent & literis, & artibus, nõ ſolùm liberalibus, ſed etiam mechanicis, & agricultura diligenti, & opificibus, & multis alijs rebus commodis, imò neceſſarijs ad vſus humanos. Poſſet ergo quis dicere, quòd pro vtilitate eorum poſſent principes Hiſpani accipere adminiſtrationem illorũ, & conſtituere illis per oppida pręfectos: & gubernatores: imò etiã illis dare nouos dominos, dummodo cõſtaret hoc illis expedire. Hoc inquam poſſet ſuaderi, quia ſi omnes erant amentes, non dubium eſt quin hoc eſſet non ſolũ licitum, ſed conuenientiſsimum: imò tenerentur ad hoc principes, ſicut, ſi omnino eſſent infantes. Sed videtur quantum ad hoc eadem ratio de illis, & de amentibus, quia nihil, aut paulo plus valent ad gubernandũ ſe ipſos, quàm amẽtes: imò quàm ipſe feræ & beſtiæ, nec mitiori cibo quã feræ, nec penè meliori vtuntur: ergo eodem modo poſſent tradi ad gubernationem ſapientiorum. Et confirmatur hoc apparenter. Nam ſi fortuna aliqua omnes adulti perirent apud illos, & manerent pueri, & adoleſcentes habẽtes quidem aliquãlẽ vſum

rationis, sed intra annos pueritię, & pubertatis: videtur profectò, ꝙ possent principes recipere curam illorum, & gubernare illos quandiu essent in tali statu. ꝙ si hoc admittitur, videtur certè nõ negandum, quin idem fieri posset circa parẽtes barbaros supposita hebetudine, quam de illis referũt qui apud eos fuerunt, quæ multo inquiunt, maior est, quâm apud alias nationes sit in pueris & amentibus. Et certè hoc posset fundari in præcepto charitatis, cùm illi sint proximi nostri, & teneamur bona illorum curare. & hoc (vt dixi) sit sine assertione propositum, & etiam cum illa limitatione, vt fieret propter bona, & vtilitatem eorũ, & non tantùm ad quæstum Hispanorum. In hoc enim est totum periculum animarum, & salutis: & ad hoc posset etiam prodesse illud, quod supra dictum est, quòd aliqui sunt natura serui: nam tales videntur omnes isti barbari, & sic possent ex parte gubernari vt serui. Sed ex tota disputatione videtur sequi, quòd si cessarent omnes isti tituli, ita quòd barbari nullam rationem iusti belli darent, nec vellent habere Hispanos principes, &c. quòd cessaret tota illa peregrinatio, & cõmerciũ cum magna iactura Hispanorum, & etiam prouentus principum magnum detrimentũ acciperent, quod non esset ferendum. Respondetur primò, Cõmercium non oporteret vt cessaret, quia vt iam declaratum est, multa sunt apud barbaros,

quibus

quibus ipſi abundant,& per cõmutationem poſſent Hiſpani aduehere. Item multa etiã,ſunt quę ipſi pro deſertis habent, vel ſunt cõmunia omnibus volentibus occupare:& Luſitani magnum cõmercium habent cum ſimilibus gẽtibus, quas nõ ſubiecerunt,& cum magno commodo. Secundo, Fortaſſe regij reditus non minores eſſent. nã ęquè iuſtè poſſet imponi vectigal ſuper aurum & argẽtum quod à barbaris reportaretur, vel ad quintam partem, vel etiam ad maiorem pro rei qualitate:& merito, cùm nauigatio fuerit à principe inuenta, & ſua authoritate eſſent tuti negotiatores. Tertiò patet, ꝙ iam poſtquam ibi facta eſt conuerſio multorum barbarorum, nec expediret, nec liceret principi omnino dimittere adminiſtrationem illarum prouinciarum.

REVERENDI patris fratris Francisci à Victoria, De Indis, siue de iure belli Hispanorum in barbaros, Relectio posterior.

SVMMA.

1 *Christianis licet militare, & bella gerere.*

2 *Bellum gerendi, aut indicendi penes quem sit authoritas.*

3 *Bellum defensiuum, quilibet posset suscipere, & gerere etiam priuatus.*

4 *Inuasus à latrone, aut inimico, an possit repercutere in uasorem, si possit fugiendo euadere.*

5 *Respublica quælibet, habet authoritatem indicendi & inferendi bellum.*

6 *Princeps, eandem authoritatem habet ad indicẽdum & inferendum bellum, sicut respublica.*

7 *Respublica quid est & quis propriè dicatur princeps.*

8 *Respublicæ, aut principes plures, si habeant vnum communem dominum, aut principem, an possint per se inferre bellum sine authoritate superioris principis.*

9 *Reguli, siue Principes, qui nõ præsunt reipub. perfectè, sed sunt partes alterius reipub. non possunt bellum inferre, aut gerere. Et quid dicendum de ciuitatibus.*

Belli

10 *Belli iusti quæ poßit esse ratio, & causa. Et quòd iusti belli causa non sit diuersitas religionis, probatur.*

11 *Imperij amplificatio, non est iusta causa belli.*

12 *Principis gloria propria, aut aliud commodum, non est belli iusta causa.*

13 *Iniuria accepta, est vnica & sola causa iusta ad inferendum bellum.*

14 *Iniuria qualibet, & quantauis, non sufficit ad bellum inferendum.*

15 *Bello iusto existente, licet omnia facere quæ ad defensionem boni publici sunt necessaria.*

16 *Bello iusto licet recuperare omnes res perditas, & illarum partem.*

17 *Bello iusto licet occupare ex bonis hostium impensam belli, & omnia damna ab hostibus iniustè illata.*

18 *Princeps iusti belli recuperatis rebus ab hostibus, quid vlterius poßit facere.*

19 *Principi iusti belli, licet parta victoria, recuperatis rebus, ac pace etiam & securitate habita, vindicare iniuriam ab hostibus acceptam, & animaduertere in hostes, & punire illos pro iniurijs illatis.*

20 *Bellum vt dicatur iustum, non semper est satis principem credere se habere iustam causam.*

21 *Belli iustitia summopere, & magna cum diligentia examinanda est.*

22 *Subditi, an teneantur examinare causam belli. Et quo modo si subdito constet de iniustitia belli, non liceat ei militare, etiam si Princeps imperet.*

23 *Subditi si habeant conscientiam de iniustitia belli, nō licet illis sequi bellum, siue errent, siue non.*

24 *Senatores, reguli, & vniuersaliter omnes qui admittũtur, vel vocati, vel etiã vltro venientes ad consiliũ publicũ, vel regis tenētur iniusti belli causam examinare.*

25 *Belli causas examinare qui non teneantur, sed possint fide adhibita maioribus, licitè militare.*

26 *Subditos militantes quando non excusaret ignorantia de iniustitia belli.*

27 *Belli iustitia si sit dubia, quid faciendum. Et quomodo si Princeps vnus sit in legitima possessione, manēte dubio non possit alius bello, & armis repetere.*

28 *Ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, an habeat legitimum possessorem, maximè si est deserta morte legitimi domini, &c. quid in tali casu sit agendum.*

29 *Dubitans de iure suo, etiam si pacifice possideat, quomodo examinare teneatur diligenter causam, si fortè possit certum scire vel pro se, vel pro alio.*

30 *Examinata causa, quandiu rationabiliter perseuerat dubium, legitimus possessor non tenetur cedere possessioni, sed potest licitè retinere.*

31 *Subditis non solũ licet in bello defensiuo in re dubia sequi principē suum in bellũ, sed etiam in bello offensiuo.*

32 *Bellũ an possit ex vtraque parte esse iustũ. Et quomodo seclusa ignorantia hoc non possit contingere.*

33 *Princeps, siue subditus, qui ex ignorantia sequutus est bellum iniustum, si postea constiterit ei de iniustitia belli, an teneatur restituere.*

Innocen

34 *Innocentes interficere in bello, an liceat.*

35 *Innocentes interficere, nunquam per se & ex intentione licet.*

Interficere an liceat infantes & fœminas in bello contra Turcas. Et quid dicendum de agricolis apud Christianos, togatis, peregrinis, hospitibus, & clericis.

37 *Interficere innocentes per accidens, etiam scienter, aliquando licet, & aliquando non.*

38 *Innocentes, à quibus in futurum imminet periculum, an liceat interficere.*

39 *Spoliare an liceat innocentes inter hostes. Et quibus rebus sint spoliandi.*

40 *Bellum si satis commode geri potest non spoliando agricolas, aut alios innocentes: videtur non licere eos spoliare. Et quid dicendum de peregrinis, & hospitibus qui sunt apud hostes.*

41 *Hostes si nolint restituere res iniuria ablatas, & non possit, qui est læsus, aliundè recuperare, quomodò possit vndecunque satisfactionem capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus.*

42 *Innocentes, & pueri licet non sint interficiēdi, an saltē liceat ducere eos in captiuitatē, & seruitutem.*

43 *Obsides, qui vel tempore induciarum, vel peracto bello ab hostibus recipiuntur, vtrum interfici possint, si hostes fidem frangerent, & conuentis non starent.*

44 *Interficere an liceat omnes in bello nocentes.*

45 *Interficere licet indifferēter omnes, qui in actuali cōflictu pralij, vel in oppugnatione aut defensione ciuita-*

tis contra pugnant, & quandiu res est in periculo.

46 *Interficere licet nocētes, parta victoria, & rebus iam extra periculum positis.*

47 *Interficere non semper licet omnes nocentes solùm ad vindicandum iniuriam.*

48 *Interficere aliquando & licet & expedit omnes nocentes, & hoc maximè in bello contra infideles. Et quid in bello contra Christianos.*

49 *Captiuos, aut deditos an liceat interficere, supposito; quòd etiam fuerunt nocentes.*

50 *Capta in bello iusto, vtrum fiant capientium, & occupantium. Et quomodo capta in iusto bello vsque ad sufficientem satisfactionem rerum ablatarum per iniuriam; & etiam impensarum fiant occupantium.*

51 *Mobilia omnia quomodo iure gentium fiant occupantis, etiam si excedant, compensationem damnorum.*

52 *Militibus, an liceat ciuitatem permittere in prædā. Et quomodo non sit illicitum, sed & necessarium.*

53 *Militibus, non licet prædas agere, aut incendia facere sine authoritate, aliàs tenerentur ad restitutionem.*

54 *Occupare licet, & tenere agrum, arces, & oppida hostium quantum necessarium fuerit ad damnorum illatorum compensationem.*

55 *Occupare licet ab hostibus, & tenere arcem aliquam aut ciuitatem proparanda securitate, & vitando pericula, aut pro defensione, & vt tollatur ab hostibus occasio nocendi, &c.*

56 *Hostes mulctare parte agri, licet ratione iniuriæ illatæ,*

ta, & nomine pœnæ, hoc est ad vindictam. Et quomodo hac etiam ratione potest arx, aut oppidum cũ moderamine occupari.

57 *Tributa an liceat victis hostibus imponere.*

58 *Principes hostium an liceat deponere, & nouos ponere & constituere, vel sibi principatum restituere. Et quomodo non passim, & ex quacunque causa belli iusti hoc liceat facere.*

59 *Principes hostium quando legitimè possent deponi; ostenditur.*

60 *Canones seu regulæ belligerandi describuntur.*

QVIA possessio, & occupatio prouinciarum illarum barbarorum, quos Indos vocant, videtur tandem maximè iure belli posse defendi: ideo postquam in priori relectiõe de titulis disputaui, quos Hispani possunt prætendere ad illas prouincias, siue iustis, siue iniustis: visum est de iure belli breuem disputationem habere, vt relectio superior absolutior videatur. Sed quia temporis angustia pressi non poterimus hic tractare omnia, quæ in hac materia tractari possent & disputari, nõ licuit extendere calamum pro amplitudine, & dignitate argumenti, & materiæ, sed quãtum breuitas tẽporis patiebatur. Itaq; solùm notabo propositiones præcipuas in hac materia cum probationibus

breuissimis, abstinens me à multis dubijs, quæ in hac disputatione conferri possent. Tractabo autẽ quatuor quæstiones. Prima, An omnino Christianis sit licitũ bella gerere. Secũda, Apud quẽ sit authoritas, aut gerendi, aut indicendi bellũ. Tertia, Quæ possint, & debeãt esse causæ iusti belli. Quarta, Quid in bello iusto, & quantũ liceat in hostes.

Quantum ad primum, posset videri, quòd omnino bella sint interdicta Christianis. Prohibitum enim videtur eis se defendere, iuxta illud, Nõ vos defendentes, charissimi, sed date locum iræ. Rom.12. & Dominus in Euangelio, Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram. Et ego dico vobis non resistere malo. Matth. 5. & Matth.26. Omnes qui acceperint gladiũ, gladio peribunt. Neq; satis videtur respondere, ꝙ omnia hæc non sunt in præcepto, sed in cõsilio. Satis enim magnũ incõueniens esset, si bella omnia, quæ à Christianis suscipiuntur, sunt contra consilium Domini. In contrarium est sententia omniũ doctorum, & vsus receptus in ecclesia.

Pro quæstionis explicatione notandum, ꝙ licet inter catholicos satis conueniat de hac re, Lutherus tamen, qui nihil incõtaminatum reliquit, negat Christianis etiã aduersus Turcas licere arma sumere: innixus tum locis Scripturę suprà positis, tum etiam, ꝙ si Turcæ ait inuadant christianitatẽ, illa est voluntas Dei, cui resistere non licet.

In qua tamen re nõ ita potuit imponere Germanis hominibus ad arma natis, ſicut in alijs ſuis dogmatibus. Et Tertullianus non adeò videtur abhorrere ab hac ſententia, qui libro de corona militis, diſputat, an in totũ Chriſtianis militia conueniat. Et tandẽ profectò in hanc ſententiã declinare videtur, vt Chriſtiano militare interdictum putet. Cui, inquit, nec litigare quidem licet. Sed relictis extraneis opinionibus, ſit reſponſio ad quæſtionem vnica cõcluſione, Licet* Chriſtianis militare, & bella gerere. Hæc concluſio eſt Auguſt. in multis locis. Nam contra Fauſtum, & lib. 83. quæſtionum, & de verbis Domini, & ſecũdo libro cõtra Manichę. & in ſermone de puero Cẽturionis, & in epiſtola ad Bonifaciũ diſertè eam aſtruit. Et probatur cõcluſio, vt probat Auguſt. ex verbis Iohã. Baptiſtæ Luc. 3. ad milites, Neminem cõcutiatis, nemini iniuriam feceritis. Quòd ſi Chriſtiana diſciplina (inquit Auguſti.) omninò bella culparet, hoc potiùs conſiliũ ſalutis petentibus in Euãgelio daretur, vt abijcerent arma, ſeque militiæ omnino ſubtraherent. Dictum eſt autem eis, Neminem concutiatis, contenti eſtote ſtipẽdijs veſtris. Secundò probatur ratione. S. Thom. ſecunda ſecũdæ. q. 40. articu. 1. Licet ſtringere gladium, & armis vti aduerſus interiores malefactores, & ſeditioſos ciues, ſecũdũ illud Rom. 13. Non ſine cauſa gladium portat; miniſter enim Dei eſt vindex in

iram

iram ei, qui malè agit: ergo etiam licet vti gladio, & armis aduersus hostes exteriores. Vnde principibus dictum est in Psal. Eripite pauperē, & egenum de manu peccatoris liberate. Tertiò, In lege naturæ hoc licuit, vt patet de Abraham, qui pugnauit contra quatuor Reges. Genes. 14. Item in lege scripta, vt patet de Dauid, & Machabæ. Sed lex euangelica nihil interdicit, quod iure naturali licitum sit, vt S. Thom. elegāter tradit. 12. q. 107. arti. vltimò. vnde & dicitur lex libertatis Iaco. 1. & 2. ergo quod licebat in lege naturæ, & scripta, non minus licet in lege euāgelica. Et quia de bello defensiuo reuocari in dubium non potest, quia vim vi repellere licet. ff. de iustitia, & iure. l. Vim vi. Quartò probatur etiam de bello offensiuo, id est in quo non solùm defenduntur, aut etiam repetuntur res, sed vbi petitur vindicta pro iniuria accepta. Probatur inquam authoritate Augusti. lib. 83. q. & habetur. c. dominus. 23. q. 2. Iusta bella solēt diffiniri, quę vlciscuntur iniurias, si gens vel ciuitas plectenda est, quæ vel vindicare neglexit, quod à suis improbe factum est; vel reddere quod per iniuriam ablatum est. Probatur etiam. Quintò de bello offensiuo: quia bellum etiam defensiuum geri cōmodè non potest, nisi etiam vindicetur in hostes, qui iniuriā fecerunt, aut conati sunt facere. fierēt enim hostes audaciores ad iterū inuadendū nisi timore pœnæ deterreantur ab iniuria.

Proba

Probatur sextò, Quia finis belli est pax, & securitas reipub. vt August. inquit de verb. Domini, & ad Bonifa. sed non potest esse securitas in republica nisi hostes coerceãtur metu belli ab iniuria: esset enim omnino iniqua conditio belli, si hostibus inuadentibus iniustè rempublicam, solùm liceret reipu. auertere hostes nec possent vlteri⁹ ꝓsequi. Probatur septimò ex fine, & bono totius orbis. Prorsus enim orbis cõsistere in felici statu nõ posset, imò esset rerum omnium pessima conditio, si tyrãni quidem, & latrones, & raptores possent impune iniurias facere, & opprimere bonos, & innocentes, nec liceret vicissim innocentibus animaduertere in nocentes. Probatur octauò, & vltimò, Quia in moralibus potissimum argumentum est ab authoritate & exemplis sanctorum, & bonorum virorum, sed fuerũt multi tales, qui nõ solùm bello defensiuo tutati sunt patriam, resque suas, sed etiam bello offensiuo prosecuti sunt iniurias ab hostibus acceptas, vel attentatas, vt patet de Ionatha, & Simone. 1. Macha. 9. qui vindicaueruut mortem Iohãnis fratris sui contra filios Iãbri. Et in ecclesia Christiana patet de Constantino Magno, Theodosio maiore, & alijs clarissimis & Christianissimis imperatoribus, qui multa bella vtriusque generis gesserunt, cùm haberent in consilijs sanctissimos, & doctissimos episcopos.

Secunda quæstio, Apud* quem sit authoritas 2

gerendi

gerendi aut indicendi bellum. Pro qua sit prima
3 propositio, Bellum * defensiuum quilibet potest
suscipere & gerere, etiam priuatus. Hæc patet, Nã
vim vi repellere licet. ff. vbi supra, vnde hoc bellũ
quilibet potest gerere sine authoritate cuiuscũq;
alterius, non solùm pro defensione personæ, sed
etiam rerum, & bonorum. Sed circa istam conclu
4 sionem dubitatur primò, An * inuasus à latrone,
aut inimico, possit repercutere inuasorem, si pos-
sit fugiendo euadere. Et Archiepiscopus quidem
respondet, quòd non. quia iam non est defensio
cũ moderamine inculpatæ tutelæ: quilibet enim
tenetur se defendere quantum poterit cum mini
mo detrimento inuasoris. Si ergo resistẽdo opor
tet aut occidere, aut grauiter vulnerare inuasorẽ,
potest autem se liberare fugiendo: videtur quòd
teneatur. Sed Panormita. cap. olim. de resti. spo-
liat. distinguit. si enim inuasus magnum dedecus
subiret fugiendo, non tenetur fugere, sed potest
repercutiendo, iniuriam repellere: si verò non fa-
ceret iacturam famæ, aut honoris, vt monachus,
aut rusticus inuasus à nobili, & forti viro, tenetur
potiùs fugere. Barto. autem in. l. 1. ff. de pœnis, &
in. l. furem. ff. de sicarijs, indistinctè tenet, ꝙ licet
se defendere, nec tenetur fugere: quia fuga est in-
iuria. l. item apud Labeonem. ff. de iniurijs. si autẽ
pro rerum defensione licitum est armis resistere,
vt in. d. c. olim, & in. c. dilecto. de sentẽ. excõmu.

libro

lib.6.multo magis pro arcenda iniuria corporali; quæ maior est quàm rerum iactura. l. in seruorũ. ff. de pœn. Et hæc opinio potest probabiliter & satis tutò teneri, maximè cùm iura ciuilia hoc cõcedant, vt in dicta l. furem. authoritate autem legis nemo peccat: quia leges dant ius in foro conscientiæ. Vnde etiam si iure naturali non liceret occidere pro defensione rerum, videtur ꝙ iure ciuili factum sit licitum: & hoc re verà secluso scandalo, videtur licere non solùm laico, sed etiam clerico, & religioso viro.

Secũda propositio, Quælibet* respublica habet authoritatẽ indicẽdi, & inferẽdi bellũ. Pro probatione est notandũ ꝙ differẽtia est quantũ ad hoc inter priuatã personã, & rempublicã: quia priuata persona habet quidẽ ius defendẽdi se, & sua, vt dictũ est: sed nõ habet ius vindicandi iniuriã, imò nec repetẽdi ex interuallo tẽporis res ablatas. Sed defẽsio oportet vt fiat in pręsenti periculo, quod iuriscõsulti dicunt incontinẽti. Vnde trãsacta necessitate defensionis, cessat licẽtia belli. Credo tamẽ, ꝙ per iniuriã percussus possit statim repercutere, etiã si inuasor nõ deberet vltra progredi. Sed ad vitandã ignominiã, & dedecus posset qui colaphũ (exempli gratia) accepit, gladio statim repercutere, nõ ad sumẽdam vindictã, sed (vt dictũ est) ad vitandam infamiã, & ignominiam. Sed respublica habet authoritatem, non solùm defensionis,

sed

ſed etiam vindicandi ſe, & ſuos, & perſequẽdi iniurias. quod probatur, quia vt Ariſto. tradit tertio Polit. Reſp, debet eſſe ſibi ſufficiens: ſed non poſſet ſufficienter conſeruare bonum publicum, & ſtatum reip. ſi non poſsit vindicare iniuriam, & animaduertere in hoſtes. fierent enim (vt ſupra dictum eſt) mali promptiores, & audaciores ad iniuriam inferẽdam, ſi poſſent impune hoc facere: & ideo neceſſarium eſt ad commodam rerũ mortalium adminiſtrationem, vt hæc authoritas concedatur reipublicæ.

6 Tertia propoſitio. Eandem* authoritatem habet quantum ad hoc princeps, ſicut reſpublica. Hæc eſt ſententia Auguſt. expreſſè contra Fauſtum. Ordo, inquit, naturalis paci accõmodatus, hoc poſcit, vt ſuſcipiendi belli authoritas, atque conſilium penes principes ſit. Et ratione probatur, Quia princeps non eſt niſi ex electione reip. ergo gerit vicem, & authoritatem illius: imò iam vbi ſunt legitimi principes in republica, tota authoritas reſidet penes principes, neq; ſine illis aliquid publicè aut bello, aut pace geri poteſt. Sed

7 tota difficultas eſt quid* eſt reſpublica, & quis propriè dicitur princeps? Ad hoc breuiter reſpondetur, q reſpub. propriè vocatur perfecta cõmunitas: ſed hoc ipſum eſt dubium quæ ſit perfecta communitas. Pro quo notandum, q perfectum idem eſt quod totum. dicitur enim imperfectum,

cui

cui aliquid deest,& econtrariò perfectum,cui nihil deest.Est ergo perfecta respublica, aut cōmunitas,quæ est per se totum,id est quæ non est alterius reip.pars,sed quæ habet proprias leges, proprium cōsiliū,& proprios magistratus, quale est regnū Castellæ,& Aragoniæ, & principatus Venetorū,& alij similes. Nec enim obstat quin sint plures principatus, & respub. perfectæ sub vno principe. Talis ergo respub. aut princeps illius,habet authoritatem indicendi bellū, & solùm talis. Sed ex hoc ipso dubitari meritò potest, an* si plures huiusmodi respublicæ,aut principes habeant vnum cōmunem dominum, aut principē, an possint per se inferre bellum sine authoritate superioris principis. Et respondeo, q sine dubio possunt,vt Reges, qui sunt subiecti Imperatori, possunt inuicē belligerare, non expectata authoritate imperatoris:quia(vt dictum est) respub. debet sibi esse sufficiens, nec sufficeret sibi sine tali facultate. Ex quibus sequitur,& patet,q*alij reguli,siue principes,qui non præsunt reip. perfectæ, sed sunt partes alterius reip. non possunt bellum inferre,aut gerere,quēadmodum dux Albanus,aut comes Beneuentanus: sunt enim partes regni Castellæ,& per consequens non habent perfectas respub.Sed cùm hæc sint magna ex parte, aut iure gentium,aut humano, consuetudo pot st dare facultatem & authoritatem belli gerendi. Vnde si 8 9

qua ciuitas, aut alius princeps obtinuit antiqua conſuetudine ius gerendi per ſe bellum, nõ eſt ei neganda hæc authoritas, etiam ſi aliâs nõ eſſet reſpublica perfecta. Item etiam neceſsitas hanc licentiam & authoritatẽ concedere poſſet. Si enim in eodem regno vna ciuitas aliam oppugnaret, vel aliquis ex ducibus alium ducem, & rex negligeret, aut non auderet vindicare iniurias illatas, poſſet ciuitas, aut dux, qui paſſus eſt iniuriam, nõ ſolùm ſe defendere, ſed etiam bellum inferre, &
8 animaduertere in hoſtes, & malefactores etiã occidere: quia aliâs neque defendere quidem cõmodè ſe poſſet. Non enim hoſtes abſtinerent ſe ab iniuria, ſi illi qui patiuntur iniuriam, contẽti eſſent ſolùm ſe defendere. Qua ratione etiam cõceditur priuato homini vt poſsit inuadere inimicum, ſi aliter non patet ei via ſe defendendi ab iniuria, & hæc ſatis de iſta quæſtione.

10 Tertia quęſtio eſt, Quæ* poſsit eſſe ratio, & cauſa iuſti belli, quæ quæſtio magis neceſſaria eſt ad hanc cauſam, & diſputationẽ barbarorũ. Pro qua ſit prima propoſitio, Cauſa iuſti belli non eſt diuerſitas religionis. Hæc probata fuit prolixè in priori relectione. vbi impugnauimus quartũ titulũ qui prætendi poteſt ad poſſeſsionẽ barbarorũ: quia ſcilicet nolunt recipere fidem Chriſtianam. & eſt ſententia. S. Thom. ſecunda ſecundæ. q. 66. articu. 8. & communis ſentẽtia doctorum: neque

stio aliquem, qui contrarium sentiat.

Secūda propositio, Nō* est iusta causa belli am 11
plificatio imperij. Hęc notior est, quā vt probatio
ne indigeat, aliàs esset æquè iusta causa ex vtraq;
parte belligerantiū, & sic essent omnes innocen-
tes. Ex quo iterū sequitur ꝙ nō liceret occidere il-
los: & implicat contradictionem, ꝙ esset iustum
bellum, & ꝙ non liceat occidere illos.

Tertia propositio.* Nō est iusta causa belli, aut 12
gloria propria, aut aliud cōmodū principis. Hæc
etiā nota est. Nam princeps debet & bellū & pacē
ordinare ad bonū cōmune reipub. nec publicos
reditus pro propria gloria aut cōmodo erogare,
& multo minus ciues suos periculis exponere.
Hoc enim interest inter regem legitimum, & ty-
rannum, quòd tyrānus ordinat regimen ad pro-
prium quæstum, & commodum: rex autem ad
bonum publicum, vt tradit Aristote. 4. Politico.
10. Item habet authoritatem à repub. ergo debet
vti illa ad bonum reipub. Item leges debent esse
nullo priuato cōmodo, sed pro cōmuni vtilitate
ciuium conscriptæ, vt habetur distin. 4. cap. erit
autē lex ex Isidoro: ergo etiā leges belli debēt esse
pro cōmuni vtilitate, & nō propria principis. Itē
hoc differunt liberi à seruis, vt Arist. tradit primo
Polit. c. 3. & 4. ꝙ dñi vtūtur seruis ad propriā vtili
tatē, non seruorū: liberi autem non sunt propter
alios, sed propter se. Vnde ꝙ principes abutantur

ciuibus, cogēdo eos militare, & pecuniam in bel-
11 lum conferre, non pro publico bono, sed pro priuato suo commodo, est ciues seruos facere.

13 Quarta propositio, Vnica* est & sola causa iusta inferendi bellum, iniuria accepta. Hæc probatur primo authoritate Augu. lib. 83. quæstio. Iusta bella solent diffiniri, &c. vt suprà. & est determinatio S. Tho. secunda secūdæ q. 40. articul. 1. & omnium doctorum. Item. bellum offensiuum est ad vindicandum iniuriam, & animaduertendum in hostes, vt dictū est. sed vindicta esse nō potest, vbi non præcesserit culpa & iniuria. ergo. Item nō maiorem authoritatē habet princeps supra extraneos, quàm supra suos. sed in suos non potest gladium stringere, nisi fecerint iniuriam: ergo neque in extraneos. Et cōfirmatur ex eo, quod suprà allatum est ex Paulo, Rom. 13. de principe, Nō sine causa gladium portat. minister enim Dei est vindex in irā ei qui malè agit. Ex quo cōstat, quod aduersus eos, qui nobis non nocēt, non licet ita gladio vti, cum occidere innocentes prohibitum sit iure naturali. Omitto nunc si fortè Deus specialiter aliud præciperet, ipse enim est dominus vitæ, & mortis, & posset pro suo iure aliter disponere.

14 Quinta propositio*, Non quælibet & quantauis iniuria sufficit ad bellū inferendū. Hæc probatur, Quia nec etiam in populares & naturales licet pro quacunque culpa pœnas atroces exequi,

 vt mor-

vt mortẽ, aut exiliũ aut cõfiſcationẽ bonorũ. Cũ ergo quæ in bello geruntur, omnia ſint grauia, & atrocia, vt cedes, incendia, vaſtationes: non licet pro leuibus iniurijs bello perſequi authores iniuriarum, quia iuxta mẽſuram delicti debet eſſe plagarum modus. Deuteronom. 25.

Quarta quæſtio eſt de iure belli, quid ſcilicet, & quantum liceat in bello iuſto, de qua ſit prima propoſitio, In* bello licet omnia facere, quæ ne- 15
ceſſaria ſunt ad defenſionem boni publici. Hæc nota eſt, cùm ille ſit finis belli, rempubli. defendere, & conſeruare. Item hoc licet priuato in defenſione ſui, vt probatum eſt. ergo multo magis licet reipubl. & principi.

Secunda propoſitio, Licet* recuperare omnes 16
res perditas, & illarum precium. Hæc etiam eſt notior, quã vt indigeat probatione. Ad hoc enim vel infertur, vel ſuſcipitur bellum.

Tertia propoſitio, Licet* occupare ex bonis 17
hoſtiũ impenſam belli & omnia dãna ab hoſtibus iniuſtè illata. Hæc patet, Quia ad omnia illa tenẽtur hoſtes qui fecerũt iniuriam: ergo princeps poteſt omnia illa repetere, & bello exigere. Item vt prius. Quia cùm non patet alia via, licet priuato occupare omne debitũ à debitore. Itẽ ſi quis eſſet legitimus iudex vtriuſque partis gerẽtis bellum, deberet condẽnare iniuſtos aggreſſores, & authores iniuriæ, nõ ſolùm ad reſtituendas res ablatas,

sed etiam ad resarciendum impensam belli, & omnia damna. Sed princeps, qui gerit iustum bellum, habet se in causa belli tanquam iudex, vt statim dicemus. ergo etiam ille potest omnia illa ab hostibus exigere.

18 Quarta propositio, Non* solùm hæc licent, sed vlterius etiam progredi potest princeps iusti belli, quantum scilicet necesse est ad parandam pacem, & securitatem ab hostibus, puta diruere arcẽ hostium, & in hostico etiam munitionem erigere, si hoc necesse sit ad vitãdum periculum ab hostibus. Probatur, Quia, vt suprà dictum est, finis belli est pax, & securitas. ergo gerẽti bellum iustũ licent omnia, quæ necessaria sunt ad consequendam pacem & securitatem. Item tranquillitas, & pax computantur inter bona humana: vnde nec summa etiam bona faciunt statum felicem sine securitate: ergo si hostes eripiunt, & turbãt tranquillitatẽ reipub. licet vindicare ab illis per media cõuenientia. Item contra hostes intraneos, hoc est contra malos ciues, licet hæc omnia facere. ergo etiam contra hostes extraneos. Antecedẽs patet. si quis enim in republi. fecit iniuriã ciui, magistratus nõ solùm cogit authorẽ iniuriæ satisfacere læso, sed etiã si timetur ab illo, cogitur dare fideiussores, aut recedere à ciuitate, ita vt vitetur periculum ab illo. Ex quibus patet, quòd parta victoria, & recuperatis rebus, licet ab hostibus exigere obsides,

ſides, naues, arma, & alia quæ ſine fraude & dolo neceſſaria ſunt ad retinendum hoſtes in officio, & vitandum ab illis periculum.

Quinta propoſitio, Nec * tantùm hoc licet, 19 ſed etiam parta victoria, & recuperatis rebus, & pace etiam & ſecuritate habita, licet vindicare iniuriam ab hoſtibus acceptam, & animaduertere in hoſtes, & punire illos pro iniurijs illatis. Pro cuius probatione notandum, quòd principes nō ſolùm habent authoritatem in ſuos, ſed etiam in extraneos ad coercendum illos, vt abſtineant ſe ab iniurijs, & hoc iure gentium, & orbis totius authoritate. Imò videtur quòd iure naturali, quia aliter orbis ſtare non poſſet niſi eſſet pœnes aliquos vis & authoritas deterrendi improbos, & coercendi, ne bonis & innocentibus noceant, Ea autem quæ neceſſaria ſunt ad gubernationē & conſeruationem orbis, ſunt de iure naturali, nec alia ratione probari poteſt, quòd reſpublica iure naturali habeat authoritatem afficiendi ſupplicio, & pœnis ciues ſuos, qui reipublicæ ſunt pernicioſi. Quòd ſi reſpublica hoc poteſt in ſuos, haud dubium quin orbis poſsit in quoſcunque pernicioſos, & nequaquam homines: & hoc nō niſi per principes. ergo pro certo principes poſſunt punire hoſtes qui iniuriam fecerunt reipu. & omnino poſtquam bellum ritè & iuſtè ſuſceptum eſt, hoſtes obnoxij ſunt principi tanquam

iudici proprio. Et confirmatur hæc, Quia re vera nec pax, nec tranquillitas, quæ est finis belli, aliter haberi potest, nisi hostes malis, & damnis afficiantur, quibus deterreãtur, ne iterum aliquid tale cõmittant. Quæ omnia etiam probantur & cõfirmantur authoritate & exemplis bonorum. Vt enim suprà citatum est Machabæi gesserunt bella non solùm ad recipiẽdas res amissas, sed ad vindicandum iniurias. Quod idem fecerunt Christianissimi principes, & religiosissimi imperatores. Et præterea nõ tollitur ignominia & dedecus rei pub. profligatis tantùm hostibus, sed etiam seueritate pœnæ afflictis & castigatis. Princeps autẽ nõ solùm res alias, sed honorem, & authoritatem reipublicæ defendere tenetur, & cõseruare.

Ex omnibus suprà dictis oriũtur multa dubia. Et primùm quidem dubium circa iustitiam belli, vtrum ad bellum iustum sufficiat quòd princeps credat se habere iustam causam. Ad hoc sit prima propositio, * Non semper hoc satis est. Probatur primò, Quia in alijs minoribus causis non sufficit nec principi nec priuatis, q credant se iustè agere, vt notum est. possunt enim errare vincibiliter & affectatè: & ad actum bonum non sufficit sententia cuiusque, sed oportet vt fiat secũdum iudiciũ sapientis, vt patet. 2. Eticho. Item aliàs sequeretur, quòd plurimum essent bella iusta ex vtraq; parte. Communiter enim non contingit, q principes

cipes gerant bellum mala fide, sed credentes se iustam causam sequi: & sic omnes bellantes essent innocentes, & per consequens liceret non interficere in bello. Item aliâs etiam Turcæ & Saraceni gererent iusta bella aduersus Christianos. putant enim se obsequium præstare Deo.

Secunda propositio, Oportet* ad bellum iustũ 21
magna diligentia examinare iustitiam & causas belli, & audire etiã rationes aduersariorum, si velint ex æquo & bono disceptare. Omnia enim sapienti (vt ait comicus) verbis prius experiri oportet, quàm armis, & oportet consulere probos, & sapiẽtes viros, & qui cum libertate, & sine ira, aut odio, & cupiditate loquantur. Haud enim facilè verum cernitur (vt ait Crispus) vbi illa officiunt. Hæc manifesta est. Nam cùm in rebus moralibus difficile sit verum & iustum attingere, si negligenter ista tractentur, facilè errabitur, nec talis error excusabit authores, maximè in re tanta, & vbi agitur de periculo & calamitate multorum, qui tandem sunt proximi, & quos diligere tenemur, sicut nos ipsos.

Secũdum dubium, An* subditi teneantur exa- 22
minare causam belli, vel an possint militare nulla diligentia circa hoc adhibita, quemadmodum lictores exequi possunt decretũ prætoris sine alia examinatione. De hoc dubio sit prima propositio, Si subdito constat de iniustitia belli, non licet

militare, etiam ad imperium principis. Hæc patet, Quia non licet interficere innocentem quacunque authoritate. Sed hostes sunt innocentes in eo casu, ergo non licet interficere illos. Itē princeps peccat inferendo bellum in eo casu, sed non solùm qui malè agunt. sed qui consentiunt faciētibus, digni sunt morte. ad Roma. 1. ergo milites etiam mala fide pugnantes nō excusantur. Item non licet interficere ciues innocentes mandato principis. ergo nec extraneos. Ex quo sequitur
23 corollarium, Quòd* etiam si subditi habeant conscientiam de iniustitia belli, non licet sequi bellū, siue errent, siue non. Patet, Quia omne quod non est ex fide, peccatum est. ad Rom. 14.

24 Secūda propositio, Senatores* & reguli, & vniuersaliter qui admittūtur, vel vocati, vel etiam vltro venientes ad consilium publicum, vel principis, debent & tenentur examinare causam iusti belli. Patet, Quia quicunque potest impedire periculum & dāna proximorum, tenetur, maximè vbi agitur de periculo mortis, & maiorum malorum, quale est in bello. Sed tales possunt consilio suo & authoritate causas belli examinantes auertere bellum, si fortè iniustum est. ergo tenentur. Item si negligentia istorum bellum iniustum gereretur, isti videntur consentire: imputatur enim alicui quòd potest & debet impedire, si non impedit. Item quia solus rex non sufficit ad examinandas

nandas causas belli: & verisimile est quòd potest
errare, imò quòd errabit magno cum malo, & per
nicie multorũ: ergo non ex sola sententia regis,
imò nec ex sentẽtia paucorum, sed multorum, &
sapientum, & proborum debet geri bellum.

Tertia propositio, Alij* minores qui nõ admit 25
tuntur nec audiuntur apud principem aut in cõ-
silio publico, non tenentur examinare causas bel
li, sed possunt credẽtes maioribus licitè militare.
Probatur primò, Quia nec fieri potest, nec expe-
diret reddere rationem negotiorum publicorum
omnibus de plebe. Item quia homines inferioris
ordinis, etiam si intelligerent iniustitiã belli, pro-
hibere non possent, & sententia eorum non audi
retur. ergo frustra examinarent causas belli. Item
quia eiusmodi hominibus, nisi contrariũ cõstite-
rit, sufficiẽs argumentũ debet esse pro iustitia bel
li, ꝙ publico consilio & authoritate geratur. ergo
non est opus illis vlteriori examinatione.

Quarta propositio, Nihilominus* possent esse 26
talia argumẽta & indicia de iniustitia belli, quòd
ignorantia non excusaret etiam huiusmodi sub-
ditos militantes. Patet, Quia posset esse talis igno
rantia affectata, & prauo studio aduersus hostes
concepta. Item aliàs infideles excusarentur, se-
quẽtes principes suos in bello cõtra Christianos,
& non liceret illos interficere: quia certum est,
quòd credunt se habere iustam causam belli.

Item excusarentur milites, qui crucifixerũt Chri
stum ex ignorantia, sequentes edictum Pilati. Itẽ
etiam excusaretur populus Iudæorum, qui per-
suasus à maioribus, clamabat, Tolle, tolle, cruci-
fige eum.

25 Tertium dubium, Quid faciendum, cum iusti
tia belli dubia est, hoc est cum in vtranq; partem
sunt rationes apparẽtes & probabiles. Prima pro
positio, quo ad ipsos principes. Videtur, quòd si
vnus est in legitima possessione, manente dubio,
non posit alius bello, & armis repetere. Vt, exem
pli gratia, si rex Francorum est in legitima posses
sione Burgundiæ, si etiam est dubiũ an habeat ius
ad illam necne, non videtur quòd Imperator pos
sit armis repetere; & econtrario nec Rex Franco-
rum Neapolim, aut Mediolanũ, si dubium est cu
ius iuris sint. Probatur, Quia in dubijs melior est
conditio posidentis: ergo non licet spoliare pos-
26 sessorem in re dubia. Item si res ageretur coram iu
dice legitimo, nunquã in re dubia spoliaret iudex
possessorẽ. ergo dato quòd ille princeps, qui præ-
tendit ius, sit iudex in illa causa. non potest licitè
spoliare possessorem manẽte dubio de iure. Item
in rebus & causis priuatorum nunquam in causa
dubia licet spoliare possessorem legitimum: ergo
nec in causis principum. leges enim sunt princi-
pum. si ergo secundum leges humanas non licet
in causa dubia spoliare legitimũ possessorem, er-

go meritò poteſt obijci principibus, Patere legẽ, quã ipſe tuleris. Quod enim quiſque iuris in alios ſtatuit, ipſe eodem iure vti debet. Item aliâs eſſet bellũ iuſtũ ex vtraq; parte, & bellũ nunquam cõponi poſſet. Si enim in cauſa dubia licet vni armis repetere, ergo alteri defendere: & poſtquam vnus recuperaſſet, poſſet iterum alius repoſcere. & ſic nũquam eſſet finis bellorum cum pernicie & calamitate populorum.

Secunda propoſitio, Si* ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, non habet legitimum poſſeſſorẽ, vt ſi deſerta eſt morte legitimi domini, & dubitatur an hæres ſit rex Hiſpaniæ, aut rex Gallorũ, nec poteſt certum ſciri: iure videtur, q̃ ſi vnus velit componere, & diuidere, vel cõpenſare pro parte, quòd alter tenetur recipere conditionem, etiã ſi ſit potentior, & poſsit armis totum occupare: nec haberet iuſtam cauſam belli. Probatur, Quia alius nõ facit iniuriã in pari cauſa, petendo ęqualem partẽ. Item in priuatis cauſis, etiam in re dubia, non liceret totum occupare. Item eodem modo bellum eſſet iuſtum ex vtraque parte. Item iuſtus iudex neutri totũ addiceret, & attribueret. 28

Tertia propoſitio, Qui* dubitat de iure ſuo etiã ſi pacificè poſsideas, tenetur examinare cauſam diligenter, & audire pacificè rationes alterius partis, ſi fortè poſsit certum ſcire vel pro ſe, vel pro alio. Hæc probatur, Quia iam non bona fide poſ- 29

ſidet

ſidet qui dubitat,& negligit ſcire veritatem. Item in cauſa matrimoniali, ſi quis etiã legitimus poſſeſſor incipit dubitare, vtrum hæc mulier ſit ſua, vel alterius: certum eſt quòd tenetur rem examinare. ergo eadem ratione in alijs cauſis. Item principes ſunt iudices in proprijs cauſis, quia non habent ſuperiores. ſed certum eſt, ſi quis cõtra legitimum poſſeſſorem opponit aliquid, ꝙ iudex tenetur examinare cauſam. ergo etiam principes in re dubia tenentur examinare cauſam.

30 Quarta propoſitio, Examinata* cauſa quãdiu rationabiliter perſeuerat dubium, legitimus poſſeſſor non tenetur cedere poſſeſsioni, ſed poteſt licitè retinere. Patet primò, Quia iudex non poſſet eum expoliare: ergo nec ipſe tenetur cedere, nec in toto, nec in parte. Item in cauſa matrimoniali in re dubia non tenetur cedere. vt in. c. inquiſitioni. de ſententia excõmunica. & in. c. Dominus de ſecũdis nup. ergo nec in alijs cauſis. Et Adrianus expreſsè. q. 2. quodlibet. ſecundo tenet, quòd dubitans, licitè poteſt retinere poſſeſsionẽ: hoc quo ad ipſos principes in re dubia. Sed quo ad ſubditos in dubio belli iuſti, Adrianus quidem quotlibeto ſecundo, ad primum argumentum principale dicit, quòd ſubditus dubitans de iuſtitia belli, id eſt vtrum cauſa, quę allegatur, ſit ſufficiens, vel ſimpliciter an ſubſit cauſa ſufficiens ad indicendum bellum: nõ poteſt licitè etiam ad imperium

ſuperioris

ſuperioris militare in talli bello. Probat, Quia ex ponit ſe periculo peccati mortalis. Itē quia quod non eſt ex fide peccatū eſt, quod ſecūdum docto res & veritatem, non ſolùm intelligitur contra cō ſcientiam certam, aut contra opinatiuam, ſed etiā contra dubiam. Idem videtur tenere Silueſt. verbo bellum. 1. §. 9.

Sed ſit quinta propoſitio, Primò non* eſt dubium, quin in bello defenſiuo liceat ſubditis in re dubia ſequi principem ſuum in bello, imò quòd teneātur ſequi. Sed etiam de bello offenſiuo. probatur. Primò, quia princeps, vt dictum eſt, nec poteſt ſemper, nec debet reddere ſubditis rationes belli: & ſi ſubditi nō poſsint militare niſi poſtquā ſcirēt iuſtitiam belli, reſpublica periclitaretur vehementer, & pateret iniuriæ hoſtium. Item in dubijs tutior ſequenda eſt pars. ſed ſi ſubditi in caſu dubij non ſequātur principem ſuum in bello, exponunt ſe periculo prodendi hoſtibus rempublicam: quod multo grauius eſt, quàm pugnare cōtra hoſtes cum dubio. ergo debent potiùs pugnare. Item manifeſtè probatur, Quia lictor tenetur exequi ſententiam iudicis etiam ſi dubitet an ſit iuſta. contrarium enim eſſet valde periculoſum. Item hoc argumentum videtur defendere Auguſtin. contra Manichæ. Iuſtus ſi forte etiā ſub rege homine ſacrilego militet, rectè poteſt eo iubente bellarē: ſi, quod ſibi iubetur, vel non eſſe contra

31

Dei

Dei præceptum, certum est. vel vtrum sit, certum non est. 23. q. 1. quod culpatur. Ecce August. diffinientem expressè si non est certum, id est si dubium est an sit contra Dei præceptum, quòd licitum est subdito bellare. Nec Adrianus se expedire potest ab illa Augustini authoritate, quamuis se in omnem partem vertat sine dubio enim conclusio nostra est determinatio August. Nec valet dicere, quòd talis debet tollere dubium, & formare sibi consciētiam, quòd bellum sit iustum: nam stat quòd moraliter loquendo non possit, sicut in alijs dubijs. Adrianus autē videtur errasse in hoc, ꝙ putauit, si dubito an hoc bellum sit iustū principi vel vtrū sit causa iusta huius belli, quòd statim consequatur, ꝙ dubitem vtrum liceat mihi ire ad hoc bellum, nec ne. Fateor enim quòd nullo modo licet facere contra dubium cōscientiæ, & si dubito, an liceat mihi facere hoc, necne, pecco si faciā. sed nō sequitur, dubito an sit iusta causa huius belli, ergo dubito an liceat mihi bellare vel militare in hoc bello. Imò oppositum sequitur. Si enim dubito an bellum sit iustum, sequitur ꝙ licet mihi ad imperiū principis mei bellare. sicut non sequitur, lictor dubitat an sentētia iudicis iusta sit, ergo dubitat an liceat ei exequi sententiam, imò scit ꝙ tenetur exequi: & idem est de hoc dubio: ego dubito an hæc sit vxor mea, ergo teneor ei reddere debitum.

Quartum

Quartum dubium eſt, * An poſsit eſſe bellum 32
iuſtum ex vtraque parte. Reſpõdetur. Prima pro
poſitio, Secluſa ignorantia manifeſtum eſt, quòd
non poteſt contingere. Quia ſi conſtat de iure &
iuſtitia vtriuſq; partis, non licet in cõtrarium bel
lare, nec offendendo, nec defendendo, Secunda,
Poſita ignorantia probabili facti aut iuris poteſt
eſſe ex ea parte qua vera iuſtitia eſt, bellum iuſtũ
per ſe, ex altera autem parte bellum iuſtum, id eſt
excuſatum à peccato bona fide. Quia ignorantia
inuincibilis excuſat à toto. Item ſaltem ex parte
ſubditorum ſæpe poteſt contingere. Dato enim
quòd princeps, qui gerit bellum iniuſtũ, ſciat in-
iuſtitiam belli, tamen (vt dictum eſt) ſubditi bona
fide: poſſunt ſequi principem ſuum: & ſic ex vtra
que parte ſubditi licitè pugnant.

Sed ex hoc ſequitur quintum dubium, Vtrum 33
*qui ex ignorãtia ſequutus eſt bellum iniuſtum,
ſi poſtea conſtiterit ei de iniuſtitia belli, teneatur
reſtituere, ſiue loquamur de principe, ſiue de ſub-
dito. Prima propoſitio, Si quidem habebat proba
bilitatem de iniuſtitia belli, tenetur adueniẽte no
titia de iniuſtitia, reſtituere ablata, quæ non dum
conſumpſit, id eſt quãtum factus eſt locupletior:
non autem quæ conſumpſit, quia regula iuris eſt,
quòd qui non eſt in culpa, non debet eſſe in dam
no: ſicut qui bona fide fuit in cõuiuio lautiſsimo
furis, vbi ſcilicet res furtiuæ conſumptæ ſunt, nõ

tenetur restituere, nisi fortè quantum domi consumpsisset. Si autem dubitauit de iniustitia belli; sequutus authoritatem principis. Syluest. in verbo, bellum, primo. §.9. dicit, quòd tenetur de omnibus, quia mala fide pugnauit.

33 Sed sit secũda propositio cõformiter ad supra dicta. Nec * iste tenetur de consumptis, sicut nec alius. quia (vt dictum est) licitè, & bona fide pugnauit. Sed esset verum, quod Syluester dicit, si re vera dubitasset, an liceret ire ad bellum, quia iam facit contra conscientiam. Sed est multùm considerandum, quòd stat, ꝙ bellum sit iustum & licitum per se, illicitum autem per accidẽs, stat enim quòd quis habeat ius ad recuperandam ciuitatẽ, aut prouinciã, & tamen ratione scandali fiat prorsus illicitum. cùm enim, vt supra dictum est, bella geri debeant pro bono communi, si ad recuperandam vnam ciuitatem, necesse est quòd sequantur maiora mala in repub. vt vastatio multarum ciuitatum, cædes magna mortalium, irritatio principum, occasiones nouorum bellorum in perniciẽ ecclesiæ: item quòd paganis detur opportunitas inuadẽdi & occupandi terras Christianorum: indubitatum est quin teneatur princeps potiùs cedere iuri suo, & abstinere se bello. Clarũ est enim quòd si rex Gallorum, verbi gratia, haberet ius ad recuperãdum Mediolanũ, ex bello autẽ & regnũ Galliæ, & ipsa prouincia Mediolanensis paterentur

tur intoleranda mala, & calamitates graues: non licet ei recuperare: quia bellũ ipsum aut fieri debet, vel propter bonum Galliæ, aut Mediolani: quando ergo econtrario vtriusq; magna mala ex bello futura sunt, non potest bellum iustum esse.

Circa aliam quæstionem quantũ liceat in bel- 34
lo iusto, sunt etiam multa dubia. Primum,* An liceat in bello interficere innocentes. & videtur ꝙ sic; quia filij Israel primò interfecerũt infantes, vt patet Ios. 6. in Iericho. & post ea Saul. 1. Reg. 15. interfecit pueros in Amalec. vtrunq; ex authoritate, & mandato Domini. Quęcunq; autem scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt patet ad Rom. 15. ergo & nunc si bellum sit iustum, licebit interficere innocẽtes. De hoc dubio sit prima
propositio, Nunquã* licet per se & ex intentione 35
interficere innocentem. probatur primo. Exo. 23. Insontem & iustum non occides. Secundò, Fundamentum iusti belli est iniuria, vt supra ostẽsum est. sed iniuria non est ab innocente: ergo non licet bello vti contra illum. Tertiò, Non licet in republica pro delictis malorum punire innocentes: ergo etiam nec pro iniuria malorum licet punire innocentes apud hostes. Quartò, Aliâs iam bellum esset iustum ex vtraque parte, seclusa ignorantia: quòd esse non potest, vt ostensum est. Et patet consequentia, quia innocentes, certum est quòd possunt se defendere contra quen-

cunque conantem interficere. Et confirmatur totum hoc Deutero.20. Mandatur filijs Israel, vt cũ vi ceperint ciuitatem, alios quidem interficiant, parcant autem mulieribus, & paruulis. Ex quo se
36 quitur, ꝙ *etiam in bello contra Turcas non licet interficere infantes. patet, quia sunt innocentes. Imò nec fœminas. patet, quia quãtum ad bellum spectat, præsumuntur innocentes, nisi fortè constaret de aliqua fœmina, quòd esset in culpa. Imò idem videtur iudiciũ de innoxijs agricolis apud Christianos, imò de alia gente togata, & pacifica, quia omnes præsumuntur innocentes, nisi cõtrarium constaret. Hac etiam ratione sequitur quòd nec licet interficere peregrinos, nec hospites qui versantur apud hostes quia præsumuntur innocẽtes, nec re vera sunt hostes. Eadem ratione nec clericos, nec religiosos, quia præsumuntur innocentes in bello, nisi constet de cõtrario, vt cùm actualiter pugnat.

37 Secunda propositio, Per *accidens autẽ etiam scienter aliquando licet interficere innocẽtes, putà cùm oppugnatur arx, aut ciuitas iustè, in qua tamen constat multos esse innocẽtes, nec possunt machinę solui & alia tela, vel ignis subijci ædificijs, quin etiam opprimantur innocẽtes, sicut nocentes. Probatur, Quia aliâs non posset geri bellũ contra ipsos nocentes, & frustraretur iustitia bellantium: Sicut ecòntrariò si oppidum oppugnatur

tur iniustè, & iustè defenditur, licet mittere machinas, & alia tela in obsessores, & in castra hostium, dato quòd inter illos sint aliqui pueri aut innoxij. Sed tamen est considerãdum, quod paulo antè dictũ est, quòd oportet cauere ne ex ipso bello sequantur maiora mala, quàm vitentur per ipsum bellum: si enim ad summam belli victoriã parum confert expugnare arcem, aut oppidum, vbi est præsidium hostium, & sunt multi innocentes, non videtur quòd liceat ad expugnandũ paucos nocentes, occidere multos innocentes, subijciendo ignem, vel machinas, vel alia ratione, qua indiferenter opprimantur innocentes cum nocẽtibus. Et tandem nunquam videtur licitum interficere innocentes, etiã per accidens, & præter intẽtionem, nisi quando bellũ iustum expediri & geri aliter non potest, iuxa illud Matth. 13, Sinite crescere zizania, ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul & triticum. Sed circa hæc potest dubitari, An* liceat interficere innocentes, â quibus 38
tamen in futurum imminet periculum, putà, pueri Saracenorum sunt innocentes: sed timendum meritò est, ne facti adulti, pugnent contra Christianos, & inferant bellum cum periculo. Et præterea etiam togati puberes apud hostes, qui non sunt milites, præsumuntur innocentes: sed isti postea sumẽt arma, & inferent periculum, an liceat tales interficere. Et videtur quòd sic, eadem ratio-

ne qua per accidens licet interficere,alios innocẽtes. Item Deuteron. 20. præcipitur filijs Ifrael, vt cùm expugnauerint aliquam ciuitatem, interficiant omnes puberes,nõ eſt autem præſumendũ, quòd omnes eſſent nocentes.Reſpõdetur ad hoc, Licet poſſet fortaſſe defendi,quòd in tali caſu poſſint interfici,tamẽ credo, quòd nullo modo licet, quia non ſunt facienda mala,vt vitentur etiã alia mala maiora.& intolerabile eſt, quòd occidatur aliquis pro peccato futuro. Et præterea ſunt alia remedia ad cauẽdum in futurum ab illis,vt captiuitas,exilium,&c.vt ſtatim dicemus. Vnde ſequitur,quòd ſiue iam parta victoria, ſiue in actû bellum geratur,ſi conſtat de innocentia alicuius militis,& milites poſſunt eum liberare, tenẽtur. Ad argumentum in contrarium, reſpondeo, ꝙ illud factũ fuit ſpeciali mandato Dei, qui iratus,& indinatus cõtra populos illos, voluit perdere omnino.ſicut miſit ignem in Sodomam & Gomorrhã, qui deuoraret tam innocentes, quàm nocentes: ipſe autem eſt dominus omnium, nec dedit hanc licentiam ex lege communi. Et ad illud Deuterono. 20. poſſet eodem modo reſponderi: ſed quia illic data eſt lex belli cõmunis in omne tẽpus futurũ,potiùs videtur,ꝙ illud Dominus dixit, quia re vera omnes puberes reputantur in ciuitate inimica nocẽtes,& non poſſunt diſtingui innocẽtes à nocentibus:ideo omnes poſſunt interfici.

Secundum

Secũdum dubium eſt, An*liceat in bello iuſto 39
ſpoliare innocẽtes; ſitque prima propoſitio. Certum eſt ꝙ licet ſpoliare innocẽtes bonis & rebus, quibus hoſtes aduerſum nos vſuri ſunt, vt armis, nauibus, machinis. Patet, Quia aliter victoriã con ſequi non poſſemus. quę eſt finis belli, imo etiam licet accipere pecunias innocẽtum, & comburere, & corrumpere frumenta, occidere equos, ſi ita opus eſt, ad debilitandũ hoſtium vires. Ex quo ſe quitur corollarium, ꝙ ſi bellum ſit perpetuum, licet indiferenter expoliare omnes apud hoſtes tã nocentes quàm innocẽtes: quia ex opibus ſuorũ hoſtes alunt bellũ iniuſtum, & contra debilitãtur vires eorũ ſi ciues eorum ſpoliantur.

Secunda propoſitio; Si*bellum ſatis cõmodè 40
geri poteſt, non ſpoliando agricolas aut alios innocentes, videtur quòd non liceat eos ſpoliare. Hoc tenet Syluest. in verbo bellũ. 1. §. 10. quia bellũ fundatur in iniuria, ergo non licet iure belli vti in innocentes, ſi aliunde poteſt cõpenſari iniuria. Imò addit Syluest. ꝙ etiã ſi fuerit iuſta cauſa ſpoliandi innocentes, tranſacto bello, tenetur victor reſtituere illis quicquid ſupereſt. Sed hoc non puto eſſe neceſſarium: quia, vt infrà dicitur, ſi iure belli factum eſt, omnia cedunt in fauorem & ius, iuſtum bellum gerẽtium. vnde ſi licitè ſunt capta puto quod non ſunt obnoxia reſtitutioni. Dictũ tamen Syluestri pium eſt, & non improbabile.

Spoliare autem peregrinos, & hospites, qui sunt apud hostes, nisi constet de culpa illorũ, nullo modo licet, quia illi non sunt de numero hostium.

41 Tertia propositio, Si *hostes nolunt restituere res iniuria ablatas, & nõ possit, qui læsus est, aliũde cõmodè recuperare, potest vndecunque satisfactionem capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus. Vt si latrones Galli fecerint prædas in agrum Hispanorum, & rex Francorum nolit cogere illos ad restitutionẽ, cùm possit, possunt Hispani authoritate principis sui spoliare mercatores Gallos, aut agricolas quantuncunq; innocentes: quia licet fortè à principio respubli. aut princeps Gallorum non fuerit in culpa: iam est in culpa, quia negligit vindicare, vt ait August. quod improbè à suis factũ est, & princeps læsus potest ex omni membro & parte reipub. satisfactionem accipere. Vnde literę marcharum, aut repręsaliarum, quæ à principibus in huiusmodi casibus cõceduntur, non sunt per se iniustæ, quia per negligentiam, & iniuriam alterius principis, concedit læso suus princeps, vt possit recuperare bona sua etiam ab innocentibus. sunt autem periculosæ, & præbent occasionem rapinarum.

42 Tertium dubium, Dato quòd *nõ liceat interficere pueros & alios innocentes, an saltem liceat ducere illos in captiuitatem, & seruitutem. Sitq; pro illius declaratione vnica propositio, Eodem

modo

modo licet ducere innocentes in captiuitatem, sicut licet spoliare illos, quia libertas & captiuitas inter bona fortunæ reponũtur: vnde quando bellum est talis conditionis, quòd licet spoliare indifferenter omnes hostes, & occupare omnia bona illorum, etiã licet ducere in captiuitatem omnes hostes siue nocentes, siue innocentes. & cùm bellum aduersus paganos sit huiusmodi, quia est perpetuum, & nunquam satisfacere possunt pro iniurijs, & damnis illatis: ideo non est dubitandum quin liceat & pueros, & fœminas Saracenorũ ducere in captiuitatem, & seruitutem. sed quia iure gentium inter Christianos videtur receptum, vt Christiani iure belli non fiant serui, in bello quidem inter Christianos non licet, sed si opus est ad finem belli captiuos ducere etiam innocentes, vt pueros & fœminas: non quidẽ in seruitutem, sed vt pro illorum redẽptione pecunias recipiamus licitum esset. Quòd tamen extendendum non est vltrà, quàm belli necessitas postulet, & consuetudo legitimè belligerãtium obtinuit.

Quartum dubium est, Vtrum* saltem obsides, 43
qui vel tempore induciarum, vel peracto bello ab hostibus recipiuntur, interfici possint, si hostes fidem fregerint, & conuentis non steterint. Respõdeo per vnicam conclusionẽ. Si obsides aliâs sint de numero nocentum, putà qui tulerunt contra eos arma, interfici iure possunt in eo casu. Si autẽ

sunt innocentes, ex suprà dictis constat, quòd interfici non possunt, vt cùm sint pueri, aut fœminæ, aut alij innocentes.

44 Quintum dubium, An* saltem in bell[illegible] iusto liceat interficere omnes nocentes. Pro responsione notandum est, quòd vt ex suprà dictis patet, bellum geritur primò ad defendēdum nos & nostra. Secundò, ad recuperandum res ablatas. Tertiò, ad vindicandum acceptam iniuriam. Quartò ad pacem & securitatem parandam. His præmis-
45 sis sit prima propositio, In* ipso actuali conflictu prælij, vel in oppugnatione, aut defensione ciuitatis licet indifferenter occidere omnes, qui contrà pugnant: & breuiter, quandiu res est in periculo. Hoc patet, Quia aliter rem bene gerere non possent bellantes, nisi tollendo omnes impedientes, & contrà pugnantes.

Sed totum dubiũ est, & dificultas, an parta iam victoria, & vbi periculum non est ab hostibus, an liceat interficere omnes qui cōtrà arma tulerunt. Et videtur apertè quòd sic. Quia vt suprà dictum est, inter præcepta militaria, quæ Dominus dedit Deutero. 20. vnum est; vt expugnata ciuitate hostium, interficerentur omnes habitatores. Verba illius loci sunt hæc, Si quando accesseris ad expugnandã ciuitatē, offeres ei primùm pacem. Si receperit. & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est, saluabitur, & seruiet tibi sub tributo:

ſin autem fœdus inire noluerit, & cœperit cõtra te bellũ, oppugnabis eam. Cumq; tradiderit Dominus Deus tuus eam in manu tua, percuties omne quod in ea eſt generis maſculini in ore gladij, abſque mulieribus, & infantibus.

Secunda propoſitio, Parta * victoria, & rebus iam extra periculũ poſitis, licet interficere nocẽtes. Probatur, Quia (vt iam dictũ eſt) nõ ſolùm ordinatur bellũ ad recuperãdas res, ſed etiã ad vindicãdũ iniuriã: ergo pro iniuria præterita licet interficere authores iniuriæ. Itẽ hoc licet in ꝓprios ciues malefactores: ergo etiã in extraneos. qa (vt ſuprà dictũ eſt) belli princeps iure belli authoritatẽ habet in hoſtes, ſicut legitimus iudex, & princeps Itẽ, quia licet in præſentia nõ eſſet periculũ ab hoſtibus, tamẽ in futurum ſecuritas non haberetur. 46

Tertia propoſitio, Solùm * ad vindicandam iniuriam non ſemper licet interficere omnes nocẽtes. Probatur, Quia etiam inter ciues non liceret, vbi etiam eſſet delictum totius ciuitatis, aut prouinciæ interficere omnes delinquentes, nec in cõmuni rebellione liceret occidere, & perdere totũ populum. Vnde pro ſimili facto Theodoſius ab Ambroſio ab eccleſia eſt prohibitus. hoc enim eſſet cõtra publicũ bonũ, quod tamen eſt finis belli & pacis. ergo etiã nõ licet occidere oẽs nocẽtes ex hoſtibus. Oportet ergo habere rationẽ iniuriç ab hoſtib⁹ acceptç, & dãni illati, & aliorũ delictorũ. 47

Ex

Et ex hac consideratione procedere ad vindictã, & animaduersionem omni attrocitate, & inhumanitate seclusa. In hoc enim proposito Cice. 2. Officio. ait, ꝙ animaduertendum est in noxios quantum æquitas & humanitas patiantur. & Salust. Maiores, inquit, nostri religiosissimi mortales nihil victis eripiebant, præter iniuriæ licẽtiã.

48 Quarta propositio. Aliquando* etiam licet & expedit interficere omnes nocentes. Probatur, Quia etiam bellum geritur ad parẽdum pacem, & securitatem: sed aliquando aliter obtineri securitas non potest, nisi tollẽdo omnes hostes: & hoc maximè videtur contra infideles, à quibus nunquam vllis conditionibus pax sperari potest. Et ideo vnicum remedium est, tollere omnes, qui cõtra arma ferre possunt, modo iam fuerint in culpa. Et ita intelligendũ est illud præceptum Deutero. 20. Aliâs autem in bello contra Christianos nod puto ꝙ hoc sit licitum. Cùm enim necesse sit vt veniant scandala (vt habetur Matth. 18. & bella inter principes, si semper victor interficeret aduersarios omnes, essent in perniciem generis humani, & Christianæ religionis, & orbis citò in solitudinem redigeretur: nec bella pro bono publico, sed in publicam calamitatem perditè gererentur. Oportet ergo vt pro mensura delicti sit plagarũ modus, nec vltrà progrediatur vindicta, in quo etiam habenda est ratio & cõsideratio, quòd

vt

(vt supra dictum est) subditi non tenētur, nec debent examinare causas belli, sed possunt sequi principem suum in bellum, contenti authoritate principis, & publici consilij: vnde pro maiori parte, licet ex altera parte sit bellum iniustum, tamen milites qui veniunt ad bellum, & pugnant in bello, aut defendūt, vel oppugnāt ciuitates ex vtraque parte, sunt innocentes. & ideo cùm iam victi sunt, & non est periculum ab illis, credo quòd interfici non possunt, nō modo omnes, sed ne vnus quidem ex illis, si præsumitur, quòd bona fide in prælium venerunt.

Sextum dubiū, An * liceat interficere deditos 49 aut captiuos, supposito etiam quòd fuerūt nocentes. Respondetur, quòd per se loquendo, nihil obstat quomin⁹ capti in bello iusto, aut dediti, si fuerunt nocentes, interfici posśint per se loquendo, seruata æquitate: sed quia in bello multa iure gentium constituta sunt, videtur receptum consuetudine, & vsu belli, vt captiui parta victoria, & periculo transeunte (nisi forte sint profugę) non interficiatur, & seruandum est ius gentium eo modo, quo inter bonos viros seruari consuetum est. De deditis autem non lego, nec audio talem consuetudinem, imò in deditionibus arcium ciuitatum, solent qui se dediderunt, cauere sibi conditionibus, vt salua sint capita, & salui mittantur: scilicet veriti ne simpliciter, & nullis conditionibus dedantur,

dautur, interficiantur: & hoc aliquoties factũ legimus. Vnde non videtur iniquũ, vt si oppidũ nihil cauendo dedatur, mandato principis, aut iudicis, aliqui qui fuerunt nocẽtiores, occidantur.

50 Septimum dubium, Vtrum * omnia capta in bello iusto fiant capientium, & occupãtium. Prima propositio, Non est dubitãdum, quin omnia capta in bello iusto vsque ad sufficientem satisfactionem rerum ablatarum per iniuriam, & etiam impensarum, fiant occupãtium. Nec indiget probatione hæc propositio: quia ille est finis belli, sed seclusa consideratione & restitutionis & satisfactionis, & stando in iure belli distinguendum est: nam capta in bello aut sunt mobilia, vt pecuniæ, vestes argentũ, aurum: aut immobilia, vt agri, oppida, arces, quo supposito sit.

51 Secunda propositio, Mobilia * quidem iure gẽtium omnia fiunt occcupantis, etiam si excedant compẽsationem dãnorum. hoc patet ex. l. si quid in bello. & l. hostes. ff de capti. &. c. ius gentium, 1. distinctio. & expresius Instituti. de rer. diuis. §. item ea quæ ab hostibus. vbi dicitur, quod iure gentium, quæ ab hostibus capiuntur, statim nostra fiũt, adeò vt etiam liberi homines in nostram seruitutem deducantur. Et Ambro. libro de patriar. dicit, cum Abraham occidit quatuor Reges, prędam quidem fuisse Abrahæ victoris, quanquam recusauit accipere, Genes. 14. & 24. q. 5. Et confirmatur

matur ex authoritate Domini, Deuterono. 20. vbi de ciuitate expugnãda dicit, Omnem prædã exercitui diuides, & comedes de spolijs hostium tuorum. Hanc sententiã tenet Adrianus in quæstione de restitutione, in particulari quæstione de bello. Et Syluest. in verbo, bellũ, §. 2. & §. 9. vbi dicit ꝙ q iustè pugnauit, non tenetur restituere prędã. 23. q. 7. si de rebus. Ex quo infert, quòd capta in bello iusto, non compensantur cum debito principali: vt tenet etiam Archi. 23. q. 2. Dominus noster. ita tenet Bar. in. d. l. si quid in bello: & hoc intelligitur, etiam si hostis sit paratus alijs satisfacere de damno & iniurijs. Quod tamen limitat Syluest. & bene, quousque secundum æquitatem sit sufficienter satisfactum de damno & iniuria. Nõ enim est intelligendum, quòd si Galli exciderint vnum pagum, aut ignobile oppidum Hispaniæ, quòd liceat Hispanis etiam (si possint) prædari totam Galliam. sed pro modo, & qualitate iniuriæ arbitrio boni viri.

Sed ex hac determinatione sequitur dubium, An* liceat permittere militibus ciuitatem in prædam. Respondetur, & sit tertia propositio, Hoc de per se non est illicitum, si necessarium est ad bellum gerendum, vel deterrendos hostes, vel ad accendendum militum animos. Ita Syluest. verbo bellum. §. 10. Sicut etiã licet incendere ciuitatẽ ex rationabili causa. Sed tamen qa ex huiusmodi 52

permiss-

cunque conantem interficere. Et confirmatur totum hoc Deutero.20. Mandatur filijs Israel, vt cũ vi ceperint ciuitatem, alios quidem interficiant, parcant autem mulieribus, & paruulis. Ex quo se
36 quitur, q *etiam in bello contra Turcas non licet interficere infantes. patet, quia sunt innocentes. Imò nec fœminas. patet, quia quãtum ad bellum spectat, præsumuntur innocentes, nisi fortè constaret de aliqua fœmina, quòd esset in culpa. Imò idem videtur iudiciũ de innoxijs agricolis apud Christianos, imò de alia gente togata, & pacifica, quia omnes præsumuntur innocentes, nisi cõtrarium constaret. Hac etiam ratione sequitur quòd nec licet interficere peregrinos, nec hospites qui versantur apud hostes quia præsumuntur innocẽtes, nec re vera sunt hostes. Eadem ratione nec clericos, nec religiosos, quia præsumuntur innocentes in bello, nisi constet de cõtrario, vt cùm actualiter pugnat.

37 Secunda propositio, Per *accidens autẽ etiam scienter aliquando licet interficere innocẽtes, putà cùm oppugnatur arx, aut ciuitas iustè, in qua tamen constat multos esse innocẽtes, nec possunt machinę solui & alia tela, vel ignis subijci ædificijs, quin etiam opprimantur innocẽtes, sicut nocentes. Probatur, Quia aliâs non posset geri bellũ contra ipsos nocentes, & frustraretur iustitia bellantium: Sicut econtrariò si oppidum oppugnatur

tur iniustè, & iustè defenditur, licet mittere machinas, & alia tela in obsessores, & in castra hostium, dato quòd inter illos sint aliqui pueri aut innoxij. Sed tamen est considerãdum, quod paulo antè dictũ est, quòd oportet cauere ne ex ipso bello sequantur maiora mala, quàm vitentur per ipsum bellum: si enim ad summam belli victoriã parum confert expugnare arcem, aut oppidum, vbi est præsidium hostium, & sunt multi innocentes, non videtur quòd liceat ad expugnandũ paucos nocentes, occidere multos innocentes, subijciendo ignem, vel machinas, vel alia ratione, qua indiferenter opprimantur innocentes cum nocẽtibus. Et tandem nunquam videtur licitum interficere innocentes, etiã per accidens, & præter intẽtionem, nisi quando bellũ iustum expediri & geri aliter non potest, iuxta illud Matth. 13, Sinite crescere zizania, ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul & triticum. Sed circa hæc potest dubitari, An* liceat interficere innocentes, â quibus 38
tamen in futurum imminet periculum, putà, pueri Saracenorum sunt innocentes: sed timendum meritò est, ne facti adulti, pugnent contra Christianos, & inferant bellum cum periculo. Et præterea etiam togati puberes apud hostes, qui non sunt milites, præsumuntur innocentes: sed isti postea sumẽt arma, & inferent periculum, an liceat tales interficere. Et videtur quòd sic, eadem ratio-

ne qua per accidens licet interficere alios innocẽtes. Item Deuteron. 20. præcipitur filijs Iſrael, vt cùm expugnauerint aliquam ciuitatem, interficiant omnes puberes, nõ eſt autem præſumendũ, quòd omnes eſſent nocentes. Reſpõdetur ad hoc, Licet poſſet fortaſſe defendi, quòd in tali caſu poſſint interfici, tamẽ credo, quòd nullo modo licet, quia non ſunt facienda mala, vt vitentur etiã alia mala maiora. & intolerabile eſt, quòd occidatur aliquis pro peccato futuro. Et præterea ſunt alia remedia ad cauẽdum in futurum ab illis, vt captiuitas, exilium, &c. vt ſtatim dicemus. Vnde ſequitur, quòd ſiue iam parta victoria, ſiue in actu bellum geratur, ſi conſtat de innocentia alicuius militis, & milites poſſunt eum liberare, tenẽtur. Ad argumentum in contrarium, reſpondeo, ꝙ illud factũ fuit ſpeciali mandato Dei, qui iratus, & indinatus cõtra populos illos, voluit perdere omnino. ſicut miſit ignem in Sodomam & Gomorrhã, qui deuoraret tam innocentes, quàm nocentes: ipſe autem eſt dominus omnium, nec dedit hanc licentiam ex lege communi. Et ad illud Deuterono. 20. poſſet eodem modo reſponderi: ſed quia illic data eſt lex belli cõmunis in omne tẽpus futurũ, potiùs videtur, ꝙ illud Dominus dixit, quia re vera omnes puberes reputantur in ciuitate inimica nocẽtes, & non poſſunt diſtingui innocẽtes à nocentibus: ideo omnes poſſunt interfici.

Secundum

Secūdum dubium est, An*liceat in bello iusto 39
spoliare innocētes; sitque prima propositio. Certum est ꝙ licet spoliare innocētes bonis & rebus, quibus hostes aduersum nos vsuri sunt, vt armis, nauibus, machinis. Patet, Quia aliter victoriā consequi non possemus. quę est finis belli, imo etiam licet accipere pecunias innocētum, & comburere, & corrumpere frumenta, occidere equos, si ita opus est, ad debilitandū hostium vires. Ex quo sequitur corollarium, ꝙ si bellum sit perpetuum, licet indiferenter expoliare omnes apud hostes tā nocentes quàm innocētes: quia ex opibus suorū hostes alunt bellū iniustum, & contra debilitātur vires eorū si ciues eorum spoliantur.

Secunda propositio, Si*bellum satis cōmodè 40
geri potest, non spoliando agricolas aut alios innocentes, videtur quòd non liceat eos spoliare. Hoc tenet Syluest. in verbo bellū. 1. §. 10. quia bellū fundatur in iniuria, ergo non licet iure belli vti in innocentes, si aliundè potest cōpensari iniuria. Imò addit Syluest. ꝙ etiā si fuerit iusta causa spoliandi innocentes, transacto bello, tenetur victor restituere illis quicquid superest. Sed hoc non puto esse necessarium: quia, vt infrà dicitur, si iure belli factum est, omnia cedunt in fauorem & ius, iustum bellum gerētium. vnde si licitè sunt capta puto quod non sunt obnoxia restitutioni. Dictū tamen Syluestri pium est, & non improbabile.

Spoliare autem peregrinos, & hospites, qui sunt apud hostes, nisi constet de culpa illorũ, nullo modo licet, quia illi non sunt de numero hostium.

41 Tertia propositio, Si *hostes nolunt restituere res iniuria ablatas, & nõ possit, qui læsus est, aliũde cõmodè recuperare, potest vndecunque satisfactionem capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus. Vt si latrones Galli fecerint prædas in agrum Hispanorum, & rex Francorum nolit cogere illos ad restitutionẽ, cùm possit, possunt Hispani authoritate principis sui spoliare mercatores Gallos, aut agricolas quantuncunq; innocentes: quia licèt fortè à principio respubli. aut princeps Gallorum non fuerit in culpa: iam est in culpa, quia negligit vindicare, vt ait August. quod improbè à suis factũ est, & princeps læsus potest ex omni membro & parte reipub. satisfactionem accipere. Vnde literę marcharum, aut represaliarum, quæ à principibus in huiusmodi casibus cõceduntur, non sunt per se iniustæ, quia per negligentiam, & iniuriam alterius principis, concedit læso suus princeps, vt possit recuperare bona sua etiam ab innocentibus. sunt autẽ periculosæ, & præbent occasionem rapinarum.

42 Tertium dubium, Dato quòd* nõ liceat interficere pueros & alios innocentes, an saltem liceat ducere illos in captiuitatem, & seruitutem. Sitq; pro illius declaratione vnica propositio, Eodem

modo licet ducere innocentes in captiuitatem, sicut licet spoliare illos, quia libertas & captiuitas inter bona fortunæ reponũtur: vnde quando bellum est talis conditionis, quòd licet spoliare indifferenter omnes hostes, & occupare omnia bona illorum, etiã licet ducere in captiuitatem omnes hostes siue nocentes, siue innocentes. & cùm bellum aduersus paganos sit huiusmodi, quia est perpetuum, & nunquam satisfacere possunt pro iniurijs, & damnis illatis: ideo non est dubitandum quin liceat & pueros, & fœminas Saracenorũ ducere in captiuitatem, & seruitutem. sed quia iure gentium inter Christianos videtur receptum, vt Christiani iure belli non fiant serui, in bello quidem inter Christianos non licet, sed si opus est ad finem belli captiuos ducere etiam innocentes, vt pueros & fœminas: non quidẽ in seruitutem, sed vt pro illorum redẽptione pecunias recipiamus licitum esset. Quod tamen extendendum non est vltrà, quàm belli necessitas postulet, & consuetudo legitimè belligerantium obtinuit.

Quartum dubium est, Vtrum* saltem obsides, 43
qui vel tempore induciarum, vel peracto bello ab hostibus recipiuntur, interfici possint, si hostes fidem fregerint, & conuentis non steterint. Respõdeo per vnicam conclusionẽ. Si obsides aliâs sint de numero nocentum, putà qui tulerunt contra eos arma, interfici iure possunt in eo casu. Si autẽ

sunt innocentes, ex suprà dictis constat, quòd interfici non possunt, vt cùm sint pueri, aut fœminæ, aut alij innocentes.

44 Quintum dubium, An* saltem in bello iusto liceat interficere omnes nocentes. Pro responsione notandum est, quòd vt ex suprà dictis patet, bellum geritur primò ad defendẽdum nos & nostra. Secundò, ad recuperandum res ablatas. Tertiò, ad vindicandum acceptam iniuriam. Quartò ad pacem & securitatem parandam. His præmis-
45 sis sit prima propositio, In* ipso actuali conflictu prælij, vel in oppugnatione, aut defensione ciuitatis licet indifferenter occidere omnes, qui contrà pugnant: & breuiter, quandiù res est in periculo. Hoc patet, Quia aliter rem bene gerere non possent bellantes, nisi tollendo omnes impedientes, & contrà pugnantes.

Sed totum dubiũ est, & dificultas, an parta iam victoria, & vbi periculum non est ab hostibus, an liceat interficere omnes qui cõtrà arma tulerunt. Et videtur apertè quòd sic. Quia vt suprà dictum est, inter præcepta militaria, quæ Dominus dedit Deutero. 20. vnum est, vt expugnata ciuitate hostium, interficerentur omnes habitatores. Verba illius loci sunt hæc, Si quando accesseris ad expũgnandã ciuitatẽ, offeres ei primùm pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est, saluabitur, & seruiet tibi sub tributo:

 sin

ſin autem fœdus inire noluerit, & cœperit cõtra te bellũ, oppugnabis eam. Cumq; tradiderit Dominus Deus tuus eam in manu tua, percuties omne quod in ea eſt generis maſculini in ore gladij, abſque mulieribus, & infantibus.

Secunda propoſitio, Parta* victoria, & rebus 46 iam extra periculũ poſitis, licet interficere nocẽtes. Probatur, Quia (vt iam dictũ eſt) nõ ſolùm ordinatur bellũ ad recuperãdas res, ſed etiã ad vindicãdũ iniuriã: ergo pro iniuria præterita licet interficere authores iniuriæ. Itẽ hoc licet in ꝓprios ciues malefactores: ergo etiã in extraneos. qa (vt ſuprà dictũ eſt) belli princeps iure belli authoritatẽ habet in hoſtes, ſicut legitimus iudex, & princeps. Itẽ, quia licet in præſentia nõ eſſet periculũ ab hoſtibus, tamẽ in futurum ſecuritas non haberetur.

Tertia propoſitio, Solùm* ad vindicandam in 47 iuriam non ſemper licet interficere omnes nocẽtes. Probatur, Quia etiam inter ciues non liceret, vbi etiam eſſet delictum totius ciuitatis, aut prouinciæ interficere omnes delinquentes, nec in cõmuni rebellione liceret occidere, & perdere totũ populum. Vnde pro ſimili facto Theodoſius ab Ambroſio ab eccleſia eſt prohibitus. hoc enim eſſet cõtra publicũ bonũ, quod tamen eſt finis belli & pacis. ergo etiã nõ licet occidere oẽs nocẽtes ex hoſtibus. Oportet ergo habere rationẽ iniuriȩ ab hoſtibꝰ acceptȩ, & dãni illati, & aliorũ delictorũ.

Ex

Et ex hac consideratione procedere ad vindictã, & animaduersionem omni attrocitate, & inhumanitate seclusa. In hoc enim proposito Cice. 2. Officio. ait, ꝙ animaduertendum est in noxios quantum æquitas & humanitas patiantur. & Salust. Maiores, inquit, nostri religiosissimi mortales nihil victis eripiebant, præter iniuriæ licẽtiã.
48 Quarta propositio. Aliquando* etiam licet & expedit interficere omnes nocentes. Probatur, Quia etiam bellum geritur ad parẽdum pacem, & securitatem: sed aliquando aliter obtineri securitas non potest, nisi tollẽdo omnes hostes: & hoc maximè videtur contra infideles, à quibus nunquam vllis conditionibus pax sperari potest. Et ideo vnicum remedium est, tollere omnes, qui cõtra arma ferre possunt, modo iam fuerint in culpa. Et ita intelligendũ est illud præceptum Deutero. 20. Aliâs autem in bello contra Christianos nod puto ꝙ hoc sit licitum. Cùm enim necesse sit vt veniant scandala (vt habetur Matth. 18. & bella inter principes, si semper victor interficeret aduersarios omnes, essent in perniciem generis humani, & Christianæ religionis, & orbis citò in solitudinem redigeretur: nec bella pro bono publico, sed in publicam calamitatem perditè gererentur. Oportet ergò vt pro mensura delicti sit plagarũ modus; nec vltrà progrediatur vindicta, in quo etiam habendã est ratio & cõsideratio, quòd
vt

(vt supra dictum est) subditi non tenētur, nec debent examinare causas belli, sed possunt sequi principem suum in bellum, contenti authoritate principis, & publici consilij: vnde pro maiori parte, licet ex altera parte sit bellum iniustum, tamen milites qui veniunt ad bellum, & pugnant in bello, aut defendūt, vel oppugnāt ciuitates ex vtraque parte, sunt innocentes. & ideo cùm iam victi sunt, & non est periculum ab illis, credo quòd interfici non possunt, nō modo omnes, sed ne vnus quidem ex illis, si præsumitur, quòd bona fide in prælium venerunt.

Sextum dubiū, An * liceat interficere deditos 49
aut captiuos, supposito etiam quòd fuerūt nocentes. Respondetur, quòd per se loquendo, nihil obstat quomin⁹ capti in bello iusto, aut dediti, si fuerunt nocentes, interfici posśint per se loquendo, seruata æquitate: sed quia in bello multa iure gentium constituta sunt, videtur receptum consuetudine, & vsu belli, vt captiui parta victoria, & periculo transeunte (nisi forte sint profugę) non interficiatur, & seruandum est ius gentium eo modo, quo inter bonos viros seruari consuetum est. De deditis autem non lego, nec audio talem consuetudinem, imò in deditionibus arcium ciuitatum, solent qui se dediderunt, cauere sibi conditionibus, vt salua sint capita, & salui mittantur: scilicet veriti ne simpliciter, & nullis conditionibus dedantur,

dantur, interficiantur: & hoc aliquoties factũ legimus. Vnde non videtur iniquũ, vt si oppidũ nihil cauendo dedatur, mandato principis, aut iudicis, aliqui qui fuerunt nocẽtiores, occidantur.

50 Septimum dubium, Vtrum * omnia capta in bello iusto fiant capientium, & occupãtium. Prima propositio, Non est dubitãdum, quin omnia capta in bello iusto vsque ad sufficientem satisfactionem rerum ablatarum per iniuriam, & etiam impensarum, fiant occupãtium. Nec indiget probatione hæc propositio: quia ille est finis belli, sed seclusa consideratione & restitutionis & satisfactionis, & stando in iure belli distinguendum est: nam capta in bello aut sunt mobilia, vt pecuniȩ, vestes argentũ, aurum: aut immobilia, vt agri, oppida, arces, quo supposito sit.

51 Secunda propositio, Mobilia * quidem iure gẽtium omnia fiunt occcupantis, etiam si excedant compẽsationem dãnorum. hoc patet ex. l. si quid in bello. & l. hostes. ff de capti. &. c. ius gentium. 1. distinctio. & expresśius Instituti. de rer. diuis. §. item ea quæ ab hostibus. vbi dicitur, ꝙ iure gentium, quæ ab hostibus capiuntur, statim nostra fiũt, adeò vt etiam liberi homines in nostram seruitutem deducantur. Et Ambro. libro de patriar. dicit, cum Abraham occidit quatuor Reges, prędam quidem fuisse Abrahæ victoris, quanquam recusauit accipere, Genes. 14. & 24. q. 5. Et confirmatur

matur ex authoritate Domini, Deuterono. 20. vbi de ciuitate expugnāda dicit, Omnem prædā exercitui diuides, & comedes de spolijs hostium tuorum. Hanc sententiā tenet Adrianus in quæstione de restitutione, in particulari quęstione de bello. Et Syluest. in verbo, bellū, §. 2. & §. 9. vbi dicit ꝙ q iustè pugnauit, non tenetur restituere prędā. 23. q. 7. si de rebus. Ex quo infert, quòd capta in bello iusto, non compensantur cum debito principali: vt tenet etiam Archi. 23. q. 2. Dominus noster. ita tenet Bar. in. d. l. si quid in bello: & hoc intelligitur, etiam si hostis sit paratus alijs satisfacere de damno & iniurijs. Quod tamen limitat Syluest. & bene, quousque secundum æquitatem sit sufficienter satisfactum de damno & iniuria. Nō enim est intelligendum, quòd si Galli exciderint vnum pagum, aut ignobile oppidum Hispaniæ, quòd liceat Hispanis etiam (si posśint) prædari totam Galliam. sed pro modo, & qualitate iniuriæ arbitrio boni viri.

Sed ex hac determinatione sequitur dubium, An* liceat permittere militibus ciuitatem in prædam. Respondetur, & sit tertia propositio, Hoc de per se non est illicitum, si necessarium est ad bellum gerendum, vel deterrendos hostes, vel ad accendendum militum animos. Ita Syluest. verbo bellum. §. 10. Sicut etiā licet incendere ciuitatē ex rationabili causa. Sed tamen qa ex huiusmodi 52

permis-

permiſsionibus ſequuntur multa ſæua, & crudelia præter omnem humanitatem, quæ à barbaris militibus commituntur, innocẽtum cædes & cruciatus, virginum raptus, matronarum ſtupra, templorum ſpolia: ideo ſine dubio, ſine magna neceſſitate, & cauſa maximè ciuitatẽ Chriſtianam prędæ tradere periniquũ eſt. Sed ſi ita neceſsitas belli exigat, non eſt illicitum, etiam ſi credibile ſit, quòd milites aliqua huiuſmodi fœda, & illicita patrent, quæ tamen duces & interdicere & quàm poſſunt, prohibere tenentur.

53 Quarta propoſitio, His omnibus non obſtantibus, nõ *licet militibus ſine authoritate principis aut ducis prædas agere, aut incendia facere, quia ipſi non ſunt iudices, ſed executores, & aliter facientes tenentur ad reſtitutionem.

54 Sed de bonis & rebus immobilibus maior difficultas eſt, & ſit quinta propoſitio, Non * eſt dubium quin liceat occupare & tenere agrum, & arces, & oppida hoſtium, quantum neceſſarium eſt ad compenſationem damnorum illatorum: putà ſi hoſtes diruerunt arcem noſtram, incenderunt ciuitatem, ſyluas, aut vineas, aut oliueta: licebit occupare viciſsim agrum hoſtiũ, aut arcem, aut oppidum, & tenere. Si enim licet capere compenſationem ab hoſtibus pro rebus ablatis: certum eſt quòd iurè diuino, & naturali, non plus licet hanc recompenſationem accipere in rebus mobilibus, quàm

quàm in immobilibus.

Sexta propositio, Etiam* ad parandam securi- 55
tatem, & vitandum periculum ab hostibus, licet occupare, & tenere arcem aliquam, aut ciuitatem hostium necessariam ad defensionem nostrã aut tollendam hostibus occasionem, vnde possint nocere.

Septima propositio, Etiam* pro iniuria illata, 56
& nomine pœnæ, hoc est in vindictam, licet pro qualitate iniuriæ acceptæ mulctare hostes parte agri, aut etiam hac ratione occupare arcem, aut oppidum. sed hoc, vt diximus, debet fieri cũ moderamine, & non quãtum viribus & potentia armorum occupari & expugnari potest. Et si necessitas, & ratio belli postulat, vt maior pars agri hostium occupetur, & plures ciuitates capiantur oportet vt compositis rebus, & peracto bello restituantur, tantum retinendo, quãtum sit iustum pro compensatione damnorum, & impensarum & pro vindicta iniurię, seruata æquitate, & humanitate, quia pœna debet esse proportionata culpæ: & intollerabile esset, quòd si Galli agerẽt prædas in pecora Hispanorum, vel incenderent pagum vnũ, quòd liceret occupare totum regnum Francorũ. Quòd autem hoc titulo liceat occupare, aut partẽ agri aut aliquã ciuitatem hostiũ, patet ex illo Deut. 20. vbi datur licẽtia in bello occupandi ciuitatẽ, quę pacẽ recipere noluerit. Itẽ ma

lesactores intraneos licet punire hoc modo, scilicet priuãdo illos domo, aut agro, aut arce pro rei qualitate. ergo etiã extraneos. Itẽ superior iudex potest cõmodè mulctare authorẽ iniuriç, tollẽdo scilicet ab eo ciuitatẽ, aut arcẽ. ergo & princeps, qui læsus est, hoc poterit, quia iure belli factus est tanquam iudex. Item imperium Romanum hoc modo & titulo auctum & amplificatum est, occupãdo scilicet iure belli ciuitates & prouincias hostium à quibus iniuriam acceperant, & tamen imperium Romanorum tanquam iustum & legitimum defenditur ab Augusti. Hieronymo, Ambro. Thoma, & alijs sanctis doctoribus. Imò posset videri approbatũ à Domino in illo loco, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & à Paulo, qui Cæsarem appellauit, & ad Roma. 13. admonet potestatibus sublimioribus, & principibus subditos esse, & tributa pẽdere eis, qui eo tẽpore omnes habebant authoritatẽ ab imperio Romano.

57 Octauum dubium, Vtrum*liceat imponere victis hostibus tributa. Respondetur, quòd sine dubio licet, non solùm ad compensandum damna, sed etiam ratione pœnæ, & in vindictam. Hoc satis patet ex supradictis, & ex illo loco Deutero. 20. vbi dicit, quòd postquam ex iusta causa accesserint ad expugnandum ciuitatem, si receperit eos, & apperuerit portas, cunctus populus, qui in ea est, saluabitur, & seruiet illis sub tributo, &

hoc

hoc ius, & vſus belli obtinuit.

Nonum dubium, An* liceat deponere principes hoſtium, & nouos ponere & conſtituere, vel ſibi retinere principatum. Prima propoſitio, Hoc non paſsim, & ex quacunque cauſa belli iuſti licet facere: vt patet ex dictis. Nam pœna nõ debet excedere quãtitatẽ & rationẽ iniurię, imò pœnæ ſunt reſtringẽdæ, & fauores ampliãdi, quæ eſt nõ ſolum regula iuris humani, ſed etiam naturalis, & diuini: ergo dato ꝙ iniuria illata ab hoſtibus ſit ſufficiens cauſa belli, non ſemper erit ſufficiẽs ad exterminationẽ principatus hoſtis, & ad depoſitionem legitimorum, & naturalium principum. hoc enim eſſet prorſus ſæuum & inhumanum. 58

Secunda propoſitio, Non* eſt negãdum quin aliquando poſsint contingere ſufficientes & legitimæ cauſæ vel ad mutandos principes vel ad occupandum principatum: & hoc vel pro multitudine & atrocitate damnorum & iniuriarum, vel maxime quando aliter ſecuritas & pax ab hoſtibus obtineri non poteſt: & immineret grande periculũ reipu. ab illis, niſi hoc fieret. Hoc patet. Si enim licet occupare ciuitatem ex cauſa, vt dictũ eſt, ergo tollere principem ciuitatis. & eadem eſt ratio de prouincia, & principe prouinciæ, ſi cauſa maior contingat. Sed notandũ circa. 6. 7. 8. & 9. dubium, ꝙ aliquando, imò frequenter non ſolùm ſubditi, ſed etiam principes ipſi, qui re vera non 59

habent causam iustā, tamen bona fide gerunt bellum, ita inquam bona fide, quòd excusantur ab omni culpa, putà cùm facta diligēti examinatione, ex sententia doctorum, & bonorum virorum geritur bellū. Et cùm nemo debeat sine culpa puniri in tali casu, quamuis liceat victori recuperare res ablatas, & fortè impēsam belli: tamen sicut non licet parta victoria quāquam interficere, ita nec vltra iustā satisfactionē occupare, nec exigere in rebus temporalibus. quia omnia alia fieri nō possunt, nisi nomine poenæ; quæ in innocentes cadere non debet. Ex his omnibus possunt componi pauci canones, & regulæ belligerandi. Pri-
60 mus canon,* Supposito quòd princeps habet authoritatem gerēdi bellum, primùm omnium debet non quærere occasiones, & causas belli: sed si fieri potest, cum omnibus hominibus pacem habere, vt Paulus pręcepit ad Rom. 12. debet autem recogitare, quòd alij sunt proximi, quos tenemur diligere sicut nos ipsos, & quòd habemus omnes vnum cōmunem Dominum, ante cuius tribunal tenemur rationem reddere. Est enim vltimæ immanitatis, causas quærere, & gaudere, quòd sint, ad interficiendum, & perdendum homines quos Deus creauit, & pro quibus Christus mortuus est: sed coactum & inuitum venire oportet ad necessitatem belli. Secundus canon. Constato iam ex iustis causis bello oportet illud gerere nō ad per-

niciem gentis, contra quam bellandum est, sed ad consequutionem iuris sui, & defensionem patrię, & reipublicæ suæ, & vt ex illo bello pax aliquando, & securitas consequatur. Tertius canon, Parta victoria, & confecto bello, oportet moderatè, & cũ modestia Christiana, victoria vti, & oportet victorem existimare se iudicem sedere inter duas respub. alteram, quæ læsa est, alteram, quæ iniuriã fecit: vt non tanquam accusator, sed tanquam iudex sentẽtiam ferat, qua satisfieri quidem posiit reipublicæ læsæ. Sed quantum fieri poterit, cum minima calamitate, & malo reipublicæ nocentis. castigatis nocentibus, quantum licuerit: & maximè, quia plurimum inter Christianos tota culpa est penes principes. Nam subditi bona fide pro principibus pugnant: & est periniquũ, quod Poëta ait, Vt quicquid delirant Reges plectantur Achiui.

REVERENDI patris fratris Francisci à Victoria relectio. De Matrimonio.

SVMMA.

1 *Matrimonium quid sit.*
2 *Matrimonij quotuplex finis.*
3 *Ius conueniendi, an satis sit ad matrimonij essentiam.*
4 *Consensus inter virum & fœminam, an sit de ratione matrimonij.*
5 *Matrimonium quantum ad suam essentiam quid sit.*
6 *Matrimonij vinculum, quomodo ex lege naturali aut diuina non contrahatur, nisi coniugum ipsorum consensu, licet Deus sine dubio, nullo consensu viri & fœminæ interposito, constituere possit.*
7 *Matrimonium, nulla authoritate humana posset constitui, nisi consensu contrahentium.*
8 *Matrimonij consensus qualis sit.*
9 *Canon, siue regula vniuersalis obseruanda, si ex aliquo pacto, aut stipulatione non statim ab initio oriatur matrimonium.*
10 *Matrimonium si quis deceptus contrahat, an teneat.*
11 *Ecclesia sicut aliquas personas sua authoritate reddit illegitimas ad cõtrahẽdũ, an princeps hoc possit facere*
12 *Authoris sententia pro dubio, An princeps secularis possit ponere impedimentum matrimonio.*

Annibalem

ANNIBALEM pœnum illum summū ducem atq; optimum imperatorem rogatum aliquando vt hominem quendam seniculum sophistam de re militari disserentem audiret dixisse postquam audisset asserunt, se deliros senes vidisse multos, illo vero neminem magis ridiculū qui cum prælio nūquam interfuisset, castra nunquam vidisset, præcepta tamen militaria, pręsente Annibale dare sustineret. Et ille quidem suo iure hominis vanitatem ita irrisit, qui non præliorum modo bellica præcepta, sed Ducum omniū & Imperatorum gesta ac stratagemata facta, dictaq; omnia vel Marte ipso iudice facile vnus pegrauasset. At ego nescio an ineptius aliquāto homine illo facturus sim, qui hodie, professus celibatum, apud vos patres & viri religiosissimi de Matrimonio sim orationem habiturus, qui sitis omnes & vsu & spetie, & voto nō solum à nuptijs abhorrentes, & alieni: sed totius continentiæ, vel exempla clarissima, vel quātum in istam adolescentiam cadere potest rudimenta certissima, & indoles quāuis expectationem, vel spem superatura. Verum si me ab ista suggillatione non vendicat, vel quod Apostolus Paul. tam multa præcepta coniugibus dederit ipse quātum ego arbitrior matrimonij ignarus vel quod sanctis-

ctiſsimi viri & clariſsimi doctores volumina cõpoſuerint certe excuſabit me, quòd non mihi integrum fuit per amicos & neceſſarios argumentum, quod fueram meditatus, tractare, & mea profeſsione, & veſtra expectatione fortaſſe non indignum. Cùm enim ſuperioribus diebus delata eſſet in hanc vniuerſitatem cauſa de matrimonio illuſtriſsimorum principum, regumq; Anglorum, atque per aliquot dies in illo grauiſsimo doctorũ, atque magiſtrorum iactata ſenatu, & vẽtilata fuerit: contenderunt à me nonnulli mei inuicem ſtudioſi, vt de ea re prima mea relectione diſſererem: quibus, quia negare non licebat, cùm recepiſſem, neceſſarium mihi fuit, vt hoc alieno ęre hodierna die me exoluerem. Quanquam profectò tot ſe mihi moleſtam grauẽ cauſam agreſſo obiecerũt, vt non mediocriter timeam, ne priuſquâm ad illam penetrare poſsim, & tempore, & clepſidra, & veſtra, quam mihi ſoletis præſtare, beneuola audiẽtia deſtituar. Ergo vtcunque res caſura ſit, veſtrũ erit, & ſi quæ non expectabatis, audieritis, & quę expectabatis, adhuc deſideraueritis, meo nomine boni conſulere, & meis conatibus & ſtudijs (vt hactenus feciſtis) vel fauere, vel conniuere.

Locus igitur à me relegẽdus in præſentiarũ, & cõmentãdus habetur Matth. 19. & Mar. 10. & affertur à magiſtro ſentẽ. 4. libro. Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. In cuius loci explicatione

tres

tres erunt quæstiones & partes. In prima de constitutione matrimonij. In secũda de impedimentis, in tertia de dissolutione agendum est. Et quia secundum Ciceronem. 1. officiorum, omnis, quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci: ideo ante omnia quæritur* quid sit matrimoniũ, an (vt quidã putãt) matrimoniũ sit ius inter virũ, & fœminã, quo mutuò liceat vti ad liberorũ procreationẽ, aut (ut simplicius dicam) ad copulam carnalem. Et videtur ꝙ sic: quia omnis vsus fœminæ extra matrimoniũ est illicitus. ergo matrimonium est ius huius vsus. Præterea per matrimonium nihil aliud videtur fieri, quàm quòd vir, & mulier consequantur facultatem vtendi inuicem corporibus suis, ad vsus generationis: & sic facultas hæc nihil aliud videtur esse, quàm ius licitè vtendi: ergo. In contrarium est, quòd matrimonium exigit inseparabilitatem, vt ex themate huius disputationis patet, & Aposto. 1. ad Cor. 7. His, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, vxorẽ à viro non discedere: & si discesserit, manere innuptam, & vir vxorem non dimittat. Ad huius dubij explicationem præmitto fundamentũ ex Aristo. 2. Phy. quòd res naturales, necessitates suas ex fine habẽt: matrimonium autem ab Aristotele in libro Politico. inter naturalia computatur. Dicit enim ꝙ homo plus est animal coniugale, quàm

politicum:& tamen idem dicit hominē esse natura animal ciuile.habet ergo matrimonium suos fines propter quos est institutum.Deus autem,qui author, & institutor est matrimonij,illud non fru
2 stra,sed propter finem condidit.Est*autē duplex finis matrimonij secundum Aristotelem.Primus
3 & potisimus,procreatio, & educatio prolis, & in esse naturali & in esse rationali, hoc est, ad vitā & virtutem ciuilem: quia dans formam, dat consequentia ad formam,vt dicitur in libr. De genera. idest,ea,quę rei naturali conueniunt,inquantum talis est,vt ignis dat non solùm formam ignis,sed & calorē,& alias proprietates ignis: sic etiam ad patres spectat,non solùm dare substātiam, sed & quæ hominis sunt, vt homo est, scilicet vitam secūdum rationem,siue politicam. Est enim homo natura animal ciuile,sicut & ignis natura calidus & ideò ad parentes spectat nō solùm conferre necessaria ad vitam naturalem, sed etiam ad vitam ciuilem.Alter finis est,mutua obsequia,& officia inter virū & fœminam.Sicut enim homo est animal infirmū,& alterius opis egēs,ita est animal ciuile: & ideo quia non omnia munia ad vitā hominū degendā sunt cōpetētia, aut omnino viris, aut omnino fœminis,sed quędam spectāt ad viros,vt arare,ędificare & similia,quędā autē ad fœminas, vt nere,& cętera cōiunguntur mares & fœminæ.

Ieci fundamētum ad omnia penè, quæ in mea

rele-

relectione disputaturus sum. Nam secundum Aristotelem libro De anima, dubia omnia contingẽtia de re aliqua, ex diffinitione illi⁹ soluẽda sunt. Ea autem, quæ sunt propter finem, optimè diffiniuntur per finem, quare & dubia incidentia de matrimonio ex fine matrimonij explicãda sunt. Sic ergo dico, ꝙ *ad matrimonij essentiam nõ satis est ius conueniendi. Probatur, Nam si vagus concubitus esset licitus, nõ satis esset ad rationem matrimonij. Patet, Quia illo posito, frustraretur talis coniunctio vtroq; fine matrimonij. Probatur. Si enim etiam vagus concubitus esset licitus, scilicet liber congressus viri cuiuslibet cum qualibet fœmina, matrimonij finis haberi nullo modo posset. Nam certè præterquam quòd ex tali concubitu rara solet proles cõtingere, nõ posset proles cõmodè, aut procreari, aut educari, incerto scilicet patre, nõ solùm quoad ciuilem, sed & quantum ad naturalem vitam, cum fœmina sit infirmior, & improuidẽtior sine viro, quàm vt totam filiorum curã sustinere posſit: & certus pater esse non potest, si concubitus est promiscuus. & dato etiã, ꝙ vna esset vnius viri, tamen sine mutua obligatione impediretur adhuc vterque finis matrimonij. Nam neq; procreatio prolis esset certa ex libera coniunctione, neque educatio à parẽtibus, qui inuicem conuiuere non tenentur, & instructio moralis esse vix posset, cum oporteret filium 3

apud matrem educari propter naturales necessitates,& rursum à patre doceri,qui tunc cum matre non habitaret.Præterea mutua obsequia & beneficia constare non possent,cùm omnis beneficentia ex amore proficiscatur, qui esse nõ posset viri in fœminã,quæ alios viros pateretur,nec fœminæ in virum,qui cum alijs rem haberet.Atque ideò dico.quòd præter illud ius requiritur obligatio mutua certi viri ad certam fœminam, & perpetua ad procreationem liberorum.Probatur,Sine tali obligatione non constabit finis matrimonij: ea autem posita, constabit: ergo illa exigitur. Confirmatur ex Apost.ad Rom.7. Quæ sub viro est mulier viuente viro,alligata est legi. Et 1. Corin.7. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autẽ & vir potestatẽ sui corporis nõ habet,sed mulier.ergo requiritur obligatio.

4 Secundò dubitatur, & oritur dubium ex solutione primi dubij, An* de ratione matrimonij sit consensus inter virum & fœminam.Et videtur ꝙ sic,Quia de ratione matrimonij est obligatio,quę non potest prouenire, nisi ex pacto, & consensu inter virum,& fœminam. ergo exigitur cõsensus inter fœminam & virum.Et cõfirmatur,Nam ex sententia omnium iurisconsultorum, & theologorum, matrimonium non transigitur, aut conficitur nisi cõsensu contrahentium,vt etiam Magister ex Pandectis, & decretis allegat. ergo.

In

In contrarium est, quòd omne ius, quod alicui cõpetere potest ex pacto, potest conuenire decreto legis superioris: in omnibus enim alijs negotijs, idem effectus, & obligatio, quæ nascitur ex contractu & pacto, potest aliũde oriri, vt seruitus, quę ex pacto oriri potest, eadem iure belli & alijs caussis cõstituitur. Item translatio rerum, quæ pacto conficitur, eadem aut iure prę scriptionis, aut alio titulo fieri potest. nõ ergo videtur negandũ quin etiam obligatio maritalis, quæ contrahentium consensu, & pactione firmari solet, aliunde etiam posset proficisci. Pro solutione huius dubij dico, quòd de ratione matrimonij, absolutè loquendo, non est contractus, nec consensus inter virum & fœminã. Probatur primò ex illo principio apud theologos receptissimo, Quicquid Deus potest facere cum causa secunda, potest se solo facere. si ergo pacto, & consensu viri, & fœminæ constituitur matrimonium: ergo Deus se solo posset facere illam obligationem, non ex cõsensu, aut pacto aliquo viri & fœminæ. sed mutuò vtrunque obligando ad coniunctionem maritalem, eodem modo, sicut pacto & coniunctione coniuncti erant. Cõfirmatur, Quia Deus habet maius dominium super virum & fœminam, quàm ipsi in seipsos: si ergo ipsi habent tradendi sui corporis potestatẽ: ergo etiam Deus, & tale matrimonium esset eiusdem rationis cum matrimonio ex pactis & con-

sensu

sensu constituto: quia esset obligatio eiusdem rationis, & ad eosdem fines: atq; hoc negare, perinde esset ac si quis cõtenderet murẽ à sole generatum, non esse verũ murem eiusdem rationis cum mure genito à patre: quod olim à legitima philosophia explosum, est. Cõfirmatur, Dominus pręcepit Oseæ. 1. Sume tibi vxorẽ fornicariam, & fac tibi filios fornicationis. ex quo pręcepto si fuisset de certa fœmina, potuisset Oseas illam etiam inuitã in vxorẽ accipere, quia iam erat facta ipsius, quod graues doctores & egregij factum asserunt. atque hoc pacto non est necesse recurrere ad diuinam dispẽsationem in pręcepto de fornicatione: quia Deus fecit, eam propriam Oseæ vxorẽ esse, quod etiam videtur ex serie dictæ prophetiæ, vbi illam vxorem vocauit, cur ergo non potuit etiã mutuò alterũ in alterius tradere potestatem? Cõfirmatur vltimò, Inter primos parẽtes fuit verum matrimonium, de illis enim dictum est, Propter hanc relinquet homo patrẽ, & matrẽ, &c. & præcepit illis Dominus, Crescite, & multiplicamini. & Adam dixit, Mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi, & tamen Scriptura non meminit pacti inter ipsos. ergo authoritate diuina fuerant coniuncti, quod Dominus in Euangelio dicere videtur, Quod Deus coniunxit, homo non separet. Nec potest dici, quòd factum est per illa verba, Hoc nunc os ex ossibus meis, &

caro

caro de carne mea: quãobrẽ relinquet homo, &c. Nec vnquam mihi placuit expositio illorum, qui ita dicunt. Nam primùm illa fuerunt verba solius Adæ, qui matrimonium solus facere nõ poterat. Deinde illa verba videntur esse post factum matrimonium. Habeo ergo pro certo, nec puto cuiquam dubitandum quin authoritate diuina posset cõstitui matrimonium eiusdem rationis: sicut si consensu partium contraheretur, & forsan ita factum fuit. Palud. verò in. 4. distin. 16. q. 1. artic. 2. dicit, quòd fortasse illud matrimonium Deus fecit inter Adam & Euam ipso dormiente, & quòd euigilans cognouit factum in se; & prophetauit faciendum in alijs: verius tamen, inquit, est, quòd non fuit à Deo immediatè, sed sibi fuit inspiratũ, quòd consentiret, & ipso euigilante consenserũt mutuo, & sic secutum est vinculum. Sed ipse hoc dicit, nec tamen probat. Vide. S. Thom. dist. 27. q. 1. articu. 2. q. 1. ad. 2. & dist. 33. q. 1. articu. 2. ad. 5. & dist. 27. q. 1. arti. 1. q. 3. Itaque ex omnibus vltro, citróque iactatis, duo sunt, quæ pro compertis haberi possunt. Primum est, quòd * matrimonium 5
quãtum ad suam essentiam nihil aliud est, quàm vinculum, siue mutua & indiuidua, id est perpetua obligatio viri certi, ad certam fœminam, ad procreationem liberorum, siue ad vsus generationis: ita vt per procreationẽ intelligamus & filiorum, & familiæ institutionem. Secundum est, quòd

quòd hoc vinculum licet Deus quidem ſine dubio, nullo conſenſu viri, & fœminæ interpoſito conſtituere poſsit, ex lege tamen naturali,& diuina non contrahitur, niſi coniugum ipſorum conſenſu.

Sed contra prædicta arguitur. Nam in contractu ſponſalium eſt mutua obligatio ad vſum matrimonialem:& tamen non eſt matrimonium: ergo non tota ratio matrimonij conſiſtit in mutua obligatione, ſed exigitur aliquis alius cõtractus, vel conſenſus. Reſpondeo, Primum nego, quòd in contractu ſponſalium ſit mutua obligatio ſaltem immediata ad vſus matrimonij. Nõ enim poteſt eſſe obligatio ad rem illicitam. Sola autẽ obligatione ſponſalium ſtante, nõ eſt licitus vſus matrimonij, imò eſſet fornicatio, cum exigatur ad id conſenſus de præſenti. Eſt enim in ſpõſalijs ſola obligatio ad contrahendum matrimonium, in matrimonio autem eſt obligatio immediata ad vſus matrimonij,& eſt actualis traditio corporis, vnde naſcitur talis obligatio: & ita intelligẽdum eſt, quòd ratio matrimonij conſiſtit in mutua traditione corporis, & obligatione ad vſum corporis. ſed traditio intelligitur à quocũque fiat: nihil enim refert an fiat ab ipſis, qui traduntur, an à ſuperiori. Secundò dico, ꝙ per obligationem intelligo nõ ſolum ius, ſed verum dominiũ. non enim ita vxor debet viro corpus vel vſum corporis, ſicut

cut qui pecuniam ex aliqua ſtipulatione debet, quæ quidem debitoris, non creditoris eſt, quamuis debita ſit: ſed corpus vxoris nõ eſt vxoris, ſed viri, & contra: vt Paul. dicere videtur. Vnde etiã matrimoniũ non ſolùm eſt mutua obligatio, ſed tranſlatio corporis ad vſus generationis.

Verum ex hoc loco oritur latus diſputationis campus. Si enim ita eſt, vt de ratione matrimonij non ſit aut contractus aliquis, aut conſenſus coniugum, ſed ſatis eſt mutua obligatio ad vſus matrimoniales cum actuali traditione corporum & hoc ipſum Deus vniuerſorum dominus non ſolùm poteſt facere, non expectata cuiuſuis authoritate, ſed etiam aliquando fecit: an poteſtatem iſtam reliquerit reipub. vel eccleſiæ. Itaq; eccleſia, vel Imperator poſſet conſtituere matrimoniũ ſine cõſenſu, vt ſcilicet poſsit ex cauſa fœminam viro in vxorem dare, aut vtroque, aut certè altero inuito. Et videtur quòd ſic, quia in omnibus alijs negotijs omne ius, quod cõuenit alicui ex pacto vel conſenſu, poteſt conuenire ex ordinatione legis. Tam enim in repub. ſeculari, quàm in eccleſiaſtica inuenitur poteſtas transferendi ex legitimis cauſis dominium rei ab vno ad alterum dominum, priori domino inuito. Cur hanc poteſtatem in hac vna re coarctamus, & contrahimus, vt non poſsit eccleſia ex quacũque cauſa dare viro ius & poteſtatem in corpus fœminæ, aut è contrariò?

Poteſt ſiquidem princeps domum, agrum, equũ pecuniam vnius legitimi domini ob criminis, aut ſtipulationis, aut alicuius cõditionis cauſam trãſ ferre in nouũ dominum, priore etiam reclamãte: cur eccleſia hoc non poterit ex probabili & iuſta cauſa facere de corpore ſubditorum? Poſſet ergo eccleſia cõſtituere, vt poſt ſponſalia & copulam eſſet matrimonium, vtroq; contrahentiũ inuito, Confirmatur, Si hoc non poſſet eccleſia, eſſet pro pter vinculum inter coniuges: ſed maius vinculũ eſt redigere aliquem in ſeruitutem: & tamen hãc poteſtatem habet & ei nõ negamus, illam imò & parentes liberos in ſeruitutem dare, ius faſq; aliquando fuit, cur ergo hanc poteſtatem in matrimonio, ſcilicet hominis tradendi tam obſtinatè negamus? Præterea Ariſtoteles in Politicis dicit, quòd homo plus eſt reip. quàm ſui ipſius. ergo re ſpublica habet maius dominium ſuper ipſum, quàm ipſemet. ſed ipſe poteſt ſe obligare: ergo ſi indiget reſpublica perſona iſtius ad iſtos vſus, ſci licet matrimonij, videtur quòd poſsit vti illo etiã inuito, ſicut poſſet illum etiam exponere morti propter ſalutem totius communitatis.

Quòd ſi maximè obuiam eatur huic diſputationi per hoc, ꝙ non idem ius ſit ſuperioribus in res hominum aut in corpora aut in perſonas eorum, non tamen ſatis videtur res expediri. Neſcio enim vnde exploratũ habeatur, non reſidere hãc

poteſtatẽ

poteſtatem in ſuperioribus, cũ tamen eis vitæ & mortis poteſtatem nõ negemus: quod maius videtur, quàm poteſtas collocandi vxorẽ viro. Pręterea, eccleſia videtur hoc iam feciſſe, quia habetur in c. ſi cõditiones, de cõditionibus appoſitis, ꝙ ſiquis contrahat cũ conditione impoſsibili, vel turpi, habetur pro matrimonio, dummodo illa cõditio nõ ſit contra ſubſtantiã matrimonij, vt, contraho tecũ ſi me feceris Deum, vel, ſi Petrum occidas, tũc eſt verum matrimoniũ, & tamen eſt ſine conſenſu. ergo, &c. Nec ſufficit dicere, ꝙ illud matrimoniũ eſt præſumptũ, quia nulla videtur pręſumptio cõtra eum, qui appoſuit turpẽ vel impoſſibilẽ cõditionẽ. Item, & certè fortiùs, eccleſia poteſt facere aliquem monachũ profeſſum etiã inuitum: & tamen hoc eſt maius vinculum, cùm dirimat matrimoniũ. ergo etiã poterit eccleſia facere ex non marito maritũ. Maior probatur ex, 1. c. de regularibus, lib. 6. vbi decernitur, ꝙ ſiquis perſeuerauèrit in monaſterio ſcienter, & volũtariè, vltra annũ, habeatur pro profeſſo etiã ſine conſenſu: & eſt verus monachus, etiã ſi nollit: nec eſt profeſsio præſumpta, ſed vera, & eſt obligatus in foro interiori. Et certè oporteret oſtendere hanc exceptionẽ, vnde ſcilicet habeatur, ꝙ omnia alia quæ fieri poſſunt per cõtractum volũtariũ, poſſunt fieri authoritate ſuperioris, & hoc ſolùm nõ poteſt. Item ſi hoc negatur eccleſiæ eſſet propter nimiam

libertatem, quã Deus voluit esse in matrimonijs contrahendis. Sed contra, Ecclesia cogit per excõmunicationes, & alias pœnas eos qui contraxerunt sponsalia ad cõtrahendum matrimoniũ; quod adimit libertatem: imò posset princeps statuere pœnam mortis si quis nõ duceret spõsam. ergo postquã hoc modo potest adimere libertatem, quare negatur de matrimonio? Item si Christus potuit (vt certum est) hanc potestatem dare ecclesiæ, videtur quòd saltem in casu dederit, putà si tota ecclesia periclitaretur, nisi filius regis duceret filiam regis Turcarum, aliâs Christianam, & volentem, & ille. 1. filius regis nullo modo vellit; quare papa non poterit eum cogere? cogere inquam, hoc est, obligare tantùm, ac si omnino duxisset illam. Item in illo casu vel simili potest ecclesia præcipere vt ducat, & excommunicare nisi ducat. hoc autem omnino tollit libertatem, cùm nullo modo posit euadere damnationem nisi ducat. ergo non obstat libertas, quin posit ecclesia constituere verum matrimoniũ. Item quæ à Deo sunt, ordinata sunt, ad Rom. 13. & Genes. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, sed hoc expediret multùm reipub vt talis potestas esset in superioribus, cùm aliquando esset remediũ ad constituendam pacem, & ad tollendum bella perniciosa. Et confirmatur, Casu quo essent decẽ homines, & fœminæ, vt tempore. Noe, quare nõ

posset

posset cogi vir ad accipiendum vxorem? Nō ne poterat cogere Noë filios suos & filias? certe non videretur intolerabilis error, si quis vellet defendere q̄ post sponsalia posset ecclesia matrimonium constituere, & obligare aliquem, sequuta copula, altero etiam inuito.

¶Sed quia theologis non licet in suis disputationibus, sicut iurisconsultis aliquid insolēs, nouum & inauditum contra maiorum authoritatem asserere: ideò secutus communem opinionem teneo, quòd *matrimonium nulla authoritate humana 7
potest constitui, nisi consensu contrahentiū. Probatur, ex tali coniunctione frustraretur vtroque fine matrimoniū. ergo ecclesia non potest. Assumptū probatur. Primus enim finis matrimonij, scilicet procreatio prolis, & educatio certè esse non posset inter inuitos, & se non inuicem amantes, cùm commercium matrimoniale sit magnum signum amoris. Et propter hoc, Paul. ad Ephe. 5. & Colos. 3. commendat viris vt diligant vxores suas & Dominus in Genesi, Propter hanc. &c. quia scilicet non possunt matrimonialia officia impendi sine mutuo amore, & animorum concordia, quæ inter eos, qui inuiti iuncti essent, malè coalescere posset, coniugibus malè inter se conuenientibus, & de liberis diuersa sentientibus. Secundus etiam finis multo minus consequi posset. nam officia, & mutua obsequia nisi ex amore proficisci non pos

ſunt,qui cõtingere aut vix,aut nunquam poſſet, ſi matrimonia inter inuitos conſtituerentur.Cõfirmatur, Quia poteſtas humana omne vinculũ quod poteſt conſtituere,poteſt dirimere. Sed eccleſia non poteſt dirimere vinculum matrimonij:ergo nec conſtituere.Maior patet, Quia in omnibus alijs tranſlationibus rerum ſicut poteſt princeps rem transferre inuito domino,ita etiam poſt tranſlationem poteſt inuito ſecundo, priori domino reſtituere,non obſtante quacunque poſſeſsione,& vſu rei:ita ꝙ eandem poteſtatem habet ad reſcindendum contractum,ſicut ad conſtituendum: ſed non poteſt papa reſcindere cõtractum matrimonij, ſaltẽ partibus inuitis, vel poſt matrimonij vſum: iuxta illud, Quod Deus coniunxit,&c.ergo.Et certè nulla ratio eſt, vt ex aliqua cauſa eccleſia poſſet matrimoniũ conſtituere inuitis partibus, reſcindere autem etiam ipſis poſcentibus nullo caſu poſsit. Tertiò, Si eodem tempore Petrus per verba de præſenti contraheret cum Maria, & Papa traderet in matrimoniũ Mariam Iohanni: tunc vel nullum eſſet matrimonium, vel illa eſſet vxor duorum. Patet, Ibi ſunt duæ cauſæ ſufficientes ad conſtituendum matrimonium. ergo uel vtraque habet effectum: & ſic illa erit vxor duorum:vel ſe mutuò impediunt,& tunc nullum eſſet matrimonium: & nunquam ſciri poſſet,an aliquod eſſet verum matrimoniũ,

vel

vel non, quia dubitari posset an papa vellit eam tradere alteri. Et si dicas, quòd in eo casu authoritas superioris maior est, & per consequens illa esset vxor Iohannis: contrà, & est quartum argumentum, Si hoc papa potest, ergo & quilibet episcopus in sua dioecesi: nescio enim quid papa posset in tota ecclesia, quod non posit episcopus in suo episcopatu, nisi fortè in illis quæ de se spectãt ad vniuersalem ecclesiam, vt determinatio fidei: omnia enim alia quæ papa potest, videntur episcopi etiam posse in sua dioecesi, nisi quòd in aliquibus potestas eorum contracta est iure, vt in dispensationibus votorum, & impedimentorũ matrimonij. Quintò, Ecclesia nunquam vsa est hac potestate, nec in lege naturæ, nec in lege scripta, nec in lege euangelica, cùm tamen non sit dubitãdum quin aliquando expediret vti hac potestate ergo signum est non esse talem potestatem in ecclesia. Sextò, Ecclesia cogit aliquem ad contrahẽdum matrimonium, vt post sponsalia, nolentes autem non iungit tanquam coniuges: & tamen in omnibus alijs siquis nollet reddere debitum, cogitur ad reddendum debitum decretis & poenis. Ergo si ecclesia posset dare maritum puellæ ipsa inuita, deberet post sponsalia, etiam si nollet tradere eam in manus viri: quod tamen nũquam tentauit facere.

Ad argumenta in contrarium patet, quid dicẽ

dum sit. Dicimus enim quòd in omnibus alijs trã slationibus,& vinculis non impeditur finis propter quem inuentæ & institutæ sunt. In proposito autem (vt ostensum est) omnino tolleretur finis matrimonij. Secũdò dicimus, quòd in alijs trã slationibus si fortè post factum sequatur maius inconueniens, potest remedium adhiberi. Possunt enim reuocari in priorem aut meliorem statum, matrimonium autem semel ritè perfectum dirimi, aut reuocari non potest. & ideò non est tantũ periculum si fiant sine consensu eorum, ad quos spectant: & ideò etiam timor impedit matrimonium, & non alia. Tertiò etiam videtur potissima ratio, quia in omnibus alijs negotijs idem effectus sequitur si aliqua translatio fiat authoritate superioris, vel hominum voluntate, & pacto. in eosdẽ enim vsus est dominus rei, qui eam sibi vendicat authoritate legis, aut præscriptione, aut quouis alio legitimo titulo, ac si habuisset emptione, aut donatione domini & idem est de pecunia, & omnibus alijs: matrimonium autem in eos vsus deus & natura constituerunt, qui nisi à voluntariis exigi nullo modo possunt. Nunquam enim quisquã inuitus operam liberis dare poterit pro creandis, aut procreatos educare, & instituere. Quare omnino si maximè princeps, aut ecclesia posset viro vxorem, aut econtrariò mulieri maritum dare, omnino ea donatio inefficax esset, etiam in illos effe

ctus,aut vsus: quare prorsus vana esset huiusmodi potestas.secus autem est de Deo, qui nō solùm corpora,sed animas, & corda habet in potestate, & suo nutu mortales in quæcunq; officia voluerit,volentes aut nolentes trahere potest:& nō minorem potestatem habet ad iungendum inuicem corpora vinculis coniugalibus,quàm animas mutua beneuolētia,& amore. Quartò dicimus,quòd in tali necessitate, qua teneretur quis vxorem ducere,respu. posset quidem huiusmodi compellere sed si omnino nollet, non posset inuito vxorem uino nollet,non posset inuito vxorem dare: vnde non excusantur filiæ Lot ideò ꝙ etiam credentes fortasse nullos alios superesse in genere humano, ingressæ sunt ad patrem,non solum quia incestę, sed quia ad non suum virum accesserunt.

De secundo puncto primæ partis.

SED restat inquirere, * Qualis sit iste consensus matrimonij.Nec tamen est in animo omnia, quę de consensu matrimoniali à doctoribus disputantur,tractare(esset enim infinitum)sed solū vnicū locū delegi,de quo iurisconsulti,& Theologi ambigunt,& contendunt, & adhuc sub iudice lis est,An scilicet contractus per verba de præsenti, & cum consensu interposita conditione de futuro,adueniente illa conditione,matrimonium 8

te-

teneat, non reuocato priori consensu, vt, Accipio te in vxorem, si pater tuus consenserit: vel, si pater tuus obierit. & pono etiam, quòd contractus fiat cum intentione contrahendi matrimonium posita conditione. Et quidem illustres, & celeberrimi doctores pontificij iuris defendunt assertoriam partem, prorsus affirmantes firmari eo casu matrimonium adueniente conditione, nec opus esse nouo consensu, aut contractu. Panormita. c. de illis. de conditio. apposit. Hostiens. in summa, quod etiam sentiunt theologi non ignobiles, inter quos videtur esse Petrus Palud. author alioqui quantiuis pretij, in. 4. distinct. 29. quæst. 2. conclusione. 8. & contendunt argumentis hoc confirmare. Primùm in omnibus alijs contractibus conditionatis, adueniente conditione, manet contractus absolutus, nullo nouo consensu requisito. vt si contrahatur sic, Do tibi centum libras ferri, si nauis mea salua venerit: do domum, si nuptui dederis filiam: vendo agrum, si pater obierit: conditione posita tenet contractus. ergo etiam in matrimonio. Secundò si hoc negetur matrimonio quod conceditur alijs pactis, hoc esse non potest, nisi ratione libertatis singularis, quæ in matrimonijs præ alijs exigitur, sed hoc ipsum est contra libertatem scilicet non posse contrahere cùm quis voluerit, & pro tempore quo voluerit, & sicut voluerit. ergo siquis nunc vult contrahere pro-

crasti-

craſtino die, & non pro hodierno, omnino videtur contra libertatem, quòd impediatur. Præterea ille contractus non eſt ſponſalium: ergo eſt matrimonialis. Conſequentia eſt nota. Antecedens probatur, Quia ſi eſſet ſponſalium, vel pro tempore quo fit, vel pro tempore conditionis. Non primum, quia quod impedit matrimoniū, impedit ſponſalia, ſcilicet defectus conditionis: nec ſecundum, quia contractus ſub conditione, quando ponitur conditio, manet purus, id eſt, acſi eſſet ſine conditione: vt ſic, Contraho tecum, ſi habes facultatem patris tui: ſi conditio adeſt, tantùm valet, ſicut, Contraho tecum abſolutè ſine conditione. ergo pro tempore, quo ponitur conditio, iam contractus ille manet abſolutus, & per conſequens eſt matrimonium. Confirmatur, quòd non ſint ſponſalia pro nunc: quia ex illo contractu non naſcitur publicæ honeſtatis iuſtitia. vt habetur cap. vnico de ſponſalibus, libro ſexto, vbi dicit quòd in ſponſalibus conditionatis, non contrahitur publicæ honeſtatis iuſtitia, niſi purificatus fuerit contractus per conditionis euentum, & tamen ex ſponſalibus naſcitur publicæ honeſtatis iuſtitia. Item contractus nihil efficit niſi ex intentione contrahentium, ſed iſti intendunt efficere matrimonium, & non ſponſalia. ergo ſi non efficiunt matrimonium, nihil efficiunt: cuius contrarium

patet

patet, quia obligatur talis illo cõtractu posita cõditione, vt dicitur in c. supra citato & c. super eo. de conditio. opposi. Præterea, Si talis contractus fieret tempore, quo ponitur conditio, esset verum matrimonium. Sed idem videtur operari ille contractus præteritus, si interim non est reuocatus, sicut si nunc esset. ergo videtur quòd faciat matrimonium. Sexto arguitur in c: de illis. de conditionibus appositis, dicitur quòd si quis his verbis iurauerit fœminam se ducturum vxorem, si dederis pecuniam, si non dederit non est reus periurij, nisi consensus de præsenti interuenerit: aut copula carnalis fuerit subsequuta, ergo à contrario sensu si sit consensus, erit reus periurij. Sed in proposito vt supponimus, est consensus de præsenti: ergo erit matrimonium. Item, si cõtraho tecum pro crastina die, adueniente crastina die, videtur quòd sit matrimonium, non pro nũc, sed pro crastina die. Probatur, Sicut si dicat, Si crastina dies fuerit, vel si sol oriatur cras, duco te in vxorem, est matrimonium, ergo etiam cum alia conditione, si adueniat conditio, quæ suspendit contractum: videtur contractus purus, & per consequens matrimonium. Idem enim videtur pro crastina die, & pro tempore, quo dederis mihi centum aureos. Præterea, Si quis contraheret his verbis, Contraho tecum si consentias & contrahas mecum, ipsa respondente, Contraho. est verum matrimonium

& tamen illa conditio est etiam de futuro: ergo à simili si dicat, Contraho tecum si intra annum cõsenseris, posita conditione, erit verum matrimonium, Assumptum probatur. Nam in contractu matrimonij ita videtur cõtingere, quòd alter pri⁹ dicat Contraho tecum & adueniente consensu alterius, perficitur matrimonium: vnde semper videtur ꝙ efficacia consensus dependeat à futuro.
¶ In contrarium est communis sententia theologorum, ex quorum authoritate, & doctrina pono canonem vuiuersalem, Si* ex aliquo pacto, aut sti- 9
pulatione non statim ab initio oritur matrimonium, quicquid postea superuenerit, siue sit ætas, siue copula carnalis, siue dispensatio super impedimentum, siue conditio apposita contractui, nũquam erit matrimonium, nisi de integro omnia ponantur, quæ necessaria sunt, & de essentia matrimonii. Vnde dico, quòd ad legitimũ matrimonium, & verum, sicut sufficit, ita exigitur mutuus consensus expressus, & purus in præsenti, hoc est pro tempore, pro quo contrahunt, & pro tempore pro quo matrimonium conficitur: & sic in dubio oblato solùm sunt sponsalia, etiam adueniente conditione. Probatur primo, Matrimonium est sacramentum nouæ legis, quod non videtur dependere de futuro, & ratihabitatio non efficit sacramentum. ergo. Præterea (vt habetur in c. super eo. de conditionibus appositis) Tali superueniente

te conditione non est matrimonium, quia tunc si matrimonium iam esset ratum, & integrum, non esset cogendus ad contrahendum, sed ad cohabitandum, vel consummandum matrimonium, sed cogitur contrahere, ergo talis contractus non habetur pro matrimonio. Prætera, Matrimonium conficitur ex consensu. sed ille consensus nõ fuit sufficiens: ergo nec est sufficiens posita conditione. Probatur minor. Si talis ante aduentum conditionis reuocet consensum, iam non est matrimonium, vt etiam authores contrariæ sententiæ tenent. ergo nec nunc etiam si non dissentiant. Probatur ista consequentia, Quia dissensus non tollit, nec irritat virtutem contractus, ergo si contractus habeat vim conficiendi matrimoniũ, non obstante dissensu, efficit matrimonium. Quòd verò dissensus non irritet illum contractum, patet.

Quia non obstante quocunque dissensu, compelletur ad contrahendum, vt patet ex illo capite super eodem aliàs contractus conditionalis esset nullius roboris, si per solam voluntatem alterius contrahentium rescinderetur. Prætera, Si tentaret contrahere, cum alia ante aduentum conditionis teneret matrimonium. ergo etiam adueniente conditione non tenet matrimoniũ cũ prima. Probatur cõsequẽtia. Quia sine dubio si quis habet potestatẽ contrahẽdi, cum alia, habet potestatẽ non contrahendi cum ista.

¶Ad

¶Ad argumēta autem in contrarium dico ad primū, ꝙ certè ex natura contractus non habetur, ꝙ adueniente conditione, ſit tranſlatio rei, cùm primus cōtractus ſolū videatur promiſsiuus, ſed hoc diſponitur legibus, ꝙ qui promiſit, velit nolit ſtet promiſsis, quod (vt ſuprà dictū eſt) in matrimonio leges diſponere non poſſunt. Vel poteſt dici abſolutè, ꝙ in aliis negotiis tenet contractus adueniente conditione, nō autem in matrimonio ꝓpter ſummā illā libertatē, quā Deus voluit eſſe in matrimonio, vt ſcilicet quicunq; nondū habet vxorem, ſit in eius libertate, & poteſtate vel accipere, vel non accipere, quare cùm etiam ſecundum aduerſarios talis ante aduentum cōditionis non haberet vxorē, in eius poteſtate eſt ducere, aut nō ducere: & per hoc patet ſolutio ad ſecundum. Ad tertium. dico, ꝙ tale pactum eſt ſpōſaliū pro nūc, & pro tempore etiā cōditionis. Ad quartū dico, quòd quantuncunq; habeat intentionē nō ſponſaliorū, ſed matrimonij, tamē in fauorē matrimonii hoc valet, & intelligitur illa clauſula, Si non valet, vt ago valeat vt valere poteſt. Ad ſeptimū, aliis omiſsis, dico, quod ſi quis còtrahat in tempus incertum, non eſt matrimoniū, ſed ſpōſalia, niſi fortè ſit in tēpus neceſſariū, vt in craſtinum. Sed quid ſi ſupueniēte cōditione pſeuerat cōſenſus cōtrahētiū, an ſit matrimoniū? Et videtur ꝙ ſic, quia ſi à principio fuiſſet poſita conditio, fuiſſet matrimo

trimonium. ergo si nunc consensus vtriusque adest cum conditione, videtur quòd idem operetur. Et cõfirmatur, Quia (vt dictum est) consensus de præsenti sufficit ad substantiam matrimonij, ergo si nunc adest consensus, erit matrimonium verum. Sed his non obstantibus dico, quòd etiam si consensus, qui ab initio fuit in vtroque, perseueret, nõ est matrimonium. Et probatur, Ab initio nõ fuit matrimonium: ergo oportet quòd de integro ponantur omnia sufficientia. sed ille consensus, qui fuit à principio, non fuit sufficiens ad matrimonium, cùm non esset purus, sed verè cõditionatus. ergo nec nunc sufficit. Item consensus non sufficit nisi exprimatur: sed consensus ille non exprimitur per aduentum conditionis, ergo non efficit matrimonium. Item ille consensus (vt habetur in illo ca. super eo.) habetur non pro consensu de præsenti, sed de futuro: ergo non sufficit ad matrimonium. Pręterea, Per id quod non est in potestate alicuius, non videtur posse confici matrimoniũ sed conditio illa non est in potestate contrahentis: ergo non potest facere matrimonium.

¶ Respondetur modo ad argumenta in contrarium. Ad primum nego consequentiam. Ad secundum dico quòd si nunc sit consensus, & nunc ponitur conditio, re vera esset matrimonium, saltem si exprimatur consensus, sed si solùm manet consensus, quia approbo quidem primum pactũ, &

pla-

placet mihi,ſed nihil de nouo volo facere,non eſt matrimonium.Ex dictis patet quid dicendum ad caſus contingentes,cùm quis minor ætate contraxit per verba de præſenti, & cum conſenſu etiam de præſenti , & cum intentione contrahendi etiam matrimonium:an cùm peruenerit ad ætatem legitimam,& prius non reuocauerit cõſenſum,imò placet ei ſemper primus contractus, an teneat matrimonium.Item ſi quis contraxerit cũ conſanguinea,ea conditione,ſi papa diſpenſauerit,& diſpenſat,etiam ſi habeat acceptam & gratam diſpenſationem.Ad omnia hæc & ſimilia reſpondetur,nullum tale eſſe matrimonium.

¶Sed reſtat ſcrupulus non cõtennendus,Quid*ſi 10
deceptus quis contrahat,an teneat matrimoniũ, an ſi eo caſu vel ſimili credens iudicio,& ſententię iuriſconſultorum,crederet ſe verè contraxiſſe , & hoc errore ſeductus affectu maritali cõtraheret,& coueniret cum huiuſmodi muliere ſibi deſponſata,quàm aliâs non eſſet ducturus:an matrimoniũ eſſet validum . Diſputari certè in vtranque partẽ probabiliter poſſet.Nam primò videtur matrimonium tenere,non enim iura vel doctores alium errorem tradunt impedire matrimonium,quàm errorem perſonæ:ſed in caſu poſito non interuenit error perſonæ,ſed iuris.ergo ſibi imputetur ſi crediderit in hoc viris minus ſapientibus : quemadmodum ſi crediderit eſſe virginem , que paſſa eſt

virum,vel ditem,quæ pauper erat.E contrario tamen adduci poteſt,nam hic non videtur velle aliquid de integro,hoc eſt quicquam agere noui,ſed ratum habere,quod putat iam actum eſſe. ſi ergo revera matrimonium antè nullum fuerat,nec nũc quidem erit ſanè; quod tamen in alio loco prolixius dicendum reſeruo. Sed in pręſentia mihi potius placet, vt dicamus tale matrimoniũ nullum eſſe,non ſolùm propter argumẽtum iam factum, quòd tamen non infirmum eſt: ſed quia in vniuerſum error circa ea quæ ſunt de eſſentia contractus,vitiat contractum:talis autem videtur in caſu contigiſſe,cùm iſte credat ſe iam non eſſe ſui iuris,ſed actam rem agere,& verè eſſe matrimoniũ, atque ideo meritò reſcinditur contractus tanquã ex errore procedens.Facit ad hoc quod doctores notant in cap.1.pe.regul.libr. 6.quòd ſi aliquis ante annos pubertatis facit votum religionis, non obligatur etiam ſi maior factus, ratificauerit ex errore:quia ſcilicet credebat votum tenere. Puto ergo omnino,quòd non eſt matrimonium,quia ille habet errorem circa eſſentialia, & fundamẽta matrimonii,ſcilicet circa conſenſum, qui de ſubſtantia eſt matrimonij & nihil eſt tam contrarium cõſenſui,quàm error.l.ſi per errorem .ff. de iuriſdictione omnium iudicum.

Secun-

Secunda pars relectionis.

IN Secunda parte tractandum est de impedimẽtis matrimonii,& primum dubium est,An*sicut 11
ecclesia aliquas personas sua authoritate reddit illegitimas ad contrahendum, etiam princeps posset hoc facere. vtrum scilicet princeps secularis posit ponere impedimentum matrimonio,hoc est,an personæ legitimæ ad matrimoniũ possint lege ciuili illegitimæ reddi, ita vt si contrahant,factum non teneat.Et videtur quòd sic, sicut enim suprà dictum est:sicut in naturalibus,ita in moralibus & in ciuilibus, ratio rei sumenda est ex fine. Potestas autem regia vel ciuilis constituta est propter bonum reipub.quicunque ille sit,siuæ pacificus conuictus,siue etiam simpliciter omne bonũ quatenus humanum est: ergo quidquid vel necessarium est, vel conducit ad talem finem,omnino videtur cadere sub potestate regia, siue ciuili. sed bona pars communis,siue ciuilis boni constat ex matrimoniis. ergo potest princeps leges condere,vbi matrimonia quoquomodo obstantia, commodo republicæ, vitet, & irritet. Item videtur, quòd finis matrimonij ordinetur ad finem legislatoris, scilicet in bonum commune: ergo, &c.Secundò arguitur,Omnes rationes,que à doctoribus ponũtur,vt ecclesia aliquos gradus cõsanguinitatis vel affinitatis arceat à matrimonio,pro

cedunt in lumine naturali, & intra prudentiam politicam. ergo cum prudentia politica sit regula principum & gubernatorum rerumpublicarum (vt Aristo ponit in Ethicis) sequitur ꝙ hoc specta bit ad humanam & ciuilem potestatem. Antecedens patet, Nam altera ratio solet assignari periculi cognatorum in eadẽ domo habitantium ne scilicet si licentia matrimonii permitteretur inter se coniugio iungẽdi, daretur occasio incestus, & stupri. Altera est, vt amicitiæ propagentur, neque necessitudines intra vnos eosdemque lares & parietes coerceantur, sed vtraque res spectat certè ad ciuiles leges, quæ prohibere habent stupra, sicut & adulteria, & etiam in republica, amicitias inter ciues cõflare & ꝓpagare: ergo tota res non videtur excedere ciuilẽ potestatẽ. Tertio, Matrimoniũ vel est cõtractus ciuilis, vel fundatur in contractu ciuili: sed princeps habet potestatem super oẽs tales cõtractus. ergo potest leges facere de matrimonijs contrahendis. Et confirmatur, Quia multæ leges latæ sunt, vbi aliqua matrimonia prohibentur, vt patet. ff. de ritu nuptiarum. l. sororis. §. si quis. & l. semper. §. si. senatorium. & l. palàm. §. senatus. & l. quin etiam & . l. non est. & l. finali, dicitur quod quoddam est crimen incestus contra ius gentium quoddam solùm contra ius ciuile. & idem. l. si adulterium cum incestu. §. 1. ff. ad. l. iuliam de adulteriis. Nec valet dicere, quòd matrimonium est

sacra-

ſacramentum, & ideo eximitur à quacunq; poteſtate, non ſpirituali: primò, quia redibit difficultas de matrimonio antequam eſſet ſacramẽtum propriè, ſed ſolùm in officium. Secundò, quia nõ obſtat, quòd ſit ſacramentum, quin priuati homines leges & conditiones apponant matrimonio, ſine quibus non eſt ſacramentum, Et rurſus, Papa non habet poteſtatem ſuper matrimonium, niſi ſolum inquantum eſt contractus quidam. ergo per hoc quòd eſt ſacramentum, non excluditur à poteſtate ſeculari, ſicut ſi emptio eſſet ſacramentum. Nec rurſus valet dici, quòd matrimoniũ eſt contractus in foro conſcientiæ, & apud Deum, & quòd princeps non habet poteſtatem in foro cõſcientiæ, ſed ſolùm in foro contentioſo. Primò, quia etiam alij contractus ciuiles ſunt contractus in foro conſcientiæ, vt emptio, donatio, & alij ſimiles cõtractus. Et iterum falſum omnino & erroneum eſt dicere, quòd principes non habent poteſtatem in foro conſcientiæ, cùm poteſtas ciuilis ſit etjam à Deo æquè ac ſpiritualis, dicẽte Pau. ad Rom. 13. Omnis poteſtas à domino Deo eſt. & Qui poteſtati reſiſtit ordinationi, Dei reſiſtit. Ergo nec ex hac parte poteſtas ciuilis à matrimonio arcetur. Nec iterũ ſufficit dicere, ꝙ matrimonium eſt pactum naturale: hoc eſt, quòd eſt de lege naturali, alia verò pacta ſunt ciuilia, ideſt ex ordinatione legum ciuilium, & ideo non ſubijci-

tur legibus ciuilibus hoc,inquam,non sufficit:nã etiam alia pacta,vt donationes, promissiones, & reliquæ stipulationes tenent, & sunt vera pacta, exclusis legibus ciuilibus.Nec demum diluit quę stionem dicere, q ad leges ciuiles spectet solum præmiare bona & punire delicta, vt adulterium, furtum,homicidiũ, non autem aliquid,quod natura sua bonum est,aut licitum prohibere.exempli gratia, Consobrinam in vxorem ducere, non spectat ad legem ciuilem hoc prohibere, sed si natura hoc illicitum sit sororem ducere,spectaret ad legem hoc punire: non inquam hoc sufficienter satisfacit huic negotio: falsum enim est leges ciuiles non posse aliquid natura licitũ vitare.vt enim Aristo.docet,leges feruntur de his,quæ prius quã sanciantur,nihil interest,sic,an aliter fiant,postea verò refert,& sine dubio potest lex nõ solùm mala punire,sed etiam aliquid constituere in genere vitij aut virtutis: potest si quidem lex prohibere sumptus alioqui licitos, ludos aliâs innoxios, & multa huius generis, quæ in republica esse possunt, alioqui potestas ciuilis esset deficiens, & respublica non sibi sufficiens, si non posset leges cõdere suo statui conuenientes, & de rebus nulla alia lege constitutis.

In contrarium est, Quia idem non videtur spectare ad diuersos principatus,& legislatores.Esset enim turbatio, & confusio rerũ, si de eadem re diuersa

uersa insolidum constituerentur in ordine ad eosdem subditos, quod tamen in proposito cõtingeret, si princeps secularis, & pontifex potestatẽ haberent de matrimonio cõstituendo: posset enim aliquid contrariũ ab vno constitui legibus alterius, atq; adeò populus incertus teneri, cui maximè parendũ esset. Item aliqui gradus prohibẽtur lege ciuili, qui tamen nõ prohibẽtur lege canonica, inter quos matrimonia recipiuntur ab ecclesia ergo. Itẽ matrimoniũ est causa spiritualis: sed potestas ciuilis non agit causas spirituales. ergo, &c.

Ad hanc quæstionẽ respondeo primùm, quod non est dubium quin princeps secularis ex genere, & natura suæ potestatis vim habeat, & iurisdictionem super matrimonium, etiam ad prohibẽdum connubia inter cognatos, aut affines, & posset leges ferre, & impedimenta ponere similia, sicut ecclesia. Nec video cur Moyses legislator easdem leges propria authoritate contra matrimonium ferre non potuerit quas authoritate diuina tulit, & supponamus eius potestatem nullo modo fuisse spiritualem, sed fuisse principem populi Israel. Nec scio si lege naturali prohibitum non esset matrem habere vxorem, cur princeps huiusmodi legem ferre non posset, irritans omnino si quid secus factum fuisset. Imò puto ante legem Christi nullam fuisse potestatem, nec iurisdictionem spiritualem, qualis est in ecclesia: &

tamen nescio cur principes non possent leges facere de matrimonijs contrahendis, Confirmatur, In lege naturali videntur fuisse leges de matrimonijs, contrahendis, vt de suscitando semine fratri no: imò multa inconuenientia posita in Leuitico sunt de iure naturali, vbi nulla erat potestas spiritualis, Secundo dico, Hoc non obstante, ecclesia potest prohibere potestatē ciuilem ab hac iurisdictione: hoc est, princeps temporalis arceri potest, & impediri per potestatem spiritualem, putà per summum pontificem, ab hac iurisdictione. Probatur, Quia, vt in præsentiarum pro certo haberi volo, temporalis respublica est quodāmodo subiecta spirituali, & consequenter etiam potestas temporalis est subiecta potestati spirituali. Vt enim Aristo. ait, si finis vnius artis, aut facultatis inferior sit, & ordinatus in finem alterius facultatis, etiam ars subiecta erit arti, & artifex artifici: vt fabrilis & nautica subiecta est militari facultati, vt etiam faber Imperatori. Cùm ergo humana pax, & ciuilis honestas, & conuictus ordinetur in spiritualem felicitatem, & perfectum bonum hominis, inquantum homo est: consequens est, vt ciuilis facultas, & potestas certo modo sit dependens; & subiecta spirituali potestati. Ergo non solùm in pactis connubiorum, sed etiam in alijs pactis & ciuilibus conditionibus, non est dubium quin spectet ad spiritualem potestatē, moderari

derari facultatem,& poteſtatem ſecularem in his quæ cõiuncta ſunt cum rebus ſpiritualibus,& ter minos præſcribere,& limites, quatenus & quouſ que ciuilis poteſtas in huiuſmodi progredi poſſit.Nec tamen volo dicere,quòd temporalis pote ſtas ſit in omnibus, aut etiam ordinariè ſubiecta ſpirituali poteſtati. Imò nihilominus puto quã principes ſeculares eſſe vicarios Chriſti aut pontificum ſed habere iudiciariam poteſtatem à Deo æquè atq; ipſi ſummi pontifices habent,quam niſi in caſu ſpiritualis poteſtas impedire nõ poteſt. Verùm dico ex iuſtis cauſis poſſe eccleſiam pote ſtati temporali tollere cognitionem, aut iuriſdictionem aliquorũ, de quibus alioqui iure ſuo diſcernere & ſtatuere poſſet,quia ſcilicet ex natura ſua ſpectant ad poteſtatem ciuilem,putà quia nõ ſatis commodè, & conuenienter ad finem ſpiritualem per ſolam poteſtatem ciuilem adminiſtra ri poſſent. Exẽplum eſt in propoſito. Nam cùm pactum matrimonij pendeat ex iure diuino, & quid ad matrimoniũ exigatur, & inter quas perſonas tranſigi matrimoniũ poſsit,inter quas non poſsit, & pleraq; ad huiuſmodi contractum ſpectãtia,ſolo diuino iure terminari,& intelligi poſſent: non poſſent leges congruè de matrimonio fieri ab eo,qui ius diuinum non habet cognoſcere,cuiuſmodi eſt princeps ſecularis.Nec enim humana ſolùm eruditione ſatis cognoſci poſſunt

multa, quæ circa connubia occurrunt, inter quæ hoc est vnum, quæ personæ ad matrimonium legitimæ sint. Quare iustis de causis totum negotium de matrimonijs paciscendis, & iungēdis potestati spirituali seruatum est, etiam si matrimoniū non esset sacramentum. sicut etiā puto episcopum in sua diœcesi posse etiā matrimonio impedimēta ponere, & omnia quæ papa potest, nisi ea causa pontifici reseruata esset: sicut alia multa.

S. Thom. 4. distin. 25. q. 2. arti. 2. dicit, Matrimonium quātum ad vtilitatem, quæ matrimonium consequitur, sicut est amicitia, & mutuum obsequium, habet institutionem à lege ciuili. & distinctione. 34. q. 1. articu. 1. ad. 4. Personæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo quòd sunt contra legem, qua matrimonium constituitur. Matrimonium autem inquantum est officium naturæ necessarium, statuitur lege naturæ: inquantum est sacramentum, statuitur iure diuino: inquantum est officium communitatis, statuitur lege ciuili, & ideo ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona fieri illegitima ad matrimonium. Tamen distinct. 40 articu. 4. ad. 2. dicit, quòd matrimonium est tantùm sacràmētum, sed est etiam in officium: & ideo magis subiacet ordinationi ministrorum ecclesiæ, quàm baptismus, qui est sacramentum tantùm, quia sicut contractus, & officia humana determinantur legibus huma-

humanis, ita contractus & officia spiritualia legibus ecclesiasticis. Palud. 4. distin. 26. q. 3. artic. 3. cōclusione. 2. tenet, quòd quæcunq; ordinatio legis humanæ non habet effectum non solùm si est cōtra ius diuinum, & canonicum, imò etiam si non sit iure canonico approbata, quia causa matrimonij est spiritualis & ecclesiastica: laicis autem in rebus ecclesiasticis ordinandis non est tributa facultas aliqua, à quibus siquid in talibus constitutum fuerit, non est alicuius firmitatis, nisi ab ecclesia fuerit approbatum. extra. de constitutionibus. c. Ecclesiæ sanctæ Mariæ. Hæc Palud. & S. Thom. in. 4. d. 42. art. 2. ad. 4. expressè dicit, quòd prohibitio legis humanæ non sufficeret ad impedimentum matrimonij, nisi interuenerit authoritas ecclesiæ, quæ idem etiam interdicat.

AN GRADUS PROHIBITI, in Leuitico sint cōtra ius diuinū, & oēs de iure Canonico illegitimi.

SVMMA.

1 *Gradus omnes, qui Leuit. 18. & 20. prohibentur, an sint iure naturali prohibiti.*

2 *Personæ aliquæ ex hoc, quòd iure diuino prohibeantur contrahere, quòd non sufficienter probetur si contrahant, matrimonium esse irritum & nullum.*

3 *Per-*

3 *Personæ aliquæ ex hoc, quòd in Leuitico sint prohibitæ contrahere, quòd non sit argumentum illas tempore legis euangelicæ iure diuino esse prohibitas.*

4 *Personæ quæ sint prohibitæ à matrimonio iure diuino quòd terminari non possit nisi ratione naturali, hoc est ex morali philosophia, & propositionibus cognitis ex lumine naturali.*

5 *Gradus in Leuitico prohibiti, quòd non omnes iure naturali sint prohibiti, ostenditur.*

6 *Ducere vxorem fratris defuncti, quòd non sit prohibitum lege naturæ.*

7 *Ducere relictam fratris sine liberis defuncti, vt in causa regum anglorum contigit, quòd nunquam fuerit prohibitum iure diuino legis veteris.*

8 *Frater, quòd secluso iure humano, sine quacunque Papæ dispensatione posset accipere vxorem fratris siue cũ liberis, siue sine liberis defuncti.*

SECVNDA pars quæstionis est, An omnes gradus prohibiti in leuitico sint contra ius diuinum, & omnes iure diuino illegitimi. In qua parte descendẽdum est in causam, & argumẽtum principum Anglorum, cuius causæ hæc summa est, Catherina inclytissima fœmina, filia regũ Hispaniæ, nupsit primogenito Henrici Anglorũ regis, quo sine liberis defuncto, iterum nupsit Henrico nunc Anglorũ regi serenissimo,

mo, qui post multos annos cupiens eo matrimonio liberari, causatur illud coniugium esse prohibitum iure diuino, & naturali: atq; adeò nec summum pontificẽ potuisse dispensare, vt vxor mortui fratris sibi nuberet atq; matrimonium irritũ esse, & fuisse. Istius occasione quæritur, Vtrum *omnes gradus, qui Leuiti. 18. & 20. prohibentur, sint prohibiti iure naturali. Pro cuius solutione pono tale fundamẽtum. Ex hoc, quòd aliqui gradus sunt prohibiti iure diuino ad contrahendum non sufficienter probatur, quòd si tale matrimonium aliquis tentet facere, non teneat. Probatur manifestè, Quia non sufficit, vt matrimonium sit interdictum iure quocunq; ad hoc, vt non teneat patet, Quia iure diuino prohibita est stipulatio, & etiam collatio simoniaca, quæ tamen si fiant, dant verum ius super tale beneficium, quod spectat ad ius diuinum. Et beneficiorum multitudo, quantum puto, est prohibita iure diuino: qui autem plura beneficia habent, rerum dominiũ seu ius habent. Et de iure diuino prohibitum est post sponsalia ducere secundam: & tamen si fiat, matrimonium tenet. Ante omnia igitur præmitto, quòd multum interest, pactum aliquod aut factũ esse prohibitum iure, & esse irritum iure, aut nullum. Multa siquidẽ sunt iure tam humano quàm diuino prohibita, quæ tamen facta tenent: exempla sunt ita manifesta, vt reuocare in memoriam

non

non sit opus. Manifestum enim est prodigalitatē esse prohibitam iure diuino, & tamē donatio prodigalitatis tenet, & per illam verum ius acquiritur. Contractus simoniacus, siue etiam collatio simoniaca prohibita sunt iure diuino: tamen quatenus ad ius diuinum spectat, facta tenent, & ex tali collatione recipiens ecclesiasticū beneficiū, aut sacerdotium, verum titulum consequitur. Beneficiorum multitudo prohibita est iure diuino, & tamen qui possidet, verum titulum habet, percipitque iure fructus beneficiorum. Et vt propius ad argumentum, quod tractamus, accedamus, post sponsalia cum vna facta, matrimonium contrahere cum secunda prohibitum est lege diuina & naturali: tenet tamen matrimonium si contrahatur. Et in vniuersum vbicunque lege ecclesiastica est impedimentum impediens matrimonium contrahendum, non autem dirimens contractū: peccatur quidem contra legem matrimonialem, nihilominus matrimonium validum est, & ratum. Item post votum simplex, prohibitum est de iure diuino matrimonium, factum tamen tenet. Ex
2 quo infero, quòd * ex hoc, quòd aliquæ personæ iure diuino prohibentur contrahere, non sufficienter probatur, quòd si contrahatur, matrimonium sit nullum, & irritum. patet, quia (vt ostensum est) non sufficit pactum esse prohibitum, vt sit irritum & nullum. non ergo ad probandum, quòd

aliqđ matrimoniũ fit irritũ,ſatis eſt ꝓbare,ꝙ perſonæ ſint prohibitæ de iure diuino. Et cõfirmatur Nã ſub eiſdẽ verbis, quibus perſonæ cõiunctę cõ ſanguinitate, aut affinitate in lege prohibebãtur, etiam prohibebantur aliæ perſonæ, inter quas tamen matrimonium conſtare poterat: vt Exo. 34. prohibebatur filijs Iſraël accipere vxores de filiabus Chanaan,& Leui. 21. prohibentur ſacerdotes accipere vxorem, ſcortum, aut vile proſtibulum: & tamen non puto ſiquis contra mandatum Domini huiuſmodi vxorem duxiſſet, non futurũ verum matrimonium, cùm Deuterono. 21. licentia permittatur filijs Iſraël accipiendi in vxorẽ mulierem ex captiuis alienigenis ſub certis cæremonijs,& ſolennitate. S. Tho. autem. d. 39: dicit,ꝙ intelligitur de alijs gẽtibus, vel cùm volebat mulier talis cõuerti ad ritus Iudæorũ. Et de Salomone legitur. 3. Reg. 11. ꝙ habebat vxores Moabitidas, & Ammonitidas,& Cethęas de gẽtibus ſuper quib⁹ dixit Dñs Iſrael, Non ingredimini ad eas, nec de filijs illis ingrediẽtur ad veſtras:& tñ illæ erant verę vxores,ſic enim Scriptura appellat eas. Et Neemiæ vltimo legitur de filijs Iſrael,quòd ducebant vxores Azotidas, Ammonitidas,& Mohabitidas Item habetur. 1. Eſdræ. 10.& li. 3. c. 8.&. 9. Imò expreſsè dicitur. c. 8. ꝙ collocauerũt mulieres alienigenas ſibi in matrimoniũ. Vide tamẽ S. Tho. 4. d. 39. Vbi videtur dicere,ꝙ nõ fuit verũ matrimoniũ

nec

nec tamen videtur asseuerãdum omnes illas pro scortis,& concubinis habendas,& pro non legitimis vxoribus. Non ergo obstat præceptum Domini, quominus etiam ex vetitis mulieribus accipere vxorem quis posſit. Ex quibus omnino videtur, quòd ex hoc, quòd aliquæ personæ prohibentur à matrimonio in Leuitico,nõ firmiter probatur,ꝙ inter eas non posſit esse verum matrimonium,etiam durante lege.Et vt exẽplo rem apertiorem faciamus, si in Leuitico scriptum esset ne quæ votum continentiæ vouisset, virum acciperet:an si talis contra mandatum Domini nupsisset,non fuisset verum matrimoniũ?profectò non est dicẽdum,cùm re vera nunc sit iure diuino prohibitum, & tamen hactenus nemo negauit eiusmodi mulierem nubere posse. Nec ius diuinũ efficacius esse poterat in veteri testamẽto, quàm in lege euãgelica est.nõ ergo satis videtur esse, vt negemus inter aliquas personas matrimoniũ cõstitui posse,quòd iure diuino prohibitæ sunt,&c.

3 Secundò dico, ꝙ*ex hoc ꝙ in Leuitico aliquæ personæ sint prohibitæ contrahere,non est argumentum,quòd illæ personæ sint prohibitæ tempore legis euangelicæ iure diuino.ꝓbatur, Quia vetus testamentum est abrogatum.Multaq; sunt in veteri testamento præcepta diuina, quæ tempore Euangelij euacuata sunt.Qualia sunt præcepta omnia cæremonialia,item & iudicialia.quod

satis

ſatis cõſtat non ſolùm ex verbo Domini in cruce, Conſummatum eſt: ſed etiam ex ſententia & concilio Apoſtolorum Actuũ.15.vbi recitata hæreſi Phariſæorum dicentium, quòd oportebat circuncidi eos & ſeruare legem Moyſi, tandem ventum eſt in decretum illud, Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria. Et Paul. Rom. 7. Lex in homine dominatur quanto tempore viuit: itaq; vos fratres mortificati eſtis legi per Corpus Chriſti. Quod exponit per ſimilitudinem mulieris, quæ ſub viro eſt, quę mortuo viro ſoluta eſt à lege viri. Et ad Galat.4. hoc item aſtruit per ſimilitudinem pueri, qui eſt ſub pædagogo vſque ad definitum tempus à patre. Et rurſus expõñit per illud, Abraham duos habuit filios, vnum de ancilla, alterum de libera, & dictum eſt ei, Eiice ancillam, & filium eius: & ſubdit, Itaque non ſumus filii ancillæ, ſed liberæ: per ancillam videlicet intelligens vetus teſtamentum, per liberam nouum teſtamentum. & ad Hebræos.7. Reprobatio fit prioris mãdati propter infirmitatem eius & inutilitatem. Et in capitulo. 8. inducit illud Ierem.31. Ecce dies veniunt, dicit Dominus; & conſummabo ſuper domum Iſrael, & ſuper domum Iuda teſtamẽtum nouum, non ſecundum teſtamentum, quod feci patribus eorum. & ſubdit, Dicendo autem nouum, veterauit prius: quod autem antiquatur, & ſeneſcit,

prope interitum est. Ex hoc ergo, quod Leuit. 18. cauetur, vbi arcentur personæ certæ, nullum trahitur argumentum. Et si obijciatur, Quod præcepta moralia veteris testamenti non cessauerunt. cùm ergo Apostolus non faciat distinctionẽ inter præcepta, videtur ergo, ꝙ nec ista præcepta cessauerint. Ad hoc respondetur, quòd argumentum omnino concludit, quòd omnia, quæ potuerunt cessare, cessauerũt. Vnde præcepta moralia nullũ vigorem habent ex lege. Itaque ex eo loco non maius argumentum trahitur ad probandum non licere nunc matrimonium inter gradus illic prohibitos, quàm si quis velit probare ex eadem lege abstinendũ esse à carnib⁹ suillis, vel certis diebus à fermẽtato. Nec solũ nõ adducitur ex eo capite sufficiẽs argumẽtum, sed etiam hæreticum est assercre, ideo quenquam prohiberi in lege euangelica à matrimonio consanguineorum, quòd sit prohibitũ in Leuitico: cùm sit hæreticum dicere, quòd lex Mosayca currat simul cum Euangelica. vt in cap. maiores de baptismo, & eius effectu habetur. Et oppositum fuit error Cherinthi & Hebionis.

4 Tertiò dico, ꝙ dubiũ hoc, *quæ scilicet personæ prohibitæ sunt à matrimonio iure diuino, terminari nõ potest, nisi ratione naturali: hoc est, ex morali philosophia, & ꝓpositionibus cognitis ex lumine naturali. Probatur, Nihil cognoscitur, nisi vel

vel reuelatione, vel ratione naturali. Si ergo de hoc aut nihil, aut certè non adeò multum est de hac re in Scriptura traditum, ex quo trahi possit argumentum, (in nouo enim testamento tractata quæstio non inuenitur: in veteri autem non satis pro præsenti tempore sufficit ad expediendum quæstionem, quid super hac re cautum sit) restat vt referendum sit in iudicium naturalis rationis. Et confirmatur, Quia receptissimum est apud omnes theologos, & necessariũ est ita tenere, ex omnibus præceptis veteris legis sola moralia integra & firma restitisse in noua lege. Cũ autem eadem omnino sint moralia præcepta ex omniũ senten tia, quæ naturalia sunt vel iuris naturalis: eadẽ omnino quæstiõ est, an præceptũ Leuitici de gradib⁹ matrimonij, nũc teneat, ac si q̃ratur, an illud p̃ceptũ sit iuris naturalis. ꝙ aũt sit aliqđ de iure naturali, nisi naturali ratione cognosci nõ potest: quare omnino tota res humanis & naturalib⁹ rationib⁹ trãsigenda est. Et cõfirmatur, Quia lex euãgeli ca tũ multis iustissimis causis, tũ vel ob hãc causã lex libertatis à Christo & ab apostolis vocatur, ꝙ solo iure naturali, post euãgeliũ Christiani teneã tur ex oĩbus quæ in lege veteri erãt. Quare si iure naturali matrimoniũ aliqđ dãnatũ nõ sit, oĩno nihil est, ꝑpter ꝙ tale matrimoiũ illegitimum inter christianos sit. Puto enim nullũ esse p̃ter precepta iuris naturalis præceptum negatiuũ in Euãgelio.

Cum ergo præceptum impediens matrimonium sit negatiuum, non est in noua lege, lex autem vetus authoritatem nullã facit. rationi ergo naturali stare debemus. Nec eo tamen disputatio, aut examinatio erit infirmior: ipsa enim ratio naturalis, non est humanum inuentum, cùm naturale lumẽ ab ipso Deo naturæ conditore donatum sit. Illud enim est lumen vultus Domini, quod signatum est super nos (vt propheta dicit) atque adeò, etiã Pau. ad Roma. 1. quæ naturali ratione cognoscuntur, reuelationem diuinam vocat. Deus enim, inquit, illis reuelauit. Quare non multo incertior erit diffinitio si ex naturalibus procedat, quam si ex sacris literis argumentaremur.

5 His præmissis pono conclusionem, Non* omnes gradus in Leuitico prohibiti, sunt iure naturali prohibiti. Probatur, Nam, vt à principio admonebam, ratio, & necessitas in moralibus, & prorsus in omnibus agendis sumenda est ex fine, sed vterque finis matrimonii saluus prorsus & incolumis constabit, etiam si non omnes illæ personæ à matrimonio arceantur, & eliminentur: ergo quantum ex iure naturali pendet, non omnes illæ personæ sunt prohibitæ ad matrimonium inter se iungendum. Probatur minor exemplo. Prohibetur in lege, ne quis ducat amitam, aut materteram: certè non videtur quod officiat, aut obstet ad finẽ matrimonii, siue ad procreationẽ, aut

 edu

educationē prolis,siue ad maritalia officia,& obsequia. Et vt apertius intelligatur, secludamus totum, quod in Leuitico proditum est, postquam vt dictum est, ex illo loco non potest trahi argumentum contra nostram conclusionem: nec plus obligat illud præceptum, quàm si nunquam latū esset, & agamus sola ratione. certè nō inuenietur probabilis ratio, quæ amitam à connubio nepotis arceat. Et confirmatur, Nunquam aliquis philosophorum, qui tamen de connubijs multa scripserunt, putauit illicitum matrimonium inter huiusmodi necessitudines. non ergo videtur hoc esse prohibitum iure naturali: certè enim alicui venisset in mentem ius hoc, si naturale esset. Et confirmatur vlteriùs, Huiusmodi matrimonia vt ex historia cognoscere est, passim celebrantur inter gentes quæ legem non nouerunt, sine quacunq; reprehensione: & tamen, vt Apostolus ad Roma. dicit, Gentes, quæ legem non nouerunt, naturaliter quæ legis sunt faciunt: hoc est; quæ legi naturæ consentanea sunt. ergo omnino non videntur ea connubia lege naturali damnata. Secūdo principaliter arguitur. Nam aliquæ personæ æqualiter coniunctæ sicut illæ, quæ prohibentur in lege eadem lege contrahere permittuntur, & tamen stando in lege naturali, eadem ratio videtur de vtrisq;: ergo neque illæ, quæ prohibentur in lege, omnes sunt de iure naturali. Antecedens patet,

Prohibetur in lege, ne eadem mulier nubat duobus fratribus, & tamen non prohibetur ne idem vir ducat duas sorores. cùm tamen prorsus videatur eadem ratio de vtrisque, eadem enim est prorsus affinitas, & coniunctio: ergo si ducere duas sorores non est prohibitum lege naturæ, non videtur quare sit prohibitũ ecõtrario nubere duobus fratribus. Tertiò arguitur, Ante legem scriptam inueniuntur aliqua matrimonia, etiam inter sanctos confecta, quæ tamen in lege prohibentur, vt cognoscere licebit sacram scripturam euoluenti. ergo non omnia, quæ lege prohibentur, prohibẽtur lege naturæ. Consequentia probatur, quia ea quæ sunt naturali iure prohibita, nõ plus licebãt ante legem, quàm in lege & post legem ergo. &c.

Contra hanc conclusionẽ tamen arguitur primò, Aliquæ personæ prohibitæ in Leuitico sunt de lege naturæ prohibitæ, & nõ videtur maior ratio de aliquibus, quàm de alijs. ergo omnes sunt prohibitæ lege naturali. Assumptum patet, de patre & matre cum filijs suis, quod esse contra leges naturæ, vel ex eo manifestum est, quod nũquam fuit aliqua natio tam barbara aut immanis quæ non huiusmodi connubia horreret, imò etiã bruta, & ferę tales concubitus refugiunt, vt Aristo. li. 1. de animalibus ponit. Item de vxore patris: de qua Aposto. 1. Corin. 5. Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxorẽ patris aliquis

quis habeat, vnde videtur quòd sit contra legem naturæ matrimonium inter priuignum & nouercam. Et cõfirmatur, Si omnia cõnubia licita sunt vbi finis matrimonij saluus esse pòssit, sequitur, nulla prorsus esse illegitima. Potest enim esse educatio, & procreatio prolis, & mutua officia & obsequia inter quascunque personas, alioqui non steriles. ergo cùm omnia sint legitima matrimonia sic, nec sufficit quòd sint conuenientia ad fines matrimonij. Secundò, illud præceptum Leuitici non est cæremoniale, vt manifestum est: nec etiã videtur iudiciale, cùm iudicialia sint, quæ iustitiam componunt inter homines, ad quod illud præceptũ non videtur spectare. ergo videtur ꝙ sit præceptũ morale, & ex cõsequẽti de iure naturali. Tertiò arguitur sic, Illa quę prohibentur in illo præcepto, erant illicita apud gentes etiam ante legem. ergo sunt de iure naturali Consequentia est nota, cùm gentes alia lege nõ tenerentur. Antecedens probatur, Nam post illud præceptũ vbi prohibentur illæ personæ in eodem capit. subditur, Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt gentes vniuersæ, quas ego eijciam ante conspectum vestrũ, & quibus polluta est terra, cuius ego scelera visitabo, vt euomat habitatores suos. Ex quibus certè videtur, ꝙ illa eadem quæ in loco illo prohibentur, essent illicita, & scelerata inter Gentes, quæ certè non fuissent, nisi lege

naturali prohibita essent. Et confirmatur, Quia eisdem verbis prohibētur omnes necessitudines, quæ arcentur, & interdicuntur à matrimonio in illo capitulo. Semper enim dicitur reuelare turpitudinem, quod videtur quandam naturalem inhonestatem præ se ferre, & eodem nomine appellat scelera abominationes, & execrationes. ergo si aliqui gradus sunt contra ius naturale, & omnes itidem erunt.

Ad hæc argumenta respondetur. Ad primum quidem, concessa maiori, nego minorem: & dico sine dubio esse prohibitum iure naturali connubium inter filium & matrem. & inter filiam & patrem. Pro quo est considerandum, quod sicut virtutes sunt connexæ (vt Aristo. tradit) & omne verum vero cōsonans, ita & præcepta Dei inuicem consonant, nec vlla ex parte repugnant. alioqui sapientia diuina non omnia suauiter disponeret, si quod vno loco præciperet, alibi prohiberet. Nō enim solùm præcepta non sunt sibi contraria, sed ita se mutuò iuuant, vt difficile admodum sit alterum sine altero seruari est autem vnum præceptū iuris naturalis venerari parentes, & reuereri, ergo, &c. Item est præceptum, vt coniuges mutuò sibi inseruiāt, cùm ergo sit ille alter ex duobus matrimonij finibus, nullo modo matrimonium constare inter parentes & liberos potest. Quomodo enim mater filio saluá reuerētia & pietate filij ser

 uire

uire poterit? quo modo ex præceptis & nutu filij pendere? Aut quomodo filius sustinere poterit, vt matri imperet, & coniugalia obsequia exigat? Non ergo vllo pacto cõuenire potest, vt filius matrem vxorem habeat. Et confirmatur ex illo Pauli ad Ephes.5. Vnus quisq; vxorem suam sicut seipsum diligat: vxor autem timeat virum suum. Oportet ergo si mater nubat filio suo, vt filium timeat, quod exhorret naturalis lex. & in eodẽ, Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino: quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiæ: sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Oporteret itaq; matrem in omnibus subiectam esse filio cõtra legem naturæ. Quòd si contendat quis hac ratione bene obstari ne mater nubat filio, non autẽ impediri quin filia nubat patri: nec hoc quidem satis commodè fieri potest. Probatur. Nam esto, ꝙ vir caput sit mulieris, tamen mulier socia est, non serua. & notum est non posse inter officia, & munia coniugalia commodè seruari pietatem, & reuerentiam liberorum ad parentes. Vxor etiam certè ius habet exigendi debitum à viro, quod filiæ in patrem nõ satis conuenire potest. Itẽ Paul. 1. Cor. 7. Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex cõsensu ad tempus, vt vacetis orationi: nõ est autem consentaneum vt pater talem à filia consensum expectare debeat. Et in eodem loco. Paul. Qui cũ

vxore est, solicitus est quę sunt mundi, quomodo placeat vxori, & quæ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. Nihil autē minus cōuenire videtur, quàm vt pater solicitus sit quomodo placeat filiæ, aut mater quomodo filio placeat, cum ecōtrario filij soliciti esse debeant, quomodo placeant parentibus ergo. Et præterea, hoc videtur omnino tollere principalem finem matrimonij, scilicet procreationem & educationem liberorum: nam plurimum ita euenit, vt cum filius adultus sit, & aptus matrimonio, mater iam sit effœta, & anus, & minimè idonea viro, vt intelliget facilè quis si rationem ætatum habeat. Atq; adeò ex huiusmodi connubijs, aut nulla, aut certè rara proles possit procreari. & rursus mater senescat necesse est, filio adhuc eodemq; viro in iuuentutis flore constituto, quod præterquam quòd esset continentiæ grande offendiculum, cùm tamē matrimonium sit in remedium continentiæ, omninò impediretur magna ex parte liberorum procreatio, non habente scilicet huiusmodi marito ex qua filios susciperet: quod esset magnum reipub. detrimentum, & generis humani iactura. Et quanquam non ita videatur grande inconueniens, si filia patri nuberet: tamen si ratio ætatum habeatur, æquè videtur magna ex parte procreationem liberorum impediri ex talibus coniugijs, & incontinentię adolescentium fœminarum incen-

cendium grande parari. Quare prorsus pro indubitato haberi debet, eiusmodi connubia naturali lege esse omnino prohibita, illegitima, & incesta. Quod etiam satis significatur ex verbis ipsius primi parentis Genes. 2. Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, vbi significauit aliam debere esse vxorem, & aliũ virum, quàm patrem & matrem. Et quamuis non ita certum sit, aut notum, eadem videtur ratio de vxore patris, siue de nouerca & priuigno Cùm enim ex coniugio fiant duo in carne vna, eadem pietas, & reuerentia videtur deberi vxori patris, quæ ipsi patri, quare nec illam decet in vxorem accipere: & eadem ratione liberorum generatio impediretur, sicut ex matrimonio cum matre. Quare hoc etiam matrimonium videtur lege naturali prohibitum.

Descendendo ergo ad casum positum de matrimonio inter regem & reginam Anglorũ, quæritur vtrum accipere relictã fratris defũncti vxorem sit prohibitum iure naturę. Ad hoc sit prima cõclusio principalis, Ducere * vxorem fratris defũncti non est prohibitum lege naturæ. Pro cuius probatiõe præmitto, ꝙ aliqua se habẽt tripliciter ad ius naturale: quædã enim sunt de se inhonesta semp, quæ scilicet in nullo casu licitè fieri possũt, vt piuriũ & adulteriũ, sicut ecõtrario quędã semp & ꝑ se sunt honesta & rõni cõsona, vt Deũ colere paren- 6

parentes venerari,& similia. Hoc ius naturale dicitur necessarium, siue immutabile. Alia sunt de se quidem inhonesta, & prohibita iure naturali, sed quandoque propter graues causas possunt licitè fieri. Sicut ecōtrario sunt aliqua honesta quidem,& consona rationi,& principijs moralibus, seclusa etiam omni lege positiua, imò præcepta lege naturali: sed tamen non habent bonitatē immutabilem,vel necessariam, sed secundum diuersas temporis,loci, & personarum circunstantias, & conditiones varietatem recipiunt,vt seruare fidem,reddere debitum,non habere plures vxores & similia. Alia sunt, quæ non sunt quidem prohibita iure naturali,sed inter minora bona computantur,quale fortasse est matrimonium respectu cælibatus,de quibus Paul.1.Corint.6. Omnia mihi licent,sed non omnia expediunt: horum contraria naturali iure sunt approbata tanquam meliora quidem, sed non vt necessaria, absolutè loquendo. Fortasse cælibatus (sicut diximus) iure naturali præfertur matrimonio: non tamen alterum est in præcepto,alterum prohibitum. Rationes enim Pauli.1.Corint.7. quibus prefert cælibatum matrimonio,videntur procedere in iure naturali. Item paupertas melior est diuitijs, neutrū tamē sub præcepto. His suppositis dico,quòd ducere relictam fratris defuncti nō est de primo genere prohibitorum iure naturali. Probatur, Nulla ratione

ratione naturali, quę quidem necessaria videatur probari potest, illud esse tam inhonestum, vt in nullo casu liceat fieri. ergo, &c. Confirmatur manifestè, Quia illud aliquando (vt omnes fatētur) licuit. Hoc patet Deutero. 25. vbi præcipitur, vt frater accipiat vxorem fratris sui sine liberis defuncti. Si enim esset malum ex primo genere, vel non posset Deus dispensare, secundum saniorem sententiam, sicut nec in periurio, vel certè nō ita passim, & sine grandi necessitate: solùm ceremoniæ, & significationis gratia dispensasset. & omnino absurdum est, & parum pium dicere, ꝙ Deus legē condiderit contrariā legi naturali primæuæ.

Secundò dico, quòd inter ea quæ prohibentur Leuiti. 18. præter primum gradum, scilicet inter ascendentes & descendentes, fortasse omnia alia sunt prohibita iure naturali. secundo modo, hoc est absolutè, & non vrgente aliqua graui causa, & rationabili. Probatur, Quia ex tali matrimonio semper sequitur aliquid, quod licet non tollat finem matrimonij, tamē ex parte officij vel obstat fini, vel est contra reuerentiam naturalem debitā consanguineis, vt quòd nepos sit dominus & caput amitę aut matertcrę, cui debetur idem honor qui matri: & non videtur consentaneum rationi naturali, vt amita seruiat nepoti, & timeat nepotem: & simile posset dici de omnibus alijs gradibus prohibitis in lege. Sed ista incōmoditas, quæ

contin-

contingeret ex huiusmodi coniunctionibus, matrimonialibus, omnino non est tanta, quin possit compensari aliquo magno bono, quod ex tali cõiunctione consequitur, aut graui malo quod deuitetur, vt ad constituendum pacem in republica ad tollendas simultates inter illustres, ad supplendum insignem aliquam solitudinem, & raritatem hominum in orbe, aut prouincia. In hoc ergo genere reponi potest matrimonium viri cum vxore fratris defuncti. videtur enim quòd ex tali coniunctione irrogatur iniuria quædam priori viro. Semper enim æstimatum fuit vxorem ingratam esse priori viro, quæ secundò nupsit. Vnde etiam Dido apud Maronem.

Ille meos primum, qui me sibi iunxit, amores.
Abstulit, ille habeat secum, seruetq; sepulchro.
Et paulò prius.
Antè pudor quàm te violem, aut tua iura resoluam.

Quasi inhonestè, & turpiter se acturam diceret, si priori marito alterum superinduceret: turpius autem id videri potest, per hoc quod frater sit huius qualiscunque iniuriæ aut ingratitudinis author, aut particeps vxorem fratris accipiens. Quare videtur sua natura illaudabile, & reprehensibile, non tamen ita quin ex causa aliqua compensari possit hoc quod de se parum honestum videtur.

Tertiò dico, quòd fortasse hoc ipsum matrimonium

nium non in secundo genere, sed in tertio reponendum est: hoc est, non inter ea, quæ natura sua mala sunt, licet ex circunstantia bona esse possint, sed inter ea quæ minus bona sunt: hoc est, licet quidem solo iure naturali posito vxorem fratris accipere liceat, sed non expediat, hoc est, melius est abstinere ab huiusmodi matrimonijs, quemadmodum & quidam gradus ab ecclesia interdicti sunt à matrimonio, vt inter consobrinos vel in quarto gradu consanguinitatis, aut affinitatis. non enim apparet ratio malitiæ in tali cõiunctione, licet ostendatur magis expedire, vt talia matrimonia interdicantur.

Secunda conclusio principalis, Ducere * relictam fratris sine liberis defuncti, vt in causa regũ Anglorum contigit, nunquam fuit prohibitum iure diuino veteris legis. Probatur, Si fuisset prohibitum hoc, maximè fuisset in illo præcepto Leuit. 18. & 20. Non reuelabis turpitudinem vxoris fratris tui, sed hoc non probatur, quia aut intelligitur lex illa viuente fratre, qualiter intelligitur illud Iohan. Baptistæ, ad Herodẽ, Non licet tibi habere vxorem fratris tui, & hoc nõ obstat cõclusioni: aut intelligitur de fratre defuncto cum liberis, & nec hoc obstat: aut de fratre mortuo sine liberis, & hoc modo probatur, quòd nõ possit intelligi. Nam Deuteron. 25. lata est lex, vt si frater sine prole decesserit, relictam fratris frater superstes 7

accipiat

accipiat. ergo lex illa Leuitica intelligi nõ potest de fratre sine liberis defuncto. Nam audiendum non est, aut quòd in lege essent duo cõtraria pręcepta, aut quòd id quod est in Deuteronomio, sit dispensatio eius legis, quæ est in Leuitico. Non enim est satis intelligibile, vt eodem tempore aliquid prohibeatur, & dispensetur in eo generaliter. nam dispensatio nihil aliud est, quàm relaxatio legis: ac per cõsequens singulariter licebat fratri ducere vxorem fratris sine liberis defuncti. Nõ ergo erat lex, talia matrimonia interdicens: nihil enim plus efficiunt illæ leges latæ in Leuitico & Deute. quàm si in eodem cõtextu sanciretur primum, nequis vxorem fratris cum liberis defuncti duceret & secundò, vt vxorem fratris sine liberis defuncti superstes frater ducere teneretur, aut certè posit. Istis enim duobus capitibus cauetur omnino totum, atque idem quod in Letiuico, aut Deuteronomio cautum est: atq; adeò mihi nõ est dubium, nec cuiquam sanè sacras literas tractanti & intelligenti, nunquam lege diuina prohibitum esse, ne frater vxorem fratris sine liberis defuncti vxorem accipiat.

8 Vltima conclusio contra bonam partem theologorum, Secluso* iure humano sine quacunque papæ dispensatione frater posset accipere vxorẽ fratris siue cum liberis, siue sine liberis defuncti. Probatur primum, Hoc cõnubium spectat ad ea

quæ

quæ sunt iuris naturalis tertio modo, id est, quæ sunt quidem meliora, sed contraria non prohibentur iuræ naturæ ergo, non est prohibitum. Patet. Nam dato quòd melius esset nõ ducere quàm ducere: nihilominus non esset illicitum ducere, & dato quòd esset de secundo genere iuris naturalis, nihilominus posset ducere. Probatur primum, si subesset causa rationabilis, vt declaratum est, quæ scilicet illud quod sua natura malũ est, licitum in eo casu faceret; Imo (in quo est maior difficultas) dico quòd etiam si nulla subesset causa rationabilis matrimonium esset validum. Probatur, quia vt in primo fundamẽto hui⁹ quæstionis diximus nõ est idẽ matrimoniũ aliquod, esse prohibitum, aut esse iure nullum, aut irritum. Vnde dato quod esset illicitum iure naturali; nõ sequitur, quòd si contrahatur, non teneat. Sicut etiam, quod idẽ videtur, si succesſiuè accipiat duas sorores, videtur equaliter prohibitum iure naturali, & tamen nõ est dubitandum, quin secluso iure humano matrimoniũ teneret; sicut beatus Ambrosius ad Paternum dicit esse illicitum iure naturali, vt patruus accipiat neptem in vxorem, & tamẽ dubitari non potest, quin secluso humano iure si contraheret, matrimonium teneret, cùm etiã in tẽpore veteris legis non esset prohibitum, nam Abraham habuit Saram secũdum August. & Hierony. neptem ex fratre. Et post legem scriptam O

thoniel frater Chaleb duxit Axam filiam Chaleb. Iosue.15.& Iudi.1.Non ergo est dubitādum, quin etiam nunc si quis duceret, teneret matrimoniū, vt dictum est, stando in iure naturæ.

Et ad hunc sensum intelligenda sunt sanctorū dicta, dicentium, quòd aliqui gradus sunt prohibiti iure naturali, qui tamen nūquam in lege prohibiti inueniuntur, vt inter consobrinos. Item etiam quandocunq; dicunt, quòd sit cōtra legē naturæ, accipere vxorem fratris, intelligendum inquam sine dubio est, quòd est quidem illicitum iure naturæ: non ita tamen, q̄ si fiat, non teneat factum sicut suprà dictum est, quòd qui post votū continentiæ acciperet vxorem, peccaret quidem contra legem naturæ: nullus tamen hactenus defendit, quin tale matrimoniū teneat. Oportebit ergo rationem reddere quare, cùm æquè, vel certè plus sit contra legem naturæ, vxorem post votum continentiæ accipere, quàm relictam fratris defuncti, quare inquā, si in primo casu matrimonium tenet, non in isto etiam teneat. Cōfirmatur apertè & manifestè ex c.finali. de diuortiis. Vbi cùm esset consultus Innocentius tertius, Quid de Liuoniensibus conuersis ad fidem faciendum esset, qui priùs secundum tenorem legis Moysi vxores fratrum sine liberis defunctorum duxerant. Respondet pontifex. concedens illis, vt in contractis matrimoniis perseuerent. Manifestum est au

tem

tem quòd si talia matrimonia essent irrita iure naturali, non posset pontifex illa concedere, aut approbare, maximè cùm lex Moysi, nō solùm apud Christianos, sed apud omnes mortales prorsus iā nullius sit virtutis, & efficaciæ, Quare si nobis iure naturali interdicerentur talia matrimonia, non releuaret ab hoc interdicto vel lex, vel dispensatio Moysi. Vnde a parte, sine dubio concluditur tale matrimonium non esse iure naturali prohibitum: vel si est, non ita tamen, vt si attentatur, factum dirimatur aut non teneat.

Ex quo sequitur corollarium quòd omnes infideles contrahentes in gradibus ab ecclesia prohibitis, si non cōstet esse iure naturali prohibitū, vere contrahunt, & est ratum matrimonium. Itaque si quis inter infideles duceret relictam fratris siue cum liberis, siue sine liberis defuncti, dubitandum non est, quin tale matrimonium esset validū nec conuersi ad fidem indigent papæ dispensatione, imò neque quacunque authoritate possent separari, scilicet cùm solo iure humano, quo infideles non tenentur, huiusmodi matrimonia sint interdicta.

PRIMA CONCLVSIO.

Quanquam de essentia, aut necessitate matrimonii non sit viri aut mulieris consensus ille tamen

men quacunq; intentione, & verbis, conditione interposita ad matrimonium nunquam sufficit, etiam conditione consensum comitante.

SECVNDA CONCLVSIO.

Non solùm lege diuina, & ecclesiastica, sed ciuili etiam matrimonio impedimenta poni possunt: nec tamen omnia in Leuitico contenta iure naturali aut diuino matrimonium dirimunt.

TERTIA CONCLVSIO.

Sicut ecclesia fortasse matrimonium ratum dirimere non potest, ita neque religionis professio semper dirimit etiam ante matrimonii consummatiomem.

Finis primi tomi.

REVERENDI patris fratris Francisci à Victoria, ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ in Salmanticensi Academia quondam Professoris primarij, Relectio.

DE AUGMENTO CHARITATIS, & diminutione.

SVMMA.

1 *Charitas, an augeatur per quemlibet charitatis actū. Et quomodo de hoc tres opiniones recitantur.*

2 *Actus intensior habitu, an augeat habitum secundū suam totam latitudinem, an solùm secundū excessum, quem habebat supra habitum.*

3 *Actus intensior, non auget habitum per totam suam latitudinem, sed solùm secundum excessum quem habet supra habitum.*

4 *Actus quilibet meritorius, auget gratiam secundum totam suam latitudinem, & non solùm secundum excessum supra habitum.*

5 *Charitas, non augetur per totam latitudinem actus, sed solùm secundum excessum actus supra habitum.*

6 *Charitas nunquam est æqualis gratiæ, saltem in adulto.*
7 *Gloria, respondet gratiæ, & non charitati.*
8 *Opiniones secunda & tertia de augmento charitatis in quo differant à prima.*
9 *Agentia plura nunquam producunt maius lumen, vel calorem in primo puncto sphæræ suæ, actiuitatis, quàm produceret vnum illorum, quod maximum est.*
10 *Lumen productum nunquam est maius, quàm sit lumen in maximo luminoso.*
11 *Per quemlibet actum charitatis quantumuis remissum, meretur quis, & habebit maiorem gloriam.*
12 *Per quemlibet actum charitatis quantumuis remissum, augetur gratia.*
13 *Si per actum remissum charitatis non augetur charitas statim, voluntarium videtur dicere, quòd augeatur in fine vitæ.*
14 *In augmento habitus, an habeatur respectus non ad intensiorem gradualem actus meritorij, sed ad quantitatem meriti.*
15 *Data opinione quòd non augeatur habitus per actum remissum, an plures actus remissi possint augere habitum, vel etiam vnus actus continuatus posit æquiualere in merito vni actui intenso. Et de triplici istius quæstionis opinione.*
16 *Meritum, nullo modo proportionatur intensioni.*
17 *Meritum, non solum non proportionatur intensioni, sed nec magna multitudo actuum remissorum æquiualet vni actui intenso, vel perfecto.*

An meritum

18 *An meritum duplicetur, si nõ sit magna continuatio & perseuerantia in actu.*
19 *Habitus sine dubio augetur, quandocunq; peruenitur ad meritum æquale cum actu intenso, siue per multiplicationem, siue per continuationem.*
20 *Charitas an diminuat dupliciter disputari põt. Vno modo an per peccatum veniale, alio modo an per mortale.*
21 *Charitas, vel gratia, an per peccatum veniale diminuatur.*
22 *Nullum peccatum veniale potest tollere gratiam.*

RELEGENDVS locus est Pauli Apostoli Philipens. 1. Oro vt charitas vestra magis ac magis abũdet, &c. Relectio nostra habebit duas partes. In prima agemus de augmento charitatis. In secunda, de diminutione eius. De augmento non omnes quæstiones tractare statuimus: neque enim liceret in tam breui tempore: sed vnam elegimus; quæ inter Doctores celebrior est, & magis ad Theologum spectat: & ea est, An * per quemlibet 1
actum charitatis augeatur charitas. Et quidem pro parte affirmatiua arguitur, q̃a quilibet talis actus est meritorius gloriæ, ergo & gratiæ, & per cõsequens charitatis. Assumptũ patet, quia actus quicũq; bonus relat⁹ in Deũ ex charitate est bon⁹

& meritorius, vt late tractat S. Tho. 1. 2. Consequẽtia probatur, quia gloria correspondet gratiæ & charitati: ergo si pro tali actu datur maior gloria, ergo maior gratia, & charitas.

Pro parte autẽ negatiua arguitur, quia in agentibus naturalibus agens remissum non agit effectum intensiorem: ergo neque actus charitatis remissus auget habitum charitatis intensum. Consequentia probatur, quia de spiritualibus & supernaturalibus debemus iudicare per proportionem ad naturalia, nisi oppositum cõstet testimonio scripturarum. Iuxta illud apostoli ad Roma. primo: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.

De quæstione hac est triplex opinio. Prima tenet alterum extremum, quòd, scilicet, quolibet actu charitatis quantũcunq; remisso augetur charitas & gratia. Ista est communis opinio recentiorum, eorũ scilicet qui nominales vocantur, vt est videre apud Gabrie. in primo distinct. 17. quæst. 4. & in 3. distinctio. 23. quæst. 1. & in eisdem locis apud alios Doctores.

Secunda opinio tenet duo: primum, quòd pro quolibet actu charitatis quantumuis remisso datur maior gloria: secundum, quod per actum remissum non augetur charitas, aut gratia. Ista opinio est Scoti in. 4. & Ricard. in. 2. dist. 16.

Tertia opinio tenet alterum extremum, quæ

dicit

dicit, quòd per nullum actum augetur charitas; nisi sit intensior ipso habitu charitatis, & per consequens, quòd pro tali actu non datur maior gloria. Ista opinio vel est, vel attribuitur S. Tho. 1. 2. quæst.52.art.3.&.2.2.quæst.24.art.6. & in primo. d.17.& videtur opinio Durandi.1. d. 17. q. 8.licet fortasse potius sit cum secunda opinione recitata Ex his opinionibus, primo volo examinare quod est commune tribus ipsis opinionibus. Commune autem est ipsis, quòd per actum intensiorẽ augetur habitus charitatis. Circa quod reuocatur in dubium, An actus* intensior habitu augeat habitum secũdùm suam totam latitudinem, an solùm secundum excessum, quem habebat supra habitũ 2
Verbi gratia, si habitus est vt quatuor, & actus intensior vt octo, an habitus ille augebitur per octo gradus, an solùm per quatuor. Et videtur quòd actus intensior augeat habitum secundum suam totam latitudinem; quia aliâs non seruaretur debita proportio præmiorum ad merita. Si enim Petrus habeat actum meritorium vt quatuor, & per consequens habitum charitatis & gratiæ vt quatuor, & postea habeat secundum actum meritorium vt octo, si actus non augeat habitum per totam latitudinem, sed solùm secundum excessum, sequitur quòd habitus charitatis & gratiæ in Petro erit solùm vt octo: & cùm gloria correspõdeat gratiæ, etiam erit vt octo, & tamen habebit meri-

tum vt duodecim, ergo gloria est minor meritis. Et iterum si Petrus & Paulus primo habeant meritum vt quatuor, & per consequens gratiam vt quatuor, & postea Paulus habeat secundum actũ meritorium vt octo: iam secundùm hanc opinionem gratia Pauli erit solùm vt octo, & Petri vt quatuor, ergo est proportio dupla: & similis proportio erit in gloria: & tamen meritum Pauli fuit triplum ad meritum Petri, ergo inter illos nõ seruaretur similis proportio inter præmia, quæ fuit inter merita. In cõtrarium autem arguitur: Quia in agentibus naturalibus agens intensium non auget effectum minorem secundum totam suam latitudinem, sed solum secundum excessum, ergo ita est in habitibus & in actibus. Antecedens declaratur, & probatur, quia si calefactiuum vt octo applicaretur calido vt quatuor, non faceret calidũ vt duodecim, sed solum vt octo ergo. Et quia solutio quæstionis principalis, bona ex parte pẽdet ex hoc dubio, volo id diligentius examinare,

3 & pono conclusionẽ talem. Actus* intensior non auget habitũ secũdùm totã suã latitudinẽ, sed solùm secũdũ excessum, quem habet supra habitũ. Ista conclusio probatur. Primo, de habitibus acquisitis, quia loquẽdo de habitibus, qui sunt in potentia naturali, puta intellectu, & appetitu sensitiuo, videtur sequi, q̃ habitus quicunq; intenditur, semper ad minus augeatur in duplo, q̃ prius erat.

erat. Quia cùm potẽtia naturalis agat semper ex toto conatu, videtur quòd semper actus elicitus ab habitu, sit intensior habitu, & per consequens si auget habitum secundum totam suam latitudinem, semper augebit plus quàm in duplo, imò videtur sequi, quòd per quemlibet actum sequentẽ augetur habitus plus quàm per omnes praecedentes. Patet gradatim discurrẽdo per actus. Si enim habitus prius sit vt quatuor, actus sequens ex toto conatu ad minus erit vt quinq;, & tũc habitus esset vt nouem, & sequens actus ad minus erit vt decem, & habitus vt nouẽdecim, & sequens actus vt viginti, & habitus vt trigintanouem, & sic consequenter. Hoc autẽ consequens non videtur profecto admittendũ, ergo nec ista opinio. Et confirmatur, quia omne agens potest agere cõformiter ad formam, per quam agit, vt calidum vt quatuor potest producere calorem vt quatuor: & lucidũ vt quatuor, lumen vt quatuor. Ergo potentia agens per habitum vt decem, ad minus potest producere actum vt decem: & sic potentia merè naturalis semper habebit actum ad minus aequalem habitui in intensione, & per consequens semper augetur ad minus in duplo. Secundo cõfirmatur: Quia profectò nihil aliud videtur esse habitus vt decem, quàm ꝙ possit producere actum vt decẽ: ergo habitus existens in potẽtia naturali, semper producit actũ ad minus aequè intensum. Secũdo

prin-

principaliter probatur idē de habitu infuso, quia similiter sequitur, quòd si quis agit ex toto conatu, semper augebitur habitus infusus plus quàm in duplo, imò per quemlibet actum sequentem plus quàm per omnes præcedentes. Patet eodem modo, sicut prius, quia si actus sequens habitum est ex toto conatu, videtur quòd sit intensior habitu, & per consequens si auget habitum secundū totam suam latitudinem, semper auget habitum plus quàm omnes præcedentes. Si enim omnes actus præcedentes fuerunt centum graduum, & habitus similiter, actus productus ex tali habitu, ex toto conatu erit intensior quàm centum graduum, & sic augebit habitum plus quàm omnes actus præcedentes. Ex quo iterum sequitur, quòd talis actus erit maioris meriti, quàm actus præcedentes, & quòd pro quolibet actu sequenti habebit quis maiorem gloriā, quàm pro omnibus præcedentibus. Quod omnino videtur absurdissimū. Neque enim est opinabile, quòd Ioannes Baptista, aut etiam beata Virgo per quemlibet actum, in vltimo vitæ suæ, plus mererētur, quàm per oēs præcedentes. Et certè hoc argumentum ita videtur vrgere, vt non appareat facilis solutio. Sed tamen potest responderi vno ex tribus modis. Primo, potest dici ad argumentum, quòd homines cōmuniter non agunt ex toto conatu, & per cōsequens actus non est intensior habitu, & sic ruit id

quod

quod inferebatur. Sed profectò solutio nulla ex parte satis facit, quia saltem aliquando viri perfecti videtur, quòd agãt ex toto conatu:& satis magnum inconueniens videtur, quòd hoc posѕit cõtingere, etsi non semper contingat:neq; enim rationabiliter esset concedendum, quòd Petrus, aut Paulus, aut etiam Adam post tot annos non mutato obiecto, neque alijs circunstantijs haberent vnam dilectionem dei, per quam plus mererentur, quàm per omnes actus totius vitæ. Et ideo secundo & apertius potest dici, quòd etiam si quis agat ex toto conatu, actus non perueniet ad totã latitudinem habitus, quando habitus est magnæ intensionis: vt pote siquis habeat charitatem vt centum, quantumcunque agat ex toto conatu, non habebit dilectionem vt centum, neq; fortè vt quinquagintá. Sed neq; hoc videtur satis facere, quia non videtur intelligibile, quare habitus dicatur vt cẽtum, nisi quia potest producere actũ vt centum, cùm habitus dicatur in ordine ad actũ neq; est luminosum vt decem, quod non posѕit producere lumen vt decem, & cùm quælibet alia forma posѕit producere effectum secundum totam suam intensionem in subiecto capaci, vt de calore, luce, & frigore patet. erit merè voluntariũ dicere, quòd hoc est singulare in habitius, vt non solum posѕint producere effectum æqualem sibi.

Item saltem quilibet talis actus, qui sequeretur

ex tali habitu intenſiſsimo,eſſet incredibilis intẽ-
ſionis.Cùm enim cæteris paribus, ex maiori habi
tu producatur intenſior actus, ſi quilibet actus au
get habitum ſecundum totam latitudinem, fiet
breui tempore habitus ita intẽſus, vt actus ſequẽs
nõ poſsit eſſe niſi intenſiſsimus.Et maximè, quia
quanto aliquis magis inclinatur ad aliquem actũ
tanto maiori conatu agit, & ſic cùm actus augeat
inclinationem regulariter,ſemper erit maior co-
natus in actu ſequenti, quàm in præcedentibus:
& ſic dato, quòd actus ſequens non adæquet om
nes præcedentes, ſaltem æquiualeret medietati,
aut tertiæ,aut quartæ parti omnium actuum præ
cedentium ipſum,quod non eſt paruum inconue
5 niens. Et ſi addas,quòd charitas augetur non ſo-
lùm per proprium actum, ſed per omnem actum
meritorium cuiuſlibet virtutis, & quælibet etiam
virtus inuicẽ per actus aliarum virtutum : ſi actus
auget habitum per totam ſuam intenſionem , vi-
des quò progrediatur intenſio cuiuſlibet habitus.
Imò videtur ſimilis calculatiò,qualis ſolet poni in
aceruatione illa vulgari de ludo latrunculario,aut
de granis frumenti. Si quis enim prima die anni
ſolueri vnum granum frumenti, & ſecunda die
duo,& tertia quatuor,& quarta octo,& ſic conſe-
quenter,profectò ante finem anni,tam in immen
ſum creſceret multitudo frumenti , vt totus ager
Campaniæ ferre tantũ frumenti vno anno nõ poſ

ſet, imò neque tota Hiſpania. Similis profectò ratio videtur ſequi in propoſito, ſi nuda potentia producat actum vt vnum, & habitus ſit vt vnum, ſequens videtur quòd ſit vt duo, & habitus vt tria ſecũdum hãc opinionem, & ſequens actus vt quatuor, & habitus vt ſeptem, & ſic ſemper qualibet die fiet duplo maior totus habitus, & paucis annis neque cogitari quidem poſsit tanta intenſio habitus. Item ad minus vitare non poſſemus ſecũdum hanc opinionem, quin ſaltem in eo, qui per longũ tẽpus perſeuerat in gratia, eſſent habitus infuſi intenſi, certè plus quàm oſtendat experientia. Neque enim experiuntur boni tantam in ſe intenſionem habituum, quanta eſſet in illis, ſi ad iſtum modum augerentur. Item ſi actus eſſent ita intenſi ratione habituum, ſequerentur maiores motus in appetitu ſenſitiuo, qui naturaliter ex actu voluntatis mouetur, quâm experientia monſtrat. Si enim pœnitentia infuſa eſſet ita intenſa, ſicut per hanc rationem oporteret eſſe, etiam de præteritis & præſentibus eſſet triſtitia interior intenſiſsima, & ſequeretur intenſiſsimus dolor in appetitu ſenſitiuo, quod tamen raro ſancti viri experiuntur. Sed ad hoc argumentum de experientia reſpondetur, & eſt tertia ſolutio, quòd non habemus experientiam de intẽſione habituum infuſorum, ſicut nec de ipſis habitibus infuſis. Sed nec hęc ſolutio ſufficit. Primo, quia ſaltem haberemus

experientiam de intensione ipsorum actuū procedētium ab habitibus infusis, & cum ex actibus virtutum infusarum (secundum opinionem omnium aliorum à S. Tho.) producantur, & augeantur habitus acquisiti, saltem experientia perciperemus istam admirabilem intēsionem habituum. Quibus omnibus si addas argumentum factum à principio de agente naturali, certè videbitur conclusio posita satis confirmata. Si enim calefactiuum vt octo, superueniens calido vt quatuor, nō auget nisi per quatuor gradus, nescio qs hoc priuilegium dedit actui vt octo, vt augeat habitum vt quatuor per octo gradus.

Sed restat modò soluere argumentum factum à principio contra conclusionem, quia videbitur quòd ex illa conclusione non seruetur proportio præmij ad meritum, nec meritorum inter se ad prēmia. Pro cuius solutione prēsuppono duo. Primum est, quòd gratia distinguitur à charitate Hoc suppositum in præsentia nō probo, quia mihi satis est respondere ad argumentum secūdum principia S. Tho. Et qui hoc suppositum negant, habent quærere aliam solutionem. Secūdū quod suppono, est, quòd gratia non oportet vt sit ęqualis charitati. Hoc ostendam necessario esse dicendum. Et videtur probari in Christo, in quo secundum opinionem communem fuit infinita gratia & tamen non fuit infinita charitas. Quod probatur,

tur,quia eadem ratione fuissent omnes aliæ virtutes infinitæ:& sic essent actus eius infiniti & infinita tristitia,& ex consequenti non posset naturaliter viuere: quia ex infinita tristitia in voluntate, seqtur naturaliter tãtus motus in appetitu sensitiuo,ꝙ non posset naturaliter cum illo viuere.

His suppositis ad argumentum respondeo per quatuor conclusiones. Prima,* quilibet actus me- 4
ritorius auget gratiam secundũ totam suam latitudinem, & non solum secundum excessum supra habitum. Patet hoc clarè, quia pro tali actu debetur gloria secundum totam latitudinẽ actus & gloria correspõdet gratiæ, vt in præsentia suppono:ergo augetur gratia secundum totam latitudinem actus,vt si est gratia vt quatuor,& actus meritorius vt octo, dico quòd gratia fiet duodecim graduum, Et confirmatur, quia iste est gratior vt octo,quàm prius erat,ergo gratia est aucta vt octo.Secunda. Charitas * non augetur per to- 5
tam latitudinem actus, sed solum secundum excessum actus supra habitum. Hoc est probatum omnibus argumentis suprà positis. Tertia,Charitas * nunquam est æqualis gratiæ saltem in adulto.Hoc patet ex dictis, quia actus auget gratiam secundum totam suam latitudinem, & charitatẽ solùm secundum excessum.ergo gratia est maior quàm charitas.Quarta,Gloria*respondet gratiæ 6
& non charitati.Patet; quia per gratiã sumus gra

ti & digni gloria: charitas autem data est ad diligendum, sicut fides ad credendũ ergo. Item patet hæc ex tribus, iam positis conclusionibus. Ex his patet solutio ad argumentum: respondente enim gloria gratiæ, seruatur proportio meritorum ad præmia, etiam si charitas non augeatur secũdum totam latitudinem, vt declaratum est. Neque ex isto augmento gratiæ sequuntur inconuenientia quæ suprà inferebamus: gratia enim non facit ad intensionem actus, sed solum charitas: & sic licet augeatur gratia in duplo, non sequitur ꝙ actus sequens sit duplo maior, quàm prior, quia charitas non fuit aucta in duplo. Et certè quicquid secundum alias opiniones sit dicendum, videtur necessarium sic respondere secundum opinionem S. Tho. & Durand. Scot. & Ricard. & omnium aliorum, qui tenent, quòd habitus non augetur nisi per actus intensiores. Si enim ita est, & actus auget habitum secundum totam suam latitudinem necessarium est concedere corollarium illatum, quòd habitus nunquam augetur quin augeatur plus quàm in duplo, quàm prius erat, vt patet intelligenti. Et sic in Adam, vel alio ex patribus antiquis, qui ferme ad mille annos vixerunt, in vltimis annis vitæ suæ nunquam potuerunt augeri habitus quin augerẽtur plus quàm esset tota intẽsio habitus præcedentis, quod est absurdissimum Sed quia hoc dubium est commune in omni opi-

nione, & argumentum videtur procedere contra omnes, ideo ad hoc argumentum de proportione meritorum ad præmium tenendo quòd gratia & charitas sunt idē, oportet respondere, quòd charitas per actum meritorium augetur in esse gratiæ secundum totam latitudinem actus, in esse autem charitatis solum secundum excessum. Et sic etiam seruabitur proportio meritorum ad præmium: & videtur quòd etiam secundum cōmunem opinionem oportet concedere quòd gratiam oportet esse maiorem in esse gratiæ, quàm in esse charitatis, vt patet in Christo, in quo gratia fuit infinita, charitas autem in esse charitatis finita, vt suprà probatum est, & hoc modo conclusio posita posset defendi in omni opinione.

Secundo oportet examinare id, in quo differunt secunda & tertia opinio à prima. Differunt * autem in hoc, quòd prima putat charita- 7
tem augeri etiam per actus remissiores. Secunda & tertia defendunt, quòd non augetur charitas, nisi per actus intensiores. Arguitur ergo pro secunda & tertia opinione contra primam. Primo argumento Durand. Quia non est dignus nouo beneficio & gratia qui abutitur, vel negligenter vtitur iam receptis beneficijs, sed qui habet charitatem intensam tepidè & remissè operans, negligenter se habet & abutitur charitate. ergo non est dignus vt augeatur. Et licet

hoc argumentum videatur prima facie leue,& in firmum,tamen si quis consideret quòd in hac materia non possunt fieri argumenta euidentia,multominus quàm in alijs materijs moralibus, nõ cõtemnet argumentum. Si enim licet arguere ab humanis ad diuina,profectò hoc est morale,& familiare in vita politica, vt qui in obsequendo & promerendo apud dominum vel principem sit negligentior,& remissior,non crescat in gratia, & amicitia apud dominum, sed bene agitur cum illo, si perseuerat in eadem gratia,in qua prius erat, etiã si aliâs non offendat. Si ergo inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta cõspiciuntur, nõ malè arguimus,& timendum est ne ita nobis contingat apud Deum remissè & negligenter operando. Secundo arguitur argumento S.Thom. Habitus acquisitus non augetur per actus remissiores ergo nec habitus infusus. Et quia hoc est vnum ex præcipuis argumentis, volo examinare quantum valeat. Et primò probatur cõsequentia, quia licet habitus infusus non augeatur effectiuè ab actibus,tamen verisimile est,quòd eo modo augetur à deo ac si augeretur effectiuè ab ipsis actibus, sicut habitus acquisitus,aliâs si non oportet seruare proportionem ad naturalia,quid possimus capere,aut dicere de rebus spiritualibus,vt pote nobis ignotis? Et confirmatur,quia si charitas augeretur effectiuè per actus meritorios,non aliter di-

cere-

ceremus augeri, nisi sicut habitus acquisiti augentur. Et confirmatur iterum, quia secundũ aduersarios per eosdem actus, per quos meritoriè augetur habitus infusus, augetur effectiuè habitus acquisitus: ergo videtur, quòd si per actus remissos non augetur habitus acquisitus, ergo nec etiam infusus. Antecedens autem, quia negatur non solum ab aduersarijs nostræ opinionis, sed etiam à Durando, qui est in eadem sententia nobiscũ, primo probatur, quia similes actus similes habitus efficiunt, vt ait Arist. secundo Ethic. ergo videtur ꝙ actus remissi non possunt facere habitum intensum, qui non est sibi similis, quãquam scio non in hoc proposito locutum in eo loco.

Item omne agens intendit assimilare sibi passum, ergo actus remissi non augent habitum intensiorem: quia hoc non est facere simile, sed dissimile. Item passum in principio est dissimile agenti, & in fine simile. secundo de anima. ergo actus remissus non auget habitum intensum, aliâs in fine actionis habitus non esset similis actui, sed dissimilis. Item calidum vt quatuor, non aget in calidum vt quinque: ergo nec actus vt quatuor, aget in habitum vt quinque: vel ostendatur hoc priuilegium in actibus, quòd non sit in aliis agentibus naturalibus. Item actus remissus nihil agit in continuatione, ergo nec in principio. Consequentia patet, quia non est maioris actiuitatis, nec est ma

ior resistentia. Antecedens probatur, quia agens naturale quod agit sine resistẽtia, nihil agit in cõtinuatione, sicut patet de sole respectu cœli: sed actus nullam habet resistentiam ad producendũ, vel ad augendum habitum, ergo nihil agit in continuatione. Et confirmatur, quia si actus augeret habitum in continuatione, malè vitaretur argumentum commune de infinita intẽsione. Si enim in quolibet instanti habitus augetur per certum gradum, sequitur infinita intensio in quantocũq; paruo tempore. Secundum autem communẽ opinionem, videtur facilè expediri hoc argumẽtum. Siue enim in continuatione, siue in productione actus quandocũq; veniat ad hoc vt actus sit ęqualis, vel minor habitu, cessat omnis actio, & sic si actus sit vt quinq;, & habitus vt quatuor, in primo instãti habitus fiet vt quinque, & neq; per reactionem neq; per continuationem fiet maior intensio, quia iam agens & passum sunt similia, & simile nõ agit in simile, neq; minus in maius. Item ex contraria opinione sequitur, quòd assensus cõclusionis erit intensior assensu præmissarũ. Consequens est contra Arist. lib. Poste. & contra totã dialecticam. Probatur consequentia. Sit enim ita quòd assensus præmissarum sit vt quinque, & conclusionis vt quatuor: & per consequens habitus scientificus etiam vt quatuor, volo quòd habens talem habitum eliciat frequenter assensum

conclu

conclusionis, non cogitando actualiter de præmissis, quia sine dubio est possibile, tunc secundũ opinionem contrariam augebitur habitus scientificus, & poterit fieri vt quinq; , & vt sex: & per cõsequens etiam assensus conclusionis erit vt sex, & sic intensior assensu præmissarum. Et cõfirmatur, quia sequitur, ꝙ talis assensus erit euidentior assensu præmissarũ, quia quilibet gradus est euidens: vnde si assensus conclusionis est intensus vt sex, ergo euidens vt sex. Confirmatur secũdo. Volo enim ꝙ post primam demõstrationem, in qua assensus conclusionis sit vt quatuor, adducantur nouæ demonstrationes æquales cum prima in euidentia & intensione, tunc per aduersarios augetur habitus scientificus: & sic iterũ assensus sciẽtificus poterit peruenire ad intensionem & euidẽtiam supra quemlibet assensum præmissarũ. Ista argumenta etsi non cõcludant & cõuincant, certè videntur esse apparentia & minus probabilem facere opinionẽ primam. Sed quia præcipuũ fundamentum huius opinionis est, quòd in naturalibus agens remissum non auget effectum intensiorem, vel quòd agens remissum superueniens agẽti intensiori non facit effectum intẽsiorem, quod non solum aduersæ opiniones, sed etiam Durandus, qui nobiscum sentit, negat: ideo arguitur contra hoc fundamentũ: & probo, quòd agens remissum augeat effectum intensiorẽ. Et arguitur argu

mento Durandi,& etiā Gabr. nam experientia docet quòd tres & quatuor lucernæ ſuperuenientes primę lucernæ intenſiori, vel ęquali intenſius illuminant quàm ſola prima, ergo agens remiſſum, vel æquale &c. Idē probatur de ignibus, maiorem enim calorem producunt multi ignes vel æquales, vel etiam minores, quàm ſolus vnus: ergo ruit fundamentum de agenti naturali. Ad ar-
10 gumentum dico primo, quòd * nunquam plura agentia producunt maius lumen, vel calorem in primo puncto (vt ita dicam) ſpheræ ſuæ actiuitatis, quàm produceret vnum illorum. Secundo di-
9 co, quòd * nunquam lumen productum eſt maius quàm ſit lumen in maximo luminoſo, vt ſi ſit vnum luminoſum vt octo, & multa alia vt octo, vel minora, nunquam lumen productum erit ſupra octo. Et probatur vtrunque dictum & fundamentum principale. Certum eſt enim, quòd ſi ſol diuideretur in duas medietates vt fierent duo luminoſa, nulla alia mutatione facta, non producerent intenſius lumen, quàm nunc producunt: ſed vna medietas produceret tam intenſum lumen ſicut ſol producit: ergo duæ medietates non producerent maius lumen, quàm vna medietas. Minor probatur, quia ſol eſt vniformis ſecundum lumen, & tam intenſum lumen eſt in medietate ſolis, ſicut in toto ſole. Ergo tam intenſum lumē producit medietas ſolis, ſicut totus ſol.

Et

Et idem est iudicium de igne & quolibet alio agẽte naturali. Si enim ignis sit vniformiter calidus, tantũ calorem intensiuè producit medietas ignis, sicut totus ignis, & duæ medietates separatæ non producerent plus quàm totum: ergo duæ medietates non producerent intensiorem calorem, quã vna medietas, & sic plura agentia naturalia æqualia non producunt intensiorem effectum, quàm vnum illorum: nec agentia æqualia se adiuuãt ad producendum intensiorem effectum. Et confirmatur, quia si sint decem luminosa vt quatuor, & ex illis fiat vnum, totum erit vt quatuor, & non plus. Sicut si ex multis albis vt quatuor, fiat vnum album, erit solum vt quatuor. Sed quodlibet luminosum vt quatuor, poterit producere lumen vt quatuor. ergo luminosum cõpositum ex illis non producit intensius lumen, quàm singula luminosa vt quatuor. Nam cum nõ agunt intensius luminosa separata, quàm in vnum composita, non intensius agunt decem luminosa vt quatuor, quàm vnum illorum. Et cõfirmatur, quia mirabile esset, quòd aggregatum ex omnibus luminosis non sit nisi vt quatuor, & producat lumen intensius quã quatuor, cum nullum agens agat supra suam intẽsionem. Item aliàs sequeretur, quòd daretur maius maximo. Si enim agens æquale vel minus iuuet ad augendam intensionem, ergo si maximè calidum aut luminosum sit vt decem, & apponatur

ei luminosum vt decem, vel vt quinque, lumen productum esset vt vndecim vel duodecim, & sic maius maximo. Ad argumentum de experientia dico primo, quòd magnitudo, seu multitudo materiæ etiam in eadem intensione facit ad extensionem actiuitatis, ita vt si calefactiuum pedale intēsionis vt quatuor potest calefacere per viginti passus calefactiuum decempedale eiusdem intensionis vt quatuor calefacit per plures passus. Secundò, ꝙ omne agens fortius agit in ꝓpinquum, quàm in remotum. Tertiò, quòd agēs agit vniformiter difformiter per spatium vel sphæram actiuitatis. Ita vt si agens sit vt octo illuminaret spaciū duorum passuum, ita vt in quinto passu esset lumen vt sexto & in decimo vt quarto, & in decimo quinto vt decimo secundo & sic consequenter ergo si addūtur alia quarto similia luminosa intensione & quantitate, iam erit spatium illuminatum quinque graduum, vt 100. passuum, &.20. passuum, vt prius erat lumen vt quatuor, erit plusquam.6. quia in.5. passuum erit lumen vt.4. Et idem erit, si luminosum vt 8. ad datur luminoso vt quatuor augibitur in sphæra actiuitatis, & per consequens intensio.

Deinde sequitur, ꝙ nunquàm erit maius lumen in quocunque puncto, quàm in maximo luminoso, quod si erat vt octo, nunquam in medio erit maius lumen quàm vt octo, quotcunque sint agen.

gentia. Et confirmatur hoc, quia vt crescit lumen, aut calor, si luminosum idem aut calidum fiat maius in quantitate, sic si multiplicentur luminosa, vt notum est. sed si luminosum pedale aut ignis pedalis intensionis vt octo fiat tripedalis manente eadem intensione, nullus dicet, quòd producat lumen aut calorem vltra octo ergo quotquot multiplicentur luminosa vt octo nunquam producunt lumen vltra octo: neque vnquam experientia aliter docuit multiplicatis agentibus augeri effectum, quam sicut dictum est. Imò ex hoc arguitur contra opinionem contrariam. Nam quotcunque multiplicentur agentia vt quatuor, siue simul, siue successiuè, nunquam producunt effectum supra quatuor: ergo quantumcunque multiplicentur actus vt quatuor, nunquam producent habitum supra quatuor. Et ita patet quid dicendum sit ad primum argumentum contra fundamentum cõclusionis.

Sed arguitur aliter secundo, contra fundamentum de habitu acquisito. & probo, quod quilibet actus quantumuis remissus, augeat habitum acquisitum, quia alias sequeretur, quod nunquam augeretur habitus, nisi augeretur conatus potentiæ. Patet, quia si secundus actus non est maior primo, nihil facit secundum opinionem: sed vt sit maior actus, videtur ꝙ sequitur maior

cona

conatus,ergo. Ad hoc dico,primo negando consequentiam,quia cum æquali conatu posito habitu producitur maior actus. & est communis opinio, sed Durandus hoc negat,quia tenet quod habitus non facit per se maiorem intensionem: sed non est probabllis eius sententia.

Tertio arguitur,Experiētia docet, quod ex frequentatione actuum semper augetur habitus,sed non videtur ꝙ semper actus sequentes sint intensiores præcedentibus,ergo hoc non requiritur ad augmentum habitus, Dico primo quod experientia docet oppositum nam si quis remissè & tepidè operatur, non inuenit se promptiorem,quòd tamen esset,si habitus augeretur. Secūdo dico,ꝙ regulariter vbi est maior inclinatio,est maior conatus,& quia habitus auget inclinationem,consequenter qui operatur ex habitu, operatur ex maiori conatu,& ideo actus sequētes sūt intensiores:Et sic videtur manere secundum argumentum principale in suo vigore.

Quartò principaliter arguitur pro nostra opinione, quia vt latè probatum est, actus intensior auget habitum solum secundum excessum, ergo actus æqualis,vel minor nihil auget. Patet consequentia,quia si actus vt sex, auget habitū vt quatuor,auget præcisè per duos gradus: ergo actus vt tria videtur quòd nihil augeat & idem de actu vt quatuor.Si enim actus auget habitum solum se-

cundum excessum, ergo si non excedit, videtur quod non augeat. Et confirmatur, quia in naturalibus, vt dictum est, remissius agēs non auget effectum intensiorem.

Quintò arguitur, Experientia docet, quod qui remissè & tepidè operatur, facile amittit habitum. quod non esset, si talis habitus augeretur: esset enim difficilius mobilis, & firmius persisteret, quod non ita contingit. Imò qui consueuit tepidè operari, facilè desinit operari. Plura argumenta possent fieri pro hac opinione, sed ista videntur potiora.

Atqui pro maiori declaratione materiæ arguitur pro prima opinione contra secundam & tertiam: & probo, quòd habitus augeatur per quem libet actum. Et primo arguo argumento facto in principio, quia talis actus etiam remissus, loquendo de habitu charitatis infuso, est meritorius. ergo respōdet ei aliquis gradus gloriæ, & gloria correspōdet charitati & gratiæ, ergo ratione talis actus augetur gratia & charitas. Dico primo quòd non est certum, quid patres antiqui senserint de hoc dubio, & neoterici quidem ita volunt intelligere. San. Thom. quasi velit dicere, quod pro actu remisso nec gradus gratiæ, neque gloriæ datur. ipse vero non dicit nisi, in .1. distinct. 17. quæst. 2. quòd ad multitudinem actuum charitatis non necessariò sequitur augmentum præmii essentialis. Scot. autem

tem in.4. videtur dicere, quòd pro actu remisso sicut habebit quis gradum gloriæ, ita habebit gradum gratiæ in fine vitæ. Sed quidquid senserint patres, respondeo per tres propositiones. Prima Per* quemlibet actum charitatis quantumuis remissum meretur, quis, & habebit maiorem gloriã Hæc propositio videtur esse S. Tho. 1.2.q.52. &. 2. 2.q 24.ar.6. licet fortasse super sentẽtias aliter senserit. Eadem propositio est apertè Scot. Et primò probatur, quia videtur repugnare quod sit meritorius de condigna, & non detur pro eo præmiũ. Item perfecti viri viderentur esse multo iniquioris conditionis, si habentes habitus intensissimos, fortè aliquando elicientes actus minoris intensionis, omnino frustrarẽtur pręmio, qui tamẽ actus apud imperfectos essent valde meritorii. Item videtur facere, quòd Dominus dicit Matth.10. Quicunq; potum dederit calicem aquæ frigidæ non perdet mercedem suam. Item Matth.19. Si vis ad vitam ingredi, serua mãdata, sed certum est, quòd per actus remissos charitatis seruat quis mandata. ergo pro illis habebit vitam æternam. Item cõtritio quantumcunq; remissa, dummodo habeat alias circũstantias, est sufficiens dispositio ad gratiam & gloriam. ergo multò magis actus charitatis elicitus quantumcunque remissus erit sufficiens ad idem. Item omnino videtur absurdum, & acerbum, vt si quis heri habuisset actum vt de-

cem

cem,& habuiſſet pro illo magnum præmiũ, quia ſcilicet habebat habitum remiſsiorem, & hodie quia creuit habitus ꝓ ſimili actu, nullam mercedem habeat. Item actu intenſiori, vt dictum eſt, licèt augeatur charitas ſolũ penes exceſſum actus tamen datur gloria proportionabiliter ad totam latitudinem actus, ergo pro actu remiſso dabitur etiam proportionabiter aliquis gradus gloriæ.

Et quidquid ſit de argumentis & opinionibus nouorũ theologorũ, nullo modo dubito de hac propoſitione, quia ex fide, & ſacris literis habemus apertè, quòd pro boniś actibus, ſaltẽ ex gratia procedentibus, habebimus gloriam in cœlo. An autẽ per actus remiſſos augeatur habitus necne, totũ pendet ex opinionibus, propter quas nullo modo debemus diſcedere à regula, & ſynceritate ſcripturarum, quæ apertè nobis promittunt præmiũ ꝓ bonis operibus, iuxta id, Vt recipiat vnuſquiſque prout in corpore geſsit ſiue bonum, ſiue malum. Hoc certè indignum videtur diuina bonitate, vt pro áctu malo quãtũcunq; remiſſo recipiat qs pœnã & ꝓ actu bono remiſſo non habeat mercedem. 12

Secunda propoſitio, Quolibet* tali actu augetur gratia. Hæc patet ex prima, quia ſi pro illo debetur ei maior gloria, ergo talis eſt dignus maiori gloria: & per conſequens, eſt gratior. Nihil enim aliud videtur eſſe gratius, quàm dignius, &

ma

magis acceptum ad vitam æternã.ergo qui prius erat gratus vt decem,si pro actu vt duo debentur ei duo gradus gloriæ,iam est gratus vt duodecim. Similiter ergo sicut suprà diximus,quod per actũ intensum augetur gratia secundum totam latitudinem actus,charitas autem solum secundum excessum,ita dicimus quod per actum remissum augetur gratia,non autem charitas.

13 Tertia propositio* si per actum remissum non augetur charitas statim,voluntarium videtur dicere,ꝙ augetur in fine vitæ. Nihil enim de hoc est nobis traditum.

Secundo principaliter arguitur pro eadem prima opinione, quia actus minus intensus potest esse magis meritorius quàm actus magis intensus,ergo si per actum intensiorem augetur habitus, etiã per actum minus intensum.Consequentia patet, quia habitus infusus non augetur nisi meritoriè, ergo vbi est maius meritum, est maius augmẽtum Et antecedens probatur clare, quia maius meritũ est dare totam substantiam pauperibus,etiam per actum remissum,quàm vnum denarium per actũ intensum.Respõdetur ad argumentum quod petit dubium,
14 An*in aumento habitus infusi habeatur respectus non ad intensionem gradualẽ actus meritorii,sed ad quantitatem meriti.Et posset quidem dici probabiliter, quod debeat haberi respectus solum ad intensionem, quia videtur quod au

geatur habitus meritoriè, ſicut augeretur effectiuè, ſi actus poſſet augere illũ effectiuè: ſed ſi actus augeret effectiuè habitum, augeret ſecundum intenſionem gradualem, & non ſecundum meritũ, vt patet de habitu acquiſito, qui augetur ab actu meritorio, non ſecundum proportionem meriti, ſed ſecundum gradualem & naturalem intenſionem: ergo ſimiliter videtur dicendum de habitu infuſo. Et confirmatur, quia per actum meritorium virtutis acquiſitæ augetur habitus infuſus, ergo videtur quòd proportionabiliter ſicut auget habitum acquiſitum penes intenſionem gradualem, & non penes meritum, ita augeat habitũ infuſum. Item quia ſicut patet ex ſuperioribus, augmentum charitatis non facit per ſe ad præmium, ſed ſolum ad intenſiorem actum eliciendum. Præmium enim reſpondet gratiæ, & non charitati, ergo rationabilius videtur, ꝙ magis in intenſione charitatis habeatur reſpectus ad intenſionem gradualem actus, quàm ad meritum.

Sed his nõ obſtantibus dico probabilius ad dubium, quòd etiam habitus charitatis, & alij habitus infuſi augentur ſecundum proportionem meriti, & non ſecundum intenſionem gradualem actus. Probatur, quia virtutes infuſæ ſunt dona dei, & quodam modo præmia actuum bonorum. ergo omnino eſt tenendum, quòd melioribus dãtur maiora dona, & maiores virtutes. Sed qui ma

gis meretur melior est, ergo magis augẽtur in eo virtutes quantuncunq; alius habeat actus intensiores, sed non æque meritorios.

Tertio principaliter arguitur, Ponamus Petrũ in charitate vt octo, & habeat successiuè duos actus meritorios, vtrumq; vt sex: & Paulus item habeat charitatem vt octo, & habeat vnum actum vt duodecim. Arguitur sic, In Paulo augetur charitas, ergo etiam in Petro, qui tamen habet actus remissos. Patet consequentia, quia æqualiter merentur, & ex præcedenti determinatione in augmento habituum infusorũ, habetur solũ respectus ad meritũ, ergo si augetur in Paulo, etiam in Petro.

5 Et quia tangitur eadẽ difficultas, arguitur quartò, quia actus in continuatione est meritorius, ergo quilibet actus quantũcũq; remissus per cõtinuationem potest peruenire ad meritum actus intensioris: sed vt dictum est, intensio fit ratione meriti ergo per actum remissum augetur habitus: vt verbi gratia, si quis habeat habitum vt octo, eliciat actum vt quatuor, ille actus per continuationem fiat meritorius vt decem: quia certum est, ꝙ quanto maiori tempore continuatur, tanto magis est meritorius: & cum quilibet actus continuatur, videtur, quòd quilibet actus remissus augeat habitũ

6 Respondetur, quòd ista duo argumenta petũt dubium, An* data etiam opinione quòd habitus non augeatur per actum remissum, plures actus

remiſsi poſsint augere habitum, vel etiam vnus actui remiſſus poſsit æquiualere in merito vni actui intenſo. De quo dubio ſunt tres opiniones. Prima, quod quomodocunq; perueniatur ad meritum actus intenſi, ſiue per multiplicationem actuum, ſiue per continuationem vnius actus, augetur habitus: quia, ſicut dictum eſt, intenſio habitus infuſi fit ratione meriti. ergo ſiue per multiplicationem actuum remiſſorum, ſiue per continuationem vnius actus remiſsi perueniatur ad æquale meritum vnius actus intenſi, augebitur habitus infuſus. Sed contrà, quia videtur ſequi, quod per quemlibet actum quantumuis remiſſum augetur habitus. Videtur enim quòd per continuationem ſemper veniatur ad meritum actus intenſi, maximè tenendo, quòd in quolibet inſtanti continuationis liberè continuatur. Item, quia Sanct. Thom. vt allegatum eſt in prima diſtinctione decima ſeptima, dicit, quod per multiplicationē actuum remiſſorum non neceſſario augetur charitas, & certè doctores, qui negant intenſionem habituum per actus remiſſos, non admiſiſſent, quòd per continuationem aut multiplicationem talium actuum augetur habitus.
Ideo eſt ſecunda opinio, quòd per actus remiſſos neque continuatos, neque multiplicatos, nunquã augetur charitas: & fortè hæc fuit opinio antiquorum. Sed contrà. Certum eſt, quòd per conti-

nuationem vel frequentationem actuum remiſ-
ſorum fit aliquis melior, quàm alius per vnicum
actum intenſum, & inconueniens videtur, quòd
qui melior eſt, nõ habeat maiora dona dei, & per
conſequens maiores virtutes infuſas: ergo talis
multiplicatio vel continuatio actuum ſufficit ad
intenſionem habitus. Iccircò eſt tertia opinio me
dia, quod per actus quidem remiſſos non auge-
tur habitus, ſed adueniente aliquo actu intenſo
augetur habitus, nõ ſolum pro illo, ſed etiam pro
omnibus pręcedentibus quantumcunq; remiſsis.
Sed certè hoc videtur eſſe diuinatio, & merè volũ
tarium. Si enim ratio intenſionis eſt meritum, &
in præcedentibus actibus remiſsis fuit ſufficiens
meritum, commentum videtur, ꝙ oportet expe-
ctare aliquem actum, qui per ſe ſit ſufficiens ad au
gendum habitum. Et S. Tho. ponit exemplum de
guttis cauantibus lapidem, quod vltima cauat vir
tute præcedentium, & ita eſt de actibus merito-
riis. Vnde videtur, quòd poſito aliquo actu remiſ-
ſo cum præcedentibus, augetur habitus, qui tamẽ
per ſe nõ ſufficeret augere, ſicut eſt de gutta, quæ
cauat lapidem.

Dubium ergo eſt quæ ſit verior exiſtis opinio
nibus. Dicã igitur quod probabilius mihi vide-
tur per propoſitiones. Prima, contra ſententiam
16 multorum ſcholaſticorum, Meritum* nullo mo-
do pro portionatur intenſioni, hoc eſt, ſi dilectio
dei

dei est intensa vt tria non oportet vt sit meritoria vt tria.

Secunda. Non*solum non proportionatur me- 17
ritũ intensioni, sed nec magna multitudo actuũ remissorum æquiualet vni actui intenso, & perfecto volo dicere, quòd magis meritoria est vna dilectio dei perfecta, quæ sit verbi gratia vt decem, quàm centum imperfectæ, quarum quælibet sit vt vnum. Probantur ambæ propositiones. quia difficultas ex parte obiecti multum facit meritũ, & difficilius est habere vnam dilectionem perfectam, quàm centum imperfectas. Item quia magis conforme est præcepto de dilectione Dei, diligere semel Deum ex magno conatu, quam sępius tepidè & remissè, quia præceptum est vt toto corde diligamus. Item perfectior est vna oratio cum magna deuotione & attentione, quàm multæ tepidæ & remissæ. Et confirmatur totum hoc, quia certè in æstimatione rerũ, pluris estimatur vna res perfecta in sua specie, quàm decem imperfectæ, vt patet in margaritis. prętiosior enim est adamas magnitudinis auellanæ, quã centũ adamãtes minuti, etiam si omnes simul sint maioris ponderis, & hoc in omni genere margaritarum. Item in animantibus pluris est equus vnus perfectus quã decem imperfecti & inualidi. ita certè est in Maioris præcii est vnum opus & officiũ virtutis perfectum, quãtũ multa imperfecta & minuta etiam in

eadem specie.

Tertia, Idem est dicendum de continuatione, Est enim absurda & ridicula calculatio scholasticorum, vt si quis in productione actus meretur vt decem, ꝙ in quolibet instanti continuationis tan
17 tundem meretur. dico enim quòd *nisi sit magna continuatio & perseuerantia in actu, non duplicatur meritum. licet possit esse tanta continuatio & perseuerantia, vt etiam sit maius meritum in continuatione quàm in productione. Quarta,
18 Quomodocunque *perueniatur ad meritũ æquale cum actu intenso, siue per multiplicationem, siue per continuationem actus, sine dubio augetur habitus. Sed hoc non ita frequenter contingit, vt dictum est. Probatur propositio, quia talis est æquè bonus, sicut alius esset per actum intensum. ergo habet etiam æquales virtutes. Videtur enim inconueniens, quòd qui melior est, non habeat maiorem charitatem. Si ergo quis fit melior per multiplicationem, aut continuationem, quàm alius per intensionem, ergo habebit maiorem charitatẽ. Item quia augmentum est quodammodo præmium, ergo si est sufficiens meritum, erit etiam augmentum. Item profectò absurdũ videtur, quod qui habet charitatem vt viginti, & orans per totum diem per actum meritorium vt decem & nouem non mereatur augmentum charitatis. Hoc videtur conforme dicto S. Tho. 2. 2. vbi supra, dicẽ

tis

tis, quòd quilibet actus meretur augmentum, licet non statim, sed cùm sufficienter se homo disposuerit, videturque quòd hæc dispositio sit, quãdo peruenitur ad meritum æquale cum actu intenso. Et per hoc patet ad tertium, & quartum argumentum.

Quinto arguitur, quia videtur sequi ex opinione, ꝙ quantumcunque quis agat ex toto conatu, nũquã in cõtinuatione augebiturhabitus. Consequẽs, videtur incõueniens, scilicet, ꝙ nihil operetur ad augmentum habitus, ꝙ aliquis diu perseueret in bono actu. Sequela autem videtur probari, quia demus exempli gratia, quod Petrus habens habitum vt quatuor, eliciat actum vt quatuor in primo instãti habitus fiet æqualis actui ꝑ supradicta; & act⁹ manebit æqualis (vt supponimus) in cõtinuatione, & per opinionẽ actũ ęqualis nõ auget habitũ. ergo nunquã in continuatione augebitur habitus. Respõdetur, ꝙ iã dictũ est, ꝙ in augmẽto habituũ infusorũ habetur respectus solũ meriti, & in continuatione poterit perueniri ad maius meritũ, quã sit latitudo habitus, vel quã esset meritũ vnius actus intensioris, & sic augebitur habitus.

Sexto arguitur, Sequitur ꝙ cæteris parib⁹ esset melioris cõditionis q̃ elicit primo actũ remissũ & postea intẽsum, q̃ ecõtrario qui prius elicit actũ intensum, & postea remissum. verbi gratia, Petrus habens charitatem vt octo, eliciat primò actum

vt quinque, postea vt decem, per regulam positam augebitur habitus per septem gradus,& si cõtrario eliciat primo actum vt decem, & postea, vt quinque,solum augebitur habitus per duos gradus.Probatur,quia statim cum primo eliciat actũ vt decẽ,iam habitus auctus est per duos gradus,scilicet vsque ad decem,& per actum vt quinque, sequentem non augetur habitus. ergo omnino sequitur illatum,quod ordo ille actuum multum facit ad augmentum,quod videtur absurdum.Dico primò ꝙ fortasse hoc argumẽtum & alia similia ostendunt,quod nostra opinio non caret etiam calumnia,nec bene se expedit à dubiis & difficultatibus,& forsitan oportet ponere aliam opinionẽ distinctam â tribus recitatis.Secundo dico, quòd consequens non est maius inconueniens concedere,quàm cõcedere de habitu acquisito. De quo oportet cõcedere,ꝙ si quis habet habitũ vt octo,& eliciat primo actum vt nouem,& postea vt decẽ, quilibet actus auget habitum,quia semper inuenit habitum remissiorem. Si autem mutato ordine primo eliciat actum vt decem, & postea vt nouem primus quidem auget habitum secundus vero non,quia inuenit iam habitum intensiorem se. Imo de aliis agentibus naturalibus videtur, quòd oportet simile cõcedere.Si enim primo adhibeatur calefactiuum vt quatuor, & postea calefactiuum vt octo,vtrunque producit, vel auget calo-

rem

rem. Si autem mutetur ordo, & primo adhibeatur calefactiuum vt octo, & postea vt quatuor, secundum nihil facit, vt declaratum est: quanquam re vera non est simile, quia in habitibus infusis actus remissus & intensus computantur pro vno actu quantum ad meritum, & sic possunt facere vnum augmentum, quod non potest dici de acquisito.

Septimo arguitur, Quia saltē sequitur, quòd si quis ex habitu intenso habet solum vnum actum acquisitum, qui etiam per continuationem non perueniat ad meritum intensi, sequitur, inquam, quod pro illo actu nunquam recipiet augmentum charitatis, cùm tamen illo actu fiat melior alio, qui non habet illum actum cæteris paribus. Respondeo, quòd omnino consequens videtur concedendum secundum hanc opinionem, & satis est quòd augetur gratia. Ex his omnibus relinquitur, quòd de augmento gratiæ eadem est opinio nominalium. Idest recentiorum & Sanct. Thomæ differunt tamen ab opinione Scot. Secundo relinquitur, quod profecto non est certum, sed valde dubium, quomodo fiat augmentum charitatis, & virtutum infusarum. Neque mihi per omnia placet etiam opinio Sanct. Thomæ recitata, neque possum ex sententia satisfacere dubiis emergentibus ex illa. Tertio, videtur tamen quantum ad hoc probabilius,

quod non per quemlibet actum augeatur charitas. Quarto, poſſet nihilominus defendi probabiliter, quòd per quemlibet actum augetur charitas non admodum quidem quo aduerſarij putāt, ſed vt dicamus, quòd charitas vt decem, augetur per actum vt duodecim, per duos gradus, & per actum vt ſex, per vnum gradum, & per actum vt tria, per dimidium: & ſic proportionabiliter & demum in hac materia facilius eſſet mihi dicere qđ eſt falſum, quàm quod eſt verum.

SECVNDA PARS DE diminutione Charitatis.

IN ſecunda parte relectionis agendum eſt de di-
20 minutione charitatis. Duobus * autem modis intelligi poteſt aut diſputari, quòd charitas diminuatur. Vno modo per peccatum veniale. alio modo per peccatum mortale, ita quòd ratione illius aliquis ad minorem charitatem & gratiam reſurgat, quàm prius habuerat. De primo modo du
21 bitatur, an * per peccatum veniale diminuatur charitas vel gratia. Et videtur quòd ſic, quia quanto creſcit offenſa, tanto minuitur gratia, vt patet in omni vita ciuili. Tantum enim aliquis cadit à gratia alicuius, quantum illum offendit. Sed veniale peccatum eſt offenſa Dei. ergo minuit gratiam.

In contrarium eſt, quia ſequitur, quòd multiplicatis venialibus tollerentur gratia & charitas. omne enim finitum per ablationem finiti conſumitur. Reſpondeo. Opinio eſt Altiſiodo. celebrata in ſcholis, quòd peccata venialia minuunt charitatem, quæ impugnatur ab omnibus doctoribus tam antiquis, quàm neotericis. De qua opinione & quæſtione pono duas propoſitiones.

Prima. Opinio Altiſio. non tam improbabilis eſt ſicut ſolet videri in ſcholis. Probatur, quia pro illa ſunt argumenta habentia apparentiam: & argumenta, quę ſolent fieri contra illam, ſoluuntur apparenter. ergo opinio illa eſt probabilis. Argumenta nonnulla ſunt pro illa opinione, & primum. Quod factum eſt non debet videri ita infirmum. Si enim non imaginaremur gratiam eſſe habitum, ſed hominem eſſe gratum Deo per voluntatem diuinam, quæ habet illum acceptum, ſicut homo eſt gratus regi non per aliquem habitum, facile eſſet intelligere quomodo per paruas offenſas videlicet, peccata venialia, homo redderetur minus gratus, ſicut etiam homo eſt minus gratus amico per multiplicationem etiam leuiũ offenſarum. Et certè ſi licet arguere ab humanis ad diuina, non eſt dubiũ, quin hoc ſit in vſu homi num etiam bonorum, vt minuatur amicitia per multiplicationem etiam leuiũ offenſarum, quę tamen non ſufficiunt tollere amicitiam. Neſcio

ergo vnde nos diuinamus quòd simus ita amici dei & ita grati post infinitam multitudinem peccatorum venialium.

Item pro eadem opinione arguitur, quia ex multiplicatione peccatorum venialium redditur homo minus prõptus ad actus charitatis, & aliarum virtutum: minuunt enim feruorem charitatis, vt doctores cõcedunt. Signum est ergo, quòd habitus est minor. Maior enim habitus maiorem feruorem facit, & maiorem promptitudinem, & firmitatem, cuius contrarium experiuntur, qui habent consuetudinem peccandi venialiter.

Ad argumentum in contrarium, quando arguitur, sequitur quòd per multiplicationem venialium tandem tolleretur charitas & gratia: aliqui dicunt, quòd quando gratia peruenit ad illũ gradum, qui possit tolli per vnum veniale, iam id veniale fit mortale ex illa circunstantia.

Contra hoc tamen est argumentum, quia quilibet inuincibiliter ignorat illam circunstantiam Nullus enim potest scire, quando gratia est in tali statu. Item oporteret confiteri de tali mortali peccato, quod non est dubium, quin inueniretur in multis, qui cauentes à mortalibus, tamen habent magnam consuetudinem venialium. Nullus autem hactenus inuentus est, qui de hoc confiteretur, nec doleret, nec quisquam tale consilium dedit, ergo.

Item arguitur, quia peccatum mortale, quod tollit gratiam, non est grauius mortaliter seipso sine tali circunstantia. Occidere enim hominem in eo qui erat in gratia, non est grauius, vel saltē non est grauius mortaliter, quàm in eo, qui est extra gratiam: ergo per hoc, quòd veniale tolleret gratiam, non mutaret speciem, nec esset in infinitū grauius. Item arguitur. Præsupponitur vnū falsissimum, quòd aliquis teneatur ad conseruationem gratiæ ex speciali præcepto: quod nō est verum. Qui enim est in gratia & adulterat, non peccat contra duo præcepta, sed solum contra præceptum non adulterandi. Et ideo alij aliter respondent, ꝙ secundū peccatum, etiam si sit æquale cum primo, non tantum tollit sicut primum, sed solum proportionabiliter, puta si primum tollit vnum gradum, secundum tollit dimidium, & tertium quartam partem gradus. Et sic consequēter. Et clarum est, quòd si ita fieret, etiam si in infinitum multiplicarentur peccata venialia, nunquàm omnino tolleretur gratia. Sed isti nullam rationem afferunt, quare secundum peccatum non auferat tantum sicut primum, nisi solū, quia sequitur inconueniens: quod non est satisfacere ad argumenta, & videtur voluntaria solutio. Et ideo aliter dico, quòd * nullum peccatum venia- 22
le potest tollere gratiam, etiā si posset tollere partem gratiæ. Et ratio est, quia sicut augmentum

gratiæ est quodammodo præmiũ, ita diminutio est pœna. Si autem aliquod veniale omnino tolleret gratiã, id puniretur plus quàm omnia venialia præcedentia. Manifestum est enim, ꝙ maius malũ & grauior pœna est priuari vno gradu gratiæ apud eum, qui solum habet illum gradum, q̃ priuari centum gradibus apud illum, qui habet ducentos, Peius est enim cadere à gratia omnino quàm à magna gratia venire ad minimã. Et sic diceremus, ꝙ si quis habet decẽ gradus gratiæ, per peccatum veniale perdit vnum gradũ, & per alia venialia multiplicata possunt perdi octo: sed cum venitur ad decem, nullum veniale, nec quæcunq; venialia possunt tollere totum illum gradum, sed poterit tollere vel dimidium vel tres partes. Nec hoc est voluntarie dictum. Quia grauius est habẽti vnum gradum perdere dimidium, quàm habẽti cẽtum perdere decem: sicut & maior pœna est habenti decem aureos perdere omnes, quàm habenti mille perdere viginti: & grauius est habenti decem perdere nouem, quàm habenti centũ perdere quinquaginta, & hoc modo possemus elabi ex argumento. Si hoc non placet, posset aliter dici, quòd venialia possibilia in tota vita vnius hominis, sunt certa, & determinata, cùm sit certum tempus, & per cõsequens quamuis posset esse immensa multitudo, est tamẽ certa, est enim aliquis determinatus numerus actuum, quos potest ali-

quis

quis habere in vna hora,& per consequens etiam in tota vita,quæ constat ex finitis horis.Hoc supposito ego dicerem, quòd minima gratia,vt puta baptismalis, vel quæcunq; alia habet plures partes quàm sunt peccata venialia possibilia in tota hominis vita, & vnum peccatum veniale non potest tollere nisi vnam particulam ex illis. Vt si dicamus, quòd venialia possibilia sunt decies centena milia, dico quòd quæcũq; gratia adhuc habet plures gradus, aut particulas, & licet quodlibet veniale posset tollere vnam particulam, nunquàm peruenietur ad vltimum. Neque hoc esset tam absurdum.Et si nec hoc quidem satisfaceret, dicerem adhuc,quòd si quis diu viuit in gratia,& non peccat mortaliter, dato quòd cõmittat multa venialia, impossibile est, quin sæpe mereatur & augeat gratiam, & sic etiam si venialia diminuant charitatem ex alia parte, augebitur plus quàm minuetur. Et sic euadimus illud inconueniens,quod argumentum petebat. Et potest confirmari totum hoc. Quia temperantia acquisita, & aliæ virtutes minuuntur per peccata venialia contraria illis virtutibus, & tamen nunquam possunt totaliter corrumpere virtutes ipsas. Si enim quis semel habeat virtutem temperantiæ, quantumcumq; offendat venialiter in materia temperantiæ, nunquam desinet esse temperatus, & sic posset defendi sententia Altisiodorensis.

Sed

Sed hoc non obstante est secunda propositio. Opinio communis est contra Altisio. & est longè probabilior, & quantum ego puto, verior. Et præter argumenta communia contra Altisio. argumentor sic contra illum, quia sequitur, quòd charitas simul augetur & diminuitur, quia potest quis mereri, & peccare venialiter simul, vt certum est: consequens autem videtur non solum falsum sed impossibile, & malè intelligibile. Quomodo enim potest esse, quòd qualitas non extensa pro eodem instanti augeatur & diminuatur. Et confirmatur, quia si charitas sit vt decem, & peccet quis venialiter peccato, quo meretur perdere vnũ gradum, & mereatur augmentum vnius gradus, hic nulla mutatio fiet in charitate, sed manebit vt decem, sicut prius erat, quod videtur ridiculum dicere, quòd mereatur quis augmentum, & non detur ei. Item quia quæro si postea remittitur veniale, an restituatur gradus gratiæ amissus, necne si dicas quòd sic, frustra ergo fingimus illam diminutionem, cùm oporteat concedere, ꝙ quando remittuntur venialia, iterum reditur ad pristinum statum. Si autem neges, contrà, quia non debent esse peioris conditionis venialia, quàm mortalia, sed per pœnitentiam redit homo ad pristinum statũ, & restituitur amissa gratia, ergo multo magis per pœnitentiam venialium restituetur amissa gratia per venialia. Et confirmatur, quia

cùm

cùm venialia remittuntur, & per quodlibet ſacramentum, & per dilectionem Dei ſemper perſeuerans in gratia recuperaret totam gratiam amiſſam ratione venialium, & ſic illa diminutio eſt vana & ficta. & iſta ſint ſatis de primo modo diminutionis: de ſecundo autem, quia nunc non vacat, aliâs diſputabimus.

REVERENDI patris fratris Franciſci à Victoria, Relectio de Temperantia.

Locus relegendus. Gen. 9.

OMNE, QVOD MOVEtur, & viuit, erit vobis in cibum.

SVMMA.

1 *Vitam ſuam propriam quilibet tenetur conſeruare per alimentum.*

2 *Cibi, aut alimenti nullum genus fuiſſe, aut eſſe prohibitum homini iure naturali, oſtenditur.*

3 *Carnium vſus, vtrum ante diluuium eſſet conceſſus.*

4 *Condimentis, & artificio, an liceat vti ad edendum*

cibos ſuauiores.

5 *Carnibus humanis an veſci liceat.*

6 *Carnibus humanis veſci, an in extrema neceſſitate liceat.*

7 *Sacrificare homines deo, vt faciunt barbari, & iure diuino, & naturali prohibitum eſt.*

8 *Abſtinere perpetuò à certo genere alimẽtorum, etiã in extrema neceſſitate, vtrum ſit laudabile Cartuſienſi, quòd etiam ſecluſo ſcandalo non videatur illicitum in extrema neceſſitate abſtinere à carnibus.*

10 *Cartuſienſi an liceret in caſu neceſſitatis extremæ carnes comedere.*

11 *Vitam reddere breuiorem per abſtinẽtiã, vtrũ liceat.*

12 *Vitam per abſtinentiam ex intentione reddere breuiorem, non licet.*

13 *Vitam, quantum quis per alimenta poſſit protelare, non tenetur.*

14 *Vti alimentis, quibus vita breuior reddatur, quando non eſſet peccatum.*

15 *Vtens quis ſingulari inedia, & cibo nocuo, quãdo non excuſaretur à mortali peccato.*

PRIMA quæſtio, quam in hunc locũ ſcripturę tractare cõſtitui, ea eſt An ſit licitum veſci carnibus humanis? Et videtur quòd ſic, primò ex loco citato, vbi nulla fit exceptio, & ſaltem videtur, ꝙ non ſit mortale, quia non eſt cõtra charitatem Dei vel proximi. Secũdo, quia nũquam

quam legimus prohibitum saltem lege & iure diuino. Tertiò, quia medici vtũtur in pharmacis carnibus humanis, quas vocant carnemomia. ergo.

In contrarium est ius gentium, apud quas semper fuit abominabile. Item Aristo. 7. Ethi. dicit, ꝙ est feritas, vesci carnibus humanis. Duabus partibus circa materiam temperantię pręsens quęstio absoluetur. Prima, vtrum homo teneatur conseruare seipsum per alimentũ. Secũda, An teneatur homo conseruare speciem per vsum matrimonij. Circa primam partem quęruntur nouem. Primo An teneatur absolutè, & quo iure. Secundo, Vtrũ liceat vti omnibus alimentis absolutè, excepta carne humana. Tertio, An liceat humana carne vti in alimentum. Quarto, An liceat sacrificare homines Quinto, Vtrum hac ratione liceat barbaros debellare. Sexto, An liceat perpetuo abstinere ab aliquibus alimentis extra extremam necessitatem. Septimo, An liceat abbreuiare vitam per abstinentiam. Octauo, An in extrema necessitate liceat abstinere à certo genere alimentorum. Nono, An ecclesia potuerit prohibere certum genus ciborum & alimentorum. Circa secundam partem quæruntur tria. Primo quæritur, An aliquando fuerit in præcepto dare operam liberis. Secundo, vtrum nunc sit in pręcepto. Tertio, Vtrum si omnino esset peritura progenies hominum, tenerentur homines dare operam

liberis, non obſtante voto, aut alijs impedimẽtis conſanguinitatis.

De primo, vtrum homo teneatur ſeruare ſe per alimentum. Videtur quòd non, quia aliâs ægrotus, qui faſtidio ciborum non comederet, damnaretur de mortali. Item eadẽ ratione teneretur ſumere pharmacum. cõſequens videtur falſum iuxta illud Agathæ. Medicinam carnalem corpori meo nunquam exhibui, & eſt inter epiſtolas Hieronymi ad hoc propoſitum quædam. Imo nationes ſunt, quæ non vtuntur pharmacis. Et Cato videtur condemnare vſum medicorum apud Plin. lib.29. c.1. Et primum medicum Romam veniſſe anno ab vrbe condita 535. Item condemnato ad. mortẽ per iudicem licet non comedere, quia condemnatus ad carcerem, vel ad mortem, non tenetur fugere. Reſpondetur, & ſit prima propoſitio,
1 Quilibet * tenetur conſeruare propriam vitam per alimentum. Probatur primo, facere contra inclinationem naturalem, eſt illicitum: ſed ad conſeruationem propriã veſcendo eſt inclinatio naturalis. ergo non cõſeruare ſe eſt illicitum. Maior probatur, quia inclinatio naturalis, vel ſequitur ex iure naturali, vel è contrario ius naturale oritur ex inclinatione naturali, & ſiue hoc, ſiue illud ſit, facere contra inclinationẽ, naturalẽ eſt facere cõtra ius naturale: hoc autem eſt illicitũ: ergo. Minor probatur, qa oĩa animalia naturaliter inclinã

tur

tur ad vtendum alimentis,& inclinatio naturalis est,quam non vsus,aut ratio,sed natura impressit Sicut ius naturale est, quod natura omnia anima lia docuit.Institu.de iustitia & iure.§. ius naturale.&.ff.eodem titulo,leg.ius naturale. Et cõfirma tur,quia hoc modo probamus multa alia esse illicita,sicut probamus quòd grauius peccant parẽtes,si odio habẽt liberos, vel etiam frater fratrem, aut consanguineus consanguineum, quia est cõtra naturalem inclinationem. Secundo, quilibet tenetur diligere seipsum,sed non conseruando vi tam suam facit contra dilectionem sui. ergo illud est illicitũ. Maior probatur, quia est præceptum diligere proximum sicut seipsum.Matth.22.Si er go non teneretur homo diligere se, ergo nec proximum.Tertio,qui non vtitur alimento necessario ad conseruationẽ vitæ,interficit se ipsum:Sed interficere se ipsum est illicitum. ergo maior patet, quia non pascere proximum tempore necessitatis, est occidere illum, iuxta illud Ambrosij, Pasce fame morientem,si non pauisti, occidisti.li bro de officijs.& habetur distin.86.Minor autem patet, quia vt Augusti. dicit in primo de ciuitate Dei,Qui dixit,non occides,nõ excepit se ipsum. Vnde cum occidere se ipsum, sit occidere hominem,est illicitum. Item Hieronymus, Nihil interest quo pacto te interimas: quia de rapina holocaustum offert, qui vel ciborum nimia egestate,

vel manducandi penuria immoderatè corpus affligit. Et S. Tho. 1. part. quæst. 97. artic. 3. ad. 3. dicit quòd Adam etiam peccasset, si non sumpsisset cibum necessarium. Ad argumenta in contrarium ad primum dico, primo, quòd si voluntariè quis abstineret se à cibo, vt legimus apud Valerium, & Plinium de aliquibus apud gentiles, non est dubitandum, quin peccarent mortaliter, quamuis illi simul cum alijs erroribus putarent illud esse laudabile. Secundo dico, quòd si ægrotus potest sumere cibum, vel alimentum cum aliqua spe vitæ, tenetur sumere cibum, sicut teneretur dare ægrotanti. Tertio dico, quòd si animi deiectio tanta est, & appetitiuæ virtutis tanta consternatio, vt non nisi per summum laborem, & quasi cruciatum quendam ægrotus posit sumere cibum, iam reputatur quædam impoßibilitas, & ideo excusatur, saltem à mortali, maximè vbi est exigua spes vitæ, aut nulla. Ad confirmationem respondetur. Primo, quod non est simile de pharmaco, & alimento. Alimentum enim per se est medium ordinatum ad vitam animalis, & naturale, nõ autem pharmacum: nec tenetur homo adhibere omnia media poßibilia ad conseruandam vitam, sed media per se ad hoc ordinata. Secundo etiam dicimus, quod aliud est mori ex defectu alimenti, quod imputaretur homini, & esset mors violẽta: aliud ex vi morbi naturaliter ingruentis. & sic nõ

come

comedere, esset se interficere: non sumere autem pharmacum esset non impedire mortem aliunde imminentem, ad quod nõ semper homo tenetur. constat enim quòd aliquando posset quis licitè defendere vitam suam, & non tenetur: & aliud est non protelare vitam, & aliud abrumpere. Secundum semper est illicitum, non autẽ primum. Tertio dicimus, ꝙ si quis haberet certitudinem moraliter, ꝙ per pharmacum reciperet incolumitatẽ, sine pharmaco autem moreretur, nõ videtur profectò excusari à mortali: quia si nõ daret pharmacum proximo sic ægrotanti, peccaret mortaliter & medicina per se etiam ordinata est ad salutem à natura. sed quia hoc vix potest esse certum, ideo non sunt damnandi de mortali, qui in vniuersum decreuerunt abstinere à pharmacis, licet non sit laudabile, cum creauerit Deus medicinã propter necessitatem, vt ait Salomon. De secundo, Vtrũ liceat omnibus alimentis vti, & loquimur in genere exceptis carnibus humanis. Primo videtur ꝙ non, ex veteri lege, vbi prohibentur multa, vt patet Leuiti. 11. tam ex animantibus terrestribus, quàm ex aquatilibus & volatilibus. Nec satis est dicere quòd erant præcepta cæremonialia. Quorsum enim attinebat prohibere tam multas species quadrupedum, volucrum, & piscium? Nec videntur habere aliquod mysterium saltem omnia, sed videntur præcepta moralia. ergo non

cessauerunt: cæremonialia enim pertinebant ad cultum Dei, Exod. 18. Item Genes. 9. videtur primo concessus vsus animalium. ergo saltem antea erat prohibitus. Et Gen. 1. dicitur, Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen. vbi nihil habetur de animalibus, ergo saltem ante diluuium non licuit vti omnibus. Item post legem euangelicam. Act. 15. indictum est etiam his, qui crediderunt ex gentibus, vt abstinerent se à suffocato & sanguine. ergo saltem non licet vesci suffocato & sanguine.

In contrarium est locus propositus pro themate relectionis, & ibidem legitur, Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt, quasi olera virentia tradidi vobis omnia.

Respondetur, & sit prima propositio, Nullum
2 *cibi, aut alimenti genus fuit, aut est prohibitum homini iure naturali. Probatur, quia omnia sunt propter hominem, iuxta illud, Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues, & boues, &c. Sed homo nō potest vti maiori parte illorum, nisi in alimentum ergo nihil est prohibitum. Et confirmatur ex illo Gen. 1. Dominamini piscibus maris, & volatilib⁹, cæli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram. Sed dominium est ius assumendi aliquid in suam facultatem, & homo non potest vti multis animantibus nisi in alimentum. ergo. Secundo, Quod est prohibitum iure naturali, potest

cogno-

cognosci ratione naturali: sed nulla ratione naturali potest cognosci, ꝙ sit aliquod alimentum prohibitum.ergo.

Item quia nō est maior ratio de vno quam de alio, si ergo vnum esset prohibitum ergo omnia quod non est dicendum. Tertio, Deus, & natura nihil faciunt frustra, sed essent frustra alimenta, si non liceret vesci illis.ergo.Quarto, vt ait S. Tho. 1.part.quæst.96.arti.1. Omnia animalia sunt naturaliter subdita homini.Probatur, nam imperfectiora cadunt in vsum perfectiorum, sicut materia est propter formam, & plantæ propter bruta.ergo bruta propter homines. Vnde philosophus.1.Politic.infert, quòd venatio syluestrium animalium est iusta, & naturalis, quia per eā vendicat sibi homo quod est naturaliter suum: & maiori ratione est dn̄s homo aliarū rerū. Dicitur enim Gen.1.Faciamus hominem, vt præsit vniuersę creaturę.Et confirmatur.1.Tim.4.Omnis creatura dei bona est, & nihil reiiciendum quod cum gratiarū actione percipitur. Moralia autem præcepta non cessauerunt.ergo non est de iure naturali prohibitus aliquis esus. Vnde S.Thom.1.2.q. 102.art.6.ad primū ait, nulla genera ciborum immunda sunt immunditia culpæ ex natura sua. Vnde Mat.15.Non quod intrat in os, coinquinat hominem, &c. & Actuum, 10. cùm Petrus vidisset lidteū, in quo erant omnia quadrupedia, & ser

pentia terræ, audiuit, Occide, & manduca. Et cũ respondisset Petrus, Absit à me domine, quia nũquã manducaui cõmune, & immundũ: facta est vox ad eum, Quod deus purificauit, tu commune ne dixeris. Itẽ Aug. contra Faustum lib. 6. Nihil est immundum ex natura sua. & disputat hoc ad longum contra Manichæos.

Itẽ S. Tho. 12. q. 103. ar. 4. ad citãs illud, Omnia munda mundis. Tit. 1.

Augu. libro. 6. contra Faustum. ca. 8. ad hoc sunt, Omnis creatura Dei bona est, omnia enim quæ naturaliter sunt, in ordine suo bona sunt, & nemo in eis peccat. Manichæi autẽ carnes omnes immundas dicebant, & habere animas humanas.

Ad argumẽta in contrarium respondetur. Ad primũ dico, ꝙ omnia illa præcepta cõputantur inter ceremonialia, vt patet ex S. Th. 1. 2. q. 101. ar. 1. Et ad rationẽ in cõtrariũ respondet S. Tho. ibidẽ. Ad primum, quòd ad cultũ diuinum, nõ solũ spectant, sacramenta, & huiusmodi alia, quæ immediatè ad Deum ordinantur, sed etiam debita præparatio colentium Deũ ad cultũ ipsius, quod fit per certam rationem etiam cibi & potus. Sicut etiam ecclesiastica ieiunia in profestis sanctorũ, spectant ad cultum diuinum. Omnes autem cibi, qui prohibentur Iudæis, habent aliquem modum corruptionis & immũditiæ, sicut S. Tho. eleganter declarat ibidẽ, & q. 102. ar. 6. prę

ter

ter hoc, quòd in multis obseruantiis ciborũ etiã continebatur figura & mysterium Christi, & sacramentorum eius. Vel etiam potest dici, quòd erant præcepta iudicialia, quia spectabant ad bonam gubernationem populi.

Ad aliud, quod est maius dubium, augetur dubium, quia illa obseruantia perseuerauit in ecclesia non solum tempore apostolorũ, sed etiã multò post. Erat enim tẽporibus Tertulliani, vt patet in apolog.c.9.& in Synodo Gangrens. & habetur dis.30. inter errores illic damnatos. Sic habetur, Si quis carnẽ mãducantẽ ex fide cum religione præter sanguinẽ, & idolo immolatũ, & suffocatum crediderit cõdemnatum, anathema sit. Et idem Rabanus in pœnitentiario, & quotquot ante quadringentos annos fuerunt, imò aiunt Græcos hodie obseruare, & abstinere se à sanguine, & suffocato. Ad hoc respondet Sãn. Thom. 1.2. quæstione.103. art.4. ad tertio. quòd hæc sunt prohibita, non ad obseruantiam legalium, sed vt ab initio posset coalescere vnio Gentilium, & Iudæorum. Iudæis enim propter antiquam consuetudinem sanguis & suffocatum erant abominabilia, & ideo interdicta sunt Gentilibus: sed cessante causa, cessauit effectus, adueniente lege libertatis, & luce euangelica, nihil est reijciendũ, quod cum gratiarum actione recipitur. 1. Timo. 4. Idem dicit 4. distin.1. questione.2. artic. primo.

Item ſuper Matth.c.15.Licet antiqui dixerint,inquit,ꝙ ab his abſtinendũ eſt, adhuc quia immũda ſunt Vnde S. Thom. bene viderat Tertullianum,& concilium Gangren,& Rabanum: hoc enim intelligit per antiquos. Ex quo ſequitur, quòd illud fuit præceptum iuris apoſtolici, non diuini.

Sed quæritur,quando ceſſauit obligare. Reſpõdetur,primò.Per contrariam conſuetudinem potuit abrogari, quia eſt præceptum humanum, quod per contrariam conſuetudinem poteſt abrogari,vt patet ex S.Tho.1.2.q.97.arti.3. & Doct. in cap.1.de treug.& pac.& c.fin.de conſuetudine. & in.l.de quibus.ff.de legibus. Vnde cùm iam ab hinc quadringentis annis ſit conſuetudo in contrarium,abrogatum eſt illud pręceptum. Ex quo ſequitur,quòd ſi adhuc apud Græcos durat conſuetudo abſtinendi à ſuffocato & ſanguine, non eſſet licitum apud illos frangere illud præceptum apoſtolorum. Dico ſi ſola conſuetudine ablatum eſt præceptum.Hoc eſt probabile, ſicut in noſtra eccleſia fuiſſet peccatum ante ſexcentos annos. Et ideo poteſt dici ſecundò, & melius, quòd ceſſante in vniuerſum ratione legis poſitiuæ, ceſſat vis legis,etiam ſine alia abrogatione legis, nec ſpectata conſuetudine: quia ipſo facto, quòd lex eſt inutilis,non habet vim obligandi:quia ſi à principio legis ita fuiſſet irrationabilis eſſet,& per cõſequens

frequens nec obligatoria, maximè cùm esset one-
rosa. Sic autem est in proposito. Tota enim ratio
legis illius fuit societas, & communicatio conuer
sorum ex Iudaismo, & gentilitate, quæ ratio iam
nulla est. Vnde sequitur, quòd non solum iam in
ducta consuetudine in ecclesia, sed ante omnem
consuetudinem licebat vesci sanguine & suffoca-
to, dũmodo intelligeretur causam cessasse, & ideo
S. Tho. vbi suprà, non fundat facultatem vescen-
di illis in consuetudine, sed in eo, quòd causa legis
omnino cessauit. Sicut si in tempore belli fiat ali-
qua lex, quæ pro illo tempore est necessaria, ces-
sante bello, ipso facto cessat lex, etiam si non ex-
primatur in lege. imò puto, quòd tempore aposto
lorum non seruaretur illa lex vbiq;, sed solum vbi
erat necessaria ad illam communicationem vtriusque
que populi. Fortè verum est, sed nescio cùm dura
uerit tandiu pòst etiam vbi non erant Iudæi. Sed
etiam facit, quod. 1. Corin. 10. dicitur, Omne quod
in macello venit, manducate, nihil interrogantes
propter conscientiam. Et si quis vocat vos infide
lium ad cœnam, & vultis ire, omnè quod vobis ap
ponitur, manducate, nihil interrogantes propter
conscientiã. Et quòd illa fuerit causa illius præce
pti, patet: quia eodẽ cõtextu ꝓhibetur comedere
idolothitum siue immolatũ. Sic enim habetur, vt
abstineatis vos ab immolato, similiter & sangui-
ne, & suffocato. Sed tota ratio quare prohibeba-
tur

tur comedere immolatum, erat propter conſciẽtias aliorum, non autem quòd de ſe aliquid mali contineret, vt patet per Apoſtol. 1. ad Corinth. 8. ergo idem dicendum eſt de ſuffocato & ſanguine. Et ex eodem patet, quòd etiam tempore apoſtolorum licuiſſet gentibus extra communionẽ Iudæorũ viuentibus, comedere ſuffocatũ, & ſanguinem, quia non obſtante interdicto de idolothyto, licebat ſine ſcandalo comedere idolothytum, vt patet ex verbis Apoſtoli. 1. Corint. 8. De his autem, quæ idolis ſacrificantur, ſcimus quia oẽs ſcientiam habemus. & infrà, Quidam autẽ cũ conſcientia vſque nunc, quaſi idolothytum manducant, & conſcientia ipſorum cum ſit infirma, polluitur. eſca autem nos non commendat Deo. Videte autem ne forte hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet ſcientiam in idolio recumbentem, nónne conſcientia eius cùm ſit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta, & peribit infirmus in tua conſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam in Chriſtum peccatis. Ex quibus verbis manifeſtè patet, quod veſci immolatis, non erat illicitum, niſi propter ſcandalum infirmorum: ergo eadem ratione vbi nõ erat op⁹ abſtinere à ſuffocato. Sed li

cet

cet illud videatur probabile, tamen etiam potest dici, quòd non est simile de idolothyto, & suffocato, & sanguine: quia idolothytum prohibitum est solum propter scandalum, & ideo vbi non erat scandalum, non erat opus illa abstinentia, sed de suffocato alia fuit ratio, scilicet vt coalesceret amicitia inter vtrumq; populum: & quòd licet illa fuerit ratio, tamen mandatum fuit absolutũ, & sic non est simile. Et præterea posset quis respondere, quòd cùm Paulus scripsit epistolam illam, non erat facta prohibitio, cũ cõcilium illud fuerit quindecim annos saltem post passionem Christi, sed ratio temporum non consentit, & certe epistola fuit posterior concilio.

Sed potest aliter probari, quod nõ fuerint propter rationem scandali prohibita: quia eadem ratione prohibita fuissent alia legalia: ergo alia fuit ratio, vt arguit Altisiodor. libro. 4. in propria quæstione de suffocato & sanguine, dicẽs, quod ad literam illud præceptum non fuit de suffocato in illo sensu, sed ne occiderent homines, id est, ne suffocarent minus potentes, & ne effunderent sanguinem humanum. Sed hoc est contra omnes doctores. Et Hieronymus expresse super illud Ezechiel. 44. Omne morticinum, & captum à bestia de pecoribus, & auibus, non comedent sacerdotes: ait. Ne comederent illud, cuius sanguis effusus non est, quod epistola

Apoſtolorum decreuerat. Sed contrà arguit Altiſio. & bene. Quia ſi illud præceptum erat cæremoniale, contra, quia beatus Petrus in illo concilio dixit, Quid tentatis imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod nec nos, nec patres noſtri potuerunt portare? Sed per gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quemadmodum & illi. Actuum 15. Ex quo patet, quòd ſententia Petri fuit, quòd non imponerentur illis ceremonialia. Et Iacobus ibidem dicit, Ego iudico non inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum. Et aliter poteſt argui, quia profectò ſi ſolum illud præceptum erat eis impoſitum, quia Iudæi abominabantur ſuffocatum, & ſanguinem, & vt poſſent ſimul conuiuere Iudæi & Gentiles, contra, multo magis abominabãtur carnes ſuillas, de quibus tamen nihil prohihetur non ergo videtur illa cauſa.

Sed certè, quòd liceret eſt. Clitoueus in antilibr. 1. ca. 21. vbi dicit, quòd non peccabant comedentes de immolatis, niſi illorum manducatio generaret aliis ſcandalum

Et etiam ex Apoſtolo ad Rom. 14. videtur haberi vbi per totum capitulum ſine exceptione videtur ipſe apoſtolus diffinire, quod nihil eſt immundum niſi ex conſcientia, vel ſcandalo. Confido, inquit, in domino Ieſu, quòd nihil commune per ipſum, niſi ei, qui exiſtimat, quid commu

ne

ne esse, illi commune est. Et, S. Thom. dicit illic nihil esse prohibitum. Est etiam determinatio expressa in concilio Florẽtino, quod vide in doctrina quæ ibi datur Armeniis, vbi sic legitur, Firmiter credimus omnem creaturam Dei bonam esse, nihilq; reiiciẽdum quod cum gratiarum actione suscipitur, quia iuxta verbũ Domini, nõ ꝙ intrat ꝑ os, coinquinat hominẽ, illamq; Mosaicæ legis ciborũ mundorũ & immũdorũ differentiam ad ceremonialia asserit pertinere, quæ surgente euãgelio transierunt. Illam etiam prohibitionem apostolorum ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, dicit illi tempori congruisse, quo ex Iudæis, atque Gentibus, antea diuersis cæremoniis, moribusq; viuebant et cætera, & determinat, quòd iam cessante causa, cessat effectus & nunc nulla est differentia facienda.

Ad aliud, Vtrum* ante diluuium esset concessus vsus carnium, S. Tho. quidem. 1. 2. q. 102. arti. 6. 3 ad. 2, dicit, quòd esus carniũ videtur esse post diluuium introductus. Tũc enim Gen. 9. dictũ est, quasi holera virentia dedi vobis omnem carnem. & hoc ideo, quia à terra nascentia magis pertinẽt ad simplicitatem vitæ, esus autem carniũ ad quasdam delicias, & curiositatem viuendi. & Rom. 14. super illud, Is qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantẽ nõ iudicet. dicit, S. Th. A terra nascentia fuerũt cõ

cessa homini ad edendum. Primo secundum illud Genes.1. Ecce dedi vobis omnem herbam &c. Sed post diluuium primò legitur concessus vsus carnium. Vnde legitur Gen.9. quasi olera virentia tradidi vobis omnia, scilicet animalium genera. Ex quibus verbis S. Tho. videtur dicere, quòd ante diluuium non solum non fuerint in vsu carnes, sed nec fuerint licitę. Sed quicquid sit de hoc videtur primùm, quòd de iure naturali nō essent illicitæ, vt suprà probatum est. & confirmatur, quia per legem Christi nō est aliquo modo abrogata lex naturalis: si ergo nunc licet vesci carnibus, non ergo est contra ius naturale, Secundo videtur quòd non fuerit prohibitum lege diuina etiam ante diluuium, Probatur. Primò non habetur talis prohibitio. Secundo illa dicebatur ętas legis naturæ, quia scilicet regebatur lege naturali, sine aliis præceptis, saltem erant paucissima. Et San. Thom. 1.2. quæst.103. artic.1. ad quartum dicit generaliter, quòd ante legem Moysi nulla lege erat prohibitus vsus carnium aliquorum animalium, sed solum propter abominationem, vel consuetudinem abstinebant homines ab aliquibus. Ita ergo potest dici, quòd si ante diluuiū non erat vsus carnium, hoc erat solum ex consuetudine, non ex aliquo præcepto diuino speciali. Nicolaus tamen Gen.9. dicit, quòd tunc primò fuit cōcessus vsus carnium, quia terra iam non erat adeo fru-

fructifera, acceperat enim detrimentum magnũ ex diluuio. Idem dicit Abul. ibidem propter eandem rationem, scilicet ꝙ ante diluuium non erat concessus vsus carniũ. & Ge.1. dicit idẽ Abul. Hic taxauit Deus cibos hominibus, vt scilicet carnes non comederent, sed fructibus vescerentur. Et facit ꝙ Gen.1. dicitur, Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ &c. Vnde videtur, ꝙ non habuerunt aliud in escam. Cõfirmatur, Ge.9. ostenditur naturalis esus carniũ. s. ibi carnẽ cum sanguine non comedetis. ergo omnino tunc cœpit vsus vel cõcessio. & Ari.7. Ethico. ca.5. comedere carnes crudas numerat inter vitia feritatis. Hoc etiam Boët. videtur dicere de Consolatione lib.1. Felix initium prior ætas contenta dulcibus aruis, nec inerti perdita luxu, facileq; sera solebat ieiunia soluere glãde. & Oui. in.1, Met. Cõtentiq; cibis, nullo cogente creatis, Arbuteos fœtus, montanaq; fraga legebant, Cornaq; & in duris hærentia mora rubetis. Et quæ deciderant, patula iouis arbore glandes, Et pythagoras suos carnibus abstinere docuit. de quo Oui.10. Met. Parcite mortales, dapibus temerare nefandis Corpora. & alia eleganter dicit. Argumentum est certè, ꝙ antiquus ille mos mãsit in memoria hominum, nec poëtæ hoc finxerunt,

sed acceperunt ex antiquitate. Solus Caietanus. Ge.9. dicit etiam ante diluuium licitè vsos carnibus. Quod probat, quia Gen.4. laudatur Abel, qui offerebat de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, id est de pinguioribus. Si enim nōn vescebantur illis, quæ laus erat afferre pinguiores? vel in quem vsum habebant greges? & tamen Heb.11. laudatur Abel, ꝙ potiorem hostiam obtulit quam Cain. Sed ad hoc alii respondent, ꝙ causa pellium, & vellerum ad vestitum, & etiam lactis, quod edebāt. Sed contrà, etiam lac nō legitur concessum, ergo non erat vsus propter lac. Itē quid de volucribus cicuribus et Gallinis? Quem ad vsum nutrissent? Nam nec ipsa oua concessa fuerant Gen.1. Et posset facere ad Caietanum, quòd Ge.7. dixit Dominus Noë, vt tolleret de animalibus mundis septena, & septena, de immūdis vero, duo & duo. Videtur enim, quòd munda vocentur idonea ad vescendum, alia verò immunda. Sed. S. Tho.1.2.q.103. arti.1. ad.4. dicit, ꝙ munda, & immunda distinguebātur quantum ad sacrificium. Sed idem Caiet.2.2.q.148. articu.2. ad.3. Martini, dicit, quòd deus primo Adæ dedit in escam vegetabilia, deinde Noe dedit animalia. Profecto primum videtur certum quòd scilicet in statu innocentiæ non fuissent vsi carnibus in alimētum: quia ligna, & plantæ fuissent sufficientia ad vitam. & omnino non videtur dubitandū, quin sequu

sequuti fuissent illam institutionem Genesi.1.

Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam. Secundo apparentiam habet, quod ante diluuium non fuissent vsi carnibus, & videtur ex illa prohibitione Gen.9. Carnem cum sanguine non comedetis. Vel enim prius comedebãt carnes aut non. Si comedebant, vel cum sanguine, vel non. Si comedebant carnes, non tamen cũ sanguine, videtur quòd non esset opus illo nouo præcepto. Si cum sanguine, tũc oportebat reddere rationem quare Deus antea permiserat, & tũc de nouo prohibebat. Vnde videtur profecto, quod tunc cœpit vsus, & ideo docuit dominus naturalem modum comedendi. Et tunc hoc tenendo oportet dicere, quòd licet non esset prohibitum iure naturali, erat prohibitũ iure diuino. nec enim est dubitandum, quin haberent aliqua præcepta à Deo, quæ tamen non sunt scripta: vel cum conceduntur eis plantæ, videntur negata animalia: vel fortè solum ex consuetudine erat, & non ex aliquo iure. Tertio potest teneri cum Caietano, quod erat vsus animalium, licet fortè non ita communis sicut postea fuit, licet Auicena.1. Canon. dicat veteres non nisi in prandiis vsos carnibus, in cœna vero solo pane. Posset etiam confirmari, quòd non esset licitum ante diluuium vesci car-

nibus.quia Ge.9.nõ concedũtur plantæ,& ligna, quæ erant prius cõcessa,sed solum animalia,ergo postquã conceduntur animalia,signũ est, q͛ non erant prius concessa. Sed pro opinione Caiet.facit,si ante diluuiũ non sunt vsi carnibus, nec etiã piscibus,quia idem est iudicium,& eodem modo fuerũt de nouo cõcessi.Ge.9.& Ge.1. solũ conceduntur,de quo tamẽ doctores nõ faciunt mentionem.Fortè nõ erat præceptum de abstinentia carnium,sed inspiratio interior, quæ non facit præceptũ.Item quid Noë comedebat in arca?Et probatur omnino,quòd esset vsus animalium. Et arguitur,nõ videtur quòd esset vsus in sacrificiis, si non esset vsus & vtilitas rerũ : quia videtur quòd non sit sacrificium de re nullius vtilitatis, videlicet,si quis combureret paleas inutiles, vel serpentem,vel corium,tunc ergo quæritur, vtrum facerẽt sacrificia,vel oblationes columbarum, vel turturum.Si sic,ergo erant vtilia ad aliquos vsus, & non nisi ad edendum,ergo &c. Si non, contrà videtur,quòd fieret sacrificium ex eisdem rebus,ex quibus fiebat in lege scripta. Sed in lege fiebat oblatio columbarum, & turturum,ergo &c. Item Gene.7.mandatum est Noë, vt tolleret in arcà de animalibus mundis septena,& septena, & de immundis duo & duo,& sic vt dicit S.Th.1.2.quæst. 103.arti.3.ad.4.intelligitur quoad sacrificiũ.Tunc quæro, an ex colũbis, & gallinis fuerint septena

aut

aut bina. Oīno ſeptena, quia oportebat illa plus multiplicari ergo erant mūda. ergo erant in ſacri ficiis,&oblationibus:ergo erant inutilia,ſicut cor ui,ſed vtilia,ad edendum ſcilicet.&.S.Tho.vbi ſu prà reſpōdens ad illud Ge.7. dicit quòd non erāt munda quo ad eſum, ſed quia nulla lege erāt pro hibita;videtur ꝙ ſimpliciter loquebatur etiā ante diluuiū,quia illa diſtinctio erat ante diluuiū,nec de hoc poteſt haberi maior certitudo.& ſic patet ſolutio argumentorū,& concluſio vniuerſalis, ſci licet ꝙ nullum eſt genus alimenti, nec in animali bus nec in plantis quo non liceat vti, quantū qui dem ſpectat ad ius naturale,vel diuinum.

Sed reſtat dubium . Vtrum * liceat vti condi- 4
mentis, & artificio ad edendum cibos ſuauiores. Ad quod breuiter reſpondetur, quòd etiam hoc de ſe non eſt illicitum,nam ſponſa optat dare ſpō ſo poculum conditum.Cantic.8. & ſi licet ſale cō dire,imò præcipitur Leuiti.2. Sale &c.quare non aromatibus?Item S.Tho.2.2. quæſt.142.ar.2.ad.2. dicit,quòd circa naturales concupiſcentias parū peccatur,vt Ariſtot.etiam dicit.2. Ethic. ſequendo ſcilicet naturalem concupiſcentiam . Sed circa alia incitamenta concupiſcentiæ, quæ hominum curioſitas adinuenit; plurimum peccatur, vt ſunt curioſè præparati cibi,& mulieres ornatę, vnde idem videtur iudicium de vtroque.

Sed venio ad quæſtionem propoſitam, An

5 *liceat vesci carnibus humanis. Prima propositio est, Esus carnis humanæ est prohibitus iure diuino. Hanc propositionem aliqui probant ex eo, quod dicitur Genesi.9. Omne quod mouetur, & viuit, erit vobis in escam quasi olera virentia tradidi vobis omnia, excepto quòd carnem cum sanguine non comedetis. Videtur enim illic prohiberi esus carnis humanæ, ex eo, quod sequitur, Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis, de manu viri & fratris eius requiram animam hominis. Quicunque effuderit sanguinem hominis super terram, fundetur sanguis illius. Itaque non videtur posse haberi alius sensus illius dicti, nisi de esu humanæ carnis. Ita dicit Nicolaus & Burgens. ibidem. Sed contra, quia Leuit. 7. & decimo septimo. prohibetur esus sanguinis, & non est dubium, quòd ad literam intelligitur non de humano sanguine, aut carne, sed de quocunque sanguine, sicut etiam decretum Apostolorum Actuum decimoquinto ergo ita etiam intelligẽdum est illud Genesi. nono. & ita intelligebant Iudæi. vt patet ex Iosepho, libro primo antiquit cap. septimo. vbi describit historiam illam Genesi. nono. Et ideo Caietanus in eodem loco, scilicet Genesi, nono, dicit, quòd prohibetur carnibus vesci humanis illic per verba sequentia, scilicet, Sanguinem animarum vestrarum requiram,

de manu cũctarum, beſtiarum & de manu homi nis. De manu viri,& de manu fratris eius requirã animam hominis quicunq, effuderit humanum ſanguinẽ fundatur ſanguis illius Caietanus enim non vult, quòd illa verba ſint conſequentia, nec pertineant ad præcedentia illa, excepto, ꝙ carnẽ cum ſanguine non comedetis. Sed eſt noua ſentẽtia, & non legit enim,ſed verùm,vel vtiq;, ſanguinem vtique &c. Itaque ſenſus eſt, carnem autem humanam prohibeo vobis &c. & quia quicquid licet ſumere in alimentum, licet præparare, & ſi opus eſt,occidere:prohibeo autem(inquit) vobis vti carne humana in alimentum,quia quicunque effuderit ſanguinem humanum &c. Sed ſeptuaginta illic legunt,κὴ γαρ ,etenim, & ita legũnt interpretes ex Chaldæo,& Hebræo. Sed adhuc poteſt bene ſtare ſenſus Caietani, & placet. Itaq; in primis verbis, veruntamen carnem cum ſanguine non comedetis, oſtendit naturalem vſum comedendi carnes, ſcilicet, non crudas, ſed coctas, aliud enim eſt barbarum & ferale. Poſtea ſequitur,ſanguinem enim animarum veſtrarum.quaſi dicat, iam ſtatui vobis quid comedere liceat vobis:non enim concedo vobis carnes humanas,requiram enim ſanguinem veſtrum.Et ratione probatur,vt à principio arguebam. Illud eſt abominabile apud omnes nationes viuentes ciuiliter,& non inhumaniter, ergo eſt iniuſtum. Patet ante-
 cedens

tecedens ex historia. Nam circa Pontum, & Danubium leguntur fuisse feri homines, qui humanis dapibus vescerentur. Et Sydones populi Danubij accolæ parentum & propinquorum funera victimis & festo cõuentu familiarium celebrabant, cadauera autem laniata, & pecorum visceribus admista, obsonando, epulandoq́; consumebant. Et Indorum Massagetæ propinquos cognatosq́; cum ad multam senectutẽ peruenerant, vel aliquo casu morti appropinquarent, iugulatos antè magno epularum apparatu alijs edulijs mistos comedebant. Et Vlysses apud Homerũ narrat Lestrygonas immanes homines socios suos verubus affixos comedisse. Et Plinius putat Caietã fuisse Lestrygonum sedem, quales etiam Cyclopas describit Virgilius. 3. Aeneidos. Omnes autẽ historici, & poetæ tanquam feritatem & inhumanitatem nefandam talem consuetudinẽ referunt. Consequentia probatur, quia illud dicitur iuris naturalis quod natura dictat, & quod apud omnes est commune, si ergo omnes homines sentiũt hoc esse turpe, ita est etiam de iure naturali. Item probat Caiet. ibidem, quia alimentum ordinatur ad id, cuius est alimentum, & per consequens debet esse ignobilius eo, ergo homo non est alimentum hominis: imò apud Gentiles tanquam insandum scelus habebatur: vnde & Christianis hoc facinus à Paganis imponebatur, ꝙ in nocturnis sa-

cris

cris infantes occisos comederent, vt est apud Tertullianum in apol. c. 5. & apud Eusebium in historia ecclesiastica. Item à posteriori, quia omnino essent causa cędis, & homicidij, vt patet apud Barbaros, qui vescuntur carnibus humanis. Item ius sepulturę videtur esse de iure naturali, vt quilibet sepeliatur vbi voluerit. vt. c. fures. habetur, &c. quæsitum. 13. q. 2. & de pœnit. distin. 6. c. si quis. & de pœnit. & remiss. c. crimen. quod tolleretur, si liceret vesci carnibus humanis. Item fieret iniuria resurrectioni, cùm confunderentur corpora hominum. Item sepelire mortuos est opus misericordiæ, vt patet de Tobia, & Simonide poeta. ergo insepultos abijcere, est impietas. Item Deut. 21. prohibebantur Iudæi relinquere in sepulta etiã cadauera maleficorũ. Nec solum comedere carnes, sed etiam dare bestijs ad deuorãdũ, est inhumanũ, vt legitur fuisse Caspios, Bactrianos, & Hyrcanos & hoc videtur ex illo loco Ge. 9. Sanguinẽ enim animarum vestrarũ requiram de manu cunctarũ bestiarũ. Vbi nihil aliud videtur ꝓhiberi, nisi ne detur bestijs humana caro in alimentũ, de hoc enim agitur ibi. Itẽ pro diro, & atroci facinore ponitur, & damnatur etiam à Paganis authoribus, pòtasse humanum sanguinem: vt patet in coniuratione Catilinæ, apud Salustium, & Lucium Florum. Item est pietas naturalis etiam ad mortuos. ergo non licet abuti cadaueribus eorum. Item est peccatum

catum feritatis comedere carnes humanas, vt Aristo. dicit. 7. Ethicorum. c. 5. Sed tota difficultas est,
6 An * in extrema necessitate liceat vesci carnibus humanis. & videtur quòd sic, quia, vt in præsentiarum suppono, liceret vti carnibus suillis in veteri lege (de quo postea) in tali necessitate, nõ obstante præcepto iuris diuini. sed tantam vim habet ius naturale sicut diuinum. ergo etiam liceret vti carne humana.

Item ius naturale est conseruare vitam propriã vt supra concessum est, ergo non obstante alio iure poterunt comedi carnes humanæ ad conseruandam vitam.

Item ita est cõtra ius naturale abscindere proprium membrum, sicut vesci carne humana, sed ad salutem hominis licet abscindere membrum quare ergo non licebit comedere carnes, si est necessarium ad conseruationem vitæ? Item licet vti in medicamentis carne, quam dicũt Medici Momiam ergo in alimentis, si esset omnino necessarium. Hoc tamen non obstante sit conclusio probabilis, ꝙ in quacunq; necessitate non licet vesci carne humana. Patet primo, quia habitũ est tanquam immane, ꝙ aliqui in obsidione vsi sunt tali alimento, vt patet apud historicos. Vide etiã declamationẽ Quintiliani de eo, qui legatus ad frumentum coemendum non venit. Item si licet ergo tenerentur homines in tali necessitate vesci ta

li carne. consequens videtur falsum, cùm nunquã fecerint homines, nec aliquis hactenus consuluerit tempore famis, nec obsidionis, nec aliquis hoc auderet. Consequentia communiter probatur, quia si licet, & non est aliud medium, videtur ꝙ tenerentur. Et cõfirmatur ex historia Iosephi de bello Iudaico, lib. 7. c. 8. Vbi Maria Eleazaria filia in extremis quidem angustijs filium occidit, coctumq́; comedit medium, reliquias autem scelerati facinoris, nec contaminatissimi, & aliâs immanissimi homines edere sustinuerunt, sed tremore correpti, tales epulas sunt auersati, non obstante extrema necessitate. Caiet. tamen. 2. 2. q. 148. arti. 2. ad secundum Martini dicit, ꝙ est probabile, q̃d in extrema necessitate videtur, ꝙ non sit illicitũ vti in cibum hominibus occisis in bello, licet aliâs inquit, sit mortalissimum. Martinus etiam. q. 2. de gula, dicit, ꝙ qui sine necessitate ex sola concupiscentia & delectatione vesceretur carnibus humanis, peccaret mortaliter. Vnde videtur dicere, ꝙ in necessitate non esset mortale, vel non esset peccatum. Abulens. etiam. 4. Regum. 6. tenet, ꝙ in extrema necessitate non est illicitum. sed S. Tho. 2. 2. q. 142. art. 4. ad. 3. dicit, ꝙ illa vitia, quę excedunt humanam naturam, sunt exprobrabilia, sicut si aliquis delectaretur in comestione carnium humanarum, aut in coitu bestiarum, aut masculorum. Ex hoc videtur, ꝙ S. Tho. putet tam malum

come

comedere carnes humanas, ſicut coire cũ beſtijs, quod in nullo caſu eſt admittendum. ergo nec co medere carnes humanas. Facit etiam quod Ariſt. 3.Ethico.c.1.dicit, Sunt etiam quędam, ob quę nõ licet etiam cõpulſum, ſed potius oportet ſumma perpeſſum tormenta mortem obire. Et certè mirum eſt, ꝙ etiam ſi omnium iudicio neceſſarium eſſet ad vitã fornicari, non tamen liceret, & quòd liceat comedere carnes humanas, quod multo grauius eſt per ſe, Sed reſpondent aliqui, quòd fornicatio eſt intrinſece mala, nõ autem eſus carnium. Hoc tamẽ eſt petere principium. Vnde enim habetur illa differẽtia, cùm apud homines omnes ſit abominabilior iſte eſus, quàm fornicatio? Et Almayn in moralibus.c.3.ponit concluſionem, Nullus metus etiam mortis excuſat actum prohibitũ lege naturæ. Ex quo videtur confirmari concluſio noſtra. Vide illum. Item ſi hoc in extrema neceſsitate eſt licitum, ergo etiam ſi terrore barbarorum aliquis cogeretur comedere: nihil enim facit an timor ſit ab intrinſeco, vel extrinſeco illatus. Et mirum eſt ſi hoc licet, quomodo nũquam fuit permiſſum nec in obſidione Hieroſolymitana ſub Veſpaſiano, vbi tot millia perierũt fame, nec in obſidione Ieruſalẽ ſub Iorã rege Iſrael. 4.reg.6. vbi tantæ fuerunt anguſtiæ, vt matres paciſcerẽtur de mutuo eſu filiorum, pręſertim cùm Eliſęus eſſet præſens, qui eos admonere potuit, nec ali-

quis

quis hoc vnquam consuluit in vltima famè prouinciarum. ergo nullo modo est licitum.

Quarta quæstio est. Vtrum liceat in sacrificio vti hominis sanguine. Dato quòd ita sit, quòd nõ liceat comedere carnes humanas, an liceat sacrificare vt Barbari faciũt. Et videtur primo quòd hoc nõ sit cõtra ius naturale. Primùm, quia multę nationes quõdã habuerũt in vsu, vt Scithotauri qui aduenas Dianæ immolabãt, Laodicei virginẽ Palladi, Arcades Ioui Lycæo puerũ, Carthaginenses Saturno pueros etiã regiæ nobilitatis: Sapientes etiã Gallorũ, Druide: Cimbri, Blẽmyę, humanis litabat hostijs, de quo vide Alexãdrũ de Alexãdris li. 6. c. 25. Imò ad ꝓpitiãdos deos victi Carthaginẽses ab Agathocle. dicũtur nobilitatis filios mactasse ad aras. Et Germani, & Cimbri, & Senones, & penè oẽs natiões hoc in sacrificijs habuerũt vt mũdarẽtur humano sanguine, imò hac superstitione Romani nõ caruerũt. De quib⁹ legim⁹, ꝙ ex fata lib⁹ libris Gręcũ & Gręcã in foro Boario viuos defoderũt sub terrã ad placãdas, scilicet iras deorũ. licuitq; diu in sacris hominem interimere, & dijs immolare. Factũq; hoc fuit donec ꝑ Cn. Corneliũ Lentulũ, & Publiũ Liciniũ Crassũ Cõsules vetitũ fuit. Itẽ dñs præcepit Abrahæ sacrificare filiũ suũ Isaac, Ge. 22. Nõ ergo debuit credere si erat cõtra ius naturale. Itẽ Iephte Iudic. 11. obtulit vnicã filiã in holocaustũ, & tñ ponit ĩter sctõs, Heb. 11. Mirũ

est

eſt autem ſi hoc erat contra ius naturale, ꝙ ipſe non intellexiſſet, cùm eſſet fidelis, eſſe impiũ, vel non admoneretur à ſacerdotibus. Et maxime q̃a habetur, q̃d venit ſpiritus Domini ſuper Iephte, & ex illo ſpiritu vouit votum, quod poſtea perſoluit. vide S. Tho. 2.2. q. 88. art. 2. ad. 2. & 4. diſt. 38. q. 1. art. 1. q. 2. ad. 3. & Heb. 11. lectione. 7. & Auguſt. quæſtionum ſuper Iudic. lib. 7. c. 49. vbi ſub dubio reliquit, an peccauerit necne. Item ipſe Redemptor noſter ſeipſum ſacrificabit in cruce.

In contrarium ponitur concluſio. Prohibitum
7 * eſt iure diuino & naturali ſacrificare homines Deo. Probatur primo apertè Deut. 12. Quando diſperdiderit dominus Deus tuus ante faciem tuã gentes, ad quas ingredieris poſsidendas, & poſſederis eas, atq; habitaueris in terra earum, caue ne imiteris eas poſtquam fuerint te introeunte ſubuerſæ, & requiras cæremonias earũ, dicens, ſicut coluerunt gentes iſtæ deos ſuos, ita & ego colam nõ facies ſimiliter domino deo tuo. Omnes enim abominationes, quas auerſatur dominus, fecerũt dijs ſuis, offerentes filios ſuos, & filias, & comburentes igne. Item Num. 18. Dominus præcipiens, vt omnia primogenita offerrẽtur domino, & ſpectarent ad ſacerdotem, primogenita tamen hominum iubet, vt redimantur. Quicquid enim primũ erumpit de vulua cunctæ carnis, quam offerunt domino, ſiue ex hominibus, ſiue ex pecoribus tui iuris

bus tui iuris erit, ita duntaxat, vt pro hominũ primogenitis pretium accipias. Ex quo loco Augus. super Iud. vbi suprà, satis dicit significari, ꝙ immolatio quidem humanæ carnis est prohibita, & displicet Deo. Ex quo loco scilicet Deute. 12. non solùm constat esse prohibitum iure diuino, sed naturali, quia Gentes non tenebantur alio iure nisi naturali, & tamen computatur inter abominationes eorum immolasse sanguinem humanũ. Sed quæ est ratio? Primùm de innocẽte est clara, quia est contra ius naturale occidere hominem innocentem, cùm sit præceptum decalogi. De nocente autem videtur maius dubium. Quid obstat sicut occiditur taurus in honorem Dei, quin homo aliâs maleficus, & impius, occidatur in honorem Dei? An non pro amore Dei licet occidere infidelem? quare non est sacrificium? Respondetur, sicut patet ex S. Tho. 2. 2. quæst. 85. arti. 3. ad. 3. & clarius quæstio. 86. arti. 1. quòd sacrificium est, cùm aliquid exhibetur in cultum diuinum consumendum: nõ enim sufficit, quòd offeratur ad cultum, sed quòd consumatur in honorem Dei, vnde calix oblatus, non est sacrificium, sed eucharistia est sacrificium in missa. Ex quo sic arguitur, Vel nocens est damnatus, vel non: si non, non iustè occiditur, & est contra ius diuinum, imò naturale. Nullus enim obligatur ad pœnam, antequã condemnetur si autem est damnatus propter de-

lictum, iam non occiditur ad cultũ diuinũ. Nam si aliâs esset periturus, non occiditur pro Deo, vel honore Dei: sicut nec boues qui occidũtur in macello quantũcunq; lanius diceret, imò vellet occidere pro amore Dei, nõ esset sacrificiũ, & sic homines nocentes, & cõdemnati sacrificari nõ possunt, nec licitè, nec illicitè. Propriè enim sacrificare hominem Deo est, quod illa sit causa occidendi hominem, quod non est de homine aliâs damnato. Præterea etiam omne sacrificium est oblatio, vt S. Tho. dicit vbi suprà. Non offert autem quis, nec dicitur offerre munus rei aliâs inutilis vel perdendæ. Non enim esset vel munus, vel oblatio, si quis vitulum, aut bouem, aut ouem prorsus ad nullos vsus profuturam daret Deo, nõ plus, quàm si lapidem, aut arenam. Offerre enim est vt aliquid sibi homo subtrahat, vt Deo tribuat. Cũ ergo homo damnatus non sit alicuius pretij, sed pernicio sus, non potest ex illo offerri sacrificium, aut fieri maximè quia Leuit. 22. prohibebatur offerri animal quocunq; modo morbidum. Vnde videtur irreuerentia offerre hominem noxium. Restat ergo vt nec ex homine nocente, nec innocenti possit fieri sacrificium Deo acceptum; & præterea videtur, quod vita hominis non sit ita propriè in potestate hominis, sicut vita aliorum animantiũ. Non enim ita est dominus vitæ suæ, vel alienę, sicut est brutorum, quæ pro suo arbitrio potest perdere, &

occidere sine iniuria: homo autem etiam seipsum occidens, facit iniuriã, & sic videtur, ꝙ vita humana potius sit Dei, qui est dominus vitæ & mortis. Cum ergo sacrificiũ debeat fieri ex rebus nostris, quas Deo offerimus, videtur, ꝙ non posſit fieri sacrificium humanæ vitæ. Et in summa quomodo Deus debeat coli, non possumus scire nisi ab ipso Deo: vbicunq; autem fuit diuina doctrina, & prophetica, nunquã fuerunt huiusmodi sacrificia, ergo omnino nunquã fuerunt Deo grata. Quòd si quis cõtenderet hoc non esse prohibitum iure naturali, excusaremus istos barbaros ab impietate, saltem antequàm esset eis prædicata lex euangelica; quia excusabantur ignorantia iuris euangelici, in quo nõ solum sunt prohibita huiusmodi sacrificia, sed quæcunq; alia, excepto vnico sacrificio missæ, vt patet ex Pau. ad Heb. Quia Christus Iesus introiuit semel in sancta, æterna redẽptione inuenta. Nec solũ de sacrificio hominis, sed nec de quocũq; alio posset reddi ratio aliqua, nisi de reuelasset: quia cùm bonorũ nostrorum nõ egeat, potius videtur absurdũ occidere in gratiam Dei animal quodcũq;. Vnde ex ipso solo sciri potest. Et ideirco in statu innocentiæ nullũ fuisset sacrificium. Ad argumenta in contrariũ. Ad primum patet quid sit dicendum. Primo enim respondetur, ꝙ nunquàm aliquæ nationes vsæ sunt huiusmodi sacrificio, quin prius essẽt idololatræ. Vnde

post tantum errorem idem dæmon, qui suggessit vt deos falsos colerent, etiam persuasit, vt nefarijs sacrificijs colerent. Quare ille error non inuasit homines, nisi post alios intolerabiles errores vt dicit Paul. ad Roma. 1. Propterea tradidit illos Deus in reprobum sensum. Secundo patet, quia Deus damnauit sacrilegos illos ritus, vt patet Deuter. 12. Vnde etiam Gn. Cornelio Lentulo, Publio Licinio Crasso consulibus, ne hominem immolare, neue humano sanguine litare liceret, sancitum est. Ad secundum de Abraham beatus Augustinus lib. 7. super Iudic. c. 49. dicit, quòd dato quòd lege generali prohibita sint huiusmodi sacrificia, tamen iubente dominò specialiter possunt fieri benè & piè, sicut & seipsum occidere, & innocentes, sicut præceptum est Sauli, vt occideret omnes habitatores Amalech. Vel fortè, inquit putauit Abraham dominum filium suum suscitaturum, & sic nullam faceret Isaac iacturam. Sed quo modo credidit illud esse à Deo, cùm haberet præceptum Dei in contrarium? Respondetur. Illa reuelatio videtur fuisse interior, & cui Abraham resistere non posset. Sed hoc ipso, inquit August. satis ostendit displicere illi huiusmodi sacrificium, quod inhibuit Abraham. Ad tertium de Iephte, beatus Augusti. eodem loco multa dicit. Primum condemnat non solùm factum & sacrificium Iepte, sed etiam votum, quia votum per se

malum fuit: nam non videtur cogitasse de sacrificio pecoris alicuius. Non enim dixit, Quodcunque exierit obuiam mihi, sed quodcunq; exierit de ianuis domus meæ obuiam mihi reuertenti in pace à filijs Amon, Domino offeram illud in holocaustum. Nec pecora solent occurrere ducibus à bello reuertentibus, nisi fortè canis, qui tamen sacrificio adhiberi non potuit: vnde videtur in ipso voto licet non de filia, tamen de homine cogitasse. Quia ergo de hoc voto, inquit, nec de facto scriptura aliqd diffiniuit, sicut de facto Abrahæ, iudicandum reliquit nobis ex regulis scripturarū. Et possemus (inquit) dicere, Deo displicuisse tale votum, & ideo permisisse, vt vnica filia occurreret, vt de tali voto vindictam sumeret: nec prohibuisse eum. 60. dierū spatio, sicut Abraham prohibuit, licet infra eodem capitulo dicat, ꝙ potest etiam dici, quòd fecit totum ex spiritu domini & votum & factum, & fortasse vt aliqua humana victima, Christi significaretur victima. Quod si verum (inquit) est, non solum eius insipientia culpanda non est, verum eius obedientia laudanda. Sed potius videtur stare in prima solutione.

S. Tho. 2. 2. quæstione. 88. artic. 2. ad. 2. satis concordat cum illa prima solutione, & citat Hieronymum, ꝙ in vouendo fuit stultus, & in reddēdo impius; videntur tamen S Tho. & Hieronymus non damnare votum: nisi tanquam indiscretum,

quod posset habere malum euentũ. August. autẽ videtur dãmnare secundũ se, quasi intẽtio Iephte fuerit simpliciter hominẽ sacrificare. Non enim magnũ fuisset, vt pro tali victoria vouisset holocaustũ vnius bouis, aut arietis. Certè aliquod magnũ voluit vouere. Aliter dicit S. Tho. 4. dist. 38. q. 1. art. 1. q. 2. ad 2. Idem Heb. 11. lectio. 7. Non autem condemnat votum, sed factum, quod secutũ est. Laudatur verò Iephte de fide quam habuit. Sicut & Gedeon eodẽ tenore laudatur à Paulo, qui tamen peccauit tentando Deum in vellere & faciẽdo Ephod, post quod fornicata est multitudo filiorum Israel. Pœnitentiam verò egisse vterq; creditur, vt ait S. Tho.

Sed hoc iam constituto, q nec sit licitum vesci carnibus humanis, nec sacrificare homines, sequitur quæstio moralis, An si qui habeant hanc sacrilegam consuetudinem, vel vt vescantur tali carne vel sacrificijs tam nefandis vtantur, vt sunt barbari isti inuenti in prouincia Yucatan, id est, in noua Hispania, an possint principes Christiani sua authoritate ista ratione bellum illis inferre, & quatenus liceat: & si hoc non possunt sua authoritate an saltem ex authoritate mandato, vel cõmissione summi põtificis hoc possint. Et quidem Aug. Anchona. Archidiac. & Syluester dicunt, q si quę nationes sint quæ contra ius diuinũ supernaturale, & reuelatũ faciunt coërceri non debẽt, nec pos

sunt

sunt, vt desistāt ab illa violatione, vt si qui peccāt peculiariter contra legem Christianā, vel olim cō tra legē Mosaicā. Et ratio est, quia nō possunt cō- uinci manifestè quod male faciant, & per cōsequens dānari iuridice non possunt: & quia nemo indē- natus pōt puniri, ideo nō possūt illa causa, aut bel lo, aut alia psequutione coerceri à talib9 peccatis:

De illo tandem vtrum, * sit laudabile abstinere perpetuo à certo genere alimentorum etiā in ex- 7
trema necessitate est dubium. Et videtur quod non li cet, quia (vt suprà probatum est) homo tenetur seruare propriam vitam per alimentum. ergo vbi non est aliud alimentum, nisi huius generis, tenea- tur illo vti. Arguitur secundo, quia si liceret, maxi mè ratione voti, quale dicuntur habere Cartusiē- ses, Sed hoc non, ergo. Patet minor, quia votum debet esse de meliori bono, vt S. Tho. 2. 2. q. 88. & doctores. 4. d. 38. Et saltem illud quod sine voto est malum, ratione voti non fit bonum: vt si est malum inebriari, ratione voti non est bonum: sed abstinere à cibo in extrema necessitate est morta le, secluso voto, ergo etiam posito voto. Imò tunc videtur egregiè procedere dictum illud, In malis promissis, rescinde fidem. Tertio arguitur, Si quis faceret votum abstinendi à carnibus non regu- lariter, vel semper, vt Cartusienses, sed solum in extrema necessitate, profectò votum esset stul- tum, & illicitum. Sed non videtur quòd reddatur

melius votum, quia simul cum hoc voueat abstinere etiam extra necessitatẽ, ergo &c. Item plus obligat lex diuina, quàm votum: sed Iudæus in extremo tenebatur comedere carnes prohibitas, ergo etiam Carthusienses. Quarto arguitur, Liceret etiam Carthusiensi in tali necessitate constituto comedere carnes, ergo videtur, ꝙ teneretur. quia si habet medium licitum ad conseruandam vitam, facit contra charitatem nõ vtendo illo, ergo, &c. Quinto. Nulla lex humana deobligat à diuina, sed votum est peculiaris lex, ergo, &c.

In contrarium videtur consuetudo & authoritas religiosissimi ordinis Carthusiensis, vbi pro nulla necessitate violatur abstinentia illa à carnibus. Nec valet, dicere, quòd nunquam incidit necessitas, quia certè credendum est, quòd aliqui obierunt, quia non comederunt carnes.

Pro dissolutione quæstionis nota, ꝙ Gerson in proprio tractatu de abstinentia Carthusiensiũ ponit duas conclusiones principales in sententia Prima, Carthusiensis in extrema necessitate constitutus, secluso scandalo, tenetur comedere carnes. Secunda, si ex tali esu carnium sequatur scandalũ, puta dissolutio ordinis sui, & religionis, obligatur nõ comedere carnes. Easdem ponit Maior, 4. dist. 38. quæst. 4. & Martinus quæstione de abstinentia. Primam cõclusionem probant. primo, quia talis occideret seipsum non comedẽdo,

iuxta

iuxta illud Ambrosii, Pasce fame morientem: si non pauisti, occidisti. Item nulla lex humana potest deobligare à diuina, sed iste tenetur lege diuina, sed iste tenetur lege diuina in tali necessitate comedere. ergo, &c. Item nulla constitutio contra charitatem habet locũ, sed hæc est contra charitatẽ, ergo, &c.

Sed contra primam conclusionem arguitur. 2. Machabe. 6. Macabæi cum periculo mortis abstinuerunt. ergo licet abstinere saltem Cartusienbus in quacunq; necessitate. Respondet Gerson quod Machabæi tenebantur abstinere, quia obligabantur lege diuina, & non est transgredienda lex diuina pro corporalis vitæ saluatione. Et ꝙ Dauid comedendo panes peccasset, nisi habuisset reuelationem. Sed Maior aliter respondet, & dicit, quòd Machabęi tenebantur ratione scandali, aliàs debuissent comedere, vnde illo secluso in necessitate liceret comedere, carnes quia maior est obligatio diuina seruandi vitam suam, quàm alia lex de non comedendo carnem suillã. & ita dicit Almain in Moral. c. 3. imò quòd tenebãtur. Ex quibus infert Gerson, si cõstitutio Cartusiẽsis, diceret ꝙ nõ comederẽt carnes, etiam in extrema necessitate sub pœna peccati mortalis, nescirem, inquit, fateor, cõstitutionem istam defendere ab iniquitate. Hec determinatio Gersonis, & Maioris, est valde probabilis, & maximè declarando

primam conclusionem per secundam, scilicet quòd ratione scandali potest abstineri in extrema necessitate capiendo largè scandalum, ideſt si ex hoc, quòd Cartusiensis illa occasione vesceretur carnibus, inciperet dispensatio, in casibus periculosis quidem, sed paulatim traheretur ad multos casus, & omnes graues morbi essent occasio soluendæ abstinẽtiæ, & cùm Medici de industria augeant opinionem & timorem mortis in ægritudinibus, passim in infirmariis Carthusiensis vescerentur carnibus. Fatetur autem Gerson, quod ne hoc eueniat, bene Carthusienses abstinent perpetuò. Sed tamen in casu occulto, vnde non posset nasci occasio, & talis indigeret carnibus, posset comedere vt ait.

9 Sed sicut hæc opinio est probabilis, ità contra eam pono conclusionem probabiliter. Non videtur illicitum Carthusiensi in extrema necessitate abstinere à carnibus, etiam secluso scandalo. Probatur primò. Si comedere carnes in extrema necessitate est præceptum iuris diuini, vt ipsi dicunt, ergo hoc esset scandalum Pharisæorum, de quo non est habenda ratio, iuxta dictum domini, Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Mat. 15. Tunc enim maximè habet locum Gregorii dictum, scilicet, Facilius scandalum nasci permittitur, quā veritas relinquatur. Et cõfirmatur, quia secundum istos doctores, talis, qui in isto casu abstine

ſtineret, faceret contra præceptum negatiuum ſcilicet. Non occides. Sed certum eſt quod contra præceptum negatiuum non licet agere ratione ſcandali ergo quod liceat Carthuſienſibus abſtinere in tali caſu non eſt ratione ſcandali. Secundo arguitur, Sequeretur, quòd quandocunq; eſſet periculum ne ille moriatur ex abſtinētia carnium, tenetur comedere. Conſequens eſt falſum. ergo probatur ſequela, quia extrema neceſsitas in moralibus vt certum eſt, vocatur, quando eſt probabile periculum. Falſitas conſequētis patet ex ipſo ritu, & cōſuetudine Cartuſiēſiū, qui nūquā de hoc diſputāt, an indigeāt carnibus, nec ne. & dato ꝙ medic⁹ dicat eū aliàs moriturū, non reſpiciūt ad ſcandalū, ſed oīno negāt ſe daturos. Nec valet reſpōſio Arnaldi de Villanoua, q̧ dicit, ꝙ q̄cquid poteſt fieri p̱ eſus carniū, poteſt fieri p̱ oua ſorbilia. Nā vt dicit Maior, clarū eſt, ꝙ poteſt ex aſſuetudine incidere in faſtidiū ouorū, & omnino nō poſſe comedere, Tertio nō ſemp̱ q̄s tenētur ſeruare vitā p̱ omne mediū licitū, vt patet in multis caſibus, vbi poſſet q̄s defendere propriam vitā, & tamē ad conſeruationē virtutis patientiæ quis poſſet permittere ſe occidi. Item vxor cum periculo vitæ ſuæ poteſt aſsidere, & aſsiſtere viro peſte laboranti, etiam vbi non eſt neceſſe, ſed tantùm ad conſeruationem fidei maritalis, ergo, &c. Quarto non tenetur

quis,

dum eſt, quòd aliud eſt non protelare vitã, aliud eſt abrumpere. Nam ad primum non ſemper tenetur homo, & ſatis eſt, quòd det operã, perquam homo regulariter poteſt viuere: nec puto, ſi æger non poſſet habere pharmacum niſi daret totam ſubſtantiam ſuam, quòd teneretur facere. Secunda concluſio. In* caſu extremæ neceſsitatis puto- 10
quòd liceret Cartuſienſi comedere carnes, aliàs lex eſſet intolerabilis. Poſſet aliter ad quæſtionẽ reſponderi, diſtinguendo de exrema neceſsitate. Aut enim eſt ex fame, quia nihil habet quod edat niſi carnes, vt poſſet cõtingere, & in tali caſu poſſet teneri õpinio Gerſonis, quòd tenetur comedere, quia tunc fame moritur, quæ eſt mors violenta, & videtur imputari iſti. Alia neceſsitas poteſt eſſe ex ægritudine, & tunc carnes ſe habent tanquàm medicinæ, & poſſet dici quòd in tali caſu non teneretur, quia tunc moritur ex infirmitate, cuius iſte non eſt cauſa, & ſic mors non imputaretur ei. hoc enim non eſt ſe interficere, ſed non protelare vitam quantum poteſt, ſicut ſuprà dictum eſt de aliis medicinis: & ſic maneret ſalua conſuetudo Carthuſienſium, qui pro nullo periculo infirmitatis comedunt carnes. & hæc eſſet confirmatio concluſionis primæ, Nam ſi licet abbreuiare vitam per abſtinentiam carnium, vt ſtatim dicemus per decem aut plures annos, quare nõ licebit ſeni octoginta annorum abbreuiare

& ideo bene facit pro bono spirituali communi subeundo periculũ mortis cum iactura propriæ vitæ, & semper pro maiori bono licet ponere vitam; Sed restat, vt respondeamus ad quoddam argumentum suprà factum de Machabęis, an licuisset comedere suillas carnes sine scandalo in extrema necessitate. Et primò certũ est, quòd in casu Machabæorum erat magnum scandalum, quia exigebatur ab eis in contumeliam legis. Sed si ponatur quòd fame perirent in solitudine, an tũc liceret; Variæ sunt opiniones. Et profectò quicquid dicat Maior, opinio Gersonis est probabilissima, quòd nõ liceret, nam tantæ authoritatis est præceptum diuinum positiuum, sicut naturale: si autẽ ex iure naturali esset illicitũ comedere suillã nõ liceret etiam in extrema necessitate vesci suilla. ergo nec etiam nunc; cum esset de iure positiuo. Sed probabilius videtur, ꝙ vtrunq; liceret in tali necessitate, & comedere propter necessitatẽ & abstinere ꝑpter reuerentiã legis. Excusatur enim Dauid comedẽs panes ꝑpositionis propter necessitatem, & discipuli vellentes spicas die festo, Math. 12. vt dicit S. Tho. 3. p. q. 4. ar. 4. ad 3. & ita Machabæi bene fecerũt die sabbati nõ propulsantes, sed oppetentes mortem ne violarent sabbatum propter reuerentiã legis, & fecerunt bene postea pugnantes die sabbati, ne omnes perirẽt, 1 Mach.

vnius cuiusq; esset mortale. Item August. de moribus ecclesiæ, Et habetur etiam apud Di. Thom. 22.q.141.art.6. Regula (inquit) temperantię est necessitas præsentis vitæ. Secunda conclusio, Non* tenetur quis protelare vitam per alimenta quantum potest. Patet, quia non tenetur vti cibis optimis, & delicatissimis & prætiosissimis, etiam si ea sint saluberrima, imò hoc est repręhensibile, ergo. 14
Item non tenetur viuere in loco saluberrimo, ergo nec vti cibo saluberrimo. Item hoc esset damnare omnia ieiunia ecclesiastica, & monastica. Item non tenetur abstinere à vino, vt diutius viuat, ergo nec econtrario. Tertia conclusio, * Si 15
quis vtatur alimentis, quibus homines communiter vtuntur, & in quantitate, quæ solet sufficere ad valetudinem conseruandã, dato quòd ex hoc abbreuietur vita, etiam notabiliter, & hoc percipiatur, non peccat. Paret breuiter ex secũda, quia nõ tenetur prolongare, nec mutare solũ ada liũ salubriorẽ locũ, ergo nec cibũ. Ex quo seqtur corollariũ ꝙ nõ tenetur quis vti medicinis, ad prolongandam vitam, etiam vbi esset probabile periculum mortis, puta quotannis sumere pharmacum ad vitandas febres. vel aliquid huiusmodi. Quarta conclusio, Si quis* singulari inedia, vel cibo ita 16
nocuo vteretur, vel scienter, vel propria opinione contra bonorum & sapientium sententiam, vt breui abrũperetur vita, non excusaretur à mor

Nn tali.

tali. Hæc patet ex prima conclusione,& ex dete
minatione primæ quæstionis nisi fortè faceret p
culiari consilio,& reuelatione diuina.

REVERENDI

patris fratris Francisci à Victoria, Relectio de homicidio.

An sit fortis viri occidere se.

SVMMA.

1 *Mortem sibi consciscere, quomodo sicut semper impiũ ita & mortem non solum patienter, sed liberè etiam subire, plerumque consilium, nonnunquam præceptum sit.*

2 *Interficere seipsum, semper est impium. Et multa de inclinatione naturali, peculiariter an sit semper prona ad malum.*

3 *Inclinatio hominis, quatenus homo est, est bona, & ad nullum malum, aut virtuti contrarium inclinat.*

4 *Deus an naturas rerum immutare potuerit, vel ab initio alias facere, quàm nunc sunt.*

Quod

5 *Quòd Deus naturas rerum mutare non possit ab authore probari videtur.*

6 *Deus supposito quòd non possit rerum naturas mutare, quomodo fecerit hominem cum naturali inclinatione ad malum.*

7 *Inclinatio hominis quamuis sit ad malum, tamen non est mala malitia morali, quandiu manet intra terminos appetitus.*

8 *Deus creauit hominem sine inclinatione mala qua appetitus inclinat ad malum.*

9 *Deus dedit appetitui naturalem inclinationem vt obediret voluntati.*

10 *Homo non inclinetur ad diligendum se plus quàm deum, vel proprium bonum plus quàm cummune.*

11 *Præcepto, Non occides, quid & qualiter homicidium prohibeatur. Et de triplici opinione ibi recitata.*

12 *Præceptum de non occidendo, est iuris naturalis, & non positiui, sicut etiam alia præcepta Decalogi, secundum authorem.*

13 *Præceptum de non occidendo: semper fuit æquale & ante legem, & in lege, & tempore Euangelii.*

14 *Interficere si licebat adulteram, aut furem in lege Moysi etiàm, licuit ante legem, & licet in lege euangelica.*

15 *Præcepto hoc, Non occides, quomodo prohibeatur omne homicidium, quod stando in lege naturæ sola, est malum, & irrationabile.*

16 *Præcepto de non occidendo: non magis prohibe-*

betur homicidium authorite publica, quàm priuata.

17 *Occidi quomodo dupliciter potest homo, scilicet ex intentione, & præter intentionem.*

18 *Occidere hominem reipub. nocuum ex intentione, stando in iure diuino & naturali licet ipsi reip.*

19 *Homicidiū de iure naturali & diuino permissum, quibus sit commissum.*

20 *Homicidium omne ex intentione, præcepto de non occidendo est prohibitum seu publicæ, seu priuatæ personæ, præter quàm id, quod reip. aut publicis magistratibus, & principatibus fuerit commissum.*

21 *Interficere seipsum quare non liceat.*

22 *Obiectum voluntatis non est solum verum bonum.*

23 *Deus solus est vitæ & mortis dominus, non homo, qui quantum ad hoc, est peculiariter seruus Dei vnde occidere seipsum est deo iniuriam facere.*

24 *Homo in multis casibus quamuis licitis uiis possit vitam seruare, quomodo tamen non teneatur.*

25 *Quòd homo, semper tenetur defendere vitam proximi, etiam quandocunque licet, non est exploratum*

26 *Panem licet alteri cedere cū certa pernicie ꝓpriæ vitæ*

27 *Animam ponere pro amicis licet sit stultitia huius mundi, tamen est sapientia apud Deum.*

28 *Damnato ad mortem non licet se fame interficere.*

29 *Damnato ad mortem licet fugere, & mortem non expectare.*

30 *Damnato ad mortem per cicutæ seu veneni haustum, licet illud haurire, nec videtur ad sui mortem cooperari*

rari.

31 *Auxiliari licet amico etiam cum quantocunque vitæ diſcrimine. Et quid dicendum de vxore, quæ etiam cũ magno periculo marito peſte laboranti adſideret.*

32 *Nauigare, & artem militarem exercere etiam cum magno vitæ periculo ſeruatis circunſtantiis quæ magis & vt plurimum contingunt, licet.*

33 *Vitam abbreuiare nullo modo licet, etſi non teneatur homo omnia media licita etiam facere, vt ſibi vitam reddat longiorem.*

34 *Alimentis inſalubribus & nocuis vitam reddere breuiorem, quis non licet, neq; tamen vti tenetur quis optimis.*

35 *Vitæ conſeruandæ ratione non ſunt omnia media adhibenda neceſſario, ſed ſolum illa, quæ ad hoc ſunt de ſe & ordinata, & congrua.*

36 *Brutus, Cato, Decius, & alii innumeri, qui ſibi mortẽ conſciuerunt, vtrum excuſationem habebunt, eò quòd putabant in hoc ſe fortiter & laudabiliter agere. Et quid de Samſone, Raſia, & Saule.*

NOn de nihilo dixit Eccleſiaſtes, Qui addit ſcientiam, addit & laborem. Habent agricolæ ſua otia, habent operarii, habent omnes opifices, & cũ diebus operoſis victum parauerint, feſtis diebus requiem habent, & pro ſuo arbitrio remittunt, & oblectant animos, & corda oblita

laborum. Nobis neque festis, neq; profestis licet esse otiosos nullas habemus studiorum ferias, nullam vacationem ab exercitiis literarum. Ecce cõuenimus patres religiosissimi, virique spectatissimi in festo tam celebri ad hanc relectionem, cùm mihi non licuerit non solum in sequentem annũ vt putaram. sed neque in alium quidem diem proferre. Ergo, ne supra laborẽ necessarium, nouum etiam in prooemiis assumamus, rem ipsam superis praeeuntibus aggrediamur. Argumentum à me tractandum in praesenti relectione, non est aliquis nouus locus ad hoc designatus & in ordinariis lectionibus praetermissus, vt in aliis relectionibus à me factum est, sed vt non nomine tantum, sed & re etiam sit relectio, constitui tractare aliqua prius in meis lectionibus disputata, non tamen multa, nec enim possem. Sed consilium meũ fuit impraesentiarum disputare quaestionem, An sit fortis viri occidere se ipsum, vel cùm conseruare vitam posset, mortem oppetere & quando, & quatenus hoc aut licitum, aut laudabile sit. Ad quam quaestionem commodius tractandam & examinandam tanquam fundamentum totius huius relectionis sequẽtem conclusionem à principio pono.

1 Prima conclusio, Sicut* mortem sibi consciscere semper impium est, ita mortem non solum patienter tolerare, sed libere etiam subire plerunq; con-

consilium, nonnunquam præceptum est. Hanc conclusionem pro temporis augustia, pro quæ tenui mea eruditione quã potero perspicuè & clarè, variè versabo, immoraborq; circa singulas partes, primo illam probando, deinde argumenta in contrarium obiiciendo, illaq; pro captu ingenii diluendo, ac dissoluendo, quod interim dum facio, vos patres obseruandissimi virique ornatissimi oratos velim, vt me non tam attentè, quàm beneuolè, & amicè audiatis.

Prima ergo pars conclusionis est, quòd semper est impium, interficere se ipsum. Hoc primò probatur, quia* occidere seipsum est contra na- 2
uralem inclinationem hominis: sed facere aliquid contra inclinationẽ naturalem, est peccatum. ergo occidere se semper est peccatum. Maior est manifesta, non enim homo solum omniaque animantia, sed res omnes resistunt suæ corruptioni, & pro viribus adnituntur conseruare se in rerum natura, vt dicitur in secundo de generatione, & experiẽtia apertius docet, quã vt probatione res indigeat, nec opus est in re non dubia argumentis vti non necessariis. Est ergo cõtra naturalẽ inclinationem hominis, vt se interimat. Quid autẽ inclinationi naturali aduersari & repugnare sit illicitum, exploratum est valde atque in confesso. Si enim naturalis inclinatio semper in bonum & honestum propensa est,

atque adeò nunquam malum suggerit, professò huiusmodi inclinationi repugnare, aut in contrarium tendere, semper illicitum erit. Quemadmodum enim virtuti quicquam contrarium facere semper illicitum est, quòd ea non nisi ad honestum inducat: ita prorsus si id, ad quod homo sua pte natura & inclinatione fertur, semper bonum est, huiusmodi inclinationi contrauenire malum erit. Bono enim non nisi contrarium malum esse potest. Quare cùm hic sit vel primus locus, & præcipuum argumentum, quo hanc cõclusionem doctores probare contendunt, operæpretium erit, si de hac ipsa re vberius disseruerimus. Et quidẽ sunt nonnulli, nec vulgares, neque contemnendi, sed primi etiam Aristotelis expositores, quibus non videtur verum, naturam semper ad bonum inclinare, & honestum, sed potius credunt naturam & gratiam, legem & naturalem inclinationem contrarias esse, sibiq; inuicem repugnare, quod multis tum argumentis, tum etiam testimoniis suadere conantur. Et primò argumentatur. Appetitus enim humanus fertur naturaliter in omne bonũ, bonum autem delectabile est bonum quoddam: fertur ergo appetitus in bonũ delectabile naturaliter, bonum autem delectabile plerunque est contrarium virtuti, ergo naturaliter homo appetit cõtrariũ virtuti atq; adeò peccatũ & malum. Secũdo, virtus omnis versatur circa

dif

difficile (ex autoritate Arist. 2. Ethic.) q; si natura inclinaret in bonum virtutis, certè huiusmodi bonum difficile non esset. Nihil enim aliud inclinatio virtutis facit, nisi reddere facile & iucundum ipsum bonum, quod alioqui difficile erat, non ergo natura inclinat de se ad bonum, inclinat autē, ergo inclinat ad malum. Et confirmatur. Si enim homo sua natura inclinaretur ad bonum, non essent necessariæ virtutes, quarum hoc vnum officium est, tollere difficultatem illam & molestiam bonorum operū. Atq; adeo qui probabilius philosophantur, negant necessariam esse aliquā virtutem, anteponēdam quidem ad ea bona ad quæ homines sua natura feruntur & inclinantur. Nemo enim tam ingenio tardus est, qui putet virtutem esse aliquam, vt homines cupiant felices esse oderint autem miseriam. Tertio, Theologi ponunt motus subitos tam in volūtate, quàm in appetitu sensitiuo; nihil verò aliud sunt tales motus quàm inclinationes quædam naturales in malū. ergo, natura inclinat, ad malum. Quarto, Nam ad hoc, vel solùm, vel certè potissimum ponebatur iustitia originalis in primis parentibus, aut appetitus sensitiuus contineretur in officio, & voluntati sine difficultate pareret, & voluntatem ipsam rationi, rationemq; diuinæ legi & voluntati subiectam efficeret. quòd si humanus appetitus non sua natura aduersaretur vel rationi vel legi diui-

næ, nullum fuiſſet aut munus aut opus ipſius iuſtitiæ originalis. Quinto, Homo ſecundum virtutem & legem Dei tenetur diligere Deum plus quàm ſe, & commune bonum præferre bono priuato. Non enim charitas iuxta Apoſtolum, quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, & tamē homo naturaliter diligit bonum propriū: & eſt valde difficile Deum plus quàm ſe diligere, quia homo, vt à principio dictum eſt, naturaliter inclinatur ad conſeruationem propriam. ergo natura inclinat contra charitatem & legem Dei. Sexto, Inclinatio appetitus ſenſitiui eſt naturalis, cùm ipſe ſit potentia naturalis, nec eius inclinatio ſit aliud ab appetitu ſenſitiuo, & tamen appetitus nō obedit rationi, ſed tendit in contrarium. ergo inducit in malum. Et confirmatur. Obiectum appetitus ſenſitiui eſt bonum delectabile, hoc autem plurimum eſt contrarium virtuti & legi Dei. ergo appetitus ſenſitiuus naturaliter fertur in malum. Septimo, Fomes inclinat ad peccatum, vt Theologi diffiniunt ſecundo Sententiarum. & tamē fomes nihil aliud dicit præter naturam & naturales potentias hominis deſtitutas dono iuſtitiæ originalis, vt in eodem loco Theologi defendūt. ergo homo per naturales potētias fertur & inclinatur in malum. Et cōfirmatur hoc. Si enim homo produceretur in puris naturalibus, hoc eſt, ſine iuſtitia, & ſine peccato, eodem modo inclinaretur ad malum,

lum, ſicut nũc inclinatur ex fomite, ergo inclinatio naturalis eſt ad malũ. Adducunt deinde & aduocant in fauorem huius ſententiæ ſcripturarum teſtimonia. Et in primis dictum Domini Geneſ. 8. Senſus, & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcẽtia. Ex quo videtur, quòd natura humana ſit pro cliuis & inclinata ad malum. Dominus item apud Matth. Spiritus promptus eſt, caro autẽ infirma. quod exponens Apoſtolus ad Galath. 5. Caro (inquit) concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Et Roma. 7. Video aliam legem in membris meis. & plura in hanc ſententiam. Et rurſum alibi. Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Et iterum, Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis. Ex quibus omnibus manifeſtè conſtat, carnis appetitum eſſe in malum, & contrarium ſpiritui & legi Dei. Deſideria autem carnis ſunt naturalia, cùm ſint apud omnes. ergo prorſus naturalis inclinatio eſt in malum & in peccatum. Item Ariſto, 2. Ethico. dicit, Quòd ad hoc, quòd homo fiat ſtudioſus, oportet vt ſeruet ſe ab his, ad quæ natura maximè inclinat vt S. Thom. 2.2. q. 166. artic. 2. ad tertium adducit.

His & alijs rationibus & teſtimonijs authores illi ſententiam ſuam tuẽtur. Vnde etiam in naturam ipſam, illæ quærelæ exortę ſunt, vt alij nouercam, alij inimicam, alij ſcelerum altricem, alij malorum

lorũ parentem, alijsq; inuidiosis, odiosisq; nominibus appellent, ac dehonestent. Inde etiam illud ꝙ homo ex se non potest nisi malum. Inde adhuc ille odiosior, & omnibus mortalib⁹ insigniter iniuriosior error, ꝙ omnia omnium hominum opera sunt peccata, & æterno supplicio digna, nisi misericordia Dei venialia fierent, vnum ex dogmatibus Luteranorum. Verum bona venia tãtorum virorum & pace, non adducor nec propositis, neque quibuscunq; alijs argumentis, vt credam humanam naturam, quam omnipotens & sapientissimus Deus ad imaginem & similitudinem suam condidit, tam malo genio, & prauis conditionibus formatam, & constitutam, vt cùm reliquę res omnes in fines & operationes sibi conuenientes suo ingenio & natura ferantur, solus homo nõ nisi in mala, atq; adeo in perniciem suam & condẽ-
3 nationem feratur & inclinetur. Quare * in presentiarum defendo inclinationem hominis, quatenus quidem homo est, bonam esse, atq; adeò ad nullum malum, aut virtuti contrarium inclinare: quod postquam autoritate probare non sufficio, argumẽtis nõ infirmis probabile facere contẽdã.

Et primò quidem sic arguo. Inclinatio naturæ humanæ est immediatè ab ipso Deo. ergo nõ potest esse ad malum. Antecedens est notum, cùm Deus sit author ipsius naturæ, atq; adeò omnium quæ cõsequuntur naturã, cuius in primis est incli

na-

natio naturalis. Qui enim (vt verbis Aristo. vtar) dat formam, dat consequentia ad formam. Est ergo Deus solus author & causa humanæ inclinationis. Cõsequentia vero probatur. Motus enim naturalis siue ex naturali inclinatione, attribuitur & imputatur generanti, id est, authori, & causæ ipsius naturalis inclinationis, vt Aristoteli merito placuit. 8. Physic. simulq; multis grauissimis Philosophis. Grauia enim & leuia hac vna ratione à generante, & non à se ipsis moueri dicuntur, ꝙ eam inclinationem, atq; adeò necessitatem ad motum vel sursum, vel deorsum à generante acceperint. Si ergo homo ad malum naturaliter inclinatur, illa inclinatio, & motus sequens talẽ inclinationem in peccatum, imputarẽtur ipsi Deo, quod prorsus dicere, vel cogitare impium est. Certè si motus lapidis deorsum, aut motus ignis sursum peccatum esset, nulli dubium quin hoc peccatum Deo potius tribuendum esset, quàm ipsis grauibus & leuibus, quæ talem à Deo inclinationem acceperunt. Et similiter si homini peccatum esset appetere felicitatem, non tam imputandum esset illi, quàm Deo, qui sic hominem constituit vt naturaliter appeteret felicitatem. Quare hæc ratio efficax est ad probandum aliquem actum non esse peccatum, quia procedit ex inclinatione hominis à Deo sibi data. Ex quo etiam loco arguit S. Tho. & alij Theologi graues non inualidè

ad

ad probandum, quòd prima operatio angeli non potuit esse mala. Cum enim prima operatio sit dilectio sui, omnes enim aliæ operationes ex ista proficiscuntur, vt Arist. docet in Ethicis, Amicabilia, inquit quæ sunt ad alterum, sunt ex amicabilibus quæ sunt ad nos primam operationem angeli: oportet fuisse amorem sui: Cùm ergo ex naturali inclinatione ad talem amorem inclinaretur, fieri nō potuit, vt ille amor malus esset. Et sic prima operatio angeli nō potuit esse peccatum.

Secundo probatur idem. Non posset Deus producere in anima habitum vitiosum inclinantem ad peccatum: hoc enim repugnat diuinæ bonitati: ergo neq; potuit dare animæ rationali aut homini vitiosam inclinationem, qua scilicet ad peccatum inclinaretur: nō enim minus esset causa inclinatio vitiosa mali actus, quàm vitiosus habit9.

Tertio, Non posset Deus producere habitū inclinantem ad falsum, ergo nec inclinationem ad malum. Patet consequentia. Nam non minus repugnat Deo inclinare ad peccatum, quàm ad falsum, imò multo plus: qui ergo non potest producere inclinationē ad falsum, multo minus potuisset dedisse inclinationem ad peccatum. Assumptum autem patet: ea enim est vna probatio Doctorum, quòd fidei non potest subesse falsum, q[...] scilicet est infusa à Deo, non ergo potest Deus i[...] fundere habitum ad falsum inclinantem. atq; ist[...]

ration

ratione probari quoddam modo possunt prima principia, quanuis per se nota. Quid enim, si quis fateretur quidem se cogi ad assentiendum huic principio, omne totum est maius sua parte, diceret tamen se timere ne fortè deciperetur, quemadmodum & homo aliquando cogitur ad credendum aliquid hominum authoritate, quibus fidẽ non habere homo non potest, & tamen fieri potest vt decipiatur? Quid inquã, si quis diceret ita de primis principijs, an non aliqua ratione induci posset ad assentiendum illis? Ego vero puto, si quis mihi recipiat, Deum neq; mentiri, neq; decipere posse, concedat etiam necesse esse naturam rationalem esse à Deo creatam cum hac necessitate, & inclinatione consentiendi his principijs, manifestè etiam conuinci talia principia vera esse. Si enim falsa sunt, & Deus humanum intellectum cogit ad assentiendum illis, apertè constat Deum homines decipere, & per consequens mentiri. Simili ergo modo, si Deus produceret quencunq; habitum inclinantem ad falsum, meritò & mendacij & deceptionis argueretur.

Quarto, Si homo induceret alium ad peccandum, peccaret, ergo similiter si Deus inclinat homines ad peccandum, peccat. Quamuis enim nõ valeat apud Theologos consequentia, Deus concurrit cum homine ad peccandũ, ergo peccat. Tamen recipient istã, Deus se solo inducit homines

ad peccandũ,ergo peccat.Nam ſicut conſequens eſt impoſsibile,ita & antecedens, Deus autem ſe ſolo eſt cauſa inclinationis naturalis hominis: ſi ergo per talem inclinationem homo induceretur ad peccandum,videtur etiam ꝙ Deus inducat ad tale peccatum.

Quintò voluntas humana non fertur in obiectum,niſi mediante ratione: ratio autem ſemper inclinat ad iudicandum, ꝙ omne malum eſt euitandum:ergo voluntas non inclinat ad malum.

Sexto ſi inclinatio ad malum eſt à ſolo Deo,vt iſti fatentur, non uideo quomodo negent, quòd Deus ſit cauſa pecati, quod omnes Theologi tanquam impium ſemper reiecerunt. Quòd ſi rationes noſtræ,vt videmus,ſuperiores,& probabiliores ſunt,ne teſtibus etiam deficiamur aliquid, de ſcripturis etiam oportet adducere.Et primo omnium facit authoritas Iacobi Nemo, inquit, cùm tentatur,dicat,ꝙ à Deo tentatur, Deus enim intentator malorum eſt.Ex quo loco ſic arguitur eſſet.Si inclinatio naturalis eſſet ad malũ,Deꝰ eſſe tentator malorum, quod eſt contra Apoſtolum ergo imſsibile eſt, ꝙ natura tentet ſeu inclinet a malum. Aſſumptum probatur.Nihil enim aliu eſt tẽtare,niſi facere inclinationem ad malum. S ergo Deus fecit & dedit talem inclinationem h mini ad malum, qualem iſti dicunt eſſe natura inclinationem,cur ergo Deus tentare non dice

tu

tur? Confirmatur. Si dæmon inijceret talem inclinationem homini ad malum, qualem isti asserũt esse naturalẽ, certè dæmon tentaret, ergo & Deus diceretur tentator. Secundo, Ecclesiastes. 7. dicitur. Fecit Deus hominem rectum. & ipse immiscuit se infinitis quæstionibus. Non autem videtur Deum hominẽ rectum fecisse, si cùm ista pessima inclinatione & maledictione creauit, qua sua natura ferretur ad malum. ergo.

Sed in primis videtur facere, quòd Sapientia diuina attingit à fine vsq; ad finẽ fortiter, & disponit omnia suauiter, vt per Salomonem ipse testatur. Non esset vero suauis dispositio, si cùm Deus homini legem & præcepta dedisset, naturã in cõtrarium trahentem, vocantem & allicientem dedisset. Cùm enim Deus hominem condiderit ad laudandum creatorem suum, vitãq; æternam ab illo promerendum, non vtiq; tanquam sapiens architector hominem fabricauit, si naturã fini repugnantem, & incommodam illi dederit, cùm tamen viderit Deus cuncta quæ fecerat, & erãt valde bona. Et alibi, Dei perfecta sunt opera. Profectò non videretur opus aut valde bonum, aut perfectum, si hominem cum huiusmodi inclinatione fecisset.

Et demum, vt quid Deus hominem non fecit propẽsum, & procliuem ad bonum potius quàm ad malum? ad legem suam quàm ad transgressio-

nem legis? an quia nõ potuit? Hoc verò quid stultius, quid indignius diuinæ maiestati excogitari posset? An quia nõ voluit? Inuidit ergo De⁹ mortalibus hanc felicitatem, qua tamen maximè ad diuinorum præceptorum vsuri essent obseruantiam. Angelos certè Deus non hac conditione creauit, vt non nisi ad peccatũ & malum tantum inclinarentur. Quæ ergo ratio esse potuit, vt hac parte tanto benignior & æquior angelis esset, q̃ hominibus, qui de Deo quidem non poterant melius esse meriti?

Videmur igitur ex parte probasse hominẽ sua natura non inclinari ad malum, sed relictum potius in manu consilij sui, vt vtrumlibet pro suo arbitrio sequeretur, siue bonum, siue malum. Superest vt argumentis in contrarium adductis vtcunque satisfaciamus, ad quorum expeditionem illud in primis meminisse oportet, hominem esse compositum ex duabus naturis, rationali, scilicet ac sensitiua, quas apostolus ad Roma. 12. interiorem, & exteriorem hominem vocat: quod non est sic intelligendum, vt anima ipsa sit interior homo, aut natura rationalis, corpus verò natura sensitiua: sed totus homo secundum spiritum est homo interior idem verò secundum carnem est homo exterior, & natura sensitiua. Secundo est aduertendum, quòd quia homo est homo simpliciter in quantum rationalis, non in quantum sen

sitiuus

sitiuus: inclinatio hominis absolutè est inclinatio hominis in quantum homo est, scilicet, inclinatio voluntatis, & intellectus, & nõ inclinatio partis sensitiuæ, quæ aut non est inclinatio hominis, aut non in quantum homo est, sed secundũ quid, & non absolutè. Comparatur enim appetitus sensitiuus ad hominem quasi aliquod extrinsecum, nec plus debet dici inclinatio hominis, inclinatio appetitus sensitiui, quàm inclinatio dęmonis aut mundi. Cupit enim & mundus & dęmon trahere humanam voluntatem ad malum, cupit etiã nũc appetitus sensitiuus. Sed sicut non interest nostra quid aut mundus, aut dæmon suggerat, sed quid ipsi per voluntatẽ & rationem prosequamur; ita eadem ratio est de appetitu, ac si esset à nobis separatus. Nec enim q̃d caro nobis suadet, imputatur, nec opus nostrũ, aut desiderium dicitur, sed id tãtum, quod per liberum arbitrium acceptum habuerimus, & secuti fuerimus. Quare quanquam sint nonnulli, qui etiam defendere velint, nec ipsum etiam appetitum inclinare ad malum ex specie aut natura sua; sed ex peculiaribus vniuscuiusque conditionibus, quas non à Deo, sed à patria, vel à parentibus, vel astris vnusquisque contraxit: tamen ego non nego quidem sensualitatem trahere & tendere ad malum, & peccatum ex specie, & natura sua, sed nego eam esse humanam inclinationem aut conditionem: imò

contrariam, quemadmodum nec motus appetitus voluntatem præcedentes, actus humani dicũtur, atq; adeò simul verum est, ꝙ appetitus sensitiuus inclinatur contra virtutem: homo verò interior, qui simpliciter est homo, inclinatur ad virtutem. Vtrunq; Apostolus, signanter & disertè expresſit ad Rom.12. Condelector, inquit, legi Dei, secundum interiorem hominẽ: video autem aliã legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ Quod tamen Paul. non aliter ad se pertinere arbitratur, quàm angelum sathanæ, qui eum colaphizabat. Et sicut manente vera inclinatione hominis ad virtutẽ erat angelus sathanæ, eum colaphizãs, ita aduersante, & cõtraueniẽte appetitu sensitiuo manet integritas humanæ volũtatis quę est hominis integritas, in quãtum homo est.

Verũ restat scrupulus ex hac responsione. Nã æquè est à Deo inclinatio appetitus sensitiui, sicut & voluntatis: si ergo inconueniens dicitur, ꝙ Deus sit causa inclinationis volũtatis ad malum, quare non idem habeatur pro inconuenienti de appetitu sensitiuo? quare inquam sapientissimus creator, & conditor rerum malam inclinationem dedit appetitui, & carni, & non potius bonã, quę magis conuenire videbatur illi infinitæ bonitati? Dico primum omnium, dubium est certè inter
4 Theologos, & Philosophos, An * naturas rerum Deus immutare posſit, vel potuerit, vel ab initio

aliàs

aliâs façere, quàm nunc sunt. Et quidem sunt qui putent cum Gabri. 4. dist. 1. quæst. 1. Quãuis Deus species quidem rerum, & essentias variare nõ potuerit, neque enim potuit aut hominem, aut bouem alterius speciei facere, quàm fecit potuit tamen proprietates, & inclinationes naturales immutare, potuit (inquam) ignem frigidum naturaliter facere, & aquam calidam, ac rursum nigram niuem, & album coruum. Quod tali ratione probatur. Nam posse Deum ignem frigidum facere, aut calidam aquam, & cætera huiusmodi, dubitari non potest. Potuit ergo Deus ab initio aquam calidam facere, aut frigidum ignem, leuem terram, grauem aerem, & legem ponere, vt sic perpetuò perseuerarent. Qua lege posita, illud esset proprium, aut naturale talium rerũ. Nihil enim aliud est rerum natura, quàm id quod ab initio (vt Augustinus ait) Deus rebus dare voluit, ergo potuit Deus contrarias naturas & inclinationes dare rebus, quàm dedit. Et confirmatur. Nam potuit Deus res nudas creare, id est, essentias, sine quibuscunque accidentibus, aut proprietatibus: ergo non necessario creauit cum his conditionibus & proprietatibus, quas nunc habent. Hanc sententiam quanquam Theologi & authores nonnulli, qui in pretio habentur, defendunt, non puto esse probabilem, nec verisimilem. Vnde puto, quòd * Deus non potuerit quidem ignem cali- 5

dum naturaliter frigidum facere, aut non naturaliter calidum, aut niuem nigram, aut leuem terram, & vniuersum naturales inclinationes tollere, aut mutare. Quod sic probatur. Nam primum omnium, multæ sunt proprietates, & aptitudines rerum, quæ secundum communem opinionem, non conueniunt rebus per aliquas qualitates superadditas, sed immediatè per suas essentias: vt verbi gratia, Si risibile non conuenit homini per aliquam qualitatem superadditam secundum opinionem istorum, sed per essentiam, potuit quidem Deus facere, quòd homo nunquam rideret, non autem quòd non esset natura risibilis: quia Deus non potest tollere effectum causæ formalis, manente causa formali. Si ergo homo est formaliter risibilis per suam essentiam, non potuit Deus facere quòd sua natura non esset risibilis. Secundo sic arguo, Aqua cum concursu Dei generali producit frigiditatem in se, vt patet in aqua reducente se ad frigiditatem. Ergo Deus non potuit facere quin cum tali concursu esset frigida, & per consequens naturaliter frigida. Consequentia probatur. Nam detur oppositum puta, quòd faceret Deus, quòd aqua naturaliter esset calida, quæro, an aqua cum concursu Dei generali potuerit reducere se ad frigiditatem, vel non. Si potuit, ergo non erat naturaliter calida, si non potuit, ergo nec nunc

po-

potest, quia concursus generalis Dei non potuit esse maioris actiuitatis, quàm nunc est, & ab eisdem causis semper producitur similis effectus. nec Deus potest facere, quòd causa naturalis, quæ nunc non potest in aliquem effectum, cum concursu generali posit in illum cum eodem concursu. Verbi gratia, nunc non potest homo suscitare hominem cum concursu generali Dei, ergo Deus non potest facere, quòd homo id posit cum tali concursu: nec Deus ipse posset cum generali concursu facere quod nunc non facit. Sicut ergo Deus non potuit facere vt homo naturaliter posset suscitare mortuum, ita non potest facere, quòd aqua produceret calorem, aut quòd naturaliter lapis ascenderet sursum. Et confirmatur. Aut essentiæ rerum, aut species de se sunt indifferentes ad quamlibet proprietatem, aut non. Si non, ergo non potuit fieri, quin id, ad quod essentia magis inclinatur, sit magis naturale. Si sint indifferentes. Verbi gratia, Si natura ignis nuda, est indifferens ad calorem, & frigus. Ergo cum concursu generali non plus produceret calorem, quàm frigus, & per consequens non poterit esse magis naturale vnum quàm aliud. Et confirmatur exemplo. Deus non poterat facere, quòd cœlum naturaliter inclinaretur ad quietem vel ad motum à Septentrione ad Meridiem, ergo

nec alias naturas rerum potuit mutare. Antecedens probatur, Si cœlum naturaliter inclinaretur ad motum contrarium isti quem nunc habet, vel ad quietem, non posset cum concursu generali moueri motu isto, quem nūc habet, sicut è contrario. Et confirmatur validè, quia si potest Deus mutare naturas rerum, faciat ergo, quòd aqua sit naturaliter calida. Sic arguo, Calor nunc cum concursu generali sufficit corrumpere aquam. ergo cum simili concursu potuisset tunc corrumpere. ergo non est ei calor naturalis. non enim posset nunc Deus cum solo concursu generali impedire ne calor corrumperet aquam, & non est impotentior quàm à principio. ergo nec tunc potuit, Certè puto quòd argumentum concludit. Item Deus non potuit hominem naturaliter facere incorruptibilem. Item non posset agens naturale cum concursu generali inducere formam aquæ in materiam indispositam per calorem & siccitatem. Ergo, calor & siccitas non possunt esse naturales aquæ. Vt enim arguebatur, quicquid creatura potuit posse (vt ita dicam) cū concursu generali Dei, potest nunc cum simili
6 concursu. Hoc ergo supposito, quòd * non potest Deus naturas rerū mutare, dico, quòd Deus fecit hominem, cum hac naturali inclinatione appetitus sensitiui, quia aliter fieri non poterat.
7 Secundo dico, quòd * talis inclinatio quamuis

sit

ſit ad malum, non tamen eſt mala quaudiu quidem manet intra terminos appetitus ſenſitiui: malum inquam malitia morali: nam malitia pœnæ non inconuenit, cuius deus ſemper eſt cauſa: ſicut non dicitur mala inclinatio qua Leo inclinatur ad homicidium. Sicut enim appetitus inclinat hominem ad malum, ita etiam obiectum ipſum, vt delectabile, aut vtile inclinat etiam ad malum, & tamen natura ipſius auri, verbi gratia aut cibi dulcis bona prorſus eſt. Neque vnquam aliquis conqueritur de deo, quòd aurum pulcherrimum fecerit, aut vinum ſuaue. Ita prorſus de appetitu ſenſitiuo qui mouet hominem ad malum, non aliter quàm ipſum obiectum, vnde nulla malitia exiſtit appetitus ſenſitiui aut rerum ipſarum Tertio dico, ꝙ appetitus inclinat ad malũ, nõ ipſi᾽ appetitus ſed hominis ſemꝑ enim naturalis eſt cõueniẽs, vt S. th. dic. 1. p, q. 31. ar. 1. Quartò dico, ꝙ
*Deus hominem creauit ſine tali inclinatione ma 8
la, creauit enim eum cum iuſtitia originali, quæ appetitum ſubiiciebat rationi, & nullo modo inclinabat ad malum: quòd ſi poſtea ſua culpa incidit in hunc laborem, ſibi potius, quàm diuinæ ſapientiæ imputandum eſt, Nec plus ſanè, quàm ſi oculos ſibi erueret, quos illi creator dediſſet, conqueri de creatore ſuo poſſet. Quintò dico, quòd
*dedit appetitui naturalem inclinationẽ vt obe- 9
diret rationi, & ſic tandem tota inclinatio eſt bo-

na. Et ista pro argumentis satis esse videntur, quatenus ad inclinationem appetitus sensitiui spectabat.

Sed aliunde arguebatur, quia scilicet homo tenetur diligere Deum plus quàm seipsum, & commune plus quàm priuatum bonum, & tamen inclinatio hominis naturalis est in contrarium, atque adeò in malum. Ad hoc quanquam sint clari philosophi & theologi, qui ita esse arbitrentur, ego* verò nego hominem inclinari ad diligendum se plus quàm Deum, vel proprium bonum plusquam commune. Sicut enim membrum plus inclinatur ad bonum totius, quàm ad bonum proprium, periclitatur enim manus pro salute totius ita etiam ex naturali inclinatione homo, quem Deus fecit partem reipublicæ, natura inclinatur ad bonum publicum plus quàm ad priuatum: & cùm deus sit bonum vniuersale, plus etiam homo diligit Deum, quàm seipsum, sicut nota experientia docet, quòd aqua ascẽdit, deserens conueniẽs sibi bonum propter integritatem & continuitatem vniuersi. Non est autem consentaneũ vt deus rebus inanimatis aut membris corporis inclinationem dederit conuenientem suo fini, vni autem homini negauerit. Sunt verò qui hoc ipsum negant, scilicet, membrum plus inclinari ad bonum totius, quàm ad proprium, nec membrum se exponit (vt aiunt) periculo pro salute totius, sed ipsum

suum totum membrum tremens & resistens opponit pro se. Sed certè hoc ipsum est incōsonum rationi, & est condemnare industriam diuinam, dicere, quòd Deus cùm mēbra corporis fecerit solū propter bonum totius, & non propter se; tamen membris dederit inclinationem contrariam bono totius; quasi verò pedes sibi, & nō homini ambularent; & aures sibi, & non homini audirent; & oculi, &c. Et vt de membris hominis docemus hoc illis: quid de aqua dicturi sunt, cùm sursum ascendit? an non ipsa se sursum mouet? an potius imaginandum est totum vniuersum concurrere vt aquam moueat? Profectò dicendum non est. Quod si ita est, vt certè est, cùm Deus fecerit hominem potius propter se, quàm propter hominē, absurdum est dicere non dedisse inclinationē suo fini conuenientem, quia plus ipsum Deum, quàm se diligeret.

Error tamen iste emanauit, quòd viderent hominem cum magna difficultate, aut vitam, aut etiam bona temporalia ponere pro Deo, aut pro bono publico: quare ex hoc arguunt non inclinari naturaliter ad bonum publicum. Sed hoc perinde est, ac si quis dicat, hominem non amare propriam vitam plus quàm vnum membrū, cùm videant grauari nimis, & cū magna molestia, & difficultate secare aut vrere mēbrum propter salutē totius: aut sis qs neget aliquē cupidū esse vitę, ideò

quis

quia potionem amaram non libenter sumit. Ita nõ statim si quis ęgrè & molestè ferat aut vitã aut fortunas perdere ꝓpter Deũ, aut propter bonũ publicum, non inquàm statim arguendũ est, hominem non plus naturaliter Deum aut commune bonum diligere, quàm priuatum. Vt enim Doctores docent, gratia non est cõtraria naturæ, sed perficit naturam, & naturalem inclinationem: difficultas autem prouenit tum ex appetitu, tum etiam quia licet plus inclinetur ad bonum tamen etiam inclinatur ad alia bona; & sic patitur difficultatem, sicut de proiiciente merces in mate. Atque id demum cogitandum est, non esse Deum deteriorem artificem ipso homine, cùm tamen artifex homo, si quod instrumentum ad aliquem finem fingat, curet omnem aptitudinẽ ad talem finem instrumento dare, idoneumque suo fini facere: quare ergo Deus, qui omnia fecit propter se, non talem inclinationẽ suæ creaturæ credatur dedisse, qualem ad illum finem conuenire nouerat? Nos ergo amoliamur huiusmodi querelas de summo artifice, ac conditore, credamusq; naturam nõ nisi ad bonum inclinare, atque ideo omne quod est contrarium naturali inclinationi, esse malum. Perditio enim tua ex te Israel. Salus autem ex me. Osee. 13. Cum ergo, vt à principio arguebam, interficere seipsum sit contra naturalem inclinationem consequens est esse illicitum,

quod

quod erat primum argumentum ad probationẽ
concluſionis.

Secundo principaliter probatur eadem con-
cluſio. Occidens ſeipſum, facit cõtra præceptum
decalogi, Non occides: quod habetur Exo. 20. &
Deutero. 5. ergo peccat & mortaliter. Hoc eſt ar-
gumentum beati Auguſtini. 1. de ciuitate ad pro-
bandum, quòd occidere ſeipſum, ſit illicitum. Sed
vt apertius conſtet quam vim habeat argumentũ
ſicut etiam de primo fecimus, operæpretium eſt
etiam examinare quid prohibetur in illo præce-
pto, Non occides: cum in ſcriptura non inueniã-
tur alibi prohibitum, aut reprehẽſum ſeipſum oc-
cidere, aut ex illo præcepto oportet eſſe illicitum
aut reuocari in dubium poteſt, an liceat ſe inter-
ficere. Cum enim præceptum ſit abſolutum, Non
occides, & in multis caſibus licitum ſit occidere,
vt certò cõſtat, dubitari* merito poteſt, qd illo prę 11
cepto & qualiter homicidium prohibeatur. Qui-
dam ergo ita intelligunt præceptum illud, vt ab-
ſolutè prohibeatur occiſio cuiuſcunque hominis
ſiue priuata authoritate, ſiue publica, ſiue nocen-
tis, ſiue innocentis. Sed ab eo præcepto tanquam
à canone generali excipiuntur lege diuina ali-
qui caſus, in quibus licet occidere: verbi gra-
tia, vt homicida iuſte à magiſtratu occidatur. Sed
dicunt, quòd niſi hanc facultatem haberent à deó
ex ſacra ſcriptura, quæ iubet, vt qui occiderit ho-
minem

vel vtrumque licebit, vel neutrum: Et quæro, ante legem Moysi, an licebat interficere blasphemum & homicidam, vel non? Si non, cōtrà. Quicquid non licuit in lege naturæ, nunquam licuit. Non enim lex Moysi, aut lex gratiæ sunt dispensationes legis naturæ, sed potius ècontrario, multa licebant in lege naturæ, quę in lege Moysi prohibita sunt: si ergo licebat interficere in lege naturæ adulterum, sine exceptione & expressione iuris diuini licuit in lege Moysi. Et ideo alii dicunt, quòd in præcepto, Non occides, prohibetur solum occisio innocentis: & illud præceptum Exod. 20. Non occides, videtur explicatum Exod. vigesimotertio. Insontem & iustum non occides.

Sed contra hoc est, quòd priuatus occidēs peccatorem, & sontem, facit contra illud præceptum Non occides: si enim non peccat contra id præceptum, Non occides, nusquam alibi in iure prohibetur occisio nocentis hominis. Quare cùm certum sit etiam apud istos priuatum hominem reū esse homicidii, etiam si nocentissimum occidat, certum est illo præcepto non prohiberi solum innocentis occisionem plusquam nocentis. Et ideo alii, qui propius ad veritatem accedunt, dicunt, quòd prohibetur illo præcepto occisio hominis priuata authoritate: sed neque isti quidem sufficientem vim illius pręcepti explicarunt. Si enim

resp.

respublica, aut rex innocentem hominem occideret, faceret contra illud pręceptum, vt certum est ergo non prohibetur absolutè priuata authoritate occidere aut permittitur occidere publica. Neque valet dicere, quòd qui interficit se defendendo, occidit publica authoritate: quia habet authoritatem a Deo per ius naturale. Hoc enim ineptũ & ridiculum est. Nam hoc modo neque comedere, aut bibere nisi publica authoritate liceret. Nõ enim liceret, nisi à iure diuino esset permissum.

Et ideo dimissis variis opinionibus, dico pri-
12 mò, quòd *hoc præceptum est iuris naturalis, & non positiui, sicut etiam alia præcepta decalogi. Quod patet, quia in lumine naturali semper fuit notum homicidium esse culpabile, & illicitum.
13 Secundo infertur ex hoc, quòd * hoc præceptum semper fuit æquale, & ante legem, & in lege, & tẽpore Euangelii. Patet, quia lex naturalis nunquã mutatur. Nec enim abrogatur, aut limitatur, aut extenditur. Est enim lumen signatum super nos
14 à principio. Tertio infero, quòd *si licebat interficere adulteram, aut furem in lege Moysi, etiam licuit ante legem, & licet in lege Euangelica. Quarto dico, & infero, quòd *illo præcepto prohibetur omne homicidium, quòd stando in lege naturæ sola, est malum, & irrationabile, & ad hoc solum oportet respicere, & non ad exceptiones, vel permissiones factas in lege. Omnio enim illa vel solum

lum sunt iudicialia, quæ iã cessauerunt: aut si sunt moralia sũt explicatiua iuris naturalis. Quare ad id est vltimo referẽdũ, quãdo licet occidere, & quã do nõ. Ad q̃ tamẽ iuuat scripturas cõsulere, neq; hoc est (vt aiunt) explicare idem per seipsum, aut ignotum per ignotius. Non est enim homicidiũ malum, quia prohibitum: sed prohibitum, quia malum. Quare ad intelligendum quid sit prohibi tum per illud præceptum, Non occides, optimè respondetur, & per causam, quòd omne illud homicidium quod est iure naturali malum. Quinto
dico, quòd* in illo præcepto non magis prohibe- 16
tur homicidium authoritate publica quàm priua ta. Alia enim quæstio est, quem, & quando licet occidere: & alia quæstio est, cui licet occidere, nã aliquando est malũ publica authoritate occidere
Sexto, dico quòd* dupliciter potest occidi homo. 17
Vno modo ex intentione, & certo proposito, vt iudex intendit priuare vita malefactorẽ. Alio mo do præter intentionem, non dico solùm à casu, & inuoluntariè, propter alium finem, quem si posset occidens aliter consequi, non occideret: sicut cùm quis in defensionem sui, vel etiam Reip. occidit inuasorem, quem non occideret, si aliter pos
set defendere. Septimo dico, quòd* ex intentio 18
ne licitum est stando in iure diuino solum & naturali occidere hominem nociuum Reipublicæ quia, homo est membrum communitatis: Et ideo

sicut licitum est abscindere membrum corruptū & nocivum toti corpori, ita est licitum iure diuino & naturali hominem perniciosum, & boni communis corruptorem interficere, quam si hoc nunquam sit expressum in iure diuino scripto: quia hoc est notum in lumine naturali; quod maius bonum debet præferri minori bono, & priuato bono publicum bonum. Octauo dico;
19 quòd * tale homicidium de iure naturali & diuino est solum commissum Reipublicæ, aut publicis magistratibus, & principibus, qui habent curam Reipublicæ. vt patet ex Paul. ad Roman. decimo tertio Non sine causa gladium portat, vindex enim est.
20 Nono dico, quòd * ex intentione occidere hominem semper est prohibitum homini priuato. nunquam enim licet nisi in casu præmisso. Non autem est commissa cura publici boni defendendi, nisi publicis personis: ergo nulli priuato sua authoritate licet ex intentione occi-
21 dere. Vltimo dico, quòd * omne aliud homicidium ex intentione, est illo præcepto prohibitum, seu publicæ, seu priuatæ personæ, præterquam in casu præmisso, quando vita alicuius propter peccatum eius est perniciosa Reipublicæ. Nam de homicidio non ex intentione, quale est in defensione sui, aut Reipublicæ, latior est disputatio: quòd licet etiam ex iure naturali cognosci

sci posset, tamen quia non est præsentis specu-
lationis, missum facio. Ex his patet quam vim habet argumentum ex illo præcepto, ad pro-
bandum, quod non licet interficere seipsum. Cum enim nemo sit iudex suiipsius, neque ha-
beat authoritatem in seipsum, nunquam licebit se interficere, etiam si dignus mortc esset, & perniciosus Reipubl.

Tertio arguitur, & probatur conclusio, Se occidens facit iniuriam reipublicæ, ergo peccat. Consequentia est clara. Antecedens patet, Quia quicquid homo est, est ipsius Reipublicæ, sicut pars sui est totius: ergo qui se occidit, aufert a Republica, quod suum est.

Quarto & vltimo probatur, Quia occidens se, facit contra præceptum de charitate, ergo peccat. Consequentia est nota, & antecedens probatur, quia non minus homo tenetur se diligere, quam proximum, sicut seipsum: sed si occideret proximum, semper esset contra charitatem proximi. ergo se occidens, facit contra charitatem sui. Isto duo argumenta, non carent difficultatibus, & dubiis, possent que examinari sicut præcedentia.

Sed quia impugnando conclusionem ipsam, cõmodius veritas ipsius explicabitur, nec tempus nobis suppeteret, si vtrunq; vellem prosequi, ideo hoc relicto, contra cõclusionẽ arguitur; & primo

sic, Nemo potest se saltem de industria & volens occidere, ergo conclusio includit falsum, scilicet inueniri posse tale delictum & crimen. Antecedens probatur, Quia voluntas non potest velle nisi bonum, vt aristoteles habet, & impræsentiarũ pro rato habemus: sed non esse, aut desinere esse nõ est bonum, imò potius malum, ergo nullus seipsum potest interficere. Neq; sufficit dicere, ꝙ cùm anima sit immortalis, non desinit esse saltem meliori sui parte qui se interficit. Saltem enim argumentum procedit de illo, qui non haberet spẽ alterius vitæ, qui non posset seipsum interficere, cuius oppositum ex historia constat. Et confirmatur, quia impossibile est ꝙ aliquis nolit esse beatus, vt disertè August. tenet. 17. de Ciuitate Dei. Sed qui vult esse beatus vult esse, cùm non posit esse beatus si non sit, ergo non potest aliquis nolle esse, & per consequens neq; se interficere. Secundo arguitur, Nulli facit iniuriam qui se interficit, ergo non peccat se interficiendo. Antecedẽs patet, quia nõ sibi, volẽti enim nõ fit iniuria. ipse autem volens patitur. ergo non patitur iniuriam. Nec sufficit, dicere, quòd facit iniuriam reipublicæ, quia saltem qui bona venia reipublicæ, vel adepti licentiam à republica (sicut mos apud aliquas nationes fuit) se interficerent, non peccarẽt. Et confirmatur, quia qui bona temporalia volẽs perderet, neque sibi, neque reipublicæ iniuriam

fa-

faceret,vt si quis equum suum occideret,& tamē non minus res temporales sunt reipublicę, quàm hominis vita,imò multo plus. ergo nec se interficiens facit iniuriam reipublicæ aut sibi. Item licet nō se defendere à latrone inuadente, quādo non potest vitam tueri nisi alterum occidat,ergo licet se interficere. Cōsequentia probatur, Eodem præcepto tenetur quis defendere propriam vitam, quo tenetur se nō occidere, & si se posset defendere & non se defenderet,esset cōtra præceptum de non se occidendo. Quarto, licet duobus existentibus in extrema necessitate, & habentibus solum vnicum panem, vnde alter posset tantum vitam conseruare,licet inquam alteri habenti panem cedere alteri,& hoc est se interficere. ergo. Quinto, si seruus esset cum rege in naufragio, & essent in tabula,vel nauicula, quæ vtrumq; non posset sustinere, licet seruo desilire in mare sine spe euadēdi,vt regem seruet à morte. ergo licitum est in casu se interficere. Sexto, licitū est damnato ad mortem,vt fame conficiatur,oblato pane non comedere,ergo licitum est se interficere. Antecedens patet,quia licitum est,& potest parere sententiæ, cui adiudicatus est, Septimo,licet dānato ad mortem habita etiam opportunitate fugiēdi nō fugere,sed expectare,sic dat operam morti proprię. ergo. Octauo, licet damnato ad mortē veneni hausti,haurire venenum, ergo licet se interficere.

Nono, Licet cum manifesto periculo mortis, tempore pestis visitare amicos, ergo. Decimo, Licet navigare cum manifesto periculo mortis, ergo. Vndecimo, Licita sunt exercita militaria, & taurorum exagitatio, etiam cum periculo mortis, ergo seipsum interficere. Probatur consequentia, quia in omnibus his tribus argumentis est eadem ratio, quia eodem praecepto generaliter prohibetur interficere alium, & exponere se periculo occidendi, ergo etiam de seipso. Duodecimo, Licet vitam breuiorem facere abstinentiis, & duro victu, & aliis vitae austerioris rigoribus: ergo se interficere. Consequentia probatur ex dicto Hieronymi, Nihil interest paruo an magno tempore te interimas. Et antecedens probatur, & patet de monasteriis, vbi certum est vitam esse breuiorem, quàm extra. Decimotertio, Non tenetur aliquis constitutus in extremo periculo redimere salutem quacunque pecunia, vel toto patrimonio, ergo non tenetur conseruare vitam suam. Antecedens patet. Si enim quis indigeret ad salutem herba aliqua, vt (exempli gratia) radice pontica, quam non posset habere, nisi daret suum regnum, aut principatum, non teneretur dare, ergo. Decimoquarto, Semper est licitum subire minus malum, ad euitandum maius malum: sed maius malum videtur infamia, & ignominia, quàm

mors, ergo saltem ad vitandum ignominiam, & infamiam licitum erit subire mortem, & se interficere. Decimoquinto, saltem hoc, scilicet non licitum esse se occidere, non est ita per se notum, quin possit ignorari, cum apud multos, qui reputati sunt sapientes, fuerit laudatum. ergo saltem excusabuntur illi, qui putant se fortiter & laudabiliter agere, se interficiendo, vt Cato, Brutus, & similes. Decimosexto, Legitur de quibusdam sanctis foeminis, quòd cum essent à Tyranno damnatae vt igne comburerentur, ipsae se in eum praecipitauerunt, ergo, licet se interficere. Decimoseptimo, Samson, Saul, Razias, Eleazarus se interfecerunt, qui non solum non vituperantur in Scriptura, sed certè Samson inter sanctos refertur ab Apostolo ad Hebraeos vndecimo. Et Razia & Eleazarus laudantur. Eidem argumentum potest fieri de virginibus, quae fugientes Romanorum iniuriam, apud Aquileiam, se in flumen praecipitauerunt.

Pro solutione istorum argumentorum multa & varia possent adduci, quae si tempus ferret, nō essent inutilia vel iniucunda tractatu, sed pro temporis breuitate solutionem illorum in paucissima verba conferam. Pro elucidatione ergo primi argumenti est aduertendum, quòd obiectum voluntatis non est solum verum bonum.

Cum enim obiectum non moueat voluntatem nisi mediante cognitione, nihil refert ad mouendũ volunratem an sit verum bonum, aut æstimetur verum bonum, Itaque cùm interficere seipsum, aut prorsus non esse, posit æstimari bonum, ex hac parte nõ impeditur, quin posit aliquis sciẽs, & volens seipsum interficere, cùm posit errare, & æstimare sibi bonum non esse, Sed quoniam ista solutio solummodo ostendit aliquem ex errore posse velle non esse, & per consequens se interficere, dico secundo, quòd non inconuenit aliquem sine errore quocunque velle non esse.

Pro quo aduertendum, quòd sicut non inconuenit aliquid esse secundum se bonum, & tamen ex aliqua circunstantia fieri malum; ita econtrario aliquid, quod absolutè est malum; potest ex aliquo adiuncto fieri bonum. Atque in proposito, non esse, licet absolutè sit malum, tamen tanquam medium ad vitandas miserias non solum potest æstimari bonum, sed re vera esse bonum. Et quamuis esse secundum se sit bonum, tamen coniunctum cum aliquo malo, potest non solum æstimari, sed fieri re vera malum. Vnde dico, quòd damnati sine quocunque errore cupiunt non esse, Quanquam enim esse absolutè esset eis bonum, tamen tale esse, scilicet cum summa miseria, re vera est eis malum, & melius esset eis non esse, quàm sic esse. Quod Dominus

in

in Euangelio satis apertè ostendit dictum de Iuda traditore, Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Luc. 23. Quamuis enim aliqui ita hunc locum intelligunt, vt melius quidem fuisset Iudæ non nasci, non tamen melius non concipi, aut non esse, Tamen non puto Christum habuisse respectum ad differentiam illam inter natum esse, & cõceptum esse, & prorsus esse, sed absolutè protulit, melius futurum illi omnino non esse, quàm ita perditum esse. Vnde Ecclesiasti. 30. Melius est mors, quàm vita amara. Quare damnati non errãtes, sed rectè eligentes, cupiunt non esse. Et hoc plusquàm satis ad primum argumentum.

Sed instabat in cõfirmatione, quòd omnis homo necessario appetit beatitudinem, quam non potest habere si non sit: & per consequens videtur quòd necessariò vellet esse, neq; posset velle non esse. Ad hoc argumentum quamuis multifariam posit responderi, tamẽ in presentiâ dico, ꝙ nullus potest velle absolute quod scit se nũquam adepturum, & per consequens nec medium eligere, ad consequendum illud, quod consequi nõ sperat. Quare cùm damnati firmiter credant se nunquam futuros felices, fit vt nec etiam esse velint, quod tamen necessarium est ad felicitatem: & eo ipso quòd damnati cupiunt felices esse, cupiunt miserias vitare, quas fugere non possunt, ac per consequens vellent non esse.

Pro secundo argumento, eiusque confirmatione est notandum, quòd differentia est inter alias res corporales, & inter vitam hominis. Est enim homo ita verus dominus aliarum rerum, vt possit pro suo arbitrio vti omnibus illis. Omnia enim Dominus subiecit pedibus eius: quare non tenetur homo ad conseruationem rerum temporaliũ, sed potest pro sua voluntate vel tenere, vel dimittere. Vnde occidens proprium equum, aut comburens propriam domum, nulli facit iniuriã: non est autem ita dominus sui corporis, aut vitæ propriæ. Est enim solus Deus dominus vitæ & mortis, & quantum ad hoc homo peculiariter est seruus Dei. Vnde occidens seipsum, occidit alienum seruum, & facit iniuriam Deo, à quo tãtum donum vtendum accepit, non perdendum. Et sicut non est immunis ab iniuria qui alium interficit, etiam alio petente, quia scilicet ille non est ita dominus vitæ suæ, vt possit facultatem cuiquam dare sibi vitam eripiendi, ita & qui seipsum interficit, iniuriæ reus est. Vt enim apud Ciceronem Pythagoras ait, Prohibentur mortales sine iussu imperatoris vel dñi de præsidio & statione vitæ discedere.

Pro tertio argumento, Quamuis nonnulli in illa sint opinione, vt putent hominem teneri ad tuendam vitam, quandocunque licitè potest: ta-
24 men dico, quòd * non solum in isto, sed in multis alijs casibus homo posset licitis medijs vitam

sentaret, & tamen non tenetur. Vnde si inuaderet latro, & aliter non posset se defendere, quàm latronem interficiendo, non dubito quin sit opus consilij & perfectionis, permittere se occidere potius, quàm latronem in tali statu mittere in perditionem. Quod probatur. Si enim Christianus deprehensus in solitudine à Pagano inuaderetur, eò quòd Christianus esset, dato quòd posset se ab illo defendere, quam licitè, & sine scandalo fidei: tamen nemo dubitaret quin esset opus patientiæ, ferre æquanimiter mortem in testimonium fidei. Probatur secundo. Christus licitè se poterat defendere à Iudæis vel Gentilibus, qui tyrannicè oppresserunt illum: nec tamen fecit: ergo non quilibet qui licitè potest saluare vitam suam, tenetur. Item decem millia martyrum, qui pro Christo mortui sunt, non videtur quòd non potuissent se defendere licitè, & pugnare aduersus tyrannos, sicut & nunc Christiani faciunt contra Paganos. Vnde non dubito, quin plerunque martyrium fit sub consilio, & quòd multi martyres se vltro martyrio obtulerunt, cùm ad hoc non obligarentur: quod satis consonum videtur consilio Apostoli ad Roma. 12. Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Et Dominus in Euangelio Matthæi 5. Ego autem dico vobis, nō resistere malo. Immò iste videtur error Iudæorum, quem Dominus apud

Matth.

Matth.5.capite elidit,quòd putabant nõ esse laudabile,si quis iniurias patiẽter tolerarct. Pro quo est considerandum,quòd licet(vt dictum est)homo non sit dominus sui corporis,aut vitæ suæ,sicut aliarum rerum, tamen aliquid dominij & iuris habet in vita sua, ratione cuius qui nocet in corpore, non solum facit Deo, qui est supremus dominus vitæ, sed etiam ipsi homini priuato iniuriam. Hoc ergo ius, quod homo habet in proprium corpus,potest homo laudabiliter dimittere,& perdere, quamuis habeat ius se defendendi, & sic patienter ferre mortem.

Contra hanc tamen solutionem potest instari. Quilibet tenetur defendere vitam innocentis, si quis per violentiam velit eum interficere. Vnicuiq; enim Deus mandauit de proximo suo. Et prouerbio.24.Erue eos,qui ducuntur ad mortem & eos,qui trahuntur ad interitum,liberare ne cesses. Vnde siquis posset innocẽtem eripere de manu inuasoris,& non faceret, esset reus homicidij. Ex hoc sic arguitur, plus tenetur homo seruare propriam vitam quàm vitam proximi:si ergo tenetur homo defendere vitam proximi ab iniusto inuasore,ergo etiam propriam vitam. Ad hoc primo dico, quòd non est ita exploratum, quòd
25 * semper homo teneatur defendere vitam proximi, etiam quandocunq; licet. Si enim Christianus se vltrò offerret tyranno, ad augmentum fidei,

dei, etiam extra tempus necessitatis, quando scilicet est opus consilij, dato, quòd Christiani possent illum eripere de manu tyranni, & liceret sine scandalo, credo quòd non tenerentur, & sic non est vniuersaliter verum, quòd quilibet tenetur defendere vitam innocentis, etiam cum licitè potest, vt patet de Petro Apostolo quem Dominus repræhendit, quia volebat eum eripere de manibus Iudæorum. Secundo dico negando consequentiam, si teneor defendere vitam proximi, ꝙ tenear defendere meam. possum enim, vt dictum est, cedere iuri meo, non autem iuri fratris mei. Exemplum est clarum. Certum est enim quòd non teneor defendere bona temporalia mea, iuxta id, si quis petierit à te tunicam, da ei & pallium Et tamen si possem sine periculo meo defendere bona innocentis à raptore, & latrone, certum est quòd teneor. Simili ergo modo quamuis possum non defendere vitam meam, non possum non defendere vitam proximi.

Pro quarto argumento licet multi vertant in dubium, an liceat pro priuata persona ponere vitam, & plures partem negatiuam defendant, tamen vt aliâs à me disputatum est, puto probabilius hoc esse laudabile, & videtur laudatum à Domino in illo loco, Maiorem dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis &c. vbi non distinguit de priuata persona,

aut

ait publica. & Ioan. In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Neq; videtur solum loqui pro spirituali bono proximorum. Statim enim subditur, Qui habet substantiam huiusmodi, & videt fratrem suũ necessitatem habere, &c. Et Cantic. 8. Fortis est vt mors dilectio, quia scilicet facit pro amico mori. Et ad Ephes. 5. Viri diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea. & infra. Ita viri debent diligere vxores suas, sicut corpora sua. Et item, Vnusquisq; vxorẽ suã diligat sicut seipsum. & Arist. 9. Ethi. Omnino docet maximam honestatem esse, mortẽ etiã oppetere pro amicis: & filium patrem potius, quàm se redimere, & honestius esse, parentibus alimentis opitulari, quàm sibi ipsis. q si in extrema necessitate licet panem vitæ necessariũ patri relinquere, non est dubium, quin etiam liceat amico dare.

26 Quare * omnino concedo in casu proposito in argumento, q licet panem alteri cedere cum certa pernicie propriæ vitæ. Sed contra hoc vehementer illud vrget. Sit enim casus, q sint in extrema necessitate filius cum patre, & alio extraneo, & filius habeat vnicum panẽ. Sic arguitur, Sequitur, q filius potest dare panẽ extraneo, relicto patre. Consequens autem est cõtra ordinem charitatis. ergo non sufficienter respondetur ad argumẽtũ.

31

Conse-

Consequentia probatur, quia postquam filius habet ius seruandi sibi soli panem, si potest iuri suo cedere, ergo relinquere extraneo, & nullam iniuriã facit patri, cùm pater nihil iuris habeat in pane illo. Ad hoc nego consequentiam. Quanquam enim filius possit sibi panẽ retinere, & potest cedere iuri suo, non tamen cui vult, sed tenetur ex ordine charitatis subuenire potius patri, quàm extraneo: & eo quòd panis est in potestate filij, pater habet maius ius ad panẽ, quàm extraneus.

Et per hoc patet ad quintum argumentũ. Credo enim quòd in illo casu seruus possit relinquere nauiculam, aut tabulam, certus mortis, & nõ solum pro rege hoc esset laudabile, sed pro quocumque etiam amico, aut proximo, quod Lactantius libr. 5. de iustitia, cap. 18. diserte commendat. Quid (inquit) iustus faciet, si nactus fuerit aut in equo saucium, aut in tabula naufragum? non inuitus, confiteor, morietur potius, quàm occidet. At stultitia est, inquiunt, alienæ animæ parcere, cum pernicie suæ, nunc etiam pro amicitia perire stultum iudicabitur. Et reliqua; quæ in hunc locum eloquentissimè congerit. Est sine * dubio 27 pro amicis animam ponere stultitia huius mundi, quæ tamen sapientia est apud Deum.

Pro sexto argumẽto dico, * q̃ talis tenetur cõ 28 medere. & sanct. Thom. 2. 2. q. 69. artic. 4. ad. 2. dicit. Quòd si non comederet, se interficeret. quod proba-

probatur, quia tenetur vti ad conseruandam vitam omnibus medijs à iudice non prohibitis: iudex autem non prohibuit, imo neq; potuit quidem prohibere, ne oblato pane non ederet: non enim damnauit eum vt mortem sibi daret, sed solùm vt pateretur: vt patet, quia comedens non facit contra sententiam iudicis. ergo non est pœna inflicta à iudice, vt ipse se ab esu abstineat. Itaq; si licet ei comedere in casu posito, quod pro confesso video inter omnes constare, omnino videtur quòd tenetur.

Pro septimo argumento similiter dico sicut ad
29 sextum, quòd * talis tenetur fugere, quia non est pars pœnæ inflictæ à iudice, vt maneat in carcere ad minus dico, quod idem est iudicium de eo, qui est in carcere, & de eo qui est in sua libertate, & si latro peccat, vltro se offerēdo iudici & carceri, etiā peccat si libere potest fugere & non fugit.

30 Pro octauo, certè * non video quare id sit negandum licere. etenim sicut sunt alia supplicia decreta contra nocentes, quare non posset id institui vt veneno tollerētur, quod si illud suppliciū potest esse iustum, cùm aliter illa pœna irrogari non potest, nisi vt ille venenum epotet, nihil videtur cur non liceat ei haurire venenum. Sicut licet damnato ad supplicium ascēdere scalas, & ei qui damnatus est gladio, parare iugulum. neq; enim vnus magis cooperatur morti suæ, quàm alius.

Quòd

Quòd si datur non posse tale supplicium constitui, consequenter dicendum est non esse licitũ venenum sumere damnato à tyranno, sicut neq; se iugulare, aut gladio incũbere: hoc autẽ est probabiliter dictũ. Non tenetur enim sibi aliquis poenam inferre, sed solùm ferre: vnde nõ videtur posse cõstitui poena, ad quã necessariũ sit ipsum nocentẽ cooperari. Mihi tamen primũ magis placet quã hoc, neq; valet: ergò posset dãnari vt seipsum iugulet, hoc enim potest fieri per alium quod nõ est de haustu veneni, sed de hoc disputari potest.

Ad nonum patet ex solutione ad quartum & quintum, Vbi * enim amicus meus indigeret au- 31
xilio meo, vel obsequio in ægritudine vel consilio meo in conscientia, non dubito quin possem consulere illi, cum quantocunq; periculo meo, ꝙ si nihil essem profuturus, profectò nõ videtur carere temeritate exponere me periculo graui sine vllo fructu: quanquam hoc ipsum scilicet amicitiam, & fidem in amicis seruare magnus fructus est. nec vellem vxorem damnare, quæ etiam cum magno periculo marito peste laboranti assideret etiam si hoc officium nõ esset illo vllo pacto profuturum, sed vt pereunti viro officium & consolationem prestare.

Ad decimum & vndecimum est *aduertendũ, 32
ꝙ ad cognoscendum quid in hoc casu liceat, non oportet solùm habere respectũ ad circunstantias

pro tẽpore occurrentes, sed magis, quid plurimũ contingat: neq; respectus habendus magis est ad bonũ vel malum priuatum, quàm ad bonum vel malum publicũ & cõmune, nauigatio etiam pro tempore periculoso est vtilis bono communi. Ex cõmunicatione enim nationũ & prouinciarũ respub. magna cõmoda accipit & in pace & in bello. Quare si propter periculum tempestatũ homines deterrerentur à nauigatione, fieret magna iactura publici boni, cùm aut vix, aut nunquã, nauigari sine magno periculo posſit, & eodẽ modo de exercitijs militaribus dicendũ: omnino enim est necessariũ reipub. milites habere ad defendẽdum patriã, qui sine militari exercitio inutiles bello essent. Sunt autem quædã exercitia militaria parũ periculosa, vt sunt equestria, & alia multa, quę sufficiunt ad exercẽdos milites, & ideo alijs multùm periculosis vti illicitũ esset: verum si non possent milites exerceri sine etiã magno & graui periculo, non ideo ommittenda essent bellica exercitia. Minus enim malũ temporale tolerandum esset ad euitẽdũ maius, ne scilicet patria perdatur, & tyrãni occupẽt illã, aut in bello victores hostes multo plures cædant, quia nõ sunt exercitati milites.

33 Ad duodecimum argumentum dico, ꝙ * nullo modo licet abbreuiare vitã, sed est cõsiderandũ, ꝙ (sicut in materia de abstinẽtia late disserui) aliud est vitã minuere, aliud non proferre. Secundò est aduer-

aduertendum, quòd homo, licet teneatur non abrumpere vitam, non tamen tenetur omnia media etiam licita, quærere vt longiorem vitam faciat. Quod manifestè patet, dato enim quòd aliquis certò sciat, quòd in India est salubrior & clementior aura, & quòd ibi diutiùs viueret quàm in patria, non tenetur nauigare in Indiam, imò nec de vna ciuitate ad aliã salubriorem. Nec enim Deus voluit nos tam solicitos esse de longa vita. Similiter dico de alimentis, quòd quædã sunt, quæ non sunt propriè alimenta, quia de se sunt insalubria, & nociua humanæ valetudini, & istis vti esset interficere se, nec solùm intelligo de venenis, sed etiam de alijs insalubribus cibis, vt si quis velit victitare fungis, aut crudis herbis, & acerbis, aut alijs similibus. Alia sunt alimenta, quæ licet non sint ita salubria sicut alia, non tamen sunt contraria vitæ humanæ, vt pisces, oua, lacticinia, & potus aquæ. Item dico, quòd oportet respicere ad id quod communiter accidit. Est autem commune, vt plures in iuuentute reperiãtur ex lautis, quàm ex pœnitẽtib⁹, plures enim interficit gula, quàm gladius. Istis præmissis dico ad argumentum, ꝙ * non est licitum vitam breuiorem, reddere alimẽ 34
tis insalubribus & nociuis. Secundò, quòd non tenetur homo vti alimentis optimis, nõ nociuis, vt piscibus. Neq; enim si medicus cõsuluit, ꝙ siquis bibat vinum, viuet diutiùs decẽ annis, quàm cum

aqua,ideo nō licebit abſtinere à vino:potus enim aquæ non eſt contrarius vitæ, neq; hoc eſt vitam minuere, ſed non producere, ad quod nō tenetur quiſquam.Hoc dico de ſanis & bene habentibus. ægrotantibus enim aliqui ſunt inſalubres,& noci ui,qui ſanis ſunt ſalubres.Vnde ęgrotis non eſſet licitum huiuſmodi alimentis vti:ſed de hoc in materia de abſtinentia latiùs. Et idem eſt de inedijs, & alijs pœnitentiæ exercitijs iudicium.

Per hoc etiam patet ad decimumtertium.Non
35 enim * tenetur quis,vt dixi,omnia media ponere ad ſeruandum vitam, ſed ſatis eſt ponere media ad hoc de ſe ordinata,& congruentia.Vnde in caſu poſito credo,ꝙ non tenetur ille dare totum patrimonium pro vita ſeruanda. & reputatur nō habere remedium,& alius qui negat remedium, eſt homicida.Ex quo etiā infertur, ꝙ cùm aliquis ſine ſpe vitæ ægrotat,dato quòd aliquo pharmaco pretioſo poſſet producere vitā aliquot horas, aut etiam dies, non tenetur illud emere, ſed ſatis erit vti remedijs communibus,& illæ reputatur quaſi mortuus.

36 Ad decimumquartum dico; ꝙ vita * eſt maius bonum,quàm bona temporalia,inter quę gloria, honor,& fama reponuntur. Cuncta enim quę habet homo, pro anima ſua dabit: omnia ſiquidē illa ordinātur ad vitam humanam ſicut ad finem. Vnde Salomon dicit,Curam habe de bono nomi

ne:

ne:hoc enim permanebit tibi magis, quàm mille thesauri. Non enim comparat bonum nomen ad vitam, sed ad thesauros. & alibi, Melius est nomẽ bonum, quàm diuitiæ multę. & Eccle. 30. Non est census super censum salutis corporis. Dico ergo, quòd non licet ponere vitam pro fama aut gloria Vnde non solùm qui se interficiunt, sed qui sine alio titulo ponunt vitam in magno periculo propter gloriam humanam, grauiter delinquunt. Et Arist. 3. Ethico. ait, Vltimum malorum mors. Pro his omnibus quatuordecim argumentis est considerandum, quòd in eis omnibus non est tractatũ, an aliquis ex intentione, & volens, possit se occidere, sed solùm præter intentionem. vt patet in omnibus illis, & ideo nihil possunt probare contra intentionem cõclusionis propositæ. Vnde solùm concedimus, quòd non possit quis se interficere ex intentione vt se interficiat. Quare siue id, quod in argumentis propositum fuit, sit licitum, siue non, nihil procedunt contra conclusionem, non enim id est se interficere, vt in proposito accipimus, sed solum mors imperata, ex tali actu volo me occidere.

Et ideo grauius argumentum est decimũquintum, Vtrum * Brutus, Cato, Decius, & alij innu- 37
meri, qui se occiderunt, poterant ignorare inculpabiliter talem mortẽ esse illicitã, cùm ipsi omnino crederẽt esse optimã, & honestissimã, & à viris

qui pro sapientibus habiti sunt, laudantur. Respō detur, Non videtur maius dubiū, quàm de alijs diuinis præceptis. Multa enim sunt præcepta diuina, quæ apud paganos fuerūt, & hodie sunt ignorata, vt de fornicatione, de vindicatione iniuriæ, in quibus tamen non damus ignorantiam inuincibilem, sed dicimus cum beato Paul. ad Roma. 1. ꝙ in pœnam perfidiæ suæ & impietatis tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea quæ non cōueniunt, repletos, omni iniquitate, malitia fornicatione, homicidijs, &c. & sic ꝙ nō excusantur, sed est sapientia huius mundi, quę est stultitia apud Deum. Quòd autem in lumine naturali cognosci possit, illicitū esse seipsum interficere, patet, quia philosophi studiosi virtutis, id docuerūt, vt patet ex Arist. 3. Ethi. dicente, ꝙ est non magnanimi mortē sibi consciscere, sed pusillanimi, & nō potentis ferre vitæ labores. & Cicero, mortem (inquit) cur mihi consciscerem, cùm causam nullam habeam? cur optarē multas? quāquam hoc ipsum sapienter, sapientis enim est neque optare mortem, neque timere.

Ad vltimum de Samsone, Rasia, Saule, &c. non similiter de omnibus dicēdū videtur. Samsonem enim necessarium est excusare, quem Paulus retulit inter iustos. Vnde August. dicit Samsonem hac ratione excusari, quia spiritu Dei motus fecit, nec hoc est diuinare, sed habetur expressè ex historia

Iu-

Iudicum, vbi dicitur oraſſe Dominum, vt redderet ei priſtinã fortitudinẽ, vt vlciſceretur ſe de inimicis ſuis: quãuis poſſet & alia ſolutio dari. Non enim interfecit ſe ex intentione, ſed voluit hoſtes opprimere, & interficere, ad qđ ſecuta eſt mors ipſius. ipſe enim bene optaſſet alios perdere ſe ſaluo, ſi fieri potuiſſet: hoc autẽ ſine noua reuelatione videtur licitũ. Quis enim dubitat, quin aliquis in prelio, vel defendẽdo ciuitatẽ, poſſet certus de morte facinus aggredi, quod ſit quidẽ patriæ ſaluti, hoſtibus autẽ magnum detrimẽtũ futurum? vt de Eleazaro legitur. 1. Macha. 6. qui ingreſſus ſub ventrẽ elephãtis, cui regem Antiochum inſidere credebat, elephãtem quidem gladio cõfodit, ipſe verò beſtiæ ruina oppreſſus, præclaram mortẽ inuenit, quia ſe libẽter (vt dicit ſcriptura) pro populo ſuo poſuit. quod factum adeò nõ vituperatur, vt Ambro. lib. de officijs. c. de fortitudine, Eleazarum mirificis efferat laudibus. Atque ita videtur poſſe excuſari Sãſon ſine recurſu ad inſtinctũ cæleſtẽ. Eodẽ enim modo Eleazarus ſe interfecit, ſicut Sãſon. De Saule verò non eſt idẽ iudiciũ: cùm enim dimiſſus eſſet, imò repulſus à gratia Dei nõ eſt neceſſe quærere excuſationes. Sabellicus ſcribit Saulẽ nõ ſe interfeciſſe, ſed cogitaſſe quidẽ de morte ſibi cõſciſcẽda: verùm qa viſum eſt impiũ vitã violẽter abrũpere, ab Amalecita quodã ignorante quis eſſet, interfectum. Sed eſt turpis lapſus

Christiani historici, cum primi Regum vltimo legatur Saulem incubuisse super gladium suum, & sic vitam finijsse. Razias verò probabilius posset excusari, quamuis S. Tho. secūda secundæ. q.64. art.5. non excuset illum. super qua re est contentio inter Nicolaum & Burgensem, quos videre poteritis ad longum. Et ista quantum ad præsentem relectionem sufficiant.

REVERENDI Patris Fratris Francisci à Victoria Relectio de Simonia.

Locus relegendus est Matth. 10.

Gratis accepistis, gratis date.

SVMMA.

1 An licitum sit dare aliquid temporale pro spirituali.
2 Simoniæ definitio. Et vnde sit dicta simonia.
3 Simoniæ obiectum circa quod versatur.
4 Spirituale quid dicatur in materia simoniaca.
5 Simonia, non committitur nec circa scientiam, aut doctrinam, nec circa aliud spirituale à spiritu creato.

6 Spirituale

6 *Spirituale: in hoc proposito vocatur donum spiritus sancti.*

7 *In Simoniæ definitione, quid per emptionem & venditionem intelligitur.*

8 *Emptio, & venditio rerum spiritualiũ non solùm est simoniaca, sed omnino dispensatio, & permutatio nõ gratuita.*

9 *Quod Simonia sit illicita.*

10 *Simonia: diuino iure prohibita est.*

11 *Simonia, iure naturali prohibita est.*

12 *Simonia omnis an sit iure diuino prohibita, & an aliqua sit solùm iure positiuo.*

13 *Contractus aliquis, qui nunc non est simoniacus, an sit vel possit iure positiuo fieri simoniacus.*

14 *Spiritualia, sunt aliqua iure positiuo, Et quæ sint.*

15 *Emptio, aut venditio eorum, quæ iure positiuo sunt spiritualia iure diuino prohibita est.*

16 *Simonia aliqua: omnino præcise de iure positiuo est.*

17 *Simonia an sit aliqua circa ea quæ sunt vere spiritualia, & secundum se & de iure positiuo. Et quomodo contractus aliquis, vel permutatio spiritualis secundũ se de iure positiuo sit simonia.*

18 *Simoniæ peccatum: in lege scripta & potuit esse, & fuit.*

19 *Simoniæ peccatũ in lege naturæ potuit esse, aut fuit.*

20 *Simoniæ crimen: an inter paganos, & idololatras esse potuerit.*

21 *Emptio, aut venditio, non solum ex intentione apud ido-*

idololatras fuit crimen simoniæ verum, sed etiam ex obiecto.

22 *Simoniacus an sit is, qui timore, consanguinitate, præcibus, & fauore, aut obsequio administrat spiritualia.*

23 *Simoniacum non est conferre spirituale sine respectu ad cōmodum, vel incommodum, timore indignationis.*

24 *Spirituale dare ex timore alicui digno, videtur non esse malum.*

25 *Spirituale dare digno ex timore mali temporalis, vt vitæ, aut exilii, aut carceris, dūmodo hoc non redundet in aliquod cōmodum tēporale, vel sit ex pacto, aut aliquo modo per modum prætii: non videtur esse malum.*

26 *Collatio spiritualis ratione consanguinitatis an sit simonia.*

27 *Conferre beneficium intuitu consanguinitatis, non est simoniacum.*

28 *Beneficium si quis conferat consanguineo, alias idoneo, quantumcunque motus à consanguinitate, non peccat mortaliter.*

29 *Pontifices parati ad dandum beneficia consanguineis sine delectu peccant mortaliter.*

30 *Beneficia conferre propter præces principaliter, an sit simonia.*

31 *Conferre spiritualia ad captandum quodcunque commodum non spirituale: siue digno, siue indigno illicitum est.*

32 *Conferre spiritualia ad captandum quodcunque commodum non spirituale, an sit mortale, si alias collatio*

fiat digno.

33 *Conferre spiritualia ad captandum quodcunque commodum non spirituale si fiat digno, non putat autor esse propriè simoniam.*

34 *Simonia: quomodo esset, si fauor, vel preces, vel laus resoluerentur tanquam pretium in aliquod temporale.*

35 *Simonia, quomodo fortè esset, si preces, fauor, vel laus, & amicitia deducerentur in pactum.*

36 *Simoniacum est, conferre officium ecclesiasticum pro obsequio, quum tale obsequium est pecunia æstimabile, ita quòd tandem resoluitur in commodum temporale. Et quid si non adsit pactum expressum, vel tacitum.*

37 *Præstare obsequium pontifici, vt illa ratione possit quis consequi beneficium, an, & quando esset simoniacum.*

38 *An possit summus Pontifex esse simoniacus.*

39 *Papa, in simonia, quæ est iuris diuini, æquè, vel grauius possit esse simoniacus, sicut alius homo.*

40 *Vtrum sit simoniacum sperare beneficium spirituale ex officio temporali.*

41 *Spiritualia promittere, an sit simonia.*

42 *An omnis simonia in ecclesiastico beneficio sit de iure positiuo tantum.*

43 *Vendere Canonicatum simplicem non minus est simonia, quàm vendere beneficium cum cura animarum.*

44 *Papa: non possit vendere sine vitio simoniæ ex quacunque causa quodcunque beneficium ecclesiasticum.*

An

45 *An præbendæ omnes militares: quas commendas vocant, authoritate Papæ possint vendi pro temporali sine vitio simoniæ.*

46 *Commendæ, pro beneficio commutari non possunt, etiã ex authoritate Papæ.*

47 *Simonia an contingat circa pensiones.*

48 *Pensio, quæ assignatur alicui super beneficium alterius ratione alicuius ministerii spiritualis, licita est, & honesta.*

49 *Beneficium habens, cui per aliquod tempus ministrauit, licitè possit authoritate Papæ cedere beneficio, retenta certa pensione super beneficium, & sine quocũque onerali officio spirituali.*

50 *Papa, non posset dare alicui pensionẽ aliquam super beneficio ecclesiastico, qui nullum ministerium neque temporale, neque spirituale conferat in ecclesia, vel alio pio titulo.*

51 *Quod Papa det clerico pensionem aliquam in alieno beneficio solùm, quia sit clericus, non videtur irrationabile.*

52 *Si Papa alicui iusto vel iniusto titulo concedat pensionem sine obligatione ad aliquod ministerium spirituale, neque ratione alicuius tituli spiritualis, talis pensio merè temporalis est. Et quomodo vendere talẽ pensionem aut redimere pretio quolibet tẽporali non sit simoniacum.*

53 *Si quis contulit beneficium, aut permutauit pro pensione, etiam authoritate apostolica: an talis pensio possit*

sit

sit vendi: aut pecunia redimi

54 *Pensio quacunque: quam Papa imponit, vel ex officio suo: vel ad alterius supplicationem, modò non sit causa permutationis, & sine obligatione ad aliquod officiũ vel ministerium spirituale: possit vendi & sine simonia redimi. Et an talis pensionarius teneatur ad officium canonicum.*

SVper hunc locum ponitur quæstio in præsenti differenda, An licitum sit dare aliquid temporale pro spirituali. Pro parte affirmatiua arguitur, Licet recipere pecuniam pro administratione sacramentorum, & illa sunt maxime spiritualia. ergo licitum est pro spirituali tẽporale recipere. Antecedens patet ex consuetudine per totam ecclesiam approbata de recipiendo aliquid pro sacramẽto missæ, pro administratione sacramentorum, pro prædicatione, & similibus: ergo. Confirmatur, quia prophetæ receperunt pecunias pro actu prophetandi, & tamen actus prophetandi ponitur inter spiritualia, & inter dona Dei: ergo. Maior patet, quia vt dicitur. 1. Reg. 9. Saül dedit pecuniam Samueli, vt indicaret ei asinas patris sui. vbi sic habetur, quòd puer respondit Sauli, Ecce inuenta est in manu mea. 4. pars stateris argenti, demus homini Dei, vt indicet nobis viam nostram. Idem patet. 3. Reg. 14.

de

de vxore Hieroboan, quæ attulit munera ad Abiam prophetam, vt indicaret ei quid futurum esset de filio ægrotanti. Et. 4. Regum. 8. legitur, ꝙ Elisæus venit Damascum, & Benadab rex Syriæ ægrotabat, anuntiaueruntque ei dicentes, Venit vir dei huc, & ait rex ad Azael, Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule per eum dominum, dicens, Si euadere potero de infirmitate mea hac? Fuit igitur Azael habens secum munera, & omnia bona Damasci onera. 40. camelorum. Et quamuis non legamus, quòd Elisæus ea acceperit, non tamen legimus quòd reprehendit, nec scriptura reprehendit.

Secundò, Licet recipere pecuniam pro sepultura, pro dote sacelli, etiã cum pacto. Ergo Confirmatur, quia Abrahã emit sepulturam, & habetur Gene. 22. Iacob etiam emit ius primogenituræ cui eodem tempore videtur fuisse annexum sacerdotium Gene. 25.

Tertiò, Licet præstare obsequium cardinalibus & episcopis, solùm ea ratione & spe, vt obtineantur beneficia. ergo.

Quartò, Licet emere, aut vendere calices, & ornamenta. 10. q. 2. c. circa. ergo.

Quintò, Licet dare pecuniam pro ingressu religionis, vt patet de monasteriis virginum, nec satis est dicere quòd recipiunt ad sustentationem, quia cõstat ꝙ sæpe recipiunt plus quàm opus sit

ad

ad sustentationẽ virginis monasteria aliàs opulẽta,& hoc cum pacto,alias nõ recipiũt huiusmodi virgines aut puellæ.

Sextò,Licet sperare spirituale pro temporali, vt patet de famulis episcoporum,ergo.

Septimò,In matrimonio interuenit pecunia, & cũ pacto, & est verum sacramẽtum.ergo licet etiam dare pro aliis. Proposui tot argumenta, quia ex solutione istorum dependet magna ex parte solutio & explicatio materiæ de simonia.

In contrarium sufficit locus propositus Matthæi.10. Quatuor partes habebit relectio. Prima de peccato simoniẹ. secunda de pœna simoniæ. tertia de restitutione acquisitorum per simoniã. quarta respondebit ad argumenta proposita.

Pro solutione quæstionis notandũ, ꝙ simonia à doctoribus sic definitur. Simonia* est studiosa volũtas emẽdi aut vẽdendi aliquid spirituale, vel spirituali annexũ. Hæc diffinitio ponitur à San. Tho.& prius ab Altisiodorensi lib.3. tractatu.21. & ponitur ab Hostiensi & communiter à doctoribus in iure canonico, & sumitur secundum omnes ex c.quicunque studet.1.q.2.vt ait frater Martinus in Margarita decreti.Panor.in c.nemo.de simonia addit in diffinitione,opere subsequuto.Et etiam Hostiens.& dicit Panor.notari in definitione in c.insinuasti.1.q.1.Sed tamen vide Armacha. lib.10.c.12.expresse probantem non opus esse illa par-

particula.Et probat ex facto Simonis, Actorum tertio : & ita dicit,quod simonia dicta à facto Simonis,est velle communicare gratiã & potestatẽ petitam,siue pro ea habenda offerre pecuniam.
Pro cuius declaratione dubitatur, quid in definitione dicatur spirituale.hoc enim ante omnia operæpretium est vt cognoscamus: quid est obiectum simoniæ.Et vt aliqua certa ratione & velut quibusdam numeris procedamus distinctiùs, sit
3 prima conclusio,
Obiectum * circa quod versatur simonia, est res spiritualis.In qua conclusione omnes conueniunt.Et probatur,Actorum.8.dicit Petrus, Pecunia tua tecum sit in perditionem,quoniam donum Dei existimasti pecunia posſideri.sed donũ dei vocatur aliquid spirituale, & ab eo conatu Simonis vocatur simonia. ergo simonia est circa aliquid spirituale. vide de hac authoritate Armacha.lib.10.c.12. Voluit enim Simon emere potestatem,seu facultatem,vt cuicunque manus imponeret, acciperet Spiritum sanctũ.Præterea ratione probatur, Quia nihil est temporale,quod non videatur posse cadere licitè sub pretio,sed in hoc consistit simonia,quòd aliquid prætio æstimatur, quod non licet æstimare. ergo obiectum
4 simoniæ non potest esse aliquid temporale. Sed hoc ipsum reuocatur in dubium,quid* in proposito dicatur spirituale.Cum enim spirituale multifa

fariè dicatur, non sine causa disputatur cuiusmodi spirituale sit materia, vel obiectum simoniȩ. Pro quo est considerandum, quòd vt dicit S. Th. in. 1. senten. d. 10. artic. 4. spiritus priùs dicitur de corporeis rebus, quàm de incorporeis. Dicitur enim spiritus ab spirando, quod est halitum emittere, atque adeò spiritus id videtur ex primaria significatione, quod halitus: quod adeò verũ est, vt grammatici nostræ ætatis non probent, aut recipiant vt vel Deus, vel angeli, vel omnino aliquid incorporeum, dicantur Latinè spiritus, aut spiritualia quo nomine etiã Baptistæ mantuano Itali negotiũ facessiuerunt, quod in suis poematibus in illa significatione frequenter vsurpauerat. Sed defenditur à viro eruditissimo Ptolomæo fratre. Et certè præterquam ꝙ ita illa voce vsi sint vetustissimi Christianorum non minus eruditione quàm religione insignes, cuiusmodi fuerunt Cyprianus, Lactãtius, Hieronymus, Ambrosius, Prudentius, Sedulius, & ante eos Tertullianus, à quibus (bona vel mala venia istorũ dixerim) omnes grammatici nostri latinitatem discere potuerũt: sed præter hoc inquam libenter ab illis quærerē, qua ratione, aut quibus verbis illi nouum testamentum, aut totũ etiam vetus ex Septuaginta interpretibꝰ traducere possent vbi pneuma & pneumatica pro incorporalibus vsurpãtur, vt nunquã aliis vocabulis signentur. Dubitandum autem nõ

eſt,quin ipſe Cicero ſi ex Græco traduceret,non aliter quàm ſpiritus,aut ſpiritualia verteret. Vnde cum S Tho.eſt notandum, 1.p.q.36.arti.1.& in 1.ſenten.vbi ſuprà,quòd licet ita ſit, ꝙ nomen ſpiritus primaria impoſitione impoſitum fuerit ad ſignificandum aliquid inorporeum, tamen quia ſpiritus ſubtile quoddam & inuiſibile eſt,factum eſt,vt illud nomen deriuatum eſſet ad omnia ſubtilia,& inuiſibilia,vt ſunt deus,angelus,& anima, & omnia quæ in eis ſunt. Quare cùm tã latè pateat nomẽ ſpiritus & ſpirituale in materia & propoſito de ſimonia,doctores diſtinguunt, ꝙ ſpirituale vel dicitur à ſpiritu creato vel increato.non enim dicitur ſpirituale propter ordinem ad Spiritum ſanctũ.Gratia verò ſpiritualis eſt ſpirituale à ſpiritu increato.Burida.2. de anima. q.22. dicit, ꝙ hoc nomẽ ſpiritus priùs fuit impoſitum ad ſignificandũ res inuiſibiles, ſicut Deũ & angelos, & poſtea trãſlatũ eſt ad ſignificandũ corpora ſubtilia. Eſt ergo opinio aliquorum, quòd in definitione ſimoniæ nõ ſolùm capiatur ſpirituale à ſpiritu creato,ſed etiam à ſpiritu increato. Vnde dicunt quòd emere,aut vendere ſcientiam naturalem,ſimoniacum eſt,cuius ſententiæ fuit Altiſiodorenſ.libr.3.tract.21.& ſequitur eum Sylueſt.verbo ſimonia.§.10.vnde dicunt,quòd vendere veritatẽ non ſolũ in ſcientia theologica, ſed etiam in aliis ſciẽtiis,eſt ſimoniacum,Idem habet Alexan.

Al.2 p.q.135.membro tertio: & eadē videtur sententia glossæ in c.non licet.11.q.3.vbi dicit, ꝙ si aduocatus potest ferre patrocinium causæ iustæ sine labore reuoluendi libros, quòd tenetur gratis dare consilium. Et posset suaderi opinio, quia nulla scientia est æstimabilis prętio. Prouer.17. Quid prodest stulto habere diuitias, cùm sapientiam emere non posit? & Prouerb.23. Noli sapientiam vendere, & doctrinam, & intelligentiam.

Sēd contra istam opinionem sit secunda conclusio, Simonia* nō committitur nec circa scien- 5
tiam, aut doctrinam, nec circa aliud spirituale à spiritu creato. Huius opinionis fuit Duran.4. di. 25.q.3. quòd absolutè docere, consulere pro pretio, non est simonia. Idem habet Ricard.4.d.25.& Palud. ibidem quæst.5. Adrian, quolib.9.articu.1. idem videtur tenere Armacha.libr.10. cap.2. nullam enim videtur facere mentionem de spirituali alio, nisi pro dono Dei. & capi.9. ponit tres rationes, quare dona dei, qui gratis acceperunt, gratis debeant impendere. Verum est, quòd S.Tho. in.4.d.25.q.3.articu.2.q.2.ad.8. dicit, quòd magistris artium licet vendere labores suos, sed non scientiam, siue veritatem, quæ spiritualis est. Vnde dicitur Prouerb.23. Noli vendere sciētiam. Sed in 2.2.q.100. nullam fecit mētionem de hoc. Et sic non dubito illum reliquisse opinionem illā antiquorū. Atque adeò pro certo habeo nec simoniā

nec aliud peccatum cõmitti,si quis quomodocũque componat de pretio doctrinæ, aut scientiæ. Imò S.Tho.2.2.q.100.ar.3. ad tertium videtur idẽ dicere,quod in quartò loco citato : sunt verba eius,Ille autem qui habet scientiam,& nõ suscipit cũ hoc officium ex quo obligetur,alii vsum scientiæ licitè impendere potest, & prætium suæ doctrinæ, vel consilii accipere, non quasi veritatem aut scientiam vendens, sed quasi operas suas locans. Idem videtur expresse dicere quolibeto. 8. q.6.ar.5.&.Adria.vbi supra.sed nihilominus probatur conclusio,Quia in scriptura nunquam prohibetur emptio,aut vẽditio rei, eo quòd spiritualis sit,sed quia donum Dei, vt patet Actorum. 8. & Matthæ.10. dicitur. Euntes autem prædicate dicentes, quia appropinquauit regnum cælorum,infirmos curate,mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eiicite, gratis accepistis, gratis date. Præterea quia si eodem modo esset prohibitum vendere hęc spiritualia sicut alia, non solùm veritatem ipsam,sed nec laborem annexum,nec effectum doctrinæ liceret vendere sicut nec licet sacerdoti vendere laborem circa sacramentum,nec effectũ sacramenti, & tamen licet medico vendere laborem docendi, & effectũ artis,scilicet curationem infirmi. Præterea, quia si non liceret vendere, ergo nec emere. vtrumq; enim est æqualiter illicitum,& tamen Prouer.23.

dici-

dicitur, Veritatem eme. Verum est etiam quod Turrecremata in c. qui studiũ. 1. q. 1. tenet, quod scientiã vendere, est simonia. Et citat Hugonem. imò sanitatem vendere. Sed Caiet. in summa titulo de simonia. in principio. expressè tenet, quòd non dicitur res spiritualis, nisi à spiritu sancto: licet infrà regula sexta videatur dicere, quòd non licet vendere veritatem scientiarum. Et idem habet. 22. q. 100. ar. 3. ad secũdum dubium. sed contra istos omnes sunt rationes factæ.

Dubium tamen peculiare est de scientia theologica, An liceat vendere doctrinam theologicã secundum se. Et quidem Hostien. in cap. quia nõ nullis, de magistris dicit, quòd theologus habens præbendam; si aliquid exigat, est simoniacus. & Palud. vbi supra concedens de aliis scientiis, de Theologica dicit, quòd videtur quòd accipere aliquid pro theologia, sit simonia. Quod sequitur Syluest. vbi supra. Concurrentibus tamen duobus, primò quòd legatur ex officio magisterii, secundo; quòd incidat pactum vel exactio. sed idẽ puto dicendum quod de aliis scientiis, si intentio solùm feratur ad tradendum doctrinam, & non per modum consilii spiritualis, qui non est donũ Dei plusquã philosophica disciplina. Et Duran. & Adria. indistinctè loquitur de scientia. Præterea, quia cùm temporale est annexum spirituali, non potest vendi temporale ratione spiritualis.

sed solũ ratione sui, vt patet. Atqui in ecclesia labor doctrinę nil valet, nisi ratione doctrinę. ergo.

Tertia cõclusio, Spirituale* in ꝓposito est, ꝙ vocatur donũ spiritus sancti, quia Actorũ. 8. de hoc cõdemnatur Simõ, quia voluit emere signũ spiritus sancti: & Matt. 10. præcipitur apostolis gratis dare, quia gratis acceperunt.

Vnde sequitur primũ corol. Oĩa quæ apostol⁹ numerat. 1. ad Cor. 12. & ad Ephe. 4. sunt spiritualia isto modo. Diuisiones (inquit gratiarũ sũt, idẽ autẽ spiritus, diuisiones ministrationũ sunt. & infrà, Vnicuiq; autẽ datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, alii quidem sermo sapiẽtiæ; alii sermo scientiæ, alteri fides, alij gratia sanitatũ, alii operatio virtutũ, alii prophetia, alii discretio spirituum alii genera linguarũ, alii interpretatio sermonũ. Et ad Ephes. 4. Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, quosdam verò euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad cõsummationem sanctorum, in opus ministerii. Omnia enim hæc sunt gratia & dona Spiritus sancti.

Secundũ corol. Omnia quæ spectãt ad salutem animæ dicuntur spiritualia in proposito. patet. quia oĩa quæ spectãt ad salutem animæ spirituale, sunt dona dei, vel spectãt atq; ordinãtur ad dona, vel procedunt ex ipsis. Confirmatur cõclusio

cum

cũ corollariis, Vbicũq; in scriptura reprehẽditur emptio aut vẽditio alicuius, semper est de aliquo spirituali, hoc modo. vt patet de Balaã, de quo habetur nu. 22. & Deu. 23. q cõdemnatur à beato Petro. 1. Petri. 2. ĩde, qa mercede cõductus, voluit maledicere filiis Israël. & de Giezi. 4. Reg. & de Hieroboã legitur. 3. Re. 13. ꝙ cõstituebat sacerdotes pecunia & pretio. In omnibus aũt illis erat aliqd spirituale, vt gratia sanitatis, spiritus ꝓpheticus, authoritas sacerdotii, quæ oĩa sunt spiritualia hoc modo. ergo ita capiendũ est spirituale in materia simoniæ. Et confirmatur, quia ꝓhibitio simoniæ sumpta est ex scriptura. sed nec sciẽtia, nec aliqd aliud bonũ acquisitũ in scriptura vocatur donũ dei, nec spirituale: imò nec sancti antiquiores vnquã dicerẽt geometriã esse bonũ spirituale. ergo nulla ratione simonia cõsistit circa illã. Cõfirmatur secũdo, Nã si quis daret beneficiũ ꝓ sciẽtia geometriæ aut medicinæ, esset simoniacus. ergo sciẽtia nõ est spirituale, sed tẽporale bonũ. Et ꝑfectò si geometria est spiritualis, non licet eam vendere, ergo nec artes mechanicæ, scilicet sartoriæ, sutoriæ possũnt vendi. His accedit ꝙ. S. Tho. 2. 2. q. 71. ar. 4. dicit, quòd aduocatus in causa iusta potest vẽdere auxiliũ, & patrociniũm, & consilium.

Secũdum dubiũ ꝓ declaratione desinitionis est Quid ꝓ emptionẽ & vẽditionẽ intelligatur in desinitiõe simoniæ, vtrũ scilicet ĩtelligatur solꝰ cõtra

ctus, vbi interuenit aliquid temporale, vel absolu tè prohibeatur omnis contractus nõ gratuitus. Et quidem videtur primum, quia Act. 8. vbi primò videtur damnatum hoc crimẽ in nouo testamẽto solũ prohibetur pactũ temporale, & Matt. 10. satis ostẽdit dominus idẽ ꝓhiberi. statim enim subiũgit, Nolite pessidere aurũ, neq; argentum. Et in veteri testamẽto vt patet in locis vbi seprà, nõ damnatur nisi temporalis merces pro beneficio spirituali, vt de Giezi patet, & Balaam, & Hieroboam. Sed hoc non obstante est conclusio.

8 Non * solùm emptio & vẽditio rerum spiritualium, sed omnino dispensatio, & permutatio nõ gratuita, est simoniaca. Hæc conclusio est S. Tho. quæst. 100. artic. 1. ad. 5. & Adria. quotlibe. 9. artic. 2. & Ricard. in. 4. distin. 25. & Palud. distin. 5. & Sylueſt. verbo permutatio. §. 4. & fuit antiquissima. vnde etiam Cantor Parisiensis doctor antiquus definit simoniam, quòd est spiritualium acceptio vel collatio non gratuita. Et Ricard. specialiter dicit, quòd non licet duobus adultis pacisci inter se, vt inuicem baptizentur. Probatur conclusio ex cap. quæsitum de rerum permutatione: vbi disertè continetur, quòd permutationes præbendarum cõtinent ex pactione partiũ labem simonię. Et c. cùm olim. Innocẽtus. 3. reprobauit Archidiaconum & Præpositum ex eo, quòd inter se commutassent. & ratio est, quia talis permutatio non

gratis fit,& per cõsequens prohibetur Matth. 10. Præterea illud est vitiosum, & non videtur aliud peccatũ, quàm simoniæ. ergo est simonia. Maior patebit inferiùs latiùs. Sed in præsentia probatur quia spiritualia dantur propter vtilitatem cõmunem, vt Apostolus ait. 1. ad Corint. 12. & ad Ephe. 4. Ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Sed si liceret huiusmodi commutationes facere potestates spirituales non distribuerentur pro vtilitate communi, sed in fauorem priuatorum hominum ergo illud est illicitum. de quo tamen vberius paulo pòst disseremus.

Sequitur in definitione, Vel annexium spirituali. De hoc, vt nil sit extra controuersiam, sunt etiam variæ opiniones. Nam quidam intelligũt per spirituale, quod ex natura rei est spirituale, vt sacramenta, & eorum effectus, per annexum autem spirituali illud quod per accidens, id est de iure positiuo, habet aliquid spiritualitatis. Sed communior expositio doctorum est, vt per annexum spirituale intelligantur illa quæ ad spiritualia ordinantur, vt vasa, & ornamenta sacra. Ita exponit S. Tho. 2. 2. quæstio. 100. art. 4.

Restat in definitione illa particula, studiosa voluntas, in qua illud solùm dubitari potest, cur potius simonia diffiniatur per actum voluntatis, quàm homicidium, aut alia vitia, cùm æquè ex sola ele-

ctione volūtatis sint aliqui rei homicidij aut adulterij secundum illud, Qui odit fratrem suum, homicida est. aut, Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est, &c. Ad hoc dico, quòd occasio huius fuit, quòd Simon magus conatus quidem fuerit donum dei pecunia possidere, sed opere non perfecerit. ideo in definitione simoniæ ponitur, Non opus ipsum, sed voluntas, vel studium. hæc spectant ad qualemcunq; diffinitionis intelligentiam. Nunc redeundo ad quæstionem principalem, Vtrum simonia sit licita, sit prima, conclusio.

10 Simonia * est illicita. Hæc est nota ex euangelio, & ex sententia omnium Sanctorum & doctorum: sed quo iure, sit secunda conclusio.

11 Simonia * est prohibita iure diuino. hæc etiam est nota, tum ex veteri, tum ex nouo testamento, vt patet ex locis superius allegatis Matth. 10. Act. 8. 1. Petri 2. Dānatur Balaam, Errauerunt, inquit, secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit. Et de eodē Iudas in epistola. Væ illis, qui in via Cain abierunt, & in errore Balaam mercede effusi sunt: & Iohan. 2. Cūm fecisset dominus quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoq;, & boues, & mensas nūmulariorū subuertit, & his qui vendebant colūbas, dixit, Auferte ista hinc, & nolite facere domū patris mei domū negotiationis: simoniaci autem isti vi-

dētur

detur esse perniciosissimi negotiatores in domo Dei. Imò quibusdam non sine causa Iudæ videntur esse non dissimiles: ille enim redemptorem Christum vendidit, isti dona illius.

Tertia conclusio, Simoniæ est prohibita iure naturali. Probatur, quia lex noua nulla præcepta negatiua continet præter præcepta legis naturæ, vt S. Tho. videtur sentire, tum alibi, tum. 12. q. 108. artic. 1. & 2. nec etiam præcepit affirmatiuum nisi de sacramentis, & de fide: ideo vocatur lex libertatis Iacob. 1. ergo prohibitio simoniæ non est super addita in nouo testamēto, de iure naturali. Et mirum esset, quod hoc solum nouum mandatū inueniretur in nouo testamento, nec Balaam itē peccasset hoc peccatum, qui solum lege naturali tenebatur. Præterea si hoc fuisset nouum præceptū, merito Simon magus excusari potuit, scilicet per ignorātiam. Præterea rationes, quæ fiunt à doctoribus de Simonia, procedunt iure naturali. Quarum prima est, quia spirituale non potest cōpensari aliquo temporali. vnde de sapientia dicitur Prouerb. 3. quòd pretiosior est cunctis opibus. Et idem iudicium est de quocunq; dono diuino. Secunda, Quia homo non est dominus bonorū spiritualium secundùm illud. 1. ad Corint. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorū Dei. Tertia, quia quæ gratis accepta sunt, sicut & alia, quæ sola benignitatē mor

talibus

talibus sunt collata, debent gratis communicari, vt aqua, sol, & alia quæ sine operibus nostris constant. Quarta, quia data sunt à solo Deo. Nam videtur iure gentium, ꝙ pisces maris, & feræ omnibus sint communes. Præterea si omnia dona Dei data sunt ad vtilitatem communem, vt patet. 1. ad Corinh. 12. & ad Ephes. 4. ergo iniuriam facit, qui in priuatam commoditatem vult ea vendicare. Præterea à posteriori, quia si permitteretur huiusmodi emptio, & venditio, esset calamitas, & perditio rerum ecclesiasticarum, quarum dominatores, gubernatores, & administratores non essent meliores, sed ditiores, & auidiores. Omnes, inquã hæ rationes procedũt stando in iure naturali. Ista est conclusio communis omnium doctorum, S. Tho. 22. quæstio. 100. art. 2. & Armacha. lib. 10. c. 9. & Adria. quotlib. 9.

12 Sed maius dubiũ est, Vtrum * simonia omnis sit prohibita iure diuino, an aliqua sit solùm iure positiuo. Durand. quidem in. 4. dist. 25. q. 5. negat esse aliquam simoniam solùm de iure positiuo. Et probat aliquot rationibus: sed duæ sunt potissimę. prima, Si aliquid est malum solùm quia prohibitum iure positiuo, nõ est in alia specie nisi solùm in obedientiæ. si ergo esset aliqua emptio, & venditio illicita, solùm, quia ecclesia prohibuit, nõ esset vitium simoniæ, sed solùm peccatum inobedientiæ. Et potest confirmari, Ecclesia prohibet

bet vendi bona temporalia ecclesiarum, & monasteriorum, & tamen talis venditio etiam contra ius, non est simonia. Et hoc videtur dicere S. Tho. 2.2.q.10.arti.2.ad secundum. Secunda ratio, Nam simonia non potest esse nisi de spirituali re sed non est ex institutione ecclesiæ, sed suapte natura ꝙ aliquid sit spirituale, nec ne, ergo nulla simonia est solùm de iure positiuo.

In contrarium est communis sententia doctorum, qui ponunt distinctionem, ꝙ aliqua sunt simoniaca de iure diuino, & aliqua de iure positiuo. Hæc est distinctio glossę in c. ex parte de officio delegati. quam sequitur Ioan. And. & Hostie. idem dicit Antonius de Butri. & Ioan. de Imol. c. 1. de simonia. eandem ponit Archid. & Adria. & Syluest. §.2.&.4.& Caieta. opus. de simonia. & in summa. & videtur excepta ex cap. Saluator. 1. q. 3. vbi Vrbanus papa determinat simoniã esse emere, aut vẽdere quamlibet rerum ecclesiasticarum, inter quas, aliquas numerat, quæ profectò nihil spirituale videtur habere, vt est præpositura, oeconomia, castaldatus, & aliqua huiusmodi. Palud. distin.25.q.4. respondet quidem ad rationes Durand. sed putat opinionem eius esse probabiliorem, & tutiorem. ego credo quòd distinctio iuristarum in hac materia est bona. & necessaria. Quare notãdum, ꝙ quæstio proposita, Vtrum omnis simonia sit de iure diuino, potest dupliciter intelligi.

ligi. Vno modo in sensu composito. Vtrum sit in potestate Ecclesiæ, quòd aliquis contractus sit simoniacus, & tamen non sit illicitus, & quantum ad hoc sit prima conclusio.

13 Nulla * simonia isto modo est prohibita solùm iure positiuo. Hæc patet clarè, Quia non dicitur simonia, nisi sit indebita emptio aut venditio rei ecclesiasticæ, & si est legitima non est simonia, nec hæc quæstio habet locum in isto sensu, sed solùm in sensu diuiso. hoc est, an aliquis contractus qui nunc non est simoniacus, sit simoniacus, vel possit fieri per ius positiuum. Et de hoc sit secunda conclusio.

14 Aliqua * sunt spiritualia, & solùm iure positiuo. Probatur, Sunt enim in ecclesia, Vasa sacra, & vestes sacræ, in quarum emptione non committeretur simonia, nisi haberent aliquid spiritualitatis, ex hoc, ꝙ ordinantur, & dicātur ad sacra, quæ solùm habent ex institutione ecclesiæ. & ecclesia posset facere, vt ista non essent dicata illi ministerio, nec essent vasa ad illum vsum. Pręterea illa habent id ex dono Dei, & calix, & ara habent deuotionem, sicut templum.

15 Tertia conclusio. Emptio * aut venditio istorū est prohibita iure diuino. Hęc conclusio est cōtra doctores, ponētes illam distinctionē, qui illam simoniā prohibitam solùm ponūt iure positiuo, vt vendere calices, & ornamēta. Sed probatur cōclusio,

ſio, quia miniſteriũ, & officiũ illorũ eſt verè ſpirituale, ergo ſi ratione illius vendũtur, aut emũtur, eſt ſimonia; ſicut benedictio aquę eſt ſolũ de iure poſitiuo, & tamẽ eſt vere ſpiritualis, & ſi ratione illius emeretur, eſſet vera ſimonia prohibita iure diuino, ſicut ſiquis emeret ipſum ſacramẽtũ. & ita ponit Maior & Sylueſt. & Ant. de But. & alij, qui vocãt ſimoniã ſolùm iuris diũini, quãdo eſt ſpirituale ex natura ſua. Cõfirmatur clarè, quia etiam ſubdiaconatus, & fortaſſe diaconatus ſunt in eccleſia ſolùm de iure poſitiuo, & tñ dõ eſt dubitandũ, quin cõſecratio illius miniſterij empta, aut vẽdita, ſit ſimoniaca de iure diuino, & ita eſt ſpũalis conſecratio ipſa calicis, ſicut cõſecratio diaconi.

Vnde infero corollarium, quòd non minus eſt ſimoniacum de iure diuino recipere aliquid pro conſecratione calicis, aut benedictione veſtium, quàm pro conſecratione ſacerdotis.

Quarta concluſio, Aliqua * ſimonia eſt omnino præciſe de iure poſitiuo. Quia aliqua ſunt, circa quæ contingit ſimonia, quæ re vera nihil ſpirituale continent, neq; ordinantur propriè ad aliquid ſpirituale, ſed ſolum ſunt annexa de iure poſitiuo rebus ſpiritualibus, talia ſunt, quæ continẽtur in illo c. Saluator vt Oeconomia Caſtaldatus, Præpoſitura; quæ oĩa ordinãtur potiùs ad adminiſtrationẽ temporaliũ, ꝗ ſpiritualium: præterea adminiſtratio hoſpitaliũ, in qua nihil ſpirituale 16

vide-

videmus contineri. Et fortasse idem iudicium est de sepultura, quia non videtur continere, nec ordinari ad aliquid spirituale: in istis, inquam, nulla est simonia nisi quia propter concomitantiam cum rebus spiritualibus prohibita sunt vendi. Et intelligatur differentia inter hæc & alia (de quibus in proxima conclusione.) Dico quòd si calix consecratur, aut aqua benedicatur, sine quacunq; noua prohibitione ecclesiæ, erit simoniacũ emere, aut vendere illa: sed administrationem hospitalis, aut officium procuratoris, aut œconomiã ecclesiasticam, non erit simoniacum emere, aut vendere, nisi quia ecclesia prohibuit, sicut posset non prohibere. Confirmatur Sicut, simonia est quædam irreuerentia, & violatio rerum sacrarum, ita est sacrilegium: sed est sacrilegium aliquod quia est prohibitum à iure diuino, si quis abutatur sacramentis, aut aliquid de se turpe in loco sacro faceret, aliquando autem est de iure positiuo, vt eripere hominem ab ecclesia, quod est præcisè de iure positiuo: ita ergo non inconuenit, q͂ sit etiam aliqua simonia præcisè de iure positiuo. Verum est, quòd apud doctores antiquos, vt apud Altisiod. Alexand. & d. Thom. non inuenio hanc disputationem, nec vnquam inuenio apud S. Tho. quòd sit simonia emere aut vẽdere huiusmodi officia. Armach. lib. 10. c. 16. dicit, Quòd si qua sunt officia, aut beneficia, quæ nullam curam omnino

regi-

regiminis habent annexam, ordinantur omnino ad administrationem spiritualem: non video, inquit, in talium emptione & vēditione simoniam posse committi. Vnde & de præbendis canonicorum nō inuenit modum quo possent emptiones aut venditiones illarum esse simoniacæ, nisi capitula habeant spiritualem iurisdictionem, saltem in eos, qui de collegio suo sunt, & quia habent, vt ipse putat, authoritatem prædicandi. Vnde rè vera in illis officijs vbi nihil est propriè spirituale, non est propriè simonia, sed tātum est prohibita iure emptio & venditio. Confirmatur, Nam aliqua est emptio & venditio nunc licita, quam si ecclesia prohiberet, esset simoniaca. Si enim ecclesia prohiberet propter reuerentiam sacramenti, ne calices venderentur, etiam pro materia esset simoniaca. ergo aliqua simonia potest esse solùm de iure positiuo.

Sed est dubium, An * circa ea quæ sunt verè spi- 17
ritualia, & secundum se, & de iure diuino, sit aliqua simonia de iure positiuo, vel omnis sit de iure diuino. Est quinta conclusio, Aliquis contractus, vel permutatio spiritualis secundum se, est simoniaca solùm de iure positiuo. Probatur, Permutatio mutua beneficiorum sine authoritate superioris est simoniaca, vt suprà probatum est, & solum de iure positiuo: & beneficium est res spiritualis, saltem vbi est cura animarum. ergo. Ante-

cedens probatur. Et primo ostendo, ꝙ non est ita prohibitum de iure diuino permutare spirituale pro spirituali, sicut spirituale pro tēporali. Patet, quia multa licent in permutatione præbendarū, quæ non licent in ordine ad aliquod temporale. Primū licet dare beneficiū pro spe alterius, quod non licet pro spe temporalis cōmodi. Prętereà licet conuenire de permutatione. Præterea licet renuntiare conditionaliter in fauorem alterius, qui permutaturus est, & non aliter. Præterea licet exprimere causam. & in summa licet omnia facere quæ fierent, si cōmutaretur domus pro agro. Hoc excepto, ꝙ pro forma (vt aiunt) omnia referātur ad papam, vel episcopū. Hæc autem nec somniare quidē licebit, siquis vellet permutare beneficiū pro agro. ergo nō est idem permutare temporale pro spirituali, & spirituale pro spirituali. dico autē hæc licere, id est, sine vitio simoniæ fieri, nō disputādo de alio peccato. Innoc. in c. quęsitū. tenet ꝙ in præbendis eiusdem ecclesiæ potest fieri permutatio sine licētia superioris. Et quāuis hoc non recipiatur, & oppositū teneat Hostiens. & Ioā. de Imola in. c. finali de rerum permutatione, & Ioā. Andreas, Quia in permutatione rerum est noua collatio. vt in c. vnico de rerū permutatione, in 6. tamen signū est ꝙ illud de se nō est simoniacum. Præterea doctores concedunt, quòd cùm agitur de sola permutatione, potest fieri talis permuta-

tio ecclesiarũ, vt vnus episcopus concedat vnã parochiã pro alia ad dirimendas lites. Imo S. Tho. d. 25. q. 3. arti. 3. ad. 8. dicit, ꝙ si permutationes huiusmodi fiãt pro aliquo terreno cõmodo sunt simoniacæ, secus autem si sint pro cõmodo spirituali. vnde si est periculum de simonia, hoc est propter tẽporale annexũ. Præterea quis dubitat, quin iure posset concedi, ꝙ permutationes, quæ fiunt authoritate superioris, possent fieri sola voluntate partium saltem in casu, & tunc non esset simonia eo modo quo nũc est. Pręterea principaliter probatur conclusio, quia Actorum. 8. certum est non condẽnari permutationem vnius spiritualis pro alio, nec Matth. 10. videtur prohiberi nisi merces, vel pretium temporale. vt patet ex eo, ꝙ post illa verba Gratis, accepistis, sequitur, Nolite posſidere aurũ, nec argentum. Et ita exponunt illum locum Hiero. Chrysosto. Greg. Remig. & glossa, & alij doctores, nulla mentione facta de alia permutatione spiritualis pro spirituali. nec in veteri aut nouo testamẽto locus inuenitur, vnde posſit dãnari, aut reprehẽdi huiusmodi permutatio. Item rationes contra simoniam, non videntur procedere contra huiusmodi permutationes rerũ spiritualium. non enim videtur quid habeat inhonestũ, vt cõponam tecum, vt ores pro me, & ego pro te, vt absoluas me aut audias cõfesſionẽ meã, & sis confessor meus, & ego sim tuus. nec sufficit dicere, ꝙ

hoc eſt per modum pretij, quia certum eſt, ꝙ non licet cōponere, vt abſoluas me vt dem tibi pecuniam, eo modo, quo licet paciſci vt ſis confeſſor meus, & ego ſim tuus, maximè vbi iſta fiunt pro maiori vtilitate vtriuſq;. v. g. vt tu legas in parochia mea, & ego prædicē in tua. Præterea ex hoc nulla iactura ſequitur in republica Chriſtiana, ſicut in cōmutationibus pro rebus temporalibus. Præterea ſicut ſuperius arguebam, Sicut ſimonia eſt quædam iniuria, & abuſus rerum ſpiritualium: ita ſacrilegium. Sed circa res de ſe ſacras eſt aliquod ſacrilegium ſolum de iure poſitiuo, vt ſi quis celebrauit ſine ara, & ſacris veſtibus, aut non ieiunus cōmunicaret. ergo ſimiliter erit aliqua ſimonia circa ſpiritualia de ſe ſolum cōtra ius poſitiuum. Pręterea certū eſt, ꝙ aliqua licent nūc circa ſpiritualia per ſe, quæ eſſent ſimoniaca, ſi eccleſia prohiberet, vt exigere ſtipendiū pro ſacramento aut adminiſtratione ſacramentorū, aut paciſci de pretio in neceſsitate (vt infrà dicetur) quæ etiā & ſimilia eſſent ſimoniaca, ſi eccleſia prohiberet. Innocent. & Verbericus dicunt, ꝙ in collatione beneficiorum poteſt prælatus paciſci, & exigere aliquid ſpirituale. Præterea doctores antiqui nil loquuntur de iſta cōmutatione vnius ſpiritualis pro alio, nec, Magiſter ſententiarū, nec Armacha. Præterea definitio cōmunis nil dicit de hoc. ergo videtur ꝙ ſimonia, quę cōtingit in permutatione

vnius

vnius spiritualis ꝓ alio, nõ sit de iure diuino. vnde nescio an certũ sit, qđ dicit Ricar. ꝙ si duo adulti paciscãtur vt inuicẽ se baptizẽt, sit simoniacũ: potius credo, ꝙ de se non esset illicitum: & cũ de hoc non habeatur specialis prohibitio, nisi in materia præbendarum, puto ꝙ non est formidandum in illis spiritualibus cõponere vel pacisci: quare non video ꝙ simoniacum esset, si commutaretur calix consecratus pro ara consecrata ratione consecrationis aut reliquiæ beati Petri pro reliquis beati Dominici, Maior in. 4. d. 25. q. 5. ad. 4. dicit, quòd translatio & permutatio beneficiorum non est simoniaca, sed propter periculum simoniæ, & fraudis, iura hoc prohibent. Et simpliciter vnum spirituale pro alio non est illicitum. Ex his patet, ꝙ cõstantius loquutus est Duran. quàm alij, vt Maior. quia Duran. non admittit simoniã nisi circa vere spiritualia, nec meminit simoniæ in alijs officijs, neq; spiritualis ꝓ spirituali. vnde negat distinctionem, Et maior, qui negat simoniã circa illa officia vel circa spiritualia pro spirituali, debuit etiã non recipere distinctionẽ. Imò Maior dist. 25. q. 6. dicit, quòd in spiritualibus alijs licet cõmutare vnũ spirituale pro alio, vt missam pro psalterio.

Ex quibus omnibus sequitur corollarium primũ, In spiritualibus solum impropriè, & de iure positiuo, vt de hospitalibus, de sepulturis, de officijs ecclesiasticis, quæ nil spirituale de se cõtinẽt,

ad iudicandũ, an aliquis cõtractus sit simoniacus, habenda est solùm ratio & consideratio iuris positiui. quidquid enim iure cõceditur, permittitur in ecclesia per se loquendo. vnde circa illa quando non est certum vtrum sit simonia, consulendũ est ius scriptũ, atq; adeò si non cõstet esse simoniã, declinandũ est potius in partem mitiorẽ, & absoluẽdum magis, quàm condẽnãdũ, maximè cùm agitur de pœna & restitutione, qcquid dicãt glossæ.

Secundum corollarium, Eodẽ modo in permutationibus spiritualium pro spirituali si non est damnatũ iure positiuo, nõ est dãnandũ, nec extẽdẽdũ, sed potius restringendũ, quia est odiosum.

Tertium corol. Circa spiritualia propriè spiritualia, siue de iure diuino, siue positiuo vbicunq; interuenit pretium temporale, nil opus est consulere ius positiuum, sed iudicandũ est iure diuino. Ex his patet distinctionem illam Iuristarum de simonia, de iure diuino & positiuo esse necessariã, & vtilem in hac materia, si sanè intelligatur.

Ad argumenta autem in contrariũ respondetur. Ad primum, Falsum assumitur, & contra totã philosophiam moralẽ. Sicut enim lex diuina constituit aliquid non solũ in specie obediẽtiæ, aut inobedientiæ, sed in specie alterius virtutis determinatæ, ita & lex humana. Et sicut adulterium est intemperantia quia prohibitum lege diuina, ita comedere carnes in quadragesima non est inobe

dientia,sed intemperãtia(nisi fiat in contemptũ) sicut extrahere hominem ab ecclesia nõ est inobe dientia,sed verum sacrilegium.

Ad confir.dico, ꝙ ecclesia non prohibet vendi bona ecclesiastica tanquam sacra, aut ecclesiastica, sed sicut prohibet vendi bona pupillorum: & ideo non est simonia,quia non sunt ad ministeria spiritualia,sed ad sustentationem temporalem.

Ad secundũ,dato,ꝙ ita sit, ꝙ ecclesia non posset facere spirituale per legem quod non erat spirituale, potest tamen annectere spiritualibus, & eisdem legibus subijcere, & ita facit de aliquibus, vt suprà expositum est,& hoc satis est, vt sit contractus simoniacus,de iure solum positiuo.

Sed an in permutationibus præbendarũ, si aliqua præbẽda est pinguior, possit aliqua pecunia interuenire ad cõpensandum tẽporale,vt de prębenda mille aureorũ in reditu pro prębẽda quingentorum aureorũ,an liceat cõponere,vt des mihi mille aureos,qui dicũtur pẽsio pecuniæ numeratæ? Respõdet Angelus in summa, in verbo,permutatio.§.6.dicẽs hoc notasse Pano.in c.ad quęs. de rerũ permut.quãdo,scilicet, datur rõne tẽporaliũ,secus si ratione iuriũ,aut dignitatis spiritualis quæ est maior in vno,q̃ in alio.Sed Adri quotl.9. ad. 8. principale, dicit Angelũ vehemẽter errasse in hoc,nec Panor. vnquã hoc cogitasse, nec tex. loqtur de tali cõpẽsatione vnius præbẽdę cũ alia,

ſed de permutatione poſſeſsionum, quæ poſsidentur iure proprietario, quæ vendi poſſunt per ſe,& per conſequens permutari,ſed nō beneficijs admixtæ. Probatur. Nam ſi quis permutaret prębendam nullum habentem reditum, poſſet dare mille aureos vt haberet prębēdam ducentorū aureorum in redditu,non dubito quin ſit falſa opinio Angeli. Poſtquam ergo ita eſt, quòd ſimonia eſt illicita non ſolum iure diuino,ſed humano,dubitatur,quis primus hoc crimen inceperit, Videntur enim doctores dicere, quòd primus author & inuentor fuit Simō ille damnatus à beato Petro, quod ex ipſo nomine apparet: & videtur quòd in lege naturæ cadere non potuerit, cùm illic nō eſſet aliqua poteſtas propriè ſpiritualis.

Sed his non obſtantibus eſt prima cōcluſio. In
18 * lege ſcripta potuit eſſe,& fuit hoc vitiū. Probatur, quia erāt ſacramenta, & ſacerdotia,quæ licet nō haberēt illam efficaciā ſpirituale͂, quā habēt in lege Euangelica, tamē erant ordinata ad illum finem ſpiritualem,& per conſequens negotiatio illorū erat prohibita iure diuino. Et ꝙ ita fuerit,patet de Giezi. 4. Reg. 5. de quo legitur, ꝙ accepit duo talenta à Naaman principe militiæ regis Syriæ,quę Eliſeus à lepra curauerat.& de Hieroboā. de quo legitur.3.Reg.13.quòd fecit de nouiſsimis populi ſacerdotes excelſorum, & quicunq; volebat,implebat manum ſuā,& fiebat ſacerdos. Et.2.

Macha-

Machabæorum,4.de Iasone fratre Oniæ legitur, quòd dedit Antiocho argenti talenta trecenta sexaginta,vt fieret sacerdos.&.2.Macha.14.legitur de Alcimo,quòd venit ad regem Demetrium,offerens coronam auream,& palmam,vt constitueretur ab eo summus sacerdos,quod & factum est. Omnes(inquam)illi vno peccato peccauerũt cũ Simone mago,quanquam de omnibus illis, saltẽ de Giezi,Hieroboã & Iasone videatur posse dubitari.Nam si Giezi fuit simoniacus qui recepit,ergo & Naaman qui dedit duo talenta, qui tamen non reprehenditur à scriptura.Ad hoc respondet Armachanus lib.10.ca.21. quòd(vt constat)Naaman gratis dedit ad sustentationem viri Sancti. Sed Giezi fraude accepit, dicens se ab Elisæo missum,vt peteret ab eo.

Sed maius dubium videtur de Hieroboam & de Iason, qui nullam potestatem emerũt, aut habuerunt,cùm essent Sacerdotes idolorum, & potestatem acceperunt à tyrannis, qui nullam dare poterant.Ad hoc Adria.in quotl.9.de Hierob. & Pasud.in.4.di.25. etiam de Hieroboam & Iasone dicit,quòd re vera ita est,quòd quantum fuit ex obiecto,nullum peccatum fuit simoniæ, sed solũ fuit ex intẽtione: quod sufficit ad peccatũ & quã tum ad speciem,& quantum ad culpam.Vnde & beatus August-1.q.1. Sicut eunuchus dicit quòd ignis sacrificij, qui per septuaginta annos Baby-

lonicæ captiuitatis sub aquis vixerat, extinctus est Antiocho vendente sacerdotium Iasoni.

19 Secunda conclusio, In*lege naturæ potuit esse aut fuit peccatum simoniæ. Probatur, quia fuit verum Sacerdotium, vt patet de Melchisedec. Gen. 14. & ad Hebræ. 7. & in Psal. 109. ergo negotiatio esset simoniaca: & propterea non est dubitandũ, quin haberent multa sacramenta ordinata duntaxat ad finem & salutem spiritualem, & per consequens emptio aut venditio illorum esset simoniaca de iure diuino. Et quòd etiam fuerit, patet de Balaam propheta, Numer. 22. & . 2. Petri. 2. & in Epistola Iudæ. licet de Balaam possit dici, ꝙ non peccauit, nisi quia inique voluit agere contra Israel.

20 Dubitatur, an * inter Paganos, & idololatras potuerit esse hoc crimen simoniæ. Videtur enim quòd non, cùm nulla potuerit esse apud eos potestas spiritualis, nec aliquid verè spirituale. Ad hoc respondet tertia conclusio.

21 Emptio*aut venditio sacerdotii apud idololatras non solum fuit ex intẽtione, sed etiam ex obiecto verum crimen simoniæ. Probatur, Nam, vt disputaui in quadam relectione, in lege naturæ erat potestas apud populum, aut apud principes constituendi viros Sacerdotes, quomodo etiam fuit Melchisedec, neq; propter idololatriam amiserant hanc potestatem: ita quòd Sacerdotes gen

tilium

tilium erant veri Sacerdotes, id est, habebant legitimam facultatem gubernandi populum in spiritualibus, quanquam illi abuterentur illa potestate ad cultum dæmonum: & ita negotiatio, & ambitio illorum pro tali sacerdotio erat peccatum, & eiusdem rationis, sicut nunc est.

Et nota ꝙ Hieroboam & Iason non fuerunt simoniaci nisi solum ex intentione, non, vt putant Adrian. & Palud, propter ea, quod illa essent sacerdotia idolorum, sed reuera: quia nec Hieroboã, neque Antiochus tradere poterant talem potestatem, cùm essent tyranni. Et ex his patet, quòd & Cęsar, & illi, qui per largitionem consequuti sunt inter suos sacerdotia, idem peccatum peccauerũt sicut Simon. Secus autẽ videtur iã vel apud Iudęos vel apud Paganos, apud quos expirauit omnis potestas spiritualis, atque adeò non videtur quòd esse posit peccatum simoniæ ex obiecto.

Sed adhuc circa definitionem propositam, sicut determinatum est quid pro spirituali intelligatur restat dubium lõgè grauissimum quid per temporale intelligatur. Postquam constituimus nõ esse simoniacum per se & iure diuino, nisi interueniat aliquid temporale, descendendo distinctius, quæritur, An* si quis timore, consanguinitate, precibus, fauore, aut obsequio recipit aut administrat spũalia, sit simoniac⁹. Et 1. de timore, d. Bona. 4. d. 25. tenet, ꝙ dare beneficiũ ratione timoris, 22

est

est simonia. Præterea Durand. dist. 25. q. 4. dicit ꝙ etiam si detur digno, quo ad Deum est simonia. Idem dicit Adria. quotl. 9. arti. 2. & proponit non solum ratione timoris de malo temporali, sed etiam timore indignationis. Idem habet Angelus, verbo, simonia. §. 3. & Maior expresse, dist. 25. q. 3. Et sanct. Tho. in. 4. d. 25. q. 3. ad. 3. dicit ꝙ si spiritualiter mouetur propter timorem iste qui sic dat, manifestè est simoniacus. Præterea ex ca. nemo. de simonia. Et probatur, quia qui taliter dat non liberaliter dat, ego est simoniacus. & confir. ex Cicero 2. Rhetoricorum. Qui metu mortis facit, non liberaliter facit.

Item. Carere malo esset ratio boni.

Item talis defensio est æstimabilis pretio. Sed hoc non obstante est prima conclusio.

13 Conferre* spirituale sine respectu ad aliud commodum, vel incommodum tēporale timore indignationis, non est simoniacum. Probatur. Talis dat gratis, id est, non pretio aliquo modo, ergo nō est simoniacus. Probatur, quia ex hoc, quòd aliquis timeret offendere regem, non recipit, aut amittit aliquid temporale. Præterea si quis timorè orat, celebrat, confitetur, non est simoniacus, neque qui absoluit, & tamen hæc sunt maximè spiritualia.

14 Secunda conclusio, Non* videtur malum dare spirituale, digno ex timore. Probatur eodem

mo-

modo,quia neque celebrare, neque cõmunicare ex timore,est peccatũ.Tẽpore enim quo alias nõ teneor communicare,aut confiteri, si timore pœnæ impositæ à prælato confiteor, nullum est peccatum.Suppono enim in præsentia, quòd opus ex timore seruili aliàs bonum,non est peccatum, contra Lutheranos.Præterea facere ista ad vitandum pœnam inferni,non est peccatum, quia timor etiam seruilis est donum Spiritus sancti, secundum.S.Tho.22.q.19.articu. 4.&. 6. & glos.ad Rom.3. Præterea incutere istum timorem, vt arguebam,est bonum. Vt si Papa minaretur Episcopo exilium,aut carcerem,nisi dignos promoueat.ergo.

Tertia conclusio; Idem etiam videtur iuditiũ de timore mali temporalis,vt vitæ, aut exilii, aut carceris,dum modo hoc nõ redundet in aliquod commodum temporale, vel sit ex pacto aut aliquo modo per modum pretii, vt tyrannus comminatur Episcopo exilium,nisi Petrum ordinauerit.Probatur eodem modo,quia gratis dat,Pręterea,incutiens timorem,non est simoniacus. ergo nec patiens erit.Præterea,si esset lex, quòd Episcopus prouidens indigno soluat decem marchas argenti, lex esset iusta. ergo Episcopus, qui illo timore prouidit digno,non est simoniacus. Præterea,quia tunc talis collator incurreret pœnas excommunicationis,& alias pœnas iuris, & re-

recipiens beneficium teneretur restituere. Hęc autem nec authores contrarii audent dicere, neque est in vsu. Probatur consequentia. Nã pœnæ latæ sunt aduersus simoniacos in ordine, aut beneficio absolutè sine distinctione. Præterea, quia in illo cap. Saluator. 1. q. 3. vbi. Vrbanus Papa latè tradit modos & species simoniæ, nullã mentionẽ facit de timore. Præterea, si quis nollet conferre digno nisi timore, quia tamen volitione cõditionata, & vitiosa, hoc nõ esset simoniacũ, sed acceptio personarũ, vel aliud peccatum. Et nihilominus velle dare digno ex timore pœnæ, imò ad vitandũ pœnã aduc esset bonũ. Si autẽ talis timor resolueretur ad commodum, aut ad pretium tẽporale, credo ꝙ esset simoniacum, vt si princeps daret Episcopo salarium, aut stipendium, & Episcopus timens perdere, velut de nouo haberet, cõferret beneficium, esset peccatũ simoniæ. Sed nec hoc videtur certum, maximè si iste finis sit mediatus, putà si timeret perdere amicitiã, vel munera Regis, vel sperat fieri amicus.

Ad argumentum ex authoritate Sanct. Thom. respõdeo, quòd intelligit de simonia largo modo, & impropria. Fateor enim quòd cùm respectu aliquo temporali sit administratio spiritualium, est peccatum à fine, sed nõ est simonia damnata à Christo, vel à Petro. Vel dico, quòd reuera San. Tho. in. 4. sequutus est opinionem sui temporis,

quam

quam postea reliquit in Summa. Imò San. Thó. queſt.100.ſuprà, per hoc probat, vt ſtatim dicam, quòd cõferre ratione conſanguinitatis, non eſt ſimoniacum, quia nõ eſt illic emptio, aut venditio ſine qua non eſt ſimonia, ſed neq; quando fit ratione timoris. ergo nec hoc eſt ſimonia. Hæc videtur eſſe ſentẽtia Caiet. in ſumma, ti. de ſimonia.

Dubitatur, An *collatio ſpiritualis ratione cõſanguinitatis ſit ſimonia, Beatus Bonauent. diſt. 25. tenuit ꝙ ſic. Et fuit opinio Pariſienſ. vt recitat Altiſiodoren. idem Gloſ. c. vnico. vt eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur, vbi reprehendit Innoc. 3. Archiepiſcopũ Mediolan. ꝙ beneficium contulerit in fauorem carnis. Gloſſa autem hoc dicit eſſe ſimoniam. & in cap. nemo. de ſimonia. dicit, quòd eſt ſimonia, ſi quis ex affectu conſanguinitatis admittit impœnitentem ad ſacramenta. Maior. d. 25. q. 3. expreſſè id habet. Nihilominus eſt prima concluſio. 26

Conferre *beneficium intuitu conſanguinitatis, non eſt ſimoniacum. Hæc eſt S. Th. q. 100. ar. 5. ad 2. & Altiſiod. vbi ſuprà. Et ratio eſt, quia gratis datur, & non eſt emptio, aut vẽditio. Prætea ſi collator eſt ſimoniacus, ergo & qui ſcienter eo intuitu recipit, ꝙ nemo dicit, neq; talis dãnatur ad reſtitutionẽ. Et in c. illo vnico repĥẽditur Archiepiſcopus. Primũ quia retinuit ſibi ꝓuẽtus beneficii, ꝙ cõtulerat: & hoc ibi cõdenatur tanq̃ ſimo 27

nia

niacum. Secundum est, quòd affectu carnali hoc fecisset, & hoc non dicit pontifex esse simoniacũ quanquam esset turpe, vnde maius argumentum sumitur ex illo cap. quod non sit simoniacum.

Item dare beneficiũ ex amicitia honesta, nõ est simoniacum, sed amicitia consanguinitatis est honesta. imò de iure naturali. ergo.

28 Secunda conclusio, Si* quis conferat beneficiũ consanguineo aliàs idoneo quantumcunque motus à consanguinitate, non peccat mortaliter. Quod videtur contra Altisiodoren. qui quamuis dicat non esse simoniacum, tamen dicit esse mortali. Probatur, Actus ex obiecto est bonus, & circunstantia non est mortalis. ergo neque actus. Sed opinio Altisiodor. est probabilis, quia videtur notabilis iniuria. Præterea, fundare beneficiũ pro sanguineis, est licitum. ergo. Præterea, lex de patrimonialibus est licita. ergo. Præterea, dare extraneo ratione nobilitatis, atque alia humana ratione, nõ est mortale. ergo nec ratione consanguinitatis.

Tertia conclusio. Cæteris paribus prouidere cõsanguineis nõ est peccatum. De cohabit. clericorum, & mulie. c. Potest. Et Silu. ver. Simonia. §. 16. saltem secluso scandalo. Et probetur. Habere ratione amicitię honestę, non est peccatum, sed amicitia consanguinitate est honesta. Ergo.

29 Quarta conclusio, pontifices* parati ad dandum

dum beneficia consanguineis sine delectu peccāt mortaliter. Probatur, quia cōmuniter omittunt digniores, imò plurimos promouent qui nō sunt digni: & saltē tales Episcopi gerunt propositū cō ferendi consanguineis qualescunque sint. Et prę terea est magnum scandalum in ecclesia, & qui dant dignis dant pluribus occasionem dandi indignis.

Sed dubitatur an conferre beneficia propter 19 preces principaliter sit simonia? Glossa in c. or. q. 1. dicit esse simoniā, saltē si preces sunt pro se & p bat ex illo c. vbi Grego. quartus dicit, ordinationes pretio, vel prece, vel obsequio factas, esse falsas. Et eadem quęst. c. si nō multi. expressè dicit, q̄ in ordinationibus pecuniam quidem non recipiunt, sed humanum fauorem, aut gratiam, aut laudem aucupantur, gratis acceperunt, & nō gratis dant Et in cap. Saluator. 1. quæstio. 3. dicitur, quod munus linguæ, vel pecuniæ, vel obsequii facit simoniam. Sed Innocent. c. neque tuam de ætate & qualitate. or. dicit, q̄ quomodocunq; interponantur preces, siue pro digno, siue pro indigno, si non interueniat aliud temporale, non est simonia. Quem sequitur Cardin. ibidem. Et Hostiens. licèt sit turpe, (dicit) & quasi simoniacum. & Panorm. eod. titu. capi. tuam. dicit, quòd in eodem casu, in quo glossa dicit esse simoniacum, nō est simonia, nisi quis intendat obligare collatorē.

Adria.tamen in suo quotli.9. sequutus glossam dicit, quod inducere preces, vt collator aliquem sanorabiles accipiat, est simoniacum, & collatio simoniæ, etiam si sint pro digno, & in beneficio simplici. Et probat, quia in dicto. c. tuam. tradunt doctores, quod qui propter adulationem dat, est simoniacus. Præterea, quia talis pluris æstimat preces pecuniam, & fauorem, quã pretium. Et addit Adri hanc esse opinionem theologorum, vt S. Th. & Duran. Idem habet Maior. q.3. & Palud. Imo addit, si est paratus dare vni, & propter preces det digniori, est simoniacus. Hoc videtur concedere Syluest. eo. ti. §.13. & 16. Non refert, inquit, quantum ad Deum, an pro digno sint preces, vel pro indigno, licet quo ad ecclesiam referat. Et idem expresse tenet Duran. d.25. q.4. vbi dicit, quòd siue preces fiãt pro digno, siue pro indigno, si principaliter mouetur collator fauore rogantis, quantum ad Dei iudicium, simoniam committit propriè capiendo, atque etiam incurrit pœnam iuris. Idem dicit Palud. q.5. ar. vlt. Idẽ videtur habere Armacha. li.10. ar.18. & certè videtur hoc sentire S. Th. d.25. q.3. art.3. dicit enim, quod quicunq; dat spirituale pro tẽporali cõmodo, est simoniacus. Idem videtur habere. 2.2. q.100. ar.5. ad.3. Temporale autem cõmodum, inquit vel est ex parte animæ, sicut amicitia, vel fauor aliquis & hoc est munus linguæ. Et ad.4. dicit contra canonistas, quod si col

si collatio fiat propter preces ad habendum fauorem, vel amicitiam, aut laudem, vel vt vitet pericula: manifeste, inquit, est simoniacus, siue pro se, siue pro alio, siue pro digno, siue pro indigno. 30
Nec videtur discessisse ab hac sententia 2.2. vbi supra, vbi videtur idem sentire. Et ratio eius est, quia fauor, vel amicitia humana, aut laus est æstimabilis pretio, & per consequens cadere potest sub ratione emptionis & venditionis. Sed bona venia summorum virorum in hac parte libentius sequerer sententiam canonistarum, & ideo respondeo probabiliter per cõclusiones.

Prima conclusio, Illicitum* est conferre spiri- 31
tualia ad captandum quodcunque commodum non spirituale, siue digno, siue indigno, vt ad captandum amicitiam, laudem, fauorem. Ista est omnium doctorum & satis probatur ex dictis in ca. Saluator, & in c. nemo. & in c. sunt & nonnulli. & quia videtur esse contra dictũ Domini, Matt. 10. Gratis accep. g. d. Præterea, quia omnes rationes, quæ fiunt contra simoniam pecuniarũ videntur, procedere contra istam. Primo, quia talis dispensator facit iniuriã rebus sacris, tam vilicas æstimando. Præterea, quia hac via ecclesię bona venirent ad potentiores, & non ad meliores. Præterea, quia sunt bona communia, & per consequens est acceptio personarum distribuere per fauores, & amicitias humanas.

32 Secunda conclusio, Nescio * an hoc ipsum sit mortale, si aliàs collatio fiat digno. Probatur, Nã stando saltem in iure diuino, sperare, aut optare laudem humanam, aut fauorem ex aliis actibus spiritualibus, vt ex prædicatione, celebratione sacrificii, & collatione sacramẽtorum, non est mortale peccatum, neque video cur ista condemnentur de mortali, cùm solum videatur vana gloria, quæ est numero venialium. Dixi, stando in iure diuino, quia fortè ecclesia voluit ita expressè prohibere, & arcere, vt videtur ex primis capitulis allegatis, quanquam non constet de hoc.

33 Tertia conclusio, Non * puto hoc peccatum esse propriè simoniam. Dico propriè, quia Dominus non condemnauit, aut beatus Peturs, neque condemnatur ab ecclesia. Hanc puto esse sententiam domini Caieta. in Summa, verbo, simonia, notabili quinto, vbi dicit, quòd triplex est muneris genus, ab obsequio, à lingua, à manu & ad hoc vt simoniam constituat punitam ab ecclesia, exigitur, quòd pretii rationem habeat, & propterea si laus, adulatio, preces non per modum laudis, adulationis, pretii, concurrant, quantumcunque sint nephariæ, carnales, & pro indigno, & efficaces: itaq; inducant prælatum ad donandum beneficium, ad conferendum ordinem, simonia propriè & verè non incurritur, quia nulla est hic emptio, aut venditio. Er primò contra distinctionẽ glossæ

glossæ arguitur, nam certè si fundere preces pro se est simoniacum, vt ipsa dicit, ergo & pro alio: & si pro digno, ergo & pro indigno. Præterea, ad ministratio aliorum spiritualium propter fauorem, & gratiam consequendam, non est simoniacum, & hæc sunt magis spiritualia, quam officia ecclesiastica: ergo neque collatio beneficiorum. Præterea, secundum illud essent simoniaci, qui etiam post factum laudarent, aut fauerent alicui ratione prædicationis, aut alterius ministerii spiritualis, quod nemo concederet. Præterea, si quis offerat sacrificium propter consequendam salutem spiritualem, vel potius temporalem, vel pro fructibus terræ, nullo modo esset simoniacus, quare ergo propter fauorem aut laudem? Præterea, tales non incurrunt pœnas simoniacorum, neque tenentur ad restitutionem. Vnde Palud. vbi supra dicit, quòd qui consequutus est beneficium ꝓpter preces carnales a se vel ab alio interpositas, si est dignus, non tenetur restituere, sed debet pœnitere de corrupta intentione. Ex quo patet, ꝗ irrationabiliter idem ipse dicit, ꝗ si est indignus, debet resignare, quia certè nihil facit ad simoniã, an collatio fiat digno, vel indigno, neque est mihi verisimile, quòd ecclesia in hac materia voluerit de nouo aliquid prohibere, præterquam ꝗ Christus prohibuit. Imò in dicto. cap. Saluator. 1. quæst. 3. ex illo Matth. 10. Vrbanus Papa probat

triplex munus, scilicet à manu, à lingua, ab obsequio esse simoniam; vnde nihil de nouo videtur constitutum.

36 Quarta conclusio. Si* preces, vel fauor, vel laus resoluerentur tanquam pretium in aliquod temporale, clarum est, quòd esset simoniacum. vt si Pontifex pro collatione beneficii ecclesiastici exigeret fauorem apud principem ad consequendam dignitatem temporalem, aut reditus consanguineis suis, aut laudem ad consequendam pecuniam, vel aliquid simile. Et patet, quia nil refert

37 quod pretium detur mediatè vel immediatè pro re spirituali. Hæc est Innocent. & Cardina. in d. c. tuam, de ætate & qualitate.

Quinta conclusio. Si preces, fauor, vel laus, aut amicitia deduceretur in pactum, fortè esset simonia, quamuis hoc non habeo pro certo. Sed videtur, quia tunc intercederent per modum pretii. Et ita videtur sentire Caietanus, vbi suprà. Totum hoc confirmatur de consanguinitate, timore, precibus, quia si ista essent simonia; omnis acceptio personarum, imò omnis inordinata distributio spiritualium, esset simonia, quia semper fit ex aliquo motiuo, & non spirituali.

Ad authoritatem S. Tho. respondeo, quòd intelligit, cùm preces, & alia interueniunt, sicut in 4. & 5. conclusione dictũ est. Et in summa puto, quòd tẽporale in materia de simonia solũ intelligitur, quòd est sub

ſectũ administrat. Nã peccata multa poſſunt cõtin-
gere in administratione ſpũalium, Sed in hoc er-
ratũ eſt, quod voluerũt hi omne peccatũ facere ſimoniã
in hac materia. Itaq; ſimonia eſt dare, vel accipe-
re aliquid ſpirituale, pro bono aliquo vtili, hoc eſt
facere quæſtũ de ſpiritualibus. De munere autẽ
ab obſequio, reſpondeo item per concluſiones.
Prima concluſio, Cũ obſequiũ eſt pecunia æ- 36
ſtimabile, ita quod tandẽ reſoluitur in cõmodũ tẽpo
rale, pro tali obſequio conferre officiũ eccleſiaſti
cũ eſt ſimoniacũ. Verbigratia, Si Epiſcopus rele-
uatur à ſalario miniſtrorũ, quod aliàs erat daturus, &
ea ratione dat beneficia, ſimoniacus eſt. Hæc pro-
poſitio videtur nota, quia nihil videtur referre, an
pretiũ tẽporale mediatè, vel immediatè interue-
niat. & vt Ariſt. dicit 4. Ethicorũ, quidquid pecunia
eſt æſtimabile, pecunia vocatur. & certum eſt,
quòd Epiſcopus in tali caſu nõ gratis dat. & mi-
niſtri volunt cum ſimonia donum Dei pecu-
nia, id eſt, pecunia æſtimabili poſſidere.
Secunda concluſio, Si non ad ſit pactum ex-
preſſum, vel tacitum, non puto incurreret pœ-
nam iuris, neq; eſſet obnoxius reſtitutioni quid
faceret, ſed eſſet ſimonia mẽtalis, quia releuatur
à reſtitutione, vnde in capitulo mandato, extra
de ſimonia, nõ cõdẽnatur. Neſcio tamẽ an excuſe-
tur à pœna iuris & reſtitutiõe, quando inter alias con
pitiones prælatus hoc etiã addit familiari futuro,

 habens

habens intentionem prouidendi, Dabo tibi in beneficiis vsque ad centum ducatos, vel dabo tibi salarium quinquaginta aureorum, quousque dedero tibi beneficium centum aureorum, ita quòd alia ratione alius non iret in obsequium & famulatum Episcopi, hæc inquam videntur malè sonātia, & certè periculosa: quia profectò si talis episcopus illis verbis alliceret quenquam vt donaret equum, nō excusaretur à simonia. ergo si petens salarium illa conditione inducit ad remittēdum, non videtur excusari.

37 Tertia conclusio, Præstare obsequium ad consequendam beneuolentiam Pontificis, vt illa ratione posset quis consequi beneficium, quamuis credam esse illicitum, si tamen absit quodcunque pactum, & obligatio, non est simoniacū; quia tale obsequiū nō interuenit per modū pretii. Et hoc intelligo, etiā si hac ratione releuetur ep̄s à salariis pecuniariis, & postea beneficiū cōferat: itaq; postea cōferat, tanq̄ ex beneuolētia, & nō tanq̄ ex obligatione. Sicut etiā dare episcopo munera ad consequendā beneuolentiā cū spe consequendi ecclesiastica beneficia cū tali beneuolentia, vel ex tali beneuolētia, turpe quidē & nepharium est; sed non simoniacum. Vtraq; cōclusio videtur ex mente Caiet. vbi suprà: dixi verò, quòd est illicitū quærere hac ratione beneuolentiam: quia si vellet esse familiaris, vt cognosceret facultatem, &

ido

idoneitatem eius, vel quia Episcopus etiam conuenienter dignitates non dabit, nisi familiari, nõ videtur illicitum.

Dictum est vtcunq; de peccato simoniæ in genere. Nam determinare casus in particulari, esset conatus laboris immensi: quanquam ex potioribus, & ex quibus explicatio aliorum possit haberi, aliquid dicemus. Sed prius, quia dictum est, ꝙ simonia ex aliqua parte dependet ex iure positiuo, & maximè ex authoritate summi Pontificis.

Dubitatur vtrum summus Pontifex possit esse simoniacus. Et videtur ꝙ non, quia saltem beneficiorum & officiorum ecclesiasticorum ipse est dominus, sicut domini Iuristæ dicũt quòd potest ea cõferre pro suo arbitrio, neq; tenetur dare gratis. Nam vna ratio, quæ affertur contra simoniacos, est, quia vendunt quod suum non est, quæ ratio nõ procedit contra Papam. Durã. vbi supra dicit, quòd in quocunq; casu aliis esset simoniacus, similiter summus Pontifex esset. Quem sequitur Palud. vbi suprà. & S. Tho. in. 4. vbi suprà. q. 3. art. 3. ad secundum, sine distinctione dicit, quòd opinio, quę dicit Papam non posse esse simoniacum est erronea, sed quòd potest esse simoniacus sicut alius homo. Syluе. §. 4. post Anto. de But. & Hostiens. dicit, ꝙ Papa potest esse simoniacus in his, quæ de se sunt simoniaca. Et est cõmunis opinio Canonistarum & Theologorum in. 4. Ratio

est quia leges non obligant legislatores. ff. de legi. l. lege principes. & 16. q. 3. c. cuncta. Panor. idem expresse. c. 1. de simonia, & Card. ibidem. Respondeo per conclusiones.

9 Prima conclus. In* simonia quae est iuris diuini aeque vel grauius potest papa esse simoniacus, sicut alius homo. Haec nota est, quia non est supra ius diuinum.

Secunda conclusio. In his autem quae non sunt vere spiritualia, sed sunt annexa spiritualibus solum iure humano, Papa posset ex rationabili causa sine vitio simoniae conferre pro temporalibus. Haec probata est supra, quia nil habent spiritualitatis, vt officium hospitalitatis, vel procuratoris, vt supra expositum est. Et idem videtur de officio Sacristae, & forte de sepultura, & de alijs huiusmodi, quae profecto pauca sunt, & in illis quandocunque alius esset simoniacus. Si Papa sine rationabili causa faciat contractum alias simoniacum, grauiter peccaret. Haec probatur, quia vt Sanct. Tho. probat 1. 2. q. 96. arti. 5. princeps est solutus suis legibus quo ad vim coercitiuam, sed non quo ad vim directiuam, & est subditus legi, ex aequitate naturali, vt habetur extra. de constitutionibus. c. cum omnes. Quisquis ius in alterum statuit, ipse eodem iure vti debet, vt Sapientis dicit authoritas, Patere legem, quam ipse tuleris. Atque etiam improperantur, qui dicunt, & non faciunt, quia alijs onera grauia imponunt, & ipsi nec digito volunt ea mouere

vt dicitur Matt. 23. Vnde, inquit S. Th. quãtum ad iudiciũ Dei princeps non est solutus à lege. & dixi grauiter peccare: quia fortasse neq; à mortali excusatur, & quia vẽdit nõ sua; & ratione scandali, & ratione iniuriæ, quã alijs facit, cogẽdo ad ius, quod ipse tenere nõ vult. Et idem iudicium est de omnibus alijs, quę sunt iuris positiui. Vnde qui sine causa rationabili petunt dispensationes à Pontifice, licet adepti sint dispensationem, fortè excusantur, non tamen excusantur malè petentes, & quia Pontificem inducunt ad peccandum, quanuis Doctores dicant, quòd circa ea, quæ sunt iuris positiui, Papa posset peccare alio peccato, scilicet acceptione personarum, vel auaritiæ, nõ autem simoniæ. Videtur tamẽ, q illud sit peccatum simoniæ. Nam sicut peccaret peccatum intemperantiæ, si sine rationabili causa non ieiunaret, aut duceret vxorem, quæ sunt de iure positiuo. Ita in proposito dicendum est, licet contra huiusmodi propositiones teneat gloss. in illo. c. ex parte. & Anto. de Bu. & Ioan. de Imola. & Card. in. c. 1. de simonia. Vnde est corollariũ. Eodẽ modo potest Papa dispẽsare ex rationabili causa cũ alijs in his quæ sunt simoniaca iure positiuo, & circa spiritualia, & sine illa nõ excusabit illos à pctõ. vnde posset dare facultatem cõmutandi sine ratione licẽtiam.

Sed ex primo dubio de obsequio oritur dubiũ, Vtrũ * hoc ipsum, scilicet sperare beneficiũ spiri 40

tuale

ista opinione arguitur, Quia omni beneficio sunt simul spirituale, & temporale, & vbicunque hæc duo inueniuntur, potest venditio fieri ratione tẽporalis; dum modo non pluris vendatur res, vt patet de calice, vestibus, sacris. ergo præbenda, quæ habet reditus, potest vendi secundum iustam æstimationem temporalis reditus, dum modo gratis detur quod spirituale est in ipso beneficio. Et cõfirmatur. Quia quod hoc temporale sit annexum huic spirituali, solum est de iure positiuo. ergo Papa poterit vendere, ac si non esset annexum, imò vsq; ad Vrbanum primum Ecclesia dicitur nõ habuisse reditus. Præterea ius patronatus est spirituale & annexum temporali, & hoc non obstante, illud temporale potest vendi, vt patet extra, in c. seruire, & ex cap. ex literis. ergo simili ratione temporale adiunctũ spirituali, in præbenda vendi poterit adiunctum cum spirituali. Verum hæc argumenta solum videntur procedere de simplici præbenda, vt canonicatu, aut patronatu, in quibus nil videtur esse spiritualis propriè, cùm neque habeant claues, neque administrationem sacramentorum.

Secunda opinio sequitur aliud extremum, quod omnis simonia in beneficio ecclesiastico est prohibita iure diuino; & per consequens vendi non potest sine vitio simoniæ. Hæc est opinio cõmunis theologorum, de qua statim plura.

quòd

non potest esse, nisi spirituale, cum fundetur in officio clericali, ratione enim illius officij debetur illi sustentatio à populo de iure diuino, iuxta illud 1. ad Corinth. 9. Qui altari seruit, de altari viuere debet: vnde sequitur quòd tam spirituale est officium clericale, & ius recipiendi fructus in simplici præbenda, sicut in episcopatu: & sic nulla videtur differentia inter beneficium simplex, & cum cura animarum. Præterea, ita est de iure positiuo subdiaconatus, sicut simplex clericatus: ergo si propter hoc licet vendere præbendas annexas clericatui simplici, licet vendere præbendas subdiaconatus, si quæ sunt, vt si esset præbenda assignata subdiacono pro officio suo, quod habet.

Secunda conclusio. Papa non potest vendere sine vitio simoniæ ex quacunque causa quodcunque beneficium ecclesiasticū. Probatur, quia in beneficio non reperiuntur nisi tria, officium, ius recipiendi fructus, & ipsi fructus. Papa autem non potest dare secundum, nisi per primum, quia non competit ius recipiendi, vt dictum est, nisi ratione officij: sed tam primum quàm secundum est spirituale bonum. ergo Papa non potest illa vendere. Hanc habet Palud. 4. distinct. 25. q. 4. & Armacha. lib. 10. capit. 6. & Adrian. quotlib. 9. & Caieta. opusculo proprio de Simonia.

Item arguit Palu. & Armacha. Magis spiritua- 44

le

le est actus eligendi Episcopum, qui tamen spectat ad canonicos. &c. ergo.

Et præterea, quia non est minus spirituale officium Canonici quãuis sit de iure positiuo, quàm si esset de iure diuino, sicut nõ est minus spirituale officium subdiaconatus de iure positiuo, quàm sacerdotij de iure diuino. sed si canonicatus esset de iure diuino, vendi non posset. ergo neq; & nũc Præterea, quia in canonicatu tria inueniũtur (vt dictum est) clericatus, siue officium, ius recipiendi fructus, & ipsi fructus: quæro vtrum canonicus habuit officium gratis, vel pretio. si secundum, est simonia. Quæro & de secundo, scilicet de iure recipiendi fructus. Aut habeatur gratis, vel pretio. si secundum, est simonia, quia vt probatum est, etiam est ius spirituale, quia ex ratione officij spiritualis, sicut etiam ius decimarum in beneficio curato est spirituale. si autem Papa hoc gratis dedit, iste iam tenet titulum, & ius possesionemq; præbendæ, & hoc sufficit ad recipiendum fructus neq; est ibi aliud, quod papa posit vendere. Vnde est implicatio, quòd Papa gratis det, quod est spirituale in præbenda, & vendat quod est tẽporale. & in hoc consistit ratio huius simoniæ. Et cõfirmatur. Nam papa non habet maiorem titulum ad fructus præbẽdarum, quàm ecclesia. sed ecclesia nõ habet nisi ius spirituale, scilicet ratione administrationis spiritualis. ergo neq; papa: ergo nihil

hil habet, quod possit vendere. Et similis calumnia videtur esse, si quis diceret, Ego do tibi gratis titulum ac dominium ad fundum, sed vendo tibi fructus: si enim habeo ius ad fundũ, fructus sunt mei. Præterea, si fructus essent annexi canonicatui, iure diuino, sicut in veteri testamento, nõ possent vẽdi. ergo neq; nunc, quia non minus est officium spirituale clericorũ, quàm erat Leuitarũ.

Item Panormita. arguit pro ea parte, qui est in hac sententia. Nam in capi. ex diligenti de simonia dicitur, quòd præstatio homagij vel iuramenti pro beneficio acquirendo. diuinis, atq; humanis legibus contraria esse dignoscitur. ergo papa non eximitur ab illo iure. Pręterea, si papa potest facere. ergo dare facultatem alijs potest: qđ omnino esset absurdissimũ. sed totus iste error ꝑfecto emanauit, quòd isti crediderunt, quòd illa, quæ sunt iuris positiui, nõ sunt verè spiritualia, in quo vehementer erratum est. sicut enim spiritualis cõsecratio ecclesiæ, aut consecratio sacerdotis, benedictio aquæ, absolutio sacramentalis, non sunt tẽporalia, sed spiritualia. ita licet beneficium canonicorum sit de iure positiuo, est ita spirituale, sicut officium sacerdotis, & idem est iudicium de alijs spiritualibus & contrarium dicere est erroneum. Papa enim non potest concedere spiritualia bona beneficiorum sine titulo spirituali, quia non est dominus, vt ait S. Tho. 2.2. quæst. 100. Et

probat Palud. Nam fundatores non reliquerunt bona illa papæ, sed ministris solùm, neq; spectat aliud ad papam, quam prouisio ministrorũ. Hæc videtur contra Adria. vt infra dicetur. si tamen papa sine titulo spirituali de facto venderet, esset simonia similiter, ac si rex venderet illa, neq; venditio teneret. Non negamus tamẽ, quin papa pro communi vtilitate ecclesiæ posset vendere, vel aliter trãsferre fructus, vel partem illorum, quia etiã de bonis clericorum potest disponere tanquam dispensator & administrator.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum respondetur, quòd differentia est clara, quia in calice, aut in argento potest aliquis habere ius ad illud temporale, & non ratione spiritualis: non ita autem est in beneficio, vbi ad temporale non potest esse ius, nisi spirituale vt declaratum est.

Ad confirmationẽ negatur consequentia: quia licet sit annexum de iure positiuo, tamẽ annexũ est debitum, solum ratione illius spiritualis.

Ad aliud de iure patronatus respõdetur, quòd differentia est clara, quia in patronatu spirituale sequitur ipsum temporale. è contrario autem in beneficio temporale sequitur spirituale. & hæc de beneficijs, & officijs, in quibus est aliquid spirituale. Si quæ tamen sunt, quæ re vera, vt suprà dictum est, nullum contineant officiũ spirituale, de quibus sit mentio in. d. c. Saluator non negamus:

quin

quin vendi posśint sine vitio simoniæ, vt officiū,
& præbenda in hospitali, imo & cathedra in vni-
uersitate,& alia similia: quia ista ad nihil spiritua
le ordinantur, & laicis possunt concedi. Ex quo
sequitur; quòd * omnes præbendæ militares, 45
quas commendas vocant,possunt authoritate pa
pæ vendi pro temporali sine vitio simoniæ.Nam
licet sint annexæ religioni, & religiosis, non ta-
men ratione officij spiritualis,sed pro officio mi-
litari. Ex quo iterum sequitur, quòd * neque ex 46
authoritate papæ potest commutari commen-
da militaris pro beneficio. Patet, quia commen-
da est merè temporalis, sicut stipendium ducis
in bello.

Adria. in quotlib.9.ad quintum principale,di
cit,quòd opinio, quæ dicit, quòd papa in vendi-
tione beneficiorum, non est simoniacus, verisśi-
ma est, quando intendit vendere ius recipiendi
fructus, non mediante aliquo officio spirituali.
Contraria tamen opinio habet verum, quādo in-
tendit vendere mediante aliquo officio spiritua-
li.Et inquit, quòd papa hoc potest facere, scilicet
non mediante aliquo officio spirituali vendere
præbendam,quia iura non possunt eum impedi-
re. secus de prælatis inferioribus, & sic concedit,
quòd authoritate papæ potest aliquis commuta-
re beneficium pro officio temporali, notariatus,
quod intelligitur, quòd papa dat illis præben-

dam tēporalē pro officio illo, & nō ius spirituale:

Sed probatur quòd hoc sit falsissimum. Nam quæro si papa vendidit Petro ius recipiendi fructus præbendæ, & non mediante aliquo officio spirituali, quare canonicus tenetur dicere officiū diuinum, vel interesse in choro, quia papa nō potest obligare ad hoc sine stipendio. Præterea, talis non faceret fructus suos, si non diceret officium diuinum, vt decretum est in concilio Lateran. sub Leone decimo. ergo fructus debentur ratione officij spiritualis. ergo papa non dedit nisi illo titulo.

Sequitur quæstio particularis de pensionibus.
47 An * circa illud contingat simonia, si permutentur cum bonis temporalibus, vt in redemptione pensionum. Et videtur quod sic, quia est beneficium ecclesiasticum. ergo circa illud potest cadere simonia. Præterea, vel illud est temporale, vel spirituale: si spirituale, ergo non habet æstimari, aut redimi pecunia. si temporale, ergo non licet commutare beneficium pro pensione. Cuius tamen oppositum vsus obtinuit. Caietanus in proprio opusculo & in summa in verbo & simonia, respōdet, quòd ius annuæ pensionis est merè temporale. Quod probat ex duobus. Primum, quia solos fructus beneficij ecclesiastici respicit. nam pēsio non est beneficium spirituale, propriè loquendo, sed totum beneficium est illius, qui pēsionem

soluit

ſoluit. & ſecundò, quia ſolet laicis concedi, ſicut ait S.Tho.2.2.quæſt.100.artic.4.ad tertium, quòd cùm papa concedit laicis decimas, non concedit ius ſed ſolum res tẽporales quæ nomine decimæ dantur. Maior in.4.diſtinct.25. ad quartum dicit, quòd penſio non eſt aliquid temporale, ſed eſt beneficium, ſed gloſſa in c.cum de conſtitutioni. videtur dicere, quòd vbi præbendæ non eſt annexum ſpirituale, videtur quod ſit aliquod temporale, & quòd vendi, & redimi poſſet Adria.in illo quotlib.9. ad quintũ principale dicit & admittit, quòd penſio eſt temporalis, & per conſequens ꝙ nullo modo authoritate partium poteſt commutari beneficium pro penſione. Sed authoritate papæ poteſt, imo poſſet fieri pro nuda pecunia. Nã ſecundùm eius imaginationem, illa penſio datur pro præbenda temporalis beneficij, & nullo modo pro aliquo iure ſpirituali. & quia nullus inferior papa poteſt conferre temporale beneficium niſi mediante ſpirituali, ideo neq; poſſeſſor beneficij, neq; epiſcopus, poteſt dare beneficium pro pẽſione. Certè res videtur dubia & fortaſſe iſta cõmutatio pẽſionũ nõ eſt ita tuta, ſicut omnibus videtur ſed vtcunq; reſpondeo per concluſiones.

Prima concluſio, Penſio * quæ aſsignatur alicui ſuper beneficium alterius, ratione alicuius miniſterij ſpiritualis, licita eſt & honeſta, ſicut ratione adiutorij & ſubſidij: vt cùm epiſcopo titulari 48

aſsignatur certa penſio ſuper epiſcopatum alterius, vt adiuuet ad exercendum epiſcopalia. Iſta concluſio eſt nota. nam datur ſtipẽdium iuſtum pro adminiſtratione ſpirituali. Et eodem modo poſſet aſsignari presbytero vt ferret ſubſidiũ paſtori vel parocho ſeni, aut aliâs inualido, ad adminiſtrandum ſacramenta. vnde ſequitur quòd talis penſio redimi non poteſt pecunia, nón ſolùm tranſactione partium, ſed neq; authoritate papę, vt ſuprà probatum eſt, quia eſt verum beneficiũ.

49 Secunda concluſio, Habens * beneficium, cui per aliquod tempus miniſtrauit, licitè poteſt authoritate papæ cedere beneficio, retentâ certa penſione ſuper beneficium, & ſine quocunq; onerali officio ſpirituali. Hæc probatur, quia ei qui diu inſeruiuit beneficio, honeſtum eſt, vt pro præterito miniſterio, etiam in futurum conſulatur, & proſpiciatur, & detur ſuſtentatio, ſi poſtea non poteſt commode miniſtrare. Adhuc eſt verum de illo, Dignus eſt operarius mercede ſua. Eademq; ratione videtur, quòd talis penſio non ſit vendibilis: quia ius ad illam eſt mediante officio ſpirituali, neque eſt minus ſpirituale, quàm ſi ſit pro miniſterio futuro. Sed etiã põt argui, contrà, hoc quia eſt merè temporalis, nam datur ſolùm tanquam alimentum, & non remanet obligatus ad aliquod officium ſpirituale.

50 Vnde eſt tertia concluſio. Papa * non poteſt dare

re alicui pensionem aliquam super beneficio ecclesiastico ei, qui nullum ministerium neq; temporale, neque spirituale conferat in ecclesia, vel alio pio titulo. Hæc probatur, quia papa non est dominus, sed dispensator, & illud esset dissipare. Præterea, in hoc faceret iniuriam populo, & ministris: populo quidem, quia cogeret soluere beneficium & stipendium nullo titulo debitũ, cùm tamen nullum alium titulum posit habere ecclesia ad bona laicorum, nisi quòd dominus ordinauit, quòd qui euangelio seruiunt, de euangelio viuant. 1. ad Corinth. 9. quod fieret, si decimas ministris ecclesiæ debitas pro ministerio alijs otiosis distribueret, Dico autem, sine ministerio, vel alio pio titulo, vt ratione paupertatis aut stüdij ad bonum commune, sed solùm pro suo arbitrio. Confirmatur, Nam non est dubitandum, quin papa posit errare, & peccare in distributione beneficiorum ecclesiasticorum: sed iste videtur error manifestus, vt bona ecclesiastica, quæ sunt ministrorum, & pauperum, alijs distribuantur nullo titulo. ergo tales distributiones sunt iniustæ non minus, quàm si quis pro quotidiano sacrificio legaret perpetuos reditus, atque papa illos assignaret alicui, qui neque sacrificaret, neq; aliud pium officium conferret.

Quarta conclusio, Non * videtur irrationabile vt papa det clerico pensionem aliquam in alieno 51

bene

beneficio, solùm quia clericus est. Probatur, quia si clerici certo numero, & non ita sine discrimine & passim ordinarentur, rationabile esset, vt ecclesia sustentaret ministros suos de quorum numero sunt omnes clerici. maximè qui aliàs non haberent vnde honestè viuerẽt, sed talis pensio etiã videtur quòd esset verum Beneficium, quia titulus esset verè spiritualis scilicet ratione ministerij, quòd talis clericus vel impendit, vel aptus est impendere, & per consequens non videtur quòd talis pensio possit vendi.

52 Quinta conclusio, Vtcunq; * iusto, siue iniusto titulo papa alicui concedat pensionem sine obligatione ad aliquod ministerium spirituale, neq; ratione alicuius tituli spiritualis, talis pensio est merè tẽporalis, quia secundũ se est tẽporalis, neq; est annexa alicui spirituali, postquam ius ad illã nõ est spirituale. ex quo sequitur, ꝙ vendere, aut redimere talẽ pensionem, pretio quolibet temporali non simoniacum patet ex conclusione.

53 Sexta conclusio, Si quis * contulit, aut permutauit beneficium pro pensione, etiam authoritate papæ nullo modo possum intelligere quomodo talis pensio possit vendi, aut redimi pecunia, neq; sufficio soluere argumẽtũ superius factum. Aut enim talis pẽsio est spiritualis, aut tẽporalis. Si spiritualis, redimi nõ põt: si temporalis, permutari cũ beneficio non potest. ergo talis pensio nõ

potest

poteſt cadere ſub emptione aut redemptione. Vnde cōmentitium puto quod dicit Adrianus, quòd authoritate papæ poſsit permutari penſio cum beneficii præbenda, ſecludendo ipſum ſpiri tuale, quia (vt ſuprà probatum eſt) Papa non poteſt dare illud temporale, niſi propter illud ſpirituale. Imò neque dat, quia nunquam dat ius ad il lud temporale, niſi ratione tituli & officii ſpiritualis. Dico temporale, quod eſt in beneficio, Vn de commutari pro penſione non poteſt. Confirmatur. nam ſi quis obtinuit beneficium quia dedit penſionem, ſi poſtea non dicat officium canonicum, non facit fructus ſuos, vt determiuatū eſt in concilio Lateranenſi, ſub Leone decimo. ergo ſignum eſt, quòd talis non habet titulum ad fructus beneficii, niſi ratione officii ſpiritualis. Fictitium ergo eſt & ſophiſma, quòd ille permutauerit quod temporale erat in beneficio pro penſione. Sed eodem modo permutauit ſicut pro alio beneficio. neque de hoc eſt dubium. Itaque non video quomodo alterum cum altero poſsit ſtare, vt beneficium mutetur pro pēſione, & iterum pēſio pro pecunia. Et Adria. bene conſequenter cōcedit, ꝙ ſicut à principio eſt facta permutatio be neficii cum penſione, poterit fieri cum pecunia authoritate papę. Confir. iudicio meo vehementer, quia permutatio ab initio, non potuit fieri cū pacto redemptionis penſionis, vt etiam fatetur

D.Caie.Neque quiſquam alius negat. Ex hoc ſic arguitur, Vel in illa permutatione permutatur tẽporale vel ſpirituale. Si ſpirituale, ergo permutatio pro penſione temporali eſt ſimoniaca. Si temporale, vt dicit Adria. ergo neque pactum de redemptione erit ſimoniacum, cùm nihil ſpirituale interueniat.

54 Septima concluſio, Quancunque* penſionem papa imponat, vel ex officio ſuo, vel ad ſupplicationem alterius, quæ non ſit cauſa permutationis & ſine obligatione ad aliquod officium vel miniſterium ſpirituale: omnis, inquam, talis vendi poteſt & redimi ſine ſimonia. Iſta patet ex ſuperioribus, quia talis penſio eſt purè temporalis. Diximus autem ſine ſimonia, quia non dubito, quin talis negotiatio ſit vitioſa, & præſtans magnas occaſiones ad fraudes ſimoniacas.

Vnde eſt corollarium, Habentes tales penſiones temporales non tenentur* ad officium canonicum. Hoc corollarium videtur clarum. nam ſi pẽſio eſt temporalis, non eſt beneficium eccleſiaſticum. Et hoc profectò in hac materia abſurdũ eſt, vt non poſsimus aliter iſtos penſionarios abſoluere à vitio ſimoniæ, niſi excuſando eos à quocũque officio & miniſterio eccleſiaſtico. Ex quo iterum ſequitur, ꝙ nullo iuſto ti. poſsident tales pẽſiones, atq; adeo ſi iſtæ redemptiones penſionum non redigerent nos ad iſtas anguſtias, non pate-

re

remur perplexitatē, sed simpliciter diceremus pēsiones esse vera beneficia, quæ dantur clericis ratione officii: & sic tenentur ad officium canonicum, quod multo honestius & securius esset in pōtifice, & possessoribus pensionum.

SECVNDA PARS

Relectionis de pœna simoniacorum.

SVMMA.

1 *Accipiens aliquid temporale ratione contractus simoniaci, an teneatur restituere: quicquid simoniacè accepit.*

2 *Simoniacè consecutus beneficium ecclesiasticum nihil iuris acquirit in illo: neq; facit fructus suos, sed tenetur resignare.*

3 *Simoniacus an de iure naturali & diuino teneatur restituere, an de solo positiuo.*

4 *Restitutio pecuniæ acquisitæ per simoniam, non est de iure diuino.*

5 *Beneficium simoniacè acquisitum, an sit restitutioni obnoxium de iure diuino.*

6 *Pecunia ex contractu simoniaco acquisita cui debeat restitui.*

7 *Restitutionem quis bona fide fecit dando pauperibus, vel illi, à quo accepit, an teneat factum.*

8 *Beneficium adeptus, qui quidē non dederat pecuniam epi-*

episcopo, sed alius pro eo, ipso ignorante, an teneatur restituere.

9 *Contrahentes cum papa, an sint simoniaci, aut incurrant, pœnam iuris.*

10 *Accipere aliquid pro sepultura, an sit licitum, & quando.*

11 *Sepulturæ ius priuatum an possit quis obtinere, & quomodo.*

12 *Religionem si quis ingrediatur, an ille, qui eum recipit possit pro ingressu aliquid recipere.*

13 *Si qs Legat monasterio in perpetuũ mille aureos vt faciat sacrum perpetuò: si hæres dicit, Ego dabo beneficium simplex huius missæ, & dimittatis legatum, an hoc sit licitum, & fieri possit sine simonia.*

14 *Mediatores, qui pro aliis contractus constiuunt simoniacos, quas incurrant pœnas.*

15 *Dare pecuniam, vt ab officio quis non deponatur, an sit simoniacum.*

16 *Simoniaci pœna quæ sit.*

17 *Licet temporale non possit aliquis recipere pro spiritualibus titulo emptionis & venditionis, an aliquo titulo spirituali possint spiritualia ipsa esse media ad aliquod temporale.*

18 *Titulus triplex recipiendi temporalia mediantibus spiritualibus describitur.*

19 *Clerico vtrum liceat suas locare operas in administratione spiritualium.*

20 *Locare operas in admistratione spiritualium non plus*

li-

liceat, quàm locare ipſa ſpiritualia, neque licet aliquid recipere pro labore ſpirituali magis, quàm pro ipſo ſpirituali.

QVia pœna ſimoniacorum pendet ex reſtitutione, & hæc eſt potiſsima pœna, ideo ſolùm tractabo de reſtitutionis pœna, quia in hac ſola videtur magna difficultas conſiſtere. Vnde eſt prima queſtio, An * ille, qui aliqd 2
temporale accepit, ratione contractus ſimoniaci, teneatur reſtituere quicquid ſimoniacè accepit. Ad hanc quæſtionem reſpondent omnes doctores tam theologi, quàm canoniſtæ, quòd ſic, & habent eam tanquam certam & indubitatam. & ꝓbant ex cap. ſi quis epiſco pus. 1. quæſt. 1. vbi tamẽ non agitur de hac reſtitutione, ſed ſolùm cauetur ꝙ ordinato per ſimoniam non proficiat talis promotio, & de epiſcopo ordinãte dicitur quòd proprii gradus periculo ſubiacebit. Sed argumentantur (vt ſolent) ex vno ad aliud. Plus tamen videtur facere caput, mandato. de ſimonia. vbi habetur, ꝙ ſimoniaci mentales non tenentur ad reſtitutionem, neque temporalium, neque ſpiritualium. Ex quo arguitur, quòd ſi eſſet ſimonia exterior, tenerentur ad reſtitutionem.

Reſpondetur tamen & ſit prima concluſio, Quicunque * ſimoniacè conſequutus eſt eccleſia- 2

ſti-

ſticum beneficium, nil iuris acquirit in illo, neq; facit fructus ſuos, ſed tenetur reſignare. Hæc expreſsè habetur in iure, c. ea quę. 1. q. 3. & c. ex multis. & 1. q. 1. c. ſi quis. & c. presbyter. Et ſunt extrauagantes apertè hoc cauẽtes Martini quinti, Eugenii quarti, Pauli ſecundi & Sixti quarti.

3 Sed dubitatur, an* de iure naturali & diuino teneatur reſtituere, an de ſolo poſitiuo. Et primò de temporali videtur, quòd ſit de iure diuino obnoxium reſtitutioni. nam ita eſt prohibitum de iure diuino recipere aliquid titulo ſimoniaco, ſicut vſurario ſed vſurarius tenetur reſtituere iure diuino & naturali quicquid acquiſiuit ex vſuris: ergo & ſimoniacus. Eſt etiam probatio ſancti Thomę. Qui aliquid accipit contra voluntatem domini, pro re, quam tenebatur dare gratis, tenetur ad reſtitutionem. Sed ita eſt in præſenti. ergo. Confirmatur, quia ſi emptor tenetur reſtituere beneficium ſine condemnatione, ergo vendens tenetur reſtituere pecuniam. Præterea, ſi hoc ſolùm eſt de iure poſitiuo, cùm hoc ſit pœnale ſequitur quòd ſimoniacus non tenebitur reſtituere ante condemnationem. Conſequens eſt contra omnes doctores. Præterea, quia non videtur cautum in iure, niſi de reſtitutione in ſimonia quæ eſt vel committit in ordine, vel beneficio, vel pro ingreſſu religionis. Si ergo inſtitutio eſt ſolũ de iure poſitiuo, videtur, ꝙ qui recipit pecuniã

pro administratione sacramentorum, aut aliis actibus spiritualibus, aut celebratione missæ simoniacè, non tenebitur restituere. cum tamen ista sint non minus spiritualia, & per pactum non minus enorme. ergo. Præterea arguitur instanter. Nam non dicitur contractus, vbi alterum pro altero commutatur, si vna pars vere non dat quod pasciscitur. Vt si quis pro dono recipit pecuniam, si reuera non dat donum, tenetur restituere pecuniam. Et si emo equum à non domino, tenetur mihi restituere pecuniam, & ego equum. Ita est in proposito, quòd vendens beneficium, nō facit emptorē dominū beneficii, neq; dat ei titulū, sed emptor tenetur dimittere, ergo venditor restituere pecuniā, secluso oī iure positiuo.

In oppositum est, quia apud Deum ita est simoniacus mētalis, sicut simoniacus exterior. sed mentalis non tenetur restituere, sed sufficit ei sola penitentia, vt habetur in d. c. mādato. de simonia. ergo non est de iure diuino.

Ad quæstionem respondent Innocen. & Hostien. in c. tua nos. de simonia, ꝙ in simonia, quæ est de iure diuino, est obligatio ad restitutionem, etiā de iure diuino. Et ad c. mādato. respondent ꝙ intelligitur solum de simonia, quę est solū de iure positiuo. Sed cōtra est ꝙ c. loqtur de simonia, quę est in īgressu religionis, q̄ est de iure diuino. Neq; valet dicere, vt aliꝰ respōdet, ꝙ c. illud ītelligitur nō

de

de pecunia accepta pro ingressu religionis, sed ꝓ loco in ordine monachorum post ingressum religionis. Hoc enim est diuinare, cùm c. absolutè loquatur de loco habito seu acquisito in monasterio, & præterea post ingressum religionis non esset simoniacum dare pro certo loco inter monachos pecuniam, etiam si fuisset exterior compositio, quod manifestè esset contra caput. In eadem sententia cum Innocentio & Hostien. est Maior 4. dist. 25. q. 5. Generale est, inquit, & de iure, naturæ, ꝙ homo nõ acquirat dominium per actum quẽ tenetur gratis dare. Imo addit, quòd neq; papa potest dispensare vt retineatur pecunia. Et in hac sententia videtur esse Adria. quotlib. 9. quòd tenetur de iure diuino simoniacus restituere. Sed contra istam opinionem statuo conclusionem.

4 Restitutio *p ecuniæ acquisitæ per simoniam non est de iure diuino. Hæc est Caie. 2. 2. q. 100. ar. 6. & Syluest. verbo simonia. §. 20. & Panor c. mandato. Ex quo videtur sufficienter probari. Et arguitur sic, Si illa restitutio esset de iure diuino, & naturali, deberet fieri illi, â quo ablata est pecunia vt in vsura, & in aliis rapinis. consequens est contra omnes doctores, & fortè contra veritatem. Confirmatur, Nam si do Petro. viginti aureos vt interueniat cum vsurario, vt det mihi mille aureos ad vsuram, Petrus non tenetur restituere, & tamen si darem vt interueniat apud epi-

copum,vt impetraret beneficium, teneretur. ergo non eſt idem iudicium de vtroque. Præterea non minus obligatur ad reſtitutionem ſimoniacus ſpiritualis acquiſiti,quàm tēporalis. ſed hoc non eſt de iure diuino,vt ſtatim apertè probabitur:ergo neque reliquum. Sed argumenta in contrarium non ita facilē ſoluūtur. Ad primum Panor.c.mādato conatur multas differentias ponere inter vſurarium mentalem,& ſimoniacum, ſed omnes ſunt inefficaces.vide illum, quia tandem videtur cōſentire cum Innocen.& Hoſtiē.

Caie.ponit.differentiam, quia in ſimonia eſt voluntaria tranſlatio,quamuis iniqua, ſed in vſura non.ſed fortaſſe differentia eſt, quòd in vſura efficitur iniuria illi,à quo exigitur vſura, & ideo ei reſtituendum eſt:ſed in ſimonia non ſit iniuria illi,qui libenter dedit pecuniam,ſed iniuria facta eſt rebus ſacris,ſicut ſi in loco ſacro aliquis haberet rem cum propria vxore,non faceret illi iniuriam,ſed templo.Ita in propoſito dicit,quòd nulla ſit iniuria illi,à quo pecunia accepta eſt,ſed rebus ſpiritualibus.& ideo nulla reſtitutio eſt faciēda illi,qui dedit pecuniam de iure diuino.

Ad ſecūdum patet per idem.Vnde fortaſſe ita eſſet, ſi poſtquam habet aliquis ius ad beneficiū, vt per electionem, aut præſentationem patroni, epiſcopus exigeret ab illo pecuniam, tunc enim de iure diuino tenetur epiſcopus illi reſtituere.

Ad terciū videtur dubiū de cōsequēti sed tamē dico cū dño Caiet.& cōmuni opinione, ꝙ etiā ante cōdēnationē tenetur restituere. Probatur, quia ecclesia potuit illegitimare illū contractū, ita vt nō trāsferretur illud dominiū pecuniæ in simoniacū. Sed hoc videtur fecisse, quia fecit ī illo quicquid potuit facere, in odiū simoniacorū. ergo creditur ꝙ illegitimauerit contractum. Cōfirmatur apertè, quia ex solo statuto humano, vt cōtinuò dicam, simoniacus non acquirit titulum in beneficio, sed tenetur resignare etiam ante condēnationem. ergo cùm non minus sit absurdū & odiosum vendere quàm emere, videtur etiam ꝙ vēditor non acquirat dominium pretij quod accipit.

Ad confirmationem patet per idem. nō enim tenetur restituere nisi de iure positiuo.

Ad quartum dico, ꝙ forsan consequens est verum, quia nulla facta est pecuniam danti iniuria, & ideo si non esset cautum in iure, non cadit restitutio. Vel dicatur, ꝙ cùm hoc sit tam odiosum in iure, licet arguere ab vno ad aliud, & sic si tenetur restituere in ordine vel beneficio, tenebitur etiā in alijs spiritualibus, & ita tenet Syluest. §. 20.

Ad superiora respondetur ꝙ in contractu simoniaco non fuit conuentio, vt collator beneficij, aut renuntiator verè det titulum, sed solum ꝙ faciat quod in se est de facto renuntiando, aut cōferendo; & sic nulla fit ei iniuria, nisi fortè deciperet

ret illum,persuadens,ꝙ non acquireret titulũ, nec q; teneretur ad restitutionem. Idẽ etiã in iure diuino & primũ si staremus in iure diuino , etiam dans pecuniã acquireret titulũ beneficii . Potest confirmari solutio primi argumenti , quia simili peccato peccat dãs pecuniam pro beneficio sicut recipiens:dãs autem nõ facit iniuriã sibi ipsi,ergo neq; recipiẽs facit iniuriã danti , quia hoc peccatũ non consistit in iniuria personarũ contrahentiũ. Cõfirmatur, Nã non videtur imaginabile , ꝙ in eodẽ contractu vterq; contrahentiũ patiatur iniuriã , in contractu autẽ simoniaco si accipiens pecuniã facit iniuriã:ergo accipiens beneficium. Quia non plus licet extorquere beneficiũ pro pecunia,quã ecõtrario pecuniã pro beneficio. Præterea,etiã si Petrus deberet.100.aureos episcopo, & epus nõ posset aliter recuperare illos nisi cõferẽdo beneficiũ,& ea ratione cõferret,nihilominꝰ esset simoniacꝰ(vt supono,& determinatur à doctoribus) & ea ratione nõ facit iniuriã Petro tũc ergo nõ cõsistit simonia in iniuria partiũ. & hoc expresse dicit S.Th.&Syluest.§.17.cõtra angelũ.

Sed queritur an* beneficium simoniacè acquisitũ sit obnoxiũ restitutioni de iure diuino?Dico 5 ꝙ nõ,sed de iure positiuo . Probatur eodẽ modo sicut de pecunia probauimus ex illo c.mãdato.Si enim esset de iure diuino,monachus cõsequutus locum in monasterio pro pecunia , teneretur re-

linquere monasterium, neque professio valeret, cuius contrarium bene habetur ex illo c. Præterea probatur, quia summus pontifex electus simoniacè, acquirit totum titulum, neque tenetur resignare, vt patet extra de elect. c. licet. vbi Alex. ad uitandum schismata dicit in concilio generali, ꝙ electus à duabus partibus Cardinalium, sine vlla exceptione habeatur pro indubitato papa. Ex quo infert Maior, ꝙ neque exceptione simoniæ. & ita tenet glossa in c. si quis pecunia. 79. distin.

Sed contra. eadem. dist. c. eodem. Nicolaus papa dicit, Si quis pecunia, aut gratia humana fuerit apostolicæ sedi inthronizatus, non apostolicus, sed apostaticus habeatur, liceatque Cardinalibus, & alijs clericis Deum timẽtibus, & laicis inuasorem illum anathematizare. Respondet glossa in eodem c. ꝙ intelligitur si fuit electus ab illis, qui non habebant potestatem eligendi. sed Maior dicit, ꝙ glossa est contra text. ideo ipse dicit, quod illud ius est reuocatum per nouum ius capit. licet.

Sed notandum, ꝙ Iulius. 2. anno Domini. 1505. 19. Calend, Februarij edidit extrauagãtem super electionem papæ simoniacam, ꝙ nullum habeat effectum, quam fecit publicè affigi in valuis Basilicæ beati Petri, & cãcellariæ, atque reuocare omnes constitutiones pontificum in contrarium, & nominatim illud ca. licet. Vnde sequitur primo,

quòd

quòd hodie non teneret electió simoniaca. Secũdò, ꝙ hoc est de iure positiuo, quia nunquam papa dicit hoc esse de iure diuino, & reuocat constitutionem in contrarium. Tertiò patet, ꝙ ex c. licet tenebat, & erat canonica papæ electio antequã reuocaretur, & ita videtur tenere glossa ibidẽ, quæ solã exceptionem hęresis dicit esse admittẽdam: ꝙ tamen Maior ait adhuc non esse verũ, sed esse pontificẽ, etiã si esset hæreticus. Sed contra hãc opinionẽ & cõmunẽ modũ intelligẽdi, c. mãdato. videtur vrgere. c. si quis. 1. q. 1. vbi sic legitur. Si quis neque sanctis pollẽs moribus, vel neq; clero populoq; vocatus, vel pulsatione coactus impudẽter Christi sacerdotiũ, iã quolibet facinore pollutus, iniusto cordis amore, vel sordidis precibus ore, siue comitatu, siue manuali seruitio, siue fraudulento munusculo, episcopalẽ seu sacerdotalem, non lucro animarum, sed inanis glorię auaritia fultus, dignitatẽ acceperit, & in vita sua non sponte reliquerit, casuq; insperata mors, pœnitentem non inuenerit, proculdubio in æternũ peribit. Ex quo etiam probatur haberi, ꝙ etiam sine peccato exteriori, sed solùm muneræ dato, vel obsequio etiam, aut precibus cõsequutus episcopatum, tenetur resignare: ꝙ est contra illud c. mandato. Responderi potest ꝙ hoc. c. reuocatur per illud cap. mandato. Sed contra, quia papa illo cap. 1. respondet consultationi, neque vult con-

dere nouum ius. Adrian. quotlibet. 9. putat, ex iure diuino esse obnoxium restitutioni, quod simoniacè acquisitum est, siue spirituale, siue temporale. Armach. lib. 10. c. 23. tenet adhuc latius, quod non solùm si simoniacè, sed si ambitiosa hypocrisi peruenerit quis ad sacerdotium, nullum titulum acquirit, & tenetur restituere: quia non intrat per ostium, & per consequens est fur, & latro. Henri. de Gand. quotlibet. nono quæstione. 26. art. 16. tenet quòd simoniacus tenetur iure diuino restituere quicquid est consequutus. Et ad c. mandato. dat illam glossam suprà positam, quòd intelligitur non de receptione monachorum, sed de loco inter monachos. Maior dist. 25. q. 5. etiam tenet, quòd est de iure positiuo, quòd per simoniam non acquiratur titulus in beneficio. Vnde videtur consequenter loqui quia prius dixerat vẽdentem teneri ad restitutionem temporaliũ. Panormi. in dicto c. mandato, quia non placent ei differentiæ, quas ponunt doctores, inter simoniacum & vsurarium, ponit aliũ intellectũ illius c. vt intelligatur, non si quis principali intentione dederit aut receperit pecuniam pro ingressu monasterij, sed secunda intentione, aliàs quod teneatur restituere. & hoc inquit est tutius. Sed in c. tua nos de simonia, apertè dicit, quod simoniacus mentalis siue in simonia iuris diuini, siue positiui, non tenetur restituere, & citat

tat Io. An. in vtroque c.

Sed cui debet fieri restitutio de pecunia? Re- 6
spondetur primo ex sententia omnium doctorũ, quòd nõ debet fieri ei, à quo accepta est, quia nõ est illi facta iniuria, licet de hoc non adducant doctores aliquem canonem id determinantẽ, quod ego sciã. secũdò ꝙ debet restitui ecclesiæ, in cuius iniuriam accepta est. Si verò non est facta iniuria alicui ecclesiæ, danda est pauperibus vel ecclesiæ cathedrali, quæ ex Syluest. §. 20. cũ alijs colligere licebit. Tertiò videtur mihi, ꝙ debet expendi, sicut aliæ pecuniæ, in opera pia ex mandatò episcopi. Vel (si hoc commodè non posset) de voluntate possidentis. Sed notandũ, quòd si aliquis dederit pecuniam simoniacè & non recipit beneficium ita quod simonia non est consummata pecunia est restituenda eidem, vt ait Caieta. in Sũma: quia de iure naturali, tenetur restituere ei, à quo accepit, quia de eodẽ iure naturali est, vt ille nõ perdat sua, nisi recipiat illa, ꝓ quibus illa dedit. Secũdò etiã notandũ, ꝙ si tenebatur episcopus isti dare destinctè beneficiũ, & exigit pecuniã, etiã stãdo in iure naturali, tenetur illi restituere, quia fecit illi iniuriã: sed fortasse ius positiuũ voluit priuare episcopũ ipso facto, sicut & beneficio. g

Hæc dicta sunt pro cõmuni sentẽtia doctorũ. Sed fortasse posset defendi, ꝙ restitutio pecuniæ est facienda eidẽ etiã. & ratio est, quia licet stãdo

in iure diuino non fiat ei iniuria, sed quia ratione iuris positiui non acquirit titulum ad illud, pro quo dedit pecuniam, consequenter videtur dicẽdum, quod debet etiam restitui illud, quod dedit. Sed ad hoc responderi potest; quòd ille iam nouit quòd nõ acquirebat ius in beneficio, & nihilominus vult dare pro illa translatione beneficii pecuniam & sic licet non sit de iure diuino cui debeat fieri restitutio, non videtur dubitandum, quin debeat fieri collatori, idest talis debet reddere in manus illius, ad quem spectat prouidere. At de fructibus beneficii idem videtur iudicium, sicut si ex aliis causis non faceret fructus suos & debet considerare ad quẽ spectant fructus de iure, vel dare in fauorem ecclesiæ, cui facta est iniuria vel pauperibus, sicut de aliis pœnis fieri solet.
7 Dubitatur, An* si quis bona fide fecit restitutionem, dando pauperibus, vel illi à quo accepit, teneat factum. Respondetur ꝙ sic, neq; amplius tenebitur ad restitutionem.
8 Dubitatur, Si* adeptus quis beneficium nõ dedit ipse quidẽ pecuniam episcopo, sed alius pro eo, ipso ignorante, an teneatur restituere. Respõdetur, ꝙ postquã primò sciuit, tenetur restituere perceptos fructus, exceptis tamẽ, quos bona fide cõsumpsit. Syluest. §.13.p.8. Antonius de Butrio ca. de regalrribus. de simonia, dicit, ꝙ episcopus nõ pōt renũtiare sine licẽtia papæ neq; inferiores
sine

ſine licentia epiſcopi. Et præter hanc pœna reſti- tutionis incurrunt omnes ſententiam excommu nicationis, à qua non poſſunt abſolui, niſi à papa Ex his patet, quòd papa poteſt diſpenſare in o- mnibus ſuperioribus, vt ſi quis. v. g. reſtituat be- neficium per ſimoniam habitũ, etiam in pecunia diſpenſari poteſt quamuis Maior dicat, ꝙ in pe- cunia non poteſt, quia illa eſt eccleſiæ, & papa nõ eſt dominus eius. Et hoc apparẽtiam habet poſt- quam ius iam eſt acquiſitum ab eccleſia. & quia eſt pœnale, videtur, ꝙ papa poſsit diſpẽſare.

Sed dubium eſt, An* contrahentes aliquid cũ papa ſint ſimoniaci, aut incurrant pœnam iuris. Reſpondetur primò, quòd incurrunt peccatum ſimoniæ. Secundò, quantum ad pœnas, Syluest. §.19. poſt Ioannem de Lignano. c.1. eodem tit. re- ſpondet & dicit ꝙ eo ipſo, ꝙ ex certa ſcientia pa- pa ſcit & tolerat videtur diſpenſare, quod limitã- dum eſt (inquit) quãdo ſimonia committitur cũ ipſo papa, vt ab eo habeatur beneficium, eo ſcien te & conſentiente, quia tunc ſcientia principis hoc vitium purgat. Adria. quotl. 9. ac vlt. ad quar tum argumentum principale, dicit de contrahen tibus cum papa, quòd vbi expreſsè eximit eos, ne incurrant, etiam incurrunt pœnas illas. Et vide- tur etiam tenere Panormita. c. 1. de ſimonia. & ca. extirpandæ. de præbendis. Sicut in ſimili, ludens cum Epiſcopo ad Azarũ, ſuper quo eſſet lata ſen 9

 ten-

simum. Primum dictum sancti Thomę intelligendum est; quòd locus nondum consecratus in sepulturam vendi potest, duodecima, quæstione secunda, cap. aurum. Si verò iam sit deputatus ad sepeliendum humana corpora, vendi nõ potest ad sepulturam secundùm omnia iura licèt in necessitate vna ecclesia possit vendere alteri ecclesiæ. Hostiensis dicit, ꝙ quicquid temporale datur vel permittitur, vt electio sepulturæ fiat, est simoniacum, prima, quæstione secunda, c. quia pio. & de pactis, capite finali. Panormitanus in capite, apparentiam. de simonia, dicit quòd obseruari possunt laudabiles consuetudines, si tamen spiritualia priùs conferantur, aliâs non est tolerabilis consuetudo. tamen cauendũ est, ne petant clerici aliquid pro sepultura. Sed possunt petere quòd seruetur consuetudo, & hoc pro officio sepeliendi. Et idem dicit Syluest. §. 20. Puto, quòd quando est consuetudo, quòd aliquid detur pro loco sepulturæ; vt notat Innocent. in dicto cap. apparentiam habet pro quo est text. in l. priuilegia. c. de sacrosanctis ecclesijs. vbi dicitur, ꝙ ea, quæ ab antiquo sunt solita ecclesiæ, & ministris tribui nõ debẽt aliquo modo impediri. Quantùm ad hoc, videtur mihi primo, eodẽ modo prohibitũ esse accipere ꝓ sepulturis, sicut pro alijs spiritualibus, siue hoc sit de iure diuino, siue humano. Patet hoc ex cap. abolendæ. vbi damnatur peruersa cõsuetudo 21

exigendi

exigendi aliquid pro loco aut terra sepulturæ. Glossa tamen dicit, quòd licet clerici exigere nõ posſint, tamen laici ſunt compellendi ſeruare antiquas conditiones, & ex cap. ad apoſtolicam de ſimonia, vbi dicitur de funeralibus. & cap. cùm in eccleſia. de ſimonia. Secundò dico, quòd ſeruare conſuetudinem laudabilem tenentur laici, vt patet ex. d. c. ad apoſtolicam. quamuis in ca. cùm in eccleſia. dicatur, quòd nulla conſuetudine excuſari poteſt, quòd aliquid pro huiuſmodi accipiatur: ſed quòd non intelligatur, quòd non poſsint recipere, probatur quia non eſt magis ſpirituale, quã ſacrificium. Et eodem tenore in d. ca. abolendę. & c. ad apoſtolicam. & c. cùm in eccleſia. prohibentur exigere pro funeralibus, pro benedictionibus nubentium, & quibuſdam alijs. Tertiò idem eſt iudicium de exequijs & funeralibus, quãtum ad hoc. Tamen Syluest. dicit ti. de ſimonia. §. 11. quòd pro his, ad quæ non tenentur, poſſunt exigere aliquid, aliàs non facere, dummodo egeant, & citat Archidia. & Raymundum & Piſan.

11 Dubitatur deinde, An * poſsit aliquis obtinere ius priuatum ſepulturæ, & quomodo. Syluest. verbo ſepultura. §. 3. dicit, quòd laicus non poteſt habere dominium ſepulturæ, quia loca religioſa non poſſunt eſſe in dominio alicuius. Secundo, Habere poſſunt quantum ad vſum pro ſe, & ſuis ſepeliendis, neque eis inuitis poteſt aliquis ibi ſepeliri,

peliri, nisi in necessitate. Tertio, Mortuo illo & familia illius, potest alijs concedi vsus illius sepulturæ, quia mortuo vsu funerario, vsus redit proprietario. Sed etiam quarto idem dicendum de capellis. Quinto, Hoc potest fieri ex concessione ecclesiarum. Sexto, Pro hoc beneficio possunt ecclesiæ recipere dotem in sustentationem, sicut pro alijs spiritualibus secundum consuetudinem laudabilem. Et eodem modo sicut pro missa celebranda, sed eodem modo debet abesse peccatum sicut in alijs, sed solùm fit donatio ex vtraq; parte.

Dubiũ aliud est de ingressu religionis, An * ille, qui recipit ad habitum posit, aliquid accipere pro ingressu religionis. S. Tho. 2. 2. q. 100. arti. 3. ad quartum dicit, quòd si monasterium est egenum licet aliquid recipere ad sustentationem monasterij, addit Syluest. §. 15. quòd licet exigere, & hoc S. Tho. dicit in. 4. Si autem sine grauatione monasterij potest recipi nouitius, simoniacum est aliquid exigere. Hæc S. Tho. & ita Syluest. absolutè tenet, quòd si egeant monachi, possunt pacisci. Et est cõmunis opinio, licet contrarium teneat Supplementum & Rosella. Tertio, Si autem monasterium est opulentum; omnino est simoniacũ quocunque modo pacisci, secũdum omnes doctores. Hæc habentur c. quomodo. de simonia. & c. periculosa de statu religiosorum. lib. 6.

Dubitatur item, Si * quis legat monasterio per- 13
petuo

petuò 100. aureos vt fiat sacrũ ꝑpetuò,& hæres dicit,Ego dabo bñficiũ simplex hui⁹ missæ,&dimittatis legatũ, an hoc sit licitũ. Respondetur ꝙ fieri nõ põt sine simonia, vt patet,quia hoc est emere beneficiũ.Sed videtur,ꝙ papa põt in hoc dispẽsare dico ꝙnon video quomodo possit dispensare.

14 Dubitatur prẹterea de * mediatoribus,qui pro alijs constituunt contractus simoniacos. Syluest. §.18.dicit, quòd easdem pœnas incurrunt, & eodem modo indigent dispensatione,vt absoluãtur prima,quæstione prima.cap.statuimus. & cap.si quis.de simoniacis.De matrimonijs etiã est difficultas, quia datur pro spirituali aliquid tẽporale.

15 Dubitatur,* An dare pecuniam, vt non deponatur quis ab officio,sit simoniacum. Respondetur ex superioribus, quòd videtur quòd nõ, quia est negatio vel omissio spiritualis pro temporali. Sed è contrario videtur quòd sic,quia ille retinet spirituale pro temporali.

16 Dubitatur,An *aliquis simoniacus excusetur à pœnis iuris resp.Quicunq; præsumitur non peccasse mortaliter, non incurrit pœnas iuris tenebitur tamen ad restitutionem,si quid restituendum est. Si tamen facit pactum tunc fortasse excusatur ignorantia, sed omnino tenetur restituere, & rescindere contractum.

De pœna suspensionis vide Syluest. titulo, suspensio. §.7. vbi dicit quòd simoniacus in ordine

est suspensus ab executione illius ordinis extra de simonia cap.tanta.18.dicto cap.eas. Imò ab omnibus ordinibus Clement.cupientes de pœnis. Neque dispensatur, nisi à papa.

Qui beneficium recipit simoniacè, suspensus est, in c.tanta.& in c,per tuas.ex Panormi.q͂ si sit occultus per pœnitentiam & renuntiationem, ministrare potest. Sed manifestus indiget dispensatione, trigesimasecunda, quæstione prima.§.verùm. Sed post pœnitentiã episcopus potest dispẽsare.

Dubitatur, An * dato quòd pro spiritualibus 17
non potest aliquid temporale recipere aliquis ti. emptionis aut venditionis, an aliquo tit. spirituali possint ipsa spiritualia esse media ad aliquod temporale. Pro quo nota, q͂ * triplex potest esse 18
titulus recipiendi temporalia mediantibus spiritualibus, vt dicit Caiet.2.2. & in sua Summa. Primus, qui comprehendit communem cõtractum sub se inducentem obligationem legalem, & iste est omnino simoniacus & prohibitus, vt suprà dictum est. Secundus est sustentationis ministrorũ. Tertius est locationis operũ & conductionis. Et de isto tertio vertitur dubiũ, quia locatio est quodammodo species emptionis & venditionis.

Vtrum * licet clerico locare operas suas in ad- 19
ministratione rerum spiritualium? Pro cuius quęstionis solutione nota, q͂ duplices operæ sunt, vel duplex labor inuenitur in administratione spiri

tualiũ.

tualium. Quidam est necessarius labor ad ipsam administrationem spiritualium, imò est ipsamet administratio, vt dicere horas, celebrare missam, cantare in choro. Et aliæ sunt operæ, quæ accidẽtaliter concurrunt, vt ire iter vnius diei ad celebrandum, vigilare ad aliquod spirituale faciendum. Et de istis operis secundi generis non est dubitãdum, quin ratione illarum possimus aliquid exigere. Et est sententia omnium doctorum, ꝙ licet locare tales operas, & exigere pecunias pro tali labore. Eodem modo, sicut si quis faceret sumptus eundo ad administrandum vel celebrãdum sacramẽtum, posset pacisci de expensis, dummodo in æstimatione illarum nõ habeatur respectus ad spiritualia. Hoc patet, quia illæ operæ sunt purè temporales, & per accidens, & impertinenter se habẽt ad administrationem spiritualiũ. de quo Caiet. 2. 2. quæst. 10. art. 3.

Sed de operis & labore primi generis est maius dubium, & pro parte affirmatiua videtur, quôd liceat illas locare, quia sunt temporalia, ergò ratione sui poterunt locari aut vendi. Præterea quia sacerdotes locant se ad celebrandum per menses, aut annum, & hoc ecclesia approbat, vt patet ex c. significatum. de præbendis. Præterea quia cantores in ecclesia locant operas suas. Confirmatur Nam calix licet sit consecratus, potest vendi ratione temporalis, quod est in illo, ergo celebrandi

di aut orandi labor, licet habeat annexam ſpiritualitatem, poteſt locari. In contrarium eſt, quia ſi tales operæ vendi poſſent, cùm omnia eccleſiaſtica conſtent ex operibus, ſequitur quòd omnia eccleſiaſtica eſſent venalia, & ſic poterit vendi ad miniſtratio ſacramentorũ, ſicut & calix. Prçterea ſi miniſtro debetur temporale ratione laboris & operum, ergo non debetur ſtipendium ſuſtentationis ratione adminiſtrationis ſpiritualium, ſeu ratione ipſius ſpiritualis qđ miniſtrat: eſſet enim irrationale, ſi acciperet duplicem mercedem: & eſſet ſimile, ſicut ſi ſutor velit pro calceo pretium & aliam mercedem pro opera cõficiendi calceũ. Præterea eſt cõtra definitionem ſimoniæ, qua dicitur, quòd eſt emere, aut vendere ſpirituale, aut ſpirituali annexum: ſed iſtæ operæ ſunt annexæ ſpiritualibus. ergo vendere illas eſt ſimoniacum. Nam ſi vnum vendas, & alterũ intellexeris vendi diſſe. De hac quæſtione ſunt variæ ſententiæ doctorum. Et de parte quidem affirmatiua, ſcilicet, quòd licet locare operas, & recipere aliquid pro labore, vide Altiſio. 3. p. q. penult. & de eleemoſynis. & Bonauen. 4. diſt. 25. q. vltima. & Richar. eadem. d. q. 2. vbi dicit, quòd Epiſcopus recipiens ſalarium iuxta capitulum, cum ſit Romana. recipit intuitu laboris, & conſequenter dicit, quòd clerici dicentes pſalterium pro mortuis, non peccant recipiendo pecuniam pro ſuo labore, licet quæ-

ſtio.3.excipiat labores in adminiſtratione ſacramentorũ.Eiuſdem ſententiæ videtur Armacha. lib.10.vbi dicit,quòd pro laborib9 licet recipere pecuniam. Idem tenet gloſſa in cap. ſignificatũ de præbendis.Et Panor.eod.capit. vbi reprobat Innocent.& Hoſtien. qui contradicunt.Et probãt ex.c.fina.2.quæſt.2.& ex concilio Agathenſi.vbi dicitur,Clerici ſtipendia ſanctis laboribus debita,ſecũdum ſeruitij ſui merita, à ſecularibus conſequantur.Eandem videtur tenuiſſe Hoſtiẽ. in ſumma poſt Gofredum, titulo de ſimonia. §. qualiter committatur.Hoc tenet Adri.quotli.9. idemq; habet expreſsè Maior.4. diſt.25. quæſti. 6.vbi inter modos legitimos recipiendi aliquid temporale pro ſpiritualibus, ponit duos. Vnus eſt pro ſuſtentatione,& alius pro labore celebrãdi.Sed his non obſtantibus ſit concluſio.

20 ¶ Non * plus licet locare operas in adminiſtratione ſpiritualium,quàm ipſa ſpiritualia, neq; licet aliquid recipere pro labore ſpirituali magis, ꝙ pro ipſo ſpirituali.Hæc eſt ſententia Durã.ſententia.4.d.25.q.1. & Palud. q.vlti. & Caieta.2.2. q.100.& in ſua ſumma.& Syluest.verbo ſimonia §.9.& citat glo.c.vltimo extra.ne prælatus vices ſuas.&.c.fina. de pactis. Ex quo habetur, quòd vbi ceſſare debet conuentio,non licet locare operas.Idẽ tenet Aliacus tractatu de ſimonia cõtra Cancellariũ Pariſienſem,& dicit,nullũ antiquorum

rum oppositum tenuisse. Est etiam expressa sententia S. Tho. 4. distin. 25. q. 3. art. 2. q. 2. in corpore. vbi circa actus spirituales distinguit. Aliqui enim sunt actus spirituales ex principio, quia scilicet procedũt à potestate spirituali: sicut celebrare & administrare sacramenta. Alij sunt spirituales solùm ex parte finis; sicut docere, quod terminatur ad scientiam, vel veritatem spiritualem. Et dicit, ꝙ in secundo genere operum licet locare operas non autem in primo: sed solum licet accipere aliquid in sustentationem. & idem ad literam ponit quodlib. 3. q. 6. & eadem videtur sententia eius. 2. 2. quæstio. 100. vbi nũquam ponit alium titulum recipiendi aliquod tẽporale pro spirituali, nisi ratione sustentationis. Probatur conclusio, Quia talis labor, & operæ sunt spirituales, & nullo modo temporales: sicut sanare infirmum, mundare leprosum ex sua natura sunt temporalia, tamen si procedant ex gratia spirituali, spiritualia reputantur in materia simoniæ, & ideo non possunt vendi, vt patet Matth. 10. Gratis accepistis, gratis date. & dixerat, Infirmos curate. Præterea talis, qui locat operas, non gratis administrat. ergo est simoniacus. Probatur antecedens, Quia cùm administratio non fiat nisi per illas, imò reuera non est aliud administratio spiritualis, quàm ipsę eędem operę, ergo nõ gratis datur administratio. Confirmatur. Pictor nõ diceretur gratis dare ima

 ginẽ,

ginem, si ita exigeret pretium operarum suarum Et profectò similis videtur sycophantia dicere, quod gratis qui celebrat missam, sed exigit pretium operæ & laborum: sicut si artifex dicat se gratis dare opus, exigeret tamen laboris pretium Præterea, minister tenetur gratis dare quantum poterit spiritualia, sed recipiens sustentationem posset non recipere pretium laboris. ergo si exigat, non dat gratis. Hoc enim est gratis dare, nihil recipere, sine quo posset ministrare, aliàs facit cõtra præceptum domini dicentis, Gratis date. Præterea arguit Caie. Quia minister spiritualis est delegatus à Christo, neque licet ei plus accipere, quàm illi à Christo constitutum est: sed dominus primò dicit, Gratis accepistis, gratis date. Et postea, vt Paulus refert, ordinauit, vt qui euangelio seruiunt, de euangelio viuant. ergo nullo alio titulo licet accipere aliquid temporale, nisi ratione sustẽtationis. Prçterea ratione spiritualis administrationis nullo alio habito respectu ad laborem debetur ei illud pretium. ergo pro vno opere debetur ei duplex merces, quod est omnino iniquũ. Præterea si aliquid temporale est annexum spirituali, si illud temporale vendatur, debet æstimari quod ex se est, nullo habito respectu ad spirituale, vt patet de calice. Sed labor & operæ in administratione spiritualium nullius pretij & æstimationis sunt per se, neq; aliquis daret aliquid pro

illis.

illis nisi ratione spiritualis adiuncti, ergo ratione illorum nihil potest exigi. Caieta. ponit regulam quòd res composita ex spirituali & temporali, si temporale sit principale, vendi potest sine scrupulo, vt patet de calice, & de patrimonio, cui est annexum ius patronatus. Sed si è contrario spirituale sit principale, res illa non potest vendi, etiã ratione temporalis in ea contenti. Et quia in administratione rerum spiritualium principale nõ est labor, ideo operæ non possunt vendi. Et ita cõ muniter dicunt Summistæ. Sed nescio si aliquid est temporale coniunctum cum spirituali, quare vendi non potest, siue sit magis, siue minus principale, neq; de hoc datur aliqua ratio, saltem stando in iure diuino: quia cum sit temporale, non est prohibitum vendi iure diuino.

Et ideo melius videtur, vt dictum est, quòd illæ operæ & labores non sint temporales, neq; magis neq; minus principaliter, sed puræ spirituales vt in proposito loquimur. & per hoc patet solutio ad primum argumentum.

Ad secundum respondet Caietanus, quòd licet ita sit, vt dictum est, quòd nõ liceat locare operas necessarias in administratione spiritualium, tamen ratione circunstantiarum & accidentium quæ concomitantur ipsam administrationem, licet aliquid accipere, & pacisci de illo, & sic presbyteri possunt pacisci de pensione. Nam illic est

vinculum & obligatio libertatis,& alia grauamina,ad quæ non tenentur, & ratione illorum possunt facere pactum.Et sic intelligitur cap.significatum. Hoc est, probabiliter & rationabiliter dictum,sed non caret calumnia. Si enim hoc est verum, semper potest minister locare seipsum cum obligatione audiendi confessiones,aut prædicandi etiam ad vnum diem,aut plures,quia etiam est vinculum & ademptio libertatis ad quæ non tenetur.at de hoc dicam inferius.

Ad tertium argumentum patet etiam ex dictis à cantoribus enim in ecclesia non quæritur aliquid spirituale,sed potius tẽporale,quod est musica illa, & amœnitas vocum, sicut ab organista, & ideo illis licet locare operas suas. Quod etiam patet, quia nihil refert, an illi sint clerici, nécne. Vnde cõstat,ꝙ non venditur spirituale, neq; emitur.Panor.in c. suam.de simonia, recedit à prima opinione,quam tenuerat in capitu.significatum, & reprehendit dominum Andream,qui dicit,quòd non licet accipere aliquid pro spiritualibus,bene tamẽ pro labore.

REVERENDI Patris Fratris Francisci à Victoria Relectio.

DE ARTE MAGICA.

Locus relegendus est,

Non declinetis ad Magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Leuit. 19.

SVMMA.

1 *Magia ars an omnino sit, hoc est, an inter mortales sit ars, vel facultas aliqua ad videndum, & faciendum opera illa mirabilia, quæ de magis scribuntur, & circunferuntur.*

2 *Magicorum opera, & mirabilia quæ referuntur, eorum plurima sunt falsa, conficta, & ex hominum vanitate credita.*

3 *Magorum opera non omnia sunt vana & conficta.*

4 *Magica ars, licèt sit alicuius efficaciæ, an tota eius vis versetur circa illusionem sensuum, & imaginationis, ita quòd ex parte rei nullus sequatur effectus, nec sint entia vera, & naturalia, quæ à magicis fiunt, sed solùm præstigium, & illusio oculorum.*

5 *Magorum facta licet nonnulla fiant solum per illusio*

nem, & præstigia sensuum, tamen quædam in re, & secundum existentiam fiunt.

6 *Magorum mirabilia opera, an sint omnia opera naturalia, hoc est, ex causis merè naturalibus, & non dependentia à substantijs separatis.*

7 *Magia aliqua, dici potest naturalis, & sine commercio alicuius substantiæ spiritualis.*

8 *Magiæ studiosi qui fuerint, recensetur.*

9 *Magica ars alia, præter naturalem, quæ non viribus & causis naturalibus costet, sed potestate aliqua, & virtute immateriali, & separata nititur, non est dubium quin reperiatur.*

10 *Dæmon malus, an sit operum magicorum author, vel an referenda sint potius in bonos angelos, vel in ipsum Deum omnipotentem. Et an omnino sint dæmones.*

11 *Dæmones esse, etiam stando in recta, & legitima Philosophia, nullo modo est negandum.*

12 *Opera eadem, vel similia, fiunt per artes magicas, & per gratias gratis datas.*

13 *Opera aliqua fiunt à magis, quæ nullo modo fiunt per gratias, & è contrariò.*

14 *Magi, nihil operantur, aut potestate diuina, aut angelica.*

15 *Magi, in suis operationibus nonnunquam vtuntur facultate solum naturali.*

16 *Magorum operationes supra facultatem naturalem, malorum dæmonum potestate, & virtute fiunt.*

17 *Animæ defunctorum, maximè quæ sunt è numero damna-*

damnatorum, an se misceant artibus & operibus magicis.

18 *Magi, an possint miracula facere.*

19 *Magi non possunt miracula facere.*

20 *Magi, an possint cogere dæmones pro suo arbitrio.*

21 *Dæmones cogi possunt aliquando, & coguntur ab hominibus.*

22 *Dæmones ab angelis cogi possunt, & aliquando coguntur.*

23 *Dæmones an virtute diuina coerceantur, aut angelica multũ refert, quibus verbis, aut signis homines vtãtur*

24 *Verba nulla, nec exorcismi habent efficaciam infallibilem ad cogendum dæmones, & arcendum illos, ita vt semper sortiantur effectum suum.*

25 *Magi aliquando possunt cogere dæmones.*

26 *Magi quomodo possint dæmones cogere.*

27 *Magi, quomodo habent es fœdus cum aliquo dæmone principali, possunt cogere inferiores dæmones, non autem ipsum principalem dæmonem. Et quid si non habeãt tale fœdus.*

28 *Magorum tota opera: & efficacia in quo fundetur.*

29 *Dæmones superiores, an habeant aliquam potestatẽ in inferiores.*

30 *Dæmones superiores possunt cogere inferiores.*

31 *Demon superior, an & quomodo possit inferiorem dæmonem tenere alligatum annulo, aut imagini.*

32 *Magi, an virtute dæmonum possint corpora localiter transmutare, hoc est, per multa terrarum spatia, summa*

ma(vt ferunt)celeritate.

33 *Dæmones: & magi virtute dæmonum poßint mouere, & transferre corpora de loco ad locum.*

34 *Magi an poßint pro ſuo arbitrio immutare corpora: alterando ſecundum qualitates, immittendo morbos & contra ſanitatem præſtando.*

35 *Dæmones.& magi,virtute dæmonis non poſſunt immediate imprimere in rebus naturalibus,& materialibus aliquã formam:vt calorem,frigus,morbum : aut ſanitatem.*

36 *Magi virtute dæmonum poßunt mirabiliter trãſmutare materiam,& naturas corporales, applicando ſemina ſemina rerum: & actiua paßiuis.*

QVoniam in principio ſecundi ſenten. quem circa finem huius anni interpretamur,agitur de natura,& poteſtate angelorum tam bonorũ, quâm malorum, & poteſtas malorum,angelorum inter mortales plurimùm , vt opinio eſt,exercetur per magos, ideo cõſtitui hãc relectionem de magica habere . Et tota diſputatio habebit duas partes . In prima tractabitur de poteſtate & facultate magica. In ſecunda de licẽtia & iniquitate magicæ artis, hoc eſt,quatenus, & quãtũ liceat,aut non vti magicis artibus.Et vt ſcholaſtico ordine ex more procedamus , prima queſtio ſit,An*omnino ſit magica.Hoc eſt,an ſit magica . Hoc eſt,an ſit inter mortales ars , vel facul-

cultas aliqua ad edendum,& faciendum opera il la mirabilia,quæ de magis scribuntur,& circunferuntur:an prorsus omnia illa sint vana,& conficta ab impostoribus,& maleficis,& falsò credita à vulgi leuitate,& vanitate,vt quidam putant. Et videtur ꝙ omnia illa sint vana & fabulosa.Primò,quia si fidem habere volumus iis, quæ de magis referuntur,eadem opera credemus ea quæ de Circe,& Medea,& aliis famosissimis magis prodita sunt,vt ꝙ non solum Poëtæ, sed Varro narrat socios Diomedis in aues conuersos,quæ longo tẽpore pòst circa templum Diomedis volabãt ꝙ socios Vlysis Circe mutauit in bestias ,& ꝙ Arcades quodam stagno traiecto conuertebantur in lupos.Et quòd alii de Medea scribunt, Iasonem socerum à senectute in iuuentutem reuocasse,& iunctis draconibus per aëra volasse.Credemus item mensam Solis,quam,teste Hieronymo,Apollonius vt videret,venit in Aethiopiam in qua epulę singulis diebus ponebantur sine humana ope,& multa his similia. Quòd si hæc pro fabulis habemus,non est quare credamus, & recipiamus alia,quæ de magicis traduntur,istis nihilo probabiliora,neq; minus absurda. Quæ enim maior ratio est,vt credamus opera Zoroastris, & aliorũ,quãCirces,aut Medeæ?Nec satis est allegare authoritatẽ famę aut antiquitatis.Multa enim similia multis seculis credita & celebrata sũt,quę ta-

tamen à viris ſapientiſsimis pro vanis & falſis habentur. vt de Phœnice nominatim dicit Herodotus, de qua pulchrum miraculum celebratur, ſcilicet, nunquam eam quenquam mortalium vidiſſe, niſi in pictura. Et confirmatur. Nam ſi ex miraculis, quæ vulgo narrantur, perquàm pauca ad veritatem reducuntur: multo magis credibile eſt omnia, quæ de magicis iactantur, ludibria eſſe, & prorſus conficta. Nec ego in quenquam hominem fide dignum incidi, qui aliquid magicũ ſe vidiſſe aut pro comperto habere affirmaret. Secundo, Nam non minor fama & opinio obtinuit de arte alchimiſtica, quę montes aureos profitetur, & promittit, de cuius tamen vanitate, & irrito conatu, nemo eſt ita bardus, qui dubitet. Vnde non maior fides videtur habenda Magis, quàm alchimiſtis, qui ſpondent quas non præſtant diuitias, vt ait Ioã. 22. in extrauag. ſpondẽt. Tertio, Magi promittunt diuinationem futurorum, quam tamen neque habere neque præſtare poſſunt, vt certum eſt, & ſtatim diſputabitur: aliàs eſſent dii. Eſa. 41. Annuntiate nobis quæ ventura ſunt in futurũ, & dicemus quia dii eſtis vos. Ergo pari ratione credendũ eſt, magos alia polliceri, quæ implere non poſſunt.

Ad hanc quæſtionem non deſunt viri docti, qui totam Magicam non tanquam ſuperſtitioſam, ſed tanquam falſam, & vanam atque impo-

postricem condemnent, & nullius vsus, aut efficaciæ affirment, inter quos est Plinius multis locis. Sed peculiariter li.3.ca.1.& pfecto magno argumento. Multi enim viri, & magni, & potentes cùm magicis studiis operam summo studio dedissent, nihil tamen facultatis, aut efficaciç supra alios homines consequuti sunt. Inter quos fuit princeps Nero, q huic arti ualidissimè fauit & incubuit, cui non opes defuere, non vires, non discendi ingenium, ad quem Mithridates Armeniorum rex venerat, & magos secum adduxerat, & magicis etiam tecgnis, & ceremoniis initiauerat: & tamen cum regnum ei Nero daret, hanc ab eo recipere artem non valuit, proinde tãdem tanquam vanam, irritam, & intestabilem reliquit. Idem de Iuliano apostata legitur. Neque est credibile homines minoris facultatis & fortunæ consequutos quod tanti viri tenere non potuerunt. Si enim magicæ opes & vires naturales sunt, nihil afferri potest probabile, quare Nero, & Iulianus non sunt adepti facultatem, quam tantoperè affectabant, & nullo pretio non redemissent. Si autem Magi dæmonum virtute & potestate abutuntur, nescio cur dæmones humani generis hostes operã suam præstare noluerint summis religionis hostibus, per quos nocere tantum poterant, quam postremis hostibus tã facilè præbere dicuntur.

Sed

Sed quia ista sententia nec nihil, nec totum di
2 cit, sit prima propositio, Eorum * quæ de operibus magicis, & mirabilibus referuntur, longe plurima sunt falsa, & conficta, & ex vanitate hominum credita. Probatur primo, Quia paucissima ex omnium hominum memoria referuntur, aut producuntur in historia à fide dignis, vt videre est apud nobilissimos historicorum, Diodorum, Herodotum, Pompeium, Liuium, Plutarchum, Valerium, qui sine dubio, si quid de huiusmodi admirabilibus pro comperto habuissent, in historia referre non neglexissent. Et secundo item mirum est, cùm ex omnibus artibus semper perseueret aliquod opus, vt statuæ, & imagines à nobilibus pictoribus, & sculptoribus, ab architectis nobilibus insignia ædificia, magicæ verò artis nulla imago nullus annulus nullum pignus, aut vestigium habetur ex tanta multitudine imaginum, statuarum, & annulorum, quos illi quotidie fabricare dicuntur. Promittunt quidem magi miracula, & portenta, sed parturiunt montes, & nascitur ridiculus mus.

3 Secunda propositio, Non* omnia magorum opera sunt vana & conficta. Ista conclusio manifestè probatur authoritate Scripturæ, vt patet de magis Pharaonis, qui virgas suas conuerterunt in dracones. Exod. 7. & de maga, quæ suscitauit Samuelem. 1. Regum. 28. Item secundò, interdicitur

tur

tur magia iure diuino, vt patet in themate rele ctionis. Et Leuitic. 20. indicitur pœna mortis, si q̄s ad magos & ariolos declinauerit. Et in iure ciuili est capitale, vt patet in. C. de maleficis. l. nemo. l. nullus. l. culpa. Itē in iure canonico. 26. q. 5. p totū. Nō aūt ita seuerè ĩterdiceretur, si ars esset solū otiosa, & vana, & nō esset efficax & pniciosa. Item Psal. 57. Sicut aspidis surdę & obturantis aures suas, quæ nō exaudiet vocē incantantiū, & venefici incantantis sapienter. Ex quo patet, q incātatio habet aliquā efficaciā. Itē Matt. 24. Surgēt pseudochristi, & pseudoprophetę, & dabūt signa, & pdigia, neq; alia gratia, aut arte, nisi magica: ergo. Et vt nō deuocemus & recipiamus sine delectu omnē historiā, & totū vulgi rumorē, tñ intēperantis, & impudentis esset pnegare nōnulla magiæ opera mirabilia, quæ viri graues literis mādauerūt, vt Cice. cū alijs locis, tū li. de diuinatione: quedā etiā & Liui⁹, & Valer. & alij nobiles authores, & vt Arist. ait, q famā obtinuit non est omnino falsum. Et Porphyrius dicit ita notū esse magorū artificiū, & supra mortaliū cōditionē opera quędā fieri, vt pbatione nō indigeat. Et vt oīa cessarēt, satis est, q de mulierib⁹ nostris quotidie p certo inuenitur de las Bruxas. Argumenta etiā in cōtrariū psuadent primā ppositionē. Sed ad illud de Diomedis & Vlysis socijs respondet Aug. 18. de ciu. Dei. trāsformationes illas, de qb⁹

Varro loquitur, non esse secundum veritatẽ, sed secundum apparentiam per aliquod præstigiũ, phantasia hominis per aliquam speciem mutata vt etiam dicit S. Tho. de potentia. q. 6. arti. 5. ad. 6.

Sed ex hac solutione oritur secunda quæ dato ꝙ ars magica sit alicuius efficacię. An tota eius vis versetur circa illusionẽ sensuũ, & imaginationis: ita ꝙ ex parte rei nullus sequatur effectus, nec sint vera, & naturalia, quæ à magicis fiunt, sed solũ sit præstigiũ, & illusio oculorũ, & sensuũ, sicut Aug. dicit de Diomedis & Vlysis socijs. Et videtur ꝙ oĩa magorũ opera sint huiusmodi. Nã & de opere magorũ, qui serpẽtes fecerũt, est opinio in glo. Rabani, Exod. 7. ꝙ nõ fuerit vera cõuersio virgarũ in serpẽtes, sed solũ per aliquam præstigiosam illusionem. Et idem Aug. ad Simplicianum ponit tanquam probabile de illa suscitatione Samuelis, quòd non fuerit vera, sed aliquod phantasma, & illusio imaginaria diaboli machinationibus facta. ergo idem potest existimari de alijs omnibus magorũ operibus, si de his, quæ in Scriptura habentur ita putatur, & creditur. Item secundò arguitur vehementer ex. c. episcopi. 26. q. 5. vbi refertur, quòd quædam mulieres sceleratæ dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ, credunt se cum Diana nocturnis horis, vel cum Herodiade, vel cum innumera multitudine mulierũ equitare super quasdã bestias. Et sequi-

tur. quòd sacerdotes per ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, quod nouerint hæc omnia falsa esse, & non à diuino, sed à maligna spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ex quo loco videtur determinatum, quod ea, quæ fiunt à maleficis, non sunt vera, & realia opera, sed tantum phantastica, & præstigiosa. Si enim ea, quæ faciunt, aut patiũtur maleficæ mulieres istæ, quas nostri bruxas, Latini lamias, seu striges appellant, omnia sunt phantastica, & per illusionem sensuum nihil est, quare non idem reputemus de aliis magorum operibus.

Item tertio, Idẽ videtur ex historia. Refert enim Cęlius Rhodogin. Pasetem quendam inter magicæ vanitatis sectatores prima noctæ consueuisse refertissimum repente conuiuium hominibus discubituris præmonstrare, mox vbi collibitum fuisset, euanuisse omnia ita vt nihil omnino viseretur. Et simile quiddam vulgò fertur de illo Inacho Marchione Sãtillanæ. Nec dubium est, quin epulæ illæ, & apparatus veri non essent, sed tantum oculorum præstigia, & illusiones. Item confirmatur ex eo, quod uulgo dicũt, Bienes del trasgo. nunquam enim verum thesaurum præstat, sed tantisper sub specie auri relinquit carbones. Confirmatur secundo ex ipso nomine magorũ. vocantur enim omnes præstigiatores.

Ad hanc quæstionem sit prima propositio &

vnica. Eorum quæ â magis fiunt, licet nonnulla fiant ſolum per illuſionem & præſtigia ſenſuum quædam tamen in re, & ſecundum exiſtentiam fiũt. Prima pars probata eſt ſufficienter. Secunda autem probatur. primo authoritate Augu. 3. de trin. c. 7. & 8. & in libro. 83. quæſtionum. q. 79. vbi expreſsè aſſerit, magos Pharaonis verè conuertiſſe virgas in ſerpentes. Quòd probatur ex hoc, quia ſcriptura eodem vocabulo appellat virgam magorum, & virgam Aaron, quam conſtat, vere eſſe conuerſam in ſerpentem. Et ſatis videtur conſtare ex hiſtoria, quæ poſtquam narrauit quòd Aaron conuertit virgam in ſerpentem, ſubiicit, quòd malefici fecerunt ſimiliter, proieceruntq; ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones, Et ita tenuit Sanct. Thom. de potentia. q. 6. art. 5. ad. 8. licet Rauclinus de verbo mirifico cõtrarium ſentiat. Et expræſsè Origenes ſuper Marcum, hom. 13. tenuit cum beato Auguſtino. Item videtur probari ex illo etiam Pſal. 57. Sicut aſpidis ſurdæ, &c. Ex quo loco videtur, quòd incantatores verè faciunt ſerpentes, & habent effectũ circa illas. Item probat S. Thom. de potentia. q. 6. art. 10. quòd aliquando in incantationibus audiũtur voces magorum ab omnibus circunſtantibus quod fieri non poſſet per præſtigium, & ſolum immutationem imaginationis, quia talis immutatio (vt ait S. Tho. lib. 3. contra Gent. c. 104. & verum

rum eſt) non fit integris & ſolutis ſenſibus exterioribus, ſed in dormientibus, vel qui raptum & ecſtaſin patiuntur, vt experientia docet. Vnde cùm ea, quæ à magis fiunt, videantur nõnunquã, & audiãtur ſolutis ſenſibus exterioribus, ſiguum eſt, quòd verè fiunt, & non ſolum ſecundum apparentiam. Et confirmatur, quia Peripatetici negãtes aliquid fieri à magis ꝙ excedat facultatem cauſarũ naturaliũ, vt infrà dicemus, nõ audẽt negare huiuſmodi mirabilia verè fieri à magis: ꝙ tamẽ multũ intererat ad opinionẽ ſuam tuendam: ſed conuicti ſunt hiſtoria, & experientia rerum.

Argumenta autem facta in contrarium de ſociis Vlyſsis, & de ſuſcitatione Samuelis, &c. dicemꝰ inferius, & ibi videbitis quid de illis habeatur.

Tertia quæſtio, quæ ſequitur ſuperiorẽ, eſt, Añ *mirabilia opere magorũ ſint oĩa operá natura- 7
lia, hoc eſt ex cauſis merè naturalibus, & nõ depẽdẽtia à ſubſtãtiis ſeparatis. Et videtur ꝙ poſsint oĩa eſſe naturalia. Nã primũ omniũ non eſt ſufficiẽs argumentũ, ꝙ nõ ſint naturalia, quia ſunt inconſueta, & præter ſolitum curſum naturæ. Vt ſi quis re vera per alchimiæ artem verũ aurũ faceret, certe aliquid inſoliũ faceret, & fortaſſe hactenus infectum, nullus tamen negaret opus eſſe naturæ. Vnde videtur rudis, & imperiti ingenii ſtatim damnare opus inſolitum, quantũuis mirabile, & referre in dæmonũ poteſtatem.

Item secundo magi operantur adhibitis certis rebus naturalibus & materialibus. Item sub certo situ, & constellatione astrorum fabricantur isti suas imagines, & annulos, non ex quauis, sed ex certa materia & obseruatis punctis, & mortibus astrorum, quæ omnia frustra fierent, & adhiberẽtur, si effectus expectarentur à virtute substantię separatæ, & non à causis naturalibus. ergo videtur dicendum, quòd opera magorum sunt naturalia. Ad hanc quæstionẽ Hermes Trismegistus, vt refert August. 8. De ciuitate Dei, contendit, ꝙ omnia opera magorum fiant virtute naturali, & maximè virtute cælesti, nec oportet ex operibus sumi argumentum substantiæ separatæ. Et eadem est communis sententia Peripateticorum. Vnde Alexander in libro de magis hanc opinionem multis verbis defendit, & confirmat. Ad cuius probationẽ duo fundamẽta pręmittit. Alterũ ꝙ virtus cælestis, licet nõ formaliter, sed virtualiter & eminẽter est virtus oĩum elementorũ & mistorum, & habet efficaciam omnium illorum. Alterum, quòd multa possunt fieri concursu multarum causarum naturalium, quæ ab vna tantũ fieri non possunt, vt manifestè constat. Ex quibus fundamẽtis infert, quòd nihil obstat, quominus credamus, quòd in imagine, vel statua, vel annulo astrologico fabricatis, & compositis ad certã influentiam, & positionem stellarum sit virtus, &

efficacia ad aliquos effectus, ad quos oportet cōcurrere multitudinem causarum inferiorum. Et similiter quòd adhibitis certis, & paucis seminibus,& causis naturalibus sub certò situ,& concursu stellarū,& astrorum, sequatur subitò opus, quod aliàs exigeret grande temporis spatium,& concursum plurium causarum inferiorum. Vt exempli gratia. Si magus vsus imagine vel annulo conuerteret subitò argentum in aurum, aut ex virga faceret serpentem, vt magi Pharaonis fecerunt, non est quare negemus opus prorsus esse naturale. Si enim aliquæ causæ naturales cōuertere possunt quamuis materiam in aurum aut serpentem certè nihil inopinabile est, quod influentia cęlestis opportunè adhibita, suppleat vicem omniū aliarum causarum. Imò inquit Alexan. mirum magis esset, si substantia separata posset tales effectus influere, cùm nullam habeat proportionē ad tales effectus, non plus quàm ignis ad producendum aquam. Addunt Peripatetici, & fautores eorum, historias in confirmationem suæ sententię. Vnde Damis referente Cęlio scribit Iarcham Indorum principem annulos septem cōpegisse, septē stellarum nominibus præsignes, quibus mirifica opera ederet, quos etiam Apollonius Tianeus dono ab eo accepit, quorum beneficio contigisse, Apollonium iuuentæ nitorem protulisse, & conseruasse, quamuis annum cen-

resimum iam excessisset, cùm diebus singulis singulos annulos gestaret secundum dierum & planetarum nomina. Tertio, neque putant prorsus absurdum Gygis annulum illum Platonis credere, cuius & Cicero in officiis & Gregorius Naziãzenus in Monodia, naturalem meminit fuisse, & magorum artificiis egregiũ opus. quem cùm Gyges gestaret, quando videri nolebat, palam intra digitum vertebat. Qua ratione cum in Lydorum regiam penetrasset, regem cepit, seque regem cõstituit: Quarto, Ad huius fidem opinionis etiam facit, ꝙ Philosophi non reiiciunt imagines quas vocant astronomicas, quas adhibent etiam in curatione morborum, inter quos vnus fuit Marsilius Ficinus, qui inter medicamẽta naturalia imagines ponit astronomicas, vt videmus vulgò annulos ferreos gestari ad certam stellarum positionem fabrefactos, quos putant certis ægritudinibus mederi. Vuicleff. etiam de statu innocentiæ, vt refert Vualdensis, libro de sacramentalibus dicit, quòd Adam habuit notitiã ad nominandum secundum proprietates naturales naturas sibi subditas, sub quibus nominibus homini naturaliter obedirent, (& huic reseruantur reliquiæ potestatis innocentiæ in vocibus exorcistæ, & naturaliter incantantis; & ad hoc credo voces (inquit) Hebræas habere maiorem efficaciam.

Sed

Sed pro determinatione quæstionis sit prima propositio. Aliqua magia potest dici naturalis, & sine comercio, & concursu alicuius substantiæ spiritualis. Pro probatione conclusionis, & eius declaratione est notandum, quòd nomen magiæ de se non importat artem aut facultatem extra vel supra omnem virtutem & efficaciam causarũ naturalium. Hoc patet; quia si hoc esset de ratione vel significatione magiæ, non relinqueretur locus dubio, aut disputationi, an effectus & opera magorum possint esse à solis causis naturalibus, quæ tamen questio fuit multum ac diu iacta inter Philosophos, & adhuc sub iudice lis est. Sed videtur nomen magiæ à principio receptum pro arte & facultate, ad efficiendum & patrandũ opera oculta. & mirabilia, non solum extra solitum rerum cursum, sed supra hominum opinionem, & captum. Hoc supposito, probatur conclusio primò. Nam sine dubio sunt in rebus naturalibus virtutes mirabiles, & quas, pauci homines cognoscere possunt, cùm nec sensu possint comprehendi, nec aliqua ratione inuestigari.

Ars ergo, & facultas huiusmodi rerum & virtutũ merito magia dici potest, quia est effectrix, & operatrix huiusmodi operum, & effectuum, quorum ratio comprehendi, aut intelligi mente non possit. Vnde si magnetis vsus vulgo ignotus

esset, & aliquis recens primum ostenderet, magus vulgo putaretur, & haberetur: esset enim admirabilis, & incredibilis operis author, & effector Vnde Augustinus. 21. De ciuit. capit. 4. tanquam pro miraculis refert se uidisse annulum ferreum à magnete pendentem, qui rursum secundum annulum traxit, & ille rursum secundus tertium, & sic vsque ad certum numerum, vt velut catena texeretur. Et item aliud mirabile scribit se accepisse à coëpiscopo Seuero, verti scilicet virgam ferream super argentum concitatissimo cursu, cùm aliquis magnetem infra moueret, quod opus nũc iam nemo miraretur, cum iam vulgata sit magnetis virtus & efficatia. Sed illud mirabilius, ꝙ idem asserit magnetem non rapere ferrum, si iuxta eum adamas ponatur, & si rapuerit, dimittere. Itaque non videtur magia naturalis esse, nisi quędam pars secretioris & recõditioris Philosophiæ, quæ si notior fiat, & in cõnsuetudinem venire incipiat, non solum philosophorũ sed etiam vulgi, desinet videri & vocari magia, sed cum aliis artibus annumeratur: Idem dici potest de arte alchimiæ, quæ si ars est (quod ego non credo) magia dici potest, cum sit secretum & mysterium doctissimis & peritissimis philosophorum ignotum. Probatur secunda conclusio, Quia non est dubitandum (in quo Alexander rectè sensit) quòd aliquid insigne, & singulare, & præ-

ter consuetum ordinem naturæ, seu rerum contingere posſit, ad certum situm, & ordinem astrorum adhibitis paucis rebus naturalibus, quale opus etiã nullis causis inferioribus confici posſit. Qui ergo huiusmodi artem & facultatem haberet, siue à maioribus traditam, siue experimentis & casu repertam, siue etiam à substantia separata reuelatam, merito magus dici posset. Item *summi philosophi fuerunt magiæ studiosi, vt 8
Democritus, Pythagoras, Empedocles, Plato, & inter nostros Albertus. Tertio confirmatur, quia in nonnullis rebus naturalibus inueniuntur mirabiles effectus, & prorsus similes magicis operibus, vt est illud, quod Aristo. refert lib. de mirabilibus de lapide molari, qui in Tigride reperitur, quem qui portauerit, non violabitur à feris. Item herbam charisiam reperiri in monte Egero, quam si mulier portauerit, homines ad sui amorem pelliciet. Et item illud quod de dictamo herba certisſimi authores tradunt, capras in Creta cum eam ederint, sagittas excutere. Et alia non pauca huiusmodi, quæ non à magis, sed à doctisſimis philosophorum monumentis prodita sunt. Non ergo vt statim aliquid ignotum & stupendum videmus, continuò pro superstitioso damnandum est. Item quod omnes asserunt de herba pici, Hispanè, el pito, quæ seras etiam ferreas aperit. Item illud videri posſit magicum, quod Plinius lib. 7.

ſcribit, hominis ieiuni ſaliuam pernicioſam eſſe ſerpentibus. Item quis non diceret magicum eſſe quod idem Auguſtinus vbi ſuprà capit.5. inquit, in Epiro eſſe fontem, in quo faces ardentes extinguuntur, & extinctæ accenduntur? Non ergo ſtatim vt aliquid ignotum videmus, & ſtupendum, reclamandum eſt continuò, & pro ſuperſtitioſo damnandum, vt iam videmus.

9 Secunda propoſitio, Præter * hanc magicam naturalem non eſt dubitandum, quin ſit alia ars magia quæ non viribus, & cauſis naturalibus cōſtat, ſed poteſtate aliqua, & virtute immateriali, & ſeparata nititur & vtitur. Hæc concluſio probatur à Sancto Thoma, libro tertio contra gentes cap.104. Primo, Quia aliqui effectus magicarum artium referūtur, & pro certo comperti ſunt, qui nō poſſunt referri niſi in cauſam & naturam intellectualem. ergo non poſſunt vniuerſaliter omnes effectus magicarum artium referri in cauſas naturales, & in corpora cęleſtia. Aſſumptum probatur, quia magi dant reſponſa de occultis, vt de furtis, & theſauris. Item aliqui per magicas artes conſecuti ſunt ſcientiam rerum, & artes liberales, & alia huiuſmodi, quæ pro certò de Magis referuntur. Item aliquæ ſtatuæ magorum loquutæ comperiuntur, & reſpondiſſe ad quæſita de diuerſis. Hæc, & id genus alia, licet rara manifeſtum eſt niſi ab intellectu proficiſci non poſſe. Secundo

argu-

argumentatur S. Tho. Vel ſtatuæ magorum ſunt animatæ, vel non. Si primum, contrà, Nam principium viuendi eſt omnibus viuentibus forma ſubſtantialis. viuere enim eſt eſſe viuentibus, ſecundo De anima: ſed ſtatuæ nõn recipiunt formam aliquam ſubſtantialẽ magico artificio, quia non amittunt formam ſubſtãtialem, quam prius habebant. Manet enim aurum aurum, & argentum argentum. non ergo eſt poſsibile, quòd huiuſmodi ſtatuæ recipiant formam ſubſtantialem aliquam, quæ ſit principium vitæ. Item non eſt vita ſine ſenſu: ſtatuæ autem magicæ nõ ſunt ſenſibiles. Primus enim ſenſuum eſt tactus, qui non inuenitur niſi in organo tẽperato, qualis temperies nõ eſt in lapide, vel in metallo, ex quo fit ſtatua: non ergo eſt poſsibile, quòd huiuſmodi ſtatuæ habeant principium vitæ. Si autem non viuunt, contrà, Quia inanimata non mouent ſe, ſeptimo Phyſicorum: ſed magi, vt fertur, faciunt ſtatuas moueri nullo impellente. ergo oportet dicere, quòd illum motum habent ab aliquo motore extrinſeco, & viuente, & non à virtute cæleſti, vel aliqua virtute naturali. Tertio arguitur, Nam quæcunque fiunt virtute cæleſtium corporum, ſunt formæ naturales rerum materialium. quod igitur nulli rei eſt naturale, non poteſt fieri virtute cæleſtium corporum: quædam autem talia fieri dicuntur à magis, vt quòd ad præſentiam

tiam alicuius quæcunq; feræ pandantur: item ꝙ aliquis fiat inuiſibilis, & alia huiuſmodi. non ergo hæc referri poſſunt in virtutem cæleſtium, ſed in aliquam poteſtatem ſeparatam, & inuiſibilem Quarto, Quia effectum naturalem virtutis cæleſtis contingit inueniri ſine artis operatione. Et ſi enim aliquando artificioſè operetur aliquis ad generationem ranarum, ſerpentiũ, aut huiuſmodi: cõtingit tamen hæc fieri ſine vllo artificio. Sed nonnulla profitentur magi per magicam artem, quæ per aliam virtutem naturalem non inueniũtur, ergo oportet vt illa ſint non à virtute cæleſti, ſed ab aliqua ſubſtantia ſeparata. Et hæc eſt ſententia omnium Platonicorũ, vt Porphyrij, Iamblici, Plotini, & aliorum ex eadem ſecta. Hoc ergo tanquam vero, & recepto pro certo, quòd magorum opera tribuenda ſunt ſubſtantiæ ſeparatę reſtat vt ponamus quartam quæſtionem talem.

10 An * author, & fautor magicorum operum ſit malus dæmon, an referenda ſint potius in bonos angelos, vel in ipſum Deum omnipotentem. Et ante omnia oportet ſcire, an omnino ſint dæmones. Nam quidam putant, quòd hominum vanitas & ſuperſtitio dæmones inuenerit, aut fecerit, de qua re in vera religione dubitari nullo modo poteſt: tota enim Scriptura veteris & noui Teſtamenti plena eſt teſtimonijs, vbi planè, & diſertè dæmones eſſe aſſeruntur. Et ratione probatur. Le-

uitic.enim. 17. interdicitur immolari hostias dæmonibus. Et Deuteronom. 32. in Cantico Moysi contra impietatem & ingratitudinem populi dicitur, quòd immolauerunt dæmonijs, & nō Deo. Et.2.Paralip.2.dicitur de Hieroboam, quòd constituit sacerdotes excelsorum, & dæmoniorum. Et apud Tobiam prolixior historia texitur de dæmonio illo nomine Asmodæo. Et in psalmis Dauid frequens est mētio de dęmonibus. Item Iob 1. Cum venissent filij Dei ante faciem domini, affuit etiam inter eos Satan. Nec opus est aut plura ex veteri Testamento, aut aliquid ex nouo in re apertissima citare. Vnde & mirum videri potest, quomodo Sadducæi negauerint spiritum aliquē esse, vt legitur Actorum. 23. qui certè legem recipiebat, nec à consortio templi, & sacrificiorū excludebantur. Et Iosephus.2.lib.de bello Iud. & antiquitatum.13. & 18.dicit de Sadducæis, quòd legem (sine alijs tamen obseruationibus) custodiebant. Sed quàm certum est in Scripturis dæmones esse, tam fuit olim dubitatum, & controuersum inter Philosophos. Peripatici enim pro maiori parte negant dæmones esse prorsus. Nec dubitatur, vt ait Auerrois, in epistola de resurrectione, quin hæc fuerit sententia Aristot. qui nullas nouit substantias spirituales præter motores orbium. Quod etiam putauit se demōstrasse. 12. Metaphy. & in lib. de cælo. Et de arreptitijs, qui vidētur

tur à dæmonibus teneri, dicit vexari, ab humore malancholico in Problema. parte trigesima: & Alexander quidem inter Peripateticos nulli secundus constanter tuetur hanc partem. Quæ opinio ante fuerat Democriti, de quo historia scribitur, quòd cùm adolescentes quidam personati in dæmonum habitu & figura ad Democritum noctu penetrassent, quasi hominem territaturi, ille prorsus securus nullos dæmones esse, Definite, inquit, definite ineptire: ita certus erat nullos dæmones esse. Putãt autem Peripatetici vulgi persuasionem & opinionem de dæmonibus inde obrepsisse, quòd viri sapientes hæc terriculamenta cõmenti fuerint, vt ait Auerrois, ad arcendos; & terrendos improbos à sceleribus, quasi post hanc vitam mortalem supersint vltores malorũ, quos dęmones vocant. Et nominatim Simplicius & ipse Peripateticus, lib. de Anima Pythagoram tradit huius inuenti & figmenti primum authorem Ex qua sentẽtia illa opinio orta est, quã suprà recitauimus, ꝙ oĩa opera magorum sunt naturalia.

Sed contra Aristot. & Peripateticos sit prima propositio ad quęstionem principalem, Stando
11 * etiã in recta & legitima philosophia, nullo modo est negandum dęmones esse. Hęc conclusio, sententia fuit omnium antiquorum Philosophorum Empedoclis, Pythagorę, Socratis, Platonis. Vnde & Plato in Politia tyranni, dicit animas impiorũ

piorum poſt mortem cruciari ab vltoribus. Et in ſympoſio dęmones apertè ponit. Quod idem facit Xenocrates in libro de morte. Nam de Socrate dubium non eſt, qui etiam dęmonem ſe habere profitebatur tanquam authorem,& velut pręceptorem Philoſophię, quam ſuggerere ſuis ciuibus curabat,& contendebat. Sequitur enim hanc opinionē tota turba Platonicorū. Herma. Mercurius in Pimādio, Proculus in Alcibiade, Iamblicus de myſterijs Aegyptiorum, Caladius in commento Timęi, Porphyrius in libro de occaſionibus, Plotinus in lib. de proprio cuiuſq;, Apuleius, qui etiam de Socratis dęmone librum ſcripſit. nec in hac re peripatetici omnes auſi ſunt Ariſt. ſequi, ſed plures ab eius ſententia deſciuerunt. Vnde & Porphyrius citat pro ſua ſententia magnum Teophraſtum, in qua etiam fuit Ammonius Philoponus, Auicēna,& eius ſocius Algazel. Imò ipſe Ariſto. aliquādo videtur nō fuiſſe alienus ab hac opinione, qui in lib. de mirabilib⁹ dicit, referēte Apuleio, Lemures, & Lamias habitare in orbe triſti. Pro hac opinione pauca vel nulla poſſunt fieri argumēta philoſophica: ſed cū etiam in cōtrarium nulla adducātur, talia ſufficere deberēt cū authoritate ſummorum philoſophorū fama publica & ęternę. Nam & ipſe Ariſt. mundi ęternitatē probare nititur ex memoria patrū per manus tradita,& relicta. Et eſt ſententia veridica, quòd nōnū quam

quam aliquid ex opinione & persuasione communi probatur. Secundò etiam probatur ex operibus magorum, quæ, vt probatum est, necesse est referre in aliquam substantiam separatam, &, vt statim probabitur, non possunt tribui nec Deo, nec bonis angelis: ergo oportet ea afsignare dæmonibus & certè, vt omittamus authoritatem religionis & scripturarum, vehementer confirmatur hæc sententia ex eo, q barbari homines, nec persuasi, nec decepti à philosophis, vt peripatetici calumniantur, eandem retinent fidem, & opinionem, nec dubitant dæmones esse, quales sunt isti, qui ab Hispanis ante aliquot annos reperti sunt, inter quos publica fama est dæmones esse, & non rarò aliquibus in ea regione apparuisse.

Sed vrgent peripatetici, obijcientes, q dæmones si sunt, nullum ordinem, nec locum naturalē videntur habere in orbe. Nec enim ordinātur ad res corporeas, & multo minus ad incorporeas, si quæ sunt: vnde videntur frustra esse in rerum natura, atq; adeò non esse. sed hoc argumentum fortasse satis probat, quòd dæmones non sunt per se in orbe, nec sunt partes seu pars physica mundi, sed per accidens, hoc est, ex malitia eorum ex substantijs cælestibus redacti sunt in substantias inferiores & infra cælestes, quos verbo Greco demonas appellant, quod paripatetici ignorantes, nihil mirum si homines alioqui sapiētes in hac parte

te lapsi sunt. ergo hoc fundamento firmiter iacto, redeũdo ad quæstionem, dubitatur, an opera magica referenda sint in Deum, vel in angelum bonum, an in dæmones istos, & videtur, quòd possint, & debeant referri in Deum. Primò, quia magis nihil aliud tribuitur, nisi quòd faciunt opera mirabilia, id est supra causas naturales, sed per gratias, quas theologi vocant gratis datas, fiunt similes operationes, scilicet supra totam facultatem naturæ. Cum ergo gratiæ sint à Deo, nihil videtur obstare, quominus magi credantur habere facultatem illam à Deo. Nec sufficit dicere, ꝙ gratiæ dantur ad effectus excedentes totam facultatem naturæ creatæ, etiam angelorum, & dæmonum, Ex quo constat esse à Deo. Nam inter gratias annumeratur gratia linguarum, & sanitatum vt patet. 1. Corin. 12. Sed vtrunq; non excedit potestatem angelorum, & dæmonum, qui certè nouerunt omnes linguas. ergo ex hoc non habetur differentia inter magicas artes, & gratias. Nec iterũm sufficit respõdere, quòd magi sunt nequam viri, & scelesti: contrà autem habẽtes gratias, sunt viri boni & pij. Nam primo hæc distinctio est per accidens, & nõ est distinctio rerum sed subiectorum, vt S. Tho. dicit. 2. 2. q. 172. art. 4. & q. 178. art. 2. Et præterea nihil prohibet, quin mali habeãt gratias, vt videtur ex illo. 1. Corinth. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatẽ

autem non habeam, nihil sum. Vnde videtur, quod possit etiam esse gratia miraculorum sine charitate. Et Hieronymus super illud Matth. 7. Nonne in nomine tuo prophetauimus, & virtutes multas fecimus? dicit. Prophetare, vel virtutes facere, & dæmonia ejicere, interdum non est eius meriti, qui operatur. Imò August. libr. 83. q. affirmat quędam miracula sceleratos homines facere, quę boni facere non possunt. & Balaam habebat gratiam prophetiæ, vt patet Nume. 21. & 23. & 24. & tamen erat malus, & magus, vt gloss. dicit, Numerorum. 22. & Orige. homil. 13. super Nume. ergo malitia & bonitas non potest esse differentia inter magicas artes, & gratias. Nec iterum valet dicere, quòd magi in malos fines vtuntur magicis artibus, habentes autem gratias non abutuntur illis in malos fines. Nam iterum hæc differentia est extrinseca, & per accidens, nec inconuenit magum vti sua facultate propter bonum finem, vt ad soluendum maleficium, aut sanitatem conferendam. & si habentes gratias possunt esse mali, vt dictum est, poterunt abuti gratia omnino. ergo non apparet quare facultas magica non possit referri in Deum authorem, sicut & gratiæ gratis datæ. Vnde videtur solui argumentum Sanct. Thom. de potentia. quæstio. 6. artic. 10. Et contra Gent. lib. 3. cap. 106. quo vult probare, quòd magica opera non referuntur in Deum, aut bonum

spiritū:

ſpiritum: quia boni ſpiritus non cooperantur hominibus ad illicita opera perpetranda, quod plerunque fit per artes magicas. patet inquam argumentum non procedere. Secundò confirmatur de his hominibus, quos Hiſpani ſalutatores appellant qui (ſi vulgo credimus) opera faciunt ſupra facultatem naturalem, & tamen cùm plurimum ſint homines perditi, & peſsimis moribus: tamen credimus eos gratiam ſanitatis habere à Deo, neque pro maleficis habentur, neq; puniuntur. Vnde ergo conuincere poſſumus, ſi quis magicam exerceat, quòd à dæmone potius quàm à Deo habeat. Tertiò, ſi omnino non placet referre magicas artes in Deum, ſaltem non videtur quare non referantur in bonos angelos potius quàm in malos. primò, quia certum eſt, quòd non minorem habent poteſtatem boni angeli, quàm mali. ergo ſi creduntur mali angeli communicare ſuam poteſtatem malis hominibus, quare non ſunt credendi boni angeli communicare ſuam poteſtatem bonis & pijs? & ſic ſaltem erit aliqua magia pia, & bona, quæ bonos angelos habeat patronos. Item quartò, ſi dæmones flectuntur precibus, & ſacrificijs, vt operentur mirabilia ſecundùm vota impiorum, & ſacrilegorum, quare etiam boni angeli non flectentur precibus piorum, & bonorum, vt in fauorem eorum faciant aliqua mirabilia? Item quintò, ſal-

tem ad dissoluēda maleficia, & incātationes maleficorum, quare non sperandum est, quòd boni angeli communicent potestatem & virtutē suā, cùm omnino sit certum, bonos angelos propensiores esse ad beneficia conferenda, quàm dæmones ad maleficia? Item aliqui Magi vtuntur solis verbis sacris, & signo crucis, vt mulierculæ istæ, quæ, nescio quæ his signis faciunt. Item sextò, cū boni angeli possint præstare sanitatem præter solitum cursum naturæ, reuelare thesauros, dare scientias, & artes humanas, quare si aliquando aliquid huiusmodi contingat, quare, inquam referamus semper in malos angelos, nunquam in bonos, & si dicas, quòd cùm hęc fiant virtute diuina aut angelica, non dicuntur fieri arte magica, sed solùm quando fiunt dæmonis concursu, & virtute, iam disputatio tota erit de nomine, & frustra disputant doctores qua virtute Magi operentur.

At pro solutione quæstionis & dubij sit prima
12 propositio, Eadem* opera, vel similia fiunt per artes magicas, & per gratias gratis datas. Probatur. Nam ad gratias pertinet dæmonia eijcere, serpentes tollere, sanitatem cōferre, linguis loqui, vt patet Marci vltimo, & 1. Corin. 12. sed hęc fiūt à magis. ergo eadem opera sunt vtrisq; communia.

13 Secunda propositio, Aliqua* opera fiunt à magis, quæ nullo modo fiunt per gratias, & è contrario. Hæc patet, Nam magi operantur mal[illegible]

multa

multa, & beneficia, quæ nullo modo competunt gratijs gratis datis. è cõtrario autem inter gratias est prophetia, quam magi nullo modo habent, vt infrà disputabitur. ergo conclusio est manifesta in vtramque partem.

Tertia propositio, Magi* nihil operantur aut potestate diuina, aut potestate angelica. Hęc probatur primo; quia aliâs magicæ artes non essent in vniuersum interdictæ & iure diuino & humano, vt suprà ostensum est. Item si magi vterentur potestate diuina aut angelica, magia nõ esset ars, sed gratia, & donum. Non enim aut Deus, aut boni angeli alliciuntur in opera hominũ arte & disciplina, sed pietate, aut propria Dei & angelorũ bonitate, & gratia. Item tertiò, Certè procedit argumentum recitatum ex Sancto, Thoma. dato enim, quòd mali possint aliquando etiam miracula facere, non tamen hoc habent habitualiter, nec dicuntur habere gratiam. licet nonnunquam mirabilia per eos fiant propter reuerentiam nominis Christi, vt patet Matthæi. 7. vel ad amplificationem religionis & fidei, qua necessitate, aut opportunitate sublata, nulla superest in malis facultas ad huiusmodi opera: magi autem operantur ex habitu quandocunq; volunt. & præterea perniciosè, & cum magno hominum nocumento sæpe operantur: vnde constat non habere facultatem vel à Deo, vel à bonis angelis. Item quar 14

tò, Quia, vt ait Sanctus Thom. contra Gent. vbi suprà, in operationibus magicarum artium contingit magna incongruitas, & dissonantia rerum quæ nullo modo potest tribui bono spiritui: requirunt enim huiusmodi artes (vt magi dicunt) hominem re venerea non attrectatum, cum tamen plerunque adhibeantur rebus amatorijs ad illicitos concubitus conciliandos. Item licet magi videantur habere scientiam occultorum, tamen nunquam, aut raro extendit se notitia eorum ad certas artes, & scientias, sed in minimis quibusdam, sicut in inuentione futurorum, in deprehensione latronum: vnde constat, quòd spiritus, quibus innituntur magi, aut sunt ignorantes, aut inuidi, quia aut non possunt, aut nolunt impertiri suis nisi hæc minima, & inutilia, vnde non sunt boni spiritus. Item quintò, constat quòd boni spiritus non delectantur, nec vtuntur præstigijs, aut mendacijs: Magi autem plerunque ludificant homines, & decipiunt. Item vtuntur in suis operibus & incantationibus non solùm mendacijs, sed impossibilibus quibusdam imprecationibus, comminantur enim impossibilia, vt quòd deponent sidera, quòd vertent cælum, aut solem retro, vt narrat Porphyrius in epistola ad Anebuntem, & multa huiusmodi vana inueniuntur inter artes magicas, quæ manifestè conuincunt non esse à Deo, neque à

bonis angelis.

Quarta conclusio, Magi * in suis operationi- 15
bus nonnunquam vtuntur facultate solùm naturali. Hæc propositio probatur. Quia, vt suprà dictum, aliqua est magia naturalis ad operandum mirabilia, & maximè vtuntur herbis Magi vulgo ignotis, quæ continent præsentanea & efficacia remedia contra morbos, & alios effectus mirabiles habent, vt de coricesia, & calicia herba, qua aquam glaciari refert Plinius libro vigesimoquarto, capit. decimoseptimo, ex his enim ortum habuit magica, vt Plinius dicit, 3. libro, cap. 1. Item de menaide, cuius succo protinus ictus serpentum sanantur: & varias, & multiiugas herbas refert Plinius, quibus Magi vtuntur, vel ad morbos depellendos, aut etiam inferendos, quæ cum sint alijs ignotæ, & velocissimæ operationis, pro miraculo ab omnibus habentur. Potuerunt autem magi huiusmodi virtutes herbarum scire, vel traditione magnorum in medicina virorum: quales fuerunt Pythagoras, Democritus, Empedocles. Aut etiam dæmone reuelante, qua reuelatione semel facta, sequentes Magi vti potuerunt naturaliter, & sine concursu boni aut mali spiritus. Et vulgares magi plurimùm hac ratione imponunt hominibus, & decipiunt vanos homines. Cùm enim aliquid huiusmodi mirabile qui-

dem, sed reuera naturale præstant, pollicentur multa alia maiora, & mirabiliora, quæ tamen rarò implent.

16 Quinta propositio, Operationes * Magorum supra facultatem naturalem, malorum dæmonũ potestate & virtute fiunt. Hæc patet ex superioribus. nam si huiusmodi opera excedunt facultatem naturalem, & non possunt referri in bonos spiritus, necesse est, vt referantur in malos. Et hęc est sententia sancti Thomæ de potentia, & cõtra Gentiles, vbi supra. Et est determinatio Origenis homilia decimatertia Numeri. & homilia tertia in Iob. & est etiam determinatio sanctorum, vt Augustini, secundo de doctrina Christiana, & tertio de trinitate, & multis alijs locis prolixè disputat, & ostendit, quem vide.

Ad argumenta in contrarium. Ad primũ, quod est principale, respondetur, quòd quamuis ita sit, vt dictum est, quòd eadem opera possunt fieri à magis & à non magis, tamen non est difficile intelligere differentiam inter magum & non magum. Et primum omnium, quantum ad acquisitionem facultatis, qua aliquis operatur huiusmodi mirabilia, si enim habetur facultas per modum disciplinę & artis, hoc est, per libros, aut pręceptores, manifestum est illam facultatem non esse gratiam gratis datam, sed si non excedat facultatem rerum naturaliũ, potuit esse peculiaris aut secreta

medici-

medicina phisica, aut si excedat facultatem natu ralem, sequitur quòd est vera ars magica & dæmoniaca. Item, si tales vtantur verbis ignotis, aut etiam certis characteribus, aut aliis verbis nõ spectantibus ad effectum, qui speratur aut quæritur ex tali operatione, manifestum est non esse gratiam, sed magiam. Item, etiam si vtatur signo crucis, & solis verbis sacris & religiosis, tamen si sint ritus & obseruantiæ peculiares & determinatæ, vt certis horis, ad certũ situ, stellarũ sub certo numero cruciũ, candelarum, ita vt non speretur efficacia operis aliter, certum est non esse gratiam, sed magiam. Item, si vtuntur actibus & factis indifferentibus ad effectum, etiam est magia. Vt si ad expulsionem dæmonum radunt pilos, aut capillos, aut aliquid huiusmodi, est magia manifesta. Hæc omnia patent. nam veri sancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus & obseruationibus. ergo signum & argumentum efficax est, quòd qui huiusmodi vtuntur, nõ operantur ex gratia, sed ex virtute dæmonum, nec gratię per disciplinam & artem possidentur. sed, vt ait Apostolus, omnes gratias operatur vnus & idem spiritus, diuidens singulis prout vult magi autem alii ab aliis accipiunt aut artem, aut facultatem. Et licet bona, aut mala vita non sit omnino, efficax signum & argumentum, an virtus faciendi huiusmodi mirabilia sit à Deo, vel à dæ-

mone, tamen est magnum indicium: vnde qui hæc operantur, si prorsus sint homines improbatæ vitæ, credendi sunt potiùs malefici, quàm gratiarum possessores. Ad solutionem secundi argumenti, de salutatoribus, certè non satis mihi constat quid sentiendum, aut pronuntiandum sit, cùm videamus ex maiori parte esse homines minùs probatæ vitæ, & etiam vti aliquibus obseruationibus, non quidem adeo superstitiosis, sed nec satis religiosis; multùm vereor, ne sint impostores, & nullam efficatiam habeant, & si quam habent, ne illa sit potiùs à dæmone, quàm à Deo. Sed hæc dico non diffiniendo, nam gratiæ dantur propter bonum commune. Fieri potest, vt dominus illã misericordiam velit impartiri hominibus per istos, qualescunque sint isti. Vel potest dici de istis hominibus, sicut de Psyllis scribunt autores, qui sunt populi Lybiæ prope Garamantas, quorum corpori ingenitũ fertur exitiale virus serpentibus, vt ait Plinius libro septimo, capite secundo vt eius odore sopirent eos. Et Plutarchus scribit in vita Catonis, cùm exercitum in Africam traijceret, Psyllos secum habuisse contra serpentum vim & perniciem. Forte ergo in istis similiter est aliquid naturale contra canum rabiem. Simile etiam de Psyllis scribit Varro fuisse in Hellesponto serpentum ictus contactu leuare solitos, & eandem vim dicuntur habere Mar-

si in Italia.

Et sic ad tertium argumentum, quod videtur maius, respondetur primò, quòd non est negandum, quin boni angeli communicent aliquando suam potestatem ad præstandum hominibus beneficia: sed hoc faciunt, non sicut magi ad ostentationem, vel sicut dæmones, vt colantur ab hominibus, sed solum ex charitate hominum, & vt Deo soli gratiæ habeantur & referantur: & ideò faciunt occultè regulariter, licet etiam visibiliter aliquando aliquid tale faciant, vt de Raphaële apud Tobiam, qui illo modo, quo Magi solent, vsus est corde & felle & iecinore piscis ad expellendum & reiiciendum dæmonem à domo Raguelis, & postea ad restituendum oculos Tobiæ. In quo vno facto satis intelligitur, & posse bonos angelos præstare omnia, quæ mali dant, & velle si ita expediat. Nec est dubitandum, quin multo plura beneficia recipiant homines à bonis angelis, etiam in ordine ad temporalia bona, quàm ab omnibus magis. Et præterea cùm sancti angeli sint de numero beatorum, fortasse nunquam se miscēt rebus humanis, & terrenis, nisi speciali mādato Dei: & ideo omnia beneficia, quæ homines recipiunt, quæ vidētur esse supra spē, & facultatē naturalē, tribuuntur peculiariter Deo authori, siue sint immediatè à deo, siue mediātibus Angelis. Imò hęc ponitur vna causa, cur angeli nō operentur

tur

tur visibiter & apartè, ne pro diis ab hominibus colantur. facilè enim homines diuinitatem arrogant illis, quos mirabilia operari conspiciunt, vt Actorũ 14. in Lycaonia cùm Paulus Lystris claudum quendam in nomine Iesu sanasset, homines volebant Paulo tanquam Deo sacrificare: quod maius periculum esset de angelis, qui tam propè videntur accedere ad dignitatem, & ideo soliciti sunt, ne hanc occasionem præbeant hominibus. Vnde cùm Ioannes Apocal. 19. vidisset angelum & corruisset vt adoraret eum, Vide, inquit, angelus ne feceris, conseruus enim tuus sum & fratrũ tuorum.

¶ Et per hoc patet ad quartũ & quintum & sextum. Fatemur enim, quòd boni angeli flectuntur precibus & sacrificijs bonorum, & opera illorum dissolui maleficia & præstigia malorum angelorum, & multò maiora contingere bona, quàm sit reuelatio alicuius thesauri aut furti. Et ita tenendum est tanquam certum, quòd magicę artes vtũtur dæmonum virtute & authoritate, & non bonorum angelorum in suis maleficijs.

Sed remanet vnum dubium, An animæ defunctorum, maximè quæ sunt de numero damnatorum, misceant se magicis artibus & operibus. Et videtur quòd sic. Primo, quia sunt eiusdem malitiæ cum dæmonibus, & ideo videntur moliri & conari ad decipiendum homines, & tradendum in perdi-

in perditionem, sicut ipsi dæmones. Itẽ, quia non rarò dicũntur intrare humana corpora, & apparere, & loqui hominibus, & magi dicuntur reuocare animas ab inferno, imò maga illa Pythonissa reuocauit animã Samuelis etiã à limbo. ergo.

Respondetur ad hoc dubium, quòd sine dubio animæ defunctorum nunquam se miscent operibus magorum. Hoc probatur primò, quia de sanctis animabus, quamuis certum sit, ꝙ possint liberè descendere à cælo in terram, & iuuare mortales, vt sanctus Thomas dicit in quarta, distinctione quadragesima quinta, articulo tertio. tamen hoc non faciunt ad inuocationem, aut incãtationem magorum, sed ex propria bonitate, vel ex permissione particulari diuina, sicut aliquando etiam inueniũtur visibiliter apparuisse, vt Augustinus narrat de Felice martyre, & plura exempla ponit Gregorius quarto dialogorũ, licet hoc non habeant ex natura sua. non enim possunt assumere corpus, nec mouere. Animæ verò, quæ sunt in purgatorio, exire à loco non possunt, & si aliquando permittantur ex peculiari gratia, veniunt potius ad petendum suffragia viuorum, quàm ad miscendum se operibus magorum, aut mortalium prorsus rebus. Nec satis puto constãtem, & religiosam consuetudinem, quæ cœpit corripere nostrates homines, vt in necessitatibus sperent & petant præsidium animarum in pur-

gato

gatorio existentium. De animabus autem inferni non est timendum ne posint prodesse, aut obesse hominibus, quæ scilicet perpetuo sint carceri mancipatæ, nec possint etiam dæmonibus adiuuantibus inde exire. Et quamuis aliquæ apparitiones huiusmodi ferantur; probabilius puto, quòd nunquam anima semel damnata egressa est locum inferni. Cùm enim exire non possint, nisi ex mandato Dei, non est cur credamus hanc licentiam à deo habere, maximè cùm legamus historiam de diuite illo Luc. 16. qui nec ad fratres quidem liberandos, ne venirent in locum illum tormentorum, permissus est redire ad mortales. Atq; omnino ita credendū est apparitiones istas quæ referuntur, cùm sint pro maiori parte falsæ, tamen si quæ veræ sint, esse ab ipsis dæmonibus; nec habēdam esse fidem de istis dictis eorum, qui asserunt se ab inferno venire, etiam si alioqui videantur pia & religiosa monere. S. Thom. p. p. q. 117. arti. 4. ad secundum, citat August. 10. de ciuitate Dei & Chrysost. super Matt. dicentes, quòd dæmones frequenter simulāt se esse animas mortuorum, ad confirmandum errorem Gentilium, qui hoc habebant. ideo cauendum est ab illis visionibus.

Sequitur iā, vt dicamus in particulari, quid possint magi, & sit quinta quęstio in ordine, An* Magi
18 gi posint miracula facere, & videtur quòd sic.

Pri

Primò, quia suscitare mortuos est miraculũ. vnde inter miracula Christi ponitur. Matth. 11. Euntes renuntiate quæ audistis & vidistis, Cæci vident, claudi ambulãt, mortui resurgunt: pauperes euãgelizãtur. Sed & Pythonissa suscitauit Samuelẽ. 1. Reg. 28. ergo possunt miracula facere. Et cõfirmatur. Ad suscitationem mortuorum nõ videtur requiri nisi dispositio materiæ; nam disposita materia, necessariò introducitur forma: sed videtur ꝙ dæmones possint disponere materiã, applicando actiua pasiuis. Eiusdẽ enim rationis sunt dispositiones in resurrectione mortui, & in prima generatione, quæ sunt ab agẽti naturali. ergo magi dæmonis virtute possunt mortuos suscitare. vnde & resurrectio generalis futura est per angelos ministros. Item secũdò, Maius miraculũ videtur, ꝙ canis loquatur, vel cãtet, quàm ꝙ mutus loquatur: sed de Simone mago legitur, ꝙ faciebat canes loqui, & cantare, vt patet in itinerario Clementis. ergo.

Item Valerius maximus narrat primo li. ca. 8. ꝙ fortunæ simulachrum, quod Romæ erat in via Latina, nõ semel, sed bis loquutum est verbis his Ritè me matronæ vidistis, riteque dedicastis. quòd autem lapides loquantur, maius miraculum est, quàm quòd muti loquantur. Item in eõdem, & in historia Romana legitur de virgine vestali, quòd aquã in vase perforato de Tyberi portabat,

tabat, aqua non effusa: hoc autem spectat admiraculum, vt aqua stet, & non fluat, vt patet in Iordanis diuisione, & eius statione, ergo. Item aduersitates Iob dæmone authore procuratæ sunt, ꝙ patet ex eo, quod Deus dedit ei potestatē in omnia quæ erāt Iob: sed huiusmodi aduersitates nō sine miraculo contigerunt, vt patet de igne de cęlo descendente, vnde & 3. Regum. 18. Elias in hoc probauit prophetas Baal, vt descenderet ignis de cælo, & consumeret sacrificium. ergo. Item eadē quæ boni faciunt per miraculum, magi faciunt, vt patet de serpentibus Moysi, & magorum. ergo. Præterea, Vxor Lot mutata est in statuam salis. Gene. 19. & hoc à dæmonibus, vt S. Thom. dicit de malo. quæstione decimosexto & quæstione. nono ad tertium. ergo. Pro solutione notandum. quòd miraculi nomen à mirando est assumptum. Ad admirationem autem duo concurrūt, vt potest accipi ex verbis Philosophi in principio Met. quorum vnum est, quòd causa illius, quod admiramur, sit occulta. Secūdum est, quod in eo, quod miramur, sit vel appareat aliquid per quod videatur contrarium debere contingere eius, quod miramur. Sicut aliquis posset mirari, si videret ferrum ascendere ad magnetem, ignorās eius virtutem. Sed hoc potest dupliciter contingere. Vno modo secundum se, alio modo quo ad nos Multæ. enim causæ naturales sunt ignotæ &

occu-

occultæ quo ad nos. Virtus autem diuina est simpliciter occultissima, & remotissima à nobis, quę in rebus omnibus operatur secretissimè: & ideo ea, quæ per aliquam virtutem creatam fieri possunt, miranda quidem, & mirabilia dicuntur. Sed miracula propriè dicuntur, quę sola virtute diuina fieri possunt, quæ scilicet tota natura creaturarũ miratur. Et licet miraculi nomine Latini vtãtur ad significandum quoduis stupendũ. ac mirandũ tamẽ theologi solùm illud in hac significatione vsurpãt, & meritò, licet Aug. tertiò de trini. & alibi non timeat vocare opera magorum miracula. Ideo respondendo ad quæstionem sit vnica conclusio. Magi* non possunt miracula facere. 19
Probatur primo ex ipsa significatione vocabuli, vt dictum est. nihil enim faciunt, ad quod diuina virtus exigatur. Secundo, quia si magi possent vera miracula facere, sequeretur quòd miraculum non esset efficax argumentum deitatis, & veritatis, & sic periret ratio confirmandi ea, quæ sunt fidei, quæ miraculis comprobata sunt.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum de Samuele respondetur, ꝙ dubium est, an verè Samuel fuerit suscitatus, an potiùs fuerit aliquod phantasma. & Augustinus quidem ad Simplicianum putat probabile, quòd fuerit verus Samuel, qui apparuit Sauli, & nuntiauit euentum belli propter hoc, quòd legitur Ecclesiastici. 46. quòd

dormiuit Samuel,& notum fecit regi finem vitæ suæ. Hoc ergo tenendo diceremus, vt dicit Augusti. quòd non dominante arte magica, sed dispositione dei occulta, quæ Pythonissam, & Saülem latebat, permissum est, vt spiritus iusti se ostenderet aspectibus regis, diuina eum sententia percussurus. Nonnunquam enim dum dæmon consulitur, ipse Deus per suum nuntium veritatem annuntiat, sicut per Eliam veritatem respondit nuntiis regis, qui mittebantur ad consulendum deum Accaron, vt habetur. 4. Regũ. 1.

Ad confirmationem dico, quòd sine dubio dęmones non possunt disponere materiam ad introducendum animam, quæ semel separata fuit à materia: requiritur enim identitas corporis ad identitatem indiuidui, & ideo semel corruptum, nõ potest idem numero redire, nec solùm hominem, sed nec muscam possent dæmones suscitare. Vnde si quæ suscitationes mortuorum leguntur, à magis factæ, vt ab Apollonio, Simone vel aliis, omnes fuerunt præstigiosæ, & non secundum veritatem, vt de Simone summo magiæ artifice legitur, quòd apud Phoram Ephesi oppidum præsente Ioanne euangelista, tres mortuos suscitauit, sed paulo pòst omnia euanuerunt tanquam fallacia, & præstigiosa. vnde Sanctus Tho. 3. senten. d. 21. q. 2. arti. 4. q. 2. ad quartum dicit, quod ea quæ dæmones faciunt præter viam naturæ,

non sunt diuturna.

Ad secundum respondetur, quòd loquutio canum, & alia huiusmodi potuerunt fieri à magis per illusionem sensuum, & non per effectus veritatis. Si tamen per veritatem factum est, non dabat cani dæmon aut magus virtutem loquendi, sicut datur mutis per miraculum, sed ipsemet dæmon sonum literarũ, & articulatæ vocis similitudinem habentem formabat, sicut & asina Balaam intelligitur fuisse loquuta, angelo bono operante. & similiter dicendum est ad tertium de locutione simulacri.

Ad quartum respondet S. Tho. de potentia q. 6. arti. 5. ad. 5. quòd non dubium est, quin in commendationem castitatis Deus verus per suos angelos bonos huiusmodi miraculum per retentionẽ aquæ fecisset: quia si qua bona in Gentilibus fuerunt, à Deo vero fuerunt. Si autem, quod propius vero est, per dæmones factum fuit, nullum fuit miraculum: dæmones enim possunt mouere localiter, & sistere corpora, vt infra dicetur.

Ad quintum dicitur, ꝙ dæmones sua naturali virtute applicãdo actiua passiuis, possunt cõflare ignem in media regione aëris, & inde concitare deorsũ in terrã. Et sic factũ est in tentatione Iob.

Ad ultimum dicitur, ꝙ verè ita est, quod idem opus factum à bonis & piis hominibus, est miraculũ, quod idẽ à mago non est. Nam homo non

potest,nec nouit applicare actiua passiuis,nec semina,nec causas occultas naturæ ad conficiendũ celeriter & subitò effectum aliàs naturalem , & ideo non potest hoc facere nisi virtute diuina: dęmones,verò,qui omnia naturalia optimè nouerunt possunt vtendo causis naturalibus hæc eadem subitò facere.Vnde quòd Aaron conuerteret virgam in serpentem & similiter quòd vir sanctus det sanitatem subitam alicui,miraculum est quod idem magus sine miraculo potest facere, scilicet dæmone adiuuante , & causas naturales quidem,sed hominibus occultas,applicante.Vnde August.3.de trinitate,c.10.Illa, quæ per angelos fiunt,quo difficiliora,& ignotiora,eo mirabiliora sunt nobis,illis autem tanquam suæ actiones notæ,atque faciles,sicut etiam ibidem ait August.c.5.Solennia & vsitata fulgura miracula nõ sunt,sed cum in monte Sinai inusitato modo fierent,miracula erant.

Quęstio sexta est,An* magi possint cogere dęmones pro suo arbitrio.Et videtur ꝙ sic.Vt enim narrat Augu.10. de ciuitate dei. ca.9.Porphyrius refert se vidisse, quòd quidam vir Chaldæus tactus inuidia, adiuratas spirituales potentias precibus alligauerit, ne postulata concederent.& in 21.eiusdem libri c.6.dicit.Non potuit primum nisi dæmonibus docentibus disci, quid quisque illorum appetat,quid exhorreat.quo inuitetur nu

mine

mine vel cogatur, &c. ex quo, videtur, quòd ſint aliquæ incantationes, quibus dæmones cogantur. Item Ioſephus de antiquitatibus lib.8. ſcribit quòd Salomon inſtituit incantationes, & modos coniurationum, quibus obſtricti dæmones ne denuo redeant, effugantur. & ipſe Ioſephus dicit ſe vidiſſe Eleazarum quendam, qui præſente Veſpaſiano, & eius filiis, vſus adiuratione Salomonis & radice à Salomone monſtrata, dæmones expulit ab obſeſſo, cuius operis argumentum dedit, quod calicem aqua plenum ante eos poſuit, & dæmoni imperauit, vt egreſſus ab homine, illum euerteret, quod & factum eſt. Item tertiò, cùm dæmones ſint ſuperbiſsimi, non eſt probabile, quòd niſi cogerentur, aduenirent ad minas, & terrores, & mendacia incredibilia, quę multùm derogant excellentiæ & ſapientiæ ipſorum dæmonum. Vnde & Augu. 10. de ciui. c. 11. introducit verba Porphyrii ſic dicentis, Quid ſit quòd non dæmoni vel alicui animæ defuncti. ſed ipſi Soli & Lunæ aut quicunq; cæleſtium homo vitio cuilibet obnoxius intendit, minas eoſque territat, falſo vt eis extorqueat veritatem, Nam & cælum ſe colidere minatur, vt illi dii tanquam inſipientiſsimi pueri falſis, & ridiculis comminationibus territi, quòd imperatur efficiant, Item quarto, Niſi dæmones cogerentur, non allicerentur per quędam, quæ ipſi oderunt, ſicut per virginitatem im

precantis, cùm tamen ipsi ad incestos concubitus homines inducere conentur. Item quintò, Saltem videtur, si magi vtantur verbis sacris, vt in nomine Iesu, & virtute crucis, Iuxta illud ad Philippen. 2. In nomine Iesu omne genu flectatur, quòd dæmones cogantur. Nam certum est quòd dæmones oderunt illa nomina, & abominantur gloriam Christi. ergo si possent non venire, & non respondere mago, nunquam responderent, & tamen aliqui magi dicunt se solùm vti verbis sacris, & efficaciter operari: & mulierculæ vtuntur solùm signo crucis ad curandum certas infirmitates, de quibus non creditur, quòd habeant gratiam sanitatis, sed quòd sint maleficæ. ergo.

Pro responsione sit prima propositio, Dæmo-
21 nes* cogi possunt & aliquando coguntur ab hominibus. Probatur quia inter gratias gratis datur potestas super dæmones, vt patet ex illo Marci vltimo, In nomine meo dæmonia, &c. Item secundo patet, quia apostoli, & sancti viri sæpe dæmones expulerunt ab obsessis: & certum est, quòd inuitos. non enim dæmones, si possent, darent operam ad gloriam & manifestationem nominis Christi, & eius religionis. Et etiam legitur sanctos viros imperasse dæmonibus aliquando aliqua opera. ergo.

22 Secunda propositio, Ab * angelis etiam possunt cogi dæmones, & aliquando coguntur.

Et hoc primum probatur, quia angeli possunt virtute diuina coërcere dæmones, sicut sancti viri possunt, potestate, item naturali, saltem angeli superiores, qui vt statim disputabitur, habēt potestatem naturalem supra inferiores. ergo. Vnde vt ait sanctus Thom. de potentia, quæstione sexta articulo decimo. ad ordinem potestatum pertinet arcere dæmones. Et ita non est dubitandum, quin angeli custodes semper prohibeant dæmones accedere ad suos clientes, ne noceant eis, & præsides prouinciarum impediant frequenter dæmones à detrimentis & nocumentis, quæ cuperent & possent inferre ciuitatibus, & agris, & fructibus, & aliis mortalium bonis.

Tertia propositio, Ad * coërcendum dæmones virtute diuina aut angelica, multùm refert, 23
quibus verbis aut signis homines vtantur, etiam si loquamur de verbis sanctis aut sacris signis. Probatur, nam cùm ecclesia habeat ex authoritate Christi potestatem super omnia dęmonia, multùm interest ad coërcendos malignos spiritus vti verbis & exorcismis ab ecclesia institutis, quæ sine dubio maiorem virtutem habent, quàm quæcunque alia verba & signa. Sicut etiam exorcistæ ab ecclesia instituti maiorem potestatem habent ad expellendos dæmones, & aqua benedicta secundum ritum ecclesiæ

maiorem vim habet quàm si aliis verbis esset benedicta, aut consecrata. pro certo enim pro authoritate, & reuerentia ecclesię credendum est ꝙ Deus siue per se immediatè, siue per angelos suos concurrat ad talem inuocationem.

24 Quarta propositio, Nulla* verba, nec exorcismi habent infallibilem efficaciam ad cogendum dæmones, & arcendum illos, ita vt semper sortiantur effectum suum. Probatur, quia cùm verba, aut signa non habeant talem efficaciam ex natura sua, sed solùm virtute diuina, aut angelica, non alligauit Deus potestatem suam ex lege sacramentalibus verbis, sicut nec sacramentis, sed operatur quando sibi placet ad gloriam suam, & vtilitatem credentium, & multùm facit ad hoc pietas & fides ministrorum. Idem dicendum est de reliquis sanctorum, & signo crucis, & cæteris. Quare aliter habent sacramenta effectũ, aliter sacramentalia. Vnde Actorum decimonono dicitur de filiis Sceuæ, quòd inuocabant nomen Domini Iesu super eos, qui habebant spiritus malos, dicentes, Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat. Respondens autem spiritus malus dicit: Iesum noui: & Paulum scio, vos autem qui estis? Et insiliens inualuit contra eos.

25 Quinta propositio est. Magi* aliquando possunt cogere dæmones. Probatur: quia dęmõ superior habet potestatem coërcendi dæmonem infe-

riorem vt statim disputabitur, ergo magus ex pacto & fœdere, quod habet cum dæmone superiore potest cogere inferiorem dæmonem reijciendo, aut expellendo illum. Et hoc est, quod Iudæi calumniabantur de Christo, In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Quam calumniam Christus non ita confutauit, quasi hoc esset homini impossibile, sed alijs rationibus & argumentis. Nec Iudæi tantùm imponebant Christo magum ipsum esse, sed, vt refert Augustinus libro primo, de consensu euangelistarum, capite nono pagani ita dicebant, & obijciebant Christianis, Christum magicis artibus illa mirabilia patrasse, de qua re libros scripsisse & reliquisse.

Sexta propositio, Magos * nunquam puto cogere dæmones, nisi ista ratione posita in præcedenti conclusione. Probatur, quia magi vtuntur verbis, & signis, & applicatione herbarũ, aut aliarum rerum naturaliũ: sed omnia ista nõ possunt cogere dæmones, quia non est potestas quæ comparetur ei. Iob quadragesimo primo. Ergo ipse magus, aut per se, aut ratione rerũ, quibus vtitur, non potest cogere dæmones. Item, vt arguit S. Thomas, verba de se, seclusa significatione, nullã efficaciam habent, nisi fortè in auditum, inquantum autem sunt signa, solùm possunt mouere intellectum in ratione obiecti, quare non possunt efficaciter, & infallibiliter cogere dæmonẽ. Nul- 26

la enim signa possent cogere hominem, qui tamẽ est multo imperfectior angelo, siue bono, siue malo, & intellectu & substantia.

27 Septima propositio, Magi * habentes fœdus cum aliquo dæmone principali, possunt cogere inferiores dæmones, non autem ipsum principalem dæmonem: non habentes autem tale fœdus, nullo modo possunt cogere vllum dæmonem: sed dæmones voluntariè concurrunt ad operationes magorum. Hæc sequitur ex superioribus. Et confirmatur, quia magi sæpe deficiunt in suis operationibus, vt ipsimet fatentur, etiam seruato toto ritu & cæremonia magica. ergo manifestum est, quòd non cogunt dæmones.

28 Octaua propositio, Tota * opera & efficacia magorum fundatur & nititur in condicto & pacto inito & firmato cum dæmonibus. Ista sequitur ex præcedentibus. Nam si dæmones non coguntur, & respondent, & veniunt ad inuocationes magorum & non aliorum hominum, manifestum est quòd hoc non potest fieri, seu prouenire, nisi ex mutua conuentione & fœdere magorum & dæmonum, vt clarissimè patet.

Ad argumenta autem in contrarium. Ad primum patet, quòd ille Chaldæus habebat pactum cum aliquo dæmone excellentiore, & virtute illius poterat coercere dæmones inferiores: & Porphyrius fortasse putabat maiorem vim inesse ma-

gicis

gicis incantationibus.

Ad ſecundum reſpondet Sanctus Tho. quòd ſi Salomon inſtituit illos exorciſmos tempore quo erat dilectus Deo, potuerunt illæ incantationes habere aliquam vim ex inſtitutione illius, ſicut poſſent habere adiurationes inſtitutæ ab aliquo ſancto viro, quemadmodum habent maiorẽ vim adiurationes ab eccleſia inſtitutæ. Deꝰ enim ex meritis & orationibus ſanctorum concurrit ſpecialiter cum operibus illorum. Si autem Salomon illos exorciſmos ordinauit poſtquam receſſit à cultu, & religione Dei, dicendum eſt de illis exorciſmis, ſicut de alijs incãtationibus magicis.

Ad tertium dicendum, quòd dæmones veniunt, & illis mendacijs & vaniſsimis comminationibus alliciuntur vt homines confidant in mẽdacijs & fabulis, & quomodocunque vtantur adiutorio dæmonum.

Ad quartum dicitur, quòd dæmones aduenîũt ad nomen & titulum virginitatis, vt ſuadeant hominibus eos amare virginitatem, quaſi ſit argumentum excellentiæ & munditiæ eorum.

Ad quintum reſpondetur primò, quòd rarò, aut nunquam magi vtũtur ſolis verbis ſacris, ſed ſemper miſcent alia verba, aut ritum, & cæremoniam ſuperſtitioſam. Sed ſi aliquando vtuntur ſolis verbis ſacris, hoc dæmones faciunt, vt vani homines putent eos non excluſos & alienos à religione

gione Christiana. Vel fortasse aliquando dæmones coguntur etiam à magicis, virtute tamen diuina, propter reuerentiam verborum sacrorum, sicut suprà diximus, quòd mali etiam aliquãdo faciunt miracula. Vnde Casiodorus dicit lib. 6. tripartitæ capit. 1. quòd cùm magus quidam perduxisset Iulianum apostatam ad quendam locũ Senatus, tamẽ illic aduocati dæmones apparuissent terrore compulsus Iulianus, frontem signo crucis muniuit, quo viso, dæmones repente disparuerunt, quod valde mirandum est etiam ab homine apostata.

Dubitatur circa propositiones, & maximè cõtra vltimam. nam multi bona fide vtuntur magicis incãtationibus, & adiurationibus, qui nec volunt, nec vellent aliquod commercium habere cũ dæmonibus. Et si putarent dæmones quocunq; pacto interesse, aut dare fauorẽ in suis operationibus, nulla ratione illis vterentur, sed prorsus abhorrerent, & cessarent à tali vsu & negotio. ergo videtur, quòd efficacia magorum seu magicarũ artium non sit semper ex instantia & commercio dæmonum, sed ꝙ in ipsis ritibus & operationibus magorum sit aliqua mala virtus & efficacia.

Respondetur, vt ait Augustinus secundo super Genesin, ad literam, quòd dæmon sæpe miscet se hominum operibus, illis ignorantibus & nolentibus, & sic sæpe contingit in istis superstitiosis ritibus:

bus:homines enim,& maximè fœminæ stultę bo
na fide vtuntur huiusmodi ritibus & verbis ad re
media infirmitatum,& sine dubio dæmones assi-
stunt operationibus illorum,vt decipiant,& per-
suadeant confidere in rebus vanis, & hoc est fœ-
dus tacitum cum dæmonibus,vt Augustinus ibi-
dem dicit. Vnde etiam est notandum, quòd licet
Augustinus dicat,quòd non potest sciri,nisi ipsis
docentibus,quibus signis, aut rebus dæmones al-
liciantur: tamen pro certo dæmones miscent se,
& adueniunt quibuscunq; superstitionibus,ac in
telligunt homines confidere,& maximè si ex in-
tentione velint inuocare dæmones.

Ex quinta propositione, vbi dictum est, quòd
magi fauore, & virtute superioris dæmonis pos-
sunt cogere inferiores, oritur dubium,An * supe- 30
riores dæmones habeant aliquam potestatem in
inferiores. Et videtur quòd non:nam in dæmoni
bus non sunt aliæ potentiæ,nisi intellectus & vo-
luntas,sed illæ non sunt potentiæ actiuę ad extrà
vt Philosophus videtur dicere nono Metaphysi-
corum.Et patet exemplo in hominibus, vbi intel
lectus & voluntas nunquam agunt ad extrà, nisi
mediante aliqua potentia.ergo videtur,quòd dæ
mones non habeant aliquam actiuitatem super
alios dæmones. Item, quia vel illa potestas esset
naturalis, aut gratuita:non secundum,vt constat
ergo primum si igitur esset naturalis, sequeretur,

quòd

quòd dæmones perfectiores in naturalibus habe rent poteſtatem naturalem ſuper alios angelos imperfectiores in naturalibus. hoc eſt inconueniens, ergo. Item tertiò, Si aliquid poſſent ſuperiores in inferiores, maximè videretur quo ad motum localem: non enim apparet quid aliud poſſent imprimere ſuperiores in inferiores. Sed hoc non videtur, ergo nullam habent poteſtatē. Probatur minor, quia dæmones, ſicut angeli, nō ſunt in loco niſi per operationem: ſed in dæmonibus non eſt alia operatio, niſi intellectus & voluntatis, ad quas cogi non poſſunt. ergo non apparet quomodo dæmones ſuperiores poſsint cogere inferiores ad motum localem.

Pro reſponſione eſt prima concluſio, Dæmo-
30 nes * ſuperiores poſſunt cogere inferiores. Hæc probatur primò, quia dæmones inter ſe habent prælationes & principatus, ſaltem ex nequitia & concordia illorum. Ex odio enim & inuidia, qua tenentur erga homines, non eſt dubitandū quin percuſſerint fœdus, & inter ſe conſtituerint ordines & ſocietates ad iſtum finem, vt homines perdant: & ſic, vt ait S. Tho. p.p.q.109.artic 2. aliqui dæmonū ſunt præfecti, & velut principes ad imperandum alijs, & inferiores dæmones ſe ſubijciunt illis, quos potentiores viribus vidēt ad propriam nequitiam exequendam. Et ideo Chriſtus Lucæ. 11. vocauit ſocietatem Deorum regnum.

Omne,

Omne, inquit, regnum in se diuisum, desolabitur; & si satanas satanã eijciat, quomodo stabit regnũ eius? Iste est ergo vnus modus, quo superiores dæmones possunt inferiores cogere, scilicet per imperium, cui inferiores resistere non audent ex cõmuni concordia. Secundo etiam ex naturalibus suis hoc possunt, quia vbicũq; sunt res subordinatæ, oportet ꝙ etiam actiones subordinentur sibi inuicẽ. Sicut patet in rebus corporalibus, qa enim inferiora corpora naturali ordine sunt infra corpora cælestia, actiones, & motus eorum subduntur actionibus, & motibus corporum cælestium. Sed manifestum est, ꝙ inter dæmones aliqui sunt superiores in naturalibus. ergo habẽt potestatem naturalem supra inferiores. Et confirmatur, quia dæmones habent potestatem mouendi localiter animas, & alligandi. ergo eadẽ ratione habebunt potestatem supra dæmones inferiores: & iste est alius modus, quo superiores angeli possunt coercere inferiores. Vnde S. Tho. 3. p. q. 43. art. 2. ad tertiũ, dicit, quòd dæmones superiores sua naturali virtute poterant pellere & de facto aliquãdo pellunt dæmones inferiores à corporibus & August. 21. de ciui. Dei dicit, ꝙ dæmones per Necromãtiã potestate superiorũ dæmonum alligantur aliquibus imaginibus, vel annulis, aut alijs rebus. Et S. Tho. de aĩa. q. 21. dicit, ꝙ aliqua substãtia spũtualis alicui corpori alligetur, nõ est ex virtute corporis

potentis

potentis substantiam incorpoream detinere, sed est ex virtute alicuius substantiæ superioris alligantis talem substãtiam tali corpori: sicut etiam arte magica, Deo permittẽte, virtute superiorum dæmonum aliqui spiritus alligantur annulis vel imaginibus. Idem dicit. 4. contra Gent. cap. 90. & multis alijs locis. Et Petrus de Palud. 4. d. 44. q. 7. dicit, quòd angelus fortior potest sistere & tenere minus fortem.

Ad argumenta autem in contrarium. Ad primum respondetur, quòd in angelis est sine dubio potentia motiua, sed illa non distinguitur ab intellectu, & voluntate.

Ad secundum dico, quòd re vera ita est, quòd ex suis naturalibus aliqui dæmones possent obsistere angelis, & eos coercere, sed non permittuntur à bonitate diuina, & etiam gloriæ dotes sufficiunt ad resistendum.

Ad tertium pro nunc respondetur, quòd angelus, aut dæmon potest esse in loco per paßionem, sicut per operationem, & sic dæmon inferior patitur à superiori, per hoc, quòd applicatur loco vel expellitur ab eo, sicut animæ sunt in purgatorio, aut in inferno, non agendo, sed patiendo.

Sed occurrit statim dubium non dißimulan-
31 dum,* Quo pacto dæmon superior potest tenere inferiorem alligatum annulo, aut imagini: absente enim superiore dæmone, non videtur quomo-

do

do posſit impedire inferiorē, ne recedat. Ad hoc reſpondetur primò; quòd profectò virtute naturali non poteſt alligare inferiorem, ita vt eo abſente alius diſcedere non valeat. Secundo dico, quòd poteſt cogere illo modo, vt ſi diſceſſerit retrahat ad eundem locum. Tertio dico, quòd poteſt cogere ad remanendum imperio, cui inferior, vt dictū eſt, ſubiectus eſt. Quarto dico, quòd non eſt veriſimile, quòd dæmon, qui alligatus eſt annulo, aut imagini, ſemper ſit præſens imagini, ſed dicitur alligatus, quia vocatus à poſſeſſore annuli, ſemper venit, nec indiget tempore ad redeundum vbicūque ſit, & ad quamcunque diſtantiam poteſt cognoſcere quid rerum geratur apud illum, in cuius poteſtate annulus, aut imago eſt: ſed miſeri magi putant ſe tenere dęmones tanquam compedibus & ex maxima parte ſunt fabulæ, quę de huiuſmodi dicuntur annulis, aut imaginibus.

Septima quæſtio, An * magi virtute dæmo- 32
num poſsint tranſmutare corpora localiter, hoc eſt, transferre (vt ferunt) per multa terrarum ſpatia ſumma celeritate. Et videtur quòd non, quia ſi corpora obedirent dæmonibus quo ad motum localem, ſequeretur quòd ſaltem quantum ſpectat ad naturam eorum, poſſent deſtruere ordinē, & machinam vniuerſi, puta mouere cælum contrario motu, & tollere terram loco ſuo: hoc nō eſt dicendum, quòd aliqua creatura habeat poteſta-

tem supra totam naturam, & posſit perdere vniuerſum,&c.Non enim angelis ſubiecit orbē De⁹. ad Hebr,2.ergo.Item ſi habent illam,poteſtatem, quomodo nunquam liberant amicos ſuos à manibus iudicum? Item arguitur ex. c. epiſcopi, 26. quæſtio.5.vbi,vt relatum eſt,damnantur qui credunt mulierculas deferri noctu per aera. Item nō apparet quomodo id posſit fieri, an impellendo, aut aliter ſe habendo.Ad hanc quæſtionem ſit cō clusio, Dæmones * & magi virtute dæmonum poſſunt mouere,& transferre corpora de loco ad locum. Probatur primo authoritate Auguſti. 3. De trinitate,qui dicit,dæmones adhibere ſemina corporalia ad aliquos effectus producendos: hoc autem non fit niſi per motum localem,ergo, &c. Item, Satan concuſsit quatuor angulos domus Iob, quæ corruens oppreſsit liberos eius. Iob. 1. Item patet manifeſtè in obſeſsis à dæmonibus, quos dæmones aliquando inuitos mittunt in ignem,& præcipitant deorſum, & iactant, & raptant variè:nec videtur alius modus,quo dęmon posſit occupare humana corpora, niſi ſubijciendo quo ad motus locales, vt mouendo linguam, aut tenendo alia organa, & membra corporalia. Vnde nulla ratione poteſt negari, quin dæmones poſsint mouere localiter corpora. Item quia angeli mouent cælos,& mouent animas,Item aſſumunt corpora frequenter, & apparent in eis.

quod

quod non sit sine motu locali.

Ad argumenta autem in contrarium, ad primum respondetur, quòd* nec vnus angelus, aut vnus dæmon, nec omnes simul possent aut sistere cælum, aut contrario motu mouere, aut terram mutare de loco suo; vt ait S. Th. de potẽtia, q.16. art.8.&.3.contra Gen.c.108.& ratio est connexio & ordo vniuersi, contra quẽ nulla causa particularis potest ex ipso ordine naturali, sicut nec omnium dæmonũ artificio posset dari vacuum. Posset enim dæmon tollere aerem de loco vbi est: sed hoc supposito, omnes dęmones non possent obsistere, quomin⁹ ali⁹ aer succederet in loco prioris.

Ad secundum de illo capite episcopi. Iurisconsulti ex illo loco multùm dubitant, vtrum ea quę feruntur de istis mulierculis strigibus, an verè gerantur, an sit sola illusio sensuum. Et vix adduci possunt, vt credant in veritate mulieres transferri per aera, & deduci in solitudinem, aut in quemuis locum in societatem hominum, & dæmoniorum. Et quidam frater Samuel ordinis minorum proprio opusculo satagit defendere hanc opinionem, quòd nunquam verè dæmon transferat huiusmodi mulierculas, sed quòd rapit sensus earum, & relinquit velut exanimes, & interim illudit, & commouet ita sensus interiores, vt verè putent illa geri, scilicet se volare, & verè commisceri cõcubitu aut dæmoni, aut alicui ex suo satellitio

 cùm

cum tamen loco nō fuerint mutatæ. Et dominus Abulén. testatur se experientiam de hoc sumpsisse, nam cùm muliercula vna ex illo numero corā eo vnxisset se vnguento, statim corruit sine sensu ita vt titione pedem illius combusserit, nec excitaretur, sed post spatium temporis cum ad se redisset, narrabat mirabilia, scilicet se fuisse in campo cum multitudine hominum, & alia, quæ solēt referri. Sed frater Ioannes Dodo ordinis prædicatorũm fecit apologiam cōtra Samuelem, vbi tuetur sententiam, quòd licet ita sit, quòd plerumq; ista fiant à dæmone per solum prę̄stigium, & illusionem sensuum, tamen aliquando verè gerũtur. Et ita tenet Turre Cremata super illud c. episcopi. Et ita tenendum est, quia postquàm dæmones possunt realiter ista facere, credendum est, quòd aliquando verè faciant. Et hoc exploratum, & cō pertum est multis testimonijs, & experientis. Ad verba autem c. respondetur à Turre Cremata, ꝙ in illo capitulo multa continentur, quæ verè non gerebantur, vt quòd equitarent cum Diana, cum Herodiade. Nam Diana nulla est, Herodias autē est in inferno, nec permittitur exire ei, nec est mulier, sed sola anima. Item quòd veri essent ibi equi, aut bestiæ, quibus per aera volarent. Equi enim, & alia, quæ ibi continentur, non verè, sed præstigiosè facta sunt, non negat autem capitulum, quin mulieres possent verè à dæmonibus

portari per aera.

Octaua quæstio, An * magi posſint pro ſuo arbitrio immutare corpora, immutare, inquam, alterando ſecundum qualitates; putà immittendo morbos, & contrà præſtando ſanitatem. Et videtur quòd nõ. Nam dæmones, quorum virtute magi operantur, ſunt incorporei, & immateriales: cùm ergo nihil agat niſi in ſibi ſimile, non videtur qua ratione posſint dęmones imprimere qualitatem corporalem in rem materialem. Item ſanctus Auguſtinus, vt ſuprà citatũ eſt, negat quòd illæ immutationes ſociorum Vlyſsis, & Diomedis, quæ dicuntur à Circe factæ, fuerint veræ, ſed ſolum ſecundum apparentiam ſenſuũ. Sed ſi dæmones poſſent immutare materiam, eadem ratione poſſent immutare figuras rerum naturalium, & ſic potuiſſent verè ſocios Diomedis & Vlyſsis retinere ſub figuris ferarum, & volucrum. Itẽ grauiſsimum periculum immineret nobis à magis, qui cùm ſint ſocij dæmonum, reputandi ſunt tanquam hoſtes mortalium, ſi morbos, & mortes poſſent inferre hominibus: nec eſt veriſimile, quòd Deus talem poteſtatem permiſerit dæmonibus ad perniciem humani generis. Item ſi poſſunt ſanitatem præſtare, ſequeretur quòd poſſent ab omni morbo ſanare, & ſic facere homines immortales. De hac quæſtione Philoſophorum nõ fuit vna ſententia. Auicena quidem poſuit, quòd ſub 34

stantia spiritualis, quæ cælos mouet, non solū mediante cælesti motu effectus in inferioribus corporibus causat, sed etiam præter omnem corporis actionem: volens quòd materia corporalis multo magis conceptioni & imperio spiritualis substantiæ, quàm cuiquam corpori naturali subijciatur, & ex hac causa prouenire dicit, insolitas permutationes aeris, & infirmitatū curationes, quæ nos miracula dicimus. Et ponit exemplum de anima, ad cuius imaginationem absq; omni alio corporali agente transmutatur corpus, & ad calorem & ad frigus, & quandoq; ad febrim, vel lepram. Conformiter ad hanc opinionem dicendum esset, quòd substantiæ spirituales, quales sunt dæmones, possent immediatè immutare corpora, & alterare imprimendo corporeas formas, & qualitates. Et posset opinio confirmari, quia eiusdem virtutis videtur imprimere formam in materiam, & impedire ne imprimatur. Sed hoc dicitur magos posse, vt quòd aliquis certis verbis scriptis non lædatur ab igne, imò isti salutatores hoc faciunt. Item, quia possunt imprimere immediatè & immutare phantasiam, ergo has formas naturales.

35 Ad hoc sit prima conclusio, Nec dæmones, nec magi virtute dæmonis possunt immediatè imprimere in rebus naturalibus & materialibus aliquam formam, vt calorem, frigus, morbū, aut sanitatem. Hanc propositionem ponit Philosophus

phus.7.Physi. vbi ostendit, quòd formæ non imprimuntur in materia ab aliqua substantia separata, sed reducuntur in actum de potentia materiæ per actionem formæ in materia existentis. Et probat, quia, vt ibi ostendit, id quod fit, propriè est compositum: omne autem agens agit sibi simile, vnde oportet quòd illud, quod facit res naturales existere per generationem, sit compositum, non forma sine materia, vel forma separata. Secundo probatur conclusio, quia si dæmon posset immediatè imprimere aliquam formam naturalem, ergo & omnes, cùm non sit maior ratio de vna, quàm de alijs omnibus: consequens autem est falsum, quia tunc tota natura esset ei subiecta, & sic totus orbis. nõ autem subiecit Deus orbem terræ etiam angelis, Hebr. 2. Et hæc est expressa sententia Augustini.3.de trinit.cap.6. Nec omnino, inquit, putandum est istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc visibilium rerum materiam. Et deniq; hæc est communis sententia doctorum omnium, 2. distinctio.7. post Magistrum senten. qui ita determinat.

Secunda conclusio, Magi * virtute dæmonum possunt mirabiliter transmutare materiam, & naturas corporales, applicando semina rerũ, & actiua passiuis. Hæc est determinatio August.3.de trinit.c.9. Et probatur manifeste ex superiorib⁹. Nã ipsis obediunt corpora ad nutum quãtum ad mo 3

tum localem; sed ipsi optime nouerunt naturas, & virtutes & efficacias omnium rerum naturalium, & possunt ea celerius & intimius applicare, quàm homines, vnde, vt ait S. Tho. De potentia. q.6.art.3. sicut ars imitatur naturam, & vt ait Philosophus.2. Physic. quædam potest facere ars, quę non potest natura: ita dęmones multa facere possunt, quæ sunt præter solitum cursum naturæ, & præter omnem artem, & humanum ingenium. Item, quia influentia cælestis multũ facit, & operatur ad effectus naturales. Vnde in agricultura, & medicina necessaria est obseruatio, & consideratio motus, & cursus solis, & lunæ, cùm ergo dæmones sint peritissimi astrologi, possunt melius eligere horas ad operandum. Et hæc fortè est vna ratio, quare magi in inuocationibus dæmonum situs stellarum obseruant. Et sic est aperta ratio, quomodo, & quare dæmones, aut magi possunt immittere ægritudines, aut sanitates, aut alias transmutationes facere, Confirmatur Iob secundo, Satan percussit Iob vlcere infestissimo.

Ad argumenta autem contra primam conclusionem, ad primum respondetur à Sancto Tho. quòd sine dubio dæmon non potest immutare, nec immediatè obstare, quominus agens naturale agat in subiectum dispositum, sed potest impedire ignẽ ne cõburat, vel imprimendo aliquã qualitatẽ defensiuã per modũ supradictũ, vel etiã te-

nen

nẽdo flammã ne perueniat ad tale subiectum.
Ad secundum respondetur, quòd dæmon nõ immutat phantasiam, imprimendo nouas species, nisi fortè aliquãdo exterius formato aliquo corpore phantastico, quo mouet oculos, sed mouet interiores species, vbi sunt: & taliter offert sẽsui interiori quod vult, vt videantur res reuera esse præsentes, & geri admodum somniantiũ, vel phreneticorum, imò perfectius, quanto (vt dictũ est) potest subtilius, & præter omnem artem applicare causas ad huiusmodi operationes, & sic ita perfectè mouet tales species, & presentat sensibus interioribus, vt tales, qui hæc patiuntur, firmissime credant rem verè geri. Vnde prouenit, q̃ cõtingit in illis lamijs, vt cùm velut exanimes maneant in vno loco, credãt se translatas per aëra, & vidisse, & egisse, vel passas esse quæ nunquã fuerunt in rei veritate. De quo vide Ioannem à Turre Cremata in d. cap. episcopi.
Ad alia argumenta in principio quæstionis.
Ad primum iam declaratum est, q̃ non possunt immediatè imprimere formas, sed applicando semina, & causas naturales.
Ad secundum respondetur, quòd licet dæmones possent immutare corpora, non tamẽ possunt conseruare formas naturales sine dispositionibus naturalibus, & quia organizatio est dispositio requisita ad animam rationalem, non pote-

rit dæmonũ figuram hominis immutare in figurã brutorum, manente rationali anima. vt S. Th. dicit, De potentia. q. 16. ar. 9. ad 2. ergo. Et ſi aliquid veritatis habet illa hiſtoria, omnino dicẽdum eſt quòd dæmon occiſis ſociis Diomedis & Vlyſsis, beſtias pro illis ſuppoſuit, vel fortaſſe illæ beſtiæ etiam erant phantaſticæ. Et ſicut non poteſt hominem ſub figura beſtiæ conſeruare, ita nec peculiarem figuram vnius hominis tollere, & dare alteri. Vnde fabuloſa videntur quæ leguntur in itinerario Clementis, quòd Simon magus Fauſtiniano propriam figuram & faciem abſtulit, & ſuam dederit illi: quod ego non credo.

Ad tertium. Certiſsime dæmones niſi coercerentur à Deo, & à bonis angelis, poſſent grauiſsimis calamitatibus mortales afficere, vt patet de aduerſitatibus Iob. vnde D. Thom. p. 3. q. 29. arti. 1. ad 3. dicit, quòd dæmones non permittuntur facere omnia, quæ naturaliter poſſunt, ſed clementiſsimus deus non permittit eos vti ſua poteſtate. & boni angeli etiam impediunt, & maxime illi, quibus vrbis cuſtodia & hominum commiſſa eſt. Sed mirum & myſterium eſt, quòd cum dæmones per ſe nocere non permittantur, tamẽ nõ adeò impediuntur nocere per homines, ſicut per magos, per lamias iſtas, & alias maleficas.

Ad quartum dicendum quòd ſine dubio dæmones poſſent à multis ægritudinibus curare, à qui-

bus nulli medici possunt, tamen non ab omnibus. Nam, vt dictum est, nihil possunt in hac re, nisi per applicationem causarum naturalium, nec sunt causæ naturales ad restituendum hominem ex quolibet morbo, maxime ex morbo senectutis. Sed certe videtur, quòd ex quolibet morbo violento possent sanare, vt à febre, vulneribus, & similibus: possent enim sistere sanguinē, aut detrahere, & similiter quemlibet humorem. Sed videtur, quòd saltem posset dæmon protendere vitam vsque ad millesimum annum. Si enim potest omnia naturalia, & aliquando vita naturalis fuerit mille annorum, vt patet in Adam & aliquibus aliis, quare non posset nunc conseruare vitam per tot annos, cum sint nunc omnia alimenta, & similia remedia medicinalia, quæ tunc erant? Respondetur, Sine dubio dæmones non possent particularem vitam protelare per tot annos, sicut illo tempore: Ratio est, quia per intemperantiam & ignorantiam, hominum natura est valde corrupta, & morbida, nec sufficiunt quæcunque res naturales instaurare in antiquam illam integritatem, & alimenta ipsa ex malo cultu non habent illum vigorē. Ex vltimo & forte principaliter ex influentia cælesti. Dominus enim prouidentia sua ita disposuit, vt primis illis tēporibus essent constellationes cælestes naturales salubriores & efficaciores

ad vitam hominum propagandam, & vt alimenta essent maioris vigoris, & etiam medicinę, & aër, & aqua, & alia quæ conseruant vitam mortalium.

Alia erat hic quæstio, vel dubium aliud, quia præsupponitur semper, q dæmones sunt incorporei & immateriales, an hoc sit omnino certum sed quia puto me nunc satis dixisse de hac materia, reseruemus hoc in aliã eiusdem materiæ relectionem.

REVERENDI Patris Fratris Francisci à Victoria Relectio.

De eo, ad quod tenetur homo cum primũ venit ad vsum rationis.

SVMMA.

1. *Ecclesiastici liber an deberet recipi inter Canonicas scripturas dubitatum fuit olim, & quid tenendum.*
2. *An pateat aditus ad salutem, & vitam æternam omni homini ad vsum rationis perveniẽti*
3. *Rationis vsum habere, quid sit.*
4. *Liberum arbitrium aut vsum rationis habere, non est*

idem

idem, quod habere actus intellectus, & voluntatis.

5 *Liberum arbitrium habere, aut vsum rationis, non videtur idem, quod posse agere, & non agere, positis requisitis ad agendum ad sensum; in quo communiter doctores capiunt.*

6 *Liberum arbitrium habere idem est quod esse dominus propriarum operationum.*

7 *Liberum arbitrium duo requirit, & quomodo secundum potest esse sine primo, & posito primo, ponitur secundum.*

8 *Quod rationis vsum vnus homo habeat, & alius non, vnde proueniat.*

9 *Quod rationis vsum, vnus homo habeat, & alius non potest immediate ex parte intellectus, & voluntatis prouenire.*

10 *Quod rationis vsum vnus habeat, & alius non, prouenit ex aliquo habitu à natura concreato, vel intellectu, vel voluntate, qui solum sit in vno, & non in alio, vel in puero, & non in adulto.*

11 *Defectus, & imperfectio, vel priuatio vsus rationis, vnde semper, vel ex maiori parte proueniat.*

12 *Appetitus sensitiuus potest esse causa priuationis vsum rationis.*

13 *Vsum rationis posse tolli per habitus existentes in uoluntate, puta ex odio, vel amore uoluntatis, probabile est, posita etiam omnimoda rectitudine ex parte sensitiua.*

4 *Dispositio qualitatum naturalium, nulla sine speciebus*

bus sensibilibus est sufficiens ad vsum rationis.

15 *Educatio docta, & instructio, multum facit: vt aliquis perueniat ad vsum rationis.*

16 *Rationis vsum an possit aliquis habere circa aliquam materiam, vel obiectum, & non circa aliud, vt pote circa materiam iustitiæ: & non circa materiam temperantiæ, vt sit capax rationis ad deliberandum, & iudicandum an sit iurandum: vel nocendum alicui, & non sit capax ad consultandum de fornicatione, sed habeat se ad illam tanquam puer.*

17 *Rationis vsum habere sufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralem, videtur possibile.*

18 *Rationis vsum habere sufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralem, licet sit possibile, tamen videtur multum difficile, vel nunquam contingere.*

19 *Rationis vsum habere circa aliquam materiam moralem, & non circa omnes, putatur impossibile ab authore.*

20 *Rationis vsus primum instans, quid sit: vel quid vocetur. Et quomodo deliberatio non possit esse libera, id est: quod sit in potestate hominis deliberare: & non deliberare.*

21 *Deliberatio prima: est ex causis non naturalibus vel prorsus extrinsecis, puta vel à Deo: vel ab angelo.*

22 *Deliberans primo non habet in sua potestate prius deliberasse.*

De-

23 *Deliberans primò potuit primò deliberasse.*
24 *Deliberatio prima non potest cadere sub præcepto.*
25 *Deliberans primò non tenebatur prius deliberasse.*
26 *Recentiorum dictum: quod detur tempus induciarum, in quo aliquis potest deliberare vanum est.*
27 *Instans primum, vel tempus vsus rationis, in quo quis primò deliberat actu, non est in quo potest primò deliberare. Et multa de vsu rationis.*

Locus relegendi is habetur Ecclesiastici decimoquinto. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Quia de authore, & authoritate illius libri Ecclesiastici inter multos dubitatum est, nec desunt adhuc qui ambigant, non erit ab re, de hoc ipso pauca præfati, ne tota nostra disputatio lubrico loco innixa, nutare videatur. Inter libros Canonicos liber Sapientię, & Ecclesiasticus ab Hebræis non recipiuntur, autore Hierony. in prologo Galeato, & in prologo ad Heliodorum, & Chromatium qui etiam de Ecclesiastico dicit, Nusquam reperiri Hebræũ, sed Grę cum, solum hac ratione dubitatum * in ecclesia est aliquando, an deberent recipi inter canonicas scripturas. Et quidē authores vetustissimi vsi sunt testimoniis illorũ tanquam propheticorũ librorũ, vt Egesippus, Irenæus, Tertullianus, Eua-

ristus

riſtus & Alexander ſucceſſores Anacleti Clemẽs Alexandrinus proximus Ioãni Euangeliſtæ Origenes, Cyprianus, Ambroſius, Auguſtinus, Damaſcenus: & Euſebius libro. 4. dicit antiquos patres illis libris ante vſos tanquam propheticis. & Auguſt. 17. De ciuitate Dei, cap. 20. expreſsè dicit eſſe propheticos. & Damaſcenus libro. 4. c. 18. & tandem. In concilio Carthaginenſi. 3. cui inter fuit Auguſti. c. 47. dicitur, Placuit vt præter Scripturas canonicas nihil in eccleſia legatur ſub nomine diuinarum Scripturarum, ſunt autem canonicæ ſcripturæ Geneſis, &c. & Salomon lib. 5. Hæc â patribus legenda ſuſcepimus ſub nomine diuinarum ſcripturarum. Hæc in concilio. Vnde patet. Sapientiam & Eccleſiaſticum reponi inter ſacras Sripturas Salomonis, aliàs non eſſent niſi tres. De autoribus illorum librorum licet nõ omnino inter doctores ſed hoc eſt ſatis rationabile non eſſe editos à Salomone, continere tamen ſentẽtias Salomonis ſcriptas in diuerſis libris Salomonis, ſparſim quem multa conſtat ſcripſiſſe, quæ ad nos non peruenerũt. Ideo Egeſippus, Irenæus, Tertullia, Cypria. Euſebi. citant librum ſub nomine Salomonis. De Eccleſiaſtico ſatis conuenit, authorem fuiſſe Ieſum patrem Sirach. Sed Ieſum filium Sirach ex Hebræo Græcum feciſſe vel potiùs nouum feciſſe circa tempora Ptolemæi Euergetis. 200. ferè annos ante natiuitatem

Domini, ſub Simone magno Sacerdote, Oniæ filio. De ſapientia non ita conuenit, ſed tribuitur Philoni Iudæo; non ei qui claruit ſub Nerone, ſed alteri antiquiori. 160. annos ante Chriſtum, ſed vtcunque ſit vterque videtur ſcripſiſſe ſpiritu prophetico. Auguſtinus autem libro de Doctrina Chriſtiana vtrunque putat eſſe Ieſu filii Sirach. Quod tamen retractauit. 2. libr. retractau. cap. quarto.

Ex verbis igitur propoſiti loci ſatis conſtat ſcripturam non loqui de homine ante vſum rationis, vel omnino priuſquam poſsit deliberare, & conſilium ſumere de agendis; atque adeò nos in præſentiarum nihil loquimur de ſalute hominis, vel ſtatu in vtero matris, vel prorſus antequam peruenerit ad vſum rationis; ſed ſolùm conſtitui in tota hac diſputatione hoc argumentum tractare, & quomodo, 5. aut qua ratione, aut qua via homini poſsit patere ſalus poſtquam eſt ſui iuris, aut (vt Scholaſtici dicunt) poſtquam annos diſcretionis attigerit. Et ideo ſit quæſtio principalis, An* omni homini perue- 2
niẽti ad vſum rationis pateat aditus ad ſalutem, & vitam æternam. Pro parte negatiua arguitur; Sine fide impoſsibile eſt placere Deo, & accedẽtem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quia inquirentibus ſe remunerator eſt, ad Hebræ. 11. Item, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus

erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Marci. 16. Sed nullus venientibus ad vsum rationis impossibile est credere, aut habere fidem, vt patet de natis & educatis apud barbaros & ignaros deitatis, & religionis: ergo talibus non patet aditus ad salutem. Et confirmatur ex Paulo, Roman. 10. Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audiēt sine prædicante? Vbi Paulus apertè videtur excusare eos, quibus non est prædicata religio, & nomen Dei. In contrarium est illud, Deus vult omnes homines saluos fieri. 1. ad Timo. 2. itē Eccl. 15. Ante hominē vita & mors, bonū & malū, ꝙ placuerit ei, dabitur illi. Ex quo loco videtur, ꝙ omni homini (si p illū nō stet) sit data supernè facultas pueniēdi ad vitam æternam. Item, In veritate cognoui quòd non sit personarum acceptor Deus, sed in omni gēte Act. 10. Ad hanc quæstionem dissoluendam quatuor dubia oportet tractare. Primū, quid sit hominem habere vsum rationis, & quid
1 peruenire ad vsum rationis. Secundum, quid potest homo, cum primum peruenerit ad vsum rationis. Tertium, ad quid tenetur pro eodem tempore. Quartum, de principali quæstione: quibus expeditis, relectio erit absoluta.

3 Pro prima ergo quæstione est notandum, * ꝙ licet ratio essentialiter idem sit quod intellectus

huma-

humanus, tamen voluntas ponitur à philosophis in ratione, vt videtur Arist. sentire 3. Ethicor. c. 10 Et apertius 3. de anima. c. 6. Imo vocatur volūtas p essentiam rationalis, vt patet ex S. Th. in 3. d. 23 q. 1. art. 1. quæstiunc. 1. Quare etiam vsus rationis non solū dicitur vsus, & facultas potētiæ intellectiuæ, sed etiā volūtatis. Imò & Ari. 3. Ethic. c. 10. dicit fortitudinē, & tēperantiam esse partium rationis expertiū, &c. Et tamē appetitus sensitiuus est particeps aliquo modo rationis. ergo aliter voluntas est rationalis, quàm per participationem. Similiter etiam quanquam liberum arbitriū sit essentialiter idem quod voluntas humana, vt diserte tradit Damasce. lib. 2. tamē quia actus liberi arbitrii est electio, ex Magistro 1. 2. d. 24. & electio adeò exigit consilium, vt Aristo. 6. Ethi. in dubiū reuocauerit, an sit appetitus intellectiu⁹ vel intellectus appetitiuus, ideo etiam liberum arbitrium non solum ponitur facultas voluntatis, sed rationis & volūtatis, vt patet apud Magistrū in 2. d. 24 Hoc breuiter præmisso, vt à notioribus & faciliorib⁹ incipiamus, sit prima propositio.

Habere * vsum rationis idem est, quod habere liberum arbitrium. Hæc patet ex dictis, nam si habere vsum rationis est habere facultatem intellectus & voluntatis, hoc autem est habere liberum arbitrium. ergo idem est vtrunque. Et confirmatur, quia in quocunque est vsus rationis, est libe- 4

rum arbitrium, & econuerso. ergo signum est ꝙ sunt idem. Sed hod ipsum non est satis exploratum quid habere liberum arbitrium. Quanquam enim, vel idiote & rustici internoscere possint eum qui habet vsum rationis, & liberum arbitriū ab eo qui non habet: diffinire tamen in quo consistat ratio libet: diffinire tamen in quo consistat ratio liberi arbitrii, & quid sit habere hanc facultatem, non est facile: sed vtrumque videbimus. ad declarationem huius sit secunda propositio.

Non est idem habere liberum arbitrium aut vsum rationis quod habere actus intellectus, & voluntatis. Patet, quia ebrii, & amentes non habent liberum arbitrium, & tamen habent actus intellectus, & voluntatis: ergo non est idem. Maior est nota, minor probatur, quia habent actus circa res spirituales, quæ non cadunt sub sensu, vt desiderium etiam rerum spiritualium, vt experientia patet ex his, quæ tum faciunt, tum dicunt Loquuntur enim de Deo, & angelis, disputant de dialecticis. Et confirmatur de pueris & somniantibus. Somniantes enim postea meminerūt se habuisse actus intellectus & voluntatis. Item habent aliquos actus vniuersales, quos non videtur ꝙ possit habere sensus, qui est solū particularium. S. Tho. prima part. q. 84. artic. 8 ad. 2. loquitur, quo modo sensus & imaginatio plus vel minus ligantur, vel soluuntur in dormientibus, &

concludit ſic. Ergo per modum quo ſenſus ſoluitur & imaginatio dormiendo ligatur iudicium intellectus, non tamen ex toto. Vnde aliqui dormiendo ſyllogizant, & cum excitantur, ſemper recognoſcunt ſe in aliquo defeciſſe. Ex his verbis S. Tho. patet, quòd dormientes habẽt actus intellectus, & per conſequens poſſunt habere actus voluntatis. Idem & clarius ponit in. 4. d.9.q.1.art.4.ad.3.& 4. Et ibidem ad quartum dicit, quòd aliquando in ſomno conſentit quis turpitudini, vnde etiam videtur quòd habet actum voluntatis, & 22.q.172. arti.1.ad ſecundum & q. 154.ar.5.in ſol.argu.&.1.p. q. 84.in corp. & ad.2. idem concedit de dormiẽte. Et confirmatur etiã ratione, quia omnes hi ſcilicet amentes, pueri, & ſomniantes habent aliquando actus ſenſuũ ſufficientes in vigilãtibus & ſanis ad actũ intellectus & voluntatis, ergo poſſunt eſſe in amẽtibus, quia tota cauſa quare amantes non habent vſum rationis, eſt diſpoſitio ſenſuum. Antecedens autem patet, quia iudicant per ſenſum aliquod eſſe bonum, aut malum: quod iudicium ſufficeret mouere non amentẽ ad actum intellectus & voluntatis. Et præterea confirmãtur hec omnia, quia ſenſus in homine ſunt eiuſdẽ rationis ſicut in brutis, licet ſint aliquo modo perfectiores. ſed amentes habent multos actus, quos bruta habere non poſſunt: ergo illi non proueniunt à ſolo ſen-

ſit, ſed ab intellectu, & voluntate.

1 Tertia propoſitio, Nō videtur idē eſſe habere liberum arbitrium, aut vſum rationis, quod poſſe agere & non agere; poſitis requiſitis ad agendum ad ſenſum, in quo communiter doctores capiunt. Iſta propoſitio non eſt ita nota, neque ita certa, ſicut præcedentes, & ideo fermè omnes doctores recentiores contrarium teneant, ſcilicet quòd omnis actus, qui non neceſſario producitur, procedit à libero arbitrio. Ego vero dico, quòd homo producit multos actus, quos poteſt non producere, etiam non habēs liberum arbitrium, nec vſum rationis. Probatur hoc primo. Pueri, & amentes, & ſomniantes habent actus voluntatis (vt probatum eſt) & non neceſſario. ergo hoc nō ſufficit ad liberum arbitrium. Minor patet, quia voluntas eſt formaliter ex ſua natura libera, quia potentiæ rationales ſunt ad oppoſita (tertio de anima) & nihil eſt in illis, à quo neceſsitetur voluntas: ergo non neceſsitatur. Probatur minor, quia vel eſſet notitia intellectiua, vel ſenſitiua, vel paſsio appetitus ſenſitiui, quia nihil aliud poteſt quiſquam imaginari vnde neceſsitetur, ſed nullum illorum poteſt neceſsitare; probatur quia ſenſus non poteſt mouere voluntatem niſi per intellectum (tertio de anima) ergo ſola ſenſatio non poteſt neceſsitare voluntatem. Neque paſsio. Patet, quia aliquando amētes agunt

ſine

ſine paſsione, vel ſaltem poteſt eſſe tanta paſsio in ſano, ſicut in amente, & puero, & ſomnia nte. Neq; ex parte intellectus, quia quæcũq; notitia eſt in amente vel puero, poteſt eſſe in adulto & in ſapiente, & in hoc non neceſsitatur: ergo neq; in illis. Maior patet, quia vel eſt ſimplex apprehenſio, vel iudicium, & quodcunque tale poteſt eſſe in adulto. Et confirmatur, quia ſi aliqua notitia neceſsitaret, vel eſſet ſimplex apprehenſio, vel iudicium incompletum, vel perfectum. Non ſimplex quia notitio non ſolum non neceſsitat, ſed neq; poteſt mouere volũtatẽ (tertio de anima) quia intellectus ſpeculatiuus nõ mouet, ſed ſolũ practicus, & amẽtes aliquãdo agũt ex iudicio, neq; iudicium ſimplex de bono vel malo; quia id nõ neceſsitat adultũ. Iudicium autem cõplectum nõ poteſt eſſe in amente, & dato ꝙ eſſet, non neceſcitaret. ergo nihil eſt, ꝙ poſſit neceſsitare volũtatẽ pueri, aut amẽtis, aut ſomniantis. Et cõfirmatur iterũ, quia plus mouet iudiciũ perfectũ de bonitate obiecti, quàm iudiciũ imperfectũ, vel ſimplex apprehẽſio, ſed iudiciũ perfectũ de bonitate obiecti nõ neceſsitat, ergo multo minꝰ iudiciũ incõpletũ ꝙ eſt in amẽtibus: & ꝑfectò mirũ eſt, ꝙ hoc iudiciũ, hoc eſt delectabile, vel dulce, ꝙ puer habet, neceſsitet eũ: & tamen idem iudiciũ cum iſtis aliis, hoc eſt bonum honeſtum & meritorium, præceptum, hono-

rificum,quod eſt in adulto,non neceſsitet.
Itē,quia anima ſeparata cū omni notitia quæ eſt in puero,aut amēte,certū eſt,ꝙ non neceſsitaretur:ergo nec cōiuncta.Patet cōſequētia,quia profectò intellectus,& tota anima ſeparata eſt etiam in corpore exiſtēs(tertio de aīa) & intellectus nihil recipit à corpore niſi notitiā.Et ideo nō eſt dubiū,quin poſitis æqualibus notitiis intellectualibus in duabus animabus, ſi vna nō neceſsitatur, neq; alia,quia omnino differētia ex parte corporis nihil facit ſi nō faciat differentiā in notitiis ex parte intellectus,Secundo ꝓbatur, Motus ſubiti quos doctores vocāt primos,omnino nō imputabiles,nō ſunt neceſſarii,& tamē pro eo tēpore nō eſt liberum arbitrium, ergo hoc non ſufficit ad liberum arbitriū. Aſſūmptū probatur, quia omnis notitia,quę eſt in primo inſtāti,nō neceſsitat: ergo nec tūc.Neq; valet dicere,ꝙ poſtea non neceſsitat,quia ſuperuenit nouū iudiciū,Nā ſtat, ꝙ iudiciū ſuperueniēs magis moueat,quā retrahat ab illo motu.ergo iudicium ſequens non facit,ꝙ ſi prius neceſſario moueretur voluntas, poſtea non moueatur,Et confirmatur totum hoc de maniacis ; qui ſcilicet talem paſsionem habent, quòd circa aliquam materiam particularem nō habent vſum rationis, cùm habeāt circa, omnes alias,ſicut aliquando etiam phrenetici,illi profectò nō videntur neceſsitari circa materiā illā, ſed

errare, & tamen non habent liberum arbitriũ circa illam. ergo non eſt idem habere liberum arbitrium, & non neceſſario agere. Et certè videmus amentes, & pueros multa agere rogatos vel admonitos ad modum aliorum hominum, neq; videntur neceſsitari in illis. idem videtur poſſe probari de omnibus actibus indeliberatis, vt fricare barbam, ſcalpere caput, de quibus non videtur dicendum, quòd ſint actus neceſſarij, & tamen non procedunt à libero arbitrio.

Sed contra hanc cõcluſionem poteſt argui vnico argumento apparenti, Quia ſi actus voluntatis ante vſum rationis vel in amente, & ſomniantibus non ſunt neceſſarij ſed liberi, ergo ſunt boni vel mali, & ſi liberè tranſgrediuntur præcepta, ergo peccant. Reſpondeo negando conſequentiam, quia non ſatis eſt, quòd ſint liberi hoc modo, ſed oportet quòd ſint deliberati, quod non eſt in eis neq; S. Tho. 1. p. neq; in. 4. vbi ſuprà excuſat ſomniantes, quia neceſſariò agunt, ſed quia non habent perfectum vſum rationis, vel intellectus, ſed eſt impeditus intellectus: itaq; defectus prouenit ex parte intellectus, non ex parte volũtatis. Et patet, quia circa materiam bonam etiam poſſunt eſſe motus primi, qui tamen non reputantur actus boni propter indeliberationem. Et confirmatur ſolutio, quia ſiue iſta ſit, ſiue non: tamen dato, quòd ita eſſet, quòd pueri, & amen-

tes haberent talem libertatem ex parte voluntatis, si tamen haberent intellectum ita impeditum sicut nunc habent, quod non possint cognoscere quid expediat, aut quid noceat, omnino non imputaretur eis quicquid agerent, nõ amplius quàm nunc imputatur: ergo non est opus negare libertatem voluntatis. Confirmatur vltimo, quia amentia hoc videtur solùm significare, scilicet priuationem, aut turbationem mentis, siue intellectus, nec dicit respectum ad voluntatem, manet ergo si non certa, certè probabilis propositio, in pueris, & amentibus, & somniantibus, & etiam in motibus subitis non necessitari voluntatem, sed posse agere, & non agere, & per consequens hoc non esse satis ad liberum arbitrium. Verum est tamen, quòd hæc non est simpliciter nec propriè libertas, sed imperfecta, & secundum quid, quia non est capax bonitatis, & malitiæ, neque laudis, & vituperij.

5 Quarta propositio. Idẽ est habere liberum arbitrium, quod esse dominum suarum operationum. Ista conclusio est Sancti Thomæ in multis locis, expressè 1.2. quæstio. 1. arti. 1. & 2. vbi dicit, q in hoc differt homo ab alijs animantibus, quòd est dominus suorum actuum. Vnde illæ solùm actiones vocantur humanæ propriè, quarum homo est dominus. Est autem homo dominus suarum actionum per rationem & voluntatem. Vnde

de & liberum arbitrium dicitur eſſe facultas voluntatis & rationis, & articu. 2. dicit, quòd homo habet dominium ſuarum actionum per liberum arbitrium. Ad hoc autem quòd homo ſit dominus ſuarum actionum duo requiſuntur. Alterum, vt homo habeat facultatem conſultandi, ac deliberandi quid bonum eſt, & quid malum eſt, & quid cõſequendũ, quid fugiendum, quid vitandum. Alterum eſt, vt habeat poteſtatem poſt deliberationem, eligendi, & relinquendi quod ſic deliberatum eſt, neque enim primum ſufficit ſine ſecundo. Neque quis eſſet dominus ſuarum actionum, ſi poſt deliberationem neceſſariò aut ſequeretur conſilium, aut non poſſet ſequi. Iſta propoſitio eſt clara ex communi ſignificatione, & acceptione verborum. Nam is verè dominus dicitur ab omnibus, qui habet facultatem vtendi re. Ita enim definiunt, & Iuriſconſulti, & theologi. Et iſta facultas non poteſt haberi ſine facultate rationis, & voluntatis, quæ eſt liberum arbitrium. Vnde idem omnino eſt liberum arbitriũ habere, quod habere dominium ſuarum actionũ: imo ideo dicitur habere liberum arbitrium, quia habet dominium ſuorum actuum; & ſic & dominium, & liberum arbitrium definiũtur per idem, ſcilicet facultatem. Eſt enim liberum arbitrium facultas rationis, & voluntatis. Et dominiũ actionũ humanarum eſt facultas etiam vtendi ratione

tione & voluntate.

6 Quinta propositio, Ex * duobus requisitis ad liberum arbitrium secundum non potest esse sine primo, & posito primo, ponitur secundũ. Hoc est manifestum. Nam vbi est facultas deliberandi est facultas eligendi, & econuerso, nec vnum inuenitur sine alio, vt patet in brutis, pueris, & amẽtibus, vbi nulla mutatione, aut differentia posita ex parte voluntatis (vt dictum est) solum quia intellectus impeditur à deliberatione, & consilio, voluntas etiam non habet in sua potestate eligere & non eligere. Et ideo etiam, qui vellet tenere contra tertiam propositionem, & dicere, quod in non habentibus vsum rationis, voluntas necessariò elicit omnes actus, posset respondere ad argumenta facta, & dicere, quòd natura volũtatis est, quòd si intellectus sit solutus, & capax deliberationis & consilij, voluntas liberè agit. Si autẽ non sit capax, voluntas necessariò agit, & naturaliter. Et ideo cùm quæritur à quo necessitatur voluntas in amẽte, dicò quòd non à notitia, sed à natura: sicut nec in bruto necessitatur ab obiecto vel notitia, sed à natura, quia libertas voluntatis dependet ab intellectu. Licet enim libertas formaliter sit in voluntate tanquam in subiecto, sed est in intellectu, tanquam in causa vel radice, vt ait S. Tho. 1. 2. quæst. 6. art. 2. ad. 2. & quæst. 17. art. 1. ad 2. & de veritate. quæst. 24. art. 2. Et Arist. 3. Ethico.

dicit

dicit, ꝙ diſideriũ, ſiue electio naſcitur ex conſilio. Sequitur corollariũ reſponſiuũ ad quæſtionẽ primam principalem, in qua quærebatur, quid eſt hominem habere vſum rationis, vel peruenire ad vſum rationis. Dico enim, quòd eſt hominem eſſe in tali ſtatu, vt poſsit conſultare, & deliberare de agendis: quamuis enim vſus rationis præter hoc dicat etiam poreſtatem eligendi, quod ſpectat ad voluntatem: tamen in quocunque eſt poteſtas conſultandi, eſt etiam eligendi. Sed quamuis in hac determinatione omnes conueniant, vel omnino debeant conſentire, naſcuntur dubia ex ea, non quidem adeò grauia, ſed prorſus non contemnenda.

Et primum dubium eſt phyſicum, vnde * ſcilicet cùm non ſolum omnes homines ſint eiuſdem ſpeciei, ſed etiam ipſę humanę potentiæ & vt res imo, vt in præeſntia ſupponimus, vna nõ eſt pręfectior alia: cùm iſta, inquam, ſint ita, vnde prouenit, vt vnus homo habeat vſum rationis, & alius non habeat? & item, cur in infantia non ſit vt eſt in adoleſcentia? Et augetur dubium quia idem eſt omnino intellectus in pueritia & in ſenectute. 7

Vnde ſit prima propoſitio. Iſta * differentia non poteſt prouenire immediatè ex parte intellectus, aut voluntatis. Iſta propoſitio clara eſt, quia licet reuocetur in dubium, an intellectus vnius ſit perfectior intellectu alterius, non põt tñ 8

eſſe

esse tāta inæqualitas, vt faciat amētiā, aut sanitatē Et itē non daretur causa de infantia, & adolescentia, cùm sint eædem potentiæ. Et secundò probatur, quia si amētia proueniret immediatè ex parte intellectus, aut voluntatis, tunc inueniretur etiam in animabus separatis, quod non solùm absurdum sed impium esset dicere.

9 Secunda propositio, Talis * differentia nō prouenit ex aliquo habitu concreato à natura, vel in intellectu, vel in voluntate, qui solū sit in vno homine, & nō in alio, vel in puero, & non in adulto. Hoc patet, quia anima nostra est tanquā tabula rasa, in qua nihil est depictū, vt Aristo. disputauit contra Platonem, & si qui sunt habitus, illi solùm sunt primorum principiorum, qui sunt communes omnibus, & neque transiens à vigilia in somnum perdit aliquem habitum, neq; à sanitate in dementiam, neq; è cōtrario acquirit aliquem habitum rediens à dementia in sanitatem.

10 Tertia, Defectus, * & imperfectio, vel priuatio vsus rationis, vel semper, vel ex multò maiori parte ꝓuenit ex defectu & imperfectione partis sensitiuæ cognoscitiuæ; scilicet à sensibus; & maximè interioribus. Probatur primò in pueris, cùm potentiæ rationales sint perfectæ (vt dictumq́ est) nihil potest reddi, quod sit in causa huius priuationis, nisi ex parte sensitiua, neq; item in dormiente & somniante, eadem ergo ratio suf

ficit in alijs; quia si effectus est communis, causa est communis. Secundò; quia cùm nihil sit in intellectu quin prius fuerit in sensu (primò Posterior.) & necesse sit intelligentem phantasmata speculari (tertiò de anima) corruptio & imperfectio in sentiendo necesse est vt redundet in intellectum. ergo ista erit sufficiens causa priuationis vsus rationis. Et confirmatur, quia etiam diuersitas & inæqualitas ingeniorum prouenit solùm ex differentia sensuum, vnde Philosophus secundo de anima dicit, Quod carne molles, siue delicatiores sunt aptiores mente & ingeniosiores: quod ideo est, quia omnis sensus fundatur in sensu tactus (vt ipse illic dicit) qui perfectissimus est in carne perfectiore. Hanc conclusionem probat S. Th. p. p. q. 84. art. 8. vbi probat, q ligatis sensibus, ligatur intellectus. Et Arist. reddit rationē libro de somno & vigilia, quare sensus ligātur in dormiētibus, q scilicet resoluuntur vapores fumosi ad cerebrum & (vt dictū est) quanto magis sensus soluūtur, tāto etiā ratio magis liberatur. ergo totū prouenit ex parte sensuum. Vide Alber. de somno & Vig. c. 7. Vnde prouenit in dormientibus, &c. Quid autē sit in causa vt sensitiua pars non sit apta ad officiū sentiendi in pueris, an humor verbi gratia immodicus in cerebro, quę item in phreneticis, & amētibus, nō est huius loci quęstio; sed ad medicos, & physicos relegāda modò

quanquam poſſet oppoſitum dici, vt ſtatim diſputabimus.

Quinta propoſitio, Probabile * eſt ꝙ omnimoda rectitudine poſita ex parte ſenſitiua, vſus rationis poſſet tolli per habitus exiſtentes in volũtate putà ex odio, vel amore etiã volũtatis. Patet, quia etiã, vt Ariſt. 6. Ethi. tradit, & experiẽtia docet, mali habitus perturbant iudicium rationis: ergo taliter poſſunt creſcere, quòd ſuperent virtutem naturalem intellectus, & omnino tollãt poteſtatem deliberandi: quia ſi poſſunt inferre difficultatem ergo & omnino impedire. Et confirmatur, quia tantũ poſſunt perturbare mali habitus, ſicut paſſiones. ergo ſi paſsiones hoc poſſunt, quare non etiã habitus? Et licet verum ſit, ꝙ eo etiã caſu turbantur etiam ſenſus, tamen prior videtur turbatio rationis. Et confirmatur, quia à ſenſibus intellectus non recipit niſi ſpecies, & ad vſum rationis requiritur diſcurſus, & ratiocinatio: ergo dato ꝙ ſenſus cõmode adminiſtrent ſpecies, poteſt aliunde intellectus impediri ab vſu rationis. Quòd ſi hoc eſt verum, poſſet aliquis furere, non ex imperfectione ſenſuum. Et dixi hãc propoſitionem eſſe probabilem, & nõ ita certam: quia ex hoc videtur ſequi, ꝙ qui ita inſaniret in corpore, ꝙ etiã extra corpus, perſeueraret inſania, quia habitus mali perſeuerant in animabus damnatorum, & ſic eſſent aliquæ animæ in inferno non habentes 13

vſum rationis.

Sed qui vellet negare illam propoſitionẽ, oporteret vt reſpõderet, quare ſi habitus mali poſſunt aliquo modo turbare iudicium rationis, non poſſunt tantum creſcere, & tantum impedire, vt iam nõ ſufficiãt ad vſum rationis? Et ad hoc inconueniens de anima ſeparata, quod inferebatur, poſſemus dicere, quòd habitus quidem non poſſunt eſſe circa omnes materias; imò habitus ita magni non poſſent eſſe niſi circa raras materias: & ſic remaneret intellectus liber circa materias alias: nec eſſet inconueniens, quòd anima ſeparata inſaniret circa aliquam materiam, ſicut maniaci faciũt. Non autem eſt ita de paſsionibus, nam ex paſsionibus commouetur corpus, & ipſum inſtrumentum, vel organum virium ſenſitiuarum, quo corrupto, iam non eſt idoneum ad quacunq; materiam, etiam ſi cauſa fuerit circa vnum ſolum.

14 Sexta propoſitio, Nulla * diſpoſitio qualitatũ naturalium ſine ſpeciebus ſenſibilibus eſt ſufficiens ad vſum rationis, volo dicere, quantumcunq; organum eſſet optimè diſpoſitum per qualitates naturales, & ad recipiendum ſpecies, nondum diceretur quis habere vſum rationis. Hæc patet manifeſtè. Nam ad iudicandũ & conſultandum quid vitandũ eſt, & quid proſequendum, requiritur multitudo ſpecierũ. Etenim ad rectè conſultandũ in agendis, oportet habere memoriã prę terito-

teritorũ,vt dicit Cicero.2.Rheto.& Arist.2 Ethi.ꝙ virtutes intellectuales indigent experimẽto,& tẽpore, nec potest homo iudicare de contingẽtibus nisi ex his,quæ cõmuniter accidunt,quæ sine memoria cognosci nõ possunt. Vnde si quis amitteret omnes species, quantumcumq; organa manẽrent bene disposita ad recipiẽdum nouas species, constat,ꝙ ille non haberet vsum rationis.

Septima propositio,Ad * hoc, ꝙ aliquis perueniat ad vsum rationis,multum facit doctrina,educatio,& institutio. Volo dicere, quòd priùs quis, cæteris paribus,perueniet ad vsum rationis si bene instituatur,& inter ciuiles homines, quã apud rusticos. Patet hoc, quia ad vsum rationis requiritur non solùm acquisitio specierum, sed etiam ordinatio,ad hoc autem plurimùm iuuat institutio.ergo.Ex quo sequitur,corollarium quòd etiã ęquales in naturalibus, non in æquali tempore perueniunt ad vsum rationis.

Et ex omnibus dictis patet, ꝙ habere aliquem vsum rationis,vel peruenisse ad illum,nihil aliud est, q̃ esse in tali statu, ꝙ præsentato aliquo obiecto, circa quod cõtingit operari, potest potentia propinqua sufficienter deliberare, & consultare quid agendũ,aut vitãdũ,mediatè vel immediatè. Quod addo, qa nõ oportet vt qcũq; habet vsum rationis,posit per seipsum dignoscere, & iudicare quid agẽdũ:sed satis est,vt hoc posit per se,vel

per instructionem aliorum,& ipse sit capax consilij, iuxta illud Hesiodi quod Aristot. adducit. 1. Ethi.c. 4. Optimus quidem ille est,ex se se qui omnia nouit. Is rursus bonus est, paret qui recta monenti,&c.Quanquam reuera fateor,quòd fortasse neq; ex omnibus quæ disseruimus satis habetur, quid sit habere vsum rationis, neq; in quo consistit.Longe enim facilius est intelligere & cogitare quis habet vsum rationis,aut non habet, q̃ expedire q̃d hoc sit. Illud enim vel idiotæ & quiuis ineruditi cognoscunt, & discernunt amentes ab integris, hoc verò neq; philosophis facile est explicare. Nam & hoc ipsum, quod constare videtur,& definitum est,non caret calumnia.Nam ignari,& aliâs errantes in moribus,vt sunt hæretici, non sunt sufficientes consultare, & iudicare quid agendum, aut vitandũ : aliâs non ita ab errarent, & tamen non negamus eis vsum rationis. ergo hoc non requiritur.

Potest quidem responderi ad hoc, negando assumptum,& dicendo ꝙ omnes illi sunt sufficientes,errant tamen ex negligẽtia sua, vel corruptis affectibus. Sed hæc quidem sunt philosophica,in quibus theologum non oportet adeò solicitũ esse : & ego intelligo me etiam cum non satisfecerim, nimium fuisse. Ergo siue habere vsum rationis sit id,quod constituimus, siue quid aliud,nos supponamus,aliquem habere iam vsum rationis,

&

& de illo diſputemus.

Sed tamen hoc dubium, quòd ex præcedentibus oritur, non licet prætermittere: An * aliquis poſsit habere vſum rationis circa aliquam mate- 16
riam, vel obiectum, & nõ circa aliud, vt pote circa materiam iuſtitiæ, & non circa materiam temperantiæ, vt ſit capax rationis ad deliberandum, & iudicandum an ſit furandum vel nocendum alicui, & non ſit capax ad conſultandum de fornicatione, ſed habeat ſe ad illam tanquàm puer. & videtur quòd non poſsit contingere. Quia aliâs daremus hominem capacem meriti, & demeriti circa aliquam materiam, & non circa alias materias morales, quod nunquam aliquis conceſsit. In cõtrarium videtur, quia aliquæ materiæ ſunt multo notiores alijs. Vt, quòd non eſt occidendũ, quàm ꝙ non eſt fornicandum, & ſpecies non ſimul acquiruntur circa omnia. Item (vt dictum eſt) Maniaci videntur carere vſu rationis circa aliquam particularem materiam, ſicut amentes circa omnes. Profectò res eſt dubia & ideo reſpondeo.

Prima propoſitio, Videtur * ꝙ quis poſsit ha- 17
bere vſum rationis ſufficientem circa artes, & opificia, qui non habeat ipſum circa materiam moralem. Probatur, quia videmus aliquos, qui incidunt in amentiam, non amittere artem, ſi quam antea didicerant, ſed ſciunt ſcribere, legere, pingere, imò ſyllogiſmos nectere, & ſimilia, vt cãtare.

Confirmatur, quia pueri instituuntur in aliqua arte, etiã ante vsum rationis. Item (vt dictum est) institutio multum facit ad vsum rationis: sed potest quis institui circa aliquam artem priusquam circa moralia. ergo.

28 Secunda propositio, Hoc * quod dicimus esse possibile, videtur multùm difficile, vel nunquam cõtingere, quia principia saltẽ moralia multo notiora sunt, q̃ artificialia. ergo omnino videtur impossibile, vt quis possit sufficiẽter iudicare de artificialibus, & oĩno sit expers rationis in agibilib⁹.

29 Tertia propositio, Omnino * puto impossibile, vt quis habeat vsum rationis circa aliquam materiam moralem, & non circa omnes. Probatur primo, quia principia moralia sunt eadem circa omnes materias. ergo si habet iudiciũ ad principia vnius materiæ, iam aliquo modo habet circa omnes. Vt qui iudicat ꝙ non est nocendum proximo, iam habet principium, ꝙ non est furandum, & ꝙ non est occidendum: sicut qui scit, ꝙ in Barbara est bona consequentia, scit hoc tenere in omni materia: & qui cognoscit, ꝙ est aliqua lex diuina, quam tenemur seruare, habet principium tam ad materiam iustitiæ, quàm temperantię. Secundo probatur quia eadem est via & ratio ad consultandum de materia iustitiæ quæ de materia temperantię. ergo impossibile est, vt quis habeat vsum rationis ad cõsultandum in materia iu-

ſtitiæ,& non temperantiæ. Antecedens declaratur,exempli gratia,In materia iuſtitię deliberatio incipit ab hoc principio, ꝙ oportet ſeruare pręcepta Dei, & ex hoc ꝙ præcepta Dei continentur in ſcriptura ſacra,vel in doctrina eccleſię,&quòd vnum eſt non furari:eadem omnino via,vel ſimili procedendum eſt in quacunq; materia morali. Alius deliberat hoc modo, quòd in agendis oportet conſulere peritiores & etiam illud eſt principium deliberandi in omni materia. Tertiò probatur,quia quicūq; habet vſum rationis, habet hoc principium, quòd in actionibus ſuis poteſt bene & malè agere: ſed quicūq; habet hoc principium poteſt deliberare de omni agendo, ergo. Maior eſt nota,& minor probatur: quia omnis talis poteſt deliberare & quærere quid agendum ſit, ſiue erret,ſiue non.

Et ad argumentum factum in cōtrarium, quia aliquæ materiæ ſunt notiores alijs, reſpondetur, Verum eſt, ſed ex hoc non ſequitur, quin ille qui poteſt deliberare circa magis nota, poſsit circa minùs nota,quia ſatis eſt, quòd poteſt dubitare,& per conſequens poteſt conſulere.

Ad aliud de maniacis reſpondetur, ꝙ maniaci fortaſſe circa omnem materiam habent vſum rationis,ſed dicuntur maniaci,qa circa aliquā materiā errant vehemēter, nec poſſunt reuocari ab illa opinione,error tamē eſt quodāmodo naturalis &

inuincibilis. Et certum eſt, quòd maniaci etiam deliberant an bene vel malè agant, etiam circa illam materiam, circa quam laborãt morbo, errant tamen poſt deliberationem etiam ſed quaſi natũraliter. Vel fortè poteſt dici, ꝙ mania tollit vſum rationis circà aliquid ſpeculatiuum, vt ꝙ quis putat ſe ægrotare, & valeat, vel aliquid ſimile. Et ſimiliter videtur dicendum de phreneticis, qui videntur inſanire in aliquib⁹, & ſapere in alijs. Oppoſitũ huius propoſitionis poſſet poni & defendi: ſed hoc videtur probabilius. Vtcunq; tamẽ ſit, nõ dicitur aliquis habere vſum rationis ſimpliciter, vel perueniſſe ad illũ, quouſq; poſsit ſufficiẽter deliberare in materia morali. Hoc patet, qa ſolùm de tali loquũtur philoſophi & theologi: neq; dicitur quis ſapere niſi in agẽdis, quantumcunq; aliquis (ſi fieri poſſet) omniũ artiũ eſſet peritus.

Sed priuſquã ad ſecundã quæſtionẽ veniamus
20 adhuc reſtat inquirendũ, quid * ſit, vel quid vocetur primũ inſtans, vel primũ tempus (nihil enim intereſt) vſus rationis, vel primum inſtans, in quo peruenit quis ad vſum rationis, vel liberi arbitrij.

Et ſit prima propoſitio. Prima deliberatio non poteſt eſſe propriè libera, id eſt, ꝙ ſit in poteſtate hominis deliberare, & nõ deliberare. Probatur, qa liberũ propriè eſt ex electione, vel actus qui ſequitur deliberationẽ, vt ſuprà diximus, neq; eſt actus humanus, niſi ſit deliberat⁹, ſed deliberatio prima

non poteſt ſequi deliberationem, quia non eſt proceſſus in infinitum, ergo non poteſt eſſe propriè libera. Vnde ſequitur, quòd prima deliberatio non poteſt eſſe bona vel mala, meritoria vel demeritoria.

Secunda propoſitio, Prima* deliberatio eſt ex 21
cauſis omnino naturalibus, vel prorſus extrinſecis, putà vel à Deo, vel ab angelo. Probatur, quia nō poteſt eſſe ex electione voluntatis. Patet hoc quia (vt dictum eſt) non eſt libera, neque poteſt imperari ex electione, quia illa electio iam præſupponeret aliam deliberationem. ergo oportet omnino, vt ſit vel ex motu phantaſmatum facto ab obiecto, vel ex aliqua alia cauſa extrinſeca. Vnde Ariſtoteles octauo Ethic. dicit, quòd principium conſultādi eſt aliquod intellectiuū principium altius in intellectu noſtro, ꝙ eſt Deus, & per hunc modum oſtendit quòd non eſt proceſſus in infinitum Ed ad idem reducit libro de bona fortuna. Omnis enim actus voluntatis præſupponit actum intellectus & non econtrario. Sed primum conſiliū non eſt à voluntate. & idē S. Tho. prima parte q. 82. arti. 4. ad tertium. quod non videtur ſic intelligendum, quòd Deus concurrat ſemper tanquam cauſa particularis ad primum conſilium, ſed dicitur principium eſſe Deū quia primus talis motus intellectus eſt naturalis & naturalia attribuuntur Deo, qui hanc virtutē

 dedit

dedit intellectui: licet non sit negandū, quin non nunquam Deus, vel per se, vel per angelos peculiariter sit causa talis deliberationis, quam inspirationem vocamus. De quo vide Caietanum prima parte, quæstione octuagesima sen. Hæc autē adeò vera sunt, vt non tantùm cùm quis primò deliberat, prima deliberatio non sit in nostra potestate, sed etiam postquam aliquis omnino cessauit à motu intellectiuo, non sit in potestate eius prima deliberatio, vt est in dormiente, qui à somno excitatur propter eandem rationem.

22 Tertia propositio * Cùm quis primò deliberat non habuit in sua libertate priùs deliberasse. Patet ex dictis, quia si ista non fuisset prima deliberatio, etiam alia fuisset naturalis, vt patet. ergo non potuit esse alia libera ante hanc.

23 Quarta propositio, Cùm * quis primò deliberat, potuit prius deliberasse, probatur quia prima deliberatio est à causis merè naturalibus, vt dictum est illæ autem potuerunt priùs concurrere. ergo potuit prius deliberasse. sed etiam illa fuisset naturalis.

24 Quinta propositio, prima deliberatio * non potest cadere sub præcepto. Hæc patet ex aliis, quia non est in pōt. hominis, si est naturalis ergo non potest cadere sub præcepto. Nō enim dantur præcepta, nisi de actibus, qui sunt in nostra potestate, & si omittitur, non libere omittitur & cōfirma

tur, quia nõ posset scire tale præceptũ, quia iã hoc ipsum esset deliberatio: iã enim habet vsum rationis q cognoscit se teneri præceptò. ergo impossibile est, ꝙ quis habeat præceptũ primò deliberãdi, nec omisio, nec impletio esset libera.

Sexta ꝓpositio, Quicũq; * primò deliberat, nõ tenebatur priùs deliberasse. Patet ex dictis, quia nõ erat ĩ sua libertate ergo nõ poterat ei esse præceptum Vnde sequitur corollarium, Vanũ * est ꝙ dicũt recẽtiores, ꝙ datur tẽpus induciarum, in quo scilicet aliquis potest deliberare, & si nõ deliberet, iã imputabitur ei. Hoc inquã patet ex dictis esse falsum, quia si non deliberat, nec est in libertate ipsius deliberare, imò si fieri posset, vt quis per centum annos bene dispositus nunquã deliberaret, non potest ei imputari. 25 26

Secundum corollarium, & sit septima propositio. Primum * instans vel tempus vsus rationis est, in quo quis primò deliberat actu, non in quo 27 potest primò deliberare. Probatur, quia primum instans rationis vocatur, in quo quis potest primò vti libero arbitrio & in quo primò est capax præcepti & boni aut mali, sed hoc nullo modo potest antequam primo actu deliberet. ergo illud est primũ instans vel tempus vsus rationis.

Tertiũ corollarium, Cum doctores querũt, an homo obligetur ad aliquid in primo instãti vsus rationis, & ad qd teneatur, intelligendũ est neces-

sa-

ſariò de primo inſtanti vel tempore in quo deli-berat. Patet quia priùs non eſt imaginabilis obligatio, ſicut nec libertas. ergo, Et cõfirmatur, quia omnino eſt impoſsibile, vt quis cognoſcat quando primò potuit deliberare, ſi hoc fuit antequam actu deliberaret. Patet, quo enim ſigno vel argumento hoc poſſet cognoſcere? ergo ſi aliud tempus deſignaremus vſus rationis antequam homo deliberaret, & in quo homo obligaretur, nullus poſſet ſcire, nec per coniecturas quidem pingues & craſſas, an impleret illud præceptum nec ne. Et in ſumma, eſt abſurdiſs. hoc ponere, ſicut (ſi quis dormiat) dicere, ꝙ habet aliquod nouum præceptum, vt expergiſcatur, quod quidẽ priùs nõ haberet quàm dormiret. Dico ergo, quòd ad quamcunque diſpoſitionem quis perueniat, ante quàm actu deliberet, nondum peruenit ad vſum rationis, nec eſt tempus vſus rationis, nec obligatur ad aliquid, nec de illo eſt apud theologũ aut philoſophum aliud iudicium, quàm de puero. Sed quando quærimus, ad quid homo teneatur in primo inſtanti vſus rationis; intelligendũ eſt, id eſt in quo primo actu deliberat, vnde ſi quis excedat è vita, antequam actu delibe-ret, impoſsibile eſt vt peccauerit.

Hæc tantum de prima quæſtione.

SECVNDA PARS RELECTIONIS.

SVMMA.

1 *Homo in Barbaria educatus, sine instructione, & mẽtione deitatis, & religionis, an cum primum peruenit ad vsum rationis, possit Deum cognoscere.*

2 *Homo ad cognoscendum quòd Deus est: saltem sine doctore extrinseco, indiget non paruo tempore etiam post capacitatem ad percipiendum disciplinas.*

3 *Doctorem non habens extrinsecum, quomodo videatur pro tempore posse habere de Deo ignorantiam inuisibilem.*

4 *Ratio nusquam est nec vnquam fuit, nec erit, vbi non sit notitia de Deo probabilis, & cui omnes teneantur rationabiliter credere.*

5 *Ad vsum rationis potest quis venire, & pro aliquo tempore non habere notitiam Dei.*

6 *Ad vsum rationis veniens, etiam si Deum non cognoscat: an possit bene moraliter agere.*

7 *Homo cum primũ ad vsum rationis peruenerir, ut etiã si Deum neque cognoscat, neque posiit cognoscere potest bene moraliter agere.*

8 *Ad vsum rationis perueniens, qui nec Deum cognoscit, nec potest cognoscere, an possit peccare.*

9 *Antequam cognoscat quis deum aut possit cognoscere,*

re potest peccare.

10 *Legis diuinæ duplex consideratio.*

11 *Rationis vsum an possit habere quis ad peccandum venialiter prius: quam ad peccandum mortaliter*

12 *Rationis ad vsum perueniens: non tenetur se conuertere in Deum explicitè, distinctè: & formaliter.*

13 *Rationis ad vsum perueniens, ad actum aliquem tenetur statim.*

14 *Rationis ad vsum perueniens, tenetur se conuertere in bonũ eo modo: quo tunc potest, id est conformiter ad cognitionem, quam habet.*

SEcunda pars & quęstio relectionis erat, Quid homo possit cũ primũ peruenerit ad vsum rãtiõis, circa q̃ maximè occurrũt quatuor dubia

1 Primum, An quilibet cum primum peruenerit ad vsum rationis, possit Deum cognoscere. Et vt omissis certis & facilioribus, veniamus ad nodum difficultatis, loquamur de homine educato in Barbaria sine instiutione, & mentionẽ Deitatis, & religionis, An talis possit cognoscere Deum cum primum peruenerit ad vsum rationis & videtur quòd sic. Primò quia illud est per se notum, saltem apud S. Tho. 1. p. q. 2. ar. 1. ergo non indiget tempore ad id cognoscendum. Secundò quia regula theologorum est, quòd facienti quod in se est, Deus non deficit in necessariis ad salutẽ: sed credere quòd Deus est, est necessarium ad salutem. ad Hebr. 11. Accedẽtem ad Deum oportet

cre

credere,quia eſt,& quia inquirentibus ſe remunerator eſt:ergo ſi facit quod in ſe eſt,non ignorabit.Et confirmatur ex illo.1.Iohan.2.Vnctio eius docet vos de omnibus.

In contrarium eſt,quia cognoſcere quòd deus eſt ſine doctore extrinſeco,eſt valde difficile, habitat enim lucem in acceſsibilem,& cognoſci nõ poteſt,niſi per ea, quæ facta ſunt:Rom.1.& oculus noſter ſe habet ad manifeſtiſsima naturæ, ſicut oculus noctuæ ad lumen ſolis, & ita videtur de Deo.Et item Apoſto.Ro.10.Quomodocredẽt ei,quẽ non audierũt?& ponamus ꝙ aliquis nihil audiuit: ergo nihil poteſt talis cognoſcere.

Ad hoc reſpondeo per propoſitiones. Prima eſt,Ad*cognoſcendum quòd Deus eſt, ſaltem ſine doctore extrinſeco,homo indiget non paruo tempore,etiam,poſt capacitatem ad percipiendum diſciplinas. Quæ propoſitio primò probatur ſufficienter argumentis factis. Item, quia ſi põt cognoſci,hoc maximè eſt argumẽtis,& rationibus,ꝓcedentibus ex ſolo lumine naturali,& experiẽtia rerũ, & cognitione naturali creaturarũ, ſicutvidetur dici ad Ro.1.ſed hoc eſt valde difficile,vt patet ex rationibus factis, tũ ab Ariſt. tũ ab aliis philoſophis, & doctoribus,quæ ſunt difficiles,& ꝓcedunt ex principiis, quæ indigent magno ingenio,& doctrina,& hoc accepta à maioribus opinione,& cõmota iã diſputatione de deo, quan

quanto difficilius inuenta & cognita, etiã apud eum, cuius auribus nihil vnquam de Deo insonuit. Neque dubitandũ mihi videtur de hac propositione. De qua difficultate egregiè Cicero, in libro de natura Deorum sub persona Cottæ contra Balbum & Velleium, quanquã Velleius hanc dicebat esse prænotionem & prolepsim insitam animis hominum, Deos esse.

Secunda propositio, Si quis non habet doctorem extinsecum, videtur ꝙ pro tempore possit habere ignorantiã inuincibilẽ de Deo. probatur ex prima, & probationibus eius. Et confirmatur, quia S. Tho. 22. q. 10. arti. 1. dicit, Quòd apud eos, qui nihil audierunt de fide, infidelitas siue ignorantia fidei non est peccatum, sed profectò omnino videtur eadem ratio de illa, Deus est, apud omnes qui nihil audierũt de deo, sicut de aliis propositionibus fidei: & eadẽ videtur intentio Aug. lib. 83. q. & per hoc facilè posset responderi ad dubium videtur enim respondendum negatiuè, scilicet, ꝙ non omnis talis potest cognoscere Deũ, cum primum peruenit ad vsum rationis.

Et ad argumenta esset facilè respondere. Nam ad primum respondetur ex illo Aristo. Oculus noctuæ. &c. &, 1. Phy. Nõ eadem sunt nobis nota & naturæ.

Ad secundum diceretur, ꝙ saltẽ priùs esset ꝙ iste quæreret, & laboraret ad inueniendũ, & tũc

Deus prouideret, & iam saltem pro aliquo tempore ignoraret. Et item deus non semper prouidet docendo: quia clarum est, quòd aliquis etiã faciens quod in se est, potest habere ignorãtiam de necessariis, ad salutem, putà de Christo, & de præceptis, saltem pro tempore, sed Deus prouideret, vel illuminando, vel non imputando ignorantiam. de hoc tamen latiùs in. 3. &, 4. q.

Sed his non obstantibus sit tertia propositio probabilis, Nusquam* est, nec vsquã aut vnquã fuit natio, nec erit, vbi non sit notitia de deo probabilis, & cui omnes rationabiliter teneantur credere: Ista propositio, fortasse non poterit ita manifestè probari, sed certè probatur apparenter. Primũ in historia nunquã legimus tam immanẽ & barbarã, & efferam nationem, quæ non haberet aliquem religionis ritum, & putaret deum esse, vt Balbus, & Velleius eloquenter apud Ciceronem disputant. Et patet ex omni historia tam sacra quàm profana: & si qua fuit natio, facilè potuerunt scire ex aliis nationibus, apud quas seruata fuit opinio de deo. Itẽ hoc fuit multo tempore notum, & receptũ in toto orbe etiã post diluuium. ergo nunquam traditum est obliuioni, quin perseueraret in memoria hominũ sicut alię res minus celebres perseuerauerunt. Item Deus est administrator & gubernator orbis, vt ex fide notum est: sed in administratione hominum ma- 3

xima pars est religio, religio autem nulla esse potest sine cognitione Dei, ergo cum vt ostensum est, homines per seipsos nõ possint nisi cum magna difficultate, & multo tempore cognoscere Deum esse, si Deus permitteret tolli memoriam & cognitionem sui ab hominibus, nulla; posset esse religio, quòd omnino non esset congruum Prouidentiæ dei, & sapientiæ ipsius, qui disponit omnia suauiter, & attingit, &c. quod nullus sapiens homo permitteret, si posset impedire. Probatur maior ex illo. Pater meus vsque modo operatur. Et sapiẽtię 14. tu aũt pater gubernas oĩa ꝓuidẽtia. Itẽ sapientię. 8. Sapiẽtia attingit à fine vsque ad finem, &c. Item. Deus vult omnes homines saluos fieri, ꝙ non possunt salui esse, nisi per cognitionẽ dei ergo. Et confirmatur, quia etiam præcepta iuris naturalis & decalogi non sunt per se nota, & tamen ex prouidentia dei doctores concedunt, quòd non stat ignorari, saltẽ nisi ex malitia, in quacunque prouincia, & natione. ergo cum multo magis ad vitam humanã exigatur cognitio Dei, quàm præceptorum, nullo modo est dicendum, ꝙ Deus permittat aboleri memoriam deitatis. Itaq; semper homo si vellet adhibere diligẽtiã, posset cognoscere deũ esse.

Et si contra hoc quis arguat; ꝙ per millia annorum maior pars hominum falsos Deos coluit, & nullã habuit notitiam veri Dei, dico ꝙ nunquã

videntur defuiſſe philoſophi, & viri ſapiẽtes, qui vnitatẽ veri dei affirmarẽt & docerẽt vt patet ex Apoſtolo ad Ro.1. & ex hiſtoria. Et ſi hoc verum erat circa tẽpora Apoſtoli, multo magis videtur veriſimile ſuperioribus temporibus, quando minus diſtabãt à lege naturæ & memoria Patrum: & alii tenebantur rationabiliter illis credere. & ſic Deus ſemper ſufficienter conſuluit, & ꝓuidit.

Secũdò, poſſemus dicere ꝙ * etiã ſi gentiles haberent falſas ſententias de deo, tamẽ ſemper hoc erat omnibus commune, ꝙ erat aliquis Deus, ſiue vnus, ſiue plures, cui debebant cultum, & religionẽ: & ſic ſiquis vel hoc ignorabat, vel negabat vel dubitabat erat ex culpa ſua, vt Diagoras, qui ideo atheos dictus eſt, & Theodor⁹, q deorũ naturã aptè ſubſtulerũt, & Protagoras ſophiſta q in dubiũ reuocauit, quo nomine Atheniẽſiũ iuſſu vrbe & agro eſt exterminat⁹, libriq; ei⁹ in cõcione cõbuſti. Et ex hoc reſpondetur affirmatiuè ad queſtionẽ, ſcilicet ꝙ quilibet cũ primum peruenit ad vſũ rationis, põt habere notitiã dei. Sed quia, etiã ſi iſta vera ſint (vt certè ſũt) tamẽ nõ ꝓbatur, quia ſaltẽ breui tẽpore poſſet aliqs eſſe ſine notitia dei 4

Ideo põt poni quarta ꝓpoſitio abſoluta, ꝙ * põt qs ꝑuenire ad vſũ rationis, & ꝓ aliquo tpe nõ habere notitiã dei, quia argumẽta hoc vidẽtur ꝓbare. Et ita tenet Caie. 12. q. 10. ar. 4. expreſsè. Et quã q̃ ita ſit, vt dictũ eſt, ꝙ de⁹ gerit ꝓuidẽtiã manifeſtã 5

di nomen suum, non respõdetur ad casum de eo qui nutritur in sylua sine mẽtione religionis: nã deus ordinaria via non prouidet, nisi per causas secũdas,& de doctrina ꝑ prædicatores ad Ro.10.

6 Secundum dubiũ est, An* quilibet talis possit bene moraliter agere, Et quia de alio nõ est difficultas, perseuerat dubiũ de illo, qui ita educatus est extra religionem,& sine doctrina, & mentione Dei. De hoc dubio Grego. Arimin.2.d.38. & prius d.26. omnino contendit, ꝙ ad actum moraliter bonum requiritur circunstantia vltimi finis qui est Deus. Itaque nisi actu, vel habitu actus referatur in Deum, actus non solum non est bonus sed est malus,& peccatum. Idem videtur tenere Ochã in 1.d.1.q.1. quẽ sequitur Almain in Mora. c.14. quantum ad hoc ꝙ ad bonitatẽ moralem requiritur circũstantia vltimi finis. sed videntur æquiuocare de actu moraliter bono. vnde Ocham apud Gab.2.d.28. tenet, ꝙ ad actum moraliter bonum non requiritur ꝙ referatur in Deum. Et ita tenet Gabriel illic,& est communior opinio, de qua nos etiam latè in lectionibus ordinariis diximus. Et ideo quantum spectat solum ad hoc dubiũ, patet, ꝙ secundum Grego, dicendum sit, ꝙ si quis non cognoscat Deum pro illo tempore, nõ potest bene moraliter agere.

Contra quam opinionem argumentor sic, Quia sequitur, quòd nulla via posset ille, qui aliquãdo igno

ignoraret Deũ, peruenire ad cognitionẽ eius, ſaltẽ niſi caſu haberet exteriorẽ doctrinã. Probatur & maximè ſecũdum ſententiã eius, loco citato, quia nõ põt peruenire ad talem cognitionẽ ſine ſpeciali auxilio Dei, ſed iſte nullo modo põt ſe diſponere ad tale auxiliũ, quia per oẽs actus ſuos peccat ergo non poteſt. Secũdò ſequitur, ꝙ talis eſſet omnino perplexus, quia nõ põt ſaltẽ ſtatim cognoſcere Deũ. & tamen tenetur ſeruare præcepta etiã ſecũdũ eundẽ, 2, d. 34. & nõ poteſt ſeruare niſi per actũ malũ. ergo eſt perplexus, quia ipſe non ponit actus indifferentes inter bonũ & malũ, imò videtur ꝙ talis actus ſit mortalis quia eſt fruitio creaturæ. Hoc argumentũ aliter ſolui nõ poteſt, niſi dicendo, ꝙ talis põt cognoſcere Deũ cum ſpeciali auxilio Dei, & ſic iam non eſt perplexus, quia poteſt vitare illud peccatum, ſaltem cum ſpeciali auxilio, ſicut ipſe ſibi reſpondet in illa d. 26. Sed hoc impugnatur vehementer, quia ſtat, ꝙ non detur tale auxilium, & hoc ſine culpa illius. ergo iam non poterit vitare peccatum. Aſſumptum patet, quia non omnibus datur illud ſpeciale auxilium ad cognoſcendũ Deũ (vt etiã ipſe habet fateri) multi enim perſeuerant in tali ignorantia: & hoc nõ eſt propter culpã eius quia non poteſt illud vitare antequam illuminetur ſecundũ ipſum, ergo adhuc manet perplex⁹. Huc pertinet illud quod Augu. de correctione & gra-

tia dicit de gratia præueniente. Quibus datur, misericorditer datur. Quibus autem non datur iuste negatur. Saltem in pœna peccati originalis. Vnde videtur quòd sine noua culpa posset non dari. Item, vel ad hoc quòd illuminetur, requiritur, ꝙ iste aliquid faciat vel non: si non, ergo non est in potestate ipsius quòd illuminetur, vel non & sic potuit sine culpa ipsius nō illuminari & sic erit perplexus sine culpa sua, si oportet eum aliquid facere antequã illuminetur cõtrã, Illud nō potest esse nisi peccatũ: peccatũ autẽ non requiritur ad illuminationem. ergo. Item ipse in eadẽ d. dicit, ꝙ nullum potest esse meritum etiam de congruo ad primam gratiam, vel ad auxiliũ speciale. ergo non requiritur dispositio, quia illa videretur meritũ de congruo. Itẽ, dato ꝙ ex culpa sua talis nō illuminaretur, adhuc esset inconueniens, quia ex culpa præcedenti necessariò incideret in nouum peccatum.

Ad hoc argumentum responderet necessariò Greg. ꝙ non obstante, ꝙ Deus negaret alicui speciale auxilium ad vitandum peccatum, nihilominus imputaretur ei, quia ista priuatio vel ignorãtia est ex peccato originali. Et ita respondet expressè in illa d. 26. q. 1. in fi. sicut si quis ex ignorãtia, quã incurrimus ex originali peccato ageret quod non debet. Sed hoc profectò non videtur catholicè dictum. Item, quòd iste, qui nunquam ali-

aliquid audiuit de Deo, cognoscat deum esse, & vltimum finem & omnia referenda in ipsum, nō solum est speciale auxilium, sed etiā spiritus prophetię, vt patet ergò si quis ita natus & educatus esset sine religione & doctore, nullo pacto posset vitare peccatum, nisi in ipso primo instanti vsus rationis, antequā quicquàm boni aut mali egisset, reciperet spiritum prophetiæ: quia quicquid pri⁹ faciat, necessario erit peccatū, etiā si de⁹ post duos dies mittat angelū aut prædicatorē. Imò dato ꝙ statim mittat p̄dicatorē, īpossibile est vitare peccatū, quia ipsū audire p̄dicatorē erit peccatū cū nō possit credere priùs quàm audiat nisi dicat ꝙ est actus indifferens. Hæc sunt absurdissima: & ideo si quis vellet omnino defendere, ꝙ ad actū moraliter bonū requiritur circunstantia vltimi finis, oporteret vt teneret simul, ꝙ actus carens illa circunstantia esset indifferēs, neq; tamen hoc satisfaceret, quia magnū incōueniens videtur, ꝙ actus indifferens requiritur vt illuminetur à deo.

Sed quia in moralibus nō oportet solicitū esse an possit aliqua sentētia & opinio defendi, aut quomodo respõderi possit argumētis, sed cōsiderare potiùs, ꝗd verisimilius sit. ideo sit ad dubiū. Prima propositio, Omnis* homo cū primum ad vsū ratiōis puenerit, etiā si deū neq; cognoscat, neq; possit cognoscere, pōt bene moraliter agere. Hæc probatur primo quia (vt dictum est) li-

berum arbitriū eſt facultas rationis & voluntatis ergo quicunque habet liberum arbitrium, poteſt non ſolùm cognoſcere bonum ꝙ malum, ſed etiam facere & velle, vt ſuprà dictū eſt, non enim loquuntur theologi aut philoſophi de vſu rationis aut libero arbitrio, niſi in ordine ad bonum & malum, & ideo aliqui vocantur amentes & inſani. Quod ſi ad actū bonum requiritur relatio in Deum, talis qui non cognoſceret Deū, non ſolū non poſſet bene agere, ſed neq; cognoſcere quid bonū eſſet. Item, ſi ad bene agēdum requiritur relatio in Deū, vel hoc eſt de iure naturali, vel poſitiuo & diuino, Primū non videtur, cùm hoc non ſit notum in lumine naturali, imò ſecundum ſententiā Grego. neq; cognoſci quidem poteſt ſine auxilio ſpeciali. ergo non eſt de iure naturali. Poſitiuo autem non conſtat. Neq; enim. Paulus cū dixit, Omnia in gloriā Dei facite, voluit aliquod nouum ius ꝓmulgare neq; aliquis philoſophorū hoc vnquā dixit, qui tamē lumē naturale habebāt. Itē, dato ꝙ eſſet præceptum illius relationis, Paulus à ptē excuſat ignorātē, ad Ro. 10. Quomodo inuocabūt in quē nō crediderūt? Quòd ſi nō credere eſt ſine culpa, vt ſuprà ꝓbatū eſt, ergo nō inuocare, vel nō referre in illū actiones ſuas erit ſine culpa. Et quidē de relatione formali ī deū, vel cōcomitā te, vel etiā præcedēte, ita tenet Caie. 22. q. 10. ar. 4. Dicit tamē ꝙ ꝑ hoc, ꝙ actus humani re

ferā

ferãtur in bonum obiectum, virtualiter referũtur in Deũ, quia referũtur in res eo modo, quo Deus inſtituit, ſicut & omnia naturalia fiunt propter finem. 2. Phyſi. & tamen non ſemper referuntur in talem finem ab ipſo agente, vt actus hirundinis cùm componit nidum, aut formicæ cùm frumentatur in æſtate, referuntur quidem ad certos fines non ab hirundine vel formica, ſed à ſuperiori intelligentia. Ita cùm homo operatur bonum ex genere, licet nõ referat in Deum, tamen illi actus relati ſunt in Deum ipſum, ab ipſo Deo qui omnia propter ſeipſum operatus eſt & eſt exemplum. Seruus enim qui eo modo ſuum officium facit, ſicut dominus conſtituit, virtualiter facit propter dominum, & ad finem quem dominus ordinauit facit. Hoc dicit S. Tho. 2. diſt. 38. art. 1. Sicut rerum (inquit) omniũ vnus eſt finis vltimus, id eſt Deus Ita & voluntatum omnium vnus eſt finis vltimus ſcilicet Deus. Nihilominus ſunt alij fines proximi, & ſi ſecundum illos fines ſeruatur debita relatio voluntatis in vltimum finem, erit recta voluntas ſi autem non; erit peruerſa. Debita autem relatio ſeruatur ſecundum illum finem, quo voluntas nata eſt vltimum finem participare, &c. Et videtur etiam facere ad hoc, quod S. Tho. dicit. 1. 2. q. 21. arti. 3. & 4. q̄ homo natura eſt animal ciuile & ſociale. Qui autem in ſocietate aut ciuitate viuit, pars eſt ciuitatis. Qui ergo aliquid in bonum &

& in commodum facit alicuius priuati hominis, facit etiam in bonum publicum & commune, sicut qui priuatum hominem lędit, bonum cõmune lædit, cuius ille est pars, atq; laudem & prēmiũ meretur, non à priuato homine solum, sed etiam à tota ciuitate aut collegio, & eadem ratione ab eo qui præsidet collegio & ciuitati, & si nihil de collegio aut præsidi benefaciendo cogitet. Et certe hoc naturalis ratio dictat. Et confirmatur. Certè enim videtur iniquum, & contra Dei bonitatem excogitatum, ꝙ offendatur Deus etiam ab illo qui nihil minus cogitat, quam Deum offendere & tamen bene agere nemo posset nisi actu referens opus Deo placere studeat. Adde quòd nec est quisquam qui non laudet & probet factũ aut bonum collatum in amicum suum, aut vtcunque necessarium, etiam qui sibi nullo modo cogitarit gratificari. Vt quid ergo affirmamus Deum condemnare, etiam omnia officia collata in Dei filios quæ non respectu Dei fiant neq; Deus præcepit parentes honorare propter Deum, sed honorare solum: & ita de alijs præceptis; Ita nimirum ipsa implere vt rebus ipsis expediebat sunt enim præcepta distincta de cultu diuino, & de rebus humanis: atq; adeo nihil necesse est in omnibus alijs actibus Deũ colere & maxime ipso dicente quæcũq; vni ex minimis fecistis mihi fecistis.

8 Tertiũ dubiũ in hac secũda quęstione An* omnis

talis perueniens ad vsum rationis possit peccare. Et loquimur semper de illo q nec deũ cognoscit nec potest cognoscere. Et pro parte negatiua fiũt argumẽta, neq; leuia, neq; ita facile expedibilia. Videtur enim, ꝙ ille qui Deũ nõ potest cognoscere, pro eo quidẽ tẽpore neq; peccare quidẽ possit Et primo quidẽ, quia Deũ esse, imo Deũ esse dñm est præambulum ad legẽ diuinã. vt S. Tho. ait. 22. q. 16. arti. 1. quia præsupponitur ante susceptionẽ legis, vt quis fateatur subiectionẽ ad legislatorem iuxta illud, Accedentẽ ad Deum oportet credere quia est. Nec est intelligibile, vt qs recipiat legẽ ab illo, quẽ non cognoscit superiorẽ. Vnde qui nõ tenetur recipere aut cognoscere dñm aut legislatorẽ, neq; legẽ eius tenetur recipere. Ergo iste, quem ponimus sine culpa sua ignorãtẽ Deũ, nõ tenetur recipere legẽ dei, neq; illi obedire. Sed peccatum est dictũ, vel factũ, vel concupitũ cõtra legẽ dei. vt ait Augu. 22. cõtra Faust. & Ambr. libro de paradiso, & Magister. 3. d. 35. dicit ꝙ est pręuaricatio legis diuinæ & cælestiũ inobediẽtiã mãdatorũ. Ergo videtur; ꝙ in tali nõ possit esse peccatũ. Et cõfirmatur, Bene sequitur, Ego nõ habeo dñm neq; superiorẽ cui tenear obedire. ergo nõ obligor aliqua lege, ergo nõ pecco. Cõsequẽtię videtur notę qa nullus tenetur aliqua lege, nisi superioris: neq; peccat, nisi faciendo contra id ad quod tenetur, vel præter ipsum vel omittendo illud ad quod

tenetur. Sed antecedens est inuincibiliter creditũ ab isto. ergo & consequens, & per consequens excusatur ignorantia inuincibili. Item sequitur, Nõ est Deus, ergo nullum est peccatum. Et consequẽtia videtur nota quia vt dictum est peccatum nõ est nisi sit præter vel contra legem Dei. Antecedens autem est inuincibiliter creditum ab isto, ergo & consequens. Et confirmatur, quia si per impossibile non esset Deus, nullus obligaretur. Sed pro eodem videtur haberi, quòd non sit Deus, & quòd non possit cognosci an sit, sicut quãtùm ad obligationem, pro eodẽ profectò habetur, quòd quis nõ haberet regem, vel ignoraret inuincibiliter se habere regem: omnino enim est absurdum dicere quòd rex obliget me, de quo ego inuincibiliter iudico, ꝙ nõn est rex me⁹. Et probatur, quia in omni mortali est auersio à Deo, ergo si non esset Deus, videtur quòd non esset mortale. Itẽ Apostolus Rom. 4. Vbi non est lex, neq; præuaricatio vbi per præuaricationem nihil aliud videtur intelligere, nisi peccatum, ergo vbi ignoratur lex inuincibiliter, etiam non erit peccatum, quia idem videtur iudicium, quòd non sit lex, & quòd ignoretur. Et confirmatur, quia lex non obligat nisi promulgata: legesque instituuntur cum promulgantur. Si ergo quis ignoret legem, non obligatur lege. Item quia actus est bonus, vel malus inquantum est conformis, vel difformis rationi.

2.Ethi. Sed ratio humana non habet vim obligandi neq, rationem legis nisi à lege diuina.ergo qui propter ignorãtiam excusatur à lege diuina etiã excusatur à lege rationis.Et confirmatur, quia leges humanæ non obligant nisi virtute legis diuinæ,quia omnis potestas à domino Deo est,ad Roma.13.& Dominus in Euan. Ioã. 19. Non haberes potestatem aduersus me vllam nisi tibi de super esset datum, ergo etiam neque ratio humana habet vim obligandi nisi à lege diuina. Item omne malum est malum, quia prohibitum à lege æterna.ergo si ignoratur lex æterna, videtur quòd excuset à peccato:sed qui ignorat Deum,ignorat legem Dei, vt probatum est. ergo excusatur à peccato.Antecedens est S.Tho.1.2. quæs.71.art. 6.ad quartum, vbi dicit, quòd cum dicitur, quòd non omne peccatum est malum, quia prohibitum intelligitur prohibitũ iure positiuo.Sed omne peccatum est malum , quia prohibitum lege æterna. Item illud Roma.1.Quia cum cognouissent Deũ, &c.Vnde videtur,ꝙ si nõ cognouissent,essent excusabiles. Item, vt S. Tho. dicit illic ad quintum, Peccatum quidem à philosophis consideratur vt est contra rationem,sed à theologo vt est offensa Dei.Mirabile autem videtur,quòd quis offendat Deum,quem neq; cognóscit,neq; tenetur cognoscere.Et confirmatur,quia ponamus, ꝙ talis antequam cognoscat,aut posit cognoscere, sed incipiens

piens inquirere, an sit deus, nec ne, habeat tale propositum, si scirem esse deum, ego vellem placere illi in omnibus, tunc videtur, quicquid faciat quòd excusetur. Item si quis ignoret inuincibiliter dominum, non tenetur præceptis domini: ergo qui ignorat deum, non tenetur præceptis dei. Item habet ignorantiam inuincibilem obligationis ad pœnam inferni atq; purgatorij, ergo videtur ꝙ saltem non imputetur ei peccatum. Item facit illud. Si non venissem, & loquutus eis non fuissem, peccatum non haberent. ergo à simili si non cognoscatur deus peccatum non habebunt hi. Ista & alia similia, quæ pro parte negatiua afferri possent, certè non parum mouere possunt ad suadendam partem negatiuam, quòd scilicet antequam quis cognoscat, aut cognoscere possit deum, non potest peccare.

Pro parte autem affirmatiua non oportet multa adducere, cùm sit consensus omnium doctorū, quòd quicunq; habet vsum rationis, potest bene vel malè agere. Imò hoc videtur haberi ex diffinitione vsus rationis, aut liberi arbitri. probatur tamen, quia aliqui actus sunt intrinsecè mali, vt mēdaciū ex sententia Augustini, & doctorū: ergo si fiat ab habente vsum rationis, erit peccatū. Item probatur apertè ex illo Psal. 4. Multi dicūt, Quis ostēdit nobis bona? signatū est super nos, &c. vbi videtur tolli excusatio ignorātiæ. Item, aliâs prima

ma principia non eſſent neceſſaria, puta, Non eſt faciendũ alteri quod tibi non vis fieri, quia in tali caſu omnia licerent, ſi non poſſet peccare. Ad hoc nõ videtur omnino certũ quid maximè dicẽdũ ſit, & ſi liceret more iuriſconſultorũ noua dogmata aſſerere, & rem in diſcrimen vocare, nõ videtur abſurdũ defendere duas propoſitiones ſequentes. Prima, Quicũq; habet vſum rationis, poteſt quã primũ bene & malè agere & propriè peccare. Iſta propoſitio ſatis probata eſt. Secũda propoſitio, Quicũq; nõ cognoſcit nec poteſt cognoſcere deũ, non habet vſum rationis. & ſic de eo de quo poſitũ eſt dubiũ, tam primũ, q̃ ſecundũ, q̃ tertiũ, diceremus, ꝙ omnia iſta dubia præſupponũt falſum, ꝙ ſcilicet talis habet vſum rationis, qui nõ pt̃ cognoſcere deũ, ſed diceremus, ꝙ eſt idẽ iudiciũ de illo, & de puero, & amente, neq; bene neq; malè poteſt agere. & ſicut ſuprà diximus ꝙ quantũcunq; quis habeat vſum rationis in artificialibus, vel in quibuſcũq; alijs, ſi tamẽ non poſsit ſufficienter deliberare de moribus non habet ſimpliciter vſum rationis, vt loquitur theologus & philoſophus. Ita videtur dicendum de eo, qui nõ cognoſcit, neq; poteſt cognoſcere deum, ꝙ quamtuncunq; vtatur ratione & conſultet, nondũ peruenit ad vſum rationis, quia non poteſt deliberare de bono & malo: quia vt videtur ſentire S. Th. 1.2. quæſt. 19. arti. 4. & q. 71. art. 6. nihil eſt bonum

aut malum, nisi quia probatur, aut reprobatur in lege diuina: & ideo qui non cognoscit legem diuinam, deficit ei principium ad deliberãdum de agendis, & sic nõdum habet vsum rationis. Et cõfirmaretur hoc, quia si per impossibile quis priuaretur notitia principiorum circa agibilia, quantumcumque haberet principia speculatiua scientiarum, imò & conclusiones, & omnes artes etiã mechanicas non diceretur habere vsum rationis, vt certum est, ergo à simili, si non habet notitiam Dei, & illud est principium ad cognoscẽdum bonum & malum, quantumcumq; talis sit sapiens in alijs, non diceretur habere vsum rationis sicut neq; bruta animantia, etiam si discurrerent de medijs ad finem, & haberent potestatem agendi, & non agendi, non dicerentur habere liberum arbitrium, quia non cognoscerẽt bonum, aut malum in moribus. Et possent ista confirmari ex illo ad Roma. 1. Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt: ita vt sint inexcusabiles. vnde videtur, ꝙ si non cognoscerent, essent excusabiles. Neque video quo[illegible] posset hoc vehemẽter impugnari, neq; quæ magna inconuenientia possent ex hoc sequi, & maximè, quia vt suprà dictum est, prouidentia Dei factum est, vt hoc vel non possit contingere, vel breui admodum tempore, vt non possit quis habere notitiam de Deo, nec videtur incõueniens, si quis paruula morula

non

non ſit capax boni aut mali, quantumuis in alijs bene intelligat.

Sed quia hoc videtur Paradaxon, & non omni bus auribus placeret, & nouum videretur, ideo ad dubium affirmatiuè reſpondeo per hanc propo-
ſitionem, Antequam * aliquis aut cognoſcat aut 9
poſsit cognoſcere Deum, poteſt peccare. Iſta pro poſitio præter probationes iam poſitas adhuc po teſt probari, quia agere contra conſcientiam eſt peccatum, iuxta illud Pauli, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt: in tantum, vt etiam voluntas diſcordans à conſcientia falſa, ſit mala, vt omnes doctores dicunt. Sed ignorans ſic deum po teſt facere contra conſcientiam, quia naturaliter homo iudicat quòd eſt malum iniuriam facere innocenti, parentes eſſe honorandos, &c. ergo po teſt malè agere, & per conſequens peccare. Confirmatur, quia etiam philoſophi illi, vel qui nega bant deum eſſe, vt Diagoras, vel qui negabant ſal tem quicquam ad deos attinere facta hominum, vt Democritus & Epicurus, dicebant tamen aliqua eſſe bona, alia mala, & peccata, & alia laudabilia, & alia vituperabilia, ergo id non dependet ex notitia dei. Item aliâs nullum principium mo rale eſſet per ſe notum. Patet quia ſi ſine cognitio ne dei non poteſt cognoſci neq; bonum neq; ma lum morale, cum deum eſſe non ſit per ſe notum, nullum ergo principium eſſet per ſe notũ in mo-

ribus. Item sequitur, ꝙ quicunq; non habet euidentiam, ꝙ Deus est, non habet euidētiam de aliquo malo, aut peccato. Patet consequentia manifestè. Quia si periuriū esset manifestè peccatum, vel homicidium, pēdet ex hoc principio, ꝙ Deus est: ergo qui non habet euidentiam de illo principio neq, de alio, scilicet ꝙ homicidium est peccatum, sicut nō potest habere euidentiam maiorem aut certitudinem de baptismo, quàm de Christo.

Ad rationes autem in contrarium Gregorius quidem Ariminensis in.3.d.34. Tenet duo Primū dato per impossibile, ꝙ non esset Deus, adhuc esset peccatum, & malum morale. secūdum, dato, ꝙ nulla esset lex prohibitiua diuina, adhuc essent peccata. Infert corollarium, ꝙ multa sunt peccata ita secundum se mala, ꝙ non sunt mala, quia prohibita etiam lege diuina, fundamentum eius potissimum est, quia ad hoc, ꝙ quis malè agat, satis est ꝙ agat contra rectam rationem, siue humanam, siue angelicam. Cùm ergo hoc posset esse, etiam neq; Deo neq; aliqua diuina lege existente, consequens est illa duo dicta cum corollario esse vera. Item ad Ro.2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ sunt legis faciunt: ipsi enim sibi sunt lex. ergo ratio sufficit. Et confirmatur, quia si nihil est malum nisi quia prohibitū, cùm posset nihil esse prohibitum, posset nihil esse peccatum. Et sic odium Dei, & periurium possent nō

esse

eſſe mala. Hanc tamen propoſitionem nullo mo do puto probabilem: neque eſt mihi intelligibile quomodo aliquis peccet ſi omnino non obligatur, neq; video quomodo obligetur, ſi non habet ſuperiorem. atq; adeò ſi vel Deus non eſſet, vel nihil præciperet, ego non dubito, quin nullum eſſet propriè peccatũ aut malum morale, licet poſſet eſſe peccatum, ſicut eſt in natura vel in arte: nec eſſet aliter malũ quòd homo interficeret patrem, quàm ꝙ lupus interficeret matrem, Quod videtur etiam probari: quia etiam in his, quæ de ſe mala ſunt, ſi fiant authoritate diuina, deſinunt eſſe mala, vt interficere innocẽtem. Ergo ſignum eſt, ꝙ tota bonitas aut malitia dependet ex authoritate diuina. Et præterea omnis obligatio eſt ex lege, ſed lex non poteſt fieri niſi à communitate, vel ſuperiori, vt dicit S. Tho. 1. 2. q. 9. art. 2. ergo.

Ex quo infero, quòd Deus nullo modo obligari poteſt; quia non habet ſuperiorem. neque poteſt certè explicari quid ſit Deum obligari. Et item quicquid faciat pater ad extra quantumcũq; cõſtituerit legẽ, gratis omnino facit. ergo nõ obligatur, neq; promiſsio diuina, aut lex inducit proprie obligationem in Deum ſed certitudinẽ.

Secũdò infero, ꝙ licet bene aſſeratur à theologis ꝙ ſunt quędã quæ Deus nõ poteſt facere, vt peierare, nõ ſeruare promiſſum, & ſimilia: tamẽ malè cõcedũt, ꝙ ſi faceret, peccaret. Nõ enim ſequitur

per locũ intrinsecum, Deus mẽtitur, ergo peccat, nõ plus q̃ sequitur, Deus facit duo cõtradictoria: ergo peccat. patet corollarium, quia non tenetur, nec obligatur, sed est eodẽ modo impossibile deũ mentiri, sicut non esse, vel mori, vel ægrotare.

Et ideo relicta imaginatione Gregorij, aliter dico ad argumenta facta cum S. Tho. 1.2. q. 19. art. 4. ad terrium,
10 ꝙ * lex diuina dupliciter potest considerari à nobis, vno modo vt est in ipso Deo. & sic omnino est nobis ignota, neque hoc modo nos obligare posset. Alio modo prout nobis innotescit, vel per lumen naturale, vel per reuelationem: & hoc modo nos obligat. Dico ergo, quòd ad hoc ꝙ aliquis obligetur lege diuina, non oportet vt formaliter sciat esse aliquam legem, vel legislatorem, vel à quo lata sit, sed satis est quòd sciat aliq̃d esse bonum, vel malum, etiam si ignoraret omnino causam quare est bonum vel malum, vel vtrũ sit prohibitum nec ne. Et sic talis qui ponitur sine cognitione Dei adhuc ex casu, postquam ponimus eum habentem vsum rationis, cognoscit aliquid esse malum, aliud esse bonũ, & hoc satis est, vt possit peccare, quia cognoscit aliquid esse vituperabile, & hoc est quia malum. Vt enim S. Tho. 1.2. quæst. 21. arti. 2. dicit, Ex hoc actus est laudabilis vel culpabilis, quia est bonus vel malus. Et hoc confirmatur apparenter, quia si ignorantia dei inuincibilis omnino excusaret à peccato, ergo da-

to ꝙ ignorantia eſſet culpabilis deobligaret ab alijs præceptis legis diuinæ. Et qui omnino ex ignorantia craſſa ignoraret deum eſſe, non teneretur honorare parentes, neq; diligere proximũ. Conſequens eſt abſurdum, dicere videlicet, ꝙ impij negantes deum eſſe, ſolùm peccarent illo peccato, & non fornicando, neque occidendo: ergo nullo modo eſt admittendum. Probo autem ꝙ ſequatur. Nam ſi ignorantes Chriſtum inuincibiliter omnino excuſantur à culpa, ita etiã ignorantes vincibiliter, licet peccent illo peccato infidelitatis, tamen excuſantur ab alijs præceptis Chriſti, vt de confeſsione, Euchariſtia, & alijs. Neque Saraceni peccant, quia non confitentur, vel ſumunt euchariſtiam. Ergo etiam à ſimili ſi inuincibilis ignorãtia dei excuſat ab omni peccato, ergo ignorantia culpabilis dei excuſabit ab alijs peccatis contra legem diuinam.

Et per hoc poteſt reſponderi ad omnia argumenta. & ideo perſeuero in concluſione ſupra poſita, ꝙ etiam ille, qui perueniens ad vſum rationis neque habet neq; poteſt habere notitiam de deo, poſſet nihilominus peccare.

Sed ex alio capite arguitur, quòd perueniens ad vſum rationis, non poſsit peccare ſaltem pro primo inſtanti vſus rationis, quantumcunq; habeat notitiam dei: & loquimur de eo, qui nutritus eſt & educatus in vera religione. Et arguitur ſic,

maximè in via sancti Thomæ, homo non potest peccare in primo instāti sui esse, ergo neq; in primo instanti vsus rationis. Antecedens est sancti Thomæ, tum in multis alijs locis, tum in. p. p. q. 63. art. 5. Consequentia probatur, quia tēpus præcedens vsum rationis, videtur omnino pro nihilo reputandum, quantum ad bonitatem vel malitiā hominis spectat, nec videtur habere maiorem potestatem homo per hoc, quòd prius fuerit sine vsu rationis, quàm si nunc inciperet esse cum vsu rationis. Si ergo incipiens esse cum vsu rationis, nō potest peccare: nec ille, qui nunc primò peruenit ad vsum rationis poterit. Et confirmatur hoc, Sit puer quatuor annorum, cui Dominus pro hoc instanti acceleret vsum rationis, & incipiat habere vsum rationis, & sit alius quem Deus creet in eodem instanti cum simili vsu rationis, certè nulla videtur ratio, quòd primus possit peccare, & non secundus. Et confirmatur secundò, quia si Adam non potuit peccare in primo instanti, in quo creatus est, nulla videtur ratio, si creasset per vnam horam antè sine vsu rationis, quòd hoc aliquid faceret, vt posset peccare, cum primum haberet vsum rationis. Secundò arguitur ratione S. Tho. quia primus actus creaturæ rationalis est ex inclinatione naturali: sed inclinatio naturalis nō potest esse ad malum, ergo primus actus non potest esse malus. Maior probatur, quia id, quod est

per ſe, eſt prius eo, quod eſt per accidens, ſed naturalia ſunt per ſe, ergo primus actus eſt ex inclinatione naturali. Minor autem patet, quia inclinatio naturalis tribuitur generanti. 8. Phyſi. ſicut motus grauium & leuium: ergo ſi actus ex inclinatiõe naturali eſſet malus, tribueretur Deo. Sed hoc argumentum videtur eodem modo procedere in primo inſtanti vſus rationis, quia etiam primus actus tunc videtur eſſe ex inclinatione naturali, ſicut in primo inſtanti ſui eſſe, ergo etiam primus actus: tunc non poterit eſſe peccatum. Et cõfirmatur, quia primus actus in perueniente ad vſum rationis videtur quòd ſit dilectio ſui, ſed illa non poteſt eſſe mala. ergo primus actus in inſtanti vſus rationis non poteſt eſſe malus. Maior videtur. 8. Ethicô. Amicabilia ad alterum ſunt ex amicabilibus ad ſe. ergo primus actus eſt dilectio ſui. Minor patet, quia diligere ſeipſum eſt, ex inclinatione naturali. ergo non poteſt eſſe mala.

His tamen non obſtantibus dico, quòd perueniens ad vſum rationis, in primo inſtanti poteſt peccare, quia eſt liber ad bonũ & malũ. hoc enim importat liberum arbitrium. Eſt concluſio ſancti Thomæ prima ſecundæ, quæſtione octogeſimanona, articulo ſext. & omniũ. Item aliâs ſequeretur, ꝙ omnis talis perueniẽs ad vſum rationis haberet neceſſariò gratiam ſine ſacramento, etiam Saracenus, vel Iudæus. Patet, quia vel facit totum

ad quod tenetur pro illo tempore, vel non: si non ergo peccat in primo instanti, & habetur intentũ principale. Si facit totum quod in se est ad quod tenetur, ergo recipit gratiam. nam facienti totum quod in se est deus non deficit in necessarijs ad salutem, vt est regula theologorum. ergo.

Ad argumenta. Primò possem dicere concedẽdo, quòd idem est iudicium de primo instãti vsus rationis, & simpliciter de primo instanti sui esse & quòd sanctus Thomas non intendit negare, ꝙ homo in primo instanti sui esse non posit peccare, sed solùm quòd primus actus non posit esse peccatum. Secus autem per omisionem. Neque argumenta eius aliud videntur probare: nunquã enim probat quin posit peccare per omisionẽ. Et sic dicerem de primo instanti vsus rationis, ꝙ talis scilicet non potest peccare commisiuè, sed bene omisiuè. Et certè non est facile ponere differentiam, quãtum ad hoc, inter primum instans vsus rationis, & primum instans simpliciter. Aliter dico, & fortè plus ad mentem sancti Thomæ, negando consequentiam factam in argumento à primo instanti simpliciter, ad primum instans vsus rationis. Et ratio differentię est, quia qui nũc primò peruenit ad vsum rationis, priùs habuit multos actus intellectus & voluntatis: & dilexit se, & per cõsequens iam potest habere alios actus circa alia obiecta, & sic potest habere actus malos

Quãuis

Quamuis enim actus ante vſum rationis nihil faciant ad bonitatem aut malitiam, faciunt tamen ad ordinem actuum, vt ſcilicet poſsit quis habere aliquos actus cùm peruenerit ad vſum rationis, quos non poſſet habere, niſi illi præceſsiſſent notum enim eſt, quòd educatio ante vſum rationis multũ facit ad actus ſequentes vſum rationis, atque adeo permultum intereſt ad mores, qualis fuerit inſtitutio ante vſum rationis. Bene autem concedo, quòd ſi fieri poſſet vt creatus ſine vſu rationis nullum actum haberet ante vſum rationis, omnino idem eſſet iudicium de illo, & ſimpliciter de primo inſtanti eſſe: nihil enim refert an ſit primum inſtans ſimpliciter, an nõ, ſi priùs nullum actum habuit. Et hoc de tertio dubio huius ſecundæ partis & quæſtionis principalis.

Quartum dubium circa eandem quęſtionem eſt, An* poſsit quis habere vſum rationis ad peccandum venialiter, priuſquam ad peccandum mortaliter, hoc eſt, an poſſet peruenire ad talem ſtatum, ut ſit ſufficiens ad peccandum venialiter & non ad peccandum mortaliter. & videtur ꝙ ſic. Nam ſemiplena deliberatio ſufficit ad peccãdum venialiter & nõ mortaliter. Sed poteſt quis imperfectè deliberare antequã hoc perfectè poſſit: ergo poterit peccare venialiter antequam poſſet mortaliter. Maior conceditur ab omnibus theologis. & probatur manifeſtè de motibus ſubitis 11

 bitis

bitis circa materiam moralem, qui propter defectũ deliberationis non imputantur ad mortale. Minor verò probatur, quia maior capacitas requiritur ad perfectè deliberandũ, quã ad imperfectè. Et hoc videtur sentire Iacobus c. 1. Concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum, peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem. Et confirmatur, quia post primum tempus vsus rationis contingit frequenter in adulto vt habeat sufficientem notitiam ad peccandum venialiter, & non ad peccandum mortaliter, quare non ita poterit in primo instanti vsus rationis contingere. Item videtur, quòd aliquando ebrietas vel furia, relinquãt vsum rationis imperfectũ sufficientem ad veniale, & non ad mortale. Quare non poterit quis naturaliter venire ad illã dispositionem? Itẽ, hominem vehementer iratum excusamus sæpe à mortali circa materiam ex genere mortalẽ, & non à veniali, & nõ videtur, quin naturaliter quis posset peruenire ad similem dispositionem. Item vsus rationis acquiritur successiuè: prouenit enim ex trãsmutatione naturaliũ qualitatum, quæ non simul tota fit: ergo poterit priùs habere vsum rationis imperfectũ, quã perfectum, & sic peccare venialiter. Confirmatur ex S. Th. 4. d. 9. q. 1. arti. 4. q. 1. ad quintum. Vbi dicit, quòd consensus in pollutionẽ postquã quis euigilauit à somno, aliquando quidẽ est mortalis nẽ

pè

pè ſi ſit ex plena deliberatione: venialis uerò, ſi ſit ex ſurreptione. vnde patet, ꝙ poſtq̃ qs pdidit vſũ rationis, põt ita redire ad illũ, vt prius veniat imperfectè ita vt ſufficiat ad peccãdum venialiter, priuſq̃ ad peccandũ mortaliter, ꝙ nõ eſt niſi poſt quã eſt plenè expergefactus: ergo omnino videtur, ꝙ ſimiliter carẽs vſu ratiõis poſsit etiã illomodo puenire ad vſũ rationis ſucceſsiuè: oĩno enim videtur ſimiles quãtũ ad hoc & dormiẽs, & puer.

His tamen non obſtantibus dico negatiuè ꝙ impoſsibile eſt, vt aliquis primò pueniat ad talẽ vſũ rationis, ꝙ poſsit venialiter peccare, & nõ mortaliter. Iſta cõcluſio eſt S. Th. 1. 2. q. 89. arti. 6. Idẽ 1. 2. d. 42. q. 1. ar. 4. & ꝓbatur. Primò, quia materia peccatorum mortalium notior eſt, quàm venialiũ, vt notius eſt, ꝙ homicidiũ, periurium ſunt mala, quâm mẽdaciũ, vel verbum otioſum. ergo nõ poteſt quis ita eſſe diſpoſitus, vt poſsit cognoſcere venialia peccata, & nullum mortale. Item vt infra dicetur prima deliberatio non poteſt eſſe circa materiam particularẽ, vt puta circa mendaciũ, vel ludum, vel vanã gloriam, vel aliquid ſimile: ſed neceſſariũ eſt vt incipiat ab aliquo vniuerſali, puta, ꝙ eſt lex, cui tenemur obedire, vel ꝙ homo põt bene aut malè agere, & poſita deliberatione tali in vniuerſali, ſufficit ad mortaliter peccãdũ & clarũ eſt, ꝙ prius eſt vt homo cognoſcat ꝙ eſt aliquod malum graue & aliquod leue, quàm

ꝙ mendacium eſt malum.hoc enim per ſe nõ eſt notum,& præſupponit alias cognitiones ſufficientes ad mortale.Item vſus rationis, qui ſufficit ad bene agendum moraliter ſufficit ad mortaliter peccandum : ſed impoſsibile eſt vt quis habeat vſum rationis ad peccandum venialiter, quin poſsit bene moraliter agere. ergo omnis talis poteſt mortaliter peccare.Maior probatur,quia ad bene moraliter agendum, requiritur plena deliberatio:vt ſecundo. Ethicor. dicitur quòd ad bene agendum oportet vt quis agat ſciens, eligens, & propter hoc,prout ſapiens determinauerit.Minor verò patet,quia ſi quis poſſet peccare,& non bene agere,daretur viator ſine culpa ſua in ſtatu peccandi, & non merendi, ꝙ videtur inconueniens. Et confirmatur,quia non poteſt ita perdi vſus rationis,vt maneat ſufficiẽs ad peccandum venialiter, & non mortaliter : ergo neque etiam ita acquiri . Antecedens probatur,quia nunquam damus amentem, neque auditum eſt de quo putemus quòd poſsit venialiter peccare & non mortaliter, neque talem qui poſsit venialiter peccare & non bene agere, Itẽ probatur à poſteriori,quia ſequitur, quòd poſsit eſſe peccatum veniale cum ſolo originali, quod infrà oſtendemus eſſe impoſsibile.S.Tho.2.d.42. q.1.ar.4.ad.7.ſic dicit,Si aliquid eſt ſufficiens ad excuſandum maius peccatum, multò amplius ſuf-

ſufficit ad excuſandum minus peccatũ, Sed imperfectio ætatis excuſat peccatum mortale. ergo multo amplius excuſat veniale. & ideo non poteſt eſſe quòd homo venialiter peccet ante illud tempus, quo vſum rationis habet vt iam mortaliter poſsit peccare.

Ad argumenta verò in contrariũ dico ad primum, quòd nunquam aliquis ſemiplenè deliberat, quin poſsit plenè deliberare, licet ſit difficilius: & ſic poſſet mortaliter peccare. Et ſic cauſa quare motus ſubiti ſunt veniales, nõ eſt, quia nõ perfectè poteſt qui eos habet deliberare, ſed quia non perfectè deliberat. Vnde quantumcumque aliquis poſſet perfectè, imò faciliter deliberare circa materiam illecebrarum, ſi tamen non deliberat actu, nunquam eſt mortale, quantumcunque durent & perſeuerent illecelebræ. Secundò dico, quòd poſtquam aliquis plenè & pluries deliberauit perfectè. ſemiplenè deliberare, ſed non antè. Nam imperfecta deliberatio præſupponit perfectam: Ex eo enim quòd quis primo cognoſcit quòd homicidium eſt peccatum mortale, poſtea ſubitò cognoſcit eſſe malum, licet non conſideret eſſe mortale.

Ad ſecundum patet, quia vel nego, quòd talis poſsit perfectè deliberare: vel non eſt ſimile, quia in adulto preceſsit plena deliberatio, & ideo nunc poteſt eſſe ſemiplena, ſed non ita eſt

de

de alio.

Ad tertium de ebrio, licet etiam posset dici, ꝙ non est simile, quia in ebrio præcessit deliberatio perfecta, sed melius nego, quòd hoc posit contingere: imposibile est enim quòd cognoscat mendacium esse peccatum, & non periuriũ, vel homicidium vt declaratum est.

Ad quartum patet per idem, quia excusatur, quia non deliberat, nõ quin est possit deliberare, aliàs esset amẽs. Ad quintũ primò trãseat assũptũ sed pri⁹ est circa materias vniuersales q̃ pticulares & pri⁹ circa materias grauiores, quã leuiores. Secũ dò dico, & veriùs, quòd omnino est imposibile, vt quis habeat vsum rationis ad deliberandum in vna materia, quin etiam posit deliberare de quacũq; materia quæ se offeret. Clarum est enim ꝙ si quis semel cognoscit ꝙ potest bene & malè agere de quacunq; materia agendorum oblata, poterit dubitare an sit bona, vel mala & per consequens cogitare an sit bonum scilicet, an malũ: & simile est ac si quis diceret, quòd aliquis dialecticus potest nectere syllogismũ ex materia phisica, & non mathematica.

Ad sextum etiam patet ex dictis, nam talis potest deliberare perfectè, sed non deliberat. Et itẽ, vt dictum est, non est simile, quia iam præcesit deliberatio perfecta. & præterea omnia argumẽta præsupponunt falsum, scilicet quòd detur tẽ-

pus.

pus,in quo quis poteſt primò deliberare & non deliberat,cuius oppoſitũ ſuprà probatũ eſt.Hæc de.2.quæſtione principali,& 2.parte relectionis.

SEquitur tertia pars,& quęſtio principalis huius relectionis.Ad quid teneatur homo cũprimũ peruenit ad primũ inſtãs vſus rationis. Et intelligo quæſtionẽ per ſe loquẽdo , id eſt ex eo ſolũ,ꝙ puenit ad vſũ rationis,excludẽdo à quæſtione,ſi tunc occurrat ꝑ accidens neceſsitas implẽdi aliquod pręceptũ particulare.Et videtur ꝙ nõ teneatur aliquo præcepto, pro illo primo inſtanti vſus rationis , & loquamur generaliter de omni tali ad vſum rationis veniẽte. Arguitur ergo primo ad partẽ negatiuã,quia ſaltẽ loquendo de eo,qui nõ ſit inſtitutus à ſapiẽtibus , omnino ignoraret , neq; poſſet ſcire tale præceptũ , cùm nõ ſit per ſe notũ.ergo nõ tenebitur pro tali inſtãti.Itẽ cõfirmatur.Quia tale pręceptũ eſt in dubio etiã inter ſapiẽtes theologos: multi enim tenent partẽ negatiuã ergo ſaltẽ indiget quis tẽpore ad ſciẽdũ illud præceptũ, & ſic nõ obligatur in primo inſtanti.Itẽ null⁹ põt ſcire quãdo primò puenit ad vſum rationis.ergo nõ põt ſcire quãdo obligatur tali præcepto. Antecedẽs eſt manifeſtũ: quis enim vnquam notauit,ergo nunc primò habeo vſum rationis ? imò neque per aliquantam differentiam & ſpatium temporis.Item,tranſacto illo primo inſtanti,non tenetur ſtatim etiã ſi

tũc

tunc omiserit, ergo neque in illo. Item, qui est in peccato mortali, non tenetur statim se conuertere in Deum ergo neque ille qui est in originali, & multo minus qui est baptizatus; tenetur se cõuertere in Deum in primo instanti vsus rationis. Et confirmatur vltimo, quia nullus etiam de numero eorum, qui timẽt Deũ, & sunt soliciti de salute sua, sentit conscientiam de tali transgressione, neque pœnitet, aut confitetur de illa, cũ tamẽ nemo sit qui audeat affirmare se implesse tale præceptũ. ergo non est ponendũ tale præceptũ.

In contrarium est, quia si pro illo instanti non obligatur ille, cùm nõ sit maior ratio de tempore sequenti, eadem ratione nunquam obligabitur: quòd non videtur dicendum. Neque videtur sufficiens solutio communis, quòd tenetur semel in vita. Hoc enim est absurdum dicere, quòd Adam aut Matusalen, qui ferè millenos annos vixerũt, possent nongentos annos licitè transigere sine fide, aut dilectione dei. Neque item satisfacit alia solutio, quòd dantur induciæ, nam ex iure naturali non possunt determinari tales induciæ, iure autem positiuo multo minus.

Respõdetur primò, pfectò nihil exploratũ potest haberi, neq; ex Scripturis, neque ex doctoribus in hac quæstione quia quicquid dicatur, videntur sequi non leuia inconuenientia, neque expediri facile possunt argumenta. Sed quod verisi-

riſimilius videtur, dicā paucis propoſitionibns:
Prima, Non* quilibet perueniens ad vſum ratio- 12
nis tenetnr ſe conuertere in Deum explicitè, diſtinctè & formaliter. Iſta propoſitio eſt expreſsè Caieta.2.2.q.10.arti.4.vbi dicit expreſsè, ꝙ ad diligendum Deum explicitè vt finem naturæ & vniuerſi nõ tenetur homo ſemper, cùm ſit præcceptũ affirmatiuũ, neq; ſtatim, quia nõ tenetur pri⁹ diligere, quàm cognoſcere. Cõſtat autẽ, ꝙ poſt multum temporis aduenit homini iſta cognitio naturaliter loquendo: Eandem tenet.1.2.q.89.ar. 6.& probatur efficaciter ex ratione Caieta.& ex aliis rationibus ſuprà poſitis, quibus probatum eſt, quòd homo non ſtatim poſtquam peruenit ad vſum rationis, poteſt cognoſcere Deum, quia nullus obligatur ad impoſsibile, vt ait Hieronymus, & certum eſt. ergo homo nõ tenetur ſtatim diligere Deum. Item procedit argumentum ſtatim factũ quia non omnes ſciunt, neque poſſunt ſcire tale præceptum ſtatim. Item nuſquam legitur hoc præceptum, ergo temerè aſſeritur. Aſſumptum probatur, quia vel eſſet illud. Conuertimini ad me. quod habetur & apud Hiere. & Oſeam, & Ezechi. & Iohelem, & alios prophetas, vel ex illo præcepto, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo. quod habetur Deut. 6. & Matth. 22. & Luc. decimo. Sed, primum, vt dictum eſt, obligatio non eſt ut impoſsibile. Secundò illud

ceptum, Conuertimini ad me, vt patet ex propriis locis, fit ad peccatores in actualib⁹ peccatis in actualibus peccatis existẽtes. Itẽ vbi habetur, quòd illud præceptum obligat statim potius, quâm alia præcepta affirmatiua? Item illud præceptum expressè est de pœnitentia, vt patet in locis suis, quia in omnibus locis ponitur, agite pœnitentiam, vel in ieiunio, fletu, & plãctu, vel à viis vestris pessimis, &c, sed ad pœnitentiam, vt est communis sententia omnium, non tenetur aliquis statim. ergo nec etiam statim ante peccatum. Aliud verò præceptum de dilectione Dei refellitur eisdem argumentis. Item non tenetur quilibet statim credere, ergo neque conuerti. Consequentia est nota ex Paulo ad Hebræos. 11. Accedentem ad Deum oportet credere quia est. Antecedens patet ex eodem Paulo ad Roma. 10. Quomodo credent ei quem non audierunt? quo modo autem audient sine prædicante? sed non quilibet statim potest habere prædicatorem, ergo neque credere. Et confirmatur ex eodem loco Pauli, Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? sed de hoc plura in 4. quæstione. Oppositum huius propositionis tenet Capreolus. 2. distin. 40. quæstione vnica ad argumenta Scoti contra secundam conclusionem vbi videtur tenere, quòd statim, quód aliquis peruenit ad vsum rationis, refert se & sua, in suũ Deũ, aut

peccat

peccat mortaliter. Et putat ſe probare ex S. Tho. ſed certè non probat.

Secunda propoſitio, Omnis* talis tenetur ad 15
actum aliquem ſtatim. Iſta propoſitio non videtur ita certa, ſed eſt probabilis, licet ſit contra cõmunem ſententiam Scholaſticorum. & eſt San. Tho. 1.2. quæſt. 89. ar. 6. & 2. diſt. 42. q. 1. ar. 5. ad. 7. vbi dicit, quòd ſtatim quòd homo vſum rationis habet, ſi faciat quòd in ſe eſt, Deus ei gratiam infundit, ſi autem nõ, peccat mortaliter, quia tunc tempus eſt, vt de ſua ſalute cogitet, & ei operam det. Iſta propoſitio primò probatur ratione San. Tho. vbi ſuprà, quia omnino eſt grauiſsima negligentia, quod aliquis non diſponat de ratione vitæ ſuæ, ex qua dependet ſalus & dãnatio eius. & cùm ſtatim oporteat aut bene aut malè agere, neque homo poſsit ſuas actiones ſuſpendere vniuerſaliter videtur, quòd ſtatim oportet diſponere de ſumma vitæ, & de agendis: aliâs videtur grauiſsima negligentia. Item ſi quis haberet curam alterius quo ad omnes actiones eius: & dependeret ex eo ſalus vel perditio illius, videtur quòd peccaret mortaliter, ſi non ſtatim prouideret de ſalute alterius, ſi ſtatim poſſet alius periclitari ergo multo maiori ratione videtur ꝙ obligetur de ſeipſo. Itẽ à poſteriori, quia aliàs ſequitur, quòd aliquis habẽs vſum rationis fecit totum quod debuit in tota vita ſua, & tamen damnabitur. conſe-

quens non videtur concedendum, ergo neque id,&c. Consequentia patet manifestè de illo, qui peruenit ad vsum rationis in peccato originali qui si nullum actum tenetur habere statim: ergo si se habet negatiuè,& moriatur, iam patet quòd fecit totum,ad quod tenebatur, & tamen dãnabitur. Et cõfirmatur,ille ergo seruauit omnia mãdata,& tñ nõ saluabitur. ergo nõ esset vniuersaliter verũ,quod Dñs dicit Matth.19. Si vis ad vitã ingredi,serua mãdata. Itẽ si non tenetur statim, ergo poterit tunc solũ peccare venialiter, & tunc si ille sit in peccato originali, erit cũ sòlo veniali & originali,quod videtur incõueniens, quia nõ puniretur in limbo, quia nõ habet pœnã sensus neq; in purgatorio quia est via ad gloriã: neq; in inferno,quia non est in mortali.

14 Tertia propositio. Talis* tenetur se conuertere in bonum eo modo,quo potest tunc, id est cõformiter ad cognitionem,quam habet. Ista probatur ex præcedenti: quia si tenetur ad aliquem actum non potest esse incognitum,ergo oportet quòd sit conformiter ad cognitionem quam habet. Pro quo est considerandum, quòd (vt suprà tactum est) prima deliberatio non potest esse circa particularem materiam moralẽ, quia necesse est intellectum à notioribus procedere.1. Phy.& sicut simpliciter in cognitione ens est prius notum,quàm species,aut genera entis,ita in cognitio

tione practica principia vniuerſalia & concluſines etiam magis vniuerſales, ſunt magis notæ, & oportet intellectum ab illis incipere, vt eſt illud principium, Oportet viuere conformiter ad rectam rationem, Expedit homini honeſtè viue re, Non eſt facienda iniuria, vel aliquod huiuſmodi, quod poteſt eſſe notum lumine naturali, etiam apud illum, qui educatus eſt ſine notitia, & religione Dei vel apud eum, qui eſt inſtitutus cum aliqua religione Dei aliquod tale principiũ vt colendus eſt Deus à me. Oportet me ſeruare legem Dei, Non licet agere contra præceptum dei vel aliquid ſimile. Eſt enim impoſsibile, vt prima cognitio, vel deliberatio ſit de eleemoſyna, aut de temperantia vel cõtra de furto, homicidio, vel periurio. Dico ergo, quòd cum primum homo habet tale iudicium ſufficienter deliberatum, tenetur habere propoſitum bene agendi conformiter ad illud iudicium: & ſi cognoſcat Deum, tenetur formaliter conuerti in Deum, puta, volo, aut propono ſeruare legem Dei, volo colere Deum ſi autem non cognoſcat, ſatis eſt vt proponat bene viuere conformiter ad dictamen, vt Propono viuere ſecundum rationem, Volo honeſtè agere, Nolo male agere. Hoc expreſsè dicit Sanctus Thomas de veritate, quæſtio.14. artic.11. ad primum. vbi dicit de eo, qui nutritus eſſet in Syluis, quòd ſi faciat quod in ſe eſt, ad prouidentiam Dei ſpe-
ctat

ctat ſubuenire in neceſſarijs, & declarat quid ſit facere, quod eſt in ſe, dicens, quòd eſt ſequi dictamen legis naturalis cum appetitu boni, & fuga mali, & quòd hoc ſufficit, conſtat manifeſtè ex dictis. Neq; obſtat quod quidam dicunt, quòd ſi hoc faciat, iam Dominus illuminabit eum de fide. Quicquid enim ſit de hoc, de quo ſtatim dicam, ſaltem prius eſt hoc ipſum facere, quod in ſe eſt, quàm quòd illuminetur, & ſic illa illuminatio non ſpectabit ad primum tempus vſus rationis. Et confirmatur iſta concluſio cum præcedente, nam quilibet tenetur recipere fidem & legē Christi, cum primum ei fuerit ſufficienter promulgata, neque liceret alicui differre in certum tempus neq; ſatis eſſet acceptare ſemel invita ſed tenetur ſtatim proponere viuere in lege Chriſti, & ipſum colere. ergo etiam cum primum ei eſt promulgata lex naturalis, tenetur eam recipere, ſed non recipit, niſi per propoſitum ſeruandi illam, & viuēdi conformiter ad legem, ergo tenetur habere tale propoſitum. Conſequentia videtur nota, quia non minus obligat lex naturalis, quam Chriſtiana, cùm ſit æquè diuina. Promulgatur autem lex naturalis per hoc, quòd aliquis cognoſcit, quòd viuendum eſt conformiter ad rectam rationem, vt ꝙ nocēdū non eſt proximo, vel aliquid ſimile Et confirmatur iterum, quia videtur impoſsibile, vt quis deliberet de vita & ſalute ſua, & cognoſcat

cat quòd expedit ſibi ad bene eſſe vel ad felicitatem, vt bene viuat, & vitet malum, vt non faciat iniuriam,& quòd ſuſpendat actum voluntatis,& non proponat vel ſic vel aliter viuere. Neque puto, vt quiſquam, etiam de induſtria, hoc poſsit facere, ſcilicet ſuſpendere omnem actum voluntatis cum tali deliberatione. Prima autem cogitatio, quæ occurrit in primo inſtanti vſus rationis, eſt, vt cogitet in genere & in vniuerſali de ſalute ſua, vt Sanct. Thom. dicit. 1.2. quæſtio. 89. artic. 6. ideſt de bene eſſe ſuæ ſalutis, vel quid in communi expediat ei. ſi ergo videtur impoſsibile vt non habeat actum, & non licet habere actum auerſiuum à bono, ergo oportet quòd habeat actum cõuerſiuum ad bonum.

Ex dictis ſequitur corollarium, ꝙ non ſolùm apud eum, qui nullo modo cognoſcit Deum ſufficit talis conuerſio ad bonum etiam ſine Dei notitia ſed etiam aliquando apud eum, qui ſit bene educatus in religione,& cultu Dei. Patet, quia dato ꝙ ſit inſtitutus in fide, poteſt fieri prima deliberatio per ſolum lumen naturale, & conuerſio etiam illo modo ſufficit. Ad hunc ergo ſenſum intelligenda eſt celebrata opinio Sancti Thomę de conuerſione in Deum in primo inſtanti vſus rationis, qui nihil aliud vult habere, niſi ꝙ cum primũ quis actu cogitat & deliberat de vita ſua, oportet vt habeat ꝓpoſitũ ad bonũ, ſiue in vniuerſali,

ſiue etiam diuinum cõformiter ad cognitionem. Et hoc modo erit probabilis & conſona rationi ſententia. Et hæc eſt concluſio non ſolùm theologorum, ſed philoſophorum etiam ſententijs celebrata, de qua nobilem illam fabulam veteres prodiderunt, de illo nobili Hercule: cum ille ſcilicet ad hoc ætatis perueniſſet, de quo in præſentia diſputamus, & ſolicitus eſſet vtram viam potiùs ſequeretur virtutis & laborum, an voluptatis & deſidiæ, duas illi matronas ſubitò aſtitiſſe, virtutem ſcilicet ac voluptatem, varijsq́ue incitamentis & ſuaſionibus vtramq́ue conatam vt ad ſe animum Herculis polliceret, ſed viciſſe tandem, vt par erat virtutem, atq; Herculem in ſuam ſententiam & contubernium traxiſſe. Simile ergo eſt quod S. Tho. vult & docet, vt cùm ſcilicet primo quis ſolicitus eſt, ac deliberat, vtrum potius ſequatur bonum an malum, vitia, an virtutes, nõ ſe expediat ab eo conſilio, & deliberatione priuſquam conſtituat ac proponat meliorem partem, id eſt virtutem, potius ſequi. Et ad hoc præceptum conuerſionis tenentur non ſolùm qui ad tale tẽpus perueniunt ſine gratia, ſed etiam baptizati, qui gratiam habent: præceptis enim non ſatisfacit, quis per gratiam, aut omnino per aliquem habitum, ſed per actum.

Ad argumenta in contrarium, Ad primum dico, ꝙ perueniens ad vſum rationis ignorat hoc

præ-

præceptum ſub illa lege, Conuertimini ad me, in primo inſtanti vſus rationis, vel alia ſimili forma ſed cognoſcit, quòd oportet ſeruare legem Dei, vel oportet viuere ſecundum rectam rationem, vel huiuſmodi iudicium, quia eſt iſta prima deliberatio, & per hoc patet ad prima tria argumẽta.

Ad quartum, concedo, quòd poſtea non tenetur, quia iam eſt tranſgreſſus illud præceptũ, licet poſſet dici, ꝙ ſemper tenetur quouſq; impleat.

Ad quintum nego conſequentiam.

Ad ſextum dico, ꝙ, vt dictum eſt, eſt impoſſibile, vel valde difficile, vt ſic deliberans non habeat vel bonum propoſitum, vel malum, & ſi habeat malum, iam de eo pœnitet. Si quis enim habuit propoſitum non ſeruandi legem Dei, pœniteat de illo.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM LOCVPLETISSIMVS, TOMI PRIMI.

* *
*

ido

Bellū

C.

 tis

tio

eo

INDEX TOMI SECVNDI.

Appe-

Chari-

D

H

In-

I

L

T

titu-

FINIS.

SALMANTICAE.

Excudebat Ioannes à Canoua.

1565.


CONSILIO ET VIRTVTE CHIMÆRAN SVPERARI, ID EST, FORTIORES ET DECEPTORES.
I C
A